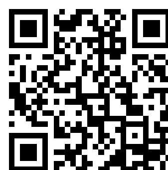
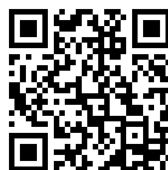
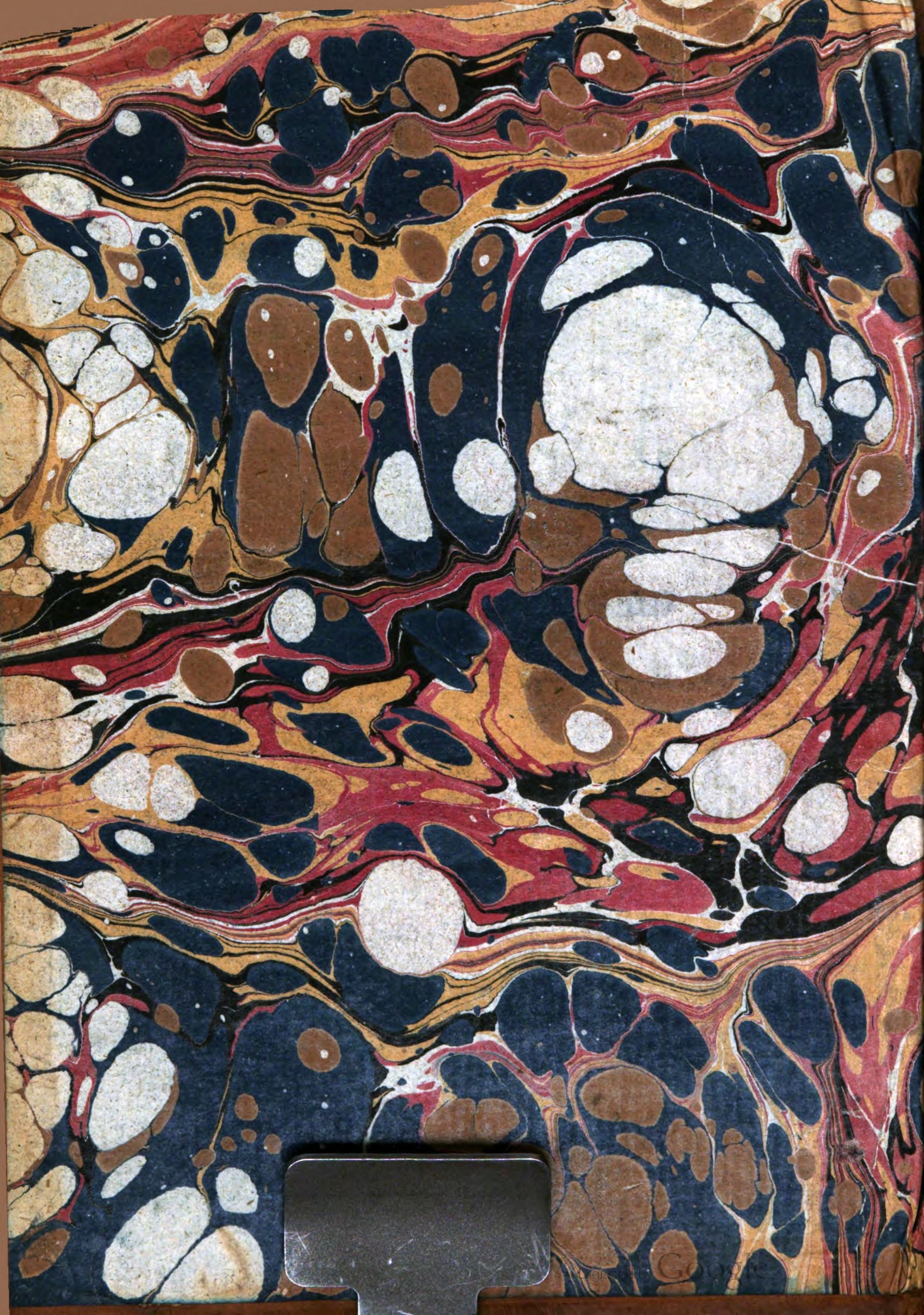

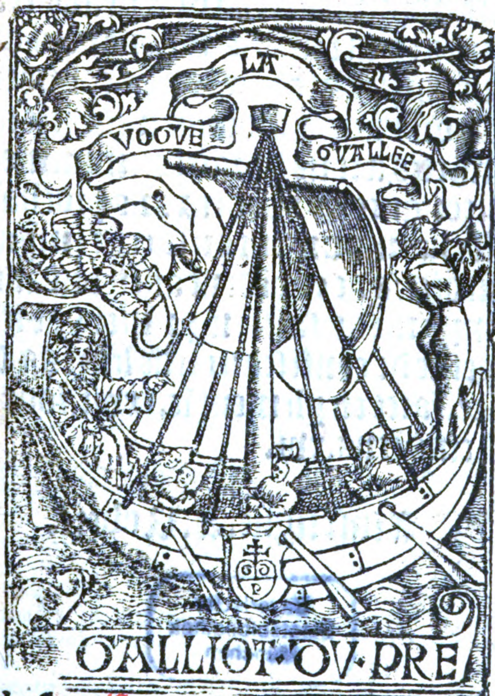

Ureus (de vtraq; potestate) libell9 (tēporali scz ac spūali) ad hunc vsq; diem non visus. Sōniū viridarii vulgariter nūcupatus: formā tenens dyalogi: ac iādiu Carolo quinto frācorū regi dum viueret dedicatus. In quo quidē libello miles et cleric9 (de vtraq; iurisditione latissime differentes) tāq; aduocati introducuntur: et alternatim partes opponentis et respondentis assumentes iucundissime ac fructuosissime de ambarum iurisditionū disputant potestate rationes et motiua pro sua quisq; parte: tam ex iure pontificio et ciuili q; etiam ex sacra pagina copiosissime in mediū deducentes: quibus confutare et extirpare desiderant multiplices interprisias (vt sic loquar) et abusus i vtraq; iurisditiōe quotidie vsātes. Cui reptoriū annectit alphabeticū precipuas totius libri materias clarissime indicans.

Venundant parisius apud Galliotū du pre supra pontē bte mariesub itersignio Classis aureeeti Palatio in secūdo pilari.

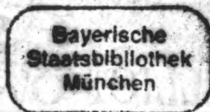
Iustus Iacobus Leibnitz
Cons. Norib.

Extraict des registres de parlement.

eue par la court la req̄ste a elle baillee par Galliot du pre marchāt libraire de paris / par laquelle il req̄roit deffēses estre faictes a tous autres de ne imprimer / ou faire imprimer / ne vendre de trois ans certain liure traictāt de la iurisdition ecclesiastique & temporelle appelle le Sōge du vergier par ledict Galliot nouuellement faict imprimer en latin a grans fraiz: veuz aussi plusieurs arrestz: & ordōnances de ladicte court dōnez en pareil cas. Et tout considere Ladicte court a ordonne / & ordonne inhibitions & deffēses estre faictes a tous libraires / imprimeurs & autres quelconques que de deux ans prochainement venans ilz ne impriment ou facent imprimer le liure dessusdict / & ne en vēdent aucū durant led̄ tēps sil nest imprime ou faict imprimer par ledict Galliot sur peine de confiscation de liures & damende arbitraire. faict en p̄lement le. xxvii. iour de May Lan mil cinq cens. xvi.

Ainsi signe. A. Robert.

Reptorium alphabeticum super iucundissimo somnii viridarii tractatu seu libello feliciter incipit.

De littera. A.

De littera. B.

De littera. C.

De littera.D.

De littera.D.

¶ De littera. E.

¶ De littera. F.

¶ De littera. L.

¶ De littera. M.

¶De littera.E.

¶De littera.F.

¶ De littera. L.

¶ De littera. M.

De littera. R.

Finis tabule.

Repertorium alphabeticum super aureo somnij viridarij libello ab Egidio daurigny bellouaco in legib⁹ licētiato nuperrime recollectum: hic finem capit optatum.

¶ Incipit liber somnii viridarii Tractans de vtraque iurisdictione ecclesiastica videlicet et seculari.

Audite somnium meũ quod vidi gene. xxxvij. c. Licet scriptũ sit non augurabimini nec observabitis somnia Levitici. xix. c. Et alibi reprobetur fictor somniorum deuteronomij. xix. cap. et etiam. xxxiiii. somnia multos errare faciũt non tñ hec sic scripta cõcipio vt ex toto suo gñere sõnia sint reprobata. Cũ phũs naturaliũ rerũ indagator eximi9 i totũ ipa nõ reprobet ¶ Cum etiã nabugodonosor somniando veridica preuiderit daniel. scdo ¶ Audite ergo pnceps serenissime somnium meũ. ¶ Cũ vigilans sepe soleam admirari ac crebra mecum disputatiõe conferre huius etatis gẽtibz tanta ꝓteruitas vnde ꝓcesserit qꝫ modernorũ ingenia sint adeo deprauata vt in diuisionẽ inter vtrũqꝫ brachium suscitando ꝓrumpant indefesse. Cũ tamen inter se tanta debeat eẽ vnio et caritas vt vnum sit ouile et vnus pastor et tanta fraternitas qꝫ altera potestas alterius semper egeat auxilio. ¶ Quippe eniꝫ duo sunt quibus hic mundus regit/ sacerdociũ: et regnum. Sacerdos orat rex imperat. sacerdos delicta dimittit. rex errata punit sacer cerdos animas ligat et soluit. rex corpora cruciat et occidit. vterqꝫ diuine legis executor suum iusticie debitum cuiqꝫ tribuit dum celum celi domino terrã autẽ dedit filijs hominũ. Sane filios hominum decent arma et sagitte filios dei oratiões: vota et sacrificia vt carbones ignis succẽdãtur ab eis vita eñ pastoris doctrina pascualis est ouis et rigor punientis. pax est popularis dũ qꝫ hinc inde mutua verborũ inter duos viros vtriusqꝫ iuris canonici et ciuilis radijs plustratos huius rei sermo. in pñsentia maiestatis vestre semel traheretur scilicet. An iste potestates sint diuise an subordinate: et que inter eas conuenientia nasceretur magno dici spacio alterna disputatione ꝯsumpto ꝓxima nocte sequẽte casus nouitate mirabilis est ortus. Nã cum sopore langore occuli pmerenẽ et membra deffessa sõnij suauitatꝫ suauitas allexisset vidi i viridario amenovalde et delectabili lilijs et alijs florib9 varijs decorato dominationẽ vestrã maiestatis regalis collocatã. Asperi insuper ad latus maiestatis eiusdem duas reginas fulgidissimas a dextris vnã habitu regulari decoratã et hec spũalis ptãs vocabatur. A sinistra alterã habitu seculari honestissimo tñ indutã et hec potestas secularis pingebat: et ambe (si dignum sit celestia) flere et ingemiscere videbantur et ad vos illustrissimũ pncipẽ et regẽ frãcorũ dñm Karolum quintũ hoc nomine velut solẽ iusticie super cathedrã refulgentẽ oculos supplices ac lacrimantes dirigebãt vocem suã tanqꝫ tubã sonorosam hijs versibus exaltantes. ¶ Ad te cõfugim9 rex pius aspice nostros planctus nos equa mundũ sub lege tenemus. pmia virtutis meritis damus: et mala prauis subdentes vno ore: pnceps pijssime nos ambe sumus sorores et altissimi filie inter nos pacem atqꝫ concordiã desiderabiliter affectantes. Sꝫ inimicus homo more solito inter ministros nños zizaniã nititur seminare. cũ tñ omniũ cõmunitati desiderabilis debeat eẽ tranquillitas inqꝫ et populi ꝓficiunt et vtilitas gẽciũ ꝓcuratur: hec bonarũ artium decora mater hec facultas ꝓtendit mores et tantarũ rerum ignarus agnoscitur qui eam quesisse minime sentitur. Quod beati Job. snia protestatur cum dicit. habeto pacem et per hoc habebis fru=

ctus optimas. ¶ Hanc si quidem christus dei filius sui noui natalis signum et nuncium fore determinatum dum milicie celestis et oraculo voluit decantari. Gloria in altissimis deo. Et in terra pax hominibus bone voluntatis. Sunt igitur pacis et tranquillitatis fructus optimi opposito vero litis importabilia nocumenta propter quod singuli fratres magistri collegia et communitates se inuicem iuuare tenentur: tam superne caritatis affectu quam vinculo societatis humane quod etiam plato nos admonet Teste tullio. de offic. libro primo dum dicit non solum nobis nati sumus ortusque nostri patria vendicat partem amici: et ad id magis obligatur intendere cui altissimus harum rerum intelligentiam amplius inspirauit grauiter velut ingratus hoc sciens et potens peccat omittens teste Jacobo canonicorum. iiij. c. cum dicit scienti bonum facere et non facienti peccatum est illi. ¶ Cum igitur tibi Karolo regi francorum deus dederit talentum ingenij veram fidem et fortunam bonorum exteriorum Et veraciter tibi possunt applicari verba Bernardi ad magistrum galterum de claromonte genus clarum corpus aptum forma euidens ingenium velox eruditionis: vtilitas: et morum honestas: interesplendent: et gloriosa dicta sunt: si tibi vsurpas est qui querat et iudicet testante veritate et fama proclamante que omnino veritate non caret. Et vt dicitur. vij. ethimologiarum inte antiqui generis regia nobilitas non degenerat neque perit sed clarius: fulget melius viget et iocundius floret vita morum et melius dicamus. Intantum quod vena laudabilis illustris sic gloriosa in transmissione seruet originem quod dictis et factis inte nobilitas generis apparet in moribus liberalitas muneris prefulget in omnibus. ¶ Humilitas ceterisque respondet communibus et claritas operis refloret virtutibus Porro inter innumerabilia dona que tibi contulit altissimus hec excedunt omnia. Nam cum esses quasi modo genitus infans et adolescentulus populum acephalum inse monstruose diuisum prudentissime direxisti. Nunc in virga ferrea cum dure fuerit ceruicis. Nunc in virga vigiliarum cum fuerit cordis pigri. Nunc in virga virtutis quam misit dominus ex syon dominare in medio inimicorum tuorum et persecutiones nedum extrinsecus illorum qui tecum dulces ceperant cibos. vt accedat quod legitur in psalmo a iuuentute domino superasti. Quid plura: nunquid hyspania de rege persecutore militantis ecclesie auxilio diuino et tuo mediante in regem catholicum est translata. Nunquid tota acquitania et plures partes picardie in breui tempore et repente per te de manibus anglicorum receperunt libertatem: et modo satis admirabili et alias inaudito. cum castra inexpugnabilia et alia loca vi armata fuerunt occupata. Nunquid britannia tua testabitur miracula que ad nutum tuum domino iohanni demonte forti quondam duce suo aduersario tuo anglice adherente exacto ad te totaliter est conuersa. Nunquid anglicorum superbiam et eorum cornua ad nubes nuper exaltata depressisti que omnia si diligenter attendantur actento facto et actento modo non sine miraculo a domino facta esse dignoscuntur ex tuis precibus et meritis obtenta. Nam dum orabat moyses vincebat populus. xlv. distin. c. disciplina. ¶ Attende igitur princeps christianissime cum preceteris tot ac tantis sis dotatus virtutibus et applica aures tuas ad preces nostras ministros ad concordiam reducendo. Sunt enim plurimi ministri qui sunt de ecclesia tamen oderunt ecclesiam a qua plurima bona recipiunt et ad altiora totis adhuc hanc

dũi conatib⁹ anhelãt quorũ plures iu-
risdictionẽ extinguerent ecclesie si pos-
sent sic sunt plurimi in gremiis domi-
norum secularium enutriti. sed vt mus i
pera serpẽs in gremio ignis i sinu. suis
se consueuerunt hospitib⁹ exhibere illi
ac isti vtramq3 curiam vellẽt extingue-
re forsan vt in suis possint liberius p-
seuerare nequicijs hec faciunt vt inui-
di qui felicibus aliorum torquentur
successib⁹ iuxta illud oracij. Inuidus
alterius reb⁹ marcessit opimis. Aut
hec faciunt q2 subiecti serui enim do-
minos odiũt seu subiecti. iuxta illud
alexandri libro octauo. Afferet tellus
stellas septẽq3 triremes alluet occea-
n⁹ z siccũ piscis amabit. q̃ serui domi-
no sint verus nexus amorum z inter
eos nulla est cõcordia. Licet extra pax
ostendatur odio intus confligitur pa-
cem vultus habet agitatã precordia
belli: hec tamen dicuntur de seruis vio-
lenter subiugatis: de facili igitur sub-
diti loquuntur contra superiores qui
tamen viuere non possunt. sine aliquo
domino. domini enim necessarij sunt
mundo: z si nulli essent modo iudices
ecclesiastici vel tẽporales. oporteret q
cito fierent vt pax seruaretur z eccle-
siastica sacramenta ministrarentur vel
hoc faciunt. vt adulatores dominis
ecclesiasticis aut temporalibus: ponẽ-
tes os in celum lingua eorum gradien-
te super terram detrahẽtes nouos do-
minos siue curas ecclesiasticas vel tẽ-
porales siue potestates qđ est difficile
fabricantes. ¶ Cum igitur princeps
serenissime vos sic ambe regine fuis-
sent allocute ipsis auditis fulgido vul-
tu ad pacis osculum assumpsistis di-
cens eis. regine deuotissime. vt Karo-
lus lacrimis vestris sum compassus.
Et ideo vt dei vicarius z iudex in tem-
poralibus iusticiam z fauorem si res
suspicione careret libenter impenderẽ.
Hortor tamen vt mẽtem vestram mi-
nistrorum diuisio non exagitet atten-

dentes q ab antiquo clerici z laici op-
pido sunt infesti. nec sũt veri sed pseu-
do ministri qui vos sic exasperant z di-
uidunt. Credite matrone venerande
q in curia seculari sepe precio z preci-
bus ignorantibus dominis postposi-
tis gradibus iudices z ministri altum
querunt ascensum. z sic de facili per pe-
cuniam sũt ingressi ipsos susurrat pe-
cunia orphei lira carmen amphitrio-
nis musa virgilij voce pecunie suffocã-
tur: quid plura vbi nũmus loquit̃ tulli-
ani eloquij tuba raucescit vbi pugnat
pecunia virtus expugnatur Herculea.
nũmus vincit: nũmus regnat: nũmus
imperat: vniuersis: pari forma et in cu-
ria ecclesiastica non quantum quisq3
mercatur sed quãtum dare sufficiat se
pius extimatur. ¶ Si igitur auri sa-
cra fames penetralia veneranda pro-
serperit: quid deniq3 potent tutũ esse
aut securum: regine amantissime a cu-
rijs vestris non prius nequicia hec et
diuisio cõmunis hostis succedetur per-
fecte: neq3 perniciosi quos hactenus
pducit fructus arescent nisi sue cause
radices extirpentur. ¶ Tales igitur
eligat3 vobis ministros z iudices quos
labor prolixior z sciẽtia perfectior fe-
cerunt ante ire deum timentes z non
pretereuntes terminos quos posue-
runt patres antiqui. In hijs cessabit
prophanus ardor auaricie: isti redent
que sunt cesaris cesari z que sunt dei
deo. z sic erit huius multitudinis cre-
dentum cor vnum z anima vna iuxta
illud Mathei. vi. vbi veritas pro fide-
libus orat ad patrem volo inquit. vt
ipsi sint vnum in nobis sicut et nos
vnum sumus regine illustrissime ad-
uocatos ergo querite et iura vestra in
medio producite non vt causam iudi-
cem: sed vt ministros vestros ad cõcor-
diã si possibile sit amicabiliter reducã
iudex enim vester in celis habitat.
Tũc regina q̃ potestas spiritualis nũ-
cupata est sibi assũpsit i aduocatũ vnũ

celeritum prudentissime sciencie tanteque sollicitudinis sufficientem. potestas autem secularis sibi elegit militem variis scienciis multiformiter decoratum.

Unde princeps metuendissime e dictis aduocatis incepistis dicere vos ambos in visceribus christi requiro ne scitis de numero illorum aduocatorum de quibus Cassiodorus. Isti sunt qui causas protendunt/adhibiti impediunt pretermissi assiduunt/admoniti obliuiscuntur locupletati subdunt apud causidicos silentium venale et est lingua eorum dampnifica nisi funibus argenteis ligetur sed vnusquisque vestrum seriose ac succite veritatem pandat sue cause. Et volo domine est ce quod si clericis est defferendum/quod primo ducatis tripudium et modo dyaletico

Nam primo vnicam facietis rationem ad quam miles indilate respondebit. et sic deinceps quousque sermonibus ac conquestionibus vestris finem volueritis imponere versa uice pari forma miles partem tenebit opponentis. Clericus vero partem respondentis/et sic quilibet erit actor et quilibet reus. vt in communi diuidundo iudicio.

Communio namque hanc peperit diuisionem. Sic itaque alter alterum cogredit varias rationes naturales et theologicas/canonicas et ciuiles/allegantes/quas in scrinio pectoris secundum modulum ingenii mei et memorie prout infra latius declarabo recollegi.

Tandem tamen inter eos tanta rixa inde est suborta/quod de verbis quasi ad verbera processerunt vnde perplexitate constrictus propter conflictum rationum quem iuuarem militem vel clericum ignorabam. sic sum a sompno vehementer excitatus in isto igitur opere annuente domino sic procedam videlicet nil tamen pro vna parte vel altera asserendo sed solum excitatus a sompno que dormiens vidi. vestre maiestati referendo. nec est intencionis mee sermones meos coloribus rethoricis velare sed omittam stellatum latinum et rethoricam curiosam planis vtendo verbis quibus dicti aduocati suis disputationibus vsi fuerunt placitando.

Uerum princeps christianissime quia vt dicit Cassiodorus epistolarum variarum libro tertio. epistola vi. Sicut indigna posteritas laudes antique generis abnegat ita preclara egregie de patribus dicta confirmat laudabilis enim vena suam seruat originem et fideliter posteris tradidit que in gloriosa transmissione promeruit. vnde et philosophus ad propositum secundo Rethorice. ca. xxii. dicit

Ad laudandum aliquem sumenda est dignitas progenitorum. Nam vt dicit Aristoteles tertio politice Capitulo. xix. meliores est verisimile eos esse qui ex melioribus generantur. quia ingenuitas est virtus generis/et secundum veritatem nobiles maxime reges debent habere quasi ignatam prudenciam clariorem/clemenciam dulciorem audaciam forciorem iusticiam veriorem

Hinc est quod ego humilis seruitor vester in spe tante nobilitatis refulgencia bonitatis clementia claritatis intelligentia et humilitatis beniuolentia certum ex variis floribus dicti viridarii duri componendum vna cum sompno meo minus sufficienter concepto vestre regie celsitudini fiducius presentandum.

Cum re vera spes vestre humilitatis graciose ad supplendum nobilitatis generose ad excusandum vestre subtilitatis ingeniose ad corrigendum vestre bonitatis virtuose/ad conducendum penurie et timiditati cordis et intellectus mei audaciam inchoandi potentiam complendi contulerunt auxilium pariter et iuuamen. Maxime quia vt melius nouit alta profunditas vestra hoc opus tanti est ponderis vt veraciter possim dicere cum illo philippo expositore super Job sic dicente aggredior pater mi opus arduum et difficile. Cum sim igitur princeps metuendissime vir tenuis studii rudis ingenii. inculti

eloquij me suscitantis trepidantem/ corrigatis delinquentem et scriptorē vestrum confortetis pariter ⁊ iuuetis quia istius minimi tractatus quē somnium viridarij volo nuncupari: omnia vestro relinquentur examini. vt maior vobis ⁊ iustior corrigēdi ꝙ michi scribendi gloria debeatur.

¶ Clericus. Cap. i.

Miror optime miles paucis diebus tēpora immutata: sepultam iusticiam euersas leges naturales theologicas canonicas ⁊ ciuiles.

¶ Miles scdo capitulo.

Grandia verba sunt ista ⁊ ego laicus qui ꝙuis paucas litteras puer ego didiscerim vt tam alta verba a me possint intelligi. Et ideo venerande clerice si mecum desideratis contendere pleniorem oportebit accipere stilum.

¶ Clericus tertio cap.

Etate mea vidi ecclesiam in honore magno apud reges ⁊ notabiles vniuersos haberi: ⁊ nunc video: econtra miseranda ecclesia facta est sub tributo ⁊ vobis omnibus pda. exiguntur a nobis multa: dantur vlla bona nostra/ si non damus rapiuntur a vobis conculcantur iura nostra libertates infringuntur. ⁊ laici et maxime milites clericorum sortē multiplici detractione depraunt vitam ⁊ eorum opera ducentes in opprobriū ⁊ cōtemptum. Sane in depraunatione ordinis nostri non multum eorum extollentia promouetur: qui si milites essent que militum pfessio esset agnoscerent defferrēt clericis. ⁊ se a curialitate verborum quadam puellari modestia temperarēt. ¶ Porro ordo militum nunc est ordinē non tenere. Nam cuius os maiori verborū spurcicia polluitur qui detestabilius iurat: qui minꝰ deum timet qui ministros dei vilificat qui ecclesiam non veretur: iste hodie in cetu militum fortior ⁊ nominacior reputetur. Militaris hodie disciplina quā vegecius ⁊ pleriq; alij docuerunt prorsus euanuit: ⁊ se in quadam delinquendi libertatem ⁊ scurrilitatis speciem deformauit. ¶ Olim se iuramēti vinculo milites obligabant pro rei publice statu. ꝙ in acie non fugerent: ⁊ ꝙ vite proprie vtilitatem publicam preferrent. Se filios ecclesie atq; ad honorem sacerdocij et tuitionem pauperum ad vindictam malefactorum ⁊ patrie liberationem gladium accepisse porro in contrarium res versa est Nam ex quo hodie militari cingulo decorantur statim insurgunt in christos domini destruunt patrimoniū crucifixi: spoliant ⁊ pdantur subiectos sibi: pauperes miserabiliter atq; immisericorditer affligunt miseros vt in dolorib⁹ alienis p illicitos appetitus extraordinarias impleant voluptates refert lucas ꝙ milites accedentes ad iesum interrogauerunt cum dicētes magister quid faciemus: vos neminem inquit concusseritis atq; calumniam non faciatis: qui contra inimicos crucis christi vires suas exercere debuerunt potibus ⁊ ebrietatibus pugnant vaccant ocio: ⁊ crapule vitamq; degenerem immundiciam transigentes nomen ⁊ officium milicie dehonestant. Nil dampnabilius in milite ꝙ ocium per quod vsus armorum dediscitur nutritur pusillanimitas vires fastidiunt obrepit inercia ⁊ ad immūdicie actus animus applicatur bella ⁊ conflictus equestres depingi faciunt in salis. vt se quadam imaginaria visione delectent in pugnis: quas actualiter ingredi aut videre nō audent eleganter scipio affricanus sicut Julius frontinus reffert: cum scutum cuiusdam vidisset auro ⁊ gēmis ad ornatum dixit se non admirari si tanta diligentia ad ornasset in quo plus presidij ꝙ in ense ha-

beret. Non in auro et lapidibus de-
bet scutum militis decorari: sed scu-
tum diuulsum habeat fractam gale-
am ebetem gladium faciem vulne-
ratam. ¶ Porro tamen nostri mili-
tes ab expeditione sine vulnere z cica-
trice sanis z integris armis per dei
gratiam reuertuntur. curritur ad vi-
dendum conflictum crateras igitur
statuunt z vina coronant atqz exhau-
sta canunt prelia marte graui illic eaci
des illic tendebat vitxes. Et purgāt
fluido pergama tota mero. garriūt igi
tur z laxant procaces linguas in de
tractionem hominum innocentium de
seuiūt in christos domini refferunt z
conferunt labores suos z ocia sacer-
dotum: datur itaqz inter eos senten-
tia z cōmuni lege sancitur vt decimas
auferant. vt ecclesie z clero non deffe
rant vt excōmunicationem non time
ant. vt deum non reuereantur. vt iniu-
riis afficiant sacerdotes. z quicquid
in vsus ecclesie cessit de largitione a
iure paterne liberalitatis euacuarent
verūtamen magnus dominꝰ z lauda
bilis qui humiliat omnem altitudinē
extollentem se aduersus sciētiam dei
ipse saluos faciet filios hominum pau
perum z humiliabit calumniatorem:
tollensqz virgā peccatorum z de super
fortem iustorum arguet pro mansue-
tudine terre z obstruet os loquentium
iniqua: deiiciet qz omnem extollētiam
superborum.

¶ Miles. iiii. capitulo.

Quod milites corripitis
vel est affectio vel detra-
ctio si affectio michi acce
ptiora essent vestra verbe
ra q̄ eorum vbera que me
lactarunt. Sed vtinam semper corri-
piat nos iustus in misericordia oleum
autē peccatorum non impinguet ca-
put militum vitam deprauatissimam
reputatis. Sed domine clerice fortas
se dicatis rogo trabem prius ab ocu-
lis clericorum eiciatis: q̄ festucam ab
oculis militum prouocatus silere non
possum mores vitam clericorum vos
prelati z clerici nostri temporis q̄ deo
estis superbi z elati: q̄ in vobis verifi
cabitur illud quod alibi scriptum est
q̄ radices superborum gentium are-
scent. Deus enim perdit memoriam
superborum z relinquit memoriam hu
milium. Tante quidem grauitatis est
vrgentium peccatum vt a celorum cul
mine tanq̄ grauissima plumbi moles
centrum terre penetrauit. Et illud
Job. Si ascenderit in celum superbia
eius z caput eius nubes tetigerit quasi
sterquilinium in fine perdetur. Tēpo
re autē petri z pauli z aliorum aposto
lorum prelati erant christi vicarii se-
quētes eius vestigia signis z virtuti-
bus coruscantes z degentes sub qua-
dam paupere vita z per ipsorum predi
cationes z opera quasi totum mundū
ad suam conuertebant doctrinam et
vitam. Nunc vero cateruatim popu-
lum vobis commissum ducitis ad infe
ros. De modernis igitur p̄latis potest
dici regnauerūt sed non ex me nec cū
apostolis in laboribus z erumnis sunt
Paulus enim semel lapidatus fuit
ter naufragiū passus est nocte ac die
in profundo maris z q̄ plurima alia
pro dei ecclesia subiit pericula. vt in
quadam sua epistola apertius decla-
ratur vos enim nunq̄ degustatis ama
rum z ideo dulcedinē gustare non me-
remini dicit namqz beatus Gregorius
tribulationes quoqz seu aduersitates
quandoqz veniunt habundancius sup
iustos q̄ super iniustos sicut z fulminis
impetus z venti rabies ecclesias citiꝰ
z campanalia concassat q̄ vilissima p
stibula. Dicit enim Gregorius q̄ nul-
lum est signū euidencius eterne dam
pnationis: q̄ continua prosperitas.
¶ Non estis ergo socii tribulationum
apostolorum nec debetis esse partici-
pes consolationis eterne: quia fm na
turam onus z emolumentum conco-

mitantur se ad inuicem regulant̃ ßm naturam. ff. de regulis iuris. Item nũquid est scriptum. pauper ꝛ inops laudabunt nomen domini. Jacobi.ij. Nõne pauperes elegit dominus. Cur ergo coaceruant totis affectibus clerici diuicias: que etiam diuicie pungitiuis comparentur spinis. Et cur temporalia nituntur vendicare. ¶ Nunquid scriptum est facilius est camelum per acus foram̄ n transire q̃ȝ celorum diuitem intrare regnum. Diogenes socrates thebanusq̃ȝ cum plurimis philosophis diuicias contempserunt. Consules romani ꝛ rethores non nulli diuitias sunt mirabiliter aspernati. ¶ Pro hijs valerij maximi legant̃ scripta de factis memorialibus virorum illustriũ ꝛ etiam sententia clamat aristotelis in primo libro ethicoꝝ ꝙ multi ꝑpter diuitias periere. Clericis dominia rerũ temporalium appetentibus possunt dici verba legis ciuilis professio tua ꝛ desiderium ad inuicem se discrepant Sed quid hoc nõ aduertentes moderni clerici sed illud ouidij sine titulo: curia pauperibus clausa est dat census honores. de paupertatis miseria gradatim ascendunt ad culmen honorum ꝛ ad summa fastigia dignitatum per astutas practicas ꝛ fallaces fabricas ꝛ per ypocrisim: adulationes: ꝛ mendacia periuria ꝓditiones fraudes symonias: ꝛ ceteras nequicias amplio res. Luxuriose viuẽtes i delicijs ꝛ fruitionibus corporalibus: ducunt dies suos. se deos sanctos ꝛ sanctissimos appellantes sibi edificant palacia omni amenitate spectabilia ymaginum varietatem statuarum: quia sumptuositatem affectant comedunt cibaria: ꝛ bibunt vina omni curiositate exquisita. thesauros sibi coaceruant infinitos Non sicut ille qui dicebat argentum ꝛ aurum non est michi: sed aurea secula repararunt caritatem amiserunt: lucifero adherentes dignis beneficia non conferrunt quin pocius ad honores ecclesiasticos promouent indignos: et contra dei precepta distribuunt beneficia ꝛ honores: ꝛ prece aut precio aut pro turpi seruicio: vel fauore ad ecclesiasticas dignitates reprobando dignos: indigne promouent indignos: vt pote gartiones lenones aut etiam ipsorum nepotes vel filios proprios: vt tanq̃ȝ hereditatem possideant sanctuarium dei: numera recipiunt: curam habentes pecuniarum nõ animarum. domum christi faciunt speluncam latronum.

¶ Omnis abusus omnis iniqua extorsio in foro ecclesiastico plus cencies exercetur q̃ȝ apud seculares tirannos iustificant impium pro muneribus: et iusticiã iusti auferunt ab eo. Laici iam de fide hesitãt: ꝛ si sibi quandoq̃ȝ predicauerint clerici: sed negligenter et raro. non tamen credunt: quoniaȝ manifeste vident ꝙ quasi quilibet clericorum eius quod predicat contrarium operatur: quia clerici ipso facto ostenduntur se aliud credere q̃ȝ predicant. Et laici clericorum vestia ꝛ vicia inde sequentes: qui tanq̃ȝ signum positi sũt ad sagittam: in pellagus viciorum et ad funereas edes baratri ipsorum cõfluit assidue maxima multitudo. Sileto ergo clerice ꝛ ori vestro imponatis silentium nec de facili credant reges cuius consilium sint clerici iniusta vobiscum agere: aut apud eos perire ius vestrum.

¶ Clericus. v. cap.

Rimo certe cõtra omne ius iniurias immẽsas sustinemus conculcantur iura nostra liberalitates infringuntur.

¶ Miles. sexto capitulo.

Scire vellem quid vocatis ius et quas habeat significationes.

Clericus. vii. ca.

Ius voco decreta patrum et statuta romanorum pontificum.

Miles. viii. ca.

Que illi statuerunt/ sive temporalibus statuerunt vobis possunt iura esse nobis vero non sunt. Nullus quidem potest de hiis statuere de quibus constat ipsum dominium non habere sicut nec francorum rex statuere potest super imperium nec imperator super regnum/ et quemadmodum terrarum principes non possunt aliquid statuere de spiritualibus vestris super quibus non acceperunt potestatem sic nec vos de temporalibus eorum super que non habetis auctoritatem. unde frivolum est quicquid de temporalibus statutis super que potestatem non accepistis: unde risus venit michi magnus quotiens mente revolvo pape bonifacii. viii. statutum quo cavetur. quod ipse est et esse debet super omnes principatus et regna. Nam de facili potest sibi sic ius acquirere super rem aliquam cum non restat nisi scribere quia totum erit suum cum scripserit/ et sic totum erit vestrum ubi statuere nihil aliud sit quam sic teneri velle et nihil aliud est ius habere quam velle. non habet igitur nisi ut scribat hoc volo ius esse cum voluerit castrum meum villam meam agrum meum nec latet vos sapientem clericum ad quid vos ducat ista disputatio.

Clericus. ix. ca.

Satis acute domine miles et verisute contra nos ista protulistis et ad hoc totius sermonis vestri decursus quantum intelligo tendit quod dominus papa de vestris temporalibus nichil potest statuere quia non constat eum de rebus temporalibus potestatem vel dominium accepisse/ et si hoc ex nostris volumus probare dicitis aut scripturis pro nichilo dicitis quia nostrum scribere ut dicitis dominium nobis aut potestatem que aliunde non venerat non potuit ascribere. Sed si christianus vultis verus reputari non negabitis christum regem omnium dominum verum esse cui dictum est in psalmo postula a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam et possessionem tuam terminos terre. Etiam scriptum est quod ipse est rex regum et dominus dominantium. ista non sunt nostra sed dei verba nec nos eas scripsimus sed ea misit deus et dictavit spiritus sanctus. Et quis dubitat illum posse statuere quem constat universorum dominum esse.

Miles. x. ca.

Nullo modo dicte potestati vel dominationi resisto. quia christianus sum et ego esse volo Et ideo si per divinas scripturas ostenditis summos pontifices esse super omnia temporalia dominos necessarium est principes summis sacerdotibus pontificibus tam in temporalibus quam spiritualibus esse subiectos omnes.

Clericus. xi. ca.

De facili ex superioribus poterit hoc ostendi tenet enim fides nostra petrum apostolum pro se et suis successoribus institutum esse vicarium ihesu christi/ et certe plenus vicarius idem potest facere quod dominus eius cum in illa actione nulla potestatis diminutione vicarius est constitutus. Si igitur non negatis christum de temporalibus vestris posse statuere qui dominus est celi et terre non poteritis sine rubore eandem potestatem christi vicario denegare.

Miles. xii. c.

Audivi a viris sanctis atque doctissimis duo tempora in christo distingui. unum humilitatis et alterum potestatis humilitatis usque ad suam passionem potestatis post suam resurrectionem post quam ipse dicit. Data est michi omnis potestas in celo et in terra mathei. ultimo. c. petrus igitur constitutus est vicarius pro statu humilitatis non pro statu glorie et maiestatis non enim factus est vicarius ad ea que christus modo agit in gloria quia nobis illa ignorata sunt et sed ad ea mittenda que christus egit in terra quia

lia nō bis necessaria sūt Illā igr̄ potestatē suo vicario contulit quā hō mortalis exercuit nō autē illā quam glorificatus accepit. & vt ista p scripturas quas induxistis. ostendamus de eisdē scripturis vobis testimonia pferemus ipse enī christus dicit pilato regnū meū nō ē de hoc mundo/ & q nō venit ministrari: s3 ministrare. Testimoniū adeo manifestū est vt hominē resistentē possit cōfundere & ceruicē qualibet durā obterrere adhuc dicit quidā de turba iesu magister dic fratri meo vt mecum diuidat hereditatem at ille dixit Homo quis me constituit iudicem aut diuisorem inter vos luce. xii. ca. videtur igitur aperte xp̄m super tēporalibus nec iudicem nec diuisorē esse constitutum sed in statu illo suscepte dispēsationis: nec tēporale regnū habuit nec etiā appetiuit. Et in commissione petro facta Non claues regni terrarum tradidit sed claues regni celorum & ebreorum pontifices cōstat regibus fuisse subditos/ & vt sciatis xp̄i vicariū ad spirituale regnum nō ad tēporale regnū fuisse assūptū ab ap̄lo paulo recipiatis clarū testimonū. Dicit enī sic omnis pontifex ex hominibus assumptus p hominibus cōstituitur non in hijs que sunt ad dominium gubernandū terrenum imperiū sed vt offerat dona & sacrificia pro peccatis/ & q̄uis possint aliqua tēporalia p ipsos pontifices dispensari satis tn̄ patet q nō debent in regnis terrenis principalibus gubernādū se implicare nec auctoritates p vos domine clerice superius allegate postulata: amen &c. et q ipse est rex regū &c. q̄ non ad statum primū pertinēt sed ad secundum in quo p̄mo statu sicut clare patuit nullā potestatē exercuit. ymo a se penitus abdicauit & hijs solū & nō alijs q̄ ad dispēsationē nostre salutis pertinēt petrū sibi vicariū destinauit. quē nec militē fecit nec coronauit in regem/ sed in sacerdotem & ep̄m ordinauit/ q si vultis adhuc cōtendere xp̄i vicarium & eādē potestatē i tēporalibus habuisse quā xp̄us habebat in celis n ō quā exercebat i terris ista primatia nō erit vobis in fine honorabilis Cōstat enī cuilibet fideli a deo capiēti q si dominus pecuniā suā domū aut vincā suā aut agrū alij cuilibz vellet daret nulla petita ratiōe nulla expectata cognitiōe statim deberet obedire Si igitur cōtēdit papam hanc eandē potestatē habere igitur contendere necesse est q omnia nostra sunt vestra & nostra potestis si ne cause cognitione cui volueritis/ nepotulo/ vel cōsanguineo concedē/ tollere principatū & regna/ & eis dare pro libito voluntatis. S3 q̄s absurda sunt ista vos videte. Et vtrum vobis placerēt si fierēt respondete. Tenēdū est igr̄ q non accepit tantā potestatē in tēporalibus ipse xp̄i vicarius: sed eam solam quam in sua humilitate xp̄s exercuit & ostendit.

Clericus. xiij. c.

Negat ꝯ o miles eccliarū cognoscē de peccato qd̄ absit/ nā q̄ hoc negauerit & p̄niā & ꝯfessionē/ abnegabit Sed quod iniuste agitur peccatū est alias & papa qui habet cognoscere de peccato congnoscet vtiq3 de iusto/ et iniusto. Cū igitur iustum & iniustum i negocijs rerū tēporaliū locū habeat sic cōsequēs est vt & de causis tēporalibus debeat iudicare.

Miles. xiiii. c.

Argumētū illō ē cornutū cui⁹ vanitas & isti rruitas p argumētū simile repellenda est. in suspendendis latronibus alijs dampnandis habetur iustū & iniustum & hoc etiā pctm̄ igr̄ &c. ratiōe pcti debet de sāguine iudicare sed planū est q nō igitur argumentum leui ratione sufflatū Nunc restat vobis ostendere q̄uo vestra cognitio dn̄e clerice se debeat circa iustū & iniustū habere. nullū dubium quin iustū & iniustum secundū leges humanas q̄ de talibus sapiunt sic de temporalibus iudicādis secundū quas & sub quibus subiectis oibus ē videndū Manifes-

ssum est igitur illum secundum leges
debere iudicare de iusto et iniusto co-
gnoscere cuius est leges condere et ha
bere iterpretari exponere custodiri fa
cere et seruare et grauare cū videbitur
et mollire Si igitur vos in iudicio tē-
poraliū sit vultis cū eo cōcurrere ymo
pniciose cōtendere et in cognoscendo
de iusto et iniusto, iam cōtra scripturā
vestrā aratis in boue et asino. Et cum
principe dicente hoc est iustū pōtifex
dicet hoc ē iniustū fiet qd dicit abacuc
propheta i. principio factū est iudiciū
et cōtradictio et potētior pp̄ter hoc la
cerata ē lex et nō puenit vsqʒ ad finē iu
dicium i terra. Et ego oñdā vobis sʒ
paulum vbi vestra cognicio debet inci
pere. priceps de suo iure de iusto et in
iusto cognoscet et eius finē vnusquis-
qʒ sicut tenetur attendet et ei obediet
sicut precipit deutero.xvij.c. Si quis
autē tumēs supbie non obediuerit ei⁹
iperio nec princeps fuerit cui⁹ officiū
iudicandi habet potestatem resistendi
cohercēdi. tunc incipit vestra cognitio
qr tūc attendere debet vestra monitio
dicente paulo ad titū.iij.c. Omnis aīa
potestatibus superioribus subdita sit
cum oīs aīa dicit et nullum vt videtis
excludi videtur in maleficia et scelera
manifesta sint veluti. pde et rapine et
similia nec est q̄ velit aut possit corri-
gere non nego vos in hijs casibus de
bere et posse vestrā potentiā exercere
sed non de iusto et iniusto qr de hoc nō
habetis cognoscere aut manum ad
hoc imponere: sʒ cuʒ manifestū fuerit
aut per sentētiā iuris aut euidentiam
occulorum q̄ nulla eget cognitione tūc
poterit ad vos ea materia et forma qui
bus dictum ē pertinere/alias si pp̄ter
peccati colligentiam vultis de talib⁹
cognoscere. non restat/nisi foros prici
puʒ claudere. seculares leges et decre
ta principum destruere et vestra solum
reseruare. Artare vos .et vrgere volo
vna noua questione Verum vestri est
esse de eā matrimonij cognoscere. Et
ego nunc paruū vado pro quadā he-
reditate quā peto ratiōe proxime mee
que habet in ea succedere videtis qr
ratione matrimonij michi cōpetit hāc
hereditatē petere. Nunquid propter
matrimonij colligenciam de quo debe-
tis cognoscere debeo coram vobis de
hereditate litigare ymo plane dico vo
bis omnibus clericis inhibendo ne vo
bis cognicionē de dote contra deum
et iusticiam vsurpetis. Cū pmissio do
tis vere et pure seu mere sit pactio tē
poralis et sepe firmetur et firmari pos-
sit regalibus institutis patet ergo q̄ ē
vanum et friuolū ex tali vicinitate rex
veletis vobis fingere colligenciam in
cognitiōe causarum q̄uis ad hoc omnia
vnum solū vobis debeat sufficere qd
supra memorauimus luce pmo.c. di-
cente domino ihesu O homo quis me
constituit iudicē et diuisorē inter vos
ostendit enim q̄ secundum illam po-
testatem quam homo mortalis exer-
cuit nō pertinebat ad eum de heredi-
tate iudicare ¶ Clericus.xv.ca.

Nonne debent temporalia spiri-
tualibus deseruire igitur debent
esse subiecta. spiritualis potestas tem
poralem debet regere potestatem.

¶ Miles.xvi.ca.

Vere debent semper tem
poralia spiritualibus de
seruire suo casu: quia te-
nētur cultorib⁹ necessa-
ria ministrare Nam hoc
omne genus quasi innatū habuit et in
stitutum et hoc naturali iure decernit
Natura naturans vt ministrantibus
creatori diuina seu celebrantibus ne-
cessaria ministrentur et honores de
biti et vite neccessaria prebeātur quod
patet ex pharaonis exēplo genesis.
xlvij.c. Et lex quā dñs moysi tradidit
sacerdotibus habundanter et caute p
uidit non tñ dominium aut regnū tem
porale cōmisit. Et apostolus ad cori
thi.viij.c. spiritualia vobis seminam⁹
non est magnum si carnalia vestra ve-

scamur seu metamus Si vultis scire quale dominium prebet ministerium accipite per ordinem verba xpi et apostoli eius pauli dicit enim xps de discipulis ad predicandum missis dignus est mercenarius mercede sua/ et paulus de se ipso et de ceteris apostolis/ quis militat stipendiis suis quasi dicat nullus. Et infra scriptu est in lege moysi Non alligabis os bouis trituranti ecce quibus vos aparauit paulus apostolus vtique operariis et stipendiariis Nunquid operarii et stipendiarii sunt paulus rex domini videtur quod temporalia vobis conceduntur non ad dominium sed ad vite subsidium/ et de spiritualibus ministrari sumptum. Et ex lege moysi comparamini boui trituranti cui satis est accipere pabulum quo ipse suo labore impleat orreum. Et quod dicitis spiritualem potestatem regere temporalem iam vobis est superius ex apostolo paulo responsum Ubi quod omnis pontifex pro hominibus constituitur in hiis que sunt ad deum et in hiis que habet vos regere scilicet que sunt ad deum sed nec ad ecclesiam in hiis que foris sunt pertinet iudicare quod si adhuc contenditis summum pontificem superiorem esse per omnia in derisiones innumerabiles incidetis Si vir cum creatur fit dominus omnium simili ratione creare episcopum erit creare illius patrie dominum, et sacerdos meus erit dominus castri mei et dominus meus quod sicut potestas domini pape est in toto ita potestas eorum est in parte cui preest. ergo cessare est bonum ab hac stulticia que ab omnibus iridetur tantis testimoniis et rationibus confutatur Nam in veteri lege didiscimus. non sacerdotes regibus sed reges sacerdotibus et prohetis et principes adorari et eos ad se vocari et qui placebant regibus imperari. et hiis interdum qui errauerant puta dispensatione temporalium increpari primo Regum. c. ii. et quarto Regum. x ii. ca.

Cle. Miles. xvii. ca.

Miror quod dicitis super dispensatione temporalium regem arguisse pontificem.

Cle. Miles. xviii. c.

Vos excitatis canem dormientem et cogitis me loqui dens quod ante non cogitaui.

Cle. Clericus. xix. ca.

Excitare canes et latrare vos nescitis. Cle. Miles. xx. ca.

Quia nescitis vti humilitate et pacientia principum timeo quod post istum latratum merito senciatis et morsum.

Cle. Clericus. xxi. ca.

Quid interest regum sup dispensatione nostrorum temporalium ipsi sua habent et nobis nostra dimictant.

Cle. Miles. xxii. ca.

Inter est nostra militum per omnem modum nunquid in te silmea circa salutem anime mee per omnia cogitare. Nunquid non interest nostra pro parentibus mortuis suffragia postulare. Et nunquid vobis a nostris parentibus ad hoc sunt temporalia data et copiosissima ministrata vt in cultum dei totaliter expendantur. Sed certe nichil facitis inde sed omnia vestris necessitatibus applicatis quam pro elemosinas et opera charitatis in visceribus pauperum claudere deberetis. Nunquid esset necessarium vt per huius sanctissima opera mortui iuuarentur et saluarentur viui. Nonne cum ea perperam expenditis superflue quod consumitis et ea contra intencionem dancium et etiam quondam modo accipientium dispergitis/ male vtendo viuos et mortuos mirabiliter derrogatis. Nunc ei qui non vult militare auffertur digne stipendium/ et certe vassallus non implens seruicium merito perdit feudum et vt verbis imponam super hac questione silentium/ et quod super hoc nostrum dolere et remedium apponere seu adhibere accipite fortissimum et arctissimum casum scripture sacre ii. li. parali. xxiiii. c. Legitur enim sic de rege ioab fecit enim quod bonum est coram cunctis diebus ioade sacerdotis et de

eodem rege legitur .iiij. Regum .xij. c. vocauit rex Joab predam pontificem dicens quare sacra tecta non instauratis templi. nolite sic pecuniam accipere a populo amplius iuxta ordinationem vestram: sed populi administrationem vel templi reddite eam: quia ꝓhibiti sunt sacerdotes accipere pecuniam vltra a populo. video ergo ꝙ laudatur Joab qui curā accepit vt oblationes iuxta intentionē offerentium expenderētur in cultum diuinum hoc est ad instaurationem templi. laudat enim regem Joab deus vt ostenderet exemplum ꝙ non cupiditate: sed pietate: non ambitione sed religione: id faceret ad tollendum suspitionem. rex testem volebat habere pōtificem: cūq; viderent minimam pecuniam in gazophilacio ostendebant scriba regis et pōtificis effundebant et numerabant pecuniam que inueniebatur in domo domini. Ecce laudata est regis cura et religio que curam gessit vt bona illius veteris ecclesie et saluarentur solicite: et expenderētur religiose. Scio ꝙ durum sit vobis hoc audire tamen cum nichil vobis refferam nisi verba scripture. ¶ Dictum est enim supra vobis ꝙ hec omnia suscepistis ad vite subsidium ad sancte milicie stipendium quibus duobus dicit apostolus se contentum et quicquid super est in pios vsus pauperum et miserorū erogātes expēdatis qđ si nō faciatis simul tū nr̃a interest de eisdē curā habere ne aīas mortuorū salutēq; viuorum defraudetis.

¶ Clericus .xxiiij. cap.

RExiste Joab. sibi bona non tulit sed in vsus ecclesiasticos expendit sed vos hodie bona nostra tollitis que non in religiosos vsus sed militaris tumultus et bellicos expenditis vnde exemplum quod induxistis nostris nō aduersatur operi bus nisi vestram violentiam aliunde coloretis.

¶ Miles .xxiij. cap.

Emper in maluʒ vestrū cōtra stimulum recalcitratis nec est hoc vobis molestum ꝙ de reb⁹ ecclesie seu bonis secum tollunt nepotuli vestri et consanguinei aliiq; persone interdum minus honeste: sed vobis omnino est intollerabile et molestum: ꝙ rex mā suete petat a vobis et pro gratia accipit ꝓ vestra salute et pro deffensione ecclesie et bonorum vestrorum.

¶ Clericus .xxv. cap.

ME miserum pellemq; meā cum carnibus tollitis et hoc salutem appellatis.

¶ Miles .xxvi. cap.

E pro strepitu sed paciēter audite: considerate vicinos vestros suis egentes et ad vestra aspirātes: si defficeret regis ptās qualis esset requies vestra. nonne nobiles egeni et pdigi si consumpsissent sua cōuerterētur ad vestra. ergo regia manus est murus. videt pax regis pax vestra: salus regis vestra salus: qui si decesset aut forsitan esset substracta: vel peccatis vestris exigentibus a vobis discederet: et vicinis super bona vestra crassantibus: nunc exigentib⁹ nūc cōminantibus: nunc inuadentibus et nunc consūmentibus atq; vastantib⁹ bona vestra: cogeremini omnibus seruire si nolletis bona vestra p̄sus et funditus perire. quantis velletis tunc redimere ꝙ man⁹ regia rediret sicut prius. videt igitur cū pauca regi traditis quo mō salutē vrām redimat: qñ oīa bona vr̃a disperdēda saluatis sʒ sicut vos sēp fuistis bñficiis ingrati sic estis nūc i vr̃is ꝑfectib⁹ querulosi: ꝙ si man⁹ hostilis rege tradēte regnū inuaderet nōne oēs predis et rapinis interiretis. et ferocitatē barbaricā vobis īportabilē sētiretis relictis sedib⁹ attriti et attoniti fugeretis et totū ꝑderetis ꝗ ñ min⁹ doletis ꝙ si rges et p̄ncipes suis exp̄ēsis

periculis teneretur vos deffendere seque morti gratis pro vobis exponere vos sub vmbra quiescere commedere splendide. Jocunde bibere super lectos ornatos quiescere dormire quiete etiam stramentis mollibus/ergo et vos estis soli vere domini reges, vero et principes serui vestri aliquando pro vobis et res et personas offerunt morti si datur personis ecclesiasticis requies non est magnum sed personis seruant opes hoc dicitis esse diuinum sed non quiescitis donec more solito conuicti fueritis ac etiam confutati diuinis quibus non potestis obuiare scripturis. Nam de rege ioab superius memorato habetur quarti Regum. xii. ca. quobrem tulit ioab rex iuda omnia sanctificata que consecrauerant iosaphat et aaron et occasia pater eius rex iuda et que obtulerat vniuersum argentum quod inueniri potuit in thesauris templi domini et palacio regis/et eodem modo legitur quarto Regum. xviii. ca. de ezechia rege sancto in tempore illo primo fregit ezechiel columpnas templi domini et auri quas ipse affixerat et dedit ei regi assiriorum/quod si dicatis ezechiel egit male respondeo quod ezechiel non reprehenditur in omnibus operibus suis seu aliquo eorum preter quod in legatione principum babilonis/quis ergo dampnabit eum nos ergo percenonde materiali ecclesie vbi discrimen iminet genti christiane/quod sanctus ezechiel intellexit et fideliter adimpleuit. Si enim bona vestra sint ecclesie et populus in ecclesia est iustissime vbi salus populi pendet expendenda sunt. Nam templum spirituale quod est homo dignius est materiali templo lapideo nec hiis que dedicata sunt templo vt salus reddatur et pax periclitanti populo nec blandiandum est ecclesiarum superfluitati ymo succurrendo tante necessitati nec vos clerici debetis exasperare regem in mansuetudine vobiscum compacientem et solita beniuolencia vos regentem. Cauete a verbis salomonis quod ira regis nuncius mortis.

¶ Clericus. xxvii. ca.

Si possunt reuocari que semel sunt donata ergo mutari possunt omnia vota.

¶ Miles. xxviii. ca.

Hoc non est ea que data sunt reuocare sed ad illos vsus quibus ordinate sunt applicare. Que enim sunt deo data eo ipso sunt piis vsibus dedicata/quid enim sanctius est quam christiani populi salus et quam pacem subditis et fidelibus emere Cum ergo in hiis bona ecclesie expenduntur veris vsibus quibus fuerant dedicata redduntur.

¶ Clericus. xxix. ca.

Si adeo scripturas sacras recipitis quare libertates nostras infringitis quas libertates nos ex ipsis constat traxisse scripturis. ¶ Dominus enim interrogauit petrum Mathei. xvii. Capitulo. reges terre a quibus recipiunt tributum a filiis an ab alienis, dicit ille iesus quod liberi sunt filii. vt autem non scandalizemus eos vade ad mare et piscem qui primus ascenderit tolle et aperto ore eius inueniens stateram/sumens illum da pro me et pro te videtis miles quod clerici christi seruicio mancipati/sunt liberi animo.

¶ Miles. xxx. ca.

Quauis verbo euangelii possit faciliter respondere ad presens concedo quod clerici in suis personis sunt liberi. dico tamen quod non coniugati non vita et conuersatione laici quod non ad honorem domini sed in fraudem domini sunt tonsurati. ¶ Clerici christum sequentes vt petrus/et altaribus sacris mancipati/isti quidem sunt liberi et per priuilegium principum. Nam ab origine ecclesie dicit paulus ad romanos. xiii. cap. omnis anima potestatibus sublimioribus sit subdita et post

ibidem dicitur reddite omnibus debita cui tributum tributum. cui vectigal vectigal. Sed vt dixi nunc estis in personis liberi/quia christi officio estis applicati. Nunquid per hoc eadem libertate gaudebunt agri vestri. Si eni ecclesia emit censualem agrum. Nunquid ille cum soluendus est census perdet eum. ¶ Clericus.xxxi.c.

Non de censibus sed de exactionibus sermo est.

¶ Miles.xxxii.c.

Sicut ergo super certos agros habeo certum annuum cēsum sic rex francie in regno suo pro deffensione patrie seu rei publice cū oportunū fuerit ꝑ arbitrio voluntatis pōt leuare tributum. Clara enim ratione conceditur vt res publica rei publice sumptibus deffendat et q̄cunq; ps gaudet ista defēsione sic ergo nō minꝰ iuste possessiones obligate seu subdite sint ad onus publicum q̄3 ad annuum censum ad quemcūq; transeunt semper erunt cum onere l. fi.ff.de contrahen.empe.et ven. ꝙ si dicitis ꝙ contra hoc prescripsistis longeua vsus libertate. Respondemus ꝙ quāto benignitate principum sit libertas vestra lōgior tanto vt apparet vbi necessitas eminet debet esse volūtas pronior ad subueniēdū. Nā docet experiēcia ꝙ mlte ciuitates ꝛ loca priuilegiis; ꝛ longeua cōsuetudine ab oi exactione tute/soluerūt ꝛ soluunt hodie qđ placuit pricipi pro deffensione regni. ¶ Clericus.xxxiii.ca.

Nunquid per regem tollēde sūt gratie per reges ꝛ p̄decessores suos cōcesse ꝛ per bonorum principū priuilegia sctē dei ecclesie concessa.

¶ Miles.xxxiiii.c.

Fateor ꝛ verum est amplissima vobis priuilegia per principes indulta/scire debetis ꝙ quicquid ratione rei publice faciunt ad vtilitatē rei publice suum debent habere intētum intantū ꝙ salutem rei publice saluti ꝓprie quod est in principe gloriosissimū anteponunt vnde constat eos nichil posse imposterum concedere quod rei publice valeat derogare plane colligitur in omnibus priuilegiis hoc exēplū ꝙ vbi indultū priuilegiū i posterū sit rei publice nocituꝝ non valeat. Et priuilegium quod incipit tendere in nocuam est reuocandum.ca.suggestum extra de decimis lxiii.di.§. verum.

¶ Clericus.xxxv.ca.

Saltem priuilegia ꝑ imperatorē concessa nequeūt reges etiā frācie reuocare: quia illius est reuocare cuius fuit concedere. Et multi vt videtur vertitur in dubium quum imperator vbiq; terrarū sua potuerit preuilegia cōcedere cum omnes reges ꝛ pricipes debeant subesse imperatori in temporalibus quo ad administrationem ꝛ executionē/mūdi enim dñs ē ff.ad.l.Rod.de iactꝫ.l.deprecatio. C de quadu p̄scrip.l.bene a ʒenone.rē enim vnius potest alteri dare.ff.de rei ven.l. Item si verberatum.ff.de euictio.l.lucius populus eni in eum transtulit suam potestatē insti. de iure naturali .§. sed q̄d principi .ff.de ori gi.iur.l.ij.§. igitur populus enim elegit principem vt apparet in saule primo regum.ix .ca.viii.q.i.ca.moyses ꝛ .§. no.necessarium enim fuit per vnū rei publice prouideri. ff .de origni. Iur.le.ij.§. nouissime Nam multi de facili discentiūt sub iperatore enim sub sunt omnes natiōes.xi.q.i.§. hoc si quis toci⁹ orbis obtinet monrachiā xij.q.ij.c.futurū. Et merito quia imperium a celesti maiestate fuit traditum C.de veteri Iure.enucle.l.i.impꝛn.

¶ Sacerdotium enim ꝛ imperiū ex eodem fonte processerunt vt in auct. quomodo oꝫ episcō .§.i.imperatorem enim deus misit legem animatam in terris in auct de consul'.§. fi. colla. quarta. Et ideo de celo imperium cōstituit vt difficilibus legē imponat ꝛ

generi humano distribuat in auctentica de fide instru. et car. §. quia igitur colla. vi. Et sic cum adeo fuit institutum imperiū quia nulla potestas quin adeo fuerit instituta de homicid. c. pro huāni. §. i. li. vi. Qui ei resistit ordinationi dei resistit. xi. q. iii. c. qui resistit Qui ei pceptū iperatoris cōtēpnit sibi ipsi iudiciū acqrit et int' hoies penas luit omnia enim sibi licent et sua sunt universa. xxiii. q. ii. c. conuenior hoc etiā probatur. iii. ca. per venerabilem vbi dicit q rex francie de facto non recognoscit superiorem quasi dicat de iure debere recognoscere. et habet imperator auctoritatē ab ecclesia que imperium transtulit de grecis ad germanos extra de electio. c. venerabilem.

¶ Miles. xxxvi. ca.

Clerice satis versute vultis de primo ad vltimū concludere q rex frācie sit subditus in temporalibus romane ecclesie vnī sciēd est q ius est vnū gñrale cōtinens in se multas spēs. i. di. §. est autē. et c. Jus generale. Aliud est diuinū aliud est humanum. c. di. ca. ii. Jus autem diuinū continet et legem veterē et nouam id est euangelicam / et de lege veteri viderur q imperator non habeat potastatem nec inuenio q iperator sit dominus. ita enim pcessit imperium romanorū inceperant enim a tempore quo populus in eū transtulit potestatē in dicta. l. ii. ff. de origine iur. qui cuncta creauit vt habet gene. ii. c. dñs est omniū vt dicit in psalmo domini est terra. Jtē a pncipi. p semet ipm rexit et iurisdictionē exercuit et sicut factor rē suā gubernat et regit et hoi dedit pcepta et phibitiones gene. ii. ca. ipsis trāsgredientibus penā imposuit vt habetur gene. iii. ca. quia expulit eos a paradiso et p se puniuit et mltos alios tā qz ppt hominē cūcta creauerat ge. i. capi. C. de vsu. . . . . pecudum ea sibi concessit vt in psalmo celum celi domino terram autem dedit filijs hominum Et qz comunio parit discordias ff. de lega. ii. l. cū pater. §. dulcissimis voluit q occupanti cōcederetur vt habetur. deuteronomij. xiii. ca. quamcunqz terram calcauerit pes tuus tua sit. et de lege ista pmissa fuerūt regna vt apparet in dauid in saule et salomone et pluribus alijs approbatis extra. de sacra vnctione. c. i. versiculo vnde in veteri testamento ibi enumerat aliquos reges vnctos de mandato domini vt dicitur proue. viii. ca. per me reges regnant et potentes scribunt iusticiam et in psalmo Deus iudiciū tuū regi da. et in pluribus locis fit mētio de regibus sz nichil inuenio de impatore qz nec illo tēpore fuit imperium sed post ea p mlta tempora incepit de lege noua seu euāgelica etiā. nichil inuenio p qd videatur impium approbatū de regibus inuenio p ma. petri. ii. c. deū timete regē honorificate. Et illd subditi estote omnipotēti siue regi tanqz pcellenti et ducib' ab eo missis. extra de maio. et obe. c. solite Et sciēdū q omēs monarchie ab inicio p violenciā et vsurpationem inceperūt / et dignū fuit vt ppter violenciam suā regnū de gente in gentē transferretur / ecclesia. x. c. Et factum est regnū huius mundi donum domini dei nri et xpi filij eius qui viuit et regnat in secula apoca. xi. ca. Sibi enim data est omnis potestas in celo et interra mathei. vltimo vt impleatur illud Ezechiel. xxxvii. ca. faciam eos gentē vnam et erit vnus rex omnibus imperans et non erūt amplius due gētes vnde glosa. Daniel. ii. ca. dicit q sicut ab inicio nul forcius romanorum imperio / sic i fine nil debilius inuenietur nō obstat illud Mathei. xxii. capi. reddite que sunt cesaris cesari et que sunt dei deo / per que dicunt ali qui imperium esse approbatum qz nō iubet ei reddere omnia sed q sūt sua / si ergo dicit sua omnia prohibet reliquum qm hec dictio que restringit ar. C. de sum. tri.

l.j.ibi quos clemētie ⁊c. Et ideo cum iudei tēptātes iesū interrogarēt eū si liceret censum dare cesari. ¶ Primo voluit videre nūmisma. ⁊ cū īterrogaret cuius est ymago hec ⁊ superscriptio eius. Et ipsi respondissent cesaris: tunc dixit eis reddite que sunt cesaris cesari ⁊ que sunt dei deo. ymaginē eīn suā iussit ei reddi. vt habet in eodem c. ⁊ forte vt scandalum euitaret sicut ꝓpter vitādum scandalum ipse voluit soluere tributum. Math. xvij. c. Ex quibus satis colligitur monarchiā et dominiū per ipsum imperatorē obtentū esse. Nā prima dominia fuerūt ex permissione diuina occupata ⁊ distincta per patres nostros vt est dictum: ⁊ reges instituti ⁊ aliqui auctoritate diuina quod pꝫ etiā in rege francie tam in armorū missione q̄ʒ ex sacramētissima celitꝰ missa vnctione necnon ex approbatione ac sancte dei ecclesie veridica canonizatione. Non licuit ergo imperatori. nec hodiernis diebus liceret regibus añ dictis marie christianissimo regi frācorum dominiū seu superioritatem regni sui auferre. ⁊ sibi applicare: lege naturali diuina hec ꝓhibēte que habet quod tibi non vis alteri non facias Math. vij. c. qꝛ non licet trāsgredi terminos quos posuerūt patres nostri. ꝓuerb. xxij. c. qui terram diuiserūt vt patet i Abraham ⁊ Loth. vt supra dictum est ⁊ inter precepta domini violentia prohibetur. xiiij. q. v. c. penale et sic cum peccauerit eam illicite occupādo. Et non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum extra de regu. iur. c. peccatuꝫ. Si peteret restitutionem posset sibi dici ꝙ dolo faceret qꝛ petit quod restiturus esset christo. nec possessio nec detentio debet sibi restitui etiam si constaret eum possedisse ⁊ spoliatum fuisse cum sit ꝑssitio iuris ꝙ eam occupauit iniuste ⁊ sic nō esset sibi restitutio facienda extra de restit. spo. c. Ad decimas. lib. vi. hoc est notorium qꝛ in legibus suis continetur ꝙ per violentiam habuerit vt. C. de offi. prefecti pretorio affri. l. in nomine domini. ⁊ ita patebit. ¶ Modo est videndum an imperator possit ꝓbare dñiūꝫ siue monarchiam iure humano. Circa quod aduertendum ꝙ sunt plures species iuris. qꝛ ē ius naturale primenū. est ius gentium. ⁊ ius ciuile. Et est etiam ius canonicum. ff. de iusticia. et iure. l. prima. §. penultimo ⁊ fi. ⁊. c. ius ciuile. in di. Et de iure naturali ꝑmeuo. nec sunt regna nec imperium quia illud ius consistit in hijs que omnibus animalibus tam rationabilibus q̄ʒ irrationabilibus cōmunia sunt. vt est maris ⁊ femine coniunctio ⁊ liberorum procreatio. ff. de iusticia ⁊ iure. l. j. §. ius naturale. ¶ De iure gentium quod etiam naturale dicitur insti. de rerum diui. §. quod enim. Cum ad vtilitatem hominum deus cuncta creauerit. ff. de vsur. l. in pecudū. Et de iure isto distincta sunt dominia: ⁊ regna ꝯdita. ff. de iusticia. ⁊ iur. l. Ex h. iur. Et sic cuꝫ de iure isto sint reges: ⁊ de iure ciuili solum sint imperatores: qꝛ per populuꝫ romanum. vt infra patebit reges titulum habēt cum a iure quodāmodo naturali quadam ꝓuidentia sunt instituti quod ius semper firmū atqꝫ immutabile ꝑseuerat insti. de iure naturali §. quod vero. ¶ De iure ciuili est sciendum ꝙ ius ciuile dicitur ꝓprium cuiuslibet ciuitatis. ff. de acqui. re. do. l. j. §. primo. sed cum simpliciter ius ciuile dicimus. ius romanorum per excellentiam intelligimus. insti. de iure naturali §. sed quotiens. Sed si ius cuiuslibet ciuitatis consideremus. de illo non est dubium ꝙ multe ciuitates: ⁊ reges fecerunt leges ⁊ constitutiones: ꝙ non subessent imperatori. Et refertur ꝙ hyspani fecerunt vnam legem ꝙ quicunqꝫ allegaret legem imperatoris in iudicio. capite puniretur ¶ Si consideremus ius ciuile romanorum quod diuiditur in sex species. scꝫ leges plebescita senatus consulta principium pla

cita/magistratuū edicta eodem ti.§. scriptum que omnia ab ipso papa seu imperatore receperunt auctoritatem. C.de leg.l. fina. ꝛ.ff.eo .l.non ambigitur.de isto si volumus de facili possumus nos expedire: qꝛ non debet credi illis quorum repellerentur auctores extra. de hereticis.c.fraternitatis. Et de testamentis.c.licet ex quadam: nec plus debet credi mortue voci ꝙ viue: leges enim sunt mortue voces principis in auctentica.de consul.§.fin.colla.iiij. Et sic populo romano vel iperatori si hoc dicerent non crederetur: qꝛ factum proprium ipsorum est in quo nullus ydoneus testis inuenitur. ff. de testi.l.nullus. Et iuste posset eis dici ꝙ de seipsis testimoniuꝫ ꝑhibuerunt ꝛ testimoniū eorꝫ verum nō est. Et multo minus crederetur legibus vel scripturis suis.in.c.licet ex quadam.ꝛ.c. fraternitatis superius allegato. Sed etiam clarius patet de iusticia regis francie.ꝛ s̄m leges imperatorum possumus nos deffēdere. Et sic ex suis codicibus conuincemus eum. xlv.di.c.sincera. Nam aut ipse aget petitorio aut possessorio.si petitorio debꝫ se ꝓbare dominum de iure gentium vel ciuili.ff.de rei vendi.l.in rem actō. Videndum ergo qualiter acquisiuit dominium ꝛ si dicatur ꝙ per electionem populi romani. ¶ Respōdeo: ꝙ populus non potuit plus iuris in eum transferre ꝙ habuit.ff.de acqui.re.do.l. traditio: sed populus de iure non habuit dominium: ergo nec ipse.ꝙ populus autē de iure non habuit dominiū licet pars sua debeat hoc ꝓbare ꝛ nisi ꝓbet sequi debeat absolutio.etiam si possidēs non sit dominus. C.de rei vendi.l.res alienas cuilibet notorium est de iure: populum violenter ꝛ iniuste detinere dominium. assumamus onus ꝓbationis. Et ideo videam⁹ qualiter habuit dn̄iū mundi ꝛ iurisdictionē. Certum est ꝙ ciuitas romana edificata fuit per romulū ꝛ remū qui erāt fratres ꝛ reges.ff.de origi.iur. l.j.in ꝓnc.ꝛ no.ff.de rerū di.l.fi. Et qui iurisdictionē habuerunt ꝛ separauerūt vt in eisdem legibus habetur: ymo vn⁹ interfecit alium: qꝛ fecit contra interdictum.vt habetur in dicta.l.fi.ꝛ.vij.q.j. c.in apibus.ꝛ de iure vidētur habuisse iurisdictionem cum locum edificauerūt sicut dicitur in auctēnica de questore.§. si vero forsan. Et ꝙ ipsi expulerūt dominum suum. nec fuit iustum nec licitū ꝛ sic non potuerūt in imperatorē transferre quod non habebant: nec prescriptione se possent iuuare ipsi nec successores sui.qꝛ omnes malam fidē habuerūt ꝛ omnes videntur successores viciorum ꝛ culpe.ff.de diuer. temporꝰ. ꝑscri pt. l.cum heredes: preterea reges francie ab infidelibus per violentiam ꝛ litē duram acquisierunt ꝛ fuerunt sua: de iure gen.l. postliminiū.ff.de cap.ꝛ postli.reuer.c.ꝙ super hijs.extra de voto ꝛ voti redemp.nec tēpore quo reges francie subditos subiugarunt erant imperatores: ꝛ dictos subditos ꝓprio sanguine sine imperatoris suffragio subiugarunt. Nec obstat domine clerice ꝙ in quadaꝫ lege per vos allegata ipse se vocat mundi dominum: qꝛ alibi fatetur ipse.ꝛ multi erant hostes. alii qui federati: alij reges: alij amici.ff.de cap.ꝛ post.re.l.postliminium.C.de sum.tri.l.prima ꝛ in ꝓhemio digestoruꝫ in ꝓncipio.nec obstat quod dicitis ꝙ imperiū fuit a deo institutum quia hoc non inuenio per legem nouā seu veterem. Et forte hoc debet ntelligi permissiue.quia nō est potestas nisi a dō iuxta illd nō haberes potestatē nisi datū esset tibi de super. Et benedictus deus nos gaudem⁹ quodāmodo possessorio ꝛ libertate.ff. de rei vendic. l.is qui. ꝛ tanto tp̄e cui⁹ memoria hominum in contrarium non exstit: ꝛ ad defensionem nostram possumus plures exceptiones opponere ꝛ contrarias. ff. de excep.l.nemo.ꝛ licet non ꝓbetur exceptio sufficit ꝓbare de tempore.ff. de vsur.l.cum de in rem verso. ¶ Preterea possumus dicere ꝙ qui terrā habuerunt conuersi sunt ad fidē ꝛ sic dominiū

um ꝛ iurisdictionem retinuerũt. vt dicit Innocen. extra. de vo. ꝛ vo. redemp. c. ꝙ super hijs: nec obstat quod in iure canonico legitur ꝙ ecclesia a grecis. in germanos imperium transtulit extra. de elec. c. venerabilem quia ex hoc non probatur ꝙ imperator sit dominus mundi nec ꝙ ecclesia plus videtur sibi concessisse ex ista translatione ꝙ̄ a natura habuit. Nec obstat quod in apibus est vnus princeps. quia nec ego dico ꝙ in vno regno sint duo reges: sed in quolibet regno vnus rex. nec prohibet hoc. dictum. c. ymo permittit. Nec omnes grues de mundo sequũtur vnam sed vna congregatio sequitur vnam ꝛ alia aliam: sic in quolibet regno erit vnus rex. Nec obstat quod dicitur imperatori. licet omnia ꝛ ipsius sint vniuersa. xiij. q. ij. c. conueníoꝛ quia illa erat allegatio partis. vt ibi patet: nam viij. di. c. quo iure dicitur ꝙ iura humana imperatorum sunt ꝛ etiam regum. vt probatur statim in eodem. c. vbi per imperatores ꝛ reges seculi ꝛ per iura regum possidentur possessiones. nec obstat quod dicitur ꝙ habuit per electionem pape: ꝛ principes per electionem assumuntur. vt apparet in saule. j. regũ. ix. c. ꝛ. viij. q. j. c. moyses. Et posito ꝙ de iure debeat eligi non tamen illa iura probant ꝙ vnus populus possit eligere principem qui dominetur toti mũdo: quia posito ꝙ sibi possit eligere dominum non tamen sequitur alijs. Nec obstat quod dicitur ꝙ sub eo sunt omnes nationes. xj. q. j. §. si quis quia illud est dictum gratiani qui refert imperatorem Karolum sic dixisse. nec obstat quod dicitur ꝙ totius mundi optinet monarchiã. xij. q. ij. c. futura. Nam ibi dicitur ꝙ princeps romanus qui totius mundi monarchiam tenebat ꝛ hoc non negatur quin tenuerit sed negatur ꝙ iuste tenuerit. nam ꝛ parthi. ꝛ tiri ꝛ greci tenuerunt ꝛ non sunt nunc domini: nec omnis qui tenet est dominus: nec etiã possidens. C. de probat. l. cum res. Nec obstat. xj. q. iij. §. imperatores vbi dicitur ꝙ qui preceptum imperatoris cõtẽpnit dicium sibi acquirit quia non loquitur solum de imperatore sed de quolibet alio seu principe veritatem iubente: et probatur per illud quod sequitur qui facere noluerit quod ei per coꝛ. ipsa veritas ꝛc. ¶ Coꝛ enim regis in manu dei est ꝛ vbi voluerit inclinabit illud. in epistola inter claras. ꝛ sic itelligitur illud. c. qui resistit ea. q. nec obstat. c. venerabilẽ de electione vbi dicitur ꝙ rex francie de facto non recognoscit superiorem quia dominus. quia nec de facto nec de iure. Vt patet per supradicta. nec obstat dicta glo. quia dicta eius licet videantur rationabilia non tamẽ sunt auctorizabilia. ix. di. c. deniqꝫ. xi q c. nolite. Ex quibus clare concluditur regẽ francie in nullo subesse imperatori: ꝛ per consequens nec romane ecclesie in temporalibus saltem ex illo capite quia imperator sub est pape: ꝛ sic priuilegia per imperatorem ecclesie concessa. non se extendunt ad regnũ francie quia extra territorium ius dicenti non paretur impune. Et domine clerice satis videtur argumentum vestrũ plenum blasfemie. quoniam. vt videtur aut originẽ ignoratis regni: aut quod videtur verius ipsius altitudini inuidetis: Karoli igitur magni registrum inspiciatis et hystorias probatissimas reuoluatis ꝛ sic inuenietis regnum francie dignissima conditione imperij partem esse ꝛ pari diuisione ab eo directa ꝛ equali dignitate ꝛ auctoritate a quingẽtis annis insignitum. quicquid igitur priuilegij ꝛ dignitatis imperij nomine in parte vna. hoc ꝛ regnum francie in alia. Cum enim regnum frãcie a reliqua imperij parte discessit in quã de facto ꝛ si non de iure per rationes iam tactas adherebat. quicquid in parte dictum imperium quõdam obtinuit aut iure altitudinis aut potestatis exercuit. hoc principi. seu francorũ regi in eadem plenitudine cessit. Et ideo sicut omnia que infra terminos imperij sunt subiecta esse noscuntur imperio sic que infra terminos regni regno. ꝛ sicut imperator super totum imperium suũ

habet leges cōdere addere eis aut dimi
nuere: sic ꝛ rex francoꝝ inter subditos
suos locum sibi vendicare posset eisdē
addere vel diminuere: aut dictis legib9
penitus reiectis ꝛ abolitis nouas si vo-
luerit ꝑmulgare: cuꝫ sit sūmus ꝛ verus
imperator ī temporalibus in regno suo
¶ Et ideo domine clerice linguam vestrā
cohercete ꝛ agnoscite regē francie chri
stianissimum legibus consuetudinibus
priuilegiis ꝛ libertatibus regia potesta
te presse: posse insuper adder ꝛ diminue
re legibus imperialibus ꝛ secundū exi-
gentiam temporum nouas ꝑ necessita
te ꝛ salute populi cōdere. ¶ Et ideo si ali
quid pro salute regni tuenda videritis
istis tēporibus immutari. pacienter et
equanimiter hoc sustineatis paulo apo-
stolo hoc dicēte ad romanos. xiii. c. qui
potestati resistit: diuine ordinationi resi
stit. ¶ Clericus. xxxvii. cap.

Salutem ꝛ si imperatori: rex frācie in nullo sit sub iectus per iam allegata ꝑ vos satis alte ꝛ ꝓfunde: hoc tamen non potestis negare quin omnis potestas huius se-
culi Romano pontifici etiam in tem-
poralibus sit subiecta. ¶ Et pmitto vnum
fundamentum q̄ in habentibus ordinē
essentialem in vniuerso necesse est deue
nire ad vnum principium a quo omnia
dependent ꝛ ꝓpterea demonstratur vn9
deus a quo dependent celum ꝛ tota na
tura. de sū. tri. c. primo. ¶ Et si non esset
textus. iuris demōstrat per pilosophū
xii. methaphisice vbi dicitur. ¶ Entia desi
derant optime disponi ꝛ multitudo ꝑn
cipatuum est mala. ¶ Princeps ergo
debet esse vnus: ꝛ ꝓbatur. vii. q. i. c. in a
pibus: sed princeps temporalis nō pōt
esse in isto principatu quia incapax est
iurisdictionis spiritualis. c. decreuim9
de iudic. ergo necessarium est dicere q̄
papa presit: q2 in eo nōn repugnat ha-
bere dominium in tēporalibus. vt infra
plenius declarabitur. ¶ Et illud ꝓbatur
circūscripto ꝛ quolibet textu canonico
ꝛ ciuili. sc3 q̄ sit vnū solum ꝑncipium
a quo omnia dependent. Nam si essent
duo aut plura principia tunc essent vni
formia ꝛ vniformiter agerēt sic q̄ q̄cq̄d
posset vnū ꝛ reliquū. ¶ Et tūc cū vnū eēt
necessarium. alterū esset superfluum et
hoc est resecandum in naturalibus ꝛ in
positiuis vt hec patent in ꝓhemio gre
goriane compilationis: ꝛ de proba. c. ii.
¶ Aut essent difformia ꝛ repugnantia
ꝛ tunc vnum foret alterius destructiuū
¶ Et tunc esse principii destrueretur hoc
supposito tanq̄ vno ꝑncipio per se no
to. ꝓbo q̄ papa presit nedum ī spiritua
libus sed etiaꝫ in temporalibus. ¶ Et
primo sic ꝑncipatus papalis est princi-
patus animarum. xxi. di. c. in nouo ꝛ. c.
nouit de iudiciis: principat9 autē impa
toris vel etiā regis est rerū temporaliū
precindendo a spiritualibus quorum
totaliter est incapax. lxxxvi. dist. c. bene
quidem de conscientie. c. cum ecclesia:
principatum obtinet papa principa-
liter et radicaliter in temporalibus:
temporalia ordinantur in spiritualia
tanquā in finem proprium ꝛ anima est
ꝑciosior corpore. xii. q. i. c. precipimus.
ꝛ. c. cum infirmitas. de pe. ꝛ remis. ¶ Et
concludit bene: hec ratio. Nam si bene
consideremus sitū rerū in vniuerso oia
que creta sunt in terra seu infra globuꝫ
celestem sunt ꝑpter hominem vt ꝑpter
finem: hoc ꝓbatur. ff. de vsuris. l. in pe-
cudum. ꝛ. l. ii. ff. de statu. ho. ¶ Sur-
git naturalis ratio. ꝛ demonstratio. naꝫ
in habentibus situm in vniuerso imper
fectum. ordinatur in magis perfectum
sicut in finem suum: vt ꝓbatur primo
phisicorum. ꝛ. vii. metaphisice. sed ho-
mo ē nobilissimus. specierū infra glo-
bū celestem. ergo cetere species ordinātur
in hanc vt in finem. in homine enim sūt
corpus ꝛ anima. xxxii. q. ii. c. moyses. ꝛ
corpus ordinatur in aiam sicut in finē
ꝑfectū: ꝛ potencie anime ad inuicē sub
ordinantur: vt potentia vegetatiua in
speculatiuam: ꝛ sensitiua in intellecti-
uam . vt pote perfectissime corpus.

informātē vt. l. i C. de sum. triñ. et fi. ca. Ergo inductiue demōstratur q omnia terrestria sunt propter animam rationalem. ¶ Miles. xxxviij. cap.

Sicut dicitur prouerbiorum xvi. omnia propter semetipsum operatus est dominus sicut etiam omnia que in mūdo sunt voluit propter hominem operari. et inde est q sicut voluit hominem formare ad ymaginem et similitudinem suam: sic etiam voluit q ī homie inueniretur quedā similitudo que totius mundi esset representatiua vnde ēt homo grece microcosin⁹ dicitur quod interpretatur minor mund⁹ fm quod dicunt ysidorus et papias Microcosmus autem iste mundi maioris similitudinem representat. vnde sicut in maiori mūdo inuenitur duplex natura spiritualis videlicet. vt āgelica/et corporalis. vt terrena sic. in homine ad ipsius constitutionem conueniūt natura spiritualis scz anima. et corporalis scilicet corpus et eius membra. q̄tum igitur ad animam hominis representatur in ipso natura spiritualis et angelica: vt sicut in angelis inuenitur triplex ierarchia sic in homie q̄tum ad animam est triplex potentia q̄ sunt memoratiua seu memoria intelligētia et voluntas secundum quas est ymago in homine que in nulla creatura alia ab angelis inuenitur. Quantum autem ad corpus ipsius pertinet representatur natura corporalis et terrena sub qua cuncti homines q̄diu sunt peregrinantes in mortali corpe quod aggrauat hominem continētur. Et hoc videtur apostolus innuere ad Romañ. xij. ca. Multi vnum corpus sumus in christo in corpore autem humano sic est q cū i eo sint partes plurime membra et diuersa. sūt tamen duo membra principalia videlicet cor et caput quorum sunt varia officia et distincta et sicut in corpore humano cordis et capitis sunt distincte cooperationes sicut in regimine mundano sūt distincte iurisdictiōes scz spiritualis que representatur in capite/et temporalis q̄ repsentatur in corde. Sic in regimine maioris mundi oēs in xp̄o sum⁹ vnum corpus hui⁹ corporis caput est roman⁹ pontifex quia sicut in capite vigēt sensus q̄bus cetera mēbra regūt. Et sicut ex capite diriuantur nerui quib⁹ ipsorū membrorū compagines adinuicem cōnectūtur fm ysidorum libro. x. Ethimol. cap. ij. sic i capite scz romano pontifice qui oībus preesse noscitur spiritualiter vigere debet distinctio et sapientia quib⁹ christi fideles qui sunt membra ecclesie dirigātur. Sed in libro de animalib⁹. xij. dicit q in corde est principiū venarum defferētiū ad membra sanguinem sine quo non est vita. xxx. q. ij. c. moyses. Item dicit. Idem philosophus lib. xvi. q in generatione corporis animalis. primo creatur cor anteq̄ caput. dñs aūt tēporalis sicut rex in regno recte dicitur fundamētū propter soliditatē et firmitatem iusticie que i ipo debet esse stabilis et ab isto corde scz seculari principe procedūt tā q̄ a principio vene per quas venas defertur substantia temporalis per singulas partes corporis. ¶ Ex hijs clare respondetur ad suppositum et ad argumentum. Et fateor q necesse est supponere vnū principiū seu vnū corpus/et in isto corpore est caput romanus pontifex vt est dictum cuius capitis officium est versari circa maiora scz spiritualia solum quia per discretionem et sapiētiam debet mēmbra ecclesie dirigere ad opa salutis. vñ ad ipsum tanq̄ ad caput spectat omnibus fidelib⁹ dare sensum. discretionis. xliij. dist. c. sit rector. Et etiā i isto principatu est cor/scz rex cui⁹ cordis officium est per venas vel singulas partes corporis substantiam temporalem defferre et de ipsa ordinare. Et scdm q caput non debet se de officio cordis intromittere nec econtra. Sic nec romanus pontifex debet se de temporalib⁹ intromitttere nec rex de spūalib⁹ ne alteruter eorū falcem imponat in messem alienam c. nouit extra de eiudi. c. q̄in ecclesiarum

de constitu.c.bene quidem.xcvi.di.

¶ Clericus.xxxix.cap.

Rncipatus pape est dire=
ctio et principaliter spiri=
tualium: qui filij sunt legi.
c.causam que de iudic.c.
nouit imperatoris princi
patus est temporaliũ.C.de pscrip.xxx.
vel.xl.an.l bene a zenone.c.solite.extra
de maioritate z obe. Sed temporalia or
dinantur in spiritualia: tanq̃ in finem.
j.q.iij.c.si quis obiecerit: z si non essent
textus legum vel canonũ. hoc pbatur
per philosophum.ij.z.iij. de anima. nã
que insunt causatis insunt causis z gu=
bernans finem dirigit z ordinat omnia
ordinata in finem.ff.de pcur.l. ad rem
de testi.cogen.c.pterea. Et pbat phũs
iij.z.iiij.ethicorũ. Si ergo papa obtinet
principatum optinet radicaliter in tẽ=
poralibus que ordinantur in ea tanq̃ i
finem proprium.

¶ Miles.xl.cap.

Ec ratio nõ concludit pa
pam fore dominum in tẽ=
poralibus: sed solum pnci
patum papalem fore nobi
liorem principatu seculari
Et ad hoc quod dicitur que insunt cau
satis insunt causis z gubernans finem
zc̃. ¶ Dico q̃ quadruplex est causa vi=
delicet materialis z formalis: z iste due
sunt intrincece. Alie due sunt extrince
ce videlicet efficiens z finalis. Si ergo
intelligatur illud que insunt causatis
insunt causis. de causa materiali nõ est
verum. Materia enim q̃tum est de se
non est nisi potentia pura. Et ideo act⁹
qui sunt in cõposito non insunt cause
materiali. Similiter etiam de formali.
forma enim de se est simplex z ideo ea q̃
sunt in cõposito sicut cõpsitionẽ haben
tia non debent dici in forma q2 iam nõ
esset simplex. de efficienti causa etiã ve=
ro videmus aliqua esse in causante que
non sunt etiam in causa sol enim causa
est effectiua istoruz terre nascentium z
tamen in eis inuenitur humiditas viri=
ditas z alia de quibus certuz est q̃ i sole
nõ sunt. De finali etiam causa patet ali
qualiter non esse verum. Nam in hũs q̃
ad finem sunt inuenitur motũs ppter
quod illud verbum que insunt causatis
insunt causis non põt simpliciter intel=
ligi. nisi fiat aliqua aditio. vt pote s̃m re
lationem vel s̃m virtutem. vt in causa
efficiente: vel s̃m intentionẽ. vt in cau=
sa finali. Non est ergo verum simplici=
ter dicere q̃ potestas spiritualis causa
sit potestatis temporalis: seu secularis
s̃m quod causa recipitur in pposito. vt
est dictum. Nam causa prior eo cuius ẽ
causa. reges autem habentes potestatẽ
temporalem prius fuerunt q̃ pontifi=
ces habentes potestatẽ spiritualẽ sc̃dm
quod inferius alias latius declarabitur

¶ Clericus.xli.cap.

Pud illum z illum
solum consistit prin
cipatus vniuersi or=
bis qui solus diri=
git z dirigere potest
in finem pfectissimũ
humanum cũ homo
sit finis omniũ.ff.de sta.ho.l.ij.de vsuf.
l.in pecudum. Et ille solus est principa
tus papalis. ergo zc̃. ¶ Probatur sic
minor. Naz finis perfectissimus est fe
licitas. vt scribit Boetius de consolati
one z phũs.j.z.x.ethicoz. Et consistit
hec felicitas in actu intellictus qd de=
mõstratur. felicitas humana est optimũ
quod non consistit in potentia. ergo nõ
in actu corporum: qm̃ anima nobilior ẽ
xij.q.j.precipimus. ergo in actu anime
non potentie vegetatiue quoniam ille
competit plantis de penitentia di.ij.c.
pncipiũ.ff.arbo.fur.ce.quasi per totum
Relinquit ergo q̃ vltimũ hominũ bonũ
ac pfectissimũ cõsistit in operatione aie
rationalis informantis corpus huma=
num.xxx.ij.q.ij.c.moyses. in hanc autẽ
felicitatem papa z sol⁹ papa dirigit ho
minem: z dirigere potest. Nam secũdũ
opinionẽ gentilium pcedunt ea q̃ dicta
sunt q̃ consistit vltima felicitas hoĩs in

b.iij.

hiis operationibus et secundum gentiles philosophos deducta est hec conclusio. Nam papa qui solus principatur animabus et earum operationibus. vt pote cunctis spiritualibus: ille enim solus dirigit: et dirigere potest. Si autem secundum veritatem et fidem attendamus felicitatem potentie que insurgit ex spiritualibus: fortius papa dirigit et dirigere potest: cum ipse claues recepit. vt liget et soluat. xxi. dist. c. i nouo. mathei. xv. c. quod imperatori necesse dicitur esse concessum. Ex quibus luce clarius concluditur: principatum papalem fore principatum: et solum vniuersi orbis.

Miles. xlii. cap.

Principatus papalis solus non dirigit nec dirigere potest in finem perfectissimum humanum sed principatus spiritualis et principatus temporalis simul coniuncti bene dirigunt in finem perfectissimum. Principatus enim spiritualis sine temporali diu stare non potest. i. q. iii. c. si quis obiecerit. Mediator dei et hominum istas duas potestates discernit. vt christiani imperatores pro eterna vita pontificibus indigerent et pontifex pro cursu temporalium tantummodo rerum legibus imperialibus vteretur sic quod spiritualis actio: a ciuilibus distaret incursibus. Et deo militans negotiis secularibus se minime implicaret x. di. c. quoniam idem mediator. Nec in sola et vera commissione regni celorum venit vel cadit commissio regni terrenorum: cum regnum celorum et terrenorum ex opposito distinguantur. nec obstat quod dicitur quodcunque ligaueris super terram etc. quia illa auctoritas intelligitur quantum ad peccata non quantum ad dominia: et bona temporalia quibus prohibuit apostolos implicari. vnde beatus Ber. ad Eugenium papam. lib. i. dicit ergo non in possessionibus sed in criminibus potestas vestra. propter illa siquidem: et non propter has accepistis claues regni celorum. Nec obstat quod nequaquam legitur quod potestas regni terreni sit principibus temporalibus concessa quia ymo reperitur esse concessa principibus temporalibus primo ab ipso testato christo successerunt: quare videntur capere a testatore a quo testator non abstulit quod auferre potuit. sed christus non abstulit principibus temporalibus dominium in temporalibus: quod tamen facere potuit ergo tacite videntur capere dominium a christo ymo etiam videntur capere ex testamento christi christus enim commisit claues regni celorum ligandi et soluendi quantum ad peccata petro. ergo videbatur quantum ad temporalia tacite principibus temporalibus potestatem ligandi et absoluendi committere alias imperfectum videretur testamentum christi quod absonum esset et nepharium dicere. cum ipse non nouerit imperfectum. ymo etiam ex donatione inter viuos hoc videtur principibus temporalibus commisisse luce. xxii. c. reges gentium dominantur eorum vos autem non sic.

Clericus. xliii. cap.

Item hic probatur argumento penitus inconuincibili nam terrestris monarchia est ad instar celestis monarchie a qua dependet. de sum. tri. c. i. Et si non esset textus iuris probant textus naturalium: primo celi. primo methaphisice. et. viii. phisicorum et deducitur circumscriptis testibus. Nam vnumquodque tanto perfectius est quanto magis assimulatur perfectissimo puta deo. de pe. dist. ii. c. caritas cum. c. sequen. Hoc supposito principio per se noto sic induco. in monarchia celesti est duplex ordo. est enim ordo corporum celestium et est ordo intelligentiarum siue angelorum ab omni diuisione seu dimensione corporea abstractarum: in machina corporea celesti est deuenire ad primam speram quam primum mobile nuncupatur quia ad ipsum motum tota machina inferior circumuoluitur. in ordine autem intelligentiarum est deuenire ad primam intelligentiam a qua cetere dependent. vt a principio effectiuo. et finali. xxiiii. q. i. c. inmutabilis ii. q. i. extra. de sum. tri. et singula corpora celestis machine regulantur a singulis intelligentiis ipsa mouentibus vt concludatur quod singula corpora celestis

machine dependent a singulis intelli-gentiis. et singule intelligentie dependēt a prima. sic tota illa machina sic depen det a prima q̄ est creator omniū sic ne- cessario īduci oꝫ in machina terrestri in qua sunt corporea et incorporea. vt cor porea regulentur ab incorporeis sic re gulatione habita ad terrestria in pnci- patu isto inferiori erit deuenire ad vnum qui est regulator omniū incorporalium et corporalium a quo dependet tota ma china mundana et iste est pncipatꝰ ani me rationalis que est primū mouēs om nium terrestrium finis omniū creatorū sub globo celesti et sicut in monarchia celesti a primo īcorporeo tota machina dependet finaliter et effectiue scḋm cō- munem opinionem etiā naturaliū q̄ po suerunt ab eterno mundum. vt intelli- gatur effectiue in conseruando. scḋm ve ritatē autē et fidem in pducendo sic in terrestri monarchia totus principatus mundi dependet a principatu ecclesie et sicut a fine in quē omnes mundi pn- cipatus resolui debent et ordinari et per hoc infertur q sicut singule intelligētie regulant singula corpora superne ma- chine motibus singulis licet variis scḋꝫ intētionem pmi motoris. sic singule gu bernationes terrestris machine regulā tur iuxta intentionem pmi regulantis principatus. vt omnes sint inde depen dentes sicut riuuli a fonte originali.

¶ Miles. c. iiij. cap.

Ad id quod arguitur de celesti mo narchia q̄tum ad ordinem qui lo quitur de angelis dicendum est q ierar chia celestis est de angelis ierarchia terre stris siue ecclesiastica ē de hominibꝰ. et ideo exēplario ierarchie celestis ad ter- strē oꝫ esse q̄tū ad illa in qbꝰ est ꝯuenē- tia inter angelos et hoīes et non q̄tū ad illa in qbus differūt. Cōueniūt aūt ho- mines cū angelis. nō ratione corporis qꝛ angeli sunt incorporales sicut dicit Damascenꝰ li. ij. de angelis. Angelꝰ est substantia intellectualis semper nobilis arbitrio libera et īcorporea. nec rōne tē poris qꝛ angeli non mēsurant dicit eīn

Augu. xij. de ciuitate dei immortalitas angelorum non transit tēpore quasi iam non sit nec est futura quasi nondum sit nec ratione alicuꝰ tēporalis qꝛ talibus non indigent nec vtuntur sicut dicit an gelus Thobie. xij. c. Cū essem vobiscū per voluntatem dei videbar vobiscum manducare et bibere. sed ego cibo et po tu inuisibili qui non pōt videri ab ho- minibus vtor. sed bene conueniunt ho mines cū angelis q̄tum ad illam ptē hominis per quā homo est supra corpꝰ et corporalia videt q̄tum ad spiritum. Cū ergo dr ecclesiastica ierarchia exem plata est ad similitudinē ierarchie cele- stis dico q verum est in spiritualibꝰ sed in nullo exemplatio ista trahenda ē ad tēporalia. Et concedo q sicut in celesti ierarchia est vnus qui pēst omnibus spi ritualibus ita in ecclesia est vnus i om- nibus animabꝰ q̄tum. ad ea que perti- nent ad animā et spiritualitatem. sed nō q̄tum ad ea q̄ pertinent ad temporali- tatē: nec obstat quod arguitur de celesti monarchia corporaliū in qua est deue- nire ad primam speram que primū mo- bile nuncupatur igitur et in terrestri mo narchia necessarium est ponere vnum principatum ad cuiꝰ motū tota machi na inferior circūuoluitur. Concedatur hoc sꝫ huius pncipatus sunt duo mē- bra principalia caput: per quod intelli- gitur Romanus pontifex. Et cor. per quod intelligitur rex. et scḋm q vnum istorum membrorū non debet se de offi cio alterꝰ intromittere sic nec papa de officio regi cōmisso: nec econuerso put alias latius fuit deductuꝫ. ¶ Itē scḋꝫ quod caput non seruit cordi nisi in q̄tū sibi competit ex officio eidē cōmisso ad cōseruationē totius compositi. vt spm dirigat in finē pfectissimū. sic nec econ uerso cor seruit capiti nisi pi fora. sic suo mō sicut Romanꝰ pōtifex mīme seruit dñis tēporalibꝰ nisi i spūalibꝰ in qbꝰ est seruꝰ seruorū dei. sic nec pncipes tpales et si cunt seruire Romano pōtifici nisi rōne tēporaliū que debēt viris ecclesiasticis elargiri sine quibꝰ spūalia diu stare non

possunt. ad conseruationem igitur huius corporis mistici inter regem et papam est mutuũ seu reciprocũ seruitiũ. Et hoc aperte videtur ostendere. c. quoniaz idem x. dis.

¶ Clericus. xlv. ca.

Temvnitatem principatus demõstrat natura circũscripto iudicio intellectuali. nam apes ex naturali instinctu et etiam bruta vnum. habẽt ducẽ sic et grues. vij. questio. i. ca. i apibus et scribitur de pluribus aialiũ generibus in libro hystoriarũ aristotel. et si natura hoc insinuat ergo et nature naturanti hoc cõuenit que est oim directrix Geñ. primo cap. Hac principatus vnitate supposita sequitur q papatus est ille per iam demonstrata.

¶ Miles. xlvi. cap.

Oncedo vnũ esse principatuz. sed ista vnitas non tollit duplicitatem iurisdictionis et põt sũi vnũ mltismodis vnomõ dr aliqñ vnũ indiuisibilitate qd non diuidit nec actu nec potentia vt punctus alio modo dicitur vnum continuitate quod est vnũ actu et plura potentia sicut linea. Terciomõ dicitur vnũ perfectione sicut domus vna vel calciamentum et huiusmodi. et hoc modo dicitur vnum ad cuius integritatem diuersa requiruntur et hoc modo sacramentum eucharistie dr vnuz q̃uis in eo diuersa concurrant. et ex pte forẽ. s. verba consecrationis sanguinis et isto mõ dico principatum orbis esse vnũ ad quẽ principatũ plura ɔcurrũt ad hoc vt pncipatus sit pfectus et inter cetera duo principalia. s. iurisdictio. ecclesiastica et temporalis. duplicitas igitur iurisdictionis non arguit duplicitatem pncipat⁹ nec obstat quod de apibus arguit quia non omnes apes mundi hñt vnuz principem nec omnes grues vnum habẽt ducẽ. sed apes vni⁹ loci vnũ apes alterius loci alium. Et sic exẽplũ non pbat illud ad quod inducitur imo pma facie intuẽti cuiz pbat oppositũ qr p illud infert q nature nõ repugnat q sint plures principatus in orbe.

¶ Clericus. xlvij. ca.

Onfirmatur arguendo de paruo mundo ad magnuz Nam homo dicitur microcosmus. i. paruus mund⁹ vt scribit phũs. viij. phisicorũ. in hoie aũt a natura naturãte hoc introductũ est q eodẽ pricipio q̃ regulãtur actus et operationes spiritualis hũane eodem principio regulantur omnes actus eisdẽ deseruientes. Nam anima rationalis omnes actus suos dirigit et regulat iuxta varietatem potentiarum ipsius. Nam potentia speculatiua speculatur. ratiocinatiua ratiocinatur. et potentia volitiua in bonũ dirigitur scdz has potentias sed in has potentias nõ potest nisi subministrata a virtutibus organicis nec ille deseruire possunt nisi organa quibus iniunguntur aliis corporalibus nutritiuis refocillent. Et ppterea scribitur q spiritualia sine temporalibus diu esse non possunt. i. q. iij. c. si quis obiecerit. ¶ Hanc autem dispositionẽ tpalium regulat aĩa intellectualis sic est ergo in paruo mundo microcosmo nuncupato q aĩa rõnalis que est spiritualissima que regulat oĩs actus spũales humanos, regulat necessario et consequenter omnia alia temporalia in ipsã et act⁹ suos ordinat quare non sic i magno mũdo. i. i orbe terrestri dicemus q pnceps animarũ et omnium spirrtualium regulet oĩa tpalia eis deseruiẽtia vt sic dicamus i pm principatũ papalẽ habere instar vnius spiritualis diuine intelligentie viuificantis totum orbẽ cui oĩa terrestria subijciãtur et ab ea regulantur.

Miles. xlviij. cap.

E⁹ formauit hoiez ad ymaginẽ et silitudinẽ suã et voluit q in hoie inueniret q̃dam silitudo q̃ toti⁹ mũdi eẽt representatia et iõ minor mũd⁹ vocat. vñ cũ in hoie p caput põt figurari iurisdictio ecclesiastica p cor. iurisdictio tpal put alĩs fuit tactuz sicut igitur

manet vnitas corporis hũani ⁊ si membra habeãt plurima. ⁊ diuersa officia habentia. sic manet vnitas principatus vniuersi q̃uis diuerse sint iurisdictiones. Dico igit̃ ꝙ sicut ĩ hoĩe ẽ aĩa rõnalis q̃ oẽs actus suos dirigit et regulat iuxta varietatẽ potentiarũ ipsius. Nã potentia speculatiua speculatur: rõcinatiua ratiocinatur: potentia volitiua in bonuz dirigit sicut christus qui est sponsus cuiuslibet anime fidelis principatũ vniuersi orbis dirigit et regulat iuxta varietatem potẽtiarum ipsius Nã potentia spũalis seu ecclesiastica versatur circa spiritualia. potẽtia tpalis circa tpalia ministrãdo diuidẽdo ⁊ iusticiã cuilibet ⁊ inter quodlibet membrũ corporis per indigentiã et rõnez faciendo. vñ sm ꝙ aĩa rõnalis habet diuersos actus vt ẽ dictum sic pari forma Iste due potentie spũalis. et tpalis. debent habere diuersos et separatos actus

¶ Clericus. xlix. cap.

Necessario qui principat̃ spiritualibus habet principare temporalib⁹. Nã qui principat̃ temporalibus dirigit et regulat in bonũ vltimũ perfectũ hoc enim est de natura optimi principat⁹ vt scribitur. i. ⁊ ij. politicorũ. i. ⁊ yconomorũ et probatur. vij. q. i. c. licet ⁊. c. sicut. ad ipsius ergo gubernationez spectat cognitio finis optimi in quẽ dirigit et mediorum per que deuenit̃ ad finem hec autẽ media pcedũt ex vsu tẽporaliũ vel eorum abvsu. xlvij. dis. c. omnes et. c. sicut hij ergo necessario ad principẽ spũaliũ spectat pricipat⁹ tpalium.

¶ Patet exẽplũ familiare medic⁹ q̃ in arte perit⁹ dirigit homiem egrotũ in sanitatẽ ⁊ ẽ ipsius intentio pncipal̃ ad hũc finẽ nõ põt dirigere finaliter nisi applicatiõem remediorũ alt̃antiũ ⁊ simpliciuz medicaminũ. spectat ꝙ pncipalit̃ ad cognitionem medici ⁊ ipoꝝ applicatio cuz ad ipm spectet cognitio ꝯplexiõis ⁊ distrasie lz apothecari⁹ manualiter adiussum medici ipsa ministralit̃ pparet ⁊ disponat. Medic⁹ tñ auctorizãdo oĩa disponit ⁊ regulat de pe. di. vi. c. sacerdos de pe. di. i. c. mẽsurã ⁊. c. medicamentuz sic a simili pncipat⁹ papalis est directiu⁹ spũaliũ in finẽ suũ et ad ei⁹ directiõem ẽ opus tpalibus auctorizabiliter ꝙ habet regulare tpalia ⁊ super hijs leges pmulgare licet impator ad eius iussuz in illis administret ⁊ pncipetur.

¶ Miles. l. cap.

Concedendũ est ꝙ principatus papalis concernit tpalia put de necessario cõcernit spiritualia cum ab eorũ vsu. vel abusu surgit peccatuz prout dicunt textus ꝙ ratione peccati omnes cause spectãt ad forũ ecclesiasticũ. c. nouit de iudi. ⁊. c. per venerabilem qui filij sunt legitimi. tamẽ pncipaliter disponendo ⁊ auctorizãdo nichil spectat ad papam q̃tum ad tpalia cum duo sint genera hominum per se principalit̃ distincta. xij. q. i. c. duo sũt. xix q. iij. c. due. de regula. c. licet.

¶ Clericus. li. cap.

Apud illum consistit principatus vniuersi orbis q̃ pncipãdo magis assimilat̃ pmo a quo depẽdet celũ ⁊ tota natura hoc ptz vñ ũqdqꝫ tãto pfecti⁹ ẽ q̃to magis assimilat̃ pfectissio de pe. di. ij. c. caritas ⁊. ca. pncipiũ talis ẽ pncipat⁹ papalis pncipaliter dirigit hominem qui est finis oim genitorũ et corruptibiliũ que sũt ĩ massa inferiori in cognitionem ⁊ dilectionem dei et per hos actus assimilatur quis deo quoniam pfectissima operatio dei est sui ipsi⁹ cognitio ⁊ dilectio vt ẽt sentiũt gẽtiles phi vt scribitur. xij. metaphisice ibi mouet aũt sicut amabile ⁊ desiderabile ẽt. igit̃ pncipat⁹ papalis ẽ pncipatus pncipans ⁊ salus vniuersi orbis.

¶ Miles. lij. cap.

Quãdo arguitis ꝙ apud illũ consistit principat⁹ vniuersi orbis q̃ pncipãdo magis assimilat̃ pmo a q̃ dependet celũ ⁊ tota natura hoc negat̃. Et ad pbatiõez q̃ñ dr vnum quodqꝫ perfecti⁹ est q̃ñ magis assimilatur pfectissimo, fa-

teor hoc. Et volo q ex hoc cōcludat q pncipat⁹ papal's sit perfectior z nobilior pncipatu trestri. Sz nolo q ex pmissis iferat q pncipat⁹ papalis debeat pre esse in tpalib⁹ z spiritualibus scdm qd i simili male inferretur q principat⁹ regni francie pfectior nobilior z potentior sit pncipatu regni hispanie ergo rex francie preest z dnat regi hispanie.

¶ Clericus. liij. c.

Ille pncipatus ē sūm⁹ pncipatus z solus i vniuerso terrestri qui attingit oēz gradus vltime pfectionis i via. talis est principat⁹ ecclesie ergo zc. maior pz de se minor probatur vltima perfectio acquisibilis in via ē existens in actu intellect⁹ contemplatiui et intellectus pratici circa regulatiōez oīz actuū humanorum vt recte quidē operetur in seipso r vt bene operet pter bonū publicū cum in hoc finaliter tendat qlibet virtus moralis. Et propterea iusticia legalis formaliter est omnis virt⁹ non differens a singulis virtutibus nisi sicut totum aptibus singulis. ¶ Circa hoc aūt versatur pncipaliter pncipatus ecclesie versatur enim circa contemplationem z maxime pmi contēplabilis ex quo fidem supponit que est cognitio diuinitatis z sic circa ptēplatiōem. z maxime pmi ptemplabilis ex quo fidē supponit q est cognitio diuinitatis ex reuelatione. vt. c. i. de sum. tri. Et sic circa fidem que est cognitio diuinitatis. z sic circa cōtēplationem ipsius cognoscendo p fidē et diligendo de pe. di. ij. c. caritas z. c. sequentibus. ¶ Premisse g rōnes cōcludunt supposita vnitate principatus i orbe terrestri vt supra est deductū imo per se notū Et supposito q pncipat⁹ ecclie sit principat⁹ aiarū rōnaliū z spūaliū eisdē annexaz q pncipat⁹ ecclie sit principat⁹ toti⁹ orbis et q ad tpalia et quo ad spūalia. z q pncipat⁹ ipatoris siue regis sit subministrās z deseruiēs z mobilis z reuocabilis ad iussū ecclie Et pbat circūscripta lege canonica. ne dicat q hoc pbet lege papali Et sic pducant testes de familia sua et circūscripta etiam fide et veritate legis diuine et testamēti imo hoc demōstratū est ex meris naturalibus et testimonijs et testibus gentiliū phōz

¶ Miles. liiij. cap.

Christus habuit excellētiaz sup oēm creaturā auctoritatiue nō tū executiue. nā inter hoīes apparuit in forma serui in humana natura passibili pter ministerium nostre redemptionis ad iplendum sicut fuerat pdictū p ysaiā. liiij. c. Uere lāguores nros ipe tulit z dolores nros ipse portauit. si xps apparuit in forma serui multomagis et ipsius vicarius romanus pontifex dz apparere vt seruus respectu temporalium non vt dñs vnde principat⁹ ecclesie est sūmus in tpalibus ratione eminentie dignitatis non ratione prerogatiue iurisdictiōis. ¶ Exemplum familiare magister i theologia hēt vacare circa speculatiuā. z circa actus itellectus speculatiui z intellect⁹ pratici circa regulatiōem actuū humanoz vt recte quilibet operetur in seipo. z versatur circa cōtemplatiōem pmi cōtemplabilis que est cognitio diuinitatis ex reuelatōib⁹. c. i. d sū. tri. z fi. ca. z sic magister in theologia potest dici medicus aīe et ē supior medico corporis qui habet vaccare circa practicā z sanitatē corpis. z dico superior rōne eminētie dignitatis. nā rō dignitatz vt i cessionib⁹ z honorib⁹ theologus pcederet medicū. sic suo mō principatus ecclesiasticus superior est i tpalib⁹ pncipatu trestri rōe pgatie dignitatz nō rōe iurisdictiōis. Cleric⁹. c. lv.

In perfecta gubernatione vniuersi orbis necessario est deuenire ad vnū principiū a quo oīa gubernent. Et pterea popul⁹ roman⁹ transtulit omia seu oīmodam ptātem in vnum. ff. de origine iur. l. ij. §. ex actis. ix. q. iij. c. cuncta per mundum. Non sequitur. popul⁹ romanus tpe sui regis transtulit oīmodaz potestatem in vnū ergo ita erat faciendū. non enim exemplis est iudicandū. l. nez ff. de offic. presid. l. nemo. ff. de sentēti.

et interlo.oiuuidi. illud autē factum humanum fuit et possibile. idē iudiciuȝ humanum in hoc decipiebatur quod fallit et fallitur male igit. arguitur de iudiciis humanis ad iudicia dei q̄ nec fallūt nec fallūtur q: non potest tanta similitudo inter ista iudicia notari quin maior sit dissimilitudo notanda.ca.damnam⁹ i fi. de sum.tri.et fi.ca. ¶ Premissis naturaliter demonstratis licet trāsire ad testimonia legis diuine et ad testimonia legis humane positiue ex quibus habēt formē sū demōstratiōes naturales.

¶ Clericus.lvi.

Onsiderata igitur lege diuina et discursu monarchie mundi hoc aperte probatur nā vt scribitur Gen.i.ca. In principio creauit deus celum et terram et omia q̄ in eis sunt Angelicam et humanaȝ naturaȝ spiritualia et temporalia et omnia gubernabat sicut et factor gubernat reȝ factam et homi quem creauit dedit precepta transgredienti penam imposuit et sic ei epoatum est ius naturale progrediēs ex naturali itelligētia.vi.dis.in pricipio.ff.de iusticia et iur.l.i.penā imposuit transgredientibus Gen.ii.ca.ibi ex oi ligno zc. Et primis parētibus penaȝ imposuit per seipm Gen.iii.cap.ibi mulieri dixit zc. Et ibi ade.quoqȝ dixit zc temporis trāscursu puniuit caym.lamech et quosdā alios Gen.iiii.ca. Et sic vsqȝ ad tempora noe per seipsum rexit mūdū nec appet ius manarchie alicui monarche cōcessum. Tpe vero noe cepit p ministros mundum gubernare et noe fuit monarcha terrestris Nā cōmisit gubernationeȝ arche et vt scribitur Gen.v.z vi.ca. Unde p archā significat militans ecclesia.in hac autem monarchia successerūt patriarche pricipes et reges sacerdotes et alii qui pro tēpore fuerunt i regimine ppli iudeoruȝ z sic durauit vsqȝ ad xpm saluatoreȝ nostrū. z ille fuit dñs naturalis et rex de quo scribitur i.psalmo Deus iudicium tuuȝ regi da.ipse ei fuit plenus dñs temporalium et spūalium vt pote quia verus de⁹ et creator oiȝ quia constituit sibi vicarium Petrum z eius successores dicens. Petro vade. pasce oues meas. Et illud quodcunqȝ ligaueris zc.math.xvi.c.de elec.c.significasti.xxi.di.c.in nouo et sic in petrum z successores suos translatū fuit imperiuȝ et monarchia terrestris que erat penes saluatorem nostrum.sed illa erat plena z libera temporaliū et spiritualiū cū ipsi veri dei et factoris oiȝ sit plenitudo orbis terre de decī.c.tua.igitur principat⁹ ecclesie attento illo discursu.et origine monarchie pcedeñ vsqȝ ad tps xpi.attēto etiā ipo xpo vicarium constituente. Et hoc plene deducit innocē.extra de foro compe.cap.licet.

¶ Ciuiles.lvii.

Ateor totū discursum regimis p ut in preceden.rōne continet sed dum in fine argumenti ↄcluditur q xps petrum cōstituit vicarium et transtulit i eum iperium et monarchiam terrestrem dicens pasce oues meas et illud quodcunqȝ ligaueris zc. Dico hic q i vera et sola commissione regni celorum nō venit nec cadit cōmissio regni terrenorum cum regnum celorum et regnum terrenorum ex opposito distingantur.sed sic est q commisit beato Petro et eius successoribus claues regni celorum et non claues regni terrenorum. Et si dicatur q dixit beato Petro quodcūqȝ ligaueris super terraȝ erit ligatū z in celis zc. hoc nō valet q: itelligit quātū ad pctā n̄ q̄tū ad dñia et bona tpalia seu negocia secularia quibus noluit petrum seu ceteros apostolos implicari.vnde btūs bernard⁹ ad eugeniū papā li.i.§ n̄ i possessionibus sed in criminibus potestas vestra. propter illa si quid et non propter has accipitis claues regni celorum Et rursum illa verba quodcunqȝ ligauerit sup terram zc.non intelliguntur de potestate iurisdictionis sed solum de potestate ordinis que maxima est finis alterius z principatus apostolis permissi fundata super dignissima potestate que est conficere corpus christi et confessiōes

penitentium audire. vbi est bene aduertendum quod in peccatore vere penitente. i. de peccato commisso dolente vbi est bene aduertendum quod solus deus aliqua operatur etiam absque sacerdotis aliquo ministerio mentis videlicet illuminationem culpe seu peccati contritionem et eterne damnationis remissionem. ¶ Alia vero sunt que deus in peccatore non secundum se solum operatur sed per ministerium sacerdotis sicut ostendere in ecclesie facie quis solutus vel ligatus habeatur in hoc seculo ligandus vel soluendus in alio. primo cuius deus peccata retinuerit aut cuius dimiserit amplius est et aliud et aliud quod deus operatur circa peccatorem per ministerium sacerdotis commutationem. s. pene purgatorii debite peccatori pro statu futuri seculi in aliquam satisfactionem temporalem ipsa enim relaxat aut partem aut totum iuxta satisfactionem iniunctam et penitentis contritionem que omnia per sacerdotem fieri debent cum claue potestatis secundum discretionem. Et secundum hoc intelligitur illud quodcunque ligaueris super terram erit ligatum et in celis. Et quodcunque solueris super terram erit solutum et in celis. ¶ Aliquando enim ostendunt ligatos vel solutos presbiteri qui tamen non sunt apud deum interdum indignos ligant vel soluunt et indignos sacramentis admittunt et dignos arcent sed intelligendum est in illis quorum merita solui vel ligari postulant. quoscunque ergo soluunt vel ligant adhibentes claues discretionis reorum meritis soluuntur vel ligantur in celis. i. apud deum. quia diuino iudicio sententia sacerdotis sic progressa approbatur et confirmatur. Ecce qualis et quanta est vsus apostolorum clauium. Ad cuius ampliorem etiam habendam euidentiam inducemus exemplum seu comparationem familiarem satisque etiam verbis et sententie christi et sanctorum concordare videtur verbum enim dei dimittit sacerdos vero officium suum exhibet sed nullius potestatis iura exercet. sacerdos enim est tanquam clauiger celestis iudicis. Et potest equiparari clauigero mundani iudicis. Nam sicut per verbum siue sententiam iudicis huius seculi damnatur et absoluitur reus a culpa et pena ciuili sic per verbum diuinum aliquis simpliciter aut ligatur culpa et debito dampnationis seu pene pro statu futuri seculi. Et sicut actione clauigeri mundani iudicis nemo a ciuili culpa aut pena soluitur aut damnatur per ipsam tamen actionem qua carcerem claudit vel aperit reus ostenditur solutus vel ligatus sic quasi per sacerdotis actionem vnusquisque soluitur aut ligatur culpa et debito damnationis eterne sed ostenditur in facie ecclesie quis solutus aut ligatus habeatur a deo dum sacerdotis benedictionem accipit et ad sacramentorum communionem admittitur. Et ideo sicut clauiger mundani iudicis aperiendo vel claudendo carcerem officium suum exhibet: illius tamen iudiciarie potestatis absoluendi vel damnandi iura exercet quoniam et si de facto carcerem aperiret reo non absoluto per iudicem ipsumque populo absolutum suo verbo nunciaret non propter hoc reus ille absolutus esset a pena et culpa ciuili. Et econtra si carcerem aperire recusaret suoque verbo nunciaret non esse absolutum vel damnatum quem vere iudex per suam absoluisset sententiam non propter hoc ille debitor esset culpe vel pene ciuilis. Sic proporcionaliter sacerdos clauiger celestis iudicis officium suum exhibet per absolutionem seu absolutionis aut ligamenti seu maledictionis verbalem pronunciationem quod si vere damnandos per supernum iudicem vel iam damnatos sacerdos ipse ignorantia aut alias aut vtrosque absolutos vel absoluendos pronunciauerit aut econtra non tamen propter hoc erunt primi soluti aut secundi damnati eo quod clauem aut claues cum discretione non adhibuisset reorum meritis. Ille igitur solus iura potestatis exercet in hiis et iudex est coac=

tiuā habens potestatem qui solus nec falli hūanis cogitationibus z operationib⁹ potest quoniā vt in psalmo. oīa nuda et aperta sunt in oculis eius z qui solus nec quicq̄ vult peruerse quoniā iustus es domine z oīa iudicia tua iusta sunt z omnes vie tue mia et veritas. vñ Jacobi. iiij. cap. vnus est legislator qui potest perdere z liberare. quod Jacob⁹ nec de se ipso nec de aliquo dicit apostolorum cum tamē esset vnus de hijs trib⁹ qui videbantur colūne ecclesie vt dicit apostol⁹ ad Galat. ij. cap. Voluit autem christus huiusmodi sñias per ipsū latas aut ferendas in alio seculo per sacerdotes pronūciari vt ex hoc peccatores in hoc mundo terreant̄ et a scelerib⁹ et criminibus reuocentur ad penitentiā quō si medic⁹ corporalis sanitatis cui docēdi z operādi scd̄z artē medicine potestas est data ex institutiōe iudicis seu legislatoris humani de futuris sanis aut morituris iudicium scd̄m medicinalem sciam in populo promulgaret vt ex hoc homines sobrie ducerēt vitam. et ab itēperatis reuocarentur propter corporis sanitatem conseruandam aut acquirendam et mortem declinandam precepta quoq̄ seu documenta talia exhiberet. p̄ciperet vtiq̄ talia medicus obseruari z ex obseruatione sanos et transgressores morituros iudicaret quos ille neq̄ sanaret aut informaret principaliter ministerium tñ aliquod exhiberet nec rursū posset medicus sua auctoritate sanum aut infirmum ad talia facienda cuicunq̄ sanitati corporali conferentia compellere sed solum exortari doceri atq̄ terreri p̄ suum iudicium pronosticum eis annunciando sanitatē ex ipsorum obseruatiōe mortem vero aut egritudinem ex taliū transgressione hic etiam proportionaliter medicus animarum sacerdos scilicet de hijs que ad eternam salutem anime perducunt vel mortem eternam vel penam temporalem pro statu futuri seculi ad que cum iudicio neminem arcere potest nec debet in hoc seculo sed habet auctoritatē docendi z operandi quēadmodum medicus non tamen per potentiam coactiuam sic enim christus vocauit se medicum non pricipē Luce. v. Dicit de se loq̄ns non egent medico qui sani sunt sed qui male habent nec dicit iudice indigent quoniam in mundū nō vēerat ad exercendū de litigiosis iudiciū coactiuum vt fuit sepe superius dictum sed viuos et mortuos tali iudicio iudicaturus est in die illa de qua dicit apostolus. ij. ad Thimotheū vltimo capitulo. de reliquo reposita est michi corona iusticie quam reddet michi domin⁹ in illa die iustus iudex. tunc enim coacto iudicio penas infliget hijs qui legem latam per ipsum immediate in hoc seculo trāsgressi fuerunt. Et propterea signanter dixit christ⁹ Petro. tibi dabo claues regni celorum nec dicit tibi dabo iudiciū regni celorum Et vide iā vt iā tengi eū clauigero mundani iudicis comparari.

Clencus. Cap. lvij.

Patet q̄ noe et filijs eius rectoriam dedit Geñ. ix. cap. et officium sacerdotis exercuit post egressū arche añq̄ leges populo daret Genesis. viij. cap. Et edificauit noe altare. domino quod est officium sacerdotis et sic fuit noe primus cui cōmissa fuit monarchia terrestris et officium sacerdotis.

Miles. lviii. cap.

Non legim⁹ q̄ noe fuerit prim⁹ sacerdos secundum qd̄ nec moyses fuit sacerdos vel pontifex vnxit tamen visibilitate aaron quem fecit pontificē cum filijs eius quos fecit sacerdotes vt hoc habetur Leuitici. viij. cap. Et habet̄ xxi. distin. §. primo Erat tamen moyses dignior illis virtute. Et maior in omnibus. q2 in illis ordinibus non erat caracter nec illi sacerdotes habuerūt claues sed tantū offerebant pro populo: z erant mediatores populi ad dominum quod multo melius faciebat moyses. Sic etiā noe dignior erat ceteris virtute Et maior i oībus. Et propterea officiū sacer

dotis exercebat non ꝙ sacerdos eēt nec
tunc vt est dictũ erant veri sacerdotes q̇
haberent potestatem ligandi ⁊ absoluē-
di. Et sic non mirum si vtrãqꝫ potestatē
noe pro tpe suo exercuit temporalem et
spiritualem cum nulla esset in hoc repu
gnantia ꝙ isto duplici officio fungeret
nec aliqua inhibitio ex parte superioris
hodie vero cum veritas patefacta est. et
veritas de terra orta est reperitur veruz
sacerdotium habens potestatem ligãdi
et solvendi. xxi. distin. c. in nouo. ⁊ sic mi
litans deo. non debet se negocijs secu-
laribus implicare extra ne clerici vł mo
nachi per totũ. Et in super christi ꝑphe
tico Luce. xxij. cap. Reges gentium do
minãt eis ⁊ qui potestatez habent super
illo benefici vocantur vos autē non sic.

Clericus. lix. ca.

Hanc autem cõclusionē de
ducit mł'tis medijs hostiē
sis in. c. per venerabilem q̇
sił sunt legi. ¶ Premitta
mus vnum tamen quod ip
se proposuit nec. c. vnico de sacra. vnct.
Et fuit deductio cuiusdã fratris Alexã-
dri de ordine minorum cuius verba sũt
hec. Militans ecclesia est fidelium mul
titudo siue vniuersitas christianorum de
conse. di. i. c. ecclesia. vij. q. i. c. nouacian⁹
habens duo latera scz dextrũ clericoruz
ministrantiũ que ad spũalem vitam per
tinēt. Sinistrum laicorum tractantium
necessaria terrene vite. ¶ Item est du-
plex potestas spiritualis videlicet q̄ ca-
put habet summũ pontificem. et secula
ris que caput habet regem. ¶ Adhoc
facit de eta. et quali. c. penul. Spiritua-
lis autē prior est temporali in tribus. di
gnitate vel auctoritate. Nã spirit⁹ ma-
ior est et dignior qꝫ corpus. hoc proba-
tur de trans. prela. capitu. ij. vnde abra-
am patriarcha vt minor obtulit ⁊ melchi
sedech benedixit illi vt maior ad hebre.
vij. cap. et. xxi. distin. ca. deniqꝫ in fine.
¶ Secundo est maior quia prior in insti-
tutione. vnde sacerdotiuz melchisedech
precessit legem scriptaz de consti. c. trãs

lato. cum ibidē notat. facit quod scribi-
tur Exo. xviij. c. in fine. ¶ Item per sa
cerdotium deo ordinã, te ⁊ iubēte ordi-
nata fuit regalis ptãs. i. Regum. viij. c.
dicit dñs ad samuelē cõstitue sup eos re
gem Et ad idem facit. Exo. x. capitulo.
¶ Tertio est prior potestate seu aucto-
ritate q̄ spiritualis terrestrem instituit ⁊
iudicat ⁊ ꝙ ipsa spũalis si deuiat anemi
ne iudicatur. ix. q. in. c. nemo. ⁊c. aliorum
Et hanc maioritatem probat hostiēsis
pluribus medijs. primo per ordinez scri
pture et legez humane in autentica quõ
opz epõs coll. i. C. de sacrosanct. eccle.
l. fi. ¶ Priores enĩ tpe et maiores infe-
rioribus preponuntur de nouo codi. fa.
l. i. de maio. ⁊ obe. c. i. ¶ Secundo rõne
subiecti. s. aie q̄ preponenda est omnib⁹
rebus humanis. C. de sacrosanc. eccle.
l. sancimus propter ꝙ dr oia aialia sibi
subsistunt Nam aia facta est ad dei ser-
uitium reliqua vero ad seruitium anime
Et solet dici ꝙ cum quis habet rusticuz
habet et bouem ⁊ sic qui regit animas
vt est papa non excluditur ab hijs q̇ sub
sunt animabus. non sic econuerso. ff. de
edil. edict. l. iustissime. ¶ Quarto rõne
fortitudinis de trãsla. episco. ca. ij. vnde
q̄uis spiritualis sit accessoria alicui pri-
cipali dominatur de iur. iur. c. debitores
¶ Quinto q̄ princeps temporalis ne-
dũ subest pape sed etiam simplici sacer
doti qui ipsum soluit ⁊ ligat ⁊ iudicat de
pe. et remis. c. omnis vtriusqꝫ cum tamē
nullus clericus quãtũcũqꝫ min⁹ vtens
priuilegio clericali alicui laico possit ꝑ-
sonaliter subesse. xi. q. i. c. inolita ⁊. c. pla
cuit de foro competenti. c. si diligenti.
¶ Septimo pluribus auctoritatibus q̄
ponuntur extra de maio. et obe. c. solite.
¶ Octauo diuino oraculo antiquitate
diuturna ꝯsuetudine approbata de trãs-
la. epi. c. quanto. Item hoc probatur
ex vi fidei sicut enim ponere duo princi-
pia est hereticum. xxiij. q. ij. c. pł'r. versi.
Tridoniaz. sic ponere duos vicarios ge
nerales in orbe terrestri repugnat fidei.
¶ Ex hijs ꝯcludit principatuz ecclesie

fore plenum principatum totius orbis spiritualium et tpalium.

¶ Miles.lx.cap.

ILlud quod in argumento precedēti inferitur videlicet ꝙ militans ecclesia habet duo latera non obstat Nam videtur facere pro parte cōtraria eius ad quam inducit sed quod postea dr ꝙ spiritualis prior et maior est in tribus. Primo in dignitate vel maioritate sps fateor hac ratione dignitatis prerogatiue maior est spiritualis potestas non rōe iurisdictionis prerogatiue loquendo de temporalibus Quod vlterius arguitur ꝙ prior sit institutione. non necessario concludit.ergo maior quia matrimoniū fuit primum sacramentū.deo actore in paradiso terrestri institutum.xxvi.distinctio.cap.deni.c.ꝙ votum de voto et voti redemptione lib.vi. Et tamen non sequitur ꝙ maius sit institutione imo inferius de transla.epi.qm per totum nec argumentū ab ordine semper concludit in iur.l.nec eni.ff.de solu.ꝙ concedatur ista maioritas intelligendo ꝙ prius rōe dignitatis prerogatiue non rōe iurisdictionis in temporalib⁹ cum distincte sint potestates.c.qm idē.x.di.nec obstat ꝙ per sacerdotium deo iubente ordinata fuit regal' ptās.sic a sacerdotio institutum seu instituta.imo potius a deo qz qui mandatam iurisdictionem suscepit proprium nichil habet sed eius qui mādauit iurisdictione vtitur.l.i.§.qui mandatum.ff.de offic.eius cui mandata est iurisdictio. Item ad hoc facit.l.item eorū.§.i.ff.ꝙ cuiu sqz vniuersi. rursum qd dicitur ꝙ ē prior auctoritate spūalis terrestrem instituit et destituit hoc pōt negari q̄tum ad regem francie saltem et ad similes reges seu pricipes seculares esto enim ꝙ papa instituat et destituat nō tamē regē frācie pōt deponere et ad hoc.c.ali⁹.xvi.q.vi.alibi infra respondebit̃. et cū hosti.pbat hāc auctoritatem ratione ordinis legis diuie et hūane. Rñdeo vt pri⁹ ꝙ argumētū nō cōcludit necessario vel alit er maioritas concedat̃ rōe prerogatiue dignitatis nō rōne progatiue iurisdictiōis. Nec obstat qd rōne subiecti maioritas fateor et si hāc maioritatē itelligēdo vt plus nec ille q pest aīe dz se de tpalibus itromittere ne dū vtrūqz nitat̃ neutrū bñ pagat̃.C.de assesso.l.nemo amplius ꝙ dicitur quod est fortior spiritualis tpali concedo attēto subiecto suo qz versatur circa spūalia.tpalis vero circa tpalia. nec obstat qd dr ꝙ princeps tpalis subest nedum pape sed eti az simplici sacerdoti. Verum est in foro aīe. Et intelligēdo ptātē clauū scdm qd lacius statim in alio argumento fuit tactuz nec obstat quod dicitur ꝙ illud probatur ex vi fidei qz ponere duo principia ē hereticum dico ꝙ ponere duo principatus nō est hereticum nec per hoc ponūtur duo principia sed vnum scilicet ille qui est pncipium cuius libet pricipatus.qz non est ptās nisi a deo Quis eni sint duo genera hominū et duo genera principatuū in orbe manet vnitas pmi pricipij quod ē cā oīm principatuum et illa vnitate manēte surgunt imo surgere debēt varia gnā subiectorum quod patet manente enim vnitate creatoris surgūt difformia gnā entiū .s.corpea icorpea celestia et trestria hec entiū difformitas arguit perfectionem vniuersi et principatus imo hec difformitas pcedit iussu primi principantio et ex ipsis rectissima politia sunt eniz duo genera hominum clerici et layci et clericorum duo genera scilicet religiosi et seculares. Nam seculares temporalibus se imiscerent et immiscere debent ipsa ordinando in finem suum scz in finez spiritualium et sic temporalia tractant ipsa properando et subministrando spiritualibus quibus. clerici immediatius atendunt immo nec temporalibus se imiscere debent nisi ad vsum spiritualium ne clerici vel monachi per totum.et quoniam de prioritate Romani pontificis in prioribus sit mentio. Est aduertendum ꝙ romanus pontifex et ipsius ecclesia q̄diu locus habitabilis existit pluribus cōgruentijs vniuersis videtur

preferri ecclesijs. ¶ Primo quidem propter christi sui primi beati petri et pauli et virtusque excellentem fidem et caritatem et famositatem et apostolos reliquos illis impensam reuerentiam. Deinde vero propter romane vrbis solennitatem. et quod duorum super ceteras obtinuit principalitatem et habundantia in ipsa virorum illustrium sanctorum atque doctorum fidei christiane et omnium aliarum ecclesiarum in augmento fidei et eius vnitate seruandi curam diligentem atque laborem assiduum prebuerunt rursum et propter populi sui et principis generalem tunc monarchiam et auctoritatem coactiuam super reliquos omnes mundi principantes et populos qui de obseruatione fidei et eorum que per generalia defferebantur consilia soli poterant omnibus coactiuum fore preceptum et illius vbilibet transgressores arcere. sic quoque fecerunt et ecclesiam de modico in rem magnam auxerunt quam ab ipsorum aliquibus postmodum persecutionem fideles sint passi quandoque propter quorundam maliciam sacerdotum. demum vero congruit episcopo romano et ipsi ecclesie principalitas propter consuetudinem eo quod habent episcopum et ecclesiam fideles omnes pre ceteris didiscerunt seu consueuerunt amplius reuereri et illius exortationibus atque monitionibus ad virtutes et dei reuerentiam exortari eius increpationibus et cominationibus eterne damnationis a vicijs et sceleribus reuocari auctoritas autem instituendi prioritatem hanc ad legislatorem scilicet dominum temporalem pertinet dictum enim primi constantini romanorum imperatoris insertum est codici. ysidori: in quo continetur inter cetera series hec. atque decernentes sancimus atque diffinimus non videlicet imperator romanus vt principatum teneat ecclesia romana scilicet tam super quattuor principales seu precipuas sedes. Antiochenam alexandrinam constantinopolitanam et iherosolimitanam quamque super omnes in vniuerso orbe terrarum et pontifex qui pro tempore ipsius sacro sancte romane extiterit celcior et princeps cunctis sacerdotibus mundi totius existat et ius iudicio quecunque ad cultum dei vel fidei stabilitatem procuranda fuerint disponantur. dixit autem signanter procuranda per ipsum fidei siue legis diuine stabilitatem nec secundum suam aut sue solius ecclesie siue collegij sententie determinandam. quoniam vt pridem diximus sollicitari et inquirere opiniones emergentes circa scripturas et fidem que scisma vel aliud scandalum ferre possunt ac fidelium quietem et veritatem denunciare turbare idque denunciare fideli legislatori: nec non ceteris coepis et fidelibus iuris diuini peritis et laicis vt superius est expressum in arduis enim et in hijs maxime que omnes tangunt debent omnes seu principaliores ipsorum euocari. Amplius sicut in ciuili congregatione studiosioribus ac magis approbatis viris a suis conciuibus nulla tamen sibi auctoritate subiectis: sed propter solam reuerentiam que ampliori virtuti et etati deberi videtur prerogatiua sedendi loquendi et deliberandi conceditur et in alijs honoribus defertur quod pluribus hic verisimile valde ac iuxta scripture seriem propter iam dictas causas ceteri apostoli petro defferebant. primus enim inter alios preposuisse legitur. Unde forsassis a quibusdam sanctis dictus est os et vertex apostolorum quibus nulla fuissent sibi auctoritate subiecti non propter suam electionem. ipsi enim sic sibi preferri voluerunt vt abbatem ante priorem monachi. et presidem populus. ¶ Sciendum itaque quod ecclesia romana ab inicio sui vsque ad tempora constantini obtinuit licite prioritatem hanc ex aliarum ecclesiarum quasi electionis prebentium eidem consensum et obedientiam sponte tamen non quidem quia idem forent aliqua auctoritate subiecte sed propter apostolorum petri et pauli preeminentiam caritatis et in fide constantiam. Et rursum propter multitudinem solennium personarum in ea honestate prepollencium atque doctrina quod etiam propter ipsorum caritatem immen

sam curam z solicitudinem assumpserit aliarũ ecclesiarum plātos z singulares fideles alios instruere z fraterne monere. hijs aũt ipsorum monita tāq̃ doctorum suscipientibus ipsoꝝ etiam ordinationes circa ecclesiasticũ ritũ q̃n vtiles videbant post modũ susceperũt z demũ ipsoꝝ mandatis sub ecclesiastica cẽsura excõmunicatiõis vel interdicti ꝑpter fidelium vnitatem seruãdam obedierũt que siquidem obediẽtia spontanea per longuam consuetudinem obtinuit vim electionis cuiusdã. vnde lz circa iniciũ ecclesie reliq̃ epi z ecclesie fideliũ neq̃ diuina neq̃ humana aliqua obligarent obedire mandatis vel institutis ecclesie vel epi romanoꝝ plusq̃ ecõuerso. inualescente tamen hac vtili z rationabili cõsuetudine qua fideles in veritate amplius seruabant eo q̄ tunc fideli caruerunt legislatore ipsos ad ordinem reducente ac in vnitate seruãte obligati fuerunt posteri lege diuina ad obedientiã in licitis z honestis ac si demũ epm z ecclesiam per electionem sibi iudicem statuissent circa ecclesiasticum ritũ et hoc ꝑsertim vsq̃ in hec tẽpora quibus potuissent publice cõgregari z de stat u ecclesie pfectionis ordinare de cõtẽtiosis actibus. Hanc igit prioritatẽ Romanꝰ pontifex z ipsius ecclesia licite ab inicio per quãdã sui caritatem z solicitudinẽ obtinere cepit q̃ post modũ ꝑpter cõsuetam deuotionem reuerentiã z obedientiam spontaneã electionis quasi robur assumpsit. ¶ Nunq̃ enim ex scripturis colligi põt q̄ ex ꝑcepto xpi vel consilio aut alicuius apostoloꝝ ecclesie vel epi reliqui subesse deberent ecclesie vel epo romanoꝝ etiam ecclesiastico ritui qđ tñ si necessitas fuisset debitum ad salutem fidelium q̃admodũ asserunt iam q̃dẽ romanoꝝ epi nec solũ circa ecclesiasticũ ritũ verũ etiã in iuribus coactiuis non tñ super clericos verũ etiam sup seculares ꝑncipatus quoslibet q̃o est credibile xpm z ipos aplos hoc pretermisisse sed quoniã xpus z ipsi apli a perte statuerunt oppositum ꝑsertim in iurisditionibus coactiuis scdm q̄ pluries est ostensum tempore constãtini primi romanoꝝ imperatoris qui ꝑpter xpi fidẽ z baptismũ assumpsit ymo fideles inceperunt publice congregari z dubia circa fidem diffinire z ecclesiasticũ ritum ordinare. vt ex ysidori codice apparet. c. de ꝑmitiua ecclesia in synodo nycena. ab hoc si quidem cõstãtinoꝑ edictũ imperiale iuxta laudabilẽ z antiquã consuetudinẽ obtinuit epus z ecclesia romanoꝝ prioritatẽ quã sibi super alias conueniẽs z rationabile est cõpetere put ex iam dictis euidencijs cõprobat z vltra ꝑoritatem hanc quarundam ꝑuinciarũ possessiones atq̃ dñia q̃uis ante tempora constantini z post etiam romanoꝝ epi suis epistolis siue decretalibꝰ q̇busdam prioritatẽ quã super alios illis cõuenire monstramus electione vel constitutionibꝰ ꝑncipum sibi singulariter absq̃ requisitione legislatoris humani fidelis collegij cuiusq̃ vel ꝑsone singularis cuiusuis ꝑeminẽtie dignitat existat docuerunt diuina lege deberi cuius tamen oppositum superius est ostensum. Post tẽpora vero cõstantini ꝑmi imperatoris z ꝑcipue i imperiali sede vacante hanc sibi deberi prioritatẽ q̃nq̃ lege diuina q̃nq̃ vero cõstitutione principũ suis eplis affirmarunt. insuper eporum aliqui confirmãtes de omni iurisdictione coactiua super oẽs mundi ministros ecclesiaꝝ z ipsorum collegia quo vtentes tanq̃ sibi cõuenienti ex cõcessione ꝑncipis qđ diu potens extitit romanoꝝ princeps ipsiusq̃ regnuz z plena sedes principatu vere deducto in seditionem z ꝑcipue imperiali sede vacãte p tẽporũ interualla functi sunt hac ptãte iãq̃ sibi diuina lege cõcessa. sic etiã suis epistolis expresserunt sibi cõuenire temporaliũ omniũ dispositionẽ seu distributionem pvoto absq̃ collegij cuiusq̃ aut ꝑsone singularis cuiuscũq̃ dignitat vel auctoritatis requisitione z ꝯsensu q̇bꝰ et ipsoꝝ modernoꝝ excessibus nõ contẽti

c.j.

suis expresserunt epistolis siue decretalibus auctoritatē siue iurisdictionē coactiuā supmā super oēs mūdi pncipatus populos et singulares psonas sibi lege diuina deberi sic quidēvt nullus pncipātiū pdictorum iurisdictionē coactiuā quā vocāt ipsi gladiū tpalē pter aut ptra ipsorum dictamē seu psensum licite valeat exercere. pter aūt aut ptrariū facientes aut populos excōmunicatiōis vel iterdicti snie vocaliter pnunciādo subiectos asserunt se solos i mundo xpi vicarios qui fuit rex regū et dñs dominātiū hoc latēter intendētes q sibi debitū dictū titulū plenitudinis ptātis pp qd etiā ad suam auctoritatē ptinere dicunt oia mūdi regna et pncipatus pferre et auferre licite posse regibus et aliis pncipantibus impia atqz regna oia titulo supradicto plenitudinis videlicet date ptātis a xpo.

Clericus. lxii. cap.

Legit luce. xii. c. q cū xps dixisset aplis qui nō habet gladium vēdat tunicam et emat gladiū petrus apls respōdit dño. Ecce duo gladii hic. respondit xpus satis est. Ex quibus videtur q beatus petrus duplicē iurisdictionē habuit p duplicē gladiū spiritualez videlicet et tēporalē et hoc argumētū fecit beatus Bernardus ad Eugeniū papā.

Miles. lxiii. cap.

Dixit xps aplis qui non hz gladium vēdat tunicam et emat non dixit gladios per hoc innuens q ecclesia hz duplicem gladiū qd euidēter apparet dū xpus dicit petro repone gladiū tuū in vaginā suā nolēs q gladio suo materiali vteret. Et si dicatur xpus dixit gladiū tuū. ergo gladius erat petri cuius executionē inhiberet sibi p tūc qz nō expediebat secūdū qd nec sēp expedit etiā habenti exercitium gladii tēporalis quolibz tpe vti eo. c. latores de cle. exco. et c. vt cōstitueret. l. di. Ad hoc posset dici q gladius ille materialis quē euaginabat petrus erat suus sz nō iurisdictio tēporalis p gladiuz designata. vel aliter meū et tuū qnqz in pprie recipiūtur scdm qd bubulci et pastores vocant pecora sua et oues suas ratione custodie scdm qd notauit acursius. ff. de abige. l. i.

Clericus. lxiiii. cap.

Papa hz plenitudinē iurisdictionis p hoc q est dñi nři ihesu xpi vicarius qui dicebat in euāgelio data ē michi oīs ptās in celo et in terra. vt pz math. vltio. c. et apoc. i. c. scribere de xpo qd est in eius vestimēto et femore scriptū rex regū dñs dominātiū

Miles. lxv. cap.

Dico q xpus q non habuit nec habere voluit dñiū i tēporalibus. nā Luce. xii. c. dr q cum quidā de turba dixisset xpo dic fri meo. vt mecum diuidat hereditatē xps respōdit ei homo quis me cōstituit iudicē aut diuisorē super vos quasi dicat nullus. Si xpus igitur nō habuit exercitium in tēporalibus admiratione dignū est. cur sibi assumit epus vel psbyter aliqs qcunqz sit ille maiorē aut aliā auctoritatem qz xps vel eius apli habuerint in hoc seculo ipsi eñ in forma seruorum iudicati sunt p mūdi pncipes: eorum vero successores psbyteri nō solū pncipibus sub esse recusant ptra xpi et aplorum exemplū seu pceptum verū etiā pncipibus et ptātibus supmis coactiua iurisdictiōe se pesse dicūt cū tñ dixerit xps Math. x. c. Et ante reges et principes ducemini pp me nec dr psides ac duces eritis et infra subiūgit nō est discipulus sup magistrū nec seruus sup dñm suū nullū igr iudiciū coactiuū in hoc seculo epus aut aliqs psbyter exercere pōt. fuit et hec snia famosi phi quarto poli. c. xii. inqt eñ pp qd non oēs neqz electos neqz sociales ponēdos pncipes puta sacerdotes. rursū si xps voluisset sacerdotes coactiuā hre iurisdictionē i hoc sclo tradidisset vtiqz noua lege spēalia pcepta queadmodū moysi fecit

antiqua lege quem oraculo suo z non p hominē de⁹ pncipem iudeoꝝ iudicez coactiuum instituit sicut habet actuū. vi.c.p q̄d etiā de⁹ illi legē tradidit obser uādoꝝ i statu z p statu vite pn̄tis ad cōtē tiones hominū dirimēdas p̄cepta taliū spūalia cōtinētē ad q̄ sic quidē obseruā da cōpellebant z arcebant homines in hoc seculo p moysem z ipsi⁹ substitutos iudices coactiuos minime vero p sacer dotes aliquē.sicut exo.ij.c. Ergo euidē ter apparet verū q̄ hmōi p̄cepta z euan gelica lege nō tradidit xp̄us sed tradē da vel tradita supposuit i hūanis legib⁹ z pncipatib⁹ omnē humanā aiam obe dire p̄cepit in hijs saltē q̄ non aduersa rentur legi salutis eterne.vn̄ in euāge lio ipse dicit reddite q̄ sunt cesaris cesa ri z c̄.p cesarem significās quēlibz pnci pātē z ap̄lus nec reiterare piget q̄ oīs aīa subdita sit ptātibus sublimiorib⁹ cū igitur nec in lege grē tradita sint p̄ce pta spūalia p cōtentiosis actib⁹ hoim dirimēdis in hoc sc̄lo relinqtur talia dif finiri debere p humanas leges tm̄mō z p iudices sc̄dz eas ab hūano legislatore potestatē habeñ.cū hoc stat tñ q̄ xp̄s est rex regū z dñs dñantiū sz nō dñs domi nās quo ad exercitiū i tp̄alib⁹ multomi n⁹ xp̄i vicari⁹ erit dñs dñans i tp̄alibus.

¶ Clericus.lxvi.cap.

Summ⁹ pontifex noue legis non est minor pōtifice veteris legis sz ille habuit ptātē z au ctoritatē in spiritualibus z tp̄alib⁹ moy ses quidē fuit iudex populi in tēporali bus z cum hoc fuit sacerdos. vnde p pheta dauid.moyses z aaron in sacer dotibus eius.de pncipatu vero ei⁹ ha betur in lege veteri qualiter iudicabat z quomō z in nouo testamento de eodem actuū.vi.c. ¶ Itē melchisedech rex sa lē sacerdos dei altissimi z c̄. Gen̄.xiiij. c. Iste habuit vtrūq3 gladiū.spūalez qz fuit sacerdos temporalem qz iudicabat populū.vn̄ patz.j.regum.j.c. Iste hely iudicauit decem annis populum israel z hec erat figura sacerdotij noue legis.

vnde apostolus ad corinth.x.c. hec om nia in figura contingebant illis z ad he bre.c.x.dixit vmbram habet enim lex fu turorum bonorum.

¶ Miles.lxvij.cap.

Ad illam rationē respondeo put superius respondebatur ad ratio nem.

¶ Clericus.lxviij.

Beatus bernard⁹.de consideratio tione ad eugeniū papā ptractans illud verbū dn̄i pasce oues meas dicit sic pasce oues meas inqt nihil distingui tur vbi nichil excipit in.iiij.libro de cōsi deratione ad eundē papā eugeniū innu it expresse papā habere vtrūq3 gladium vn̄ ibidē dicit sic alloquēs papā q̄ tu de nuo vsurpar gladiū temptas quē semel iussus reponere in vaginā tamen q̄ tuū negat nō satis michi videt verbum dn̄i sic dicentis conuerte gladiū tuum i va ginam tuus igitur z ipse euaginandus alioqn si nullomodo ad eū ptineret dicē tibus ap̄lis ecce duo gladij hic non re spondisset dn̄s satis est: sed nimis est vterq3 igitur ecclesie z spiritualis.s.gla dius z materialis sed is quidē p eccle sia.ille vero ab ecclesia exercendus. iste sacerdotis.ille manu militis sed sane ad nutū sacerdotis ecclesie sc̄tūs igit Ber nardus fuit opinionis sc3 q̄ vterq3 gla dius ptineret ad papam.

¶ Miles.lxix.cap.

Cum christus dixit pasce oues meas concedo oues q̄ omnes dicit loquendo de pastura spūali q̄ ptinet ad vicariū xp̄i.vn̄ pp hāc pasturam pncipaliter xp̄us incarnatus fuit z natus de virgine. vt nos pastura spirituali reficeret verbo pariter z exem plo nec de pastura temporali seu regno mundano multum curauit. Et ppterea beatus Ambrosius super.io. xviij.c. re gnum meum non est de hoc mundo.di cit sic.bene terrena declinat: sic qui pro propter celestia descenderat. Nec ob

stat quod de verbo tuum arguitur q: pōt responderi prout ad rationem dicebatur Ad id quod amplius dicebatur q papa habet vtrūq3 gladium nonnulli hoc fatētur sed quod beatus Bernardus hoc intelligit gladium materialem videlicet sine aliquo exercitio. vel alit dico q nullam scripturam irreuocabiliter verā credere vel fateri tenemur de necessitate salutis nisi eas que canonice appellāt aut eis que ad has ex necessitate sequuntur aut scripturarum sacrarum sensum dubium hētiū eis interpretationibus seu determinationibus que per generale fidelium seu catholicorum consilium eēnt facte in hijs presertī in quibus error dānationem eternā induceret quales sunt articuli fidei christiane quod autem sacris scripturis sit veritatis p̄standa credulitas et confessio per se notum supponitur oībus xp̄ianis q vero ipsarum interpretationibus sic factis vt diximus eadem sit p̄standa credulitas satis appet qm̄ ab eodē spū nobis reuelatur pie tenendū videtur q etiā ex scriptura z ēt infallibili deductione firmata ostendere possumus ex scriptura q̄dē dicen̄. veritate. Math. vl. et vlti. c. Ecce ego vobiscū sum oībus diebus vsq3 ad seculi consūmationem vbi rabanus ex hoc itelligit q vsq3 in finem seculi non sunt deffecturi in mundo qui diuina mansione et ihabitatione sunt digni quibus videlicet ad fidei conseruationem spm̄ sanctum pie tenendum est semper adesse. vnde Hieronym⁹ qui ergo vsq3 ad consummationem seculi cum discipulis se esse promittit et ad illos ostendit semper esse victuros et se nunq3 a credentibus recessurū rursum videtur Hieronimus qui expositione catholice fidei sentisse quod continetur in corpore biblie scripturam sacram vocari cum dixit nouum z vet⁹ testamentum recipimus i eorum librorum nūero quos eccl'ie catholice tradidit au ctoritas intellexit ergo beatus Hieronymus per canonicas scripturas illud solū quod in corpore biblie continet non quidē decretales aut decreta Romanorum pontificum et suorum colligū clericorum neq3 alia q̄uis humana statuta de humanis actibus et humano spiritu ad inuenta cuiuscunq3 auctoritatis sciētie vel sanctitatis ipsorum auctores extiterunt nisi a deo condendi ea speciale3 habeāt potestatem hoc siquidem aperte ponitur in decretis. ix. distin. cap. ego solis Nam in canone condendo non tā sāctitas seu scia q̄3 diuina auctoritas requirit. xx. distin. §. primo z. c. primo Canon enim regula est et mensura nec Augustinus qui tante fuit sanctitatis scientie et auctoritatis suas traditiones canonicas appellare presumpsit hoc enim impiu3 videtur esse et sacrilegū modus quidem quoniam in humana traditione dicta vel scripta error est vel contingere potest seu falsum quod in canone fm veritatem dico aut eius modi quem per generale concilium canonice scripture interpretatione facta dicimus nullatenus euenire. vnde ex concilio Cartagineñ. tertio propheticum reperitur rationabili valde nec sub nomine harū canonicarum alie scripture legantur. Unde dicitur ibidem . et in ysidoris. codice continetur series hec. ¶ Item placuit vt preter scripturas canonicas nichil in ecclesia legatur sub nomine diuinarum scripturarum. Sunt autē canonice scripture genes z cetere que de volumie biblie numerantur. cum reuerētia igit bti Bernardi loquendo quantecunq3 sanctitatis extiterit scripturis suis humano spiritu prolatis nō semper est fides irretractabiliter adhibenda. Unde et beatus Augustinus librum retractationu3 fecit. ¶ Clericus. lxx. c.

Ursum in decretis. x distin. cap. suscepistis nec libertatem verbi libenter accipitis. et post pauca inquit vobis iustum videtur si cedat spiritus carni si a terrenis spiritualia superentur. Ex

hiis infert gratianus ecce q constitutiones principum ecclesiasticis legib⁹ postponende sunt de eminentia quoqz sacerdotum super principes seculares habet in decret. lxxxxvi. di. c. qs dubit et vbi dicit in rubro regum et principum patres et magistri sacerdotes sunt. et sequit in nigro quis dubitet. Sacerdotes xpi regum et principu3 omniumqz fidelium patres et magistros censeri: nonne miserabilis insanie cospicitur sc3 fili⁹ patrem discipulus magistrum sibi conetur subiugare etc. Et gelasius papa anastasio imperatori et pontif eadem di. c. duo vbi innuitur q sacerdotalis dignitas pfertur principibus vbi etiam refertur quomodo beat⁹ Innocentius papa archadium imperatorem qz cosensit q beatus crisostom⁹ a sua sede pelleret excomunicauit. ibidem subdit Ambrosius l3 sctus non tamen vniuersalis ecclesie epus theodosium imperatorem excomunicans ab ecclesia expulit q etiam in suis scriptis ostendit q aurum non tam preciosius sit plumbo q regia potestate sit certior ordo sacerdotalis. et sequenti. c. dicit in rubro imperatores pontificibus debent sub esse. et in nigro subditur. Si imperator catholicus est qd salua pace ipsi dicimus non psul ecclesie sed filius est.

¶ Miles. lxxi. cap.

In causis spiritualibus et in hiisque tangunt salutem aie canones et constitutiones papales legibus secularibus pferunt. Et hoc etiam est qd dicitur. q leges non dedignantur sacros canones imitari. de no. oper. nunci. c. j. Sed in temporalibus leges seculares canonibus pferuntur. nec papa posset legem imperialem vel regalem reuocare. in hiis q non sunt de temporali iurisdictione sua. vt Bernardus notat extra. de testa. c. relatum nec obstat q sacerdotes patres et magistri sunt principum temporaliu3 qz illud intelligit in foro penitentiali. de pe. et remis. c. omnis. Et concedendum est q debent ante ferri tanq patres spirituales et ratione prerogatiue dignitatis non ratione iurisdictionis.

¶ Clericus. lxxij. cap.

Papa deponere pot ex causa rationabili principes temporales. vt p3. xv. q. vi. c. alius vbi habetur q Romanus pontifex zacharias regem francorum no tam pro suis iniquitatibus q pro eo q tante potestati inutilis erat regno deposuit. et pipinum Karoli imperatoris patrem in eius loco substituit omnesqz francigenas a iuramento fidelitatis absoluit. ¶ Ex hoc argui pot q si eos deponere pot habet iurisdictionem aliquam sup eos et sic puari pot temporali gladio et temporalibus q ei aliquo modo subsunt. Et notet q no solum istum legunt summi pontifices deposuisse. sed etiam alios quod de imperatore frederico et pluribus aliis planum est ¶ Item. lxxvi. di. c. imperator dicitur epis caput subdere principem solitum esse et non de eorum capitibus iudicare. vt et extra de elec. c. venerabilem dicit papa sic: sed illis principibus ius et potestatem eligendi regem et imperatorem post modum pmouendum recognoscim⁹. vt debemus ad quos de iure et antiqua consuetudine noscitur ptinere. psertim cum ad eos huiusmodi ius ac ptas ab apostolica sede puenit qua romanum imperium in psona magnifici Karoli a grecis transtulit in germanos. sic et princeps recognoscere debet. et vtiqz recognoscit. Et sequitur q quiqz recognouerunt in nra presentia q ius et auctoritas examinandi psonam et regem pmouendi ad imperium ad nos spectat. qui cum indignus sacramus et coronam⁹. Est enim generaliter obseruatum. vt ad eum examinatio persone ptineat ad quem impositio manus spectat. Nunquid si princeps no solum in concordia: sed etiam in discordia sacrilegum vel excomunicatum in regem tirannum vel fatuum hereticum eligat vel paganum nos inungere vel sacrare seu consecrare ac coronare hominem huiusmodi debemus absit

stat quod de verbo tuum arguitur q̃ pōt
responderi prout ad rationem dicebatur
Ad id quod amplius dicebatur q̃ papa
habet vtrūq̧ gladium nonnulli hoc fa=
tētur sed quod beatus Bernardus hoc
intelligit gladium materialem videlicet
sine aliquo exercitio. vel alit̃ dico q̃ nul=
lam scripturam irreuocabiliter verā cre
dere vel fateri tenemur de necessitate sa
lutis nisi eas que canonice appellāt̃ aut
eis que ad has ex necessitate sequuntur
aut scripturarum sacrarum sensum du=
bium hēntiū eis interpretationibus seu
determinationibus que per generale fi=
delium seu catholicorum consilium eēnt
facte in hijs presertim in quibus error dā
nationem eternā induceret quales sunt
articuli fidei christiane quod autem sa=
cris scripturis sit veritatis p̄standa cre
dulitas et confessio per se notum suppo
nitur oībus xp̄ianis q̃ vero ipsarum in
terpretationibus sic factis vt diximus
eadem sit p̄standa credulitas satis ap=
pet qm̄ ab eodē spū nobis reuelatur pie
tenendū videtur q̃ etiā ex scriptura ꝛ ēt
infallibili deductione firmata ostendere
possumus ex scriptura q̄dē diceñ. verita
te. Math. ii. et vlti. c. Ecce ego vobiscū
sum oībus diebus vsq̧ ad seculi consū=
mationem vbi rabanus ex hoc itelligit̃
q̃ vsq̧ in finem seculi non sunt deffectu
ri in mundo qui diuina mansione et iha
bitatione sunt digni quibus videlicet ad
fidei conseruationem spm̄ sanctum pie
tenendum est semper adesse. vnde Hie=
ronym⁹ qui ergo vsq̧ ad consummatio=
nem seculi cum discipulis se esse promit
tit et ad illos ostendit semper esse victu
ros et se nunq̄ a credentibus recessurū
rursum videtur Hieronimus qui expo=
sitione catholice fidei sentisse quod con=
tinetur in corpore biblie scripturam sa=
cram vocari cum dixit nouum ꝛ vet⁹ te=
stamentum recipimus i eorum librorū
nūero quos ecclie catholice tradidit au
ctoritas intellexit ergo beatus Hierony
mus per canonicas scripturas illud so=
lū quod in corpore biblie continet̃ non

quidē decretales aut decreta Romano=
rum pontificum et suorum colligū cleri=
corum neq̧ alia q̄uis humana statuta
de humanis actibus et humano spiritu
ad inuenta cuiuscunq̧ auctoritatis scīē
tie vel sanctitatis ipsorum auctores ex=
titerunt nisi a deo condendi ea speciale ꝫ
habeāt potestatem hoc siquidem aper
te ponitur in decretis. ix. distin. cap. ego
solis Nam in canone condendo non tā
sāctitas seu scīa q̄ diuina auctoritas re
quirit̃. xx. distin. §. primo ꝛ. c. primo Ca
non enim regula est et mensura nec Au
gustinus qui tante fuit sanctitatis scien
tie et auctoritatis suas traditiones ca=
nonicas appellare presumpsit hoc enim
impiuꝫ videtur esse et sacrilegū modus
quidem quoniam in humana traditio=
ne dicta vel scripta error est vel contin=
gere potest seu falsum quod in canone
sm̄ veritatem dico autem eius modi quem
per generale concilium canonice scrip=
ture interpretatione facta dicimus nul⁹
latenus euenire. vnde ex concilio Carta
gineñ. tertio propheticum reperitur ra=
tionabili valde nec sub nomine harū ca
nonicarum alie scripture legantur. Un
de dicitur ibidem. et in ysidoris. codice
continetur series hec. ¶ Item placuit
vt preter scripturas canonicas nichil in
ecclesia legatur sub nomine diuinarum
scripturarum. Sunt autē canonice scri
pture geneſ ꝛ cetere que de volumīe bi=
blie numerantur. cum reuerētia igit̃ bti
Bernardi loquendo quantecunq̧ san=
ctitatis extiterit scripturis suis humano
spiritu prolatis nō semper est fides irre=
tractabiliter adhibenda. Unde et bea=
tus Augustinus librum retractationuꝫ
fecit. ¶ Clericus. lxx. c.

Rursum in decretis. x
distin. cap. suscepistis
nec libertatem verbi
libenter accipitis. et
post pauca inquit vo
bis iustum videtur si
cedat spiritus carni
si a terrenis spiritualia superentur. Ex

hijs infert gratianus ecce quod constitutiones principum ecclesiasticis legibus postponende sunt de emunentia quoque sacerdotum super principes seculares habetur in decretis. lxxxxviij. di. c. quis dubitet ubi dicitur in rubro regum et principum patres et magistri sacerdotes sunt. et sequitur in nigro quis dubitet. Sacerdotes christi regum et principum omniumque fidelium patres et magistros censeri: nonne miserabilis insanie conspicitur scilicet filius patrem discipulus magistrum sibi conetur subiugare etc. Et gelasius papa anastasio imperatori et pontifex eadem. di. c. duo ubi innuitur quod sacerdotalis dignitas prefertur principibus ubi etiam refertur quomodo beatus Innocentius papa archadium imperatorem quia consensit quod beatus crisostomus a sua sede pelleretur excommunicauit. ibidem subditur Ambrosius licet sanctus non tamen uniuersalis ecclesie episcopus theodosium imperatorem excommunicans ab ecclesia expulit qui etiam in suis scriptis ostendit quod aurum non tam preciosius sit plumbo quam regia potestate sit certior ordo sacerdotalis. et sequenti c. dicitur in rubro imperatores pontificibus debent sub esse et in nigro subditur. Si imperator catholicus est quod salua pace ipsi dicimus non presul ecclesie sed filius est.

Miles. lxxi. cap.

In causis spiritualibus et in hijsque tangunt salutem anime canones et constitutiones papales legibus secularibus preferuntur. Et hoc etiam est quod dicitur. quod leges non dedignantur sacros canones imitari. de no. oper. nunci. c. j. Sed in temporalibus leges seculares canonibus preferuntur. nec papa posset legem imperialem vel regalem reuocare. in hijs que non sunt de temporali iurisdictione sua. ut Bernardus notat extra. de testa. c. relatum nec obstat quod sacerdotes patres et magistri sunt principum temporalium quia illud intelligitur in foro penitentiali. de pe. et remis. c. omnis. Et concedendum est quod debent ante ferri tanquam patres spirituales et ratione prerogatiue dignitatis non ratione iurisdictionis.

Clericus. lxxij. cap.

Papa deponere potest ex causa rationabili principes temporales. ut patet. xv. q. vi. c. alius ubi habetur quod Romanus pontifex zachari as regem francorum non tam pro suis iniquitatibus quam pro eo quod tante potestati inutilis erat regno deposuit. et pipinum Karoli imperatoris patrem in eius loco substituit omnesque francigenas a iuramento fidelitatis absoluit. Ex hoc argui potest quod si eos deponere potest habet iurisdictionem aliquam super eos et sic priuari potest temporali gladio et temporalibus que ei aliquo modo subsunt. Et notetur quod non solum istum leguntur summi pontifices deposuisse. sed etiam alios quod de imperatore frederico et pluribus alijs planum est. Item. lxxvi. di. c. imperator dicitur episcopis caput subdere principem solitum esse et non de eorum capitibus iudicare. ut et extra de elec. c. venerabilem dicit papa sic: sed illis principibus ius et potestatem eligendi regem et imperatorem post modum promouendum recognoscimus. ut debemus ad quos de iure et antiqua consuetudine noscitur pertinere. presertim cum ad eos huiusmodi ius ac potestas ab apostolica sede peruenit qua romanum imperium in persona magnifici Karoli a grecis transtulit in germanos. sic et princeps recognoscere debet. et unque recognoscit. Et sequitur quod quique recognouerunt in nostra presentia quod ius et auctoritas examinandi personam et regem promouendi ad imperium ad nos spectat. qui cum indignus sacramus et coronamus. Est enim generaliter obseruatum. ut ad eum examinatio persone pertineat ad quem impositio manus spectat. Numquid si princeps non solum in concordia: sed etiam in discordia sacrilegum vel excommunicatum in regem tirannum vel fatuum hereticum eligant vel paganum nos inungere vel sacrare seu consecrare ac coronare hominem huiusmodi debemus absit

omnino hoc ibi. Ex quibus patet q papa transtulit imperiū et q ipse est supra imperatorem ibidē quoqꝫ glo. dicit. sic legitur in cronicis q cum romana ecclesia opprimeretur ab astulpho rege lūbardorum petijt auxiliū a cōstantino, et leone filio eius imperatoribus constantinopolitanis. Et cū nollēt patrocinari ecclesie stephanus papa secūdus natione romanus transtulit imperium ad Karolum magnum. Coronatus aūt est a leone papa. Et infra subdit glo. in germanos. i. theotonicos. sic igitur regnū mundi tranlatum est ad theotonicos. Nam ipsi habent regnum romane ecclesie de conse. di. vi. c. in die hoc ibi glo.

Miles. lxxiij. cap.

Cum arguit de zacaria papa qui deposuit regem francie dicendum est q hoc nō est verum. hoc enim nunqꝫ permisissent barones regni francie. vñ et io. in apparatu decreti super illo verbo deposuit glosat. i. deponentibus consentīt. Et certe secūdum veritatem hystorie magis debēt glosari deposuit. i. deponere volentibus cōsuluit pipinus enim misit ad papā nō sicut ad temporalis regni dominum. sed sicut ad virum sapientem ad habendū consilium: qꝛ consiliū eius ratione status summi pontificij videbatur esse multum auctenticū sicut apparet ex verbis illius hystorie que sunt ista. Pipinus rex francorum misit legatos ad zacariā papam cōsulendū quis potius rex esse aut dici deberet q magnos pro regni pace sustineret labores: an q dedit solacijs solo nomine esset cōtentus. Cui idem pōtifex rescripsit illum potius appellari regem q bene rem publicā regeret qua responsione pōtificis tm̄ franci animati childerico rege in monasterio detruso et monastico tegmine palliato pipinū regem cō stituerunt. quod autē dicit de frederico quē deposuit Innocen. papa. iiij. dici pō pōt dici q a papa recepit approbationē seu confirmationē et coronā. c. venerabilem de elect. nichil autē horum est in rege francie igitur nō est simile. nam in penitus diversis nō cadit illa cōditio. l. si domus. ff. de servi. vrba. pdi.

Clericus. lxxiiij. cap.

Amplius expressa sūt verba Nicolei pape scribētis mediolanēsibus et ponūf. xxij. di. c. omnes vbi dicit. Omnes siue patriarche et cuiuslibet apicis siue metropolitani primatus aut archiepiscopatus cathedrā siue ecclesiam cuiuslibet ordinis dignitatem instituit romana ecclesia. Illā vero solus ipse fundavit et simpliciter petram mox fidei nascentis erexit q beato petro eterne vite clavigero terreni simul et celestis imperij iura concessit. Non igitur quelibet terrena sentētia: sed verbū quo institutum est celum et terra quo deniqꝫ omnia cōdita sibi clementa romanā fundavit ecclesiā: illius certe privilegio illius auctoritate fulcitur. vnde nō est dubium q quisquis cuilibet ecclesie ius suū detrahit iniusticiā facit: qui autē romane ecclesie privilegium ab ipso summo ecclesiarum capite tradidit auferre conatur hic proculdubio in heresim labitur. Et cum ille vocetur iniustus. hic dicendus est hereticus. fidem quippe violat q adversus illam agit que est mater fidei. et illius cōtumax invenitur. vnde sanctus Ambrosius se in omnibus sequi magistram sanctam ecclesiam pfitetur. Ex quibus clare cōcluditur q beatus petrus fuit terreni celestisqꝫ imperij ministrator.

Miles. lxxv. cap.

Respondeo ad illa verba que magis artant ad ppositum qui beato petro eterne vite clavigero terreni simul et celestis imperij iura cōmisit. nam debēt intelligi per decretum anacheti pape. di. xxi. in nouo q illa cōmissio facta fuit petro quādo dñs dixit illi tu es petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam meā. et porte inferi non prevalebūt aduersus eam et tibi dabo claues regni celorum sicut habetur in illo. c. in

nouo.cuius omnia verba sumpta sunt de math.xvi.c.vbi post premissa verba sequitur.Et quodcunq; ligaueris super terram erit ligatū ⁊ in celis. Ecce quō cōmissum est terrenum imperium petro videlicet ita ꝙ in terris potest ligare et soluere quod certe necessario debet in-telligi nō temporaliter sed spiritualiter ⁊ hoc apparet per hoc quod sequitur ⁊ quodcunq; ligaueris ⁊c. Nam in celis nullum locum potest habere ligamen: vel absolutio temporalis. Et vere qui illud ius ligandi vel absoluendi substra hit hic in heresim labitur.

¶ Clericus.lxxvi.cap.

Rursum minister superioris le-gis est super ministro inferioris le gis spiritus quoq; super carnem sed pa pa est minister superioris legis igif ⁊c.

¶ Miles.lxxvj.cap.

Dico ꝙ minister superioris legis si sit simpliciter ⁊ ab-solute superior est sup mi-nistrū inferioris legis.scʒ super reges ⁊ principes tē porales nisi in spiritualibus tantum et sic argumentum peccat ⁊ ad fallaciam scd'm quid ad simpliciter.

Clericus.lxxvij.cap.

Amplius ne solus hanc opinionē somniasse videar alicui⁹ doctoris in theo-logia opinionē alle gare ꝓ hac pte ꝓpo sui. Pro quo est sci endū ꝙ hec opinio non est noua sed an tiqua.vnde etiam iacob⁹ de viterbio in suis questionib⁹ de quolibetis hanc opi nionē tenuit ⁊ ꝓbat sic ꝙ spūalis inquit potestas tēporali superior est: nō solum dignitate.sed etiā causalitate.pʒ sic que insunt causatis .insūt causis: sicut dicit Dionysi⁹ de diuinis nominib⁹ igif opʒ ptātē tēporalē in ecclesia residere apd illuʒ q est summ⁹ vniuersalis ecclesie pla tus.maior aūt huius rōnis sic declaraf ꝙ vero spūalis ptās sit supior in digni-tate satis est manifestū ⁊ ab oib⁹ cōpro batū.xcvi.di.c.duo ꝓpe vbi dr̄ non tā ꝑciosius est aurū plūbo ꝙ̄ regia pote state ordo sacerdotalis est superior pars ꝙ causalitate sit superior ꝙ a spūali po testate dependet tēporalis sicut a cau-sa. ¶ Primo eīm hoc apparere pōt ex ordine rerū.videmus eīm in rebus ꝙ cor pora regūtur per spiritualia ⁊ ab ipsis dependent sicut a causa qd̄ quidem cō-siderari pōt in diuersis. Nam corpora celestia per angelos administranf et in homine i quo aīa corpus regit ⁊ mouet similiter ⁊ spūalis ptās causalitateʒ hʒ super tēporalem ⁊ temporalis a spūali tanq̄ a causa dependet: cum tēporalis magis ꝓpter regimē vite tēporalis: spi ritualis ꝓpter regimē vite spūalis. hanc aūt rationē tangit hugo in lib.ij. de sa-cramētis vbi distinguit duas vitas scʒ corporalem qua corpus viuit ex aīa: et spiritualē qua aīa viuit ex deo ⁊ duorū bonorum gr̄a de seruientiū duplici vi te: bona scʒ terrena: ⁊ celestia q̄ spūalis respiciūt: duplicem personā scʒ laicorū ⁊ clericorū. et duplicē potestatē scilicet spiritualem ⁊ tēporalē In quarū vtraq; lʒ sint diuersi gradus ad vnū tamen ca-put referūf. Et hāc duplicē potestatē cōparans ad inuicē dicit ꝙ q̄tū vita spi ritualis dignior est terrena et spūs ꝙ̄ corp⁹ tm̄ spūalis ptās terrenā siue secu larē ptātē honore ⁊ dignitate ꝑcedit. nā spūalis ptās terrenā ptātē etiā instiue re hʒ. ⁊ iudicare hʒ si bona nō fuerit ipsa vero adeo pma istituta fuit ⁊ cū deuiat a solo deo iudicari pōt: scd'm qd̄ scriptū est spūalis diiudicat.omnia ⁊ ipē a nemie iudicaf isup hoc pōt ondi ex ordinatiōe inferioꝝ artiū. videm⁹ eīm i inferioribus artib⁹ ordinatis ꝙ ars pncipalis imperat aliis artib⁹ iferiorib⁹ ordinatis i ipsam. potestates aūt pdicte sūt velut artes q̄ ē de pmo regimie subditoꝝ ⁊ maxie q̄tū ad animā est ars artium.c. cum sit ars artium extra.de eta.et quali. finis au-tem quē videre debet tā spiritualis po-testas q̄ temporalis seu secularis est in

bonum humanum fidelium directiuum quod est viuere virtuose. et potestas secularis intendit bonum multitudinis humane ad quod potest intendere naturaliter potestas vero spūalis intendit bonum multitudis super naturale scilicet eternam beatitudinem et in ipsam dirigit Super naturalis autem finis potentior est et principalior quocunqȝ alio fine quare et spūalis ptās est superior potestate seculari. Et hoc quia hoc sup naturale sequitur virtute et operatione q nos in hanc gloriam introducit ideo est vicarius christi simpliciter superior non solum dignitate sed etiam causalitate sm cm q superior precepit iferiori qualiter debeat operari sic et spūalis ptās imperat seculari hinc est q papa tradidit leges principibus secularibus sm quas etiaȝ iurisdictiōem temporalem exequi et exercere debeant nec possunt seculares principes aliunde leges accipere nisi prius per papaȝ fuerint approbate hinc et est q spiritualis potestas regale sacerdotium dicitur quia christus est rex ꝛ sacerdos. Ideoqȝ ipsius vicarius ptātē habȝ regalem et sacerdotalem et per ipsum regalis ptās instituitur ordinatur sanctificatur et benedicitur. vnde in veteri testamento sicut dicit Hugo. in lib. predicto post sacerdotiuȝ iubente deo regalis potestas ordinata est et adhuc in ecclīa sacerdotalis dignitas regalem potestateȝ sanctificat per benedictiōeȝ ꝛ ꝯfirmat p institutiōem hec autem rō cōfirmari potest per Augustinum in libro. de ciuitate dei. ca. xxi. vbi dicit q sine iusticia nō potest regi res publica recta et vera cuiusmodi dȝ eē res populi xpiani in qua spectat de iur. gubernatio ad papam. qui ē vicarius christi Et sic patet q cuȝ ptās spūalis sit superior seculari. papa hȝ vtrāqȝ ptātē adeo imediate scilicet spiritualem et temporalem.

Miles. lxxviij. cap.

Conced o q spūalis ptās sit maior dignitate, sed q sit maior causalitate nego. imo ambe ptātes spūalis ꝛ tpalis ab eodē fonte scȝ a deo immediate pcesserunt. x. distin. c. quoniam idē in autētica quomodo opȝ epi. circa principiuȝ coll. i. Et ad probationem p exemplum de angelis. corpora celestia per anglos administrantur. Dico q monarchia terrestris est de hoibus Et iō exemplatio. hierarchie celestis ad terrestrem debet esse q̄ntitatiue ad illa in quibus est conuenientia inter homines et angelos nō autē q̄ntū ad illa in quib⁹ differt. Conueniunt aūt hoies cū angelis nō rōne corporis q2 incorporales sunt. ꝛ hoc pōt videri in solutiōe argumēti nec obstat exēplum de homine in quo anima cprp⁹ regit sic spūalis ptās debet regē tpalē q2 hoc concedo in hijs q̄ cōcernunt animā spiritualis enim ptās sic dicit quia circa spūalia versatur nec nomen esset consonans rei si circa temporalia versaretur. vel hijs preesset spiritualis igitur ptās dominatur in spiritualibus temporalis autem in temporalib⁹. Ad id quod dicitur q p̄ncipalis finis alijs imperat artib⁹ ad quas pertinēt fines secundarij eo q mediante potestate seculari populus potest virtuose viuere. Nam potestas secularis p penas, et premia. et per leges itēdit hoies facere bonos et virtuosos. et operatores bonoꝝ vt scribit. ij. Ethi. et. ff. de iusticia et iure. l. i. §. i. ptās ei iurisdictiōis ad hoc ordiat vt hoies arceātur a malis ꝛ iducāt ad bonū. vn̄. i. pet. ij. c. dr de ptāte iurisdictiōis q ē ad vindictā maloꝝ laudē vero bonoꝝ. iij. di. c. facte sunt leges. ꝓtutes eī morales ꝛ acq̄sitas ꝛ maxime p prudētiā et iusticiā q̄ debēt eē in rege pt sufficient regi et dirigi vita p̄ns moralis ꝛ politica sic p̄cise accepta sȝ q2 vita fideliū xpianoꝝ non itēdit solū ad bona ꝛ mala p̄ntis vite imo p̄ncipalit itēdit ad bona future. necessaria fuit aliq̄ ptās ad quaȝ ptineat eos ad finē p̄dictū dirigere. ꝛ deuiātes corrigere ꝛ ad rectā viā reducere nō solū exhortationib⁹ sȝ penis ꝯgruētib⁹. ꝛ q2 ad hoc nō sufficit ptās seclaris q̄ de se non no-

uis de penis et premiis vite future nec de meritis seu demeritis que ad eas perducunt seu adducunt. ideo preter eam necessaria est illa potestas que communi nomine vocatur potestas spiritualis. que penam comminatur gehennalem potestas temporalis corporalem. xi. q. i. c. qui resistit. Ex premissis igitur concluditur quod potestas spiritualis non imperat seu precipit potestati secularis ubi bene et iuste per virtutes morales prudentiam et iusticiam vitam presentem politicam regit et dirigit nec regimen surgit in detrimentum salutis eterne. sed ubi princeps secularis et leges suas vel alias vellet se de spiritualibus intromittere vel aliquid circa subditos facere in detrimentum salutis eterne tunc necessaria est potestas spiritualis que hoc casu potestati seculari imperat et precipit. et hoc est quod dicit Inno. iiii. extra de iudic. c. nouit. Ad hoc quod dicitur quod papa tradidit leges principibus secularibus secundum quas debeant viuere etc. illud est falsum/ immo nec leges imperatoris seu regis posset papa reuocare. vt no. Ber. in c. relatum de testamentis. Et si aliqua iura hoc dicant quod tradat leges principibus secularibus intelliguntur circa spiritualia et non alias. Et quod dicitur quod princeps secularis seu principes seculares non possunt aliunde leges accipere nisi prius per papam fuerit approbate: hoc posset concedi de imperatore quem papa confirmat et coronat et in quem papa de grecis potestatem transtulit imperialem hoc autem non concederetur de rege francie quem nec confirmat nec coronat nec sibi quo ad temporalia subest in aliquo. immo ecclesia gallicana subest regi francie quo ad temporalia et docet experientia quod reges francie a tanto tempore quod non est memoria in contrarium leges et constitutiones regales fecerunt. que numquam per romanum pontificem sicut nec opus fuerit approbate. non obstat quod per sacerdotium iubente deo regalis potestas sit ordinata adeo quod si episcopus commisit certas personas sue dioces. ordinandas mandans vt potius ordinare quam mandatarius quod ad titulum sit vite necessaria ministranda. c. si episcopus §. si vero de preben. li. vi. Clericus. lxxix. c.

Rursus imperator subest pape. et iurat ei obedientiam per consequens multo magis alii tenentur reges et principes vniuersi qui sibi iure communi subsunt. l. bene a zenone. C. de quadri. pre. l. deprecatio. ff. ad. l. rodiam de iactu

Miles. lxxx.

Potest concedi quod imperator iuret pape et concesso sine veritatis preiudicio quod quia ab eodem confirmatur et coronatur quod propterea eidem subsit non sequitur quod ceteri principes iuramento fidelitatis romano pontifici sint astricti vel eidem subsit. Cuius ei dicatur. xiii. q. ii. c. futuram quod imperator totius mundi tenebat monarchiam non negatur quin tenuerit sed negatur quod iuste tenuerit. Nam et persi et siri et greci tenuerunt qui nunc non sunt domini. nec omnis qui tenet est dominus nec possidens. l. cum res. C. de probatio. cum ibi notatis non est bona consequentia quod si imperator iuret et subsit pape ergo rex francie qui nullum recognoscit superiorem in terris ante enim fuerunt reges quam imperatores. vnde prima dominia fuerunt ex permissione diuina distincta et occupata per patres nostros. Et ideo Deutro. ii. et xiiii. c. dicitur quamcunque terram calcauerit pes tuus tua sit Et de lege ista premissi fuerunt reges vt patet in dauid. Saule et Salomone et pluribus aliis extra de sacra. vnct. cap. vnico. §. vnde in veteri. vbi enumerat aliquos reges vnctos de mandato domini. Non licuit ergo imperatori dominia a regibus auferre et sibi appropriare lege naturali hoc prohibente ibi hoc facias aliis quod tibi vis fieri. Math. vii. c. nec licuit eis transgredi terminos antiquos quos posuerunt patres nostri. prouerbiorum. vii. ca p. De sepul. cap. i. vnde nec lege veteri vel diuina reperitur aliquid per quod ipsum videatur approbari. de regibus autem reperitur lege veteri vt in psal. Deus iudicium tuum regi da. et illud per me reges regnant etc. Et lege noua. i. Pe. ii. c. Deum timete. regem honorificate.

Clericus. lxxxi.

Rursum arguitur quod papa potest de peccatis iudicare et per ablationem temporalium reges punire et potest reges ad pacem vel treugas cogere sicut expresse patet extra de iudic. c. nouit vbi satis ha

detur de causa inter regem francie et regē anglie. Et si nulla lege canonica vel ciuili hoc caueref expresse: hoc tñ de plenitudine ptātis sibi a xpo ɔmissa pōt et debet sine quacūqʒ reprehensione per illa verba/pasce oues meas et per illa. qd cunqʒ ligaueris super terram ꝛc. De cuius ptātis plenitudine nullꝰ dʒ hesitare vel ipam in dubiū reuocare. nam hoc esset os ī celum ponere linguā sua super terrā ꝗ dicit̄. xxi. di. c. finali. Et an leges possit romanus pontifex facere in dubium reuocare crimen sacrilegij est ꝛ hereticum. xix. dis. cap. nulli fas insuper nefas est dubitare verū idem romanus pōtifex possit pro libito voluntatis de oībꝰ beneficijs ecclesiasticis instituendo ꝛ destituendo disponere. ꝛ hoc obtinet ex eadem plenitudine potestatis.

¶ Miles. lxxxij. ca.

Oncedo ꝙ de peccatis potest iudicare romanꝰ pontifex qꝛ rōne peccati quilibet est de foro ecclesie. ca. ōis vtriusqʒ sexus de pe. ꝛ re. capitulo. aliorum et. capitu. cuncta per mundum. ix. q. iij. ꝛ etiā rōne fidei fracte vel iuramenti in foro ecclesie pōt cognoscere. quia tunc causa dicitur spiritualis. Et esto ꝙ priuet reges tunc vel puniat per ablationem tpalium non tamen sequitur ꝙ sit romanus in tēporalibꝰ qꝛ ex illa condēnatiōe nihil acquiritur fisco ecclesie/quia videmus ꝙ iudex puniuit aliquem subditum sibi rōne delicti ꝛ priuat bonis. alibi existentibus que non sunt sub dñio iudicantis nec p ipsum in ipsis fit executio. ca. postulasti extra de foro competen. Et cū ifra subditur ꝙ et si nulla lege hoc caueref expresse hoc tamen posset papa de plenitudie ptātis leges insup condere et ecclesiastica beneficia distribuere pro libito voluntatis. ¶ Dolēs vobis refero romani pōtifices bñficia ecclesiastica distribuere p libito. romani pōtifices diuinū seruitiū corrūpūt/dolēs/exclusis puīncie sacerdotibus eligendi epꝫ seu archiepm sibi auctoritatem reseruando/qua siquidem reseruatione irritas ꝛ inanes esse decernēt electiones quaslibet q̄uis rite factas de sufficientibus ꝛ approbatis psonis hec vice instituēdo de sue plenitudie ptātis ignorātes ꝛ potētissime legis diuine ignaros ydiotas ꝛ indisciplinatos/ꝛ plerunqʒ mēte corruptos/ꝛ notorie criminosos qui plebibꝰ quibꝰ pficiuntur nō cōicant ydiomate seu sermone precio vel pceo sdio vel amore timore seu obsequio exhibito corrupti tales pficiunt. rñdeat romanus iste pōtifex quō pastor talis oues suas vocabit noīatum mores ipsoꝝ cognoscendo per ipsoꝝ cōfessiones ꝛ quos arguet e opꝫ rephendēdo aut quomō sequuntur oues eius vocem pdicationis ac doctrine intelligendo, nec mō ppter defectum seu raritatē hoīm qualis erat antiquis tpibus opꝫ ꝛ alienis puincijs mēdicare pastores. quis em̄ non admirabitur aut stupebit litterarum et diuinarū scripturaꝝ ignaros/iunioꝝ morum. ꝛ inexpertos idisciplinatos et qñqʒ criminosos ad maiores ecclie thronos seu choros eē pfectos simon paca prauitate vel prece potētium timore obsequio vel sanguinis affinitate repulsis aut neglectis doctoribus viris honestate probitatis ꝛ quod referre pudet q̄uis non pigeat qꝛ verū epi moderni nec predicare populo verbum dei/nec hereticoruꝫ si qui apparuerint erroribus aduersari doctrinis/sʒ in pdictis euētibus imprudēter mēdicant aliorum doctrinas cum tamen dicat doctor gentium. i. ad Thi. iij. cap. de reliquis vero dignitatibus inferioribus abbatibꝰ prioribꝰ ac reliquis ecclaꝝ prelatis seu curatis testem inuoco deum imortalem innumerosā ipsorum multitudinem vite acqʒ doctrine sufficientis expertem sic etiam in grammatice nesciant ipsorum q̄ plures congruuꝫ proferre sermonem. Istis de plenitudine ptātis plerūqʒ conceduntur ecclesie dignitates. veruꝫ quia hec plenitudo potestatis vniuersalitatem quandam importare videtur et voluntarijs potestatibꝰ cē-

[illegible] expediens duxi plenitudinem potestatis in modos varios vniuersalis voluntarie potestatis modos distinguere. Est igitur/et intelligi vere potest vno modo potestatis plenitudo secundum significationem seu virtutem sermonis ea que cuilibet actui possibilis est sanctissima que soli christo conuenire videtur. vnde Mathei. viii. cap. Data est michi omnis potestas in celo et in terra. ¶ Secundo vero modo potest intelligi plenitudo potestatis ad propositum magis ea secundum quam liceat hominum exercere quemlibet suum actum voluntarium imperatum/et in quemlibet hominem et rem quamlibet exteriorem existentem hominum potestatem siue ordinabilem ad vsum eorum vel ea rursum secundum quam quidam liceat in omnem actum iam dictum cuiusuis non super quemlibet/aut rem omnem humane potestatis subiectam vel amplius ea secundum quam liceat non omnem in actum exercere sed determinatum speciei simile modo secundum omnem volentis imperium super quemlibet hominem et rem omnem humane subditam potestati.

¶ Tertio vero modo intelligi potest plenitudo potestatis ea que supreme iurisdictionis coactiue super omnes mundi principatus populos communitates collegia aut singulares personas. Aut rursum in aliquem horum secundum omnem imperium volitatis. ¶ Quarto vero modo intelligi potest ea que dicta est secundum dictum modum super omnes mundi clericos tantum ipsosque omnes ad ecclesiastica officia instituendi ponendi seu priuandi et ecclesiastica beneficia distribuendi aut secundum modum iam dictum. ¶ Quinto modo potest intelligi vt ea que sacerdotibus competit puta potestas ligandi et absoluendi homines a culpis et penis excommunicandi et interdicendi et reconciliandi de qua dictum est supra vbi respondebatur ad rationem.

¶ Sexto quidem potest intelligi de ea qua manus licet imponere omnibus ad ecclesiasticos ordines suscipiendos et ecclesiastica sacramenta conferenda vel prohibenda. ¶ Septimo intelligi potest ea que sit interpretandi scripturam sensus presertim in hiis que sunt de necessitate salutis et vos a falsis sanos ab insanis diffinire seu determinare ritumque omnem ecclesiasticum ordinandi et ordinatorum obseruationes vel sub anathemate generali facere preceptum. ¶ Octauo vero et vltimo modo quantum nostro proposito attinet intelligi potest plenitudo potestatis ea que versatur circa curam animarum generaliter quo ad omnes mundi populos et prouincias. posset autem rursum plenitudo potestatis intelligi secundum vnam quamque dictorum predictarum ea que nulla sit determinata lege non/plena. vero que foret determinata per leges humanas aut diuinas sub qua etc. recta ratio potest conuenienter comprehendi. Hiis itaque plene potestatis dictionibus sic premissis. dico plenitudinem potestatis secundum iam primos duos modos episcopo cuique romano vel alteri preterquam christo siue deo minime competere de quibus quidem et propter rei euidentiam et quoniam certificatum est ex diuina et humana et omni humana scientia pertranseo. ¶ De tertio vero modo ex variis sacre scripture testimoniis plene est ostensum et pluries quod ille modus plenitudinis potestatis minime spectet ad romanum pontificem. De quarto quinto sexto et septimo modis plenitudinis potestatis fateor quod ex quadam consuetudine longeua obtinuit quod rationem episcopi potestatem habere instituendi et distribuendi seu seruandi omnia beneficia mundi. ¶ Item ligandi et absoluendi homines in foro penitentie. ¶ Item manus imponendi ad ecclesiasticos ordines promouendis. Item interpretandi diuinarum scripturarum sensus. Item curam habere pastoralem omnium fidelium que omnia deben intelligi clauie discretionis et dictamine recte rationis operante absque non. Quid est si romanus pontifex indignus et criosis ecclesiastica conferet beneficia. dignos sine demeritis a beneficiis

destituat beneficia diversarum dioecesum sine causa sue collationi sive dispositioni reservat necnō superiorū dignitatū electiones etiam dignorum cassat et provisionem sibi reservat preficiens plerunqꝫ indignos et alienigenas q̄ nec linguā noverīt ovium: quibus pficiuntur in pastores omnia bona clericorum decedētium sibi reservat singulas ecclesias spoliādo. Quid si indigne aliquos ligat vel absolvit. Quid si īdignis manū īponit ipsos ad ordines pmouēdo: qđ si ipse sol⁹ vel forsā cū paucis cardinalib⁹ sensus dubios scripturarū in hȳs pſertim que sunt de necessitate salutis determinat dicens. de plenitudine ptātis hoc sibi competere: absit a seculo error iste. ymo hoc esse de plenitudine tempestatis horrēde: nostis nāqꝫ q̄ ubi mādatarius fines excedit mādati nichil agit xp̄us dn̄s et salvator nr̄ nūqꝫ talia sibi cōmisit vel mandavit. unde vero et aqua significatione p romanū pontificē pmū exordiū sumptum est huius ascribendi sibi tituli plenitudinis potestatis cum tamē scd̄m nullam dictarū significationum illi conveniat cōsequēter dicēdum est. ¶ Videtur aūt titulus iste a romano pontifice scd̄m octavā significationem primū assumptus et sue cuiusdam apparentis cōvenientie extitisse xp̄i oraculum qđ habet io. xxi. c. dum beatum petrū alloquēs inquit pasce oves meas amplius. ex eo qđ math. xvi. c. ad eundē singulariter dixit tibi dabo claves regni celorum &c̄. rursum ex eo quod Jo. xviij. c. Converte gladium tuum in vaginā. Amplius ex discipulorum respōso ad xp̄m. ecce duo gladij. Ex quibus si quidē scd̄m suas interpretationes volunt universitatē totam et totius orbis: omniū christi fidelium soli⁹ petro fuisse commissam et sic cuilibet romano pōtifici tanqꝫ beati petri vicario singulari: reliquis vero ap̄lis et ipsorum successoribus episcopis vero nō totā vel totius orbis universitatem omniū. sed singulis determinatam et singulis gregem atqꝫ puinciam gubernandam fuisse commissam. intellecta ergo fuit ab initio plenitudo potestatis administratio seu cura omnium animarū secundūꝫ hanc significationē assumpta sine predicatione tituli huius: q̄uis non secundum verum scripture sensum ex presumptione quadam si fas sit dicere transiuit in aliā: romanus episcopus fortasse questus gratia vel alterius commodi: vel excellentie super alios usurpando assumendo videlicet ac publice predicando se solum singulariter a penis debitis seu infligendis pro statu futuri seculi iuxta peccatorum demerita suo verbo vel satisfactione peccatores absolvere posse.

¶ Hȳs autem sit sumptis sub quodā velamine pietatis primo quidē ex caritate sollicitari et curare de omnibus videantur. ¶ Secundo vero. ut omnib⁹ misereri posse ac velle credantur precipue imperiali sede vacante titulum hūc cōsequenter extenderunt romanorum episcopi. primum quidem ad ordinandum circa ecclesiasticū ritum latiores legum quasdam in clericos ab initio vocata decreta. Deinde vero per modum exortationum et rogationū. ordinationes quasdam laicis suaserūt iei[illegible]rum certis temporibus abstinentie ciborum quorundam ppter divinum suffragium et misericordiam impetrandāꝫ et quasdam tollendas tunc ab hominibus epydimias et sevas tempestates sicut ex legenda beati Gregorij et quorūdam aliorum sanctorum satis apparet. has aūt suscipientibus laicis sponte et ppter devotionem observā tibus inveterata talium consuetudine ordinationes iam dictas rogationes per modum precepti inceperunt indicere. sic ut earum transgressores absqꝫ humani legislatoris licentia anatematis seu excommunicatiōis pena ferirent. Crescente autem ipsorūꝫ appetitu ampli⁹ dn̄andi actēdētibus etiā devotis fidelibus eorum verbis territi propter ignaviam et divine legis imperitiam et beneficium

absolutionis petentibus nam ad ea que per sacerdotes indicebātur obligari cre debant metu dānationis eterne presum pserunt ulterius episcopi romanorum cum suo clericorum cetu quedā edicta si ue ordinationes circa ciuiles actus sta tuere quibus seipsos et ipsorum ordinē siue officium clericatus assumētes quos dam etiā mere laicos pronunciauerunt esse exemptos ab oneribus publicis ad hoc promouentes officium seculares et coniugatos qui facile sunt allecti vt im munitatibus gaudeant onerū publicorū vnde non modicā ciuilis multitudis si bi subiecerunt particulam eandem sub strahēdo principātiū potestati. rursus qȝ ampliorem substrahere studentes alijs p nunciauerūt edictis anathematis pena feriri eos qui personales iniurias qualeś cunqȝ intulerint hijs qui clericorum col legio sunt ascripti sic quoqȝ clericis iniu riam inferentes per excōmunicationē in tē plis publice diffamātes nec minus pse quentes eosdem requirunt humanarū le gum penis arceri. horum autem detesta bilius et sacerdotum officium execrabi le qȝ romanorum epi et reliqui vt suā am pliant iurisdictionem et per hanc sibi q̄ stum turpissimum in dei contemptum et pricipatuum preiudicium manifestuȝ tā laicos q̄ȝ clericos vel negligentes vel etiā īpotentes persoluere debita pecuniaria quibus ad certum temporis terminum. fuerunt obligati excommunicant et ex cludunt ob ecclesiasticis sacramentis q̄s christus et sctī apostoli multi exortatio nibus penis et laboribus. ac demum martyrijs preciosis sanguinibꝰ infra ec clesiam posuerunt non enim sic fecit qui omnibus omnia factus est vt omnes lu cri faceret sed propter sola crimina gra uia voluit peccatores a reliquorum fide lium precludi consortio vt. i. ad Corin thi. clare patet. ¶ Quibus etiam nō cō tenti sed secularium contra christi et apo stolorum preceptum aut consilium petē tes fastigia in legum lationes seorsuȝ ab hijs q̄ ciuium vniuersitatem preferunt omnem clerum ab hijs decernentes ex emptum ciuile scisma et principantium sup premorum pluralitatem inducentes ex ipsis q̄ȝ velut impossibile humane ciuili certam habuimus experientiam. hec est pestilentie ytalici regni radix ē et origo ex qua cuncta scandala germinauerunt et proderūt et qua stante ciuiles nunq̄ȝ ibi cessabunt discordie. potestatem autem hanc ad quam paulatim et latenter preua ricatione subintrauit consuetudine aut abusione diu detinuit romanorum eps eandem qȝ sibi per principem formidās reuocari et merito propter commissos ex cessus creationem atqȝ promotionē ro mani principis in tantam prorupit auda ciam vt suis edictis expresserit romano rū principē sibi fidelitatis iuramento a stringi tanq̄ȝ coactiua iurisdictione astri ctum vt ex suarum narrationum quas decretales appellant plenius continet rursum in ti. de re iudi. cap. pastoralis in cle. palam se inspicientibus offert quia precipiti sua imperatorez romanū diffa marunt. has siquidem ordinationes nō ausi fuerunt romanorum epi cum suis cardinalibus vocare leges sed decreta les appellauerunt q̄uis eisdem homies ad penam obligare intendant pro statu presentis seculi q̄admodum intendunt hic legislatores humani et ab initio vo cabulo legum non audebant exprimere formidantes resistentiam et correctionē legislatoris predicti quoniam ex hoc in legislatores commiserunt crimen qd le se maiestatis vocauerunt. rursum ab ini tio ordinationes predictas iura canoni ca vt ex vocabuli colore q̄uis impie a p positi magis haberentur auctentice et ī maiorem reuerentiā. et obedientiam sic igitur si posteriores significationes ple nitudinis potestatis de se predicant ro manorum pōtifices per has q̄ȝ plurima in ciuili ordine monstruosa cōmitteret ꝯ legem diuinam pariter et humanam ac contra dictamen recte rationis.

¶ Clericus. lxxxiiii.

Sicut dicitur genesis primo cap. In firmamento celi p quod figuratur ecclesia fecit deus duo luminaria magna scz solē per quem figuratur ecclesia seu auctoritas pontificalis et lunā per quam intelligitur potestas regalis que nullā iurisdictionē hēt nam luna in firmamento nichil hēt nisi quod recipit a sole ergo potestas regalis nullam iurisdictionē habet quam nō recipiat a summo pontifice & summus pontifex habet iurisdictiōez oīm etiā tēporalem Et ponitur ista ratio extra de maio. et obe. c. solite.

¶ Miles. lxxxiiij. cap.

Ad euidentiā illius quod arguitis de duobus luminarijs firmamenti. Notandum q sicut gregorius dicit xv. li. moralium sacra scriptura oēs sciētias suo locutionis more transcendit qz vno eodemqz sermone dum narrat gestum prodit misterium. ex quo assumunt theologi doctores q duplex est sēsus sacre scripture scz hystoricus qui dicit literalis z misticus qui dr spūalis. qui diditur in tres scz anagogicum/ allegoricū/ et moralem quorum medius scz allegoricus est quando ea que sunt veteris legis signant ea que sunt noue legis. sed inter omnes pdictos sacre scripture sens⁹ non est nisi vnus scz hystorycus vel literalis ex quo possit trahi argumentum sicut dicit Augustinus in epistola cōtra vincentium donasticū Dico igitur q illa expositio duorum luminariū que ponit. in decretali solite nō est expositio tāgēs sensum hystorycum siue lralem sed solū mō misticum z spūalem videlicet allegoricum vnde ex hoc non debet trahi aliqd argumentum. ¶ Est etiam ad hoc alia resonsio. Nam licet sol sit luminare maius et luna luminare minus. licet z luna lumen non habeat nisi a sole sunt tamen aliqua super que luna habet efficaciā super que sol nichil potest vel saltem non tm̄ qtum luna. vt pote super aquarum maris attractōez sup roris i aere gñationem super humani corporis dispositionem qtum ad mutationem lune scdm nutrimentū z detrimentū ipsius. vn̄ concludendo maioritatez luminaris maioris id ē auctoritatē sacerdotis sup luminare minus. i. super potestatem regalē nō cōcluditur q auctoritas pontificalis sit super potestatem regiam vel sibi de potestate regis debeat aliquid vsurpare. Verūtamen quia illa expō. de illis duobus luminaribus ad hoc videtur tendere videlicet q auctoritas sacerdotalis sit dignior qz potestas regalis z q regalis potestas nichil iurisdictionis habeat nisi qtū sibi deriuatur ab auctoritate pōtificali. ¶ Circa ista duo est aliquantulum insistendum. Et qtum ad primum sciēdum est. q si de dignitate agitur auctoritas sacerdotalis dignior est qz sit potestas regalis vel quecunqz potestas alia secularis. sicut spiritus dignior est corpe et istā dignitatē recognoscunt omnes fideles et catholici principes non solum de papa archiepis z epis. sed ēt de sacerdotibus simplicibus in omnibus spūalia tangentibus humiliter inclinando et genu flectendo etiam coram ipsis scdz qd se offert tempus deuotionis vel offerendo vel confitendo vel absolutionem petendo. Et hanc dignitatem non autem aliquam dñationem temporalem recognoscebat valentinianus imperator qñ suffraganeis mediolanēs ecclesie dicit talem in pontificali sede constituere. et procurare cui z nos gubernantes imperium sincere nostra capita submittamus et eius monita cum tanqz hoies delinqrimus suscipiam⁹ necessario velut medicamina curantis extra de iudic. c. nouit. Quia igitur conceditur ab omnib⁹ q dignior est auctoritas pontificalis qz potestas regalis frustra conatus est hoc tm̄ exquisite probare. inducens cōclusiōes tholomei in. v. lib. almagesti de maioritate solis respectu tre z de maioritate tre respectu lune. Et concludens q auctoritas pontificalis maior est auctoritate re

Sali septies milies et septecies et quadragesies et ultra ut ait Host. in appatu suo. super decretali solite quam posuit. in summa sua qui filii sunt legitimi. ¶ Quantum autem est de scdo ad quod videtur tendere illa scda expositio. videlicet quod potestas regalis diriuetur ab auctoritate pontificali patet hoc non esse verum quoniam prius deriuatur a posteriori sed econuerso. Prius autem fuerunt reges quam summi pontifices sicut docent hystorie facientes de regibus et summis pontificibus mentionem.

¶ Clericus. lxxxv. cap.

Tem in decretis di. ca. duo sunt. sicut dicit gelasius papa anastasio imperatori duo sunt quibus hic mundus regitur auctoritas sacra pontificum. et regalis potestas nosti. itaque inter hec ex illorum te pendere iudicio. ergo imperator subest iurisdictioni pape. et si imperator ergo multo fortius alii xpiani.

¶ Miles. lxxxvi. cap.

Ad decretum Gelasii dicendum est quod vis illius decreti est in illis verbis nosti itaque tu. s. imperator ex illorum scz pontificum te pendere iudicio. Nam ex hoc concluditur quod imperator subsit iudicio summi pontificis. Et hoc bene concedendum est sed hoc est in spiritualibus non tamen in tpalibus. si etiam concedatur quod in tpalibus de imperatore non propter hoc idem concludendum est de rege francie propter causas alias tactas. ¶ Clericus. lxxxvii. ca.

Ec conclusio fortificari pt per augustinum in li. de ciuitate dei. c. xxi. vbi dicit quod sine iusticia non pot regi res publica recta et vera/cuiusmodi dz esse res populi xpiani in qua spectat de iure gubernatio ad papam qui est vicarius dei. Et sic ptz quod ptas et spualis qualitate sit superior seculari ita quod papa vtramque ptatem habet immediate a deo.

¶ Miles. lxxxviii. cap.

Cum arguitis quod vera iusticia non est in re publica cuius xps non est rector potens et verax deus. Sed quod dicit papa est xpi vicarius dico quod verum est in spualibus sed bene habet alium vicarium in temporalibus videlicet potestatem tpalem. quod cum sit adeo quia non est ptas nisi a deo pot dici vices dei gerere in regie tpali.

¶ Clericus. lxxxix.

Hieremias fuit de sacerdotibus qui fuerunt in anathot in terra beniami sicut habetur Hiere. i. cap. Et tamen iste constitutus est adeo superior gentibus et regnis. vnde dixit ei dominus in eodem. c. Ecce constitui te hodie super gentes et regna ergo est de ordinatione diuina quod aliquis de sacerdotibus habeat superiorem super gentes et regna sed non nisi papa qui est summus sacerdos ergo papa est superior omnibus etiam quantum ad temporalia cum regna sint tpalia. et habetur hec rō in. c. solite de maio. et obe.

¶ Miles. xc. capi.

Quamuis Innocentius papa tertius illam auctoritatem ad suam voluntatem exponat in illa decretali solite sunt tamen alie et suo proposito valde contrarie expositiones. nam expositio glosalis est ista Ecce constitui te hodie super gentes et super regna vt euellas mala et destruas et dissipes regna dyaboli et edifices ecclesiam et plantes bonum. Ecce intelligere potest qualiter secundum istam expositionem datum est Hieremie super gentes et regna dominium aliquod vel iurisdictio temporalis. potest ergo dici ad argumentum ad illa verba. Constitui te super gentes. et regna data est sibi potestas quantum ad officium predicationis et correctionis in spiritualibus non quantum ad dominium alicuius iurisdictionis in temporalibus. Et hoc hoc satis expresse ostendit beatus Bernardus in libro. ii. de consideratione ad Eugenium papam. cap. iiii. loquens eugenio pape dicit sic faciam te superiorem. dissimulare nequimus non ei ad dominandum opior. Nam propheta cum semel leuaret audiuit vt euellas et edifices et plantes quid horum fa

stum sonat rusticam magis sudoris stemate quodam labor spũalis expressus est. Et nos igitur. vt multum senciam⁹ misterium non dominiũ datum de vobis impositũ senserim⁹. Et post pauca sequitur. disce exemplo pphetico presidere nõ tã ad impetrãdũ q̃ȝ ad fatigandum quod tempus requirit disco sarculo tibi op⁹ eẽ nõ sceptro. vt facias pphẽ et quidem ille non negaturus ascendit sed extirpaturus huc vsq̃ȝ verba beati Bernad.

Clericus. xci. cap.

Spiritualis iudicat omnia ad corinth. ij. c. sed papa spiritualis est et dominus spiritualis ergo habet iudicare omnia et de omnibus etiam temporalibus.

Miles. xcij. cap.

Apostolus non loquitur ibi de iudicio coactiue iurisdictionis quod cõpetit alicui per supernã impositionem de quo intendimus ad pñs sed loquitur de iudicio discretionis qd habetur per internã inspirationẽ et hoc satis apparet per glosam super illum locum ipsa enim interna inspiratio facit hominem de omnibus iudicare hoc est discrete sapere et scire scdm illd. io. vnctio eiꝰ docet nos de omnibus ppter quod apparet q̄ auctoritas illa nõ facit ad ppositum nostrum.

Clericus. xciij. cap.

Apli⁹ qui potest maius potest etiam id quod minus est extra. de dona. inter virum et vxorem. c. p vestras sed maior est potestas spiritualis q̃ȝ temporalis ergo papa qui super omnes habet potestatem spiritualeȝ super omnes etiam habet potestatem temporalem pbatio minoris. xvi. dist. c. duo quippe vbi dicitur non tam pciosius est aurum plumbo q̃ȝ ordo sacerdotalis altior q̃ȝ regia potestas.

Miles. xciiij. cap.

Ad id quod arguitur qui potest quod est maius potest etiam id quod est minus dico q̄ illd non est semper verum. naȝ corpus xpi conficere multo maius est q̃ȝ excõmunicare vel ab excommunicatione absoluere sicut sunt aliqui sacerdotes nullam iurisdictionem habentes: oportet ergo illd verbum exponere. vt dicamus quod veritatem habeat in hijs que inter se ordinata sunt et hoc quandam dependentiã habent sicut in officijs ordinum ecclesiasticoꝝ. quia eñ inter se ordinata sunt certe qui habet ministrare in ordinibus non sacris quod est minus et qui habet ministrare in officio sacerdotis quod est plus. potest etiam ministrare in officio diaconi quod est min⁹ in proposito aũt non est ita. Nam iurisdictio spiritualis quã habet papa. et iurisdictio temporalis quã habet rex in suo regno omnino distincte sunt ita q̄ sicut rex non habet se intromittere. de iurisdictione spirituali. ita nec papa se intromittere habet de iurisdictione temporali que residet penes regẽ. vnde non est inter istas mutua depẽdentia nisi q̃ȝtum ad mutuam defensionem quã sibi tenentur mutuo exhibere cum necessarium fuerit ad vnã quãq̃ȝ pertinet vnde bene valet regi res publica tam spiritualiter q̃ȝ temporaliter. Et ista satis pbari possunt p ea que habentur. x. di. c. quoniam idem tam in textu q̃ȝ in glosis.

Clericus. xcv. cap.

Non confirmatur quis nisi a superiore extra. de elec. c. nichil sed imperator confirmatur per papã iurisdictione imperiali que est tẽporalis sicut expsse patet extra de elec. c. venerabilem. ergo papa superior est imperatore etiam in temporalibus et p consequens quolibet alio xpiano.

Miles. xcvj. cap.

Dicunt aliqui q sicut cardinalis hostien. cōfirmat papā & tamen post cōfirmationem nullā iurisdictionē habet spiritualem sup ipm papā. ita papa cōfirmat imperatorem & etiam coronat. & tamen post confirmationē seu coronationem nullam habet super eum iurisdictionē temporalem. Ego tamen dico q quicquid sit de imperatore nunq tamen super regem francie habet papa vel habuit aliquā iurisdictionem temporalem. Et hoc qr ipse rex habuit regnum non per electionem sed per successionem nec vnq a papa recepit cōfirmationem. vnde patet q non bene cōcluditur papa est superior in tēporalibus imperatore. ergo & quolibet christiano qr alique cause sunt in imperatore quare sit subditus pape in temporalibus que non inueniuntur in aliis regibus sicut in rege francie & hyspanie et similibus & fuit etiam in rege anglie aliquando videlicet vsq ad tempus regis iohānis qui dicebatur sine terra sicut apparet per inspectionem cronicarum vnde etiam illa decre. qui filii sunt legi: causam que facta fuit ante tēpus illius iohānis regis anglie sicut notat hostiē. in apparatu suo super eadem decretalī.

Clericus. xcviii.

Item nullus potest legitimare aliquē ad honores & dignitates temporales nisi habeat sup ipsuz dominiū temporale sed papa potest omnes legitimare videlicet qtū ad honores tēporales. sicut pz extra qui filii sunt legitimi. ergo papa habet sup omnes dominium temporale.

Miles. xcix. cap.

Bernardus in apparatu suo dicit q papa pōt legitimare qtum ad honores & dignitates aliquas temporales illos q sunt de sua iurisdictione tēporali. Et per hoc intelligunt esse legitimi. vt possint esse iudices & habere huiusmodi honores quos antea non habebant tamen non pōt legitimare aliquē qtū ad hoc. vt possit succedere in hereditate tanq legitimus heres qui nō sit de sua tēporali iurisdictione & in hac sētentia sicut notatur ibi fuerunt laurentius vincentius & tancretus. pmum nō pbat in papa aliquod dominiū temporale super illos qui non sunt de sua tēporali iurisdictione. sed scdm bene pbaret si esset. vel aliter q dixit nullus pōt aliquē legitimare qtum ad honores & dignitates tēporales nisi super ipsuz habeat dominium tēporale dico. q verum est si accipiatur legitimare directo et debito iure. Et quando dicitur q papa hoc pōt dico q non nisi indirecte & per quādā reuerentiā non necessariam sed congruā. Potest enim legitimare qtū ad spiritualia & certe consequutiuū est q qui est legitimus qtum ad spiritualia q maiora sūt intelligit etiam legitimus qtū ad honores etiā temporales pter quādā reuerentiam que debet exhiberi pape quā etiam exhibuerunt plures pncipes temporales variis ex causis qbus stricto iure minime tenebantur.

Clericus. C. cap.

Item deutero. xvii. c. qui superbierit nolēs obedire sacerdotis imperio qui in eo tempore dn̄o deo ministrat decreto iudicis morietur. Ex hoc concluditur q oēs tenent i oībus obedire sicut superiori illi q est sacerdos & iudex omniū: sed talis est papa vicarius xpi qui est iudex viuorū atq mortuorū sicut dicitur actuū. x. c. ergo papa superior est omnibus in temporalib9. Et hanc rationem tāgere videtur Innocē. papa tertius extra qui filii sunt legitimi c. per venerabilem.

Miles. ci. cap.

Ad illud si quis superbierit &c. Dicendum est q satis ordinate duo ibi tangunt scz imperium sacerdotis & decretum iudicis. ita q primo tangitur iurisdictio spūalis & in scdo. iurisdictio tēporalis & certe nollēs obedire decreto iudicis. i. illius q hz iurisdictionē tē-

poralem moriet̃ tẽporaliter mortẽ corporalit̃ sustinẽdo naturalem vel ciuilẽ scd̃m varietatẽ casuuz in q̃bus cõmittitur inobediẽtia. ¶ Ex quibus pz q ex auctoritate illa non potest concludi superioritas pape respectu omnium in tẽporalibus sed potius cõcluditur cõtrarium. in scripturis si quidem ab eisdem romanis pontificibus approbatis; reperitur p̃uilegium quoddã cõstantini romanorum imperatoris quo beato siluestro romanorum pontifici concessit iurisdictionẽ coactiuã ecclesie romãe sup omnes mundi ecclesias reliquosq̃ p̃sbiteros seu ep̃os omnes: cunq̃ cõfessionẽ illam fateãtur fuisse validã q̃libet romanorum papa: z cum eo quilibet alio4 ep̃o4 seu p̃sbyterorum reliq̃sq̃ cetus cõsequẽter cum eis concedẽdũ est eũdẽ cõstantinũ hanc iurisdictionem seu potestatem in eos primitus habuisse p̃sertim cum ad ipsos virtute verborum scripture nulla talis iurisdictio s quẽq̃ clericum vel laicum pertinere noscatur. Et hoc est qd̃ beatus Bernard9 exp̃sse Dicit ad Eugeniũ papam in libro de p̃sideratione lib. ij. c. iiij. inquit ibi petr9 hic est qui noscitur p̃cessisse aliq̃n vel gẽmis ornat9 vel sericis nec tectus auro nec vectus equo albo: nec stipatus milite nec circũstrepentib9 ministris: absq̃ hĳs tñ satis credidit posse impleri mandatũ. Si amas me pasce oues meas in hĳs em̃ secularibus apparatib9 z p̃tãtib9 successisti non petro sed constantino

¶ Clericus. c. j. cap.

Rursum q vniuersale dñium i tẽporalibus z sp̃ualibus sit penes ecclesiã pz. nã vna est ecclesia iuxta illd̃ canatico4. vi. c. vna est colũba mea p̃fecta mea: z vna sp̃õsa dz habere vnũ sp̃õsum z vnicũ dñm. ergo ecclesia dz h̃re vnũ sponsi vicariũ q̃ etiam sit domin9 omnium.

¶ Miles. cij. cap.

Dicendum est q illa vnitas non tollit duplicitatem iurisdictionis: sed ponit simplicitatem intentionis tollendo duplicitatem simulationis. Unde glo. super illud verbum vna scilicet simplicitate. ista igitur vnitas non infert vniuersale dominium fore penes romanum pontificem. Et rogo diligenter attendat vicarius petri verba beati Bernardi ad Eugenium papam. vt mihi videtur dispensatio tibi sup illũ. i. sup orbẽ terrarũ tibi tradita est: non data est possessio si pergis vsurpare et hic contradicit tibi qui dicit meus est enim orbis terre z plenitudo eius nõ tu ille de quo p̃pheta. z erit omnis terra possessio ci9 x̃pus hic est q̃ possessionẽ sibi vendicat z iure creationis z merito redemptiõis Cui enim alteri dictũ est postula a me z dabo tibi gẽtes hereditatẽ tuã z possessionem tuã terminos terre possessionẽ z dñium cede tu curã illius habe et pars tua hec vltra ne extendas manum quid inquit non negas p̃esse z dominari vetas plane sic quasi non bene presit qui p̃est in solicitudine nunquid z villa villico z peruulus subiectus est pedagogo nõ tamen ille nec is domini sui dñs est. ita z tu presis. vt fidelis p̃uideas. vt consulas. vt p̃cures. vt serues p̃sis. vt p̃sis p̃sis. vt seruus fidelis z prudens quẽ cõstituit dñs super familiã suaz ad quid. vt des illis escam in tẽpore hoc est vt dispenses imperes hoc fac. vt dñari non affectes. Et post pauca addo tñ z hoc nã nullum tibi venenũ nullũ gladiũ plus formido q̃ libidinẽ dominãdi huc vsq̃ verba bernardi in q̃bus apparet q papa nec hz nec appetere debet dñium tẽporale. ¶ Rursuz si roman9 põtifex aut alter q̃uis ep̃us seu sacerdos exemptus esset a coactiuo p̃ncipantiũ iudicio z esset iudex hmõi absq̃ humani legislatoris. i. p̃ncipis t̃palis auctoritate possetq̃ oẽs tẽplo4 ministros quos clericos vocãt cõi nomine a p̃ncipũ iurisdictiõe separare sibiq̃ subiecere q̃ admodum faciũt modernis tẽporibus romani pontifices sequitur per necessitatem p̃ncipantium secularium iurisdictionẽ

quasi totalliter annullari. quod reputandum est graue inconueniens omnibus principibus et communitatibus quoniam cristianam religionem priuat iure suo. Rursum hanc inconuenientiam sic ostendo quoniam lege diuina prohibitum non reperitur: quinymo concessum presbyterum aut episcopum esse qui habet vxorem presertim si non plures habuerit sed illud fuit solum prohibitum legege romani pontificis: tunc quod humana lege seu constitutione statutum est: eadem auctoritate reuocari potest. Poterit ergo romanus pontifex qui se legislatorem facit aut de sue plenitudine potestatis: presbyteris omnibus dyaconibus subdiaconibus vxorem concedere nec solum hiis verum etiam aliis non ordinatis ad sacros qui simplices clerici nuncupantur. ¶ Quinymo horum decentius quod de facto bonifacius. viii. fecisse videtur vt sibi potentiam secularem adaugeret. Omnis enim qui virginem duxerat vxorem et vnicam ascripsit cetui clericorum et per suas ordinationes quas decretales appellant ascribi decreuit neque adhuc hiis clausis limitibus quosdam quos in ytalia fratres gaudentes alibi vero beguinos appellant similiter ab humanis legibus rite et recte latis exemptos fecerunt. sic quoque fratres hospitalariorum et reliquos plures ordines et eos qui de alto passu vocantur sic etiam de ceteris pari ratione facere possent quod si omnes huiusmodi hoc ipso exempti sunt a principantium iurisdictione que etiam talibus sic exemptis immunitates quasdam omnium publicorum onerum seu ciuilium tribuunt. verisimile valde videtur maiorem multitudinem ad horum collegium declinare. precipue cum ad hoc tam litteratos quam illiteratos indifferenter assumant. Est enim quilibet pronus ad proprium commodum prosequendum et incommodum fugiendum. maiori vero multitudine seu pluralitate ad clericorum collegium declinante: principantium iurisdictio et coactiua potestas inualida remanebit et onera publica supportari debentes qui illa suppor

tabit quasi dicat nullus. quod est grauissimum inconueniens et pollicie corruptiuum. qui enim gaudet honoribus et commodis ciuilibus. vt pace ac tutela legislatoris humani: ab oneribus et iurisdictione non debet eximi absque determinatione legislatoris eiusdem. Vnde apostolus ad romanos. xiii. c. Et propter hoc ipsum tributa prestatis propter quod si quidem euitandum fateri oportet veritatem: iurisdictionem in episcopos seu presbyteros et clericos omnes legislatoris auctoritate principatum habere. ne principatuum etiam pluralitate inordinatam policiam solui contingat. vbi aduertendum quod quidam est iudex coactiuam habens potestatem transgressorum secundum legem diuinam et etiam humanorum actuum. Hic autem vnicus est cristus et nullus alius. Vnde iacobi. iiii. c. vnus est legislator et iudex qui potest perdere et liberare. Vnde huius iudicis coactiua potestas in quemque non exercetur in hoc seculo ad penam seu supplicium. ¶ Est autem alius secundum euangelicam scripturam iudex qui doctor est in hoc seculo diuine legis et agendorum seu fugiendorum que sunt ad vitam eternam consequendam et penam declinandam: non tamen habens coactiuam potestatem in hoc seculo arcendi quemque ad preceptorum obseruationem. ¶ Frustra enim ad hoc quemque cogeret quoniam obseruatori talium coacto nichil proficerent ad eternam vitam. ¶ Ideoque iudex iste conuenienter assimulatur medico cui data est potestas docendi atque precipiendi et pronosticandi de hiis que sunt vtilia fieri vel obmitti ad corporalem sanitatem consequendam et mortem aut egritudinem declinandam. ¶ Non enim ordinauit christus arceri quemque ad legis latae per ipsum obseruationem in hoc seculo. et propterea nec iudicem habentem potestatem huius legis transgressorum constituit. Vnde apostolus. ii. ad thimo. iii. c. dicit omnis scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum ad arguendum et corripiendum

ad erudiendum in iusticia nusquam autem dicit apostolus ad cogendum vel puniendum in hoc seculo. Dicatis ergo quare Romanus coactiuam sibi ascribit potestatem obijciet quis imperfectionem euangelice legis si per ipsam vt diximus regulari nequeant actus humani contentiosi dirigitur in agendis vel declinandis pro statu vite presentis non autem dicamus quod per legem euangelicam sufficienter dirigitur in agendis vel declinandis in vita presenti pro statu tamen venturi seculi seu eterne salutis consequende atque supplicij declinandi propter que lata est non quidem pro contentiosis actibus hominum reducendis ad equalitatem aut commensurationem debitam pro statu seu sufficientia vite presentis/ eo quod christus in mundum non venit ad tales actus regulandos pro vita presenti sed futura tantummodo. et propterea diuersa est temporalium et humanorum regula actuum regula diuersimode dirigens ad hos fines. lex enim diuina nullomodo docet contendere aut repetere in iudicio licet non prohibeat ideoque nec de talibus spiritualia dedit precepta regula vero legis humane hoc docet et transgressores arceri precepit.

¶ Clericus. ciiij. cap.

Amplius dispositiones et statuta papalia sunt altioris gradus et perfectionis quam statuta et dispositiones principum temporalium. statuta namque ipsorum non ducunt in sufficientem felicitatem politicam que est status omnium virtutum et exclusio quorumcunque reproborum. ¶ Permittunt enim vsuras quod patet cuilibet intuenti per ti. de vsur. ff. et. C. et alijs varijs passibus iuris ciuilis discurrendo quod lex canonica seu papalis reprobat seu detestatur. ¶ Nunquid videmus ad oculum quod rex francie expresse approbat vsuras quia licentiam iudeis impartitur dandi ad vsuras et plura priuilegia super petitione dictarum vsurarum damnabiliter concedit eisdem quod nec ipse potest immo nec romanus pontifex. capi. sup eo de vsuris. ¶ Utinam diligenter attenderet princeps ille christianissimus quam graue sit tales iudeos super vsuris petendis auctorisare seu priuilegia eisdem impartiri. nam vsure sunt damnate etiam lege morali circumscripta lege diuina et canonica sed solum considerato dictamine recte rationis repugnat enim nature rei artificiate pere partum per quem se multiplicet cum hoc conueniat solum naturalibus. denarius autem est res artificialis ergo non potest producere partum quod querit contractus vsurarius. ¶ Item vsus pecunie est inseparabilis a pecunia cum eius finis sit vsus et consumptio. ff. ea. re. que vsu. con. per totum. Separationem autem querit contractus vsurarius scilicet venditionem vsus salua manente pecunia sortis modo repugnat dictamini recte rationis lucrum querere ex alieno vt. l. nam et natura. ff. de condi. indebi. hoc autem querit contractus vsurarius cum per mutuum transferat dominium. l. ij. ff. si certum pe. et tamen ex eo querit lucrum. ¶ Quarto repugnat nature et cursui naturalium omnibus communi. nam contractus vsurarius vendidit tempus cum tempus sit mensura motus celestis quo omnia corpora gubernantur. his rationibus mouentur naturales philosophi ad damnandum vsuras circumscripta qualibet lege. cum lege igitur moraliter et diuina veteri quibus subsunt et reguntur iudei vsure sint indistincte prohibite: quo iure poterunt iudei in ista nephanda iniusta iniquitate sustineri. Et si tu dicas michi quod contingit aliquid promitti dupliciter vnomodo prout est simplex permissio permittens siue indulgens penam iiij. di. ca. denique. ¶ Secundo permittitur aliquid secundum quod lex canonica permittit iudeos in ritibus suis non tamen propter hoc positiue approbat. xlv. dis. c. qui sincera. ¶ Tertio conceditur cum permittitur positiue/ et iuuamen prestatur sicut aliquando ecclesia permittit clericum occidi a potestate seculari et iuuamen prestat de crimine fal. ad falsarior. ¶ Dices ergo quod rex francie permittit iudeos dare ad vsuras

primomodo q penā non imponit sic et lex ciuilis vsuras taliter permittit.

¶ Istud michi non sufficit qr lex ciuilis et rex francie permittunt vsuras non solum primomodo permissionis qr lex ciuilis permittit modum legitimū vsurarum z reprobat illegitimum. C. de vsur. l. eos. z. l. si non sortem. ff. de cōdi. inde. Sic z ordinatio regalis permittit iudeos vsq ad certum z legitimū modū dare ad vsuras punit aūt dātes vltra legitimum z taxatum modum. ¶ Itē lex ciuilis permittit eas in iudicio peti. sic z ordinatio regalis permittit iudeis vsuras petere in iudicio. ¶ Rursum vtinam attenderet q periculosa sit eorum conuersatio mulieribus christianis que pro robis luendis z aliis pignoribus dānabiliter miscentur cum eisdem fama publica hoc attestante z sacerdotibus q christianorum audiunt confessiones inquantum officium ipsorum generaliter reuelare neminem pdendo permittit. ergo talibus iudeis qui abutuntur priuilegiis regalibus eisdem concessis potest princeps sana conscientia omnia bona auferre qr in detestationē fidei christiane talia nephanda z plurima sortilegia perpetrant indefesse. Serui enim fuerunt per mortem christi. extra. de iudic. c. z si iudeos quod fuit mandatum executioni per cōstantinū. Et notauit hoc eo. ti. c. cōsuluit et ex hoc dicit archi. xl. di. c. sincera q princeps qui est eorum dominus potest eos vendere. ergo multo magis expellere extra regnum suum ar. C. si seruus ex. l. i. Et ob istam rationem dicit archi. liiij. di. c. fraternitatem q potest eis auferre bona q non habeant nisi vt peculium extra. de iudc. c. iudei vbi dicit q si cōuertantur. non sunt eorum bona auferenda. Ergo a contrario sensu si non conuertantur possunt eis auferri. melius facit eo. titu. c. sicut vbi dicit q non sunt molestandi. nec priuandi bonis sine licen. terrene potestatis: ergo cū licen. sic. ¶ Preterea isti sustinentur ex pietate z gratia. vt in. c. z si iudeos: non ergo debet quis ad necessitatem duci. ff. de offi. pro consul. l. solent in fine. Nam sufficit in paucis. vt amicis laboribus succurratur. C. de nego. gest. l. tutor nec est de quo possint conqueri qr habuerunt gratiam velut alieni. vt dicit Boetius in libro de consideratione. et hoc indubitanter videtur verum. vbi maxime christianis imminueret periculū vel scandalum. vt notauit Innocen. extra. de vo. c. q super his. Naz cum abusi fuerunt gratia priuilegia merentur amittere tāq ingrati indicto. c. z si iudeos. Et hoc satis figuratum videtur in illa ancilla aqua ipsi descenderunt: qr ex eo q superbe z ingrate se habuit erga dominam suam per quam ecclesia designatur fuit expulsa. Nam dictum fuit eice ancillam z filium eius. xxiiij. q. iij. c. si ecclesia.

¶ Miles. c. z. iiij. cap.

Cum q vsure sunt iure diuino z etiam lege morali prohibite iudeis z quibuscunq. Et ignoro an rex francie seu quis ali⁹ dominus temporalis iudeos priuilegiet vt in iudicio audiat vsuras exigentes: sed hoc credo q huius multiplicare incōueniens non sit soluere. q si ita sit. hoc faciunt domini temporales ad instar ecclesie romane que tali collatione ipsos tollerat z lucra recipit ab eisdem. Insup nec bona sunt iudeis auferenda. Nam quiete degentibus super imperio molestia inferri non debet: nec sunt bona auferenda. C. de iudeis. l. nullus extra. de iudeis. c. multorum z contra christianos prescribunt. xv. q. iij. c. rogo. et sic cum iuste possideant bona non sunt eis auferenda vt notat. xxiiij. q. vij. c. si de rebus. z ibi archi. Et princeps si sine causa eis bona auferat peccat: quia licet sic dominus quo ad protectionem: non tamen vt eos sine iusta causa spoliet. vt notat. C. de quadri. prescript. l. bene a zenone et notatur extra de immu.

ecclе.c.qꝛ plerиqꝫ. Unde dicit ipse Ho: extra de vo.c. quo super hijs ꝙ papa non debet eis bona auferre ymo debet eos ꝗdiu potest tollerare.xlv.dist.c.que sinceram ꝛ extra.de iudeis.c.ꝛ si iudeos. Et est ratio.vt per eorum consortiũ eos de lucrari possimus.xxiij.q.iiij.c.infideles.ꝛ ar.xj.q.iij.c. ad mensam ꝛ extra.de diuorcijs.c.gaudemus.ꝛ.c.quãto. ¶ Et maxime tollerandi sunt iudei quia vtiles sunt fidei nostre. Unde dicit Augustinus super psalmo.xl. iudei tanqꝫ capsarij nostri nobis seruiunt. Nam studentibus nobis codices portant. vt per eorum codices in quibus sunt leges ꝛ prophete ꝛper quos christus predicatus est. fidem nostram probemus cum paganis et infidelibus. Nam cum codices nostri eis sint suspecti melius eos per codices suos conuincimus. Et iero.in omelia dicit.ꝙ in fine mundi a christo illuminabuntur.ꝛ si de toto mundo expellerentur non remanerent aliqui. Cum tamen lex dicat ꝙ tũc reliquie israel salue fient et ꝙ tollerari debeant ꝓbat. Augustinus super psal. xl.vbi dicit quod fuit figuratum in illo caym qui fratrem suum occidit et ideo accepit signum ne interficeretur. vt sic iste peruersus populus sic significatus non occidatur ymo tolleretur. Et hec vera vbi quiete viuerẽt ꝛ non insurgeret aliquod scandalum: fidei christiane ex eorum conuersatione.ꝛ si principi assisterẽ ꝛ daretur loquendi audacia consulerem ꝙ hijs diebus considerata eorum malicia ꝛ conuersatione nephandi cum christianis de regno procul. expellerentur ad instar illius ancille aqua descenderunt que quia ingrate se habuit erga dominam suam tandem fuit expulsa. pro quocunqꝫ enim lucro pecuniario ipsos amplius nõn tollerare cum detrimento populi christiani nedum temporali verum etiam spirituali animarum. Quid enim prodest homini si vniuersum mundum lucretur aĩe vero sue patiatur detrimentum.c.Matheus.extra.de symon.ꝛ si de vno latere princeps lucret ꝛ locupletetur ab eisdẽ ex alio latere decuplum perdit quia ex eorum vsuris. ꝛ iniquitate depauperant sui diti.modo dicit lex ciuilis ꝙ habundabit imperiũ si subditos habeat locupletes.

¶ Clericus.c.ꝛ.vi.cap.

Item lex ciuilis permittit in casibus diuortiũ lex canonica in totum prohibet quo ad dissolutionem vinculi: quia quos deus cõiunxit homo non separet. Et hic distinguẽdum que lex magis accedat vere prudẽtie humane circumscripta lege ꝛ de fide diuina attenta sola naturali intelligentia humana ꝛ ampliando discussiamus. Quid melius an vnum virum copulari vni mulieri indiuisibiliter ꝛ vnam mulierem vni viro an vnum virum pluribus mulieribus. ¶ Et primo apparet melius vnum virum iungi pluribus mulieribus ꝛ sic lex ciuilis est melior que fecundius tendit ad liberorum procreationem hoc enim est de bonis matrimonij. de con.ap.c.finali. ¶ Hoc enim euenit ex dictamine iuris naturalis. ff. de iustitia ꝛ iure.l.j.contra ius naturale est.,vt fiat perpetuatio in specie quia impossibile est fieri i vno indiuiduo vt ꝙ homo plures mulieres possit impregnare ¶ Itẽ sicut vir se habet ad mulierem sic materia ad formam. vt scribit philosophus ꝓmo phisicorum conuenit quod habetur.xxxiij.q.j.c.cum caput ꝛ vna forma ex sui nostra coniungitur pluribus multiplicationibus. Nam forma multiplicatur multiplicatione partium materie vt scribit philosophus.j.ꝛ.ij.metaphisice ꝛ commentator.in libro de substãtia orbis ꝛ plato posuit vnitatem ex parte forme.conuenit lex ꝓponebatur. ff. de iudic.l.mortuo eodem titulo. ¶ Item illa. cõiunctio est melior aqua procedit potentior actus generalis cũ iste sit actꝰ copule coniugalis.de frigi ꝛ malefi.c. laudabilem hoc autem euenit si vnus

pluribus coniungatur. Nam si vni tantum copuletur possibile est q steriii et ad generationem inhabili. si autē pluribus si vna est ihabilis alia erit habilis. ¶ Item si vnus vni soli surgit ocium in natura quod natura abhorret. i. phisicorum. z. c. ij. extra de probatio. l. ampliorem. §. sed in refutatorijs. C. de appellati. probatur. c. ij. Nā si vnus vni tātum copuletur ociose erunt operatiões coniugales cum amplius impregnari non possit quod euitabitur si alteri copuletur. ¶ Item illa coniunctio est perfectior que magis pertingit ad bene viuere cum hoc sit finis mundi. ff. de iusticia z iure. l. iusticia. §. iuris precepta.

¶ Si autem habeat plures surgit melius viuere. Nam plures melius curabunt eius vitam q̄ vna sola si pluribꝰ cōiungaretur erit certior de pluribus et melioribus filijs que sunt pars domestice cōmunionis seu communicationis hec omnia faciunt ad bene viuere. vt scribitur primo z secundo yconomorum in facit. l. liberorum. ff. de verborum significatio. l. fina. C. de imput. et ali. sub. ¶ Item illa coniunctio est melior magis accedit naturalitati cuz ars imitetur naturam. ff. de adoptio. l. i. vi. di. c. nasci. sed naturaliter magis inclinatur pluribus q̄ vni copule quod demonstratur etiam in brutis animalibus que indifferenter pluribus eiusdem generis commiscentur. Item illa coniunctio est melior que magis participat de esse diuino cum vnum quodq₃ sit melius cum magis appropinquat ad naturam finalis boni. vt scribitur. xij. metaphisice et de pe. distin. ij. c. si enim. Ex hijs clare concluditur q melior est consideratio legis ciuilis seu temporalis que certis canonibus pmittit diuorcium. Et que etiam permittit concubinatum q̄ legis canonice que ista simpliciter. Inhibet z detestatur.

¶ Miles. c. z. vi. cap.

Ec dubitatio fuit difficilis apud antiquos philosophantes z fuit difficultas ppter varietatem legum. Nam quidā preceperunt vitam indiuiduam. z quidam non. Et vno tempore preceptum vnum. alio tēpore aliud. Nam socrates et platoˀ dixerunt q melius est ad esse politicum q vnus vir copuletur pluribus mulieribus et vna mulier pluribus viris q̄ solus cum sola. Nā dicunt ipsi q in optima policia mulieres z pueri debent esse communes z de communitate mulierū hoc videtur dicere canon. c. dilectissimus. xij. q. i. saluo quod ibi exponit preter q̄ ad commercium carnale. Et mouentur q2 ad esse ciuitatis z politice gubernatiōis requiritur q sit maxime vna et sit maxima amicitia inter omnes. Hec autē vnio est causa maxime vnitatis hoc recitat philosophus. ij. politicorum. z. ij. yconomorū tollendo motiua socratis. ¶ Primo enim cum dicitur q ciuitas debet esse vna dicit philosophus. q cum ciuitas sit quedam multitudo aggrauatiua non requirit ibi omnimoda vnio. Nam posset esse tanta q non remaneret formalitas ciuitatis q2 posset deueniri ad vnionem domus vel hominis que sunt domestica z monostica vnio z non politica nisi inclusiue: nō est ergo vera sic indistincte illa ratio de amicitia non concludit. Nam si etiam essent communia nō foret maior amicitia ymo discordia cum cōmunio sit mater discordie. l. cum pater. §. dulcissimis ff. de legi secundo. de parrochianis. c. primo. ¶ Item non esset tanta solicitudo circa gubernationem rerum quia vt dicit lex: naturale vicium est quod cōmune est contēni. C. qui z quādo quarta pars. l. prima. ¶ Item si vxores et filij essent cōmunes sequerentur multa absurda. ¶ Nam filij violarent matres occiderent procreantes et econtra. ¶ Item tolleretur debita amicitia patris ad filium: quia non

maiorem haberet ad vnum q̄ ad alium propter indifferentē communionē. hoc premisso videtur q̄ circumscripta fide q̄ est ipsa veritas attenta intelligentia humana sola et ipsa rectitudie vnus vir dz cū vna sola iūgi et indiuisibiliter/sic ēt vna mulier vni viro. ¶ Probantur hec. Nam illa est melior coniunctio que magis tendit ad generationem perfectam hec supra demoestrata. talis est si vnus vni indiuisibiliter cōiungatur ¶ Hoc pbatur. Nam si vnus pluribus cōmisceatur vel nullum vel imperfectos generabit quia debilitabit z spiritus resolueretur. Et si dicas non simul attendet alteri seu intendet hec obiectio non valet qz vt scribit philosophus.x. yconomorum. vir debet sufficere mulieri in coitu si ergo vna deberet expectare donec altera impregnaret non satisfaceret z ipsa forte alios admitteret et vtrūq; absurdū. ¶ Item illa coniunctio est melior que tēdit magis ad prolis generationem z ipsius educationem. ff. de iusti. et iur. l. i. §. ius naturale de conuersi. infidelium. c. ii. hoc autem probatur. si vnus vni indiuisibiliter coniungatur. Nam si vnus pluribus copularetur vna procuraret nocumentum filiis hoc enim conuenit nouercis. l. iii. ff. de inoffi. testamen. Nam nouerca dicitur quasi noua archa. ¶ Itez foret sedino domestica cum sit mulier natura sr dissona maxime carnali. ¶ Item illa coniunctio est melior que magis accedit ad vnitatem domesticam: sic est si solus soli z alias propter equalitatē graduum pluriū cessabit ordo domesticus z intercedet discordia vt supra ergo zc.

¶ Item illa coniunctio est melior que maiorem includit amicitiam. Hoc autē euenit cum solus soli indiuisibiliter coniungitur. ¶ Probat maior qz vir z vxor debent esse perfecti amici vt scribitur viii. ethicorum. Nam sunt effectiuna caro. probatur minor. Nam perfecta amicitia est inter duos. Non enim pot est qs esse perfectus amicus plurium vt scribit philosophus. ix. Ethicorum.

¶ Item illo modo non dz vir copulari vxori quo deseritur ordo domesticus sic euenit si vnus pluribus. Et sic concluditur q̄ circumscripta fide z lege diuina vnus vni mulieri īdiuisibiliter debet copulari attenta sola humana intelligētia z dictamie recte rationis et per hoc infertur q̄ lex canonica magis accedit ad verā prudentiā q̄ ciuilis permittēs diuortiū z etiam concubinatum. Et hec fuit sentētia philosophorum. ii. politicorum. z. i. z. ii. ycono. ¶ Ad rationes in contrarium facile est respondere. Ad pmam dicendum est q̄ licet in pluribus iungendo posset plures procreare. tamen fieret magna resolutio et non sic perfectos generaret vt dictum est. ¶ Item non solum pter generationē sed educationē et enutritionez/sufficit ergo vna vni. ¶ In brutis autem secus quia illa solum propter generationem: homines autem sequuntur rectam et bonam vitā. Et q̄ vnum brutum habeat plures femellas non repugnat generationi. quia secundum naturales: femelle brutorum non habēt tantum appetitum libidinis coitus sicut mulier nec masculus brutorum est tante potentie in generatione sicut homo secundū q̄titatē. pmū scribit philosphus in. ix. libro de hystoriis animalium. Secūdum scribit in libro de pblematibus. ¶ Ad aliam dicendum q̄ licet mulier sit sterilis hoc raro euenit et sermones in naturalibus z moralib9 sunt intelligendi vt in pluribus: vt scribitur pmo ethicorum: qz ergo plus mali sequeret si pluribus copularetur q̄ q̄ sic remaneat cum sterili surgit inductio regule infallibilis. ¶ Ad aliā dicēdum q̄ sicut vna forma non perficit nisi vnā materiam sic vnus vir vnam mulierem et sic facit p. ¶ Ad aliam dicendum est q̄ nichil est ociosum secundum speciem sed secundum indiuiduum tantum z vt in paucioribus hoc euenit: vt pz. ii. phisicoruz. de obseruantia antiquorum dicēdū est q̄ plures mulieres min9 curarent de vno viro q̄ vna sola vt patet per ex

perfectiam. ¶ Ad aliam dicendum est q homo inclinatur in plures non intelligentia naturali vel humana: sed pp̄ter appetitum brutalem. ¶ Hanc aut̄ hūmanā intelligentiā approbat lex diuina introducens sacramentum matrimonii. ¶ Patet igitur ex premissis q lex canonica p̄hibens diuortium magis accedit prudentie naturali bone politie totius vniuersi q̄ lex ciuilis que diuortiū ap p̄bat pluribus casibus et p̄mittit.

¶ Clericus. cvii. cap.

Ursum pricipes tēporales suis legib⁹ et constitutionibus permittunt imo expresse approbant duella que iure naturali pariter ꝛ diuino detestabilia sūt ꝛ q̄plurimū abhorrēda ꝛ talis abusus est in p̄scriptibilis: quia inuitat ad delicta. s. ad arma ꝛ rixam. Cōtra legem etiam ciuilem. qꝛ bonus iudex non debet permittere illos ad arma p̄silire quos sua auctoritate pōt refrenare. l. equissimus. ff. de vsufru. ꝛ delictorum fit quedam occasio et de hoc dicit textus legis dū dicit Itaq̄ nec fortitudinem manus appellet solum. Et si quis ab ea iusticiam subtrahat: delictorum erit occasio ꝛc. hec leguntur in auctentica vt oēs obediant iudicibus p̄uinciaꝝ in p̄ncipio collat. vi. Talis aūt est abusio huius duelli: quia subtrahit iusticiā a fortitudine. ergo nō est inductibilis nec p̄scriptibilis vt pote q̄ delictorū est occasio et aīarū et corporū sepe pericula eueniunt seu prouenīunt vt extra de tornea. c. i. Item per eam cōtra euangelium deus temptatur vt. ii. q. v. ca. monarchia et extra de purga. vulgari. quasi per totum. ¶ Tertio videtur iure ciuili p̄hibita vt. C. de gladi. l. vnica lib. xi. quicquid noter glo. ordinaria. ff. ad. l. acquil. l. qua actione. §. si quis in colluctatione. Item fit duellum aut pp̄ter odiū exaggerationē aut pp̄ter in publico gloriā cōsequendam aut propter purgationem alicuius criminis: et dico q duellum vtroq̄ꝫ modo sumptuꝫ est omnino p̄hibitum in iure naturali vt sumitur ius naturale pro instinctu nature p̄ueniens ex naturali intelligentia q̄ appellatur naturalis equitas vt. ca. ius naturale. i. di. Et p̄batur quo ad primam speciem duelli que fit pp̄ter odiū exaggeratione: quia hoc est vnū preceptum legis naturalis diuine: scꝫ non occides. Et si detur instātia de sansone ꝛ similib⁹ xxiii. q. v. ca. si non licet non obstat: quia hoc fuit spūssancti inductione vt scribit augustinus in preallegato. ca. preterea. hoc est inhibitum lege canonica. extra de homi. quasi p totū. Et lege ciuili. ff. ꝛ. C. ad. l. corneliaꝫ de sicca. Et si dicas illa iura nō tangunt istum casum duelli que loquuntur de homicidio volūtario. Istud aūt genus duelli p̄uenit ex dispōne nature ꝛ non voluntarie. ¶ Dico q licet naturalis dispō corporea hoc inducat: tamen naturalis rationis dictamen disponit in cōtrarium cui magis est obediendum. Nam illa naturalis dispositio non necessitat cum remaneat homini liberum arbitrium. xxiii. q. iiii. ca. nabugodonosor. Unde tholomeus. Anima sapiens dominabitur astris. alias dici posset de singulis generibus viciorū q qꝛ homines naturaliter ad singula vicia inclinantur. vt quidam supbi/ quidam luxuriosi/ quidā auari: ꝛ sic de singulis deberent excusari quod est falsum. Nā semper remanet homini liberum arbitrium vt est dictū: ꝛ sic p꞉ q ista species duelli vtroq̄ꝫ iure ē p̄hibita. Nunc de scd̄a q̄ fit pp̄ter gloriam consequendam est dicendum q est etiā vtroq̄ꝫ iure p̄hibita ꝛ hoc p̄bat̄ sic ille actus a iure diuino p̄hibetur qui est alienus a fonte caritatis. Nam caritas est fundamētum oīm virtutum de pe. di. ii. cap. caritas. Sed pugnare cōtra p̄ximum est alienū a caritate: quia caritas est dilectio dei et p̄ximi. ergo ꝛc. ¶ Item duellum est inhibitū iure gentium quod sic probatur: qꝛ illud est prohibitum iure gentium quod tēdit

in destructionem vniuersi. illud gen⁹ duelli est huiusmodi. ergo &c. ¶ Probaē maior. Nam equitas naturalis super q̄ fundatur ius gētium tendit in conseruationem et augmētum vniuersi. ff. de iusticia & iure. l. i. §. ius naturale &. l. ex hoc iure. minor ptз. quia illud genus duelli tendit in destructionem hominis que est nobilissima pars vniuersi: imo finis omnium productorum a natura. l. in pecudum. ff. de vsuris. ergo est inhibitum iure gentium. Preterea est inhibitum iure canonico. de cle. pug. in duel. in rubro et nigro. ¶ Nunc de tertio genere duelli quod dicitur purgatorium & istud stricte et ꝓprie apud vulgare duellū appellatur: et est etiam ꝓhibitum iure diuino quod sic ꝓbatur. Ille actus est prohibitus iure diuino per quem fit temptatio sed hoc duelluз est huiusmodi. ergo &c. ¶ Maior apparet: qꝛ scribitur. Non tēptabis dominum deum tuuз &c. Minor apparet: quia tunc temptatur deus cum perquiritur aliquid contra naturam qđ non est ꝓpucibile nisi miraculo diuino: sic est in ꝓposito in hoc duello purgatorio. Nam naturale est quod/fortior et ingētior vincat minus fortem. Sic igitur deus temptatur: vt miraculum faciat iure gentium est inhibitum/ quod probaē Nam ille actus est inhibitus iure gentium: quod repugnat naturali equitati. sed duellum purgatorium est huiusmodi. ergo &c. Maior patet de se: et minor probatur. Nam equitas iure gentium ē delinquentes punire insciētes absolui: et in duello purgatorio contingit quandoq; totum contrarium: vt docet experientia. ergo iure gentium est inhibitū. patet ꝙ iure canonico sit prohibitum de pur. vulgari. ca. i. & ij. ¶ Item potest cōfirmari quo ad vltimam spēm. Nam aut dicitur permissuз in causa criminali aut in cā ciuili. nō ciuili vt. l. negātes de actio. et obliga. Nec criminali. qꝛ aut ꝓbaē contra illū q̄ ꝓuocaē: aut nō. si ꝓbeē non restat nisi ferre sententiā. C. de pe. l. qui sententiā & l. ne dum. aut est ꝓsūptio: nec plene ꝓbatur. tunc scđm ordinem iur. ad tormēta est ꝓcedendum. ff. &. C. de questi. per totum: aut nullo mō probatur. Et tunc actore non ꝓbante reus venit absoluendus. l. qui accusant. C. de eden. Et in criminalib⁹ debent ꝓbatiōes luce meridiana clariores esse. l. fi. C. de ꝓba. ¶ Preterea in iudicio eqtas est seruanda. c. nouit. de iudi. sed sic est regulariter ꝙ vnus est fortior altero ergo in duello equitas nō seruatur. peccant igitur dñi tēporales duella admittentes. Et vtinam ad ea que dicta sunt diligenter aduertant.

¶ Miles. c. viij. ca.

Non imponatis iure ciuili ꝙ sic indistincte duella admittat. imo iure ciuili est regulariter duellum inhibitum fallit in duobus casibus ꝑ fredericum introductis qui habētur de pace tenē. & ei⁹ violator collat. ꝑma puta si quis intra tēpora pacis hoīem occidit punitur pena capitali: vt fractor pacis nisi per duellum se deffēderit. c. si quis hoiem. §. si quis alium. Et in iure digestoꝝ videē iure quodāmō duellū permissum. ff. ad. l. acquil. l. ac actione §. si quis. in collucta tiōe: vbi cessat actio penalis cōtra occidentē in duello qñ duo pugilles colucrantur. l. noua codicis. videtur inhibitum. l. vna. C. de gladi. lib. xi. Quid ergo dicendum nūquid lex illa noua codicis corrigit legem digestoꝝ hic aduertendū ꝙ pōt fieri pugna non cruenta vbi non tenditur ad sanguinis effusionē: vt aliqui brachijs colluctant vel similibus modis. Et hoc genus colluctandi non est inhibitum iure veteri nec etiā nouo codicis. imo ꝑmissum ꝓpter populi recreationem. C. de specta. quasi per totum. li. xi. de impēsis ludo. eo. li. ¶ Potest etiam fieri pugna vsq; ad sanguis effusionem: vt in duello. et ista iure nouo est inhibita. de gladi. l. i. prius alleg. Sed tūc fortissime instabis tu dicis ꝙ iure gentium duellū est inhibitū: sed ꝑmissum iure ciuili: vt. §. si quis in collucta tione prius alleg. Ius ciuile nō est alia equitas ab equitate iure gen-

tiū addens nouā spēm .l. ius ciuile. ff. de iusticia et iure. ergo si est inhibitū iure gentiū non erit pmissum iure ciuili: alī ius ciuile repugnaret iuri gentiū. Istud cōtrariū est difficile. Et p solutione cō trarij hui⁹ pmitto triplicē pmissionē. Est ei q̄dā pmissio simplex q̄ remittit et indulget de qua habetur .iiij. di. ca. deniq̃
¶ Scda pmissio est q̄ tollit impedimēta ei⁹ qd permittit: vt text⁹ dicit q̄ iudei pmittuntur habitare inter nos. Nā tollūtur impedimēta impedientia ne possint scdm ritus eoꝝ hītare nobiscum. xlv. di. ca. qui sincera. reperitur tertia permissio q̄ prestat iuuamen actui pmisso: qd non faciebat scda. imo solū impedimētū tollebat. Nunc in ppposito si bene pōderentur verba in .§. si quis in colluctatione. et subditur rō: q2 non fit iniurie cā. igitur illa permissio pene risoria est. hic ergo nulla repugnātia est q̄ ius gētium inhibeat: et lex ciuilis penā remittat. Nam pena homicidij iponit̄ ppter doluz. mō in .§. si quis in colluctatione cessat doleus vt est dictum q̄uis cōsuetudine aliquaꝝ partiū q̄ tn̄ corruptela pocius est censenda: duellū sit pmissum. Vn̄ pijssimus rex frācie modern⁹ Karolus quit⁹ vix aūt nunq̄ in duellis pmittit partes ad arma prosilire. sed q̄ntū in eo est ipas in concordiā reducit atq̄ pacem

¶ Clericus. c. ix. ca.

Q Voniā in prioribus de bello particulari: sc3 de duello sit mētio. Nunc volo vobis militibus ostēdere vn̄ belluz p̄mo habuit ortū. Ubi ad vertēdū q̄ p̄mo spūale habuit ortū i paradiso. Nam creator celi et terre lucifer in supbiam; ppter defectum caritatis de throno electū celesti ad centruz terre eiecit: vt pulchre deducit gregorius. de pe. di. ij. pncipiū eni. vn̄ volūt dicere aliqui q̄ ex illo spirituali bello creatoris cō tra luciferū, ortū habuit bellū humanuz Nam in vno quoq̃ gn̄e est deuenire ad vnū qd sit pncipiū et mēsura illius generis in repugnātia bonoꝝ cōtra mala et est deuenire ad p̄mum pncipium. et illud est altissimus deus noster. ¶ Principium aūt viciorū et princeps est dyabolus. Et volunt aliqui dicere q̄ bella corporalia terrestria habent bella celestia correspōdentia. Nā vt dicit philosoph⁹ necesse est hunc mūdum cōtiguum esse elationibus superioribus. vt oīs ei⁹ virtus inde regatur. i. metaphi. igit̄ omis actus inferior dirigitur a sup celestibus et ibi est pugna et repugnātia virtualis insurgens ppter varietatem corporum celestium. Vn̄ reperiūtur ciuitates naturaliter odiose se habētes: nullis tamē demeritis vel offensa pcedentib⁹. Sic reperiunt̄ ciuitates gentes et regna que se naturaliter diligunt. Cū igitur bella oriātur ppter odia sequitur q̄ bella causent a motibus corporum celestium que operantur in hijs inferiorib⁹ attenta necessitate materialis et corporee nature. tamē homo rōnalis pōt resistere: q2 sapiēs dn̄abitur astris. c. nabugodonosor. 26. q. v. ca. vasiisire. xviij. q. iiij. in hoc tn̄ nichil assero: sed credo id quod credit et tenet militās ecclesia. dixi ergo q̄ est spiritale humanū bellum qd pōt exemplificari theologice et moraliter. Theologice sic spūale bellum est repugnātia excecta ppter inuidiā et repugnātiā dyaboli ppter rōnalē creaturā habens fomitē a pctō originali de hoc bello spūali loq̄tur apls ad Ro. vij. ca. Induite vos armatura dei vt possitis resistere aduersus arma dyaboli. ¶ Moraliter aūt expo nēdo spūale: hūanū bellū exortū est ppt repugnātiā rōnis et appetitus sensitiui. vn̄ apls. Uideo aliā legē in mēbris meis repugnantem legi mentis mee pale: sed pensandum. vi. di. Vn̄ multiplex rō cōsueuit assignari: q2 malū pōt quis p se: bonū aūt nō pōt quis sine grā. Alia rō ppter fomitē originalis pctī ipellētē ad mala. Alia rō. q2 facilius iclinat̄ quis ad malū q̄ ad bonū. Naz bonū cō sistit i medio: vitium aūt in extremis ad mediū sit transitus vnica via. et ad extrema pluribus. imo bella terrestria ortum habuerunt iure diuino. Nam oīs facultas tendens in bonū adeo positiue

nedum permissiue diriuatur sed facultas belli iusti indicendi tendit in bonū. ergo adeo positiue venit. ¶ Probatur maior: nam omne datum optimū et omne donū pfectū d sursū est descendēs a patre luminum. j.q.ij.c.ꝙ pio. ¶ Probat minor. nā indictio belli iusti tēdit in pacem et quietē vniuersi: qr bella gerim⁹ vt pacem habeamus. esto ergo bellādo pacificus et eos quos expugnas ad pacis vnitatem vincendo perducas. xxiij. q.j.c.noli. Est igitur finis belli pax. et tranquillitas vniuersi. ergo infertur a deo bella originaliter et positiue peruenisse. Quid plura nunquid hoc patet aspectis mūdi generatiōib⁹. Nam a principio creationis mundi vsqz ad tempora noe: deus per semet ipsum malos exterminabat. vt patet de caym. et lameth et quibusdam aliis de quibus legitur genesis. iiij. et. v.c. ¶ Ex premissis videt bella originaliter de iure diuino ortum habuisse. dicunt tamen aliqui q bella orta sunt iuregentium. ysidorus j. dist. ius gentium hermogenianus iuris consultus. l. ex hoc iure. ff. de iustitia et iure tamen credo. vt superius premisi q nō solum ortum habuerunt ex equitate naturalis et humane intelligentie create ymo dispositiue a natura naturāte que non solum influit super act⁹ humanos ymo etiam super quibuscunqz animatis et inanimatis: vt sit verū dicere q bella habuerunt ortum a iure naturali etiam vt sic distinguitur contra ius gentium. Et q hoc sit verum pbatur sic. Cuilibz naturali creature est insita naturalis inclinatio ad exclusionem cuiuscunqz sibi repugnantis: hoc patet inducendo i singulis naturalibus simplicibus et mixtis nam aque insitū est resistere igni et ecōtra ppter repugnantiam qualitatum et sic in singulis elementis: hoc patet in mutis in brutis vbi ex naturali repugnantia complexionum vnum inclinatur naturaliter ad occisionem alterius sicut in rationali creatura insita est inclinatio a natura et etiam circumscripto intellectuali dictamine rationis ad prof ugandū quodcunqz sibi repugnās q hoc sit verum probatur. Nam natura omnium pductiua non minus debet esse solicita in conseruatione rationalis creature ꝙ aliorum productorum cum ipsa ceteris sit nobilior. vt. c. cum infirmitas de pe. et re. et alie creature sint sibi subiecte. l. in pecudū. ff. de vsuf. ergo ex hac inclinatione naturali pmordialiter habuit ortum bellum. Cum bellū sit contentio exorta propter tollendam repugnantiam et a iure naturali inducta sic illa inclinatio naturalis circumscripta naturali intelligentie. tamē inclinatio illa regulatur per dictamen recte rationis sicut diximus in singulis actibus qui debentur hominibus naturaliter. exempla in cibo potu et coitu ꝙ s ius naturaliter debeantur hominibus regulantur tamen dictamine recte rationis. Et est attendū q principi licitū est indicere bellū i auctentica. de armis collat. vi. Et est ratio quia nemini sine licentia principis licet violare iura. violat autem iura qui ppria auctoritate ius sibi dicit. soli ergo principi qui superiorem non recognoscit licet bellum indicere cum non habeat ad quē recurrat p iusticia sua. ar. c. lz insi. de elec. C. de iudic. l. nulli/ xxiij. q. iiij. c. dominus notauit Innocen. c. olim extra. de resti. spo. Et hoc verum. quando nec indicēs nec ille cui indicitur recognoscit superiorē alioquin si indicens bellū recognoscat superiorem bellum non potest indicere sine licētia superioris. vt notauit Innocen. in. c. olim alleg. fac. vt armo. vsus l. j. libro. xj. Si autem ille cui indicit recognoscat et non indicens dominus suus videtur primo requirendus. vt faciat iusticiam. c. dominus superius allegato.

¶ Miles. c. x. cap.

Euerēde clerice plene iformasti me quo iure bella fuerunt orta et

quis possit bellum indicere quia princeps qui non recognoscat superiorem in terris. Dubito circa hoc an princeps ecclesiasticus scz romanus pōtifex possit bellum contra sarracenos indicere nec nō contra christianos occupantes patrimonium ecclesie. z an possit z debeat tali casu iuuantibus ecclesiam/suas indulgentias impartiri. Et videtur q sarracenis volentibus in pace viuere non sit molestia inferenda. C. de paga. l. christianus per hoc quod notauit Inn. extra de vo. c. quod super his quia non est quis compellendus ad fidem. xlv. distin. capi. de iudeis et. c. qui sinceram et contra persequentes tantū videtur indici bellū. xxiij. q. ij. c. dispar. et per hoc quod dicit apostolus ad romanos vobis iam bella vltra non sunt carnalia pagenda. xxiij. q. q. iij. in fi. z ibi notauit hoc archi. z Malachie. vij. cap. ab ortu inquit solis vsqz ad occasum. magnū est nomen meū i gētib⁹ z in omī loco sanctificatur z offertur noīe meo oblatio multa Et illud constitues pncipes super omnem terā nec eorum ptās fuit artata vel limitata sed dilatata ab ortu solis vsqz ad occasū a mari vsqz ad occasum a mari vsqz ad mare et a flumine vsqz ad terminos orbis terrarum seu fines. Item nichil ad papam de his que foris sunt. ij. q. i. cap. multi in fi. qz z iurisdictiōes z possessiones sunt apud eos. Nā ab origine de⁹ pter creaturam rōnalē dnīa z possiones introduxit z sup bonos z malos facit suū solē oriri. Math. v. z. vi. c. Idē videt q nec cōtra occupantes patrimoniū ecclesie possit papa arma assumere. qz arma clericorum sunt orationes z lachryme.

Clencus. cxi. cap.

Ed q ↄtra sarracenos sit bellū licitū pbat sic qz ipsi ipugnāt xpianos et tunc nō est dubiū vt in. c. dispar allegato. Nā tunc licitū est vim vi repellere. nā qd qs ob defensionez facit iuste fecisse extimatur. ff. de iusticia z iure. l. vt vi. sz aut ipsi non ipugnant z adhuc dico q bellum potest eis iuste inferri quia similiter videtur z verisimile est q quandocunqz ipsi oportunitatem habeant ipugnabunt z psequntur xpianos et ecclesiaz. melius est em̄ puenire q̄ puenire z āte tēpus occurrere q̄ post causam vulneratā remedium querere. C. in quibus causis resti. in integrū. nō est neces. l. fi. Naturaliter em̄ videtur eis inesse q christianos eis impugnēt. vnde dicit magister in hystoria scolastica in. c. de fuga q id qd scribitur Genesis. xvi. de patre eorum ismael a quo ipsi descenderunt vt notatur extra de iudi. c. et si iudeos. si manus eius contra omnes z manus eorum contra eum in regione fratrum suorum figit tentoria verificatur in sarracenis qui de genere eorum descenderūt Nam ipsi impugnant omnes. Esto gō q aliqui sint in pace z nos non inquietēt qz tamē verisimiliter timetur q in futurū pacem pturbabunt non est indulgendū. xxiij. q. i. c. noli. in fi. Et hoc maxime dico cōtra sarracenos in hispania degētes supposito q in futurum vellēt esse ī pace. ad huc bellum est licitum z iustuz Nam tota illa prouincia hyspanie fuit xpianorum fuerunt ibi ecclesie. monasteria z alia pia loca, vbi laudabiliter nomē christi celebrabatur z isti sarraceni violēter occuparunt eam nos spoliantes permissiōe diuina propter peccata nostre libidinis. lvi. distin. cap. si gens anglorum lxiij. distin. cap. adrianus. Et sic cuz nos agamus ad recuperationez patrie a qua sumus per violentiam spoliati licitū est bellum vt in. c. dispar alleg. Et hoc debet iudicari defensio z nō inuasio ar. C. vnde. vi. li. i. Et hoc etiam tenet Inno. in cap. quod super his quia vbi terra fuit aliquando christianorum bellum fuit licitum ipse magis stricte locutus est in materia ista. Nam tenet q iurisdictio et dominium possint hodie esse penes infideles Hostien. tamen tenet contrarium: Et salua veritate videtur q opinio Hostien. sit verior nam ratio Inno. videtur habere locuz i terra orientali que hodie:

a sarracenis detinetur et occupatur. Maz non est locus in quo nomē xpi non fuerit laudatum et cultum. vnde de apostolis dicimus in omnem terram exiuit sonus eorum. ita et ipse saluator dicit. Eritis michi testes i omni iudea et samaria z vsqz ad vltimum terre. xliij. dis. cā. extimatur. de xpo eñi verificatur illud omnes reges terre adorabunt z oms reges seruient ei. xxiij. qō. iiij. cap. displicet. Ideo dicit Ho. q hodie non est iurisdictio neqz dominiuz nec honor. nec potestas penes infideles. nam per aduentū xpi trāslata fuerit in christianos Transfert eniz regnum de gente in gentem propter iniusticias. xxiij. q. ii. c. de rebus. ¶ Omnia enim subdita sunt christo oues et boues insuper vniuersa pecora campi. vt habetur in psalmo. vbi dicit gl. omia dicit quia nec celestia nec terrena dimisit ar. xix. di. c. si romanorum. per oues eñi intelligimus christianos quorum pastores dicitur esse ipse saluator qui dixit ego sū pastor bon⁹. pastor bon⁹ ē q aiam suā ponit pro ouibus suis. Math. x. cap. xxiiij. questio. iij. cap. tres personas has cōmisit suis successoribus pascendas. viij. q. i. cap. in scripturis sed per boues z pecora campi intelligimus sarracenos tāqz enim bestie deo relicto colunt ydola. et sarraceni ad litteram vocantur bestie qz et ille ysmael pater eorum vocatur a dño onager. Et est ratio quia futurum erat vt qui de genere suo descēderēt oēz bestiarum rabiem super grederentur. et mansuetorū numer⁹ cōtereretur ab eis. in sacris enim locis iugulabunt sacerdotes et ibidem cum mulieribus dormiēt Et hoc narrat Magister in hystoria scolastica in predicto. cap. in fuga. Et vere omnez hanc seuiciam permitteum deo experti sunt in illa. prouincia hyspanie ar. vij. questi. i. capitu. si scitaris. Et licet iste bestie quo ad pastum Petro non videantur esse commisse. sunt tamen pedibus eius subiecte quo ad dominium et potestatem. vnde de ecclesia intelligit illud quod Abraham dicit Sarre vxori sue cōquerenti de ista maledicta agar ancilla que eam contemnebat. Ecce inquit anncilla tua in manu tua vtere illa vt legitur Genesis. xvi. cap. per Sarrā enim istā sancta dei ecclesia catholica significatur. per agar ancilla illa maledicta secta machometi que ab ea traxit originem. xxiij. questio. iiij. c. qñ. z. c. si ecclesia vtatur. z precepit dominus vt eijceretur et repelleretur. z filij eius ab hereditate z possessione: ne partez habeant cū filijs libere. xxxij. questio. iiij. ca p. recurrat z. c. dicit Sarra. Nam cum sint filij ancille z sic serui. Nam partus sequitur ventrem. ff. de statu hominuz. l. in seruorum immo fui a domino reprobātur extra. de iudeis. capitu. z si iudeos. z serui non sunt capaces iurisdictionis dominij vel bonorum. ff. de iudi. l. cuz pretor z. l. pui. §. si in seruuz. ff. de arbi. et de acqui. re. do. l. liber hō Et sic cum belluz istud tendat ad defensionem fidei et recupationem illius terre qua fuimus spoliati et in qua colebatur christus z sic ad ampliationem fidei et eiectionem istius maledicte ancille et liberorum eius. nulli venit in dubium quin sit belluus licitū. Jō romani pontifi ces semper approbauerūt istam guerram inducendo et hortando reges ad istam guerram et concedendo eis multa subsidia et spiritualia z corporalia et non sine causa. quia et concilium generale videtur equare merito istā guerram facientes. xxxiij. questio. ii. cap. pessima in ii. Et facit quod notauit archidiaconus. xxiij. questio. iij. cap. visis potest ergo romanus pontifex licite z iuste indulgentias nedum transeuntibus vltra mare pro recuperatione terre scē cōccedere sed etiā volentibus aggredi hyspaniam contra sarracenos ibidem commorañ. et eisdem rationibus potest idulgentias impartiri transeuntibus ad partes ytalie pro recuperatione patrimonij beati Petri nunc tyrannice occupati z quotiens in futuruz casus similis alias eminebit.

¶ Miles. cxij. cap.

E sit vobis molestum venerande clerice si iteru[m] occurrat mihi aliud dubiu[m] sup[er] quod volo per vos informari. Nunquid christian[us] possit sine peccato ad defensionem suam vti auxilio siue adiutorio infideliu[m]. Et videtur q[uod] non iuxta illud in psalmo ne impio prebes auxilium et his qui dominu[m] oderunt ne iungeris. et rex Hierusalem fuit per propheta[m] reprehensus qui voluit se iu[n]gere cu[m] regibus israel ysaye. xxxvii. cap. et. xxiii. q. iii. capi. i. et. c. maximianus.

¶ Clericus. cxxii.

Ontrarium est verum. na[m] quod quis ob tutelam sui corporis fecerit iure fecisse videtur. ff. de iusticia et iur. l. vt vim. Maxime si se aliter deffe[n]dere nequit. etia[m] habentur. ff. ad. l. acquiliam. l. scientiam. §. qui cum aliter vel si iuste timet q[uod] se aliter tueri no[n] potest co. t. l. si quis summo. ignoscendu[m] est illi qui qualitercunq[ue] sanguinem suum redimere voluit. C. de bonis eoru[m] &c. l. i. nec solu[m] cu[m] infidelibus [et] dolosis possumus inimicos impugnare sed etia[m] per dolu[m]. xxii. q. ii. cap. vtilem. xxiii. q. ii. c. dominus. na[m] [et] canes in ecclesia p[ro]pter pacem ecclesie tolleramus. xxiii. q. iiii. cap. quida[m]. exemplo d[omi]ni qui cum malis nu[n]q[uam] fecit vindicta[m] xxiii. q. v. §. hinc notandum. Nam sicut videmus econtra quia in bello iusto fideles iuuant infideles. xi. q. iii. cap. Julianus. ¶ Et ad deffensionem fructuum terre vti iuuat arte mathemathica. C. de math. l. horum cum tamen sit vtroq[ue] testamento prohibita [et] Paulus vt ad defensione[m] suam procuraret phariseos dixit se phariseum. actuum. xxiii. cap. [et] pecijt a preside milites quorum auxilio seruaretur illesus. xxiii. q. iiii. cap. maximiani Machabei qui fuerunt sancti viri et pugilles fidei erant cum romanis vt mutuo se iuuarent. i. Macha. viii. cap. et tamen romani era[n]t pagani et tempore necessitatis communicamus cum excomunicatis et Salomon ligna pro edificando templum recepit ad infidelibus. Et ad primum argumentum in contrarium respondetur q[uod] ibi bellum fuit iniustum Ad secundum q[uod] illi de israel volebant educere eos de iudea et Hierusalem ad adorandu[m] vitulos aureos. xxiii. q. iii. sex et. c. sequenti. [et] inter malos procuranda est diuisio [et] dissentio. Nam vt dicit beatus Gregorius in moralibus sicut noxium est si vnitas desit bonis sic et perniciosum si non desit malis. peruersos q[ui]ppe vnitas corroborat cum concordat et tanto magis incorruptibiles q[uan]to vnanimes facit. et ideo ille Paulus dixit se phariseum [et] diuisio facta est inter phariseos [et] liberatio[n]e[m] [con]sequt[us] actuu[m]. xxiii c. vbi dicit gl. q[uod] sicut vnitas bono[rum] vtilis est sic vnitas malo[rum] se[m]p[er] bonis nociua [et] propter tales saluator. Luce. xxii. ca. dixit q[uod] non venit pace[m] dare in terra sed separationem. vn[de] ysa. lviii. c. Dissolue colligatio[n]es impietatis. [et] fasciculos deprimentes [et] iam in hostes discordia[m] ponere, seu procurare sapientis est. de hoc ysidorus in lib. de summo bono. lxviii. ca. de malorum concordia.

¶ Miles. cxxiiii. cap.

Lterius occurrit in dubius vtrum in bellis licitu[m] sit vti insidijs ad victoriam consequenda[m] [et] videtur q[uod] sic. na[m] inquit Augustinus. Cum bellum iustum agreditur non refert an apperte vel insidijs quis ad iusticiam p[er]uenerit per id etiam quod habetur Jo- ue. viii. cap.

¶ Clericus. cxv. cap.

Iles reuerende nostis q[uod] insidie rumpunt fidem que seruanda est etiam hosti. xxiii. q. i. ca. noli. ¶ Circa hoc tamen dico q[uod] insidie[m] proprie dicuntur que tendunt ad fallendum aliquem sed dupliciter contingit aliquem falli vno modo vt si dicatur ei falsu[m] vel si decipiatur [con]tra p[ro]missum de istis insidijs nunq[uam] vtendum est etia[m] co[n]tra hostem q[ui]a

inter hostes sunt quedam federa seruā da. Aliomodo potest falli. vt quia non aperuimus sibi ꝓpositum nostrum. vel posuimus insidias in nemore vel alias ⁊ hoc est licitum ex quo cōtra pactum non venimus. Unde illud est vnum ex ꝑncipalibus mandatis inter milites ꝙ secretum non aperiamus hostibꝰ.xxiij. q.ij.c.dominus: hoc idem tenet iohan nes.c.vtiles.xxij.q.ij.vbi hoc videẗ sa tis innuere. ¶ Quoniam de bellis et duellis fit aliqualiter mencio.que vt in pluribus ⁊ sepius inter illos q̄ cōmuni nomine nobiles appellantur consueue runt excerceri intentionis mee est vo bis domine miles luce clarius ostende re ꝙ nullus debeat dici nobilis a nati uitate. Et primo sic. nam Job.xiiij.c.le gitur mortui sūt nobiles: ignobiles fue runt filij eorum. ⁊ non interierunt ꝑte rea que ex natiuitate habentur non pn̄t tolli per principem insti. de iure natura li.§.sed naturalia sed nobilitas potest i mutari qꝛ si filia senatoris nubat plebeio perdit nobilitatem.l.femine.ff.de sena. l.j.⁊.l.mulieres. C. de digni. libro.xi. ¶ Item si esset dare hanc nobilitatem ꝓuenientē a parentibus tunc arguatur sic aut primus parens fuit nobilis aut ignobilis.si ꝑmomodo omnes erimꝰ no biles.si secūdo modo omnes ignobiles quod est falsum. Et sic originaliter vnꝰ non videtur nobilior altero: qꝛ omnes sumus de eodē parente.s.adam. ¶ Itē dicit plato.vt recitat seneca ad luciluz eē neminem regem nō ex seruis esse or tum ⁊ neminem seruū non ex regibꝰ esse ortum. Confirmaẗ per vnam legē que dicit ꝙ decies milies ex pauperibus di uites ⁊ ex diuitibus ꝓcesserunt manes in auctentica. vt omnes obedi. iudi. pro uinc.§.j.collac.vnica. Quandoqꝫ enim lex vel ꝑnceps dat dignitatem seu nobi litatem.l.j.de dignitatibus allegatā.

¶ Miles.xvij.cap

Pro clerice ex eo ꝙ nobilitatem sic ab negatis dicitur enim eccle siastici.x.c.beata terra cuius rex nobilis est glo.id est de stirpe regia. ad hoc.l.j. C. de digni.lib.xij.l.senatoris filium.ff. de senatoribus que omnes innuunt no bilitatem gn̄is. Et si queratis vnde ꝑ mo ꝓcessit ista nobilitas generis. Res pondeo nunc succincte ⁊ forsan ita la tiꝰ ꝙ a nobilitate morū vel virtutū ve re vel presumptiue cum aliqui erant vir tuosi ⁊ ꝓbi tunc populi siue principes insignum nobilitatis seu virtutis sibi concesse inter possessiones. vt in signuz ꝓbitatis seu meriti tenentur in feudum cum posteris suis ⁊ descendētes ex eis nobiles possunt vocari. Et potest indu ci.exemplum sacre scripture dominus enim assumpsit de pascuis sequentem gregem ⁊ cōstituit eum in regem ꝓ cuꝰ regni adeptionem omnes ex eo descen dentes nobilissimi appellanẗ. vt in psal mo. Elegit dauid seruum suum de gre gibus ouium de post fetantes accepit eum. ¶ Item ꝑdia assignantur militi bus in signum virtutis. ff. de rei vendi. l. Item si verberatum.§.ij. de euic.l.la cius de fund.limi.l.ij.⁊.iij. ꝓbatur. ff.de censi.l.j. ¶ Ad contraria ea que sunt iu ris naturalis non possunt tolli per im peratorem ⁊c. Dico ꝙ imperator vel rex non possunt totum ius naturale imuta tare.sed bene possunt iuri naturali dero gare: vt patet in seruitute. qꝛ omnes ho mines iure naturali nascebantur liberi tamen huic iuri naturali derogatur per seruitutem vel aliter non derogatur iu ri naturali: sed obumbraẗ in hac parte. Ad aliud omnes sumus ab adam non sequitur quoniā aliqui sunt dotati maio ri virtute q̄ alij. ¶ Ad auctoritatē pla tonis concedo satis ꝙ per prefatū mo dū nobilitas potest acquiri ⁊ cōtinuari in descendētibus sic per dissuetudinez ⁊ nō vsum potest amitti ⁊ annullari no bilitas. ¶ Ex hijs infero ꝙ potest ꝑscri bi nobilitas quod potest sic ꝓbari: qꝛ si seruus gerat se ꝓ libero ꝑscribit liberta tem ergo a simili. Si aliquis cum ꝑde cessibus suis gesserit se ꝓ libero nobili poterit prescribere nobilitatem. C. de

prescrip.longi.tempo.l.ij.dico tanto tēpore q non extet memoria in contrariū ff.de aqua coti.& esti.l.hoc iure.§.duct⁹ aque.vnde quasi possidetur ista nobilitas arg.legis.si quis diuturno.ff.si serui.vendi.

¶ Clericus.C.&.xviij.cap.

Supposita ergo nobilitate Quero rex diligebat vnū ignobilem & volebat eum nobilitare. ignobilis ille renuebat asserens q nūq̄ de genere suo aliquis militauit nec ipse primus inciperet nichilominus rex dedit sibi supra collū.dicens verba assueta miles esto. Utrum ergo iste erit nobilis et videtur q sic. ¶ Pro cuius euidentia suppono q nobilitas que datur per principem infertur in alium ex mera gratia concedentis non ex aliqua necessitate ex meritis illi⁹ cui concedit̄ proueniente in auctentica.vt iudi.sine quoquo suffrag.§.Itaq̄.j.q.j.c.gratia Certe cause tamen possunt impellere. concedentem ad hoc faciēdū ymo propter virtutē illius cui concedit̄.l.vt virtutum p̄mia.C.de statu & yma.aliquando etiam ꝓpter actum viciosum illius cui conceditur.ff.de origine iuris.l.ij.§. preterea cum apius ibi ꝓpter furtū q̄s consecutus fuit dignitatem & officium. ¶ Et hoc videmus quandoq̄ per experientiam accidere q principes seculares & ecclesiastici nobilitāt & exaltant male meritos ꝓpter eorum actus viciosos atq̄ demerita:male tamen q2 peccant mortaliter ꝓferendo indignos dignis. ¶ Tertio conceditur nobilitas nulla cōsideratione habita ad virtutes seu vicia vt in muliere que nobilitatur propter maritum.l.j.de digni.superius allegata & mater ꝓpter filium.l.j.ff.de sena. ¶ Ex quib⁹ sequitur q nobilitas cadit in ignorantes:q2 vt dictum est nobilitas cadit in acceptione illius: q̄ nobilitatem confert & nō illius qui recipit sicut dilectio mea per quam accepto te in amicū potest contingere te penitus ignorante.qđ p3 in eo q̄ vt statim nascit̄ nobilis est licet consensu careat.vt in auctentica de defen.ciui.§.sed iterū & merito poterit acquiri nobilitas cū sit act⁹ qui dependet ex sola voluntate concedentis & non recipientis. Ex quib⁹ potest inferri q aliquis possit nobilitari in puncto mortis q2 potest cōferri ignorāti sicut & legatum.l.cum pater.§.surdo. ff.de leg.ij. videtur ergo q iste nobilis militabit velit nolit.

¶ Miles.C.&.xix.cap.

Credo totum contrarium q2 & si illa nobilitas dependeat ex voluntate cōcedentis dico tamē q terminat̄ in personam illius q̄ deb3 effici nobilis & videtur quasi quidā contractus qui non potest ꝑfici nisi ex consensu voluntatum contrahentium:dico vere vel ꝓsumptiue.l.j.§.j.ff.d̄ pac.fa.l.iij.C.qui mili.pos. Et per hoc respondetur ad cōtraria. Nec obstat quod arguitur de illo qui vt statim nascitur nobilis est q2 hoc cōtingit in nobilitate generis que ratione sanguinis defertur & transfert̄ in aliū etiā ignorātē quēadmodum & alia iura sanguinis quibus nec pacto renunciari potest.l.iura sanguinis.ff.de pactis. Nos autē loquimur de nobilitate que de nouo confertur ꝑ principem.

¶ Clericus.C.&.xx.cap.

Sed nunc instācius quero qualiter rex vel quis alius de vno puro rustico possit facere militem & nobilem. Et videt̄ q nullomodo q2 veritatem rex vel imperator non potest immutare q2 propter nostrum affirmare vel negare nichil mutat̄ in re sc̄d3 philosophū.arg.leg.ij.ff.de vsufruc.ea re.que vsu cōsumitur.

¶ Miles.c.xxi.cap.

Potest distingui q2 aut loq̄mur de nobilitate relata ad ꝓgenitores q natus sit ex nobili parentela. Et tunc dicendum est q illud est impossibile q natus sit ex nobili parente-

la q2 illud factum est nec in fieri esse potest. l. in bello. §. facte. ff. de cap. vel loquimur de nobilitate relata ad se ipsum: et tunc dico q imperator bene potest vel rex aliquē nobilitare faciendo eum militem vel alias. Et hoc videtur dicere. l. de illo qui ius aureorum anulorum impetrauit q honor eius auctus est: conditio autē nō immutata. ff. de cōdi. indebi. l. falsa demonstratio faciunt iura. ff. de natali. resti. l. j. et fi. et C. de proxi. sacro. scrini. l. iubemus. et sic habebit ymaginē nobilitatis quo ad opinionē tamē vulgi quodāmodo rustic⁹ remanebit. arg. l. ij. C. de iure aureorū anulo. quam opinionem nec papa nec imperator immutare posset extra. de sy. c. per tuas. ij. ¶ Ad rationes respondeo q reuera nō mutat sed bene conditionat quo ad effectus generales.

¶ Clericus. Cxxij. cap.

Rursum circa istam nobilitatē quero quidem miles creatus per regem serenissimus in armis de genere tamē ignobili: alius est de genere nobili de se tñ non est nobilis q2 non exercet actus strennuos. sed sedet iuxta caminū. quis istorum pferetur in honoribus sessionibus et similibus videt q nobilis nobilitate generis pferatur in honoribus q2 qui potiora iura allegat est pferendus. l. j. C. de edic. diui. adri. tollendo: sed iste allegat ius naturale qd est forcius q̄ nobilitas accidentalis. ergo etc. insti. de rerū di. §. singulorum. v. di. quasi per totum.

¶ Miles. Cxxiij. cap.

Videtur cōtrariū q magis cōmendat quis de facto pprio q̄ alieno. ff. de ope. li. l. cū patronus. §. cū libertus iuncta. l. nec adiecit p socio. Etiam magis infamat de facto suo q̄ alieno. l. furti. §. si quis alieno. ff. de hijs qui no. infa. sed sic est q iste nobilitatus de nouo de suo pprio facto cōmēdat. ergo etc. Itē facit auctoritas socratis si laudas aliquē: q2 generosus parētes ei⁹ laudas: si q2 diues dicias laudas si q2 formos⁹: expecta modicū et nō erit sz si laudas aliquē q2 virtuosus tūc ipsum hominez laudas. facit. C. de diuer. offi. l. ad splendioris. ¶ Item dicit lex q vrbana mancipia recognoscuntur. Non ex loco vrbano seu rustico: sed ex operibus ipsorum. Nam qui operā rusticam exercet rusticus est. qui vrbanā vrbanus dicetur. Non igitur ex loco natiuitatis: sz ex operibus et virtutib⁹ vnusquisq gratiam sibi cōparat q2 adam extra paradisum creatus est. eua vero in paradiso. xl. di. c. illud. et c. quelibet ea. di. Quid paradiso iocundius: quid celo securius. et tamen homo de paradiso: angelus de celo cecidit. ¶ Ex quibus videtur istū strenuū militem preferri debere. Finaliter tamen domine clerice rationibus vestris concedendo q nobilis nobilitate generis pferēdus est nisi tāta esset illi⁹ strēnuitas prerogatiua q scdm opinionē omniū nō immerito deberet anteferri vt alios cederet in exemplū. Hoc potest pbari per vnam legem que dicit q vn⁹ debet alium pcellere in gradu scdm tēpora nisi sit alius qui labore vincat. Nā si testimonio. xv. priuatū ius ordinis sit pbatū pferendus est. Et hoc nisi a primis sacroꝝ scrinioꝝ aliquis sit genitus q2 tunc solet facilius anteferri p. l. vnicuiq. C. de pxi. sacro. scrini. l. xij. Et illud est de consuetudine que est optima legū interpres. Contraria vero concluserūt de nobilitate theologica quo ad deū de qua supra tetigit. ¶ Et est aduertendū de ista nobilitate q plures fuerunt antiquorum opiniones vna cū fuit opinio q nobilitas ē antiqua possessio eris: seu diuiciarū: cum pulcris moribus seu regiminibus. Sed ista opinio ab aliquib⁹ reprobobatur q2 diuicie nō possunt dare nec auferre nobilitatē qd apparet q2 diuicie de se sunt viles et qd vile est nobilitari nō potest vilitas autē earum

apparet q2 diuicie congregate non quie tant animū. sed maiorem curā tribuunt. Et preterea pluribus aliis modis contingit nobilitas q̄3 istis. Sed cōtra istorum reprobationē posset argui: q2 diuicie conferūt ad magnanimitatē que est virtus moralis. vt habetur p sāctū Thomā. in secunda secūde. q. c. xxviij. 7 phs iiij. ethicorum vbi tractat de nobilitate. ¶ Item quicquid confert ad felicitatē confert ad nobilitatē scdʒ eundē sed diuicie conferunt ad felicitatē q2 sine eis non contingit hominem esse felicē sm philosophum pmo ethicorū. Et videt approbare phs quinto politicorū circa pncipium vbi sic ait. Nobiles esse videntur quibus existunt pgenitores virtus 7 diuicie. ¶ Finaliter tamen cōcludo q diuicie non sunt nobilitas seu dignitas nec nobilitatē possunt dare directe possunt tamen esse causa remota ob quā nobilitas possit contingere 7 sic cō cōcludunt rationes in oppositū. ¶ Secunda opinio fuit q solum antiqui boni mores faciunt quē nobilem istorū opinio reprobatur. Nam isti videntur psupponere q ex vili patre nō potest descendere nobilis filius quod patet quia requirunt antiquitatē 7 sic sequeretur q omnes sum⁹ nobiles vel omnes ignobiles q2 primus parens fuit nobilis. Ergo omnes nobiles. Si prim⁹ parēs fuerit ignobilis. Ergo oēs ignobiles q2 nūq̄3 in persona alicuius potuit incipere nobilitas secundū illam opinionē. Aut ipsi habent dicere q mund⁹ fuit ab eterno cū multitudine hominū quod est falsum 7 cōtra fidem christianam sic rebrobant aliqui dicta opinionē. ¶ Sed tū cōtraʒ ad veritatē illud qđ est dictum q ex vili patre nū possit nasci nobilis filius: namʒ requiritur antiquitas morū 7c. Non videtur esse verum. nam ista potest esse in vno homine q2 si durauerit lōgo tpe. x. vel. ix. annis in bonis morib⁹ censent antiq̄ boni mores. ff. de leg. l. de q̄b⁹. vnde ex istis actib⁹ virtuosis nō erit nobilis. nec est verū vnū cōsequēs qđ ponūt. sic q oēs essemus nobiles aut ignobiles. ¶ Pone eñ quidā fuit nobilis nobilitas eius transit i filios nisi p eoꝝ delicta amittant. nam pper delicta quis infamatur 7 pper infamiā pditur dignitas 7 nobilitas. vt. l. j. 7. l. quotiēs. C. de digni. libro. xij. Si ergo aliquis ex filiis se gessit virtuose retinet nobilitatē. si vixit viciose perdit nobilitatem 7 erit plebeius. Et ita fuit de facto in caym qui occidit abel fratrem suū q pdidit pris nobilitatē. vt habet gen. iiij. c. Et d hoc multa exēpla ponūtur p maximū valerium sub rubrica qui apparentibus de generāt. ¶ Item pone ex eodē patre nobili nasci vnum filiū legitimū aliuui bastardum certe ad legitimū transit nobilitas non spuriū. vt. ff. de statu ho. l. cuʒ legitime 7 de sena. l. liberos. ¶ Exemplum in abraham qui habuit filiū legitimū 7 filium ex ancilla gen. xxj. c. licet. ergo iste reprehensiōes verum videant cōcludere verūtamē non arbitror q antiquitas morū sit nobilitas nec nobilitatē facit sed potest esse causa nobilitatis. ¶ Tercia opinio fuit q illi dicant nobiles q descendūt ex parētib⁹ nobilibus puta patre vel auo. licet ipse descēdens sit modice conditiōis. istud rephēdūt illi eisdem rationibus quib⁹ rephēdunt pdictam opinionē. vt videt pdicta opinio psupponere q nō sit nobilis nisi qui nascitur ex nobili 7 q ex rustico nō possit nasci nobilis. Pone eñ vnus rustic⁹ incepit esse valēs 7 pbus hō: 7 tenere statū nobilitatis certe ipse non erit nobilis: q2 illa rusticitas nō potuit perfecte qurgari in eo. sed filij et nepotes erunt nobiles sicut quotidie videmus in rusticis peruenietibus ad aliquē gradum ciuilitatis. Unde ex patre ignobili: sed tamen valenti nascitur filius vel nepos nobilis. ¶ Unde sciēdum est q ex parētib⁹ nobilib⁹ qñq̄3 nascit fili⁹ bonus 7 virtuose viuens 7 iste erit nobilis quādoq̄3 nascit filius reprobus qui habet mores malos ex quibus est infamis 7 tunc perdit nobilitatem. vt. l. j. C. de

digni. allega. ¶ Quandoqꝫ nascit' filiꝰ qui non habet bonos mores nec malos forte cecus ꝛ mutus vel forsitā demens ꝛ in isto casu talis retinet nobilitatē. l. cum pretor. ff. de iudic. ¶ Quarta fuit opinio ꝙ vbicunqꝫ est virtus: ibi est nobilitas. et intellige de virtutibus qua hō felix efficitur habet ergo hec opinio ꝙ omnis anima predestinata a deo est nobilis. Et hec est vera nobilitas qua nobilitate pauci reperiuntur nobiles. Uideamus an hec opinio sit vera ꝛ ostēdo ꝙ non. ¶ Pone aliquē propter sua delicta' eē infamē ꝛ sic in eo nō cadit dignitas vel nobilitas. vt est dictū postea reuersus ad bonos mores est effectus virtuosus. Iste secundum hanc opinionem erit nobilis quod est falsum nisi restituatur a principe. vt. l. imperialis. C. de nuptijs. ¶ Item pone aliquem virtuosum cōdempnatum de crimine contra veritatem quod infamat certe iste erit nobilis. sm istam opinionē qđ est falsum cum infamis sit. ff. de hijs q. no. infa. l. athletas § fi. ¶ Itē pone ex vno regē nasci vnum filium qui futurꝰ est reprobus certe iste secundum istam opinionem non erit nobilis quod est falsum quia saltem interim anteqꝫ vicia cōmittat erit nobilis. vt. l. senator. C. đ digni. libro. xij. Itē sequeretur ꝙ seruus virtuosus esset nobilis quod est falsum l. fi. C. qui mili. non pos. ¶ Preterea falsitas huius opinionis patet auctoritate diuine scripture. dicitur enim ecclesiastici. x. c. a principe stultum positum in sublimi dignitate ergo est nobilis qꝫuis stultus. ¶ Preterea si vera esset ista opinio sequeretur ꝙ nullus rusticus esset virtuosus vel predestinatus in salutem qꝛ si esset virtuosus vel pdestinatus. ergo nobilis ꝛ non plebeus hoc pbatur auctoritate philosophi. iiij. ethicorum qui dicit ꝙ sunt quidem homies virtuosi qui tamen sunt nobilitate priuati. ¶ Insuper potest esse rusticus vel seruus prudens fortis temperatus in hijs que sibi incumbunt: nesciret tamen dominari. certe iste non est nobilis. vt dicit philosophus in libro politicorum. c. ix. ergo est nobilitas vbicunqꝫ est virtus

Quid igitur dicemꝰ pro euidentia huiꝰ habemus ponere tres nobilitates.

¶ Prima est theologica ꝛ spiritualis.

¶ Secunda est nobilitas naturalis.

¶ Tertia est nobilitas politica ꝛ ciuilis. ¶ De prima scꝫ de nobilitate theologica ꝛ spirituali est querendum incōpectu eterni iudicis apud quē nulla est secretorum obumbratio nec aliquid latet nec est verū quod dicit opinio predicta. Nam apud deū nobilis est omnis ille qui est in gratia non enim potest eē in caritate sine gratia faciē. ¶ Item omnis qui est virtuosus ea virtute que facit aliquē felicem est nobilis. Istos autem nobiles non possumus hic perfecte cognoscere nisi per reuelationem. dicit enim ecclesiastes. ix. c. Nescit homo vtrum amore vel odio dignus sit. Et multi sunt predestinati qui apud nos sunt ignobiles: vt patet per apl'm. j. ad corinthi. iiij. c. Istam ergo nobilitatem theologis relinquamus disputandam.

¶ Scđo dicit ꝙ ē nobilitas naturalis q̄ potest cōsiderari duobꝰ modis primo put cōgruit animalibus rationalibus ꝛ irrationalibus et alijs etiam sensu carētibus. ꝛ isto modo dicuntur nobilia et ignobilia scđm bonitatē operationū vt in brutis pꝫ. ¶ Dicimus enim quosdā canes nobiliores alijs: quasdam aues similiter nobiliores alijs etiam eiusdem speciei idē de ceteris animalibus idem de pomis et eodēmodo inter artifices dicimꝰ quosdā nobiles qui sunt magis instructi alij ignobiles qui sunt ignari. C. de condi. in publi. or. l. i. libr. x. ꝛ de postula. l. pudendum. Et istomodo seruus ꝛ ancilla potest esse nobilis leuitici xix. c. ibi ancilla nobilis. ¶ Et de hac loquitur phūs. v. ethicorum. c. qnto in pncipio et de hac nobilitate non querimus qꝛ per hanc non possumus discernere nobilem a plebeio sed dei iudicio hoc ꝛ merito relinquimus. ¶ Secundo

potest considerari put cadit in hominibus hec nobilitas naturalis seu temporalis .i. naturali ratione inducta, qd iuristę appellant de iure gentium primeuo quod apparet qꝛ solis hominibus conuenit. Et de ista nobilitate dicit philosophus libro politicorum. c. iiij. nichil aliud ꝗ veritas seu bonitas. & malicia distinguit seruum & liberum nobiles & ignobiles. hoc autē nō est intelligēdū de ois virtute sꝫ de ea virtute ꝗ ꝯpetit aliquibus put apti sunt dominari nō de ea que competit eis put apti sunt subici. vt patet per philosophum primo politicorum. ix. c. ¶ Dicendum est ꝙ talis nobilitas est virtus put competit hijs qui apti sunt pesse seu dominari. ¶ Qualiter ergo describetur dignitas seu nobilitas pōt discribi sic sm quod hostien. describit dignitatem extra. de pben. & digni. dicit ꝙ est peminentia quedam: idem posset dici de nobilitate. Sed certe nimis generaliter loquitur: qꝛ & serui habent peminentiā. vt sunt ordinarij vel vicarij & etiam plebei & rustici habent peminentiā Innocen. vero tertius. c. de multa de pben. dicit ꝙ illa est dignitas que reputatur dignitas & si non reputatur dignitas non est dignitas idem potest dici de nobilitate. ¶ Istud tamen non probat rationibus & nimis generaliter loquitur tamen veritati ppinquus est. ¶ Quid ergo dicēdum nobilitas apud nos inuēta est ad similitudinē & imitationē illius nobilitatis ꝗ est apud deum arg. l. imperialis circa pncipium. C. de nup. Sicut ergo apud deum ille est nobilis quē de⁹ sui gratia sibi gratum fecit. Ita in foro mū ille est nobilis quē princeps vel lex sui gratia sibi gratum fecit: non tamen potest eē similitudo per omnia. Et ideo de hac nobilitate put intelligitur apud deum relinquitur theologis. de nobilitate autem que est apud nos ponā diffinitionem & examinabo eam & sic apparebit theorica & pratica huius materie.

¶ Nobilitas est qualitas illata per pncipatum tenentem qua quis vltra honestos acceptus ostenditur. Examinemus ista verba. ¶ Dixi ꝙ nobilitas ē qualitas hoc apparet esse verum quia pōt adeē vel ab esse subiecto pter subiecti corruptionē hoc apparet in muliere plebeia que nubit nobili statim efficitr nobilis. l. mulier. C. de digni. lib. xij. Et in hijs in quibus imperator vel rex de nouo concedit dignitatē. vt patet quasi per totum librum. xij. C. vt in muliere nobili que nubit plebeio. vt. l. j. C. de dignit. ꝗ perdit dignitatē. Et sic est possibile ꝙ aliqua pte tpis quis sit nobilis aliqua ignobilis qd est verū pone sarracenū vel anglicū nobilē captū a nobis certe erit ignobilis apud nos: qꝛ seru⁹ Idem si aliquis de nostris nobilibus caperetur ab eis & de facto in ciuitate pisij in ytalia si quis plebeius efficiatur miles habetur pro nobili sed i ciuitate florencie remanet popularis. Et hoc est expressum in l. muneꝝ. §. j. ff. de mune. & hono. sequit i pdicta diffinitiōe illata hoc ideo ponitur qꝛ nullus potest habere auctoritatem a se ipso sed oportet ꝙ ab alio conferatur extra. de institu. c. fi. Et qui eam sibi assumit incidit in crimē falsi. vt. l. ij. circa finem. ad. l. Julia. maiestatis. Et nobilitas confertur i aliquē ex mera gratia cōferentis nō ex aliqua necessitate que sibi imponatur ratione alicuius meriti ex parte recipientis. vt est tactum & lacius declaratum. ¶ Cause ergo cōcedendi alicui nobilitatē possunt esse triplicis gnis. ¶ Primo propter act⁹ virtuosos scdm quod possunt poni plura exēpla per totū librum. xij. codicis. ¶ Scdo ppter actus viciosos vt pꝫ. in. l. ij. §. postea cū apius superius alleg. ¶ Tertio ꝯceditur ista nobilitas nec ppter vicia nec virtutes. vt pꝫ i nobilitate ꝗ pcedit ratione gnis. vt in illa ꝗ conceditr mulieri ignobili ꝗ nubit nobili & i matre senatoris. ff. ð sena. l. j. Et per hoc inferꝛ ꝙ nobilitas nō est virtus qꝛ pōt cadere in ignorantē est tn̄ signum virtutis qꝛ credendū est pncipatū tenētem qui pōt aliquē in dignitatē seu no-

bilitatem constituere hoc facere propter virtutē. vt. ff. de offi. pro. l. j. Sequitur in diffinitione principatū tenentem hoc dixi quia nullus nisi ille qui tenet principatū pōt concedere nobilitatē arg. extra. de elec. c. j. libro. vi. ¶ Item principatū tenentem intelligo generaliter siue sit ille qui tenet principatum omniuz vt deus qui istas dignitates et nobilitates temporales imediate confert vt habetur. j. et. ij. regum. Item de imperatore rege seu alio quocunqz nō recognoscente superiorē in terris. Et est etiam de alijs principib[us] inferioribus vt est marchio dux vel comes qui habēt auctoritatē cōcedendi seu cōdendi leges in suos subditos. Et idem de quolibet populo qui habet auctoritatē cōdendi leges seu concedendi. vt ff. de mune. et ho. l. j. circa principium quod probat quia lege conceditur nobilitas per totum librum. xij. codicis. Et idē de ciuitatib[us] quibus princeps cōcedit leges facere. vt l. omnes populi. ff. de iusti. et iur. ergo etc. Ex predictis inferunt multa. ¶ Primo quod predicti magni barones. licet non sint milites possunt milites facere. Et circa hoc dubitatur. Utrum rex vel alius habens potestatē nobilitandi aliquē possit euz nobilitare extra territoriū suū. Et vr quod non quia ibi est vt priuatus. l. fi. ff. de iurisdictione omniū iudi. ¶ In cōtrariū est veritas quia ea que sunt volūtarie iurisdictionis possunt exerceri extra territorium. l. ij. ff. de offi. proconsul.

¶ Ultimus si queratur qualiter simplex miles nullam etiam iurisdictionē habēs pōt non subditū facere militē respōdeo quod hoc facit ratione cōsuetudinis que habz vim legis. ¶ Sequitur in diffinitione qua vltra alios plebeios etc. hoc iō dixi cum plebeiorum quidam dicunt honesti: quidem viles. ff. de penis capitaliuz. §. j. et de incendi. ruina et naufra. l. pediu s. §. j. licet igitur isti honesti sint magis accepti quam viles tamen propter hoc non sunt nobiles nec desinunt esse plebei requiritur ergo quod sit accept[us] vltra honestos plebeios. ¶ Dixi in diffinitione acceptus hoc nota. quia nobilitas cōsistit in hoc quod superior facit quē sibi gratum et acceptum. Sequitur in diffinitione ostenditur hoc ideo quia si per mille annos quis viueret cuz omnibus virtutibus et princeps eu3 diligeret tamē plebeius remaneret donec ei cōferatur aliqua dignitas seu nobilitas per quā distinguatur a plebeis. Et hec ostensio fit expressis verbis principis et aliquando re ipsa et ipso facto. vt si concedatur alicui aliquod officium quod habet dignitatem annexā seu nobilitatem vt si concederet alicui comitatum ducatum vel marchionatū vel similem de mune. et hono. l. honori. libro. x. codicis. Quis dicitur dux vel marchio. c. primo. Sed si queratur que sint ista officia que habent nobilitatē annexam respondeo quod hodie illud officium habet nobilitatem annexā seu dignitatē quod in vniuersitate illa seu patria vbi de hoc agit dignitatē habere reputat. Hoc probat auctoritate Innocen. in. c. de multa extra. de preben. et per textum. ff. de munc. et hono. l. fi. in principio vbi questura que i aliqua ciuitate inter honores nō habetur. Infertur ergo ex illo textu quod ad reputationem vniuersitatis est recurrendum. vtrum aliquod officium habeat dignitatē annexā. Concludit ergo quod nobilitas reputatur ex acceptatione principis et etiam populi.

¶ Clericus. Cxxiiij. cap.

Unū gratia quia nobiles solent i vexillis et alijs armis portare de insignijs et armis per vos reuerēde miles nisi vobis generet tedium nunc volo informari. Et primo vtrum talia insignia in vexillis et clipeis et alijs licitum sit defferre.

¶ Miles. cxxv. cap.

Ad hoc respōdeo quod quedā sunt insignia dignitatis vel officij que pōt portare quilibet habēs dignitatem illā vel officiū vt exēplū in insignijs proconsulū et legatorū. vt. l. j. ff. de offi. pro

cōsul. ꝛ de re. diui. l. sācitū ꝛ ista insignia potest portare quilibet q̄ habet illā dignitatē: aliis autē portare non licet alioquin crimē falsi possent incurrere. ff. de fal. l. eos. §. fi. Et ideo puto q̄ illi q̄ portant insignia doctoratus cum non sint incurrunt crimen falsi. vt potest deferrāt birretū rotundū vel calcaria deaurata sic nec lȝ simplici scutifero de aurata ornamēta portare vel defferre. Quedam sunt insignia alicui᷒ singularis dignitatis vt videmus quilibet rex quilibet p̄nceps ꝛ ceteri potentiores habent sua arma ꝛ sua insignia et ista nemini alio licet defferre vel suis rebus depingere. vt in auctentica. de mandatis p̄ncipum. §. oportet ꝛ hoc nisi de mandato principis seu officialiū suorum sup hoc habentiū potestatē. Quot sūt insignia seu arma p̄uatoꝝ hominum nobiliū popularium ciuitatis quidē reperiunt̄ qui habent arma ꝛ insignia que portant ex concessione imperatoris vel regis. ꝛ q̄n eis liceat portare talia insignia: non est dubium. De principis enim potestate disputare instar sacrilegii est. C. de sacri. l. ii. Quidā autem arma seu insignia sua auctoritate assumunt. Et istis an liceat videndum est. Et p̄mo videt̄ q̄ liceat: sicut enim noīa inuēta sunt ad recognoscendū hoīes. vt. C. de ingenu. ma. l. ad recognoscendos ita etiā ꝛ ista insignia inuēta sūt ad hoc. ff. de re. diui. l. sanctū. sed talia noīa cuilibet sibi licet imponere ad placitū. vt dicta. l. ad recognoscendū ꝛ de fals. l. falsi in p̄ncipio. Et ista insignia cuilibet licet portare ꝛ depingere in suo tm̄ ꝛ nō in alieno. argu. extra. de excel. p̄la. c. dilecta cū ibi notatis.

Clericus. cxxvi. cap.

Ed iuxta hoc quero vnus portat certa insignia: alı᷒ portat eadē vtrū hoc liceat. Et videtur q̄ sic q2 potest quis assumere nomen alteri᷒. ff. ad trebel. l. facto. §. si vero nominis ꝛ possunt esse plures eiusdem nominis. vt. l. duo sunt ticii. ff. de testa. tu. ergo potest quis assumere arma alteri᷒ ꝛ plures eadem insignia portare.

Miles. cxxvii. cap.

D decisionem p̄dictoꝝ premitto q̄ si signum alienum portare vergat in alterius p̄iudicium vel iacturā quia forsitā ille cū vituperio portabat seu vituperose tractabat ar. C. de iudi. l. iudices. ꝛ. C. de epi. audi. l. minime. Et est expressum extra. de excel. p̄la. c. dilecta. Et de hoc potest conqueri ille cui᷒ arma sic deferunt̄. vt. C. d̄ his que pene no. l. i. ¶ Itē iudex ex officio suo si videat ex hoc scandalū posse deuenire seu deceptionē subditoꝝ pōt p̄hibere ar. C. de la. li. tol. l. i. §. hoc quidē vbi circa eos qui pileati antecedunt aliqua statuit iudex ne populus decipiatur. ¶ His p̄missis i questiōe proposita distingue. Nam quandoq3 vn᷒ assumit arma que alter portauit ab antiquo ille tm̄ qui ab antiquo portauit non potest ledi per talem assumptionem. ¶ Exemplum vnus theotonicus venit parisius ꝛ inuenit quendam nobilem gallicum portātem similia insignia seu arma suorum antiquorum. Et de hoc volebat conqueri. certe non potest. tanta est enim distancia inter vtriusq3 domicilium ꝛc. ¶ Quandoq3 potest cōtingere qd alterius multū interest. Quid enim si homo odii plenus cuius vite plures insidiātur assumpsit arma hominis pacifici certe illius interest ꝛ poterit illum facere prohiberi. sicut enim potest peti p̄hibicio ne ipsi᷒ arma vel signum vituperose portetur. vt dictuȝ est: multo poti᷒ potest peti p̄hibicio ex hoc ne propter vnitatem armorum vnius alius p̄ alio occidatur vel alias iniurief. Item si ex hoc pudor primi aliquomodo lederetur. argu. dicte leg. minime. Et hoc per officium iudicis ad quem spectat quies populariū. vt. ff. de offi. p̄fecti vrbis. l. i. §. quies quoq3. Quādoq3 pōt ↄtigere q̄ multoꝝ de pp̄lo iter est. Ho

namus exemplum in aliis signis q̄ in illis que portãtur pro armis pone quē dam fabrum ditissimum qui in gladiis et aliis suis operibus faciat certa signa ex quibus opus illius magistri esse di= gnoscitur et ex hoc tales merces meli⁹ venduntur puto q si aliquis faceret ta le signum q posset prohiberi quia nedū faber: sed etiā pp̄lus deciperetur. Acci peret enī pp̄lus opus vnius pro opere alterius ar. dicte legis persone de. la. li. toll. Eadem ratione dico in signis qui= bus vtuntur notarij vt. C. de accep. l. nemo. Idem in signis quibus vtuntur mercatores. Idem in signis quib⁹ vtū tur fabricatores cartarū de papiro et si= milium per easdem rationes. Et hoc si militer expediretur iudicis officio vt est dictum.

¶ Clericus. cxxviij. ca.

SEd rogo quid prosunt ista arma et quid conferunt sic cōcessa per principem vt est dictum.

¶ Miles. cxxix. ca.

REspondeo q multum conferunt quia talia arma sunt maioris no= bilitatis. sic concessa a principe q̄ si ea propria auctoritate assumeret. sic dici= mus in testamento facto coram princi= pe q est maioris nobilitatis. C. d̄ testa. l. oim. ¶ Scd̄o quia posset ab alio pro= hiberi illa portare argu. ff. de mino. l. Minor aūt magistratus in principio. ¶ Tertio quia si duo assumpsissent ea dem arma seu eadē insignia nec de prio ritate seu posterioritate appareret prefer retur ille qui obtinuit a principe vt. ff. de excu. tuto. l. si duo. Quarto q2 si eēt in exercitu vel alio loco ōr q̄rat̄ q̄s debe ret p̄cedere: precedere d3 defferēs ar= ma a pr̄icipe concessa. ff. de alb. scribē. l. fi. et extra de maio. z obe. c. ptuas z i= telligi ceteris parib⁹. s. q ille q̄ habuit arma a principe sit equalis dignitatis alis preferret̄ existens in maiori digni= tate ar. ff. de. alb. scriben.

¶ Clericus. cxxx. ca.

VLteri⁹ q̄ro qualiter ista arma seu insignia transeāt ad successores

¶ Miles. cxxxi. ca.

REspōdeo q̄d q̄ā sūt vnius domus seu agnationis et ista transeūt ad oēs de agnatione descēdentes siue sint heredes patris siue aui siue non. ar. ff. de relig. l. familiaria z. l. sequenti. nec p diuisionē pōt assignari vni. ar. C. de re= lig. l. si sepulchrū. Ad cognatos vō seu alios affines nō trāseūt ar. C. de relig. l. ius familiarū. Et vtrū ad bastardos talia insignia seu arma transferant̄ vi= det̄ q nō: q2 nō sūt de familia vł agna= tione vt. l. pnūciato. ff. de verbo signifi catiōe. Cōtrariū tn̄ obseruat̄ de cōsue= tudine in aliquib⁹ partib⁹ cui stādū est cū sit satis rationabilis. Nā morbo la= borant alieno. l. fi. C. de na. ex li. ven. et nasci de adulterio nō est culpa geniti s3 gignētis. c. nasci. l. v. di. §. i. Nouē natu= rales tn̄ fuerūt assūpti in romanū pon tificē. Et ē aduertēdū q qn̄ multiplicā tur hūi q̄ de eadē domo seu agnatiōe de scendūt expedit q portēt aliquas diffe rentias s̄m q magis z minus distant a stipite vt inter se discernant̄ sicut nomi ni adduit̄ pnomē.

¶ Cleric⁹. cxxxij. ca.

NUnc dn̄e miles petitionibus seu q̄stionib⁹ meis circa ista arma seu insignia volo finē iponere. Et solū sup est mihi vnū dubiū quis color in armis apud vos milites reputetur nobilior.

¶ Miles. cxxxiij. ca.

CIrca hoc est diligēter aduertēdū q vnus color dicit̄ nobilior alio seu altero respectu eius qd̄ repn̄tat vel scd̄3 se. ¶ Primo mō color aureus est nobilior q2 eū enī repn̄tat̄ lux/ si q̄s enim vellet figurare radios solis qd̄ ē corp⁹ maxime luminosū hoc nō posset cōuē= niētius facere q̄ per radios aureos cō= stat enī3 q nil luce nobilius. C. de sum. tri. et. fi. ca. Epistola inter claras et in autentica habita. C. de filius p patre. Et ideo in sacra scriptura pro re maxi= me excellentie sol figuratur: vt ibi ful= gebunt iusti sicut sol Et propter huius= modi nobilitatem nulli licet portare vestes auratas nisi soli principi vt. C.

vt.C.de vesti olo.l.i.z.ii.quis hodiernis temporibus consuetudo se habeat in contrarium:et fastus műdanus insaciabilis qui etiam epi deo ad instar antiqui patris sui se vellet compari. ¶ Sequens color nobilis est color purpureus seu rubeus qui figurat ignẽ qui est summum elementű et nobilius elementorum et est corpus post solẽ secűdario luminosum z ppter eius nobilitatẽ:nulli licet portare vestes tales nisi pricipi. vt.C. de vestib.alo.l.iii.iiii. et.v. et in dicta.l. tertia exprimit hunc colorem eẽ nobiliorem aliis. Sequens color est azureus per eum enim figuratur aer quod ẽ corpus dyaphanű et maxie receptiuű lucis et sequens elementum pc st ignem nobilius.vnde pdicti colores ppter illud quod repugnant dicuntur nobiliores. ¶ Qualiter autem colores secűdum se dicantur nobiliores . dico q sicut lux est nobilissima cuius contrarium dicűtur tenebre . vt sint vilissime sic in coloribus secundum se color albus est nobilior:quia maxime appropinquat luci. Color niger est infimus quia maxime appropinquat tenebris. Colores autem sunt magis vel minus nobiles scđum quod plus vel minus appropinquant albedini vel nigredini. Istud videtur de mente aristotelis in libro de sensu.z sẽsato. ¶ Clericus. Lxx.xiiii.Lpm·

De armis z insignis regum et pncipum et alioră potentiu3 nobiliű plura z cőuenien ẽ tetigistis. Conueniẽter eni vt tales ab aliis quibusdam insignis cognoscantur. Hij enim sunt qui in rebus publicis ac priuatis lapsa erigunt/fatigata reparant/deo seruiunt/parentes ac patriam saluant/salutẽ rei publice vite proprie preferentes. Et vtinam modernis temporibus principes temporales imperatores/reges/marchiones/duces/comites barőes. Et generaliter omnes nobiles sint tales. S3 pthdolor quasi oẽs tirãnisãt qđ p singula discurrẽdo luce clarius ostẽditur. Tirannus eni grece latine dz frons vel angustia.vñ frontes reges tiranni vocant. Nã reges pessimi z improbi luxuriose dictatiőes cupiditatẽ z crudelissimas dominationű in populis exercẽtes a tyro qđ est angustia quia angustiant z cruciant seruos sm Aug.tirus interpretat augustia siue tribulatio vel plasmatio aut fortitudo vt p3 i interptationibus biblie que omnia i malo cőgruunt tyranno. Et diffinit tyrannus sm greg.in moralib9 li.xii. pprie tyrãnus dr q in cői re publica nő iure pncipat Sed secűdű est q omnis supbus vt tyrãnus exercet. Nam quidã nonnunq in re publica hic per acceptum dignitatis et potentiã alius in puincia alius in ciuitate alius in domo ppria nequiciã exercet:et post pauca apud se tyrannus cui iniquitas dominat intus:quia et si exterius non affliget proximos intrinsecus tñ habere potestatẽ appetit:vt affligat. Hec sunt verba gregorii.hec discussiamus. ¶ Sicut eni iperator romanorum vel rex per electionem rite et recte sine iure hereditario assumptus est verus z iustus dñs:ita si quis vult alius locű iniuste tenere p prie tyrannus appellat. Hoc contingit primo quia caret titulo:qz non est electus: vel est electus sed non de iure: vel electus z reprobatus: de elect.c.venerabilẽ vel electus coronatus postea reprobatus iusto iudicio vt extra de re iudi.c.aplice. Et vt dicit de saule rege.i.regű.xiii.c.vbi samuel propheta sic ait . stulte egisti nec custodisti mandata dei tui que pcepit tibi q si nő fecisses cőtra ea tűc pparasset dñs tuű regnű sup israel in sempiternum sed nequaq regnű tuű vltra consurget. Hoc idẽ p3 in rege frãcie p romanű pontificem deposito.xv.q.vi.c.alius. ¶ Ex quo appet q pp pctã rex priuat regno z tűc tyrannus est si amplius regimine se imisceat. Et est aduertẽdű q quinq sűt spẽs tyrãnorum .est tyrannus generalis i cői re publica romanorum:alius regni qui regno non iure principat: alius ciuitatis:alius vnius domus. ¶ S3 vtrű i vna vicin ia dicat qs tyrãnus respődendű est

q non vt patet ex verbis Gregorij qui
hanc tyrannidis speciē nō posuit. hoc
etiam pbatur ratione. regimen tyranni
pessimum est oppositum recto regiminis
regis naturalis seu alijs iuste regentis.
apparet ergo q vbi non est regimen ibi
non potest esse tyrann9. Cum igitur in
regno puincia et ciuitate cadat regimē
ibi cadit tyrannis. sed in vicinia non con
uenit esse rex vel regimen aliqd per mo
dum iurisdictiōis. ideo ibi non cadit ty=
rann9 quia vicinia non regitur per vnū
sz per illum qui totam ciuitatem regit.
Et licet in vicinia sint aliqui magis po
tentes qui alios opprimunt non tamē
dicuntur tyranni: sed sunt illis potētio
res de quibus in. l. iij. in principio. ff. de
alie. mu. iudi. cā facta. ¶ Sed contra
predicta posset dici: communiter enim
in qualibet ciuitate contingit q diui=
sio sit per quarterias vel parrochias: z
in qualibet parte sunt aliqui qui vocan=
tur capitanei vel sindici qui presunt ne=
gocijs illius partis ciuitatis de quibus
notatur. ff. de pactis. l. itez magistrat9.
ergo cum ibi sit regimen apparet q ibi
poterit esse tyrannus. ¶ Respondeo
tales non habent iurisdictionem licet
qñq eis aliqualis cohertio permittat
pro quibusdam exactionib9 faciendis z
maleficijs denunciandis isti enim dicū=
tur familiares illius qui regit ciuitatez
et sic non principantur sed principanti
famulantur et sic non possunt dici tyrā
ni: sed dñi potentiores. Et sic ratione
officij possunt timorem inducerere z in
cidunt in constitutionem illam. l. si per
impressionem. C. quod metus causa.
Sed nunc examinemus qualiter in do
mo propria quis dicatur tyrannus. Et
videtur q nullomodo quia ibi nō exercet
iurisdictionem. ergo. zc. In contra
rium sunt verba Gregorij vbi supra in
domo ppria potest dici pater familias
habere aliquam iurisdictionem in ser=
uos z filios vt. l. sui z filij. ff. d furt. C.
de pa. po. l. congruētius. ¶ Item maior
seu antiquior dom9 quodāmō quādam
iurisditionē habet in vxorem et liberos
etiā. antiquior frater z patronus i mino=
res qui sunt in eadē vel alia domo. C.
de emenda propinquorum. l. j. ergo si in
illa domo non iure principatur dicitur
tyrannus. Et ideo siquis de familia fa
ceret aliquem contractum metu illius
qui est tyrannus in domo rescinderetur
sicut factū metu. ff. quar rerum actio nō
da. l. j. §. onerāde. ¶ Possum9 etiam
tyrannum in domo dicere abbatem ali
cuius monasterij q in eo iure non prin=
cipatur vt qr intrusus extra de preben.
c. eā qui li. vj. vel licet habeat titulū ty=
rannice tamen regit et gubernat.
¶ Nunc aūt de tyranno ciuitatis. z di
citur ille qui in ciuitate non iure princi=
patur. ¶ Sicut autem non iure princi=
pari multis modis cōtingit: ita tyrāno=
rum multiplices sunt species. Nam qui=
dam est tyrannus aperte et manifeste:
quod potest contingere quandoq ex p=
te tituli/quandoq ex parte exercicij.
¶ Est igitur tyrannus manifestus ex
defectu tituli: primo si ciuitas vel ca=
strum quod inuaditur nō habet ius eli=
gendi rectorem: si aliquis in illa pro re=
ctore se gerit sine licentia superioris ty
rannus est et incurrit penam. l. iul. ma=
iestatis. l. iij. in fi. Idem si finito officio
eo inuito ad quem spectat remouet in
eo. ¶ Nunc autem videndum est qua=
liter violētiā vel metum inferant i po
pulum. respondeo si intrinsecus fiat cō
tra ciuitatem sine iussu superioris vt di
cta. l. ij. ff. ad. l. iul. maiestatis vel si cum
gente forensi expugnant ciuitatem vt
ff. ad. l. iul. de vi. publica. l. iij. vel si cum
hominibus eiusdem ciuitatis fictotis
more facit se eligi in dominum: tunc ta
men plus dubitationis habet quia ma=
ior pars videtur hoc facere. maior au=
tem pars videtur esse ex eo quod opti=
net. Sed videndum est in hoc casu cō
tingere quem esse tyrannum manife=
stum ex defectu tituli et per vim et me
tum esse creatū. Quid eñ si cū modica
gente occupauit fortalicia ciuitatis q=

bus occupatis iustus metus cadit in populum. Certe per metum electus est ar. extra de resti. spoli. c. pisanis. Sz quid si cum maiori parte capituli non obtinuit sed fuit gens vilis et abiecte conditionis certe ex hoc non videtur factus a maiori pte ppli tales enim debent esse decuriones vel de consilio vt. C. de digni. l. neq3 li. xii. vel pone q cum modica gente expulit vl occidit unum vel plures de maioribus ciuitatis ppter quod alius populus iuste timet qr scriptum est percuciam pastorem et dispergentur oues gregis et hunc esse iustum metum in populum. multum pbaf antiquis hystoriis vt patz in li. iudith. Talis ergo est tyrannus manifestus ex defectu tituli. s. q. s. c. principatus. xiiij q. iiij. c. neq3 vbi deq3 etiam si ex post facto bene regat tyrannus est. Et etiam ad electionem sunt vocandi qui habent vocem in electione q si contempti fuerint talis electio est cassanda extra de elec. c. q sicut Rursum incidit dubium an gesta p tales tyrannos valeant. Et constat q illa q fiunt per tales tanq iurisditionem habentes non valent. C. de sacro sancti eccle. l. decernimus. ¶ Item de hijs que fiunt p officiales suos eadem ratio est vt est expressum extra de scisma. c. j. de alijs est contractibus vel quasi q fiunt durante tpe suo valent et effectualiter tenent nisi metu ipius causam dederit contractui vel quasi contractui. ¶ Amplius inuestigandum est de tyranno manifesto ex parte exercicii licet iustum habeat titulum quis iste improprie dicat tyrannus vt. xiiij. q. iiij. c. neq3 tn ex pte exercicii ppue est tyrannus quia opa tyrannica facit. hoc est qr opera eius non tendunt ad bonum coe: sed ppriu ipius tyranni. Istud enim est non iuste pricipari Sed vt modus probandi facilius habeatur ad actus magis particulares descendamus. Et consistunt isti actus primo quia subditos affligit quos actus enumerat phus qnto politicorum et egidius de roma in lib. de regimine principum. Tyranni enim potentes et valentiores ciuitatis punire faciunt ne contra ipsos possint insurgere. videmus etiam q ppinquos et consanguineos occidunt quod signum est pessimum tyranni quod est verum nisi ex iusta causa vt fecit Romulus vt. l. ff. ff. de re diui. Quis enim dubitet q si aliquis esset in ciuitate potens criminosus et sediciosus de ciuitate expelli debet a quolibet iusto iudice. ff. de pe. l. capitalium. §. solent. tunc cum hoc fiat ex causa non est actus tyrannicus. ¶ Scds actus tyrannicorum est. Nam sapientes destruunt ne cognoscentes eorum mala opera arguant et populos contra eos euocent iste est actus tyrannicus cum sine causa hoc fiat. ¶ Tertius actus qr disciplina et studium spernunt et non solum sapientes spernunt sed operant ne p studium fiant sapientes. semper enim timent p sapientes reprehendi et istud est intelligendum de studijs ipi ciuitati congruentibus. ff. de excu. tu. l. duas. §. est aut. Si autem prohibent studium ad quod ciuitas non est apta non esset actus tyrannicus. Nam talia studia sita in locis inconuenientibus dicuntur in iure studia adulterina in prohemio digestorum. §. hec autem tria.

¶ Quartus actus tyrannicus est: quia congregationes licitas non permittunt timent enim ne contra ipsos insurgant: quod est verum nisi ex causa prohibent Quid enim si aliqua congregatio licita delinquit: certe potent de iure dissolui. ff. de re mili. l. iij. §. si plures. videmus enim sub pretextu religionis aliquos congregari: et statum ciuitatis turbari ex qualitatibus enim et circunstancijs conuinci poterit an istas congregationes impedire sit actus tyrannicus vel non. ¶ Quintus actus tyrannicus est quia solent per ciuitates habere multos exploratores cum enim cognoscant se male agere semper credunt q de ipsis homines male loquantur et contra eos machinentur iuxta illud. Conscius ipse sibi de se putat omnia dici. Et propter hoc tales relatores libenter audiunt: habere tamen tales exploratores posset esse actus iusti recto quia si hoc a.l

debitum finē faciat. ff. de officio pfecti vrbis. l. j. §. pluraliter recte eis tuder hȝ exploratores vt corrigat delicta ꝛ alia q̄ iniuste fiunt in ciuitate tirānus autē hȝ exploratores ne status eiꝰ ledatur omnia enim refert ad ppriam non ad publicā vtilitatē. ¶ Sextus actus tirānicus est qꝛ nititur fouere diuisionē inter subditos. vt quelibet parcium timēs de alia contra eū non insurgat ꝛ talis actꝰ est simpliciter tirānicus: qm̄ ad iustum iudicem pncipaliter spectat quiescituū vt. l. j. §. quies. ff. de officio pre. l. ꝯgruit in pncipio de mandatis pn. §. deinde cōuenientes vbi hoc magis expresse ponitur ¶ Septimus actus tirānicus est quia pcurant subditos facere pauperes: vt sic operantur ꝛ faciant operas suas mechanicas. Et ne contra eos possint aliquid machinari. Iste actus simpliciter est actus tirānicus. nā rectus iudex non debet subditos affligere grauaminibus realibus vel personalibus. vt. C. ad. l. Jul. repe. l. iubemus. ꝛ. l. fi. Et in auctē. vt̄ de man. pn. §. illud. ¶ Octauꝰ actꝰ tirānicus est qꝛ pcurant bella ꝛ nutrire bellatores ꝛ mittere ad partes extraneas ita q̄ intenti de illa non cogitent cōtra eum ꝛ q̄ per bella homines depauperentur planū est. querunt etiam vt habeant bellatores qn̄ eis expedit. Et certum est q̄ pcreare bella intrinceca populi est actus tirānicus. Bella vero extrinceca possunt esse iusta quādoqȝ secūdū quod alias in pꝛioribus fuit tactum. Bellum vero iniustum simpliciter est actus tirānicus. c. olim cū ibi notatis extra. de resti. spo. Nonus actus tirānicus est q̄ custodiā sui non faciunt per suos ciues: sed p forenses: timent enim de ciuibus tamen aliquādo iste actꝰ posset esse iustꝰ potest enim ppsus ita esse indomitus ꝛ ꝛ ita peruersus q̄ dn̄s etiam iustus non potest de eo confidere qd̄ maxime solet contingere in ciuitatibus que de nouo recuperant per multos dn̄os. Et ideo imperatores qn̄qȝ expellebant oēs homines de vna ciuitate ꝛ ponebāt alios vt. C. de mune. li. l. circa. Sicut videmꝰ qn̄qȝ iustos dn̄os facere municiones et fortalicia in ciuitate. Ista enim sunt infra regalia. vt. ꝯ. colat. que sint regalie. c. j. ¶ Decimus actus tirānicus est cum in ciuitate sunt partes: ꝛ adherent vni ꝛ sic cum illa nititur affligere aliam. Et iste est actus tirānicus simpliciter cū vltimus finis ciuitatis sit pax ꝛ quies ciuium vt dictum est. Omnia eī p̄dicta sunt signa ad pbandum tirānidē sed pncipaliter illa duo scȝ conseruare ciuitatē in diuisione ꝛ depauperare subditos et eos affligere in psonis ꝛ rebus sunt actꝰ tirannici ꝛ detestabiles in quolibet pncipante. Et est sciendū q̄ tales tiranni siue sint marchiones duces: comites vel barones deberent per suos superiores deponi. Nāqȝ tirāni tenent populuȝ in seruitute modo ad superiorē spectat populū de seruitute eruere. C. de offi. pfecti pto. affri. l. in nomine dn̄i ibi fortissimos eiciemus. Et q̄ dicta sūt de tirāno ciuitatis possunt adaptari ad tirannum regni.

¶ Miles. cxx. ꝛ. xv. cap.

Acta omniū dn̄orum secularium nequeo neqȝ volo sustinere. Scio nāqȝ q̄ plures sunt tirāni ꝛ pessimi: sed solum de p̄senti christianissimū regem francoꝝ karolum quintū ab isto vicio tirānidis ppositi excusare. Et diligēter attēdite an opera istius regis nostri sint tirānica. ¶ Primo nāqȝ nemo ē argucior eo in cōsilijs: in eloquio tercior: securior in periculis: in p̄sperꝭ timidior: cōstancior in aduersis quem semel dilexit vix odit: quem vero semel exosum habuit vix in gratiā familiaritatis admittit vix tamē penitenti redeunti claudit gremium quotiens potest acuris et solicitudinibus respirare secreta se occupat lectionem aut in cuneo clericorum aliquem modum questiōis laborat euoluere. Nam apud eum est quotidiana litteratissimoꝝ conuersatio ꝛ fugis discussio questionū: nullus rege nostro honestior in loquēdo v[illegible] moderacior

in bibendo: nullus magnificentior i do
nis. Ideoq3 quasi vnguentum effusu3
est nomen ei9 ⁊ elemosinas ipsius enar
rat omnis ecclesia sanctorum. Rex noster
pacificus virtuosus in bellis: gloriosus
in pace: super omnia huius mundi desi
deria zelatur ⁊ procurat pacem populi sui
⁊ ad pacē populi pertinet quicquid co=
gitat: quicquid agit: quicquid agit vt quies=
cat popul9 suus labores anxios ⁊ enor
mes incessant assumit. ¶ Ad pacē po=
puli spectat ꝙ consilia vocat: confirmat
federa quot amicitias iūgit: quot sup=
bos humiliat: quot prelia minatur pro prin=
cipibus terrores incutit. ¶ Ad pacem
populi spectat immensitas illa pecunia
rum quā donat: quā recipit: quam con=
gregat: quā dispergit: in muris: in pro pu
gnaculis in munitionibus: in fossatis in
clausuris ferarum ⁊ piscium in palacio
rum edificijs nullus subtilior nullusq3
magnificentior inuenitur. Pater eius
potētissimus ⁊ nobilissimus: sed iste pa
ternis facultatibus superaddēs in for
titudine manus eius ducatum acquita
nie/ducatum britanie/acquisiuit/nullus
mansuetior est afflictis: nullus affabi=
lior pauperibus: nullus importabilior
est superbis. quadā eī dignitatis yma
gine semper studuit opprimere fastidio=
sos: oppressos erigere: ⁊ aduersus sup=
bie timorem continuas persecutiones ⁊
molestia suscitare. has ⁊ alias tam ani=
mi ꝙ corporis dotes quibus ipsum na=
tura egregie pre ceteris insigniuit tango
summotenus: nō describo. meam enim
confiteor insufficientiam. ¶ Nec illud
sub silentio pretermittam. nam cum expi
mento didiscerit quante comoditates
asseruit regno suo ex eo pro litteralibus
disciplinis sue primicias adolescentie
imbuerit. Hinc est ꝙ dominum Karolū
delphinum viennensem filium suum pri
mogenitum litteris atq3 disciplinis so=
lerter ⁊ prudentissime fecit erudiri. vt
sic cum hominem Karolus quint9 egres
sus fuerit surgat sext9: nedum regni: s3
⁊ prudentie successor paternalis sed he

res. matrimonii enim sic est honestum
vt humano generi artificiose inducat
immortalitatem. Nam filius patrem
representat in auctentica de nuptiis in
principio coll. iiij. Nā generatio ad hoc
est adinuenta. vt qd in se perpetuari nō
poterat: in suo simili perpetuaretur. sm
philosophum. Et non immerito filij
maxime regum debent scolasticis disci
plinis erudiri. Nam si res publica regē
da est: prelia committenda sunt: si castra
metanda: si machine erigende: si propu
gnacula facienda. ¶ Deniq3 si quies
libertatis: si iusticie cultus: si reueren=
tia legum: si gēcium amicitie sunt firmā
de: libri hec omnia erudiunt ad pfectū.
rex eq dē sine litteris nat9: est nauta sine
remigio: ⁊ volucris sine pennis. Recen
sent hystorie quātū iulio cesari cōtulerit
litteras didiscisse. in litterali studio tan
tus fuit. Ut quaternas dictaret simul
epistolas. quantus in iure ciuili peritus
fuerit leges Romanorum indicant: ꝙ
iugiter in philosophia exercuerit: predi
cat subtilitas bissextilis Doctrina aristo
telis ⁊ continuum sub eo exercitiū ma=
gnum magnificauit ⁊ extulit alexandrū
Teste etiam salomone melior est sapien
tia cunctis opibus preciosis: et omne
desiderabile non potest ei cōparari. Rex
idem pacificus illam super salutem et
omnem pulcritudinem se dilexisse fate
tur: ⁊ cum ea bona sibi pariter euenisse
omnia gratulat. Rex cui omne iudiciū
in populo datum est: quomodo iudica=
bit populum in lege domini si legem do=
mini non cognouit. ¶ Meditatio ⁊ ex=
ercitatio dauid tota erat in lege domini
in iustificationibus ⁊ mandatis. in lege
inquit tua meditatus sum ⁊ lex tua me
ditatio mea est: sic ⁊ alij reges ezechias
iosias ⁊ alij sanctissimi reges custodie=
bant testimonium ⁊ preceptum quod de=
dit illis. De iosia rege legitur ꝙ cū in ei9
presentia deuteronomij lectum fuisset ⁊
humiliauit se ⁊ fleuit corā domino eo ꝙ
legem dūi non seruasset: pepigitq3 fe=
dus cum domino ꝙ ambularet in vijs

eius de cetero quod et fecit. ¶ Proce-
debant de stola euangelij constantinus
theodosius iustinian⁹ ⁊ leo atq; alij xpi-
anissimi pricipes qui populū receperūt
in lege dñi i fortitudine armoꝝ nec mi-
nus militia litteraꝝ: nō video qualiter
iudex perseueret in regno: aut iudicet
populos inequitate nisi cōsilio litteralis
prudentie minuatur. sapientia enim di-
cit: iudex sapiens iudicabit populū suū
et principatus sensati stabilis erit: ⁊ ibi-
dem. rex qui iudicat i equitate populos
et sapientia pauperes thronus ei⁹ eius
ineternum manebit quia dauid postula-
uit a dño vt sapientiā et scientiā doceat
Ideo dñs se in eo virum scdm cor suum
inuenisse testat. Cuinq; eum post mo-
dum in regale solium sublimasset con-
tinua tempoꝝ successione regnum dei
perpetuū pollicet de fructu vētris tui
ponam super sedem tuam. Idem ⁊ po-
nam in seculū seculi. sem: n eius ⁊ thro-
nus eius sicut dies celi. Si aūt dereliu-
querint filij eius legem meam visitabo
in virga iniquitates eoꝝ / ⁊ in verberib⁹
pctā eoꝝ. ¶ Ex predictis manifeste co-
gnoscit' q p imprudētiam filioꝝ regna
fortium transferuntur ad exteros. nam
iuxta sapientie verbum: agente in agē-
tem transfertur propter iniusticias et
iniurias et contumelias. Et percurra-
m⁹ a primo rege in israel. vñ vita saul
et ionathe et omnium succedētiū quasi
tela aranee in breui succisa est. et qto
amplius intumuerunt aduersus scien-
tiam dei tanto grauius deiecit eos dum
alleuarent. non est consilium aduersus
sapientiam dei. frustra curritur ad mu-
nitiones et potentiā armatoꝝ. domin⁹
est qui iudicat reges terre: q aufert spi-
ritum principum: et non est qui de ma-
nu eius possit eruere. Loquitur dñs p
prophetam erudimini qui iudicatis ter-
ram. Unde beatus Iob deterrendo re-
ges iuitat. si audierint inquit reges vo-
cem domini complebunt dies suos in
bono et annos suos in gloria. Si autē
non audierint transibunt per gladium
et comburentur stulticia. Ecce q terri-
bilis est finis regū qui eruditionem dñi
non admittunt. Ecce qualiter stulticia
siue illiteratura Regū cedit eis i pnicie
ipsorūq; presidentiū temeritas frequē-
ter subiectos precipitat in ruinam. Te-
meraria dauid presumptio in numera-
tione populi fuit illi⁹ magne pestis oc-
casio. qua. lxxx. milia de populo interie-
runt pro peccato Saul in mōtibus gel-
boe. cecidit culpa Jeroboam et i pplm
redundauit. potentia dñi non minor est
in potentissimo regno transferendo. q
in tugurio pauperis euertendo. quis in
grecia potētior fuit alexandro: et tñ ei
successisse legitur. non suus sed salta-
tricis filius. successorem iulio cesari fe-
cit adoptio. non natura cesaree domus
totum relegamus et reuoluamus pro-
gressum ⁊ inueniemus quia in breui pe-
rijt memoria eoꝝ. et ad inferos descen-
derunt. nouissime autem. quid diebus
nostris petro potentissimo regi hyspa-
nie euenerit. nemo est qui ignoret' qui p
fratrem suum naturalem haberi cū gla-
dio interemptus dictum henricum di-
misit heredem. Quid insuper cōtinge-
rit domino iohanni de monteforti nup
duci britanie notū est omnibus. isti nāq;
quoniam a se scientiam dei repulerūt et
ipsi repulsi sūt eisq; aut hostes aut igno-
ti et extranei viri vel alij nō sui succes-
runt. hic diligenter attendens xpianis-
simus rex francie filium suū primoge-
nitum vt est dictum disciplinis littera-
libus fecit diligentius erudire ne post
eum degeneret ⁊ more tyrānico regnū
gubernet. ¶ Claret igitur ex premis-
sis si serenissimus rex noster in suo po-
pulo tirannus non est. et claret etiam
cuiusdā philosophi imitatus exemplo
q non minoris cure est sibi. cuius regi-
minis sit rex. res publica post decessum
suum q nunc sic. viuat igitur dominus
meus rex ineternum.

¶ Clericus. cxxxvi.

Ex premissis michi insurgit vnum dubium. An expediat filios regum in pluribus et variis libris informentur Et an expediat reges plures habere libros. Et videtur quod non: quoniam multitudo librorum et auctorum et omnis generis voluminum aliquid habet vagum et instabile vt dicit seneca. nusquam est qui vbicunque est et vitam in peregrinatione a gentibus euenit qui multa habent hospicia amicitias nullas. nec prodest cibus sumptus qui statim euomit: nec calescit pubertas que sepe transfertur nec aliquid est ita vtile quod in transitu prosit nec venit ad cicatricem vulnus in quo plura tentantur remedia. Et seneca in libro de beneficiis.c.ii.plus solet prodesse. si precepta pauca teneas. et illa in promptu habeas quam si multa didisceris et illa in promptu non habeas. fastidientis et non proficientis est omnia circuire et faciendi plures libros nullus est finis. Ex quibus videtur quod non expedit quod filii regum maxime in pluribus voluminibus seu libris informentur nec etiam expedit reges habere plures libros.

Miles.cxxxvii.ca.

Fragilis est rerum memoria: et rerum turbine non sufficiens et quantum recipit tantum necesse est vt amittat vt ait seneca. Et ideo dicit lex. C. de veteri iur. enucle.l.ii.§.siquid. quod omnia habere in memoria potius est diuinitatis quam humanitatis: ideo necessarii sunt libri. Et ideo dicebat Jo. in epistola.xl. Utinam tractatum haberem voluminum vt tarditatem ingenii eruditionis diligentia compensarem. Et ille versificator dicebat. haurit aquas cribus clericus absque libris Et Jhero. in quadam epistola. multa in manu recipio vt a multis multa cognoscam vt dicit sapiens vir in multis expertus multa cogitat. qui autem non est expertus quid scit: quasi dicat nichil. Unde dicit polic raticus lib.vii.c.ix. esse aliquid vtilius ad scientiam acquirenti facile non credit sine lectione auctorum hominem litteratum posse fieri. Ad hoc nos prouocant exempla maiorum qui multum fuerunt curiosi circa habendos multos libros. vnde narrat Augu.li.vi. quod licet plato tenuis esset pecunie tamen tres libros pitagore philosophi decem milibus denariorum emit. Et narratio quod beatus thomas de aquino dicit quod magis vellet crisostomum super Math. quam ciuitatem parisiensem. Expedit cuilibet studioso habere multos libros vt ex collectione doctior sit. Et hyspani solent in hoc esse curiosi. vnde narrat. Jo. quod hyspani volentes habere copiam librorum suorum muitauerunt eum. et dederunt ei vinum rubeum mixtum cum albo vt inebriatus citius comodaret eis libros vt ipse notauit. C. de dolo.l.dolum sed vt dicit Jheronimus in prologo suo Esdre. Jmmo libenter occulte legunt que publice latrant: patet igitur quod expedit plura habere diuinarum libros plures.

Clericus.cxxxviii.ca.

Ex prius dictis principes seu reges actibus tirannicis debent abstinere nec etiam debent esse nimis clementes. quia omnes qui recte iudicant stateram in manibus gestant. xlv. di.c. omnes: quia medium tenuere beati et extrema sunt viciosa. iuxta quod quero quid sit minus malum in principe vel quod habeat in se nimiam clementiam vel nimiam iusticiam que declinet ad tirannidem Et videtur quod minus malum sit rei publice quod habeat in se nimiam clementiam. Nam sic est in spiritualibus igitur idem erit in bono regimine temporalium tenet consequentia: quia imperator est xpi vicarius in temporalibus. C. de veteri iure enucle.l.ii. §.sed quia diuine probatur minor simul et prima Nam dicit Justinianus quod ad exemplum xpi vult imitari suam nimiam clementiam. Jta enim credimus dei beniuolentiam: et circa genus humanum clementiam quam non est possibile imitari quod cothidianis hominum peccatis semper ignoscere dignatur

vnde nimia xpi clementia magis nobis pfuit q̃ nimia eius iusticia: q2 ſm incrũ iusticia 3 omnes filij ade debebamus dãnari: nec poteram⁹ reparari: nisi per nimiam clemenciam. igitur clemẽcia magis eligenda.

¶ Miles. cxxxix. cap.

Contrariũ videtur verius q̃to aliquid est melius tanto magis expedit / q̃uis excedat a suis terminis / tendens ad extremũ q̃ expediat illd qd nõ est de se ita bonum. si similiter declinet a suo gradu sed iusticia est hmõi. q2 sine ea null⁹ põt secure in ciuitate remanere z ipsa sublata de medio omnia mala cõmittuntur in auctẽtica. vt iudic. sine quoq3 suffra. §. hoc quoq3. Et in pȝhemio decretaliũ non sic de clemencia. Ergo iusticia in suo debito gradu magis expedit q̃ clemencia si excedat ceteris magis expediet. ¶ Secũdo dicit phũs q iusticia docet regulam recte agibilium. non sic de clemencia. ergo zc̃. ¶ Tertio sicut bonum publicum pcellit bonum priuatu3 v. q. j. c. scias: sic legalis iusticia pcellit particulares virtutes. Et hoc est quod dicit phũs. v. ethicorũ q pclarissima virtutũ est iusticia. Et hoc idem voluit canon: summũ bonum in rebus est iusticiam colere. xij. q. ij. c. cum deuotissima. apparet igitur q ista virtus que est iusticia dum est in debito gradu. non dico punctuali sed habita consideratione personarum ſm gradum z gradum. ff. de mune. z ho. l. vt gradatim. viij. q. j. c. licet. Alias virtutes morales sequuntur. q si excedat ab illo gradu considerando tamen culpam in puniendo. vt infra declarabo quod debeat pcellere alias virtutes etiam a recto gradu deuiantes dico ceteris paribus q sic pcedit questio. ¶ Quarto per nimiã clemenciam cõtemnitur cõmune bonum cuius contemptu omnia mala oriunt sumpto generali argumento de consti. c. nam cõcupiscenciam: q2 contemptnitur iusticia. ergo pferenda nimie clemẽcie. hic attẽdendum q clementia denotat quãdam animi lenitatẽ circa diminutionem penarum. vnde ipsa dulcedo effectus inclinat hominem ad mitigationẽ pertinet ad clementiam z cõcernit actu3 interiorem hominis. l. respiciendum. ff. de penis. xlv. di. c. disciplina z cum conueniat cum misericordia videretur quasi synonima z talis clemencia que est mixta cũ iusticia est laudabilis. vt in iurib⁹ alleg. Sed est alia clemencia sine iusticia z talis est abusiua seu abusiue loquẽdo dicit clemẽtia q2 omnino deuiat a iusticia z talis reprobat in iure. l. eleganter. §. idem labeo. ff. de dolo. l. si hominem. ff. de pe. Preterea est reperire seuiciam que vocatur feritas seu ferocitas a feris bestijs que dicuntur seue. ff. de pe. l. j. §. bestias. hee enim fere nocent hominibus z eorum cadaueribus pascuntur. quib⁹ non immerito cõparant seui principes z iudices qui in penis influgẽdis nullã ponderant sed solam delectationẽ i hominum cruciatu z tormentis: q2 qui nõ facit decentia homini rationali non meretur dici homo: ymo bestia In auctentica de mo. in pncipio glo. decẽtem. Et hoc pueniт eis ex quadã assuefactione seu corruptione nature sicut z alie affectiones bestiales. l. nemo. C. de epi. audien. vt non luxur cõtra naturam coll. vi. xij. q. j. c. omnis etas. Nam secundũ quod dicit phũs. ij. ethicorum ex assuefactione nobis virtutes insunt quedam pulcre. deducit Gregorius. c. dum sciẽtiam. de pe. di. ij. Nã primo herba crescit deinde spicam pducit: postea stipulam z granu3. Sic homo ex assuefactione gradati3 efficitur virtuosus z per cõtrariã assuefactione3 mali redditur malus z viciosus. Sed opponitur clementie secundo modo sumpte q2 est quodãmodo bestialis in suo genere sicut z ista vt est supra deductum. Et si etia3 crudelitas que a crudelitate dicitur. Nam sicut ea que sunt bene decocta in genere suo consueuerunt habere suauẽ saporẽ cruda autem asperam z amarã. Sic cle

mentia permixta cum iusticia dulcis est et suauis: crudelitas quia non est permixta cum clementia cruda et aspera. Ponderat tamen culpam in puniendo. sed excessiue et vltra modum et sic discrepat a seuicia que non considerat culpam in puniẽdo. ¶ Et opponitur ista crudelitas clementie primo sumpte tanquam asperum suaui vt est probatum: procedit ergo questio in clementia primomodo sumpta dum excedit a suis terminis declinando ad secundam clementiam que bestialis est talis clementia sic excedens potest vocari nimia. in questione proposita procedit ex illa parte in crudelitate que considerat culpam puniendi excessiue tamen. Et talis crudelitas pōt nimia iusticia nūcupari. ¶ Quibus premissis pro euidentia terminorum eligo illam partē quod nimis dānosum sit rei publice quod princeps habeat nimiā iusticiam in se et hoc iuribus pro parte illa allegatis. Non obstat lex imperialis in cōtrariū allegata quia ipsamet videtur respōdere et soluere. Verū enim est quod christi sumus ymitatores in terris in q̄tum nostre fuit possibile. vt ibi nō in oībus. Nam iudicia dei abissus multa vt in psalmo et tanta non posset esse similitudo creatoris ad creaturam quin maior sit dissimilitudo notanda. c. dampnamus vltra medium extra. de sum. tri. c. gaudemus. de diuor. Et preterea illa christi clementia potest intelligi de clementia permixta cum iusticia et hoc vult dicere psalmista virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt transsumptiue. xlv. di. c. disciplina.

¶ Clericus. Cxl. cap.

Ursum reuerēde miles quia superius visus fuistis regem frācie modernum ab actibus tirannicis excusare. Quero quo iure potest rex francie gabellas impositiones et alia onera importabilia et subditis impossibilia imponere. Nunquid realia et etiam personalia/ nunquid iste actus est tirānicus: tenet enim per hoc populum in seruitute cū pocius eos deberet a iure seruitutis erigere. C. de offici. pfect. affri. l. in nomine dni ibi fortissimos viros tirānos erextimus.

¶ Miles. Cxli. cap.

Uia queritis quo iure rex francie possit gabellas impositiones et alia onera extra ordinaria subditis indicere. ¶ Respondeo per textum. in. c. si quibusdam. §. preterea extra. de verborum signi. vbi dicitur quod omnia pedagia sunt interdicta que non apparent imperatorum aut regum largitione concessa vel antiqua consuetudine a tempore cuius non extat memoria introducta. patet igitur quod reges maxime qui non cognoscunt superiorem in terris possunt tales exactiones introducere cuiusmodi est rex francie. Hoc expresse notauit Innocē. i. c. innouamus extra de censi. reges enim possunt imponere noua pedagia vel impositiones: peccāt tamen si hoc faciant sine causa. Cū cā enim imponuntur. vt pro defensione rei publice cōtra predones in terra: vel cōtra piratas in aqua. vel pro deffensione fidei et patrie: contra paganos vel hereticos vel alia simili causa: si recipiens faciat illud propter quod fuit impositum. libere et sine scrupulo cōsciencie potest recipere. alioquin si in alios vsus cōuertantur: sanguis et sudor laborum subditorum de manibus dominorum in die iudicii exigetur: et clamor ipsorum tunc exaltabitur in eternum. Nunc enim in isto seculo. pauper dū non habet quid offerat nedum audiri cōtempnitur: sed etiam contra veritatem opprimitur. c. pauper. xi. q. iii. Unde sciendum quod regulariter non debet dominus petere a subditis nisi ea de quibus ante eum et eius antecessores plane ac bona fide sine dolo et coactione conuenit. omnia ergo abinicio imposita dūmodo nō sint turpia vel contra deum: possunt peti et de-

bent solui. Quia quilibet in traditione rei sue legem quā vult pōt apponere. c. j. extra. de pactis. Et isti sunt redditus ordinarij regum et aliorum principum. Et quicquid subditus de hijs redditib⁹ ordinarijs sine domini volūtate subtraheret. vel diminueret vel celaret: sicut fur, restituere teneretur iuxta dictū saluatoris reddite q̄ sūt cesaris cesari ꝛc.

¶ Credendum enim est q̄ iusta de causa isti redditus fuerunt p̄ncipibus concessi scʒ p̄ defensione patrie. p̄ iusticia inter populum exercenda: et similibus de causis: ita tamen q̄ dominus cōpleat illud p̄pter quod dicti redditus fuerunt instituti. Si enim princeps iusticiā denegaret subditis. vt pote appellātes non reciperet vel patriam non defenderet tales redditus ordinarij et etiam extraordinarij gabelle impositiones foagia et similia si sint inducti tales reddit⁹ extra ordinarij iusta de causa scʒ p̄ defensione patrie, nec eo modo defendat quo possit et debet: nec redditus ad illū vsum: sed in alium conuertātur. tunc tales redditus ordinarij iuste possent denegari. ymo iure scripto super dictamine recte rationis fundato: meritos regimine tanq̄ indignus foret deponē'dus. Et si in regimine tocius regni sic negligeret omnino deponēdus. et liceret populo alium p̄ncipē eligere si in parte regni solum hoc negligeret liceret populo illius loci alium sibi p̄ncipem eligere maxime quādo talis esset p̄nceps q̄ superiorē nō recognosceret in terris. Exercitus enim sibi ducem elegit. tertia di. c. legimus. Sed si populus ī hoc sit remissus amore timore deponere: saltem dictus p̄nceps in foro penitentie inducendus est ad restitutionem. Et sic apparet ex aliquibus indicijs vel circunstancijs q̄ȝ restitutio sit impossibilis vel difficilis. vt pote q̄ȝ dictos iam reddit⁹ sic iniuste perceptos in alios vsus conuerterint. Cōsuli posset talibus principibus q̄ in contemplationem remitterent subditis aliquā seruitutem que cōmuniter leuaret verbi gratia remittat foagia si illa recipiat in regno suo: seruitus enim illorum foagiorum est pauperibus intollerabilis: propter multiplices excessus exactorū: ipsis etiam dominis sepe ignorantibus et inscijs. Clarū est enim et docet experientia q̄ quando foagia ab inicio fuerit inducta taxate fuerunt parrochie scd'm numerum focorū. Et tunc pone in vna parrochia: tempore taxationis erant centum foca: que tunc imposita ad centum francos: cursu temporis superuenientibus pestilentijs et mortalitatibus et guerris validioribus tunc in illa parrochia super sunt xx. foca vel forsan decem tantum. vel pauciora. Nihilominus exactores talium tributorum seu foagiorū compellunt dictos vigīti vel decem superstites ad soluendū integraliter centū frācos vt sic onus excedentium vel recedentiū vel decedentium eis sine emolumento cōtra omnia iura et ꝯtra rectum dictamē rationis accrescat: insuper. vt est de more pauper vltra diuitem vbiq̄ȝ vexatur et spetialiter in istis foagijs. Nam cum diues deberet subleuare pauperem ecōuerso cōtra naturam et omnimodā rationem per cōpatres et cōmatres amore vel odio pauper releuat diuitē. et diū non habet quid offerat contra veritatē opprimitur. et sic in istis foagijs nulla equalitas ymo inequalitas obseruatur et ibi nulla pietas. sed impietas horribilis inhabitat. Nuper enim vidi requestam cuiusdam muliercule vidue que septem habebat filios ac filias: que suā exponebat querelam contra vnū exactorem foagiorum qui cum sibi vna sola superlectilis et culcitra super essent vbi dicti filij et filie iacebāt ille exactor dictos pueros inhumanit' de lecto eiecit: et p̄ foagio soluendo venditioni exposuit. et ita dicte paupercule vidue cum septem filijs nichil penitus remansit. supplicabat sibi de remedio p̄uideri. In alijs vero exactionibus semper aliquid remanet soluēti. quia si pro libra soluat duos

decim denarios: saltem sibi remanent.
decemnouez solidi. si tredecimaz ptem
soluat: remanent sibi duodeci. Si sextã
ptẽ: remanent sibi quinqz. Et idem de
quacũqz ex actione que soluitur p quo=
tam partem. hic autem in istis foragijs
quandoqz nichil super est soluenti. Cõ
sulatur cuilibet pncipi in foro consciẽ
tie q a tali iugo seruitutis suum liberet
populum maxime in compensationem
suorum defectuũ z remissionẽ peccato=
rum. vt si quãdo neglexerit populũ def
fendere iusticiam exhibere vel si puent9
ordinarios vel extra ordinarios in alios
vsus cõuerterit q̃ in illos in quos ex de
bito officij tenebatur. Quid enim pdest
homini si vniuersum mundum lucretur
anime vero sue paciatur detrimentum.
c. Matheus extra. de symonia qua con
scientia potest quis in sudore vultus alie
ni sibi thesauros infinitos congregare.
¶ Scio tñ q sint quedã cause propter
quas põt pnceps z licite tallias nouas
subditis imponere. vna est pro defensio
ne patrie cum inuaditur ab hostibus in
iuste. extra. de immu. eccle. c. peruenit.
Altera est si dominus vult ire in exerci
tum inductum ab ecclesia cõtra scisma
ticos hereticos seu sarracenos nec de
suo siue graui damno expensas facere
posset. ¶ Tertia est si dominus i guer
ra vel in bello iusto ex parte eius sit ab
hostibus captus nec de suo sine graui
damno redemptionem soluere possit.
¶ Item quando dominus filium mi=
litem facit vel filiam nuptui tradit vel
nouam terram comparat. Ista enim re
spiciunt commoda subditorum quia ex
talibus dominus fit potencior vel dici=
or ac per hoc parcere poterit subditis in
futurum. z non videtur q pro talibus
possit recipere a subditis vbi est consti=
tutum vel consuetum dũmodo recipiat
moderate. Si autem dominus velit ad
aleas ludere vel vltra vires in volupta
tibus vestibus hospitibus castris non
necessarijs ad tuitionem rei publice edi
ficandis expendere non debet propter
ea a subditis aliquid extorquere quod
si fecerit ad restitutionem tenetur. Et
idem si sit captus in bello iniusto quia
totam redemptionem vel partem non
potest a subditis exigere. ¶ Alij vero
distingunt circa tallias imponẽdas do
minis. aut subditi sunt serui aut liberi
Si serui domini simpliciter possunt
eis facere seu imponere etiam propter
bonum dominorum tantum: z serui te=
nentur dictis dominis obedire quia ser
uus z res eius sũt possessio domini. vn=
de philosophus primo politicorum di=
cit. q seruus est res possessa. Et ideo si
fugiat domino debet restitui. de seruis
non ordi. c. de seruorum. Si autem sunt
liberi. ita q dominus dominetur politi=
ce aut dominus ille est rex vel princeps
aut domin9 inferior. si sit rex potest au
ctoritate sua propria pro vtilitate boni
cõmunis de nouo tallias imponere cõ=
pensata subditorum facultate. ff. de pu
bli. z vectigal. l. vectigalia: quod debet
intelligi nisi facultates sufficiant regi
vel principi pro defensione rei publice
Si autem ille tallie nullomodo sint ad
vtilitatem boni communis/nec rex/nec
princeps/potest eas imponere. quod si
imposuerit subditi non tenentur obe=
dire/quia potestatis sue limites exit.
Si autem sit inferior non potest subdi
tis tallias imponere: z si imposuerit
cum exit limites potestatis sue subditi
non tenentur obedire: maxime quando
sine consensu regis vel principis impo
nuntur. et hoc est expressum extra. de
cens. c. innouamus. C. noua vectiga.
inscio princip. insti. non pos. l. j. §. ij. iij. z.
iiij. Sciendum est etiam q aliquãdo tal
lie que de nouo imponuntur sunt dire=
cte ad vtilitatem boni communis: puta
quãdo sunt p deffensione fidei vel re=
gni. quandoqz vero indirecte z non ita
aperte. vt quando aliqua iniuria infer
tur regi extra regnum suum. vt puta
quia ab aduersarijs detinetur frater

regis vel filius vel aliqua terra que de novo devoluta est regi: occupatur violenter ab adversariis. tunc rex potest imponere subditis tallias mediantibus quibus possit fratrem vel filium seu terras recuperare hoc enim redundat in utilitatem subditorum: quia cum rex viriliter impugnat adversarios ex hoc ipse magis honoratur et ab adversariis timetur et per consequens eius subditi fideles gaudent et bona sua securius possident. unde ergo in tali casu si ad hoc regis non sufficiant facultates potest a subditis auxilium moderatum implorare. videtur tamen quod negocio expedito si regis facultates augeantur et alique communitates notabiles sint gravate rex eis subvenire debet sicut sibi in sua necessitate subvenerunt. Cum enim caput patiatur et membra alia subministrant et similiter econverso caput aliis membris. ¶ Sciendum etiam quod quia facultates regum sunt eis concesse propter promotionem et deffensionem communis utilitatis. si facultates regis sufficiant pro deffentione regni vel fidei non debent in illo casu subditos talliare. Non tamen est dicendum facultates regis sufficere quando non potest regnum vel fidem deffendere nisi ita depauperetur quod sibi nichil remaneat in thesauro quo se iuvare posset. Si iterum infra breve tempus ab aliis adversariis invaderetur maxime si plurimos habeat insidiatores tali enim regi est necessarius thesaurus pecunie quia adversarii scientes enim sic esse munitum magis timebunt eum et ex consequenti magis pacifice possidebit regnum suum. ar. l. j. ff ubi pu. et mu. edu. debet licet multo magis sibi proficiat thesaurizare amorem subditorum quam aurum vel argentum.

¶ Clericus. cxlij. ca.

Reverende miles nunc advertatis et verba mea auribus percipite. Illi soli imaginatum gratiam admittuntur qui eos palpant divicijs gabellis et impositionibus tales ampliant principes immensis largitionibus atque beneficijs quos potius torquere debuerant et a presumptione adulandi deterrere. ¶ Legitur quod athenienses thimogoriam inter officia salutationis dario adulantem capitali supplicio affecerunt. lacedemoniorum etiam senatus aristolum interimi iussit Ideo quod maluit viris detrahere occulte quam publice et constanter arguere atque in hijs tam adulatoribus quam detractoribus silentium indixerunt. ¶ Porro laudatur hodie peccator in desiderijs anime sue et iniquus benedicitur. mordatissimus detractor in absentia nichil principaliter proponit: sed quod placere existimat verba oris eius iniquitas negat quis nego ait. aio si dixeris estuo sudat si frigesceris/ tremulat flet cum flentibus: ridet cum ridentibus Quid apponetur ad hanc linguam dolosam: utinam apponantur sagitte qui eam transfodiant et carbones que eam incendant utinam in seraphin qui celesti carbone prophete labia emundasti gehennali flamma totum os et linguam emundando destruens. sic laborant/ hodie nostri curiales in labore et erumna in vigilijs multis in periculis magnis periculis fluuium periculis pontium periculis montium periculis in falsis fratribus in mortibus frequenter in confractione in lassitudine corporis atque labijs vite discriminibus in quibus gloriam martirum merentur si hoc pro christi nomine sustinerent. Nunc autem sunt martires similiter invidi professores per multas tribulationes intrant in regnum celorum hij autem per multas tribulationes promerentur infernum. domina quidem ambitio que ad amorem diviciarum acquisitiones plures excitat/ facit eos plures labores insensibiliter sustinere et semper paratus appetit ampliores. Scio quia eos qui in curia regis morantur aut potius moriuntur. spes regie liberalitatis frequenter exilarat quando quandoque in multos ma-

gustio confundit. Sperat autē vnusquisque sibi euenturum quod videt pluribus euenisse sub ista duplici expectatione z incerta tediosa delectant: grauia leuigantur: amara dulcescunt: expensas etiam quas auari nō sentiunt sic vt nō perdat non cessat perdere lusor z reuocat cupidus alea blanda manu. Illud in curia detestabile est q magis diligit minus diligitur imperiti etiam z omnino inutiles elongacioribus donis atque beneficiis ampliātur diuicie acumulātur diuitibus. Nec est qui respiciat ad inopem z mēdicum: helise⁹ vasa implebat vacua: z deficientibus vasis vacuis stetit oleum. Incuria vero contemnuntur vasa vacua: z plena implentur ligna in siluas: z aquas in maria deferuntur. Sane licet obsequtum z reuerētiam debeant prelati ecclesiastici principibus z maxime regi tanquam precellanti tamē efficatius possent in ecclesiis deseruire principibus quam in castris. Nec deberent reges z ceteri principes a suis ecclesiis eos aduocare in diuini officii preiudicium z grauamen. simpliciores z alii illiterati qui i ecclesiis residere nō tenentur si in obsequio regie maiestatis militare proponunt non arbitror hoc absurdum.

Miles.cxiii.cap.

Adulatores z detractores excusare non intendo. Scio q curiales per multas tribulationes transeunt z quam plures miserias patiuntur: ista est vita humana quedam milicia super terram: nec aliter virtutum premia cuique tribui opportet quia dulcia non meruit qui non gustauit amara. si igitur digne principi seruiant: secundum deum z saluam conscientiam: in isto vel alio seculo premia consequentur. Qui autem reges arguitis: q episcopos ad se aduocant z ipsos suos faciunt consiliarios non est quidem nouum q regum consiliis intersint episcopi: sicut enim honestate z sapientia ceteros antecedunt: sic expeditiores z efficatores in rei publice administratione censentur quia sicut scriptum est. Minus salubriter disponitur regnum qd non regitur consilio sapientum. Scriptum est enim ve terre cuius rex puer est cuius principes mane comedunt. Beata est terra cuius rex sensatus est z cuius principes vescuntur tempore suo: in quo notatur consiliis principum eos debere assistere qui sciant velint et possint pacientibus compati: patrie ac populi saluti proficere erudire ad iusticiā reges imminentibus periculis accusare z quadam auctoritate potestatiua presumptionem malignantium cohibere. Nec vobis clericis debet esse molestum si regum consilia intersint prelati quia forsitā nisi prefati episcopi essent consiliarii regis aliqui laici qui clericis oppido sunt infesti supra dorsum ecclesie sepius fabricarent. In hoc ergo est rex laudandus qui tales sibi consiliarios assumit qui reddant que sunt cesaris cesari z que sunt dei deo. Nunc enim si ecclesie attentatur iniuria auctoritate pontificali corripitur aut si ad hoc ecclesiastica censura non sufficit spiritualis gladii defectus materiali suppletur z ad eorum arbitrium animaduersio exercetur. Si quando regis indignatio aduersus personas ecclesiasticas exardescit episcoporum precibus temperatur istis mediantibus iudiciarius rigor admittitur pauperum ecclesiarum dignitas erigitur: firmatur in clero libertas: pax in populis in monasteriis quies. iusticia libere exercetur augetur laycorum deuotio religio fouetur dirigūtur iudicia: leges acceptantur decreta romana vim optinent: z possessiones ecclesiastice dilatantur. Sed vtinam caueant omnes z singuli episcopi ne dum rex ambulans in simplicitate aliquem eorum in sue familiaritatis sacrarium:

atqz in vnitatem amicitie: z vinculum federis acceptauerit: aduersus dictum principem omnes cogitationes sue sūt in malum. Ve dicit ecclesiasticus duplici corde atqz labijs scelestis: sepe eñ dum princeps omnes cogitationes in signū amoris alicui effundit z eum quasi se alterum reputat: ipsum proditore decipit. O detestāda proditio hic est alter iudas qui osculo filium hominis tradidit. Amplius quia curialium vitam videmini detestari: rogo consideretis singulorum iudicia studia vota consilia officia dicta z vetita seu merita. Et tunc secundū q̄ refert petrus blesen̄ in quadam sua epistola: recipietis z videbitis omnia repugnantia z varietate quadam confusa. ¶ Quidam enim sunt qui sine omni periculo z labore viuere possent certa mortis pericula z labores importabiles amplectuntur vt viuant. Quidā more tantalico in aquis sitiunt dum inter opulentias in edia se affligūt ¶ Quidam se voto continentie astruxerunt z iuxta pphetam tanq̄ emissarij ad vxores hinniunt alienas.

¶ Quidam cum infinita congregauerint se nichil reputant congregasse.

Quidam studiose inquirunt nec inuenire sufficiunt: qualiter modicula quam habent substantia consumatur. Quidam honores appetunt z ad eos trahūtur inuiti. ¶ Quidam laudes hominū vilipendunt z in hoc sunt laudabiles. Quidam in omni tempore venerantur fama seculi: z omni tempore sunt infames. Quidam per labores requiē querunt: qui in requie requiem inuenire nō possunt. Quidam apud alios venerabiles sūt q̄ apud se vilescūt. Quidā plus de se lingue adulanti q̄z conscientie sue credūt. Quidā se tyrannica vsurpatione magnificant. Quidam ibi trepidant vbi non est timor. Quidam in periculo mortis certissime sunt securi. Quidam non quiescunt donec rem habeāt concupitam: quā cum habuerint vilem reputant z abiectam. Quidam rem quā non concupierunt adepti inestimabilem in ipsa concipiunt voluptatem. Quidam simpliciter viuunt: z in omnibus prosperantur. Quidam versātur in dolis z in eos quilibet aduersatur. Quidam pro libito suo viuunt z semper sunt sani. Quidam a regulis ypocratis non deuiant z semper sunt infirmi. Quidaz insipientiam simulando: sapiunt. Quidam minus sapiendo decipiunt. Quidam a philosophie sinu ad arma prosiliunt. Quidam in claustrali ac scolari quiete migrantes quotidiana membrorum fatigatione se frangunt. Quidam in litigijs z contradictionibus gloriantur. Quidam si eos opportuerit litigare torquentur. Quidam in rebus nugatorijs sunt circumspecti in arduis autē z que maturo indigent consilio penitus inconsulti. Quidam amicis z domesticis sūt graues: z inimicos humiliter venerantur. Quidam verissime amicorū professores z inimicos verissime prosequuntur. Quidam superbe se humiliāt Quidam humiliter se exaltant. Quidam in suis mendacijs gloriosi sunt.

Quidam semper laborāt esse veridici q̄ mendacissimi reputantur. Quidam ea semper defferunt que defferri non expedit et vbiqz sunt p̄cipites vbi res seniores consilio indigent. Quidam in pernicie anime coniurantes curam corporis in delicijs agunt. Quidam zelantes salutem anime corpori mesto z afflicto non parcunt. Quidaz de crastino nūq̄ cogitant. Quidam in vniuersis oculos prouidencie dirigunt in futurum. Quidam de proprio patrimonium christi cōgregant. Quidam christum pauperem sequuntur. vt de christi patrimonio suis nepotibus thesaurisent. Quidam interius simplices exterius sunt astuti. vt se inter fratres vinculum societatis consilient. Quidam exterius mansueti murmurant interius. vt fraterne societatis dissipant vnitatem. Quidam constan-

tes ad horam insaniunt. Quidam dissimulatorio vultu palliant ad tempus iniurias et abscondunt. Quidam sub risu ficticio plorant. Quidam sub ypocrisi lamentatione exaltant. quosdam ad damnatos honores inducit ambitio. Quidam nichil honores reputant sine lucro. Quidam libentius donāt semper ingratis. Quidam libentius mutuant debitoribus nunq̄ soluturis. Quidam omnes libros reuoluunt et nichil ad discunt sed et quidam omnia imprudenter agunt et ipsis pro voto succedit. Quidam omnia consilio disponunt et semper in contrarium eis cedit. Quidā nobilitate sua magnificat quem facta humiliant: et quandoq; apud principes acceptior est fatuus et ignobilis q̄ nobilis et prudens. Quidam omnem solicitudinem a se prsus excutiūt. Quidam non solum suis sed etiam alienis negociis se minus sufficienter inuoluunt. Quidam omnia consilio alieno disponunt. Quidam in omnibus sequuntur proprie voluntatis arbitrium. Quidam negocia licet ardua nunq̄ solicitant. Quidā in rebus etiam nugatoriis quadam curiositate se torquent. Quidam vt alienis parcant expensis se ipsos euacuant. Quidam de alieno prodigi de proprio sunt auari. Quidam satis tenues multa vestimenta faciunt et consumūt. Quidam quod deterius est multa edificia incipiunt nec consummunt. Quidam comedunt. vt ieiunent. Quidam ieiunant. vt comedant. Et qui per vniuersa extimētur si linguis hominū loquar aut angelorum dissonantias habitantium in hac terra dissimilitudinis recensere nō potero: cum vnusquisq; non tantum a proximis dissentiat. sed discedat a seipso.

¶ Clericus. cxliiii. cap.

Preterea miles carissime nūquid propter peccata regis francie tanta strages et pestilentia guerre famis et mortalitatis contingit in populo gallicano peccauit enim dauid populum numerādo et octoginta milia de populo diuina indignatione percussi sunt. patet ergo q̄ propter peccatum principis populus frequenter patitur. quomodo enim ab hac culpa poteritis excusare.

¶ Miles. cxlv. cap.

Onstanter asseritis quasi spiritum habeatis prophetie et dei archana preoueritis q̄ ex delicto nostri principis euenerit q̄ cōmissas sibi prouincias tante hostilitatis et pestilentie turbo concusserit ille qui auffert spiritum principum terribilis est in iudiciis suis ita inscrutabilis est in cōsiliis super filios hominum. Quis enim nouit sensum domini aut quis eius cōsiliarius fuit non minus delicta populorum q̄ principis materiam malorum presentium arbitror extitisse. Legimus sepe populos sepe reges nunc pro se nūc pro aliis diuine animaduersionis sentētiam incurisse. Comedit princeps vuam acerbam: et dentes populi obtupescunt peccauit dauid populum numerando et octoginta milia perierunt de populo vt est dictum. frequenter etiam propter mēbrorum immoderantiam caput affligitur: et propter iniquitatem plebis pena principibus irrogatur et vniuersitas plerumq; ob vnius paucorumve delictū. Nam peccatum achar populus anathema incurrit: quia gad et ruben et dimidia tribus mānasse in terra chanaā edificauerunt altare et ira dei vniuersaliter descendit etc. populum vltionem suam sepe inchoat dominus a sanctuario suo et qui potēs est punitur frequēter et in eos qui presunt durius exscandescit. Hely pro pietate filiorum sella euersa fractisq; ceruicibus expirauit. Utinā ergo tam princeps q̄ populus gallicanus se tm̄ reū discriminis arbitret. Utinā cū

rege dauid rex noster humiliet et dicat angelo percussori in me conuertere gladium. Ego enim sum qui peccaui. vtinam subiecti cum populo niniuitarum se peccasse proclamant ac celestis ire iudicium in planctu et gemitu et in silicii asperitate declinent: vtinam plorent sacerdotes inter vestibulum et altare dicentes: parce domine parce populo tuo. Sed proh dolor plures hodie principes seculares et ecclesiastici necnon et infiniti alii inferiores reatum suum minime recognoscunt nec flagella domini equaminiter sustinent ymo quodammodo felicitatem suam vellent in hoc seculo adipisci forsan aliam felicitatem non sperantes. Cum naturales philosophi et pagani aliam felicitatem sperarent post mortem. dicit enim aristoteles .ii. lib. de anima intellectum separari ab aliis sicut perpetuum a corruptibili post mortem. Item primo ethicorum dicit quod hiis qui deficiunt prosunt occupationes amicorum cui concordat Augu. in canone c. non extimemus. quod non esset si nullum haberet esse reale post mortem. Idem aristoteles in lib. de pomo. siue de morte sua fertur discipulis predicasse felicitatem futuram quamuis alii dicant quod aristoteles in primo ethicorum nec assertiue negauit Nam tractans de felicitate tractauit de ea inquantum possibile esset eam inuestigari per rationes et inuentiones humanas. Nec aliquis in hac vita potest dici felix sed solum cum moritur si fuerit in hac vita virtuosus quia dum viuit potest felicitas humana seu mundana mutari in miseriam. Sed felicitas est apud firmum et stabilissimum. cui concordat canon de pe. di. ii. c. dum sanctam cum sequentibus secundum enim boecium in libro de consolatione felicitas omnium bonorum congregatione perficitur. vera ergo et infallibilis felicitas est post mortem. sustineat ergo vnusquisque flagellum domini et aduersam fortunam equo animo in hoc seculo et hoc cedet sibi ad gloriam in futuro: ymo antiqui philosophi et pagani voluntarie mortificauerunt omnia huius mundi desideria in cibo potu et aliis delectationibus et carnalibus et mundanis vt fierent virtuosi. xii. q. ii. c. gloria episcopi et c. socrates et etiam aduersam fortunam pacienter tollerabant quanto magis in hiis prepollere debet verus xpianus Non tamen assero quod aduersitates sint appetende sed si contingerent patienter sunt sustinende. Sicut enim quedam sunt saluberrima bonis que tamen sunt mortifera malis. Sic quedam sunt perfectis expedientia que tamen imperfectis periculosa noscuntur. martirium enim non habet annexum quod fugiendo perfecti non habeant ipsum recipere/et tamen ad hoc non debent se exponere imperfecti. Teste beda qui super illo math. xxvi. c. discipuli omnes eo relicto etc.

Qui sic ait fugiendo docent eos qui se supplicia minus sentiunt se ydoneos vt fugiant quod tutius est quam se discrimini exponere sic in proposito propter periculum pacientie nullus debet aduersam fortunam appetere.

¶ Clericus. cxlvi. ca.

Sed nunc ad propositum principale redeuntes quando plenitudinem potestatis pape videmini abnegare rogo respondeatis ad illam auctoritatem quam posuit Inno. iii. de maio. et obe. c. solite. vbi narrat quod dicit dominus ad petrum quodcunque ligaueris super terram erit ligatum et in celis etc. ¶ Ex quibus verbis plane concluditur plenitudo potestatis petri et successorum eius

¶ Miles. cxlvii. ca.

Illa verba Inno. preallegata pro plenitudine potestatis papalis aliis verbis eiusdem nisi sane exponantur repugnare videntur dixit enim extra qui filii sunt legi. c. causam. nos attendentes quod ad regem pertinet non ad ecclesiam de talibus possessionibus iudicare. etc. ¶ Ex quibus verbis colligitur quod ad papam que est ecclesia vel caput ecclesie non pertinet de possessionibus iu-

dicaret per ista non hz in temporalib⁹ talē plenitudinē aliis decretalib⁹ eiusdem Inno. patenter pōt colligi. Sane igitur exponēda sunt v̄ba dicti Inno. cum dicit q̄ xpus nichil excepit cū dicit petro quodcunq̄ ligaueritis. ꝛc. Uno modo exponit q̄ intelligat q̄ xp̄s dixit petro quodcunq̄ ligaueritis ꝛc. nichil excepit vocaliter ꝛ expresse alibi tamen et aliis verbis et exemplis ostendit excipienda esse plura. Alio modo exponit q̄ xp̄us nichil excepit sub audi de hiis que sunt necessaria regimini fidelium ꝛ non preiudicant iuribus et libertatib⁹ aliorum. Et ideo per ista v̄ba quodcūq̄ ligaueris. ꝛc. christus non permisit potestatem petro nisi necessariam regimini fideliū nec preiudiciabilem aliis presertim enormiter seu notabiliter nō ab ptentibus iuribus et libertatibus nec dāpnabiliter negligētibus ius suis suū vnicuiq̄ exhibere.

¶ Clericus. cxlviii. ca.

SEd nunquid Iheremie. i. c. dicit Ecce cōstitui te super gentes ꝛ regna non distinguendo inter gētes ꝛ gētes nec inter regna et regna que auctoritas alīs fuit alleg.

¶ Miles. cxlix. ca.

SOphistica est illa allegatio pp̄ter multa pmo quia summo sacerdoti nullatenus fuit dictum. Ecce constitui te super gentes ꝛ regna. Dictum enim fuit Iheremie qui non erat supremus sacerdos. Secūdo quia licet Iheremias fuerit sacerdos tamen nunq̄ sibi inquantum fuit sacerdos sed inquātum erat propheta dicta fuerūt sibi verba premissa vnde idem premisit dominus prophetam in gentibus dedi te.

¶ Tertio: quia Iheremias neq̄ talem excercuit potestatem nec dixit populis se recepisse potestatem talē a deo qui vult ergo concludere per ista verba q̄ papa habeat talem plenitudinem potestatis concludit q̄ quilibet sacerdos et etiam propheta habet a deo talē plenitudinem potestatis.

¶ Quarto non videtur concludere allegatio supradicta quia licet ea que ad spiritualia ac celestia spectant: plenius debeant refulgere in supremo pōtifice noue legis q̄ in supremo sacerdote veteris legis nō tamen ea que ad terrena seu temporalia spectare noscunt. Alioquin sicut sacerdos veteris legis ita etiam sacerdos ꝛ summus pontifex noue legis congruent matrimonio vterent et sicut in veteri legē summ⁹ sacerdos bellicis armis: nec cibus hominum truncationibus membrorum: vindicte sanguinis immiscuit se decenter. ita decet vel etiam summus sacerdos noue legis se talibus implicare que tamen omnia ꝛ similia absurda sunt cēsenda q̄obrem ex potestate et dominio qd̄ habuit in temporalibus sacerdos suprem⁹ veteris legis concludi non potest q̄ papa in temporalibus aliquam habuerit potestatem. quia nec sibi nec aliis necessaria ē credēda auctoritas. ergo Ihero. ad ppositū non concludit q̄ licet in illis verbis nō addatur exceptio addēda ē. ad alia verba. Inno. diuersimode respondent. quidam enim vt videtur eis: verba eius sane intelligunt dicētes eum intelligere q̄ in eternum christi pontificum longe maioris potestatis et etiam in temporalibus casualiter non regulariter q̄ pontificem veteris legis et ideo si dictum ē pontifici veteris legis. Ecce constitui te super gētes et regna hoc est vt casualiter etiam in temporalibus super gentes et super regna iurisdictionem assumens non in preiudicium regum ꝛ principum sua legitime vtentium potestate. Et hec fuit intentio sua quā colligunt ex verbis dicti Innocen. quem sequit. relinquitur ergo romanum pontificem saltem casualiter excercere. ꝛc. Quib⁹ verbis innuitur q̄ non nisi casualiter. Ex quo sequitur q̄ papa non habet regulariter predictam plenitudinē potestatis. Alii non curant predictū Innocētiū excusare. presertim cum in illa decretali plurima heretica dixerit et in

excusabilis. dicit etiam q extra ecclesiam nulla est adeo ordinata potestas nec aliqua iurisdictio seu potestas est cōcessa licet extra ecclesiam est concessa .i. permissa tantūmodo. Et q nulla potestas tpalis regiminis potest extra ecclesiaꝫ reperiri q omnia vt isti dicunt sunt heretica. et ad euidentiam allegationuꝫ ipsorum. ¶ Et primo videndū q s'm ipsos ante aduentū christi et post apud infideles fuit vnum dominiū temporalium ⁊ vna et legitima ac ordinata potestas et gladij temporalis vna iurisdictio temporalis non tamen permissa a deo. Qualiter deus permittit tyrānos predones ⁊ inuasores aliarum rerum et iuris sibi potestatem et dominiū vsurpare q̄uis infideles talem potestatē habentes illegitime vsi fuerunt frequenter aut semp sed abusus vtentis et legitima potestas habentis in nullo sibi obuiant aut repugnant sed simul in eundē hominem cadere possunt teste augustino. xxiij. q. v. c. neq; etiam vbi dicit nec vituperatur ordo regie potestatis si rex tyrānica crudelitate seuiat. Aliud autem est in ista potestate velle iuste vti et aliud iusta potestate iniuste velle vti. Ex quibus patꝫ q recta potestas ⁊ abusus eiusdeꝫ iuste compatiuntur se in eodeꝫ. quare esto q omnia edificarent extra ecclesiā ad gehennam: et q infideles penitus abuterentur oīm potestate nō tamen sequeretur q propter hoc amittent veram ⁊ legitimaꝫ potestatem ⁊ q apud infideles ante aduentum christi ⁊ post fuerit vera potestas gladij materialis et verum dominium rerum temporaliū. Probatur nam vt habetur Deuterono. ij. c. dominus dedit filijs esau et filijs amon quis erant infideles terras et regiones quas eis auferre fidelibus non licebat. Amplius que precepto spirituali dominio in regem vngitur non solū habet a deo potestatem gladij materialis permissā sed etiam concessam quare vnctio regalis legitima non est sine legitima potestate. ¶ Dominus autem precepit helye vt habet .iij. li. Regū. j. c. vt vngeret azael regem super syriā qui tamen infidelis erat. azael ergo legitimam habuit potestatem de quo ibidem subiūgitur. quicunq; fugerit gladio azael occidit eum iesu. Rursum ille habet verum dñiū temporalium rerum ⁊ non solum permissam potestatem cui xp̄us voluit reddere dominiuꝫ temporale vt suū dicens. Reddite q̄ sunt cesaris cesari. ⁊c. ¶ Constat autē q cesar ille scꝫ tiberi⁹ erat infidelis ⁊ tamen habuit tempore xp̄i verum et legitimū dominium rerum temporalium. Amplius ille cui fideles non soluꝫ propter periculum euitandum. sed propter conscientiam debent esse subiecti habent veram et legitimam potestatem. potestatibus autem infidelibus debebāt xp̄iani tempore apostolorum esse subiecti non solum propter periculum euitandum: sed etiam propter conscientiam. Teste apostolo ad Rom. xiij. c. Cum dicit subditi estote non solum propter conscientiam ⁊c. Subdit omnis anima potestatib⁹ sublimioribus subdita sit. voluit ergo fideles esse subiectos etiā infidelibus ⁊ dicit q non est potestas nisi a deo. que aūt sunt a deo ordinata sunt. ⁊ intellexit aperte q potestas que erat apud infideles erat ordinata a deo et non solum permissa. et de illa potestate dicit. Qui autem resistit potestati. dei ordinationi resistit. Unde illud de potestate concessa non permissa debet esse extra ecclesiaꝫ. ergo apud infideles potestas legitima et concessa non permissa tantummodo potest reperiri licet infideles vti in plurib⁹ illa potestate abutant' quēadmodū nōnulli infideles pctōres tñ habentes potestatē legitimam sepius abutunt' ea hanc sententiam de potestate concessa ⁊ data a deo tam infidelibus q̄ fidelib⁹ malis tenere videtur ⁊ asserere augustinus. decimo de ciuitate dei. Credunt ergo sic oppinantes Inno. Minime posse excusari nec verba eius ad alium intellectum q̄ sonant non reputant ex=

ponenda quia non sequitur q pōtificiū noue legis fuerit maior potestatis in tē poralibus q̄ sacerdociū aaron. ymo regulariter est minoris potestatis in temporalibus. Nam et plura temporalia et maiora ex ordinatione diuina assignata fuerūt sacerdotio veteris legis q̄ sacerdotio noue legis. tamen quia pontificiū petri non fuit talis potestatis cum pontificio christi: christus enim auctoritate sui pontificii noua potuit instituere sacramēta quod nequaq̄ potuit petrus. Potuit enim christus in multis dispēsare in quibus petrus dispensandi non habuit potestatem quia tamen pontificio fungenti nō erat dictū a deo. Ecce constitui te super gentes et regna quia Iheremias non erat pontifex sed de sacerdotibus minoribus.

¶ Clericus.cl.ca.

Preterea q romanus pōtifex hāc plenitudinē potestatis habeat patet primo ad Corin.v.c. Nescitis quomodo angelos dei iudicabitis, q̄to magis secularia. ergo papa habet plenitudinem potestatis. ex quibus etiam sequitur q si alis habeat iudicare nullus nisi solus deus ipsum iudicabit quod probatur .ix.q.iii.c. Nemo iudicabit ipsa sedes iusticiā temperare neq ab augusto neq ab omni clero iudicabitur ea causa et.q.c. aliorum dicitur aliorum hominum causas deus voluit per hominem terminare sed sedis istius presulem sine questione suo seruauit arbitrio ea causa.et.q.c. facta dicitur facta autem subditorū iudicantur a nobis/nostra vero a deo iudicantur: papa igitur iudicē superiorem nō habet in terris sed videtur iudex omnium aliorum.

¶ Miles.cli.ca.

Domine clerice hanc rationem superius allegastis sed quia ipsa vobis cordi est: ad eam pluribus modis rn̄deo Unde ibi non loquebatur apostolus in psona ppria vel summi pōtificis vel etiam clericorū sed in psona oim fidelium clericorum et laycorum: quia de cetu fidelium constituendi sunt iudices q debeant secularia iudicare. nec apostolus dicit predicta verba p platis tantummodo nec precipue pro summo pontifice. sed dicit ista in persona communitatis fidelium ymo etiam christus q cōstituit petrū summū pōtificē cūctorum fidelium. nō constituit eū ad dn̄andum sed ad pascendū fideles: non pp̄ter vtilitatem fideliū nec voluit pter pericula euitanda fideles esse subiectos successoribus petri nisi in necessariis saluis libertatibus et iuribus non solum fideliū sed etiam infidelium vt est dictum. insuper dicunt aliqui Innoce. tertio errare in predicta decretali solite: cum dicit q intelliguntur minora sub esse quibus subdita sunt maiora quia hoc nō est vniuersaliter et absq omni exceptione. licet sit verum in multis. Nam epi regulariter sunt subiecti archiepiscopo suo et tamē subditi episcoporum non sunt subiecti archiepiscopo nisi in casibus. sepe etiam maiora decēt aliquos quos minima nō decent teste Gregorio.xix.libro.moralium nequaq̄ igitur ex hoc q papa ē iudex in spiritualibus sequitur q habeat regulariter secularia iudicare. Ex hoc tamen concludi potest q in casu cū nō est alius inferioris gradus q ex officio possit et velit secularia negotia iudicare papa potest se huiusmodi iudicio imiscere quēadmodū vnū mēbrū corporis naturalis officiū alterius membri ipso deficiente vel non valente actum suum excercere si potest assumit. Qui enim nō potest pedibus ambulare/manibus reptare conatur. Et qui non potest manibus percutere dentibus mordere mollit.

¶ Clericus. Clij. cap.

Amplius q romanus pontifex super principes temporales habeat plenitudinem potestatis, patet. Nam in veteri testamento tam apud iudeos q̃ etiam apud gentiles pontificalis auctoritas preferebatur dignitati regali: et reges pontificibus honorem detulerunt. quibus etiam subiecti fuerunt. Unde samuel saulem unxit regem et sibi omnem quam habuit contulit potestatem: qui david etiam postea reprobato saule regem constituit. Ioiada etiam sacerdos unxit ioas regem. Alexander etiam magnus reuerentiam Iorade pontifici iudeorum exhibuit. Imperatores etiam devoti supra alios. scilicet constantinus iustinianus et Karolus magnus devoti et subiecti fuerunt ecclesie. ergo imperator et quilibet princeps secularis est inferior papa et subiectus eidem.

¶ Miles. Cliij. cap.

Ad ista potest responderi uno modo. Esto q in veteri lege pontificalis auctoritas prelata fuisset etiam in temporalibus dignitati regali: non tamen esset preferenda in noua lege. quia auctoritas pontificalis in noua lege spiritualior est et magis a terrenis negociis elongata q̃ fuerit auctoritas pontificalis in veteri lege quemadmodum lex noua magis spiritualis est q̃ lex vetus. Et si ex adverso dicatur q scripture veteris testamenti actus et opera euangelica imitantur quia quecunque in ea scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt ad Ro. ix. c. ergo qualiter se habuit in veteri testamento rex ad pontificem sic se debet habere rex in nouo testamento ad papam. Sed certe sic allegare est inconveniens et absurdum: quia sic sequeretur q circumcisionem et distinctionem ciborum et alia cerimonialia veteris legis deberet ecclesia imitari: et q sicut sacerdotes veteris legis istebant armis, et iudicium sanguinis exercebant: ita deberet papa in talibus occupari. Nequaquam igitur: actus et opera que fecerunt patres in antiquo testamento imitari tenentur christiani, nisi quo ad moralia ad que indispensabiliter omnes homines obligantur. Cum autem dicit apostolus quecunque scripta sunt ad nostram doctrinam etc. non ut ita per omnia ad litteram faciamus sed ut per pacientiam et consolationem scripturarum spem habeamus: et illa secundum spiritualem: non carnalem intelligentiam impleamus. ¶ Secundo respondetur q in veteri testamento sacerdotalis gradus non preferebatur dignitati regali in temporalibus regulariter disponendis: licet prelatus fuerit quantum ad sacrificia offerenda deo: et ea que a regali prefertur. non quo ad iurisdictionem et cultum divinum spectarent. Quemadmodum in noua lege auctoritas pontificalis dignitati regali prefertur. non quo ad iurisdictionem et regimen temporale. Ista enim nequaquam negans potestatem pontificalem esse preferendam omni potestati seculari: sed dicunt ipsam non esse preferendam in temporalibus: extra casum necessitatis quando layci potestatem sibi commissam strenue ac rite et legitime administrant. ¶ Cum vero arguitur q samuel cum esset summus sacerdos et pontifex in israel saul de communi genere regem instituit et propter delictum destituit. Reuerende clerice caueatis ne contra sacram scripturam talia asseratis. samuel enim non erat summus pontifex nec summus sacerdos in israel: sed iudex tantummodo. ymo nec sacerdos. ut colligitur in primo libro paralipomenon. Secundo quia samuel non constituit saul regem tanquam pollens gradu et dignitate eminentiori presertim in temporalibus: q̃ sit dignitas regalis: sed tanquam divino precepto obediens. Unde quarti regum. ix. c. quidam de filiis prophetarum ad mandatum elizei

vnxit Iehu in regem israel: tamen nec iste nec elizeus propheta maior erat presertim in temporalibus dignitate regali. ¶ Ex quo vt videtur euidenter concluditur quod per vnxtionem inferri non potest quod imperator vel quicunque rex in nouo testamento sit inferior illo qui vngit eum. Et consimiliter ex hoc quod samuel vnxit saul in regem inferri non potest quod samuel esset in temporalibus superior saule cum functus fuerit officio quod est inferior dignitate regali. nec etiam esto quod samuel deposuisset de mandato dei saulem fuisset eo circum ad publicam potestatem et iurisdictionem temporalem superior: quia non deposuit cum tanquam superior sed tanquam exercens in hoc mandatum dei. qualiter rusticus de mandato dei posset imperatorem ymo et papam deponere quamuis nulla alia potestas nec in spiritualibus nec in temporalibus sibi concederet a deo. ¶ Item non est verum dicere quod samuel saulem deposuit. Nam in libro regum non legitur quod samuel deposuit saulem sed quod deus eum deposuit et quod hoc samuel sauli nunciauit. dicitur enim primi regum quod dicit samuel ad saul pro eo quod abiecisti sermonem domini abiecit te dominus: ne regnes et post pauca samuel ad saulem non reuertatur tecum quia proiecisti sermonem domini et proiecit te dominus ne sis rex super israel. ¶ Ex quibus verbis non habetur quod samuel deposuerit saulem. Et ideo ex ista depositione concludi non potest. quod papa possit imperatorem vel regem. de plenitudine potestatis ad libitum deponere. nisi in casu scilicet quando illi ad quos spectat nollent eum deponere quamuis indignum: vel non possent vel alias hoc committerent romano pontifici. sed quod de zacharia legitur qui deposuit regem francie. i. deponentibus consensit. xv. q. vi. c. alius. Illud autem quod adducitur de Ioiada sacerdote qui vt legitur. x. regum. c. ii. fecit et vnxit Ioas regem non concludit quod Ioiada fuerit superior rege. presertim quo ad iurisdictionem temporalem. quia sepe videtur in scripturis diuinis et aliis quod aliqui fecerunt et constituerunt reges: qui tamen regibus superiores non fuerunt: ymo erant subiecti ipsis regibus constitutis ab eis. Nam filii israel constituerunt Ieroboam in regem tertii regum. xxii. c. et. iiii. regum. ix. c. dicitur quod populus iude constituit zachariam regem pro patre eius et. xxxiii. di. c. legimus. dixit Iheronimus quod exercitus sibi fecit et elegit imperatorem. ¶ Ex quibus aliisque innumeris colligitur quod inferiores constituunt regem cui sunt subiecti. Quare ex hoc quod Ioiadas vnxit Ioas inferri non potest quod Ioiadas fuerit quo ad iurisdictionem temporalem superior eo. Nec obstat quod dicitur de alexandro qui reuerentiam fecit Ioiade. quia hoc fecit non tanquam superiori in temporalibus sed quia sacerdos erat supremus. Quemadmodum imperatores et reges et alii principes etiam spiritualibus sacerdotibus reuerentiam summissis exhibent genu flectendo osculando manus eorum: quos tamen superiores in temporalibus minime recognoscunt. Unde nonnulli mirantur quod quicunque literati per gentiles eunuchos probare conantur papam esse superiorem in temporalibus imperatore vel rege. cum apud omnes eunuchos et gentiles imperatores et reges qui non erant sacerdotes gentilium semper se super sacerdotes reputarunt. presertim quo ad ea disponenda que ad cultum deorum suorum minime pertinebant. et tamen multi eorum non modicam reuerenciam et honorem sacerdotibus exhibebant. licet quidam eorum interdum inhonorauerunt sacerdotes. sicut legitur de pompeyo qui reuerentiam debitam templo dei et sacerdoti non exhibuit et ideo non in merito prosperitatem ex tunc non habuit consuetam. Non obstat quod allegatur de constantino iustiniano et Karolo magno. Nam illud contra vos facere dignoscitur. Nam licet isti imperatores deuoti extiterint non solum summis pontificibus sed etiam sacerdotibus et clericis vniuersis

nequaꝗ̃ tamen se subiectos clero ⁊ tē-
poralibus putabant. sed pro superiori-
bus eis se gerebant. Et de cōstantino
quidē hoc expresse videtur per illud scri
ptum ex gestis silvestri pape quod po-
nitur in decret. di. lxxxxvi. c. Cōstanti-
nus. vbi plures donationes fecit eccle-
sie romane quas frustra fecisset si prius
domina fuisset in temporalibus. Insu-
per quod de Justiniano inducitis mirā
dum videtur domine clerice et forsan
leges Justiniani ignoratis cum nullus
fuerit imperator christianus nec ante
Justinianum nec post qui tam magnaꝫ
potestatem super reges et personas pa
pe et clericorum. etiam sup illa que pa-
pa vendicat siue ex collatione siue ex re
signatione. Constantini tribuerit si-
cut Justinianus in legibus ab eo edi-
tis. statuit enim et iussit et precepit in
suis legibus plura circa personas ⁊ bo-
na clericorum et circa ecclesias et bona
mobilia et immobilia earundem. C. de
sacrosanct. ecclesi. per totum de epi. et
cle. per totum. Et in auctenti: de sctis.
epi. per totum. In auctentica de electi.
per totum et pluribꝰ aliis locis innūe-
rabilibus. ¶ Ex quibus patet ꝙ supe-
riorem se putabat in temporalibus eti-
am spectantibus ad ecclesias et perso-
nas ecclesiasticas. Nam ad soluꝫ supe
riorem spectat legem condere Institu.
de iure na. gen. et ciui. §. sed quod prin
cipi. Non obstat etiam quod de Karo-
lo magno subditur quia non legit ꝙ se
reputauit inferiorem in temporalibus
supremo pontifice. ¶ Cuius signum
ē ꝙ reges francie qui dicunt se sucesso
res ipsius superiorem in temporalibꝰ
minime recognoscūt extra qui filii sint
legitimi. c. per venerabilem. Nec obstat
c. in memoriā xix. di. ꝙ ē eiusdē Karoli
Ex quibus ṽbis vt videt: habet ꝙ idē
Karolꝰ inferiorem se summo pontifi-
ce reputauit. Nō eñ arbitratꝰ ē Karo-
lꝰ ꝙ apostolica sedes poterat sibi regula
riter aliquod magnuꝫ in tēporalibꝰ im-
ponere sed in spiritualibꝰ quod in eodē
c. insinuare videt cū pmittit in memo-
riā petri apostoli beati: honoremus sā-
ctam romanam ecclesiā et apostolicam
sedem vt que nobis sacerdotalis mater
est dignitatis esse debet ⁊ magrā rōnis
¶ Ex quibus verbis videtur ꝙ in spi-
ritualibus apostolica sedes est mater ⁊
magistra. ex p̄realleg. per vos nullo mō
concluditur ꝙ papa sit superior in tem-
poralibus ꝗ̃uis eñ xp̄s non solum sa-
cerdos sed etiam rex supremus habēs
in temporalibꝰ plenitudinē potestatis
non tamē sequitur ꝙ talem iurisdictio-
nem suam quam xp̄us habebat in ter-
ris in suū vicarium transtulerit raro eñ
aut nunꝗ̃ aliquis suam iurisdictionem
totā suo vicario cōmiserit ymo de non
nullis apparet ꝙ semper de necessitate
vicarius minor est potestate ꝗ̃ ipse cuiꝰ
est vicarius. ¶ Unde propter hanc in-
tentionem plenius astruendaꝫ oportet
nos non latere ꝙ ex hac inquisitiōe nō
querit quid xp̄s qui verus deus ⁊ verꝰ
homo habuit ⁊ habeat in hoc seculo po
testatis ⁊ auctoritatis: ⁊ quid aut ꝗ̃tuꝫ
horum conferre potuerit beato petro
ac reliqs apostolis et eoꝝ successoribus
episcopis ⁊ p̄sbiteris: qm̄ de hiis nō du
bitant xp̄iani fideles. Sed volumus
⁊ debemus inquirere quā potestatem ⁊
auctoritatē excercendam in hoc seculo
xp̄s eisdē contulit de facto et aqua eos
excluserit ⁊ prohibuit consilio vel pre-
cepto. Eos autem talem potestatem et
auctoritatē a xp̄o tenemur credere e qua
lem per verba scripture sibi traditā eli-
cere possumus non aliam. Certum est
eniꝫ omnibus xp̄i fidelibus ꝙ christus
qui verus deus et verus homo potuit
nedum apostolis verum etiam quibus-
cunqꝫ aliis auctoritatem seu iurisdictio
nē coactiuā in hoc seculo super omnes
mūdi principes seu principatus ⁊ sin-
gulares personas habētibꝰ ⁊ ampliorē
fortasse vt creandi eucia: destruēdi: atqꝫ
reparādi celū ⁊ terram ⁊ que in eis sunt

et etiã, angelis simpliciter imperandi/ quod tamen xps eis non cõtulit nec cõferre decreuit. Unñ aug. in sermone de verbis dñi super math. sic inquit/ discite a me nõ mundum fabricare non cuncta visibilia et inuisibilia creare non ipõ mũdo miracula facere z mortuos suscitare sed qm̃ mitis sum z humilis corde. Ad me scdm̃ presentem intentionem ostendere sufficit q xps ipe nõ venit in mundum dominari hominibus nec ipsis principari tpaliter/ sed magis subici scdm̃ statuz huius seculi dnymo q a tali iudicio seu principatu fm̃ propositũ excludere voluit et exclusit seipm̃ z apostolos ac discipulos/ cõsequenter romanos põtifices z ceteros epõs ab omni principatu seu mũdano iudicio exclusit/ exẽplo cõsilio z precepto xps q scdm̃ quod sepius fuit allegatũ corã pilato dixit regnum meum non est de hoc mundo. i. regnare non veni regimine temporali quomodo regnant mundani principes seu iudices. subdens. si ex hoc mundo esset regnum meũ ministri mei decertarẽt vtiqz ne traderer iudeis. Ac sic argueret xps Si venissem regnare mundano iudicio seu coactiuo haberem ministros huius decertatores quadmodum ceteri reges habent. Sed tales nõ habeo quasi diceret apertius. Audite iudei et gentes nõ impedio dñationem vestram in hoc mundo quid vultis amplius venite credendo ad regnum quod non est de hoc mundo. Quid enim est regnũ eius nisi credentes in eum. Ecce de quo regno docere atqz disponere venit quoniã de actibus quibus peruenitur ad regnum eternum.

Clericus. cliiij. ca.

Rursum sicut aia habet plenitudinẽ ptãtis a corpe z vtit corpore tanqz istrumẽto sic ptãs spũalis hz plenitudinẽ ptãtis sup pricipibus z ptãtibus tpalibus z vtitur eis tanqz instrumentis.

Miles. clv. ca.

Quamuis qntũ ad multa sicut aia se hz ad corpus/ sic spũalia habẽt se ad tpalia sed non qntũ ad oia: qz sicut aia est nobilior corpore ita spũalia tẽporalibus sunt nobiliora z digniora. Et sicut anima quantum ad multa regit corpus: ita tẽporalia i multis sunt scdm̃ exigentiam spiritualiuz disponenda: sed anima rationalis non habet plenissimam potestatẽ super corpus quia qz plures operationes habet corpus, que non sunt i potestate anime rationalis. Ita habens potestatem in spiritualibus non habet plenissimã potestatem in temporalibus. Et ideo i papa qui habet supremam potestatem in spiritualibus non cadit nec cadere debet suprema potestas laycalis/ licet dignior sit illo in quem cadit suprema potestas laycalis.

Clericus. clvi. ca.

Rursus in eum qui omnibus secularibus legibus est solutus z cuius leges non dignantur quascunqz leges laycorum seu secularium ymitari cadit quo ad rem potestas laycalis suprema/ papa autem legibus quibuscunqz positis est solutus: eius leges ymitari minime dedignãtur: ergo suprema ptãs laycalis cadit in papam.

Miles. clvii. ca.

Papa non est solutus nisi qdã exceptione quibuscũqz legibus mere positis a supremis pontificibus institutis: quia par imparez nõ habet imperium nec minor in maiorez. Solutus est etiaz legibus quocũcunqz generalium conciliorũ ac imperatorũ regum ac aliorum quorumcunqz: que condite essent super his que ad propria iura z libertates aliorum quecunqz enim statuta essent a conciliis generalibus et aliis quibuscunqz sup his q i spũalibus

de necessitate facienda sunt p regenda congregatione fidelium: papa est solutus talibus legibus mere positiuis qz nō tenetur eas seruare et posset abrogare z adnullare: papa enim est maior cōsilio generali. legibus autem institutis que iura z libertates ac res respiciunt alioz: non est papa solutus. Nam dūmodo de se non sint inique papa eas abrogare non potest. Si enim imperator aut rex aut aliquis iura vel res pprias tribuit pape certas leges z pacta rationabilia imponendo: si pter res illas vel iura voluit recipere dictas leges z pacta tenet obseruare extra. de condi. ap. c. verum.

¶ Clericus. Clxxviij. cap.

Item iste cui oportet vniuersitatem fideliū spiritualium ac secularium absqz omni exceptione in omnibus obedire fungit suprema potestate laycali quo ad rem: pape autem opz vniuersitatem fidelium spiritualium atqz secularium absqz omni exceptione in omnibus obedire put ex sacris canonib9 colligit. xij. di. c. qd apostolice. xix. di. c. cum memoriā ergo zc.

¶ Miles. clxxix. cap.

Respondeo q non est necessarium vniuersitatem fidelium sine omni exceptiōe obedire sibi in hijs que necessaria sunt in congregatione fideliū saluis iuribus z libertatibus aliorum. Et si queratur quis habet iudicare que necessaria sunt regimini fidelium. Respōdeo q hoc iudicare per simplicem noticiam vel doctrinā spectat ad sapientes in lege diuina peritos z i humanis sciētijs excellentes z rationis iudicio eminentes quicunqz fuerint: siue subditi siue plati siue seculares siue religiosi siue magistri siue pauperes siue diuites z potentes. Hoc autem auctoritatiue z iudicialiter spectat pncipaliter ad romanum pontificem de consilio sapientum qui si iudicando errauerit: sapiētes ymo quicunqz ipsum errare cognouerint resistere obligātur p loco z tempore z alijs circūstācijs debitis obseruatis. Et hoc licet vnicuiqz p gradu suo z statu suo. qz aliter debēt ei resistere eruditi: aliter plati aliter reges aliter pncipes z aliter simplices z temporali potētia destituti.

¶ Clericus. clxxx. cap.

Item in illum cadit potestas laycalis suprema de cuius iudicio aut facto nulli penitus est licitum iudicare vel ab eo appellare. ix. q. iij. c. cuncta p mundum z. c. facta quod est dicendum de papa. ergo cadit potestas laycalis suprema ad quā omnes appellant. ix. q. vi. c. ad romanā z null9 ab eo appellat.

¶ Miles. clxxxi. cap.

In casu est licitum z de iudicio summi pontificis iudicare z ab eo etiam appellare. quod pbat sic licet in casu iudicare de persona pape ergo z de iudicio eius antecedens patet per decretum pape Bonifacij. xl. q. v. c. si papa. in tribus enim casibus tenetur papa humanum subire iudicium scdm quosdam. primo in casu heresis sicut dicit pallega. c. Sed refert an sit in veritate hereticus vel an sit de heresi solum modo accusatus. Si est in veritate hereticus ipso facto z iure: scz tam diuino q humano est papatu priuatus et omni dignitate ecclesiastica destitutus. quod sit iure diuino papatu priuat9 sic pbatur qz ille qui nō est de corpore ecclesie non est verum caput ecclesie: nullus ergo hereticus est verum caput ecclesie Et si quereret aliquis corā quo iudice possit vel debeat papa de heresi cōuinci vel accusari. dicunt quidam q papa corā diocesano suo in cuius diocesi cōmoratur debet de heresi conuinci: quia pape heretico nullum priuilegium est cōcessum: z reatus omnem honorem excludit. l. l. j. C. vbi se. vel clarissimi. Et ratione delicti sortitur quis forum. c. j. de rap. Si autem episcopus in cui9 diocesi. hoc noluerit vel nequerit hoc spectat ad alios coepiscopos zelo fidei accēsos. vt habetur. xxi. di. c. nunc autem.

Si autem episcopi vel noluerint vel nequiuerint papam hereticũ iudicare hoc spectat ad imperatorem vel regem. Nã vt notauit gl. xvij. di. c. nec licuit vbicũq; defficit potestas ecclesiastica recurrendum est ad secularem. Et sicut notat glosa. ij. q. vi. c. ꝑsul. non requirũtur tot testes cõtra papam quot requiruntur contra episcopos ꝛ cardinales ratione excellẽtie ꝫ mo duo sufficiũt ꝛ in hoc est deterioris ꝯditionis ꝙ̃ sint inferiores ꝑlati. Et est ratio q2 ipse sine comparatione aliorum creatus est. Et ideo sine spe venie condemnandus. vt dyabolus de pe. di. ij. c. ꝑncipium: sic in causa heresis papa magnitudinem periculi quod emineret vniuersali ecclesie si papa efficeretur hereticus. vt pote qui propter auctoritatem ꝛ potestatem alios putat excellere plurimos ad suam heresim et nequitiam trahere valeat: ratiõabile est vt propter hoc deterioris cõditionis oĩbus aliis hoc casu existat. ¶ Secundo tenetur papa humanum subire iudiciũ quãdocũq; crimen eius quodcunq; est notoriũ est scandalizet ecclesia ꝛ ipse est incorrigibilis. Et tunc propter reuerentiam officij quo fungitur nõ est ipso facto priuatus: sed monẽdus. quod si nõ audierit dicendum est ecclesie. i. cõgregationi cardinaliũ qui possunt facilius conuenire ad iudicandum. quod si ecclesia noluerit iudicare ad ꝑncipẽ temporalem catholicum cognitio deuoluitur ¶ Tertio vt dicunt quidam tenet papa humanum subire iudiciũ: si res aut iura aliorum inuadit aut detinet minus iuste. Et si queratur ab eis coram quo hoc casu respondere tenetur. ¶ Respondent ꝙ tunc tenẽtur se submittere alicuius iudicio neutri parti suspecto: aut eligere arbitros de voluntate alterius partis qui inter eos potestatem habeãt iudicandi. ¶ Cõcludunt ergo isti ex premissis ꝙ ex quo papa in tribus casibus supradictis tenetur humanũ subire iudicium: in eisdem casibus quibus tenetur humanum subire iudicium licitũ est vnicuiq; ab eo appellare in iudicio vel extra ad iudicium prouocare. Nam pro oppressis vel verisimiliter opprimi metuentibus ad inuenta est appellatio que est super iure naturali fundata. naꝫ est quedam deffensio que cuilibet de iure naturali est permissa. ¶ Dicunt igitur isti ꝙ si papa factus hereticus gerat se pro papa ab omni sentẽtia quã tulit in quacunq; causa: ab omni grauamine qḋ intulerit vel cõminatus fuerit licet omni homini appellare cuiꝰ interest. non tãq̃ a iudice: sed tanq̃ a non iudice nullam habente ecclesiasticã potestatem: quia omnis hereticus q̃ꝰcunq; occultus est omni ecclesiastica potestate priuatus eodem iure dignitate seculari si quã haberet. quia ecclesiasticã dignitatẽ nemo potest habere: nisi saltem de numero sit cõgregationis fidelium. secularem dignitatẽ etiam supremam infidelis posset habere. sic de facto vere habuit tempore christi ꝛ apostolorum. vt alias in prioribus fuit dictum. Et hinc est ꝙ a papa heretico: licet grauato appellare. Sed si imperator vel rex alius efficiat hereticus non licet iure diuino ab eo appellare tanq̃ a non iudice seculari. licet scd̃m quosdam hoc liceat iure humano vel canonico. patet ergo ꝙ lꝫ singulariter sit licitum de persona pape et de eius iudicio iudicare nec ab ipso appellare casualiter tamen hoc potest: ad omnes autẽ canones que in contrariũ possent adduci vel de factis eius nõ est iudicandũ vel ab eo appellandum. verum est regulariter sed casualiter sic: licet cuilibet iudicare de manifestis eius criminibus: non quidem iudicialem sententiam proferẽdo: sed ipsa cordialiter detestando et ipsa nullatenus excusando: ꝛ multominus illicite defferendo. ¶ Ad hoc posset allegari Ber. extra. de regulis iuris. c. estote ꝛ. Hieronimus xj. q iij. c. si quis dixerit.

¶ Clericus. clxxxij. cap.

Amplius videtur in dubitanter tenendum quod omne regimen et imperium sit a papa et taliter quod de plenitudine potestatis possit quandocunque placuerit imperatorem seu regem instituere et etiam pro libito voluntatis destituere: ut placet absque causa et etiam sine culpa et eidem alium subrogare et sibi ipsi imperium retinere sive regnum/aliter non haberet plenitudinem potestatis: sed haberet potestatem per iura alia quam divina limitatam. tamen hanc oppinionem non assero: nec eam firmiter asserere catholicum reputarem. Dico igitur aliter quod omne regnum et imperium est a papa propter hoc: quia papa habet quandam aliam plenitudinem potestatis non tamen sine exceptione eorum que non sunt prohibita. Non enim potest omnia que non sunt prohibita sine exceptione neque per ius divinum neque per ius naturale: nec enim potest aliquem privare iure suo sine culpa: nisi subsit causa/licet tamen reges et principes iam iuste regna et principatus habentes absque culpa nisi subsit causa nequaquam possit regnis suis atque principatibus privare de plenitudine potestatis sue/ tamen si esset aliquis qui regem principem aut caput in temporalibus non haberet cum non solum expediens sed etiam necessarium sit cuilibet populo etiam in temporalibus habere caput a quo in necessitate regatur posset papa de plenitudine potestatis absque nominatione/electione/vel consensu eorum ipsis caput prefigere in minorem vel maiorem dignitatem vel potestatem tribuendo eidem. Et ex ista plenitudine potestatis habet papa potestatem super imperatorem vel regem: sed non posset sine culpa nisi subsit causa necessaria privare imperio/nec posset ad libitum suum imperium vel regnum transferre de gente in gentem: sed pro culpa vel ex causa potest imperatorem vel regem quibuscunque aliis minime requisitis deponere si hoc sit necessarium utilitati communi: et non solum expediens potest de plenitudine potestatis de gente in gentem/vel de domo in domum aut de persona in personam transferre imperium sive regnum: sed et ex causa aliqua evidenti si necessaria fuerit bono communi ut nullus ad regimen vel imperium eligatur potest ordinare et precipere ut quamdiu necessarium fuerit huiusmodi electio differatur/et isto modo imperium vel regnum est pape non quia papa super ipsum habeat plenitudinem illam de qua dictum est superius. et sepius per quam scilicet possit eum deponere sine causa. Et secundum hoc dico quod papa potest corrigere imperatorem vel regem quandocunque corrigendus et omnia facere circa temporalia quecunque sunt necessaria bono communi licet non possit aliquem privare suo iure sine culpa nisi subsit causa. Et secundum hoc papa nullam habet potestatem a Christo/ nisi salvis non solum iuribus: sed etiam libertatibus aliorum. Et ideo papa non potest ea etiam que necessaria sunt communi utilitati in temporalibus quamdiu sunt domini temporales qui ipsa possunt et volunt utiliter expedire. Insuper si esset aliquis imperator vel rex corrigendus aut etiam deponendus propter defectum vel crimen/qui vel quo ad pura spiritualia minime pertinent. Papa auctoritate sibi concessa a Christo se intromittere non deberet nisi propter impotentiam/ vel maliciam vel negligentiam laycorum. Papa enim totaliter debet circa spiritualia vacare et non circa temporalia quamdiu inveniuntur layci qui ea possint iure et legitime expedire. ¶ Hic tamen advertendum quod si imperium vel omne regnum iure divino sit a papa secundum quod est dictum/quia non debet negari si negaretur tamen hoc non potest negari quin iure humano scilicet ex voluntaria concessione romanorum imperium sit a papa qui omnem potestatem quam habuerunt super imperium romano pontifici concesserunt vel ex prescriptione legitima quam summus pontifex ius et

potestatem seu imperium acquisiuit. Et
hinc est q licet iure diuino papa non
maiorem potestatem habeat super im-
perium q̄ super regna quecunq: tamē
iure humano: maiorem obtinet potesta
tem. Et licet supradictum sit: q omnis
humana creatura subsit pape et omni
potestati spirituali: non tamen sequitur
q habeat dominium omniū rerū tempo-
ralium. ¶ Ad cuius declarationē scien
dum est q duplex est dominium. Est enī
quoddam dominium iure diuino: aliud
iure humano. viij. di. c. quo iure dn̄ium.
diuinum est illud qđ est apud deū supra
omnem creaturam: ipse enim deus crea
tor est omniū vniuersorum qui enim ma
net in eternum creauit omnia simul.
¶ Item geñ. j. c. In principio creauit
deus celum et terram. Isto iure diuino
domini⁹ est terra et plenitudo eius. vt
in psalmo. extra de deci. c. tua nobis Istđ
dominiū est verum dominiū simplex et
absolutum et vnus est dominus omniū
creaturarum deus. Et ideo proprie lo-
quendo omnes creature proprietates
res et possessiones et bona alia in nullius
bonis sunt vere absolute et proprie nisi
solius dei. ¶ Aliud est dominiū quod
secundū legistas vocat legale dominiū
et ita notauit accursi⁹. ff. de verbo. signi.
l. recte. scđm vero canonistas vocat hu-
manū. vt i dicto. c. quo iure. De isto lega
li vel humano dn̄io dicit cōpostellan⁹. i
c. que in ecclesiarū constitutio. q a iure
gentiū descendunt dominia: sed per le-
ges principum distinguuntur modi per
quos rerum dominia acquirūtur. ff. de
acquir. rerum dominio per totum: mihi
autem videtur: q dominium verum le-
gale vł humanū fuit adeo collatum hu
mane creature: et non fuit ab initio in-
troductum iure gentium vel ciuili. Nā
deus omnia que creauit fecit propter
rationalem creaturam et omnia subiecit
humane creature genesis. ij. c. Et sic re
seruato sibi vniuersali et vero dn̄io om-
niū creaturarum hu⁹ dominiū vtilitatē
concessit ab initio quo ad vsum: quod
videtur intelligere Accur. C. de iur. do.
ti. l. in rebus super verbo naturali: vbi
dicit q iure primeuo non distinguebā
tur dominia: nisi q̄tū ad vsum iure gē-
tium vsibus priorum parentum introdu
ctum fuit q terre diuiderentur et appro
priarentur vt vnusquisq quod suū erat
sciret. Unde lex dicit q iure gētiū domi
nia sunt distincta. non dicit introducta
vt. l. ex hoc iure. ff. de iustitia et iure. Cū
ergo iure gentium diuidebantur dn̄ia
sequitur q ante fuerant communia. ff.
cōmuni di. l. iij. circa principium. Unde
ex concessione diuina creatur quoddā
dominium legale vel humanum quod
respectu veri domini non dicitur domi-
nium sed in se consideratum verum dici
tur. ¶ Illud verum dominium legale
vel humanum prout erat in communi nō
debet dici iure gen. sed diuini. prout vero
cuilibet appropriatur vel acquirit. hoc
dominiū sic consideratum est iure genti
um: et tale dominiū nō est apud populū
tantum: sed apud omnes q iuste acqrūt
Ex quo semel acqsitū est nō lz cuiq prin
cipi ecclesiastico vł sclari acqrēti auffer-
re vel occupare sine iusta causa qz esset
contra ius naturale diuinum quo vni-
cuiq dictum est. Ne facias alteri qđ ti
bi non vis fieri. vt in principio decreto
rum. Et dn̄s dicit in euāgelio. Ne trās
grediaris terminos antiquos quos po
suerunt patres tui. ix. q. iij. c. nullus. Fa
cit. Ad hoc. C. de cohar. l. si quis. li-
bro. xi. Et hoc itelligo sine causa: quia
ex iusta causa posset aliquis priuari ab
homine / vel a iure tali dn̄io. ff. de reli.
et sup. fune. l. si quis sepulchrum. et. C.
de bonis damna. quasi per totum.
¶ Item est notandum q nōnulli dixe
runt q suprema potestas laycalis ppe
tatem sibi pprie ppriam nō habet ime
diate a deo: qz hz ppam a deo mediāte
ppli ptāte. Et hoc idē dicūt de quolibz
pncipe tpali. ¶ Hic tū ponderandum
est aliquam potestatem esse immediate
a deo tripliciter posse intelligi. vno mo
do. vt detur a deo solo absq donatione

vl ministerio creature cũ ad modũ moyses
habuit ducatũ imediate a deo filijs israel
ppzietatẽ terre pmissionis. Et petrus
summũ sacerdocium ⁊ .xij. apostoli apo=
stolatum. Secũdo modo potest esse ime
diate a deo. quia a solo deo datur nõ tñ
absq3 ministerio hominis per quẽ mo=
dum summus pontifex quilibet post pe
trum potestatem ⁊ pontificinm habet
a deo immediate quia q̄uis non habe
at potestatem illam absq3 electione le=
gitima: electores tamen illi sibi potesta
tem non tribuunt. sed solus deus. sic q̄
baptizatur gratiam accipit a solo deo.
non tamen sine ministerio baptisantis
⁊ tamẽ baptizans non creat gratiã illã
Sic plebanus habet ecclesiam suam a
solo episcopo. ⁊ tamen sine presentatio
ne patroni. ¶ Tertio modo intelligit
aliquis habere proprietatem pprie p=
priam a solo deo quia licet eam a prin=
cipio habuerit ex cõcessiõe vel donatio=
ne aut resignatione alicu⁹: tamẽ postq̄3
sibi data vel resignata ẽa solo deo depẽ
det: ita q solus deus quantũ ad hmõi
potestatem vel proprietatem est eo su=
perior. sic scd̃m quosdam papa dicitur
habere dominium seu proprietatẽ rerũ
temporalium nec concesse sunt a fideli=
bus romano pontifici immediate a so=
lo deo: quia licet primo a deo receperit
ex largitate fideliu3: tamen postq̄3 eas
nullus alius quidq̄3 iuris habet in eis
nisi solus deus: ita q predia et ciuita=
tes et res alias quas sibi dederunt fide
les non ab homine sed a solo deo tenet
⁊ ita vt superiorem in temporalibus
istis post deum non recognoscat sic etiã
quando erat solus noe cum filijs ⁊ vxo
ribus res quas tunc habebat siue iure
hereditario siue emptione vel donatio
ne aliorum: aut quouis alio modo a so
lo deo tenebat. Nec in hmõi tempora-
libus tunc superiorem habebat licet ha
buisset ante diluuium in huiusmodi su
periorem regem sc3 aut alium dominũ
principalem quo fuisset inferior. illorũ
ergo qui tenent hanc opinionem impe=
rium esse a papa. quida3 sunt qui dicũt
q imperium seu regnu3 est in alijs que
postea iperator seu rex h3 ppzietatẽ p=
prie ppriã in bonis q̄ habuit anteq̄3 op
tineret impiũ seu regnum ⁊ in alijs que
postea per se et sibi non dignitati acqui
reret proprissime accipiendo proprie=
tatẽ: suprema potestas laycalis nulla3
proprietatem habet. quare d̃ proprieta=
te strictissime sũpta põt eã hñs facere
quod vult. ſ. q. ſ. c. eos. insti. de re3 diui.
§. per traditionẽ. et quicquid fecerit de
ea ipsam sc3 bene vel male exponendo
vel legãdo vel quõlibet alienãdo q̄uis
cum graui peccato talis facere valeat
Tamen ad restitutionem non tenetur
sed sufficit q alijs mõis deo satisfaciat.
de peccato hoc aute3 imperator vel rex
que supremam potestatem optinet de
iuribus et rebus imperij seu regni neq̄3
facere potest. quia si dissipauerit ea et
non expenderit ea ad vtilitatem impe=
rij vel regni. ⁊ cõmunis vtilitatis ipsa
restituere de bonis proprijs obligatur.
Et ideo scd̃m istos potestas suprema
laycalis sicut nec potestas suprema spi
ritualis nec mediate vel immediate a
deo vel ab alio habet potestate3 sibi p=
priam. cuius ratio assignatar quia pote
stas suprema laycalis est principatus
regalis secundum perfectissimum mo=
dum pricipatus et habet hoc principa
liter vt instituatur propter cõmune bo
num subditoru3 et non propter bonum
proprium principantis vt videtur dice
re aristoteles octauo ethicorum quare
non potest ea expendere nisi pro cõmu=
ni vtilitate subiectorum. Et si aliter ex
penderit ad restitutionem tenetur. Nã
qui bona concessa ab aliquibus ad cer=
tos vsus in alios contra volũtatem cõ=
cedentium cõsumpserit restituere eadẽ
si potest astrigitur. Alia est opinio q su
prema potestas laycalis. habet aliqua3
proprietatem. nam constitutus in supre
ma potestate eadem illis bonis habun=
dare debet quibus actus virtutũ politi
carum valeat exercere. inter autẽ virtu

tes politicas necessarium est in potesta-
te laycali ↄstituto vt liberalitatē exerce
at. Nā vt dicit aristoteles octauo ethi-
coꝝ ꝑncipatus ⁊ potentat⁹ possidenti-
bus necessarij sūt amici: q2 vt dicit ibi-
dē bona fortuna q̄to maior tāto minus
secura. Nā vt hētur extra. de accu. c. qli
ter ⁊ qn̄. Et queadmodum ecclesiastici
odiū multoꝝ incurrūt ⁊ insidias paciun
tur sic etiam reges ⁊ principes q̄ inter
dum iudiciū sāguinis hn̄t in potentes ⁊
diuites exercere multas eis libenter pa-
rant insidias. q2 ꝑ sua deffensione ⁊ po
testate in malos intrepide exercēda ssi
me indigere noscūt amicis. Amici aūt
maxime acquiruntur ⁊ cōseruant ꝑ mu-
nificentiam ⁊ liberalitatem. Teste salo-
mone qui ꝓuerb. xix. c. ait multi colunt
personam potētis ⁊ amici sunt dona tri
buētes. Et iterum ibidem diuicie addu
cunt amicos plurimos. ergo actus vir-
tutis liberalitatis est necessarius consti
tutis in suprema potestate laycali: q2 cū
potestas laycalis suprema debeat esse
sibi ipsi ⁊ fungenti sufficiēs tātis bonis
habundare. vt preeminens in ea actum
liberalitatis valeat exercere cuius act⁹
sc3 dare posse spectat ad proprietatem
habentem. Quare suprema potestas ꝓ
prietatem strictissime accepto vocabulo
debet habere.

¶ Miles. clxiij. cap.

PLurima vix pedem figēdo
tetigiste s3 plura per vos in-
cta intermittendo. Dico q
nec imperator nec rex habz
ꝓprietatem proprie ꝓpriā
ab homine. ergo h3 eam a deo solo. cōse
quentiam manifesta videtur. Antece-
dēs ꝓbat. nam si haberet eā ab homine
vel haberet eam ab electoribus aut aco
ronatore aut cōfirmatore: nō ab electo
ribus q2 generaliter electores nō dant
ꝓcise ius electo. Nam electus indiget
ab homine ↄfirmari. c. venerabilem. de
elect. sicut nec electores dant sibi pote-
state sed faciūt eū capacē recipiēdi hāc
dignitatē immediate a deo neq3 ꝓprieta
tem. ergo neq3 dignitatē recipit impera
tor ab electoribus nec habet eā a coro-
natore q2 coronator qn̄ non est cōfirma-
tor nō dat coronato ꝓprietatē alicuius
rei tēporalis sicut nec consecrator dat
consecrato aliquā ꝓprietatē vel etiā ad-
ministrationē alicuius rei tēporalis seu
spūalis. ergo imperator a coronatore
q̄ non est cōfirmator nullam recipit ꝓ-
prietatem nec habet eā a ↄfirmatore q2
confirmatione nō indiget. Et discurrat
canonista per totum corpus iuris canoni
ci ⁊ nunq̄ reperiet decretum seu decre-
talem quod vel que dicat q papa impe
ratorē seu regem cōfirmet sed bene di-
cūt q eū examināt ⁊ approbāt. s3 nūq̄
vtitur verbo cōfirmationis. verū de du-
plici dn̄io in p̄oribus ꝑ vos facta est mē
tio: verū est q duplex ē dominiū sc3 di-
uinū ⁊ humanū. diuinū dominiū est ius
plenū possidēdi mundū ac mediāte pos
sessione libere vtendi omnib⁹ cōtentis
in ipso. dominiū humanū seu dominiū
a deo fuit rationalis mortalis creature ius
seu auctoritas originalis possidēdi na-
turaliter res sibi a natura subiectas et
eis plene vtendi siue eas licite pro libito
voluntatis disponēdi ꝑ quod intellige
dictarū rerū consumcionem locationem
cōmodationem depositionē pignoratio
nem vēditionem defensionē multiplica
tionem ⁊ similia. dixi rationalis creatu-
re: q2 dn̄ium soli rationali creature com
petit dominiū enim dr̄ a domo. ⁊ a do-
mo dn̄s dirivatur eo q presit domui ⁊
domū gubernat seu regit: qd̄ irrationa-
bili creature competere nō potest licet
aliqualis assumptio rerum ꝓ sustenta-
tione sue nature illi cōueniat. nec etiam
angelis bonis seu malis q2 non habent
corpora q̄ pro sua necessitate talibus in-
digeant. auctoritas ergo siue ius soli cō
uenit rationali creature potestas siue fa
cultas irrationabilis competit. Et est
hic attendendum q sicut supra mōstra
tum est in principio creationis humane
non fuit principatus terrenus vsq3 ad
tempora noe. sed deus immediate, pi-

niebat. vt patet in cayn et Lamech et similibus: nec fuerunt leges: sed solum dictamine rationis quilibet gubernabatur et erat regulariter inclinatio cuiuslibet in bonum propter bonitatem et rectitudinem humane creature. transcursu temporum fuit depravata humana natura et viribus corporeis minorata. Et tunc fuit opus legibus et date fuerunt per moysen. Et post temporum cursus ampliata hominum pravitate emanarunt leges positive civiles et canonice. ¶ Hec autem supponunt imutabilitatem totius conditionis humane et in statum deteriorem corporeum et animalem. quod patet primo ex legum dispositione quarum tunc non erat opus. post successive multiplicantur quotidie promulgantur nec sufficiunt. vt refrenetur pravitas humana: vt patet in prohemio de creatalium: hoc etiam patet ex scriptura divina. Nam antiquitus erant homines longioris vite et robustiores vt gygantes vnde solinus de mirabilibus mundi ait. Corrupta namque successive nostri temporis per nascentium detrimenta. etc.

¶ Item mundus senescit et corrumpitur continue. Et propterea scribitur primo Methe. vbi nunc est aridum olim fuit mare et econtra. Item vnumquodque debilitatur secundum quod plus distat a suo principio. vt scribitur in libro de causis. Sed natura humana hodierna multum distat a suo principio etiam secundum veritatem et fidem que ponit mundi creationem. multum enim distat ab adam et ab initio creationis. Et propterea scribunt medici quod eleborus albus tempore isto est intollerabilis et sic venenum propter debilitatem nature. ¶ Item secundo de hystoriis animalium dicitur quod animalia paucos dentes habentia sunt brevioris vite. Unde homines antiquitus solebant habere. xxxij. dentes alij vero. xxviij. Hodiernis diebus adhuc pauciores. ergo natura humana minorata est attenta corporis complexione. Nam mathusale vixit nongentis et. xxx. annis et nunquam tamen propter brevitatem vite voluit domum construere Noe nongentis annis. Quod potest etiam persuaderi nam cum natura humana non possit perpetuari in se ipsa incerta est solicitudo divina dans ei virtutem generativam. vt servaretur in specie quod non posset servari individualiter vt scribitur. iij. libro de anima. Et ideo deus cuius est quodam ordine cuncta disponere. vt scribitur. ij. de anima. xij. Methaphi. naturam sic produxit humanam. vt debilitantando procedens finiatur. vt tandem vita corporali relicta que est corruptibilis et accidentalis post eum eo fruatur vita eterna: que est per se et nullo extrinseco egens adminiculo. Ex quibus satis patet quod potestas maxime ecclesiastica que est spiritualis non debet dominia in temporalibus appetere sed circa ea que spectant ad vitam eternam totis viribus se deberet applicare cum ista temporalia sint transitoria vita autem illa manet in eternum. ¶ Amplius nec debent se de depositione imperatorum seu regum temporalium intromittere prout in prioribus plenius fuit dictum quantumcunque rex vel imperator sit dignus depositione propter deffectum quecunque vel crimen quod non est inter spiritualia crimina computandum. Et ideo si imperator vel rex committit crimen dilapidationis vel destructionis imperij seu regni aut dampnabilis negligentie imperij vel regni vel tyrannidis seu quodcunque aliud propter quod non in merito deponi meruerit papa non deberet eum deponere sed populus a quo suam recipit potestatem tacite vel expresse nisi illi ad quos spectat nollent aut non possent facere iusticie complementum. Nec obstat. c. alius. xv. q. vi. quia gallici dubij forsitan de propria potestate papam tanquam sapientem duxerunt consulendum. Mundum tunc temporis vigebat studium parisius nec francia tot prudentibus prout nunc est adhuc erat repleta. Sed forte diceret aliquis quod Innocen. tertius deposuit quartum ab imperio et Innocen. quartus deposuit fredericum imperatorem. ¶ Ad hoc quidem dicunt quod Innocentius tertius et Innocen. quartus illas

depositiones fecerunt auctoritate Romanorum ad quos spectat correctio imperatoris. ¶ Alii dicunt quod specialiter Innocen. quartus deposuit fredericum auctoritate consilii generalis quia in casu heresis specialiter habet super omnes christianos potestatem. ¶ Alii dicunt quod vterque male processit vsurpando sibi potestatem quam non habuit secundum quod sepe faciunt romani pontifices, vt notauit glo. extra de foro compe. c. si quis dicens in hec verba papa siue sint negligentes. s. layci siue non quotidie concedit litteras clericis contra laycos super quacunque questione: et ita vsurpat iurisdictionem aliorum propter quam vsurpationem dicunt ordinem christianitatis esse confusum quia omnis ordo iurisdictionis confunditur si vnicuique iurisdictio sua illesa non seruatur secundum quod testantur canonice sanctiones .xi. q. i. c. peruenit. Et ex ista vsurpatione populorum strages vastationes ciuitatum regionum et terrarum et alie desolationes innumerabiles solent contingere prout diebus nostris in ytalia docet experientia satis abhorenda, fatentur tamen quod papa potest transferre imperium vel regnum de gente in gentem casualiter. vt quia non est alius superior. vel aliter: aut imperium vel regnum est transferendum de gente in gentem propter aliquod crimen spirituale gentis: puta si gens illa inficiatur heretica prauitate vel ad legem iudeorum vel ritum gentilium: vel sectam aliam conuerteretur vel propter aliud simile: vel propter crimen seculare. vt propter negligentiam aut defectum alium propter quod etiam iudicio sapientum gentilium vel christianorum gens illa non esset digna alias gubernare si transferendum esset imperium vel regnum propter crimen spirituale. ¶ Dicunt quidem quod Papa potest iure diuino transferre imperium siue regnum. quia ipse in spiritualibus et annexis eis habet plenitudinem potestatis quantum ad ea que sunt de necessitate facienda. Alii dicunt quod papa in hoc casu non potest transferre imperium siue regnum nisi layci fuerint damnabiliter negligentes vel fauentes genti a qua necesse est transferri imperium vel regnum: sed in hoc casu spectat ad papam de crimine spirituali cognoscere et denunciare illis ad quos spectat: vt ipsum deponant. quod si noluerint vel non potuerit iure diuino est deuoluta potestas transferendi ad summum pontificem et hoc quia ipse habet plenitudinem potestatis quantum ad omnia que sunt de necessitate facienda. Si vero imperium transferendum esset de gente in gentem propter crimen aliquod seculare vel defectum alium: papa auctoritate propria talem translationem non posset facere nisi illos ad quos spectaret damnabiliter essent negligentes. ¶ Qualiter autem de facto fuit processum quando translatum fuit imperium de grecis in germanos et an iuste vel iniuste processit posset huius rei certitudinem habere qui acta illius temporis reperiret: licet tamen pro facto pape et etiam cuiuslibet iudicis donec probetur contrarium sit presumendum extra. de renun. c. in presentia. Unde si papa absque iusta causa vel auctoritate propria ea facere attemptauerit falcem damnabiliter immisit in messem alienam. Si autem causa manifesta exigente eam fecerit vt quia illi ad quos spectabat scilicet romani erant damnabiliter negligentes iuste processit quia tanta necessitate potuit negligentiam eorundem supplere. Insuper quamuis papa imperatorem examinet: non tamen sequitur quod sit superior imperatore in temporali. examinat enim secundum aliquos: vt sciat an debeat ipsum pro imperatore reputare: et vt aliis si necesse fuerit valeat per certitudinem indicare quod sit ei tanquam vero imperatori obediendum non vt ei aliquam tribuat potestatem: sed coronam imperialem tantummodo si elect⁹

voluerit eos ab ipso recipere exemplū in illis qui litteras papales imperiales seu regales visitant non tanq̄ superiores approbant vel reprobāt eas aut aliquid tribuunt eis potestatis seu vigoris sed visitant vt sciant an sint vere vel false. Sic ergo videtur quibusdam q̄ per examinationē nō potest ostendi q̄ imperiū sit a papa nec etiam per inunctionē consecrationem coronationē hoc ostēdi potest. nam videmus q̄ alij reges cōsecrantur inunguntur ⁊ coronantur ab archiepiscopis vel episcopis a quibus tamen regna sua minime tenent. Amplius nec hoc potest ostendi ratione iuramenti. nam imperator non tenetur iurare summo pontifici tanq̄ vassal⁹ sꝫ econtra papa si vult retinere temporalia que sibi imperatores dederunt tenetur iurare tanq̄ vassalus imperatori. Dictum enim fuit omnib⁹ presbiteris: reddite que sūt cesaris cesari et que sūt dei deo. vnde iuramentum quod imperator facit pape nō est fidelitatis .i. homagij sed fidelis deffensionis quale iuramentū prestant alij reges in regnis suis iurantes q̄ fideliter deffendent ecclesiam qua tamen non ab ecclesia tenēt regna ratione feudi. ¶ Sed quereret aliquis an imperator teneatur pape ad huiusmodi iuramentum prestandum fidelis deffensionis quidam dicūt q̄ sic alij tenent contrariū. Et si fecerit ex deuotione vel simplicitate vel alia causa quacunq̄ successores suos ad hoc non potuit obligare cum non habet par in parem nec minor in maiorē imperiū licet enim imperator sit papalis aduocatus id est deffensor romane ecclesie sicut ⁊ patroni ecclesiarum sunt aduocati earū tamen i nullo est imperator magis subiectus pape q̄ alij reges. alij autem reges ad tale iuramentū minime obligātur ergo nec imperator. rursū sicut qui in ius succedit alterius eoiure vti debꝫ q̄ de ele. ꝯ. ꝺ regu. iu. c. si qs. ita q̄ i i⁹ succedit alteri⁹ dignitate ⁊ libertatib⁹ gaudere debet eo iure ille gaudebat. Sed imperator romanus succedit in ius q̄ imperatores romani fideles et etiā infideles tale iuramentū minime prestare tenebāt. ergo imperator uſ hūc huiusmodi iuramentum nisi voluerit prestare non tenetur.

¶ Clericus .clxiiij.

Amplius patet q̄ ad romanum pontificem spectet q̄ cōmittat administrationē in tēporalibus nedum imperatori sed cuilibet pricipi temporali nec sine cōmissione romani pontificis potest aliquis princeps tpalis iurisdictionē exercere quod pbat̄ sic. Supposita plenitudine potestatis quam dedit sibi christus aliter propter opus dei sibi comissum faceret negligenter nec imitaretur christū dicentē Jo. xvij. c. pater opus cōsūmaui quod dedisti michi vt facerem. Et q̄ iurisditionē minime valeant exercere nisi prius cōmissam a romano pontifice probat̄. nā qui assumit officiū dignitatis honoris etiā secularis absq̄ principe ad quem spectat de huiusmodi offici o ordinare de ambitione merito est notand⁹ ab initio aut in secularibus dignitatibus et legibus etiam cuilibet reprobatur. Si ergo ad papā ex institutione christi spectat de huiusmodi officijs ordinare illicite sine papa exercet eadem. rursum secūdm apostolū ad Ebre. v. c. Nemo sibi sumat honorem q̄ non tantū de honore spūali sed etiā de seculari debet intelligi. c. qualiter ꝺ elec. l. si q̄s. C. de epi. ⁊ cle.

¶ Miles .clxv. ca.

Hanc plenitudinem potestatis semper supponitis ⁊ verū est q̄ vno impossibili posito inesse necessarium est plura sequi sed quantum ad veritatē non videtur hāc plenitudinem debere concedi. quod pbatur sic. Nam repugnat optimo pricipatui solūmō seruos habere subiectos sed nōnullis apparet q̄ non stat cū puritate optimi principatus q̄cūq̄ sub

ditum presertim inuitū absq₃ culpa sua esse seruum. Nam principatus optim⁹ propter bonum subditorum est principaliter institutus. Principatus autem seruorū est principaliter propter bonū principantis: quare hmōi principatus non est optimus iudicandus. Rursum principatus institutus contra naturam non est optimus extimandus. sed contra naturā est vt quis maiorib⁹ et equalibus ꝛ sibi similibus vel de quibus spes ꝓbabilis est ꝙ futuri sint maiores aut sibi equales virtute ꝛ sapiētia principētur tanq̄ seruis. vt ait aristoteles tertio politicorum talis em̄ debet eligi in principem seu prelatum cuius comparatio ceteri grex dicantur et pro hoc. j.q.j.c. vilissimus. quare optimo pr̄cipatui repugnare videtur ꝙ omnes subiecti sint serui. ❡ Ad quod etiam probandū videtur sufficere ratio aristotelis p̄rio politicorū qua probare nitit̄ ꝙ melior est principatus hominuz q̄ bestiarū. liberi autem sunt meliores q̄ serui quare principatus seruoruz non est optimus iudicandus. Sed contra ista forsan aliquis obiceret ꝙ optimo principatui nō repugnat perfectissima obedientia in subiectis tunc em̄ optimus principatus non posset in religiōe perfectissima que obediētiā perfectissimā ꝓmitteret reperiri cuz veri religiosi dicant̄ serui. xij.q.ij.c. non dicatis. ❡ Respondeo ꝙ religio perfectissima non ꝓmittit simpliciter ī omnibus obedire scd̄m quod non tenētur serui in omnib⁹ obedire. Alias em̄ posset prelatus religiosam huiusmodi vitam ducere secularem perfectissimā igitur religio promittit in omnib⁹ obedire que non sunt contra deum et regulam suam presertim in hijs que ad deuz ꝛ bonos mores pertinent. ❡ Ex istis ergo infertur principatui repugnare ꝙ principans illam habeat plenitudinem potestatis vt sc₃ de iure si possit omnia valeat precipere. Nam sic omnes subiecti habenti plenitudinem potestatis sunt serui ipsi⁹ scd̄z strictissimam significationē vocabuli. Nā hac potestate nullus domin⁹ super seruos potest maiorem habere de iure. sed optimo principatui repugnat ꝙ omnes subiecti sint serui ꝗ repugnat ꝙ papa huiusmodi plenitudinem potestatis habeat. Ex illa igitur sibi non potest vendicare ꝙ administrationē in temporalibus dominijs dominis temporalibus ipse solus cōmittat. Et si queratis iuxta p̄missa que sint illa que optimo principatui conueniant. Ad huius euidentiam ante omnia est sciendum ꝙ licet ad principantem de quo est sermo multa pertineant videlicet iura sua vnicuiq₃ tribuere et suare. leges ꝯdere necessarias atq₃ iustas. iudices superiores ꝛ alios inferiores constituere. quales artes ꝛ a quibus in cōitate sibi subiecta debeant exerceri oim̄ virtutum actus precipere ꝛ alia multa. tamen ad hoc videtur principaliter institutus vt corrigat ꝛ puniat delinquentes. si em̄ in aliqua communitate nullus pro delicto seu culpa puniri deberet monitor ad bonum et doctor sufficeret ꝛ principat⁹ omnis sufluus videretur lex enim videretur institui nō propter bonos sed propter malos puniendos ꝛ corrigendos. Teste apostolo. j. ad Thimo. j.c. Lex iustis non est posita sed iniustis ergo princeps principaliter non propter bonos: sed propter malos preesse debet. Et hoc idem sapiens ecclesiastici. vij.c. videtur innuere. Noli querere fieri iudex vbi non valeas disrūpere iniquitates.

❡ Clericus. clxvj. ca.

Rursum dico ꝙ rex accipit aliquā potestatem super temporalia a ꝑsona ecclesiastica ex eo ꝙ a persona ecclesiastica inungitur. exempluz in rege francie qui inūgitur ab archiepiscopo remensi quod probatur. sic sicut se habet vnctio regalis ad regem sic vnctio sacerdotalis ad sacerdotem ꝛ episcopalis ad episcopuz. sed per vnctionem sacerdotalem ꝛ episcopalem potestas accipitur ergo similiter et per vnctionem

regalem. sed clarum est q͂ non recipit potestatem spiritualem. ergo rex ex eo q͂ inungitur accipit aliqualiter potestatem in temporalibus seu temporalem. ¶ Item sicut natura nichil facit frustra ita rationabile operans nichil facit frustra. quare talis vnctio regis nō fit frustra. sȝ frustra fieret ⁊ ridiculose nisi per ipsam aliquam potestatem acciperet et non accipit aliquam potestatem nisi super temporalia ergo. ⁊c.

¶ Miles. clxvij. ca.

REx hereditarie succedens nō aliquam potestatem accipit sup tēporalia ex eo q͂ a persona ecclesiastica inungitur quod probatur. Nāȝ omnes reges hereditarie succedentes in eodē regno habent eandem super temporalia potestatem in eodem regno. Aliter enim vnus non esset verus successor et verus heres alterius: sed in multis regnis fuerūt plures reges sibi hereditarie succedentes quorum aliqui fuerunt vncti et aliqui non erant inuncti. Nam aliqui fuerūt reges pagani qui non fuerunt inuncti quia reges paganorum nō inungūtur. aliqui autem fuerūt fideles ⁊ christiani ⁊ inuncti quia communiter reges christiani inunguntur. ergo per hoc q͂ rex hereditarie succedens vngit͂ non recipit super temporalia potestateȝ ex eo q͂ a persona ecclesiastica inungit͂. ¶ Confirmatur: eadem vnctio a quocunqȝ cōferatur habet eundeȝ effectuȝ sicut baptismus siue cōferatur a persona ecclesiastica siue layca siue etiam a muliere habet eūdem effectum ergo vnctio regalis hȝ eūdē effectū siue cōferatur a persona ecclesiastica siue alia ergo vnctio ex hoc q͂ cōferatur a persona ecclesiastica non dat vncto super tēporalia aliquam potestatem. Sed forte dicet quis q͂ vnctio regalis non potest conferri nisi a persona ecclesiastica sicut nec vnctio sacerdotalis et episcopalis. ¶ Hic forte diceretur q͂ vnctio regalis posset conferri a persona non ecclesiastica quia vnctio regalis introducta est ex veteri testamento. in veteri autem testamento aliquando vnctio regalis conferebatur a sacerdote vel leuita quibus in nouo testamento succedunt ecclesiastice persone. nam samuel qui fuit leuita vnxit de precepto dei saulem ⁊ dauid i reges. Et sadoc sacerdos vnxit salomonē. Nōnunqȝ vero vnctio regalis fiebat ab aliis. Preceptum em̄ fuit Helye vt vngeret asael regem super syriem. Quare et nunc posset a persona non ecclesiastica inungi. nec obstat quod in oppositum arguebatur. quia nō est necesse q͂ quantum ad omnia sic se habeat vnctio regalis ad regeȝ sicut se habet vnctio sacerdotalis ad sacerdotē ⁊ episcopalis ad episcopum. vnctio em̄ sacerdotalis et etiam episcopalis est ex institutione diuina. vnctio vero regalis licet in veteri testamento fuerit ex precepto dei tamen in noua lege fuit ex institutione humana. Et ideo nullam potestatem dat super temporalia illa vnctio regalis. nisi hoc per voluntatē humanam fuerit voluntarie ordinatum. quare si per ordinationem humanā nō est institutum vt vnctio regalis det potestatem super temporalia nullam sibi dabit. nec etiam obstat quod allegabatur q͂ vnctio regalis fit frustra. Dicendum est q͂ non fit frustra q͂uis enim vnctio nullam det super temporalia potestatem: tamē aliud operatur. potest em̄ fieri vnctio vt rex in maiori reuerentia ac veneratiōe habeatur quemadmodū in coronatione et in vnctione regum fiunt conuiuia magna ⁊ solennitates alie vt reges in maiori honore habeantur et vt regalis magnificencia ostendatur sicut rex assuerus vt habetur Hester. j. c. fecit magnum conuiuium vt ostenderet magnas diuicias ad ostensionem et gloriam regni sui.

¶ Clericus. clxviij. ca.

Q[uoniam] in multis regnis fuerint plures reges sibi succedētes quorum aliqui fuerunt inuncti et alij nō possent. vnomodo dici q reges pagani qui non fuerunt inuncti nō fuerunt veri reges: quia vt dicit Inno. ubi. extra ecclesiam non est verum dominiū nec potestas ordinata et concessa sed tā tummodo permissa vel aliter reges pagani qui non fuerunt vncti fuerunt veri reges quia pagani sicut nō tenentur ad constitutiones ecclesiasticas vt extra de diuor.c.gaudemus sic constitutionibus xpianorum non artantur.tamen christiani non possunt fieri veri reges nisi vngantur quia ex quo sunt xpiani ad consuetudinem christianorum obligātur sicut et constitutiōes ecclesiasticas seruare tenentur. Et cum vltra allegatur q vnctio regalis potest fieri ab alio q̄ a psona ecclesiastica. hoc non videtur continere veritatem quia illa que sunt proprie legi diuine nō debent fieri nisi a ministris legis diuine cuius fuerunt sacerdotes et leuite ī veteri testamento et persone ecclesiastice in nouo. Et cū arguitur q Helyas debuit vngere aliquos in reges et filius prophete qui non erat sacerdos nec leuita vnxit Heu regem super israel. Dico q non habetur in canone biblie Helyam et filium prophete supradictos nō fuisse sacerdotes nec leuitas.

¶ Miles. Clxix. Cpm.

Videtur q vnctio regis seu imperialis sit ad bene esse et non de necessitate et per consequens non disputandum an fiat a persona ecclesiastica vel alia quod probatur sic. ¶ Quādo aliquid est in aliquo p approximationē ad alterum illud est potentius et efficatius alterio; sed in aliquibus dignitatibus ē spirituale propter maiorē aproximationem ad principes qui ex sola electiōe plenissimum ius habent sicut habet in dignitate patriciatus et consulatus ergo multo fortius hoc idē erat in principe. Prima est per se nota. ¶ Scda probatur in autentica cōstitutiōes que de dig.a patri. potes.§.j.inst. qui mo. ius pa.pote.solui.§.filius.C.de decur. l.vlti.li.x. Secundo hoc confirmatur non debet enī quod plus licet quod minus est non licere vt.ff.de regulis iuris l.non debet.sed maius quod est in īperatore seu rege est facultas legem generalem cōdendi vt.C.de legi.l.vlt.sed hoc potest imperator statim post electionē vt.ff.de excu.tu.l.sed et reprobari.§.de philosophis.ibi de his omnibus diuus pater meus mox ingrediens ciuitatem zc. ¶ Qua ratione hoc imperator potest statim post electionem eadem ratione rex hereditarie succedens: hoc poterit statim ante vnctionem mortuo patre suo.quia non plus iuris tribuit electio electo q̄ paterna successio filio. Cum inter patrem et filium continuetur dominium et mortuus saisit viuum Item electio que fit hodie per principes et prelatos de imperatore successit loco illius que fiebat olim per populum.ergo eiusdem debet esse nature in.sti.de actio.§.fuerat. Sed illa nullo actu extrinseco expectato perfectum ius transferebat vt.ff.de origi. iuris.l. ij.§. deinde quia difficile.xciij.distin.c. legimus. Igitur et ista sic erit a simili in rege hereditarie succedente.

¶ Amplius: contrarium tenenti potest dici q erubescat quis sine legē vt dicitur de triente et se.§.consideremus. ¶ Dicas michi queso tenens contrarium quid dicit.c.venerabilem de elec. per quod potius tua fūdatur oppinio. ibi enim dicit textus q papa inungit cōsecrat et coronat imperatorem actū confirmationis obmittēs quod fuisset facile dicere si vidisset.c.ad audienciam de deci.extra. ¶ Textus ergo ille videt innuere q ex sola electiōe impa-

regalem. sed clarum est ꝙ non recipit potestatem spiritualem. ergo rex ex eo ꝙ inungitur accipit aliqualiter potestatem in temporalibus seu temporalem. ¶ Item sicut natura nichil facit frustra ita rationabile operans nichil facit frustra. quare talis vnctio regis nõ fit frustra. ꝫ frustra fieret ꝛ ridiculose nisi per ipsam aliquam potestatem acciperet et non accipit aliquam potestatem nisi super temporalia. ergo. ꝛc.

¶ Miles. clxvij. ca.

Rex hereditarie succedens nõ aliquam potestatem accipit sup tẽporalia ex eo ꝙ a persona ecclesiastica inungitur quod probatur. Naꝫ omnes reges hereditarie succedentes in codẽ regno habent eandem super temporalia potestatem in eodem regno. Aliter enim vnus non esset verus successor et verus heres alterius: sed in multis regnis fuerũt plures reges sibi hereditarie succedentes quorum aliqui fuerunt vncti et aliqui non erant inuncti. Nam aliqui fuerũt reges pagani qui non fuerunt inuncti quia reges paganorum nõ inungũtur. aliqui autem fuerũt fideles ꝛ christiani ꝛ inuncti quia communiter reges christiani inunguntur. ergo per hoc ꝙ rex hereditarie succedens vngit non recipit super temporalia potestateꝫ ex eo ꝙ a persona ecclesiastica inungit. ¶ Confirmatur: eadem vnctio a quocunqꝫ cõferatur habet eundeꝫ effectuꝫ sicut baptismus siue cõferatur a persona ecclesiastica siue layca siue etiam a muliere habet eũdem effectum ergo vnctio regalis hꝫ eũdẽ effectũ siue cõferatur a persona ecclesiastica siue alia ergo vnctio ex hoc ꝙ cõferatur a persona ecclesiastica non dat vncto super tẽporalia aliquam potestatem. Sed forte dicet quis ꝙ vnctio regalis non potest conferri nisi a persona ecclesiastica sicut nec vnctio sacerdotalis et episcopalis. ¶ Hic forte diceretur ꝙ vnctio regalis posset conferri a persona non ecclesiastica quia vnctio regalis introducta est ex veteri testamento. in veteri autem testamento aliquando vnctio regalis conferebatur a sacerdote vel leuita quibus in nouo testamento succedunt ecclesiastice persone. nam samuel qui fuit leuita vnxit de precepto dei saulcꝫ ꝛ dauid i reges. Et sadoc sacerdos vnxit salomonẽ. Nõnunqꝫ vero vnctio regalis fiebat ab aliis. Preceptum eñ fuit Helye vt vngeret asael regem super syriem. Quare et nunc posset a persona non ecclesiastica inungi. nec obstat quod in oppositũꝫ arguebatur. quia nõ est necesse ꝙ quantum ad omnia sic se habeat vnctio regalis ad regeꝫ sicut se habet vnctio sacerdotalis ad sacerdotẽ ꝛ episcopalis ad episcopum. vnctio eñ sacerdotalis et etiam episcopalis est ex institutione diuina. vnctio vero regalis licet in veteri testamento fuerit ex precepto dei tamen in noua lege fuit ex institutione humana. Et ideo nullam potestatem dat super temporalia illa vnctio regalis. nisi hoc per voluntatẽ humanam fuerit voluntarie ordinatum. quare si per ordinationem humanã nõ est institutum vt vnctio regalis det potestatem super temporalia nullam sibi dabit. nec etiam obstat quod allegabatur ꝙ vnctio regalis fit frustra. Dicendum est ꝙ non fit frustra ꝙuis enim vnctio nullam det super temporalia potestatem: tamẽ aliud operatur. potest eñ fieri vnctio vt rex in maiori reuerentia ac veneratiõe habeatur quemadmodũ in coronatione et in vnctione regum fiunt conuiuia magna ꝛ solennitates alie vt reges in maiori honore habeantur et vt regalis magnificencia ostendatur sicut rex assuerus vt habetur Hester. j. c. fecit magnum conuiuium vt ostenderet magnas diuicias adꝫ ostensionem et gloriam regni sui.

¶ Clericus. clxviij. ca.

Quãuis in mistris regnis fuerint plures reges sibi succedẽtes quorum aliqui fuerunt inuncti & alij nõ posset vnomodo dici ꝙ reges pagani. qui non fuerunt inuncti nõ fuerunt veri reges: quia vt dicit Inno. iiij. extra ecclesiam non est verum dominiũ nec potestas ordinata & concessa sed tãtummodo permissa vel aliter reges pagani qui non fuerunt vncti fuerunt veri reges quia pagani sicut nõ tenentur ad constitutiones ecclesiasticas vt extra de diuor. c. gaudemus sic constitutionibus xp̃ianorum non artantur. tamen christiani non possunt fieri veri reges nisi vngantur quia ex quo sunt xp̃iani ad consuetudinem christianorum obligãtur sicut et constitutiões ecclesiasticas seruare tenentur. Et cum vltra allegatur ꝙ vnctio regalis potest fieri ab alio q̃ a persona ecclesiastica. hoc non videtur continere veritatem quia illa que sunt proprie legi diuine nõ debent fieri nisi a ministris legis diuine cuius fuerunt sacerdotes et leuitei veteri testamento & persone ecclesiastice in nouo. Et cũ arguitur ꝙ Helyas debuit vngere aliquos in reges et filius prophete qui non erat sacerdos nec leuita vnxit Heu regem super israel. Dico ꝙ non habetur in canone biblie Helyam et filium prophete supradictos nõ fuisse sacerdotes nec leuitas.

Miles. Clxix. Cpm.

Videtur ꝙ vnctio regis seu imperialis sit ad bene esse et non de necessitate et per consequens non disputandum an fiat a persona ecclesiastica vel alia quod probatur sic. Quãdo aliquid est in aliquo per approximationẽ ad alterum illud est potentius & efficatius alterio: sed in aliquibus dignitatibus ẽ spirituale propter maiorẽ aproximationem ad principes qui ex sola electiõe plenissimum ius habent sicut habet in dignitate patriciatus et consulatus ergo multo forcius hoc idẽ erat in principe. Prima est per se nota. Secũda probatur in autentica cõstitutiões que dedig. a patri. potes. §. j. insti. qui mo. ius. pa. pote. solui. §. filius. C. de decur. l. vlti. li. x. Secundo hoc confirmatur non debet cui quod plus licet quod minus est non licere vt. ff. de regulis iuris l. non debet. sed maius quod est in iperatore seu rege est facultas legem generalem cõdendi vt. C. de legi. l. vlt. sed hoc potest imperator statim post electionẽ vt. ff. de excu. tu. l. sed & reprobari. §. de philosophis ibi de hijs omnibus diuus pater meus mox ingrediens ciuitatem &c. Qua ratione hoc imperator potest statim post electionem eadem ratione rex hereditarie succedens. hoc poterit statim ante vnctionem mortuo patre suo. quia non plus iuris tribuit electio electo q̃ paterna successio filio. Cum inter patrem et filium continuetur dominium et mortuus saisit viuum. Item electio que fit hodie per principes et prelatos de imperatore successit loco illius que fiebat olim per populum. ergo eiusdem debet esse nature insti. de actio. §. fuerat. Sed illa nullo actu extrinseco expectato perfectum ius transferebat vt. ff. de origi. iuris. l. ij. §. deinde quia difficile. xiiij. distin. c. legimus. Igitur et ista sic erit a simili in rege hereditarie succedente.

Amplius: contrarium tenenti potest dici ꝙ erubescat quis sine lege vt dicitur de triente et se. §. consideremus. Dicas michi queso tenens contrarium quid dicit. c. venerabilem de elec. per quod potius tua fũdatur oppinio. ibi enim dicit textus ꝙ papa inungit cõsecrat et coronat imperatorem actũ confirmationis obmittẽs quod fuisset facile dicere si vidisset. c. ad audienciam de deci. extra. Textus ergo ille videt innuere ꝙ ex sola electiõe imp[er]a-

ratoꝛ forciatur ius. quod competit confirmatis nondũ tamẽ vnctis siue ꝯsecratis: ſ ꝯfirmatis ꝯpetunt oĩa que sunt iurisdictionis. vt extra. de elec. c. nosti. ⁊ c. transmissa qua ratione hoc in imperatore electo hoc in rege iure hereditario succedente. ¶ Ex quibus omnibꝰ luce clarius ostẽdit ꝙ vnctio regalis nõ fit de necessitate. sed de bene esse solũ ⁊ ꝑ consequens vnctio regalis nullam tribuit potestatem in temporalibus.

¶ Clericus. clxx. cap.

Altem ⁊ si nõ ꝑer vnctionem rex hereditarie succedens aliquã recipiat potestatẽ sup temporalia tñ videret ꝙ ꝑ coronationẽ aliquã recipiat potestatẽ in tẽporalibus ¶ Et hoc qꝛ q̃to maioꝛ est dignitas tanto in adeptione eius debet adhiberi maioꝛ solẽnitas sine qua haberi nõ põt: sed dignitas regalis est maioꝛ q̃ milicia. Circa miliciam aũt quãdo qs adipiscit eã debet aliqua solẽnitas adhiberi sine qua nemo fit miles ergo multo magis quando aliqs fit rex aliqua solẽnitas est puta coronatio. qꝛ sola coronatio videtur esse solẽnitas q̃ est cõmunis omnibꝰ regibus q̃ adhibetur circa omnes paganos. ergo ex eo ꝙ aliqs coronat accipit regiam dignitatẽ: sed dignitas regia nõ est sine potestate sup tẽpoꝛalia ergo rex hereditarie succedẽs ex eo ꝙ coronatur aliquã recipit potestatẽ sup temporalia

¶ Miles. clxxi. cap.

Ex hereditarie succedens nullam recipit potestatem sup tẽpoꝛalia ex eo ꝙ coronat. ¶ Ad cuiꝰ euidentiam sciendũ est ꝙ lꝫ sint diuersimodi ꝑncipatus regalis sicut docet aristoteles in politi. Nullus tamen ꝑncipatus regalis assimilat in multis ꝑncipatui naturali: sed omnis ꝑncipatus regalis est ex institutiõe positiua diuina vel humana: diuina pꝫ. iiij. libro Regũ

in quo habetur ꝙ deus ꝑ samuelẽ instituit principatum regalem. De humana patet tam in veteri q̃ in nouo testamẽto q̃ ĩ aliis hystoriis atq; gestis in qbus legitur quomodo plures fuerunt ꝑ voluntatem facti ꝑpter qḋ ad sciendum quã potestatẽ rex hereditarie succedens super tẽpoꝛalia habeat ⁊ q̃re eã recipit cõsiderandum est si est possibile quomodo ꝑncipatus regalis fuerit ab inicio institutus. Si autẽ non est memoꝛia q̃o hmõi regnum fuerit ab initio istitutum attendenda est consuetudo de cuiꝰ inicio hominũ memoꝛia non existit ⁊ illa est seruanda. dũmodo sit rationabilis neq; contra leges superioꝛes ad quas seruãdas rex hmõi teneretur. Si vero ex aliquo euentu ignoꝛaretur hmõi consuetudo vel etiam ꝑmus rex moreret antq̃ per cõstitutionem oꝛdinaret q̃admodũ ibi rex hereditarie succedens seruare deberet accipiendũ ⁊ seruandum esset illud quod rationabilius esset ꝑ bono cõmuni tocius regni. qꝛ sicut benignioꝛa ita rationabilioꝛa ⁊ vtilioꝛa sunt ĩ hmõi preferanda. ¶ Ex isto respondet ꝙ nõ est necessarium ꝙ rex hereditarie succedẽs aliquã recipiat super tẽpoꝛalia potestatem ex hoc ꝙ coronatur siue a ꝑsona ecclesiastica siue ab alia. triplicitter eñ potestas regalis instituitur. vnomodo per voluntatem ⁊ oꝛdinationem populi: qꝛ quilibet populus carens ꝑprio qui non est subiectus imperatoꝛi vel alteri põt de iure gen. Regem sibi instituere. xciiij. d. c. legimus. ¶ Aliomodo põt institui principatus regalis per imperatoꝛem vel regem qui diuersos populos habet sibi subiectos imperatoꝛ enim potest nouos facere reges in prouinciis que non habent reges rex etiam habens sub se diuersas ꝑuincias posset reges creare. Terciomodo potest institui pricipatus regalis per acquirentem plenum dominium super acquirentem que conuenienter posset habere regem. Si eñ aliquis potens per emptionem vel bellum iustum. vel aliomodo acquirit plenum

dominiū super prouincia aliqua si p superiorem suum minime prohibetur pōt sibi nomē et rem regis assumere vel aliū pare. Si primo modo instituatur principatus regalis sicut in voluntate ppli est ordinare q reges fiant p generis successionē vel per electionem sit in voluntate eiusdem est si ordinauerit reges hereditarie succedentes q defuncto rege alius hereditarie successur⁹ statim ante omnē coronationem vel aliam quācūq solēnitatē habeat omnem potestatē debitā super temporalia vel solummodo hmōi potestatem accipiat per coronationē vel aliam solennitatem fiendam circa ipz. cuius ratio est quia sicut quilibet in traditione seu donatione rei sue potest imponere pactuz vel legem quā vult et in re propria quilibet est moderator et dispositor. ita instituendo voluntarie principatum regalem et sponte se subdētes regi et successorib⁹ ei⁹ possunt ponere legem quā volunt dū modo nō sit irrationabilis et iniqua nec cōtra iura superioris. quare pplus subdens seipm alicui tanq̄ regi et heredibus eius pōt ponere legem vt quilibet rex hereditarie successur⁹ statim defūcto pdecessore habeat omnē quā habiturus ē super tēporalia potestatem absq omni solēnitate. poterit etiā ponere legem vt rex hereditarie successurus ante coronationē nō habeat super temporalia potestatez Et propter eandē rationē dicitur q si siue imperator siue rex alius cōstituat in aliquo regno regem siue acquirens sup aliquam regionē verum dominium cōstituat regem potest cōstituere suis successoribus legem vt sez rex hereditarie succedens statim habeat omnem quam habiturus est super temporalia potestatem. Et ita per coronationem vel ante coronationem potest cōferri aliqua potestas super temporalia. Et si per ipaz nulla cōferat potestas coronatio nō fit nisi ad solēnitatē vt rex ī maiori honore timore vel amore habeatur. hoc cōfirmatur quia femine coronātur et regine vocantur et tamen per huiusmodi coronationem nullā recipiunt super temporalia potestatē: ergo nō est de natura coronationis q p ipaz detur aliqua potestas sup tēporalia. Et idem pbatur q per vnctionē et consecrationē nulla dat potestas sup tēporalia quia regine vnguntur et consecrantur et per vnctionē et cōsecrationē nullam recipiunt super temporalia potestatē. Naz scdm leges ciuiles ab omnib⁹ ciuilibus et publicis officijs femine sunt remote. vñ non possunt eē iudices nec magistratuz gerere nec adoptare nec postulare nec fideiubere nec arbitre esse licet fm cnosuctudinē in quibusdā regionib⁹ valeant iudicare.

¶ Clericus. cxc. ij. Cap.

Ursū salte rex hereditarie succedēs ex hoc q a psona ecclesiastica inungitur cōsecratur et coronatur consequitur gratiam dñi spūalis. pro quo potest taliter allegari nulli debet reuerentia ac timor spiritualis et honor nisi propter aliquam eminentiam corporalem seu secularem vel spiritualem. sed regi vncto et consecrato debetur spiritualis reuerentia timor et honor. Teste dauid rege qui vt habetur. j. regū. xxiiij. noluit mittere manum et occidere saul quia erat vnctus dicens ppicius sit michi domin⁹ ne faciam rem hanc domino meo christo vt mittam manum meā in eum qui xp̄s dñi est. ¶ Ex quibus verbis habetur q ideo dauid reuerebatur: quia erat xp̄s .i. vnctus dñi: vnde et propter hoc in tanta habuit eum reuerētia q percussit cor suum eo q occidit adolescentē qui dicit se occidisse saul vt habetur. ij. regum. j. c. dicens ei quare nō timuisti mittere manum tuam vt occideres christum dñi vocansq dauid vnū de pueris suis vt accedens irrueret in eum qui percussit illum et mortuus est. Et ait ad illum dauid sanguis tuus super caput tuum os enim tuum loquutū est aduersū te dicens ego īterfeci christū domini. Et si dicatur q ideo habuit dauid saul ī reuerētia honorē et timorē

quia per vnctionem fact⁹ fuit rex. Et ita propter regiam dignitatē talia sibi exhibuit. et ab aliis voluit exhiberi. hoc non habet veritatem quia non propter regiam dignitatem sed propter vnctionem ipsam inquantum erat diuinit⁹ instituta. cēsuit sauli talia exhibenda: secūdum q verba preallegata a ptesonare videntur. quod etiam pbatur p hoc qd dauid aliis regibus qui erant solūmodo reges ⁊ non vncti nō exhibuit talia nec reputauit ab aliis exhibenda quia non nullos cēsuit occidēdos Amplius potest taliter allegari sup naturalis curatio egritudinis corporalis ē gratia doni spiritualis quibusdam aūt regibus vt pote regi francie sicut fert p vnctionē regalē confertur potestas curandi et sanandi spetialiter scrophulas patientes. ergo p huiusmodi vnctionem rex consequit gratiam doni spiritualis.

¶ Miles. Clxxiij. Cap.

Videtur q rex hereditarie succedens nō consequatur aliquam doni spiritualis gratiam pro quo potest taliter allegari per sola sacramēta diuinit⁹ instituta non autem hūanitus instituta consequitur quis gratiā doni spiritualis. vnctio autem consecratio et coronatio regalis que circa reges hereditarie succedentes fiunt non sunt diuinitus sed humanitus institute quia nec sunt institute in veteri testamēto: tunc enim ecclesia excercens iudaizaret. Nec sunt institute in nouo testamento sicut patet legenti totum nouū testamentum: ergo per temporalia rex non consequitur aliquam gratiam doni spiritualis. Rursum p vnctionem q in veteri testamento de precepto dei fiebat non consequebatur rex gratiam doni spiritualis ergo multominus per vnctionem consecrationem et coronationem que per ordinationem hūanā et non de precepto dei circa reges non consequitur rex hereditarie succedēs gratiam doni spiritualis. vnctio autem in veteri testamento de precepto dei fiebat etiam circa reges infideles. nam vt allegatum est prius deus precepit helye vt vngeret azael regem super syriam ergo in veteri testamento per vnctionem non consequebat rex gratiam doni spiritualis nec obstat quod allegabatur q in veteri testamento debebatur reuerētia specialis timor amor ⁊ honor regi vncto qz hoc nō erat pter ipam vnctionem. Et quia p ipsam consequeretur vnctus aliquam gratiam doni spiritualis debebatur vncto talis reuerentia timor ⁊ honor. Nam q̄uis saul quando fuit vnctus recepisset hmōi gratiam tamen quādo fuit exagitat⁹ a spiritu malo perdidisset eam et tamen post ea dauid voluit ipsum in reuerentia et timore habere et haberi. debebatur igitur sibi reuerentia et honor non propter gratiam doni spiritualis sed quia huiusmodi vnctionem recepit de precepto dei ⁊ quia per ipsam sibi dignitas regia cōferebat a qua non erat depositus q̄diu vixit. quod enim dicit samuel. j. Rege. xvij. c. ad saulem pro eo qd abiecisti sermonem domini. abiecit te dominus ne sis rex et consimilia verba non debent intelligi sic. vt saul tūc fuerit regno priuatus. sed quia tunc fuit ordinatum in presentia diuina vt tradendum esset alteri regnum. Nec etiam obstat illud qd rex francie habet gratiā curandi a strophulis quia non habet illam potestatē propter vnctionem regalem quia multi alii reges q̄uis innūgātur hmōi gratia minime decorāt. sed habet rex francie huiusmodi gratiam pter aliam causā que nos latet nec potest ab homine inuestigari. ¶ Ex premissis ergo ptz q q̄uis ex bona intentione ⁊ proposito quo rex vnctus seu cōsecratus ⁊ coronatus intendit ista suscipere ad honorem dei et ad vtilitatem populi sibi subiecti si est in caritate gratiā vel augmentum gratie mereatur. tamen inuncto consecrato ⁊ coronato nō habet regi specialiter

conferre aliquod donum spirituale. sz propter bonam intentionem prodesse potest spiritualiter. quemadmodum omnes solennitates etiam corporales que fiunt circa nouos milites circa nuptias intronizationes prelatorum et etiam secularium potestatum: circa magistros quando magistrantur. et circa quecunque alia que cum solennitate fiunt prodesse possunt et specialiter si absque presumptione vanitatis dissolutionis et nequicie fiant cum debitis circunstantiis ad honorem dei: et vt talia que laudabilia vel vtilia sunt censenda deuotione et veneratione debita habeantur. Quinimo asserentes appositum dicunt quod etiam per sacramentum seu sacramentalia humanitus instituta potest quis consequi gratiam doni spiritualis vt per cathecismum: assequitur cathecuminus fidei rudimentum: et per exorcismum expellitur ab exorcizato potestas dyaboli. Similiter per subdiaconatum et acolitatum cum sint ecclesiastici ordines consequitur quis gratiam doni spiritualis. et tamen non sunt diuinitus sed solummodo humanitus instituti. Unde in decretis. xxi. di. sic habetur leuitas autem ab apostolis ordinatos. legimus quorum maximus fuit beatus stephanus. subdiaconos et acolitos procedente tempore etiam sibi constituerunt. Quicquid tamen sit de aliis regibus de rege francie nullatenus videtur hesitandum quin gratiam doni spiritualis per inunctionem, coronationem et consecrationem consequatur cum ex ampula celitus per angelum missa inungitur et consecratur. ¶ Ex quibus apparet quod non ex institutione humana solum sed diuina rex francie inungitur consecratur et coronatur quod etiam confirmatur ex modo ad modum mirabili quo ad arma francie adinuenta. Nam vt narrant hystorie cum antiquitus reges francie ante commissionem consueuerunt tres buffones marinos deferre dicti tres buffones in tria lilia mirabiliter sunt conuersi.

¶ Clericus. clxxiiii.

Ulterius videretur quod rex hereditarie succedens suo coronatori aliqualiter sit subiectus quod probatur. sic. illi est rex hereditarie succedens aliquo modo subiectus ad quem spectat examinatio persone ipsius regis quia examinatio persone alicuius regis non spectat ad inferiorem nec ad parem sed ad superiorem. Examinatio autem persone regis hereditarie succedentis pertinet ad coronatorem suum teste Inno. iii. qui vt legitur extra de elec. c. venerabilem. ait est enim generaliter aut regulariter obseruatum vt ad eum examinatio persone pertineat ad quem impositio manus spectat: cum ergo ad coronatorem regis hereditarie succedentis spectet impositio manus sequitur quod ad ipm pertinet examinatio persone et per consequens huiusmodi rex suo coronatori in aliquo est subiectus.

¶ Miles. clxxv. ca.

Rex hereditarie succedens suo coronatori in aliquo non est subiectus. Et arguitur sic ille rex hereditarie succedens suo coronatori in aliquo non est subiectus qui nichil iuris aut potentie seu potestatis a suo coronatore recipit. sz coronator nichil iuris aut potestatis tribuit regi hereditarie succedenti. ergo. &c. ¶ Item rex hereditarie succedens non tenet regnum a coronatore suo. tum: quia non est vassallus eius cum non prestet ei iuramentum homagii. tum: quia predecessores regis hereditarie succedentis qui in pluribus regnis fuerunt infideles sicut patet in regnis francorum et hyspanorum et aliis multis qui non tenebant regna ab aliquo coronatore et per consequens. nec reges hereditarie succedentes tenent eadem regna ab aliquo coronatore. Aliter enim non essent veri successores premissorum regum. et deteriores seu deterioris conditionis essent fideles reges quam infideles fuerunt. ergo reges hereditarie succedentes in nullo sunt subiecti coronatoribus suis. item nullus subiectus est illi a quo

subiectionis et fidelitatis recipit iuramētum. coronator autem regis hereditarie succedentis sicut ceteri episcopi eiusdē regni iuramentum subiectionis et fidelitatis pro temporalibus que a rege tenent prestant ipsi regi: ergo rex in nullo coronatori suo est subiectus. ¶ Item rex coronatori suo in nullo est subiectus: probatur quia iungi consecrari et ordinari non sunt subiectionis probatur. Nam papa si non est sacerdos vel episcopus quando eligitur postea vngitur consecratur coronatur et ordinatur. Et tamen consecratori et ordinatori suo in nullo est subiectus. Metropolitanus etiam cōsecratur a suffraganeis quibus non est subiectus. Episcopus etiam consecratur ab aliis episcopis quibus non est subiectus. Pueri etiam regum et aliorū tam nobilium quam ignobilium baptizantur a presbyteris quibus nō sunt subiecti ergo multominus coronatori rex erit subiectus.

¶ Clericus. cxcvi. cap.

Ed nunc circa hoc dubito vtrum si rex hereditarie succedēs coronaretur ab alio archiepiscopo quam ab eo qui antiquitus eum coronare consueuerit vel si sibi ipsi coronam imponeret nunquid per hoc perderet titulum vel potestatem regalem. i. nunquid per hoc sit dignus. vt priuetur per sententiam potestate regali. Et videretur quod sic quia qui non intrat per hostium ad aliquā dignitatem nichil iuris acquirit. Unde qui symoniace acquirunt dignitates ecclesiasticas nihil iuris acquirunt sed sic est in proposito in eo qui non coronatur debito modo. ergo etc. Item qui perpetua debet damnari infamia et incarcerari et in exilium deportari perdere debet titulum vel dignitatem regalē. Sed rex talis cum sit sacrilegus vni ecclesie minuendo seu aufferendo debet perpetua dānari infamia et in carcerari et in exilium deponi seu deportari. xvii. q. iiii. c. attēdendum ergo debet perdere titulum vel potestatem regalem.

¶ Miles. cxcvii. cap.

Anc opinionem sic distincte veram esse nō oppinor sed dico sic archiepiscopus aliquis aut coronat regem de iure aut ex mera gratia et tenet hec distinctio per hoc quod aliquis archiepiscopus non coronat regem quēcunque ex iure diuino vel naturali sibi debito: quia quantum ad ius diuinum omnes episcopi sunt pares et equales. ius enim naturale commune est omnibus. i. di. c. ius naturale. Jure autē diuino inter archiepiscopū et episcopum nulla est differentia. Et archiepiscopus coronat licite aliquē regem aut hoc habet a se aut ab alio. non a se quia qua ratione vnus archiepiscopus hoc posset habere a se et etiam alius quia nō est maior ratio de vno quam de alio cum omnes archiepiscopi presertim si vnus non sub est alteri sunt pares. si autem hoc habet ab alio siue hoc habeat a rege coronato vel coronando siue a populo regni siue ab alio rege. Si rex coronandus in hoc sit subiectus alii siue a papa siue a quocunque alio vel populo collegio vel vniuersitate hoc potest habere de pura gratia que ad libitū concedentis valeat reuocari vel ex donatione huiusmodi iuris coronandi talem regem qui ad libitū concedentis vel successorum nō debeat reuocari. Si tamē concedens talem habeat potestatē concedendi huiusmodi ius. vt nec ipse nec successor valeat reuocare circa hoc enim possunt esse opiniones presertim de papa imperatore et rege quia secundum vnam opinionem neuter ipsorum potest concedere alicui priuilegiū ius vel libertatē quod successor ea reuocare possit. ¶ Alia vero est opinio quod sicut papa imperator seu rex potest donare res temporales quas successor reuocare non potest. sic potest concedere priuilegia iura et libertates que et quas successor reuocare non valeat: siue igitur ius coronandi regem sic possit dari alicui quod a nullo valeat tale reuocari libere. siue non possit sic dari.

tamen sic dari potest q a nullo inferio
ri possit renouari: et absq noua donatio
ne vel gratia tempore oportuno potest
vti hmoi donatione nisi a concedente p
hibeatur. ¶ Insuper quantu ad ppo
situm multum refert an rex talis coro
nat9 ab alio archiepiscopo q ab eo qui
antiquitus eum coronare cosueuit vel
sibi coronam imposuit. Nam potest co
ronari sine culpa et cu culpa. Sine cul
pa potest coronari si ex pura gra et do
natione regum coronatoru maxime cu
protestatione conuenienti premissa vel
etiam ex pura gratia imperatoris regis
vl populi hoc casu posset sine culpa, ab
alio coronari ar. l. si tutor. C. d neg. ge
stis. ¶ Item si no esset amplius talis
sedes archiepiscopalis vel sedes vaca
ret et non posset de archiepiscopo con
uenienti prouideri vel archiepiscopus
esset absens vel infirmus vel alio impe
dimento legitimo ipeditus q no posset
congruo tempore coronare rege: posset
rex sine culpa ab alio coronari. non eni
in fauorem archiepiscopi deberet coro
natio regis per tempus minus plurium
differri maxime si esset talis rex qui an
te coronatione suam no posset potesta
tem suam regiam excercere. quia talis
fauor esset iniustus iniquus et rei publi
ce periculosus. ¶ Cum culpa aute ta
lis rex ab alio coronatur si archiepisco
pus habet ius coronandi ipsum et non
apparet aliqua ratio quare potestate co
ronandi regem etia illa vice priuari de
beret: quia nemo sine culpa est priuan
dus iure suo. c. cognoscentes extra de
constitut. ¶ Preterea premittendu
est an rex talis qui non sine culpa coro
natur ab alio q ab illo archiepiscopo
qui antiquitus coronare consueuerit sit
corrigibilis aut incorrigibilis.

¶ Quibus distinctionibus sic pmissis
possunt formari diuersi articuli quoru
primus est. An si talis rex coronaretur
ab alio archiepiscopo q ab illo qui an
tiquitus de pura gratia non de iure co
ronare consueuit per hoc perderet vel
dignus esset perdere titulum vel pote
tatem regalem. Ad quem articulum di
cunt q non. quia cum denegatur alicui
id quod habuit duntaxat de gratia nul
lum fit ei preiudicium. tempus eni non
inducit obligationem extra de cens. c.
peruenit. Et quod quis dat de gra po
test reuocare extra de postula. prela. c.
bone. x. q. ij. c. precarie: in dubio tamen
si no appuerit an ex mera gra presume
dum est q de iure et potest archiepisco
pus per se prescriptionem allegare.

¶ Secundus articulus est: si aliquis
archiepiscopus de iure debeat corona
re talem regem: an rex pro culpa archi
episcopi vel ex causa posset priuare ar
chiepiscopum iure coronandi. ¶ Circa
hoc potest esse opinionu diuersitas vna
quia rex p culpa et ex causa potest pri
uare archiepiscopum. ¶ Et pbat sic
idez iuris videt esse de reuocatioe iuris
donati et de reuocatioe rei donate. quia
eadem ratio est de vtraq. vbi autem est
eadem ratio debet esse idem ius. extra
de costitu. c. translato. sed res donate
alicui propter culpa et ingratitudinem
reuocari potest. extra de dona. c. vlti.
Ergo similiter ius coronandi propter
culpam et ingratitudinem potest reuo
cari a rege. Alia est opinio q istud ius
non pot reuocari a rege quia sacrileg9
est qui vult ea que ecclesiis sunt cocessa
reuocare. xvij. q. iiij. c. sut qui et c. sacrile
gium. Alia est opinio q respondet per
distinctionem quia aut archiepiscopus
talis habet ius coronandi regem a regi
bus pdecessorib9 talis regis. aut a ppa
vel superiore. vel ab imperatore vl alio
cui tales reges sint subiecti. Si habet
ius coronandi a regibus eiusdem regni
rex pro culpa archiepiscopi presertim
a pluribus archiepiscopis iterato pote
rit archiepiscopu hmoi iure priuare. qd
a predecessoribus fuerat liberaliter co
cessum reuocado: qz si priuatus potest
rem donata reuocare ppter certas cul
pas. mltomagis rex q est i suprema digni
tate sclari poterit iura sic cocessa reuo

care. Si autem archiepiscopus hz ius coronādi ab imperatore. seu ab alio cui tales reges sunt subiecti. rex non potest hmōi iura reuocare sed imperator vel ille alius superior rege tali propter culpam poterit hmōi ius reuocare. nec obstat quod pro alia opinione allegatur q sacrilegus est ille qui vult renouare ea que ecclesiis sunt concessa. Et pōt dici vno modo q ille est sacrileg⁹ q sine culpa et absq3 causa vult reuocare ea que ecclesiis sunt concessa alr̄s secus. Naz quātūcunq3 aliqua sint concessa: si incipiunt esse nociua extirpari debēt: quod eñi ratione caret extirpandū est. lxviij. di. c. cepi: ppter quod si illa q̄ sunt concessa ecclesiis siue sint iura siue priuilegia siue res z libertates. si incipiunt esse onerosa extirpari debent. Ad hoc facit lxiij. di. c. verū z. c. adrianus. Item priuilegiū meretur amittere q permissa sibi abutitur potestate. xi. q. iij. c. priuilegium. si igit ecclesie abutunt priuilegijs eis concessis ipse merentur amittere.

¶ Itē psona ecclesiastica ppter culpā pōt pdere priuilegiū clericale. ergo a simili eccliā ppter culpā pōt pdere priuilegiū. qr idē iuris est in toto z in pte. Itē ecclesia ppter fauorē alterius ecclesie potest pdere priuilegiū z ius suū. xxij. di. c. renouātes. ergo multo forcius ppter culpā pōt pdere priuilegiū. qr idē iuris est in toto z parte simili: cū multomagis sit qs priuandus iure suo ppter culpam propriam q̄ propter fauorem alterius.

¶ Item illis priuilegia sunt decurtanda q preceptis superioris obuiare non timēt. extra de priuileg. c. dilecti. Ecclie igit ppter culpā inobedientie z irreuerentie priuari possunt sibi concessis.

¶ Item cōmunitas secularis propter culpaz pōt iuste priuari priuilegio z honore sibi cōcessis. Ciuitas eñi propter occisionem episcopi sui priuatur dignitate episcopali. xxv. q. ij. c. ita nos. In q casu ecclesia etiam priuata fuit honore episcopali: nō propter delictū ciuitatis. quare mltoforcius ecclesia propter de-

lictum proprium potest priuari sibi cōcessis. ¶ Item frustra petit debitum q qd debet nō impēdit. si igit ecclesie laycis nō impendunt quod debēt frustra petunt ab eis iura sua seruari. ¶ Item layci impatores reges et principes qui ecclesias iuribus honoribus z priuilegiis illustrarūt ex sola donatiōe non magis q̄tū ad ecclesias sūt subiecti q̄ sub diti dñis suis, quia ecclesie nō dominant laycis: iuxta illud petri nō dominantes in cleros z per pñs multominus in pplo. sed vt dicit glo. xxij. di. c. vlt. super. c. de forma. eadē fide tenet dñs subdito suo sicut subditus dño. xxv. di. c. esto subiectus extra de iureiuran. c. peruenit. et si non fecerit priuat dño quod habet in vassallo. et transit in feudū ad superiorē. vt in lib. de feudis. quēadmodū feudūz amittatur. ergo multomagis ecclesie si non fuerint fideles laycis qui eis iura libertates z priuilegia concesserūt possunt iuste priuari sibi concessis. Itē hosti. non seruanti fidē fides nō est seruanda: cum etiam illi nō sit fides seruāda qui contra fidem versatur. extra de iureiurā. c. peruenit. Si igitur ecclesie non seruando fidem laycis incipiāt hostiliter persequi eos nō est eis fides seruanda z per consequens priuari possūt illis que sunt sibi a principibus temporalibus concessa: Sed forsitan reuerende ecclesiastice istis omnibus allegatis p me respondebitis vno modo q q̄uis persone ecclesiastice possint committere culpam tamen ecclesie non possunt aliquam culpam incurrere quia sicut ecclesia non potest errare contra fidē: ita non potest culpa aliqua inquinari cum sit sine malicia. ¶ Sed hec ratio impugnatur quia q̄uis ecclesia vniuersalis que est congregatio generalis cunctoruum fidelium non possit errare contrā fidez. nec aliqua culpa maculari. tamē ecclesie particulares possunt taliter cōtra fidem et bonos mores errare: ita vt etiam sint a catholicis deserende.

¶ Aliter dicitur q licet nulla ecclesia

debeat priuari eis que sunt sibi concessa: tamen quelibet persona de ecclesia propter culpam debet priuari illis que ecclesie sunt concessa. Et ideo quilibet archiepiscopus propter culpam potest priuari iuste potestate coronandi regem licet ecclesia huiusmodi iuste priuari non debeat. ¶ Tertius articul9 an rex talis qui non absque culpa sua coronaretur ab alio archiepiscopo quam ab eo qui antiquit9 eum coronare consueuit vel sibi epi coronam imponere. per hoc perderet vel dign9 esset perdere titulum vel potestatem regalem quantumuis ostinatus et incorrigibilis nullatenus appareret. ¶ Et respondendum est quod non. quia talis culpa regis est sacrilegium non quidem ratione persone quale sacrilegium committit quis qui verberat aut occidit clericum vel religiosam personam: sed esset solummodo sacrilegium ratione iuris publici. quia .s. talis rex in hoc facto esset trangressor iuris publici quod consistit in sacris et sacerdotibus. i. di. c. ius publicum. quia videlicet auffert archiepiscopo qui consueuit coronare regem ius suum. pena autem huius sacrilegii neque secundum leges seculares: neque secundum canones est depositio a regno. ergo rex talis si est corrigibilis non est dignus propter huiusmodi culpam perdere titulum vel potestatem regalem sicut nec propter alias species sacrilegii est dign9 huiusmodi pena. ¶ Quartus articulus potest esse an rex propter huiusmodi culpam si est corrigibilis sit dignus huiusmodi pena. et est vna opinio quod sic: pro qua opinione potest taliter allegari dicit glo. di. xl. super c. si papa. quod si notorium est crimen pape propter quod scandalizaretur ecclesia: potuit papa accusari et deponi. multo magis quilibet alius siue regali: siue quelibet alia potestate seu dignitate prefulgeat et pro quocunque crimine si est incorrigibilis est dign9 a dignitate sua deponi. ¶ Ex quo concluditur quod rex talis pro huiusmodi sacrilegio si est incorrigibilis dign9 est perdere titulum vel potestatem regalem. Et etiam quilibet siue sit clericus siue sit laycus cuiuscunque fuerit status etiam papa propter heresim est a dignitate sua deponendus. potest deponere omnes tam clericos quam laycos a dignitatibus suis. sed rex talis propter huiusmodi sacrilegium potest excommunicari. et si est incorrigibilis in excommunicatione et vltra annum persistat erit inter hereticos computandus. ¶ Scismaticus autem in scismate perseuerans censetur hereticus vt notauit glo. xxiiii. q. i. super. c. i. ¶ Ex quibus colligitur quod talis rex propter huiusmodi sacrilegium si fuerit incorrigibilis presertim in excommunicatione: per annum persistaret est inter hereticos computandus et per consequens dignus perdere titulum seu potestatem regalem. ¶ Est alia opinio quod rex pro tali sacrilegio quantumuis sit incorrigibilis: non potest perdere titulum seu potestatem regalem pro qua potest taliter allegari. talis rex incorrigibilis absque grauissimo scandalo eius non posset a regia dignitate deponi. sed pro scandalo euitando cessat rigor iusticie cum et propter scandalum sit desistendum a iure. extra de prescript. c. nichil. Et propter scandalum etiam cibus qui magis necessarius est quam vt talis rex incorrigibilis perdat titulum vel potestatem sic dimittendus Dicente apostolo. i. ad Corinth. viii. c. Si esca scandalizaret fratrem meum non manducabo carnem in eternum ergo quantumuis rex esset dignus amittere titulum vel potestatem regalem: tamen propter scandalum euitandum hoc erit dissimulandum. Sed forsan dicet aliquis quod quando scandalum nascitur non ex ignorantia sed ex malicia: iusticia non est obmittenda: quia hoc noceret bono communi quia daret malis audaciam delinquendi. Nam facilitas venie incentiuum tribuit delinquendi. extra de vita et honesta. cleri. c. vt clericorum. Sed ad istud respondetur. Nam vt habetur. l. distin. c. vt constitueretur propter graues dissentionum censuras cum non huius aut illius hominis periculum

sed populorum strages iacet: detrahendum est aliquid severitati: sint ergo scandalum ex ignorantia siue ex malicia oriatur severitas punitionis deberet dimitti: si igitur ex depositiōe talis regis a titulo et a dignitate regali immineret populorum strages propter scandaluz evitanduz severitas iusticie esset dimittenda.

Clericus. Clxxviij. Cpm.

Unc autem quoniā in superioribus dictuz est q rex hereditarie succedens ante coronationē potest omnia que pertinent ad regē quo ad executiones. quero domine miles an idem sit censendum de imperatore videlicet q ante coronationem habeat administrationem. Et luce clari' probatur q non. Et primo sic nichil operatur anteq̄ sit. ff. de col. bo. l. vlti. sed imperator in coronatione dicit oriri et per consequens incipere eē vt. C. de ferijs. l. omnes: ibi vel ortus imperij protulerunt &c. ergo ante hoc non operatur que ad imperatorem pertinent. ¶ Secundo probatur sic furtiuus est omnino actus vel violentus vel alias illicitus qui excercetur in re preter volūtatem domini vel custodis. ff. de acquiren. possess. l. si ex stipulatione: sed sic est q vice clauigero beati petri tradita sūt vtriusq̄ regni gubernacula celestis et terreni. xxij. di. c. omnes extra de re. iu. c. ad apostolice. quicunq̄ ergo sine volūtate successoris beati petri terreni regni gubernaculum assumit rē illicitam committit. Et si dicat hoc romani pontifices statuerunt ergo non est eis credendū. ¶ Respondetur q si quis enumeraret mundi regimina vsq̄ ad natiuitatem christi: inueniret ita esse. Et ne imorer verbis superfluis hoc bene probatur p rationem Innocen. extra de foro compe. c. licet. Item nullum imperfectum operatur perfecte: quia si operaretur perfecte iam diceret perfectum quia ex edificatione operationis aliqd cognoscit perfectū. l. edificia. §. pfecisse ff. de verboꝝ signi. ¶ Perfectū autem nō est extra qd̄ ē dare aliquā particulā vt dicit philosophus. v. methaphi. Et hoc videtur dicere lex ciuilis que dicit neq̄ enim vllū balneū aut vllū theatrum aut villuz stadiū fecisse itelligitur qui ei ppriā formā q̄ ex cōsummatione cōtingit non dederit vt. ff. ad. l. falsid. l. is q̄ quadringenta. §. quidē. sed cōstat q ante approbationē inunctionē & coronationez aliqua pars dignitati imperij deest Alioqn esset ista superflua q nemo sane mētis pbabit. ff. d capti. & postli. reuer. ergo nō pōt pfecte imperialiter operari Itē quotiēs sunt duo grad' successiui adinuicē subordinati: existens in primo nō dz attingere ea q̄ sunt vltimi. sicut dyaconus non debet attingere ea q̄ sūt pr̄biteri vel epi. xciij. di. c. dyacon' ar. C. de testa. l. ꝯsulta diualia. sed in electo in imperatorē est cōsiderare duos gradus vnū in quo ē q2 rex: & alterū ad quē promouendus est. s. imperiū vt dz in. c. venerabilē extra de elec. & clarius. xxij. di. c. in noīe dn̄i. ibi dilectissimi filij nostri hērici q̄ i pn̄aꝝ rex hēt & futur' ipator dn̄o cōcedēte. spat. &c. Existēs igit in primo gradu. s. regis non vsurpabit sibi ea que sūt scdi gradus. s. imperij. Confirmat princeps est minimū & imature digestionis qui ante efficacē ꝯmissionē gladij gladio vtitur vt. ff. de offi. p cō. & leg. l. obseruare. §. vlti. & ante administratiōis decretū se administrationi inpudenter imiscēt. C. arbi. tu. l. fi. sed vt plures seu pluries est deductū est superi' vterq̄ gladius est penes ecclesiā nō ergo sine auctoritate ecclesie scz pape pōt quis se administrationi gladij temporalis imiscere: ergo hmōi cōmissionez nō imperialiter administrat qui in se precipitanter & ex auaricie & ambiciōis cecitate demergit vt hec et alia ad hanc materiā clari' ponunt i extrauagāti vnam scām bonifacij. viij. ¶ Preterea i testamento cōsideraāt tria tpa. tpus testamēti. tēp' mortis & tps aditionis heredi-

tatis. Unde testamētū nascit̃ cum conditur. C. de testa. l. antiquitus. Confirmatur cum testator moritur. c. cum marte extra. de cele. missa. Sed vltima pfectione persone cōfirmatur cum hereditas a ditur. ff. de stip. seruorū. l. si seruus cōmunis in fin. pmi respon. Et ante hanc vltimam pfectionē vires testamenti nulle sunt. ff. de reg. iur. l. nemo. sic vires cuiuscunq̃ electi in qua pbatio electi requiritur q̄tū ad hoc vt electus aliquid exequi possit nulle sunt Unde in iure dicitur si milicie nomen dare vultis afferte vos eis qui pbandi ius habēt. C. qui mili. nō pos. l. j. de re. mili. l. neminem. Et in vltimis q̄tū ad executionē censet̃ omnis actus extrinsecus confirmationē expectans. C. de confirma. tu. l. j.

¶ Miles. clxxix. cap.

Hic est considerandum q̄ scdm vnā opinionē. q̄ iter regem romanoꝝ ꝛ imperatorē est dfa. Nam pmo ē elect⁹ rex romanoꝝ q̄ sit imperator. Nā postea est in imperatorē pmouēdus. xxi. di. c. in nomine dn̄i. qđ non esset verū si nulla esset realis distinctio inter regē romanoꝝ ꝛ imperatorē: sed verbalis tātūmodo. qđ videret̃ absurdum: q2 tunc esset lex imposita verbis ꝛ non rebus Distinctio enim nominū declarat differētiā rerū. l. si idem. C. de codicil. c. cleros. xxi. dist. promotio, ergo ad imperiū q̄ fit per vnctionem ꝛ coronationē imperialem non fit pꝑter nomē impatoris tantūmodo ꝯsequēdū sed imperator post vnctionē ꝛ coronationē hm̄oi cōsequit̃ potestatem imperialem in omnibus regnis ꝛ pūincijs presertim occidentalibus q̄ non erant sub potestate Karoli magni ante tēpus translationis imperij: ꝛ adhuc sunt sub potestate imperij ꝛ de facto. In ytalia aūt ꝛ in alijs terris ꝛ puincijs q̄ ante vnctionē ꝛ coronationē imperialē subiecta erāt Karolo magno ꝛ octauiano. pmo habet rex romanorum eandē potestatē ante vnctionem imperialē quā ꝛ postea habiturus est. Et ideo imperator non tenet pūicias ꝛ terras subiectas regno ꝛ imperio quas tenuit Karolus magn⁹ siue iure hereditario siue iure belli ante translationem imperij in ipsum factam per papā. Sed imperator tenet a papa nomen imperatoris ꝛ iura imperialia' siue potestatem imperialem in alijs pūincijs ꝛ terris que non erant sub potestate Karoli ante tēpus translationis imperij in ipsum nec hodie sub sunt de facto Et hoc modo imperator tenet imperiū a papa virtute translationis imperij in ipsum. Et ratione illius nominis acuirium huius' recepit a deo vnctionem et coronationē imperialem. Sic etiā potestas eligendi imperatorē. vt electus ab eis cōsequatur nomē imperatoris ꝛ potestatem imperialē seu actus imperatori reseruatos exercendi in alijs prouincijs ac terris que de facto non sub sūt regno ꝛ imperio romanoꝝ ꝛ quas non habuit Karolus magnus tēpore trāslationis imperij peruenit ad principes electores per ecclesiam. Et quo ad ista cōsequenda rex romanoꝝ petere cōsueuit a papa ꝛ ecclesia romana post electionem suā sibi vnctionē ꝛ coronationem impendi. ¶ Alia est opinio q̄ videtur dicere q̄ inter reges romanoꝝ ꝛ imperatorē est solum verbalis dfa. vt sint diuersorum nominū: sed eiusdem officij seu potestatis. Queadmodū de primatib⁹ ꝛ patriarchis solet dici. Unde ꝛ imperatores antiq̄tus anteq̄ esset dubitatio an esset distinctio inter regē romanoruꝫ ꝛ imperatorē. Aliquādo vocabant̃ reges ꝛ aliquādo imperatores. ꝛ aliquando regnū ꝛ aliqū imperium vocabatur. queadmodū ante imperiū romanorum. aliquādo potestas: aliqū regnū aliqū iperiū vocabat̃ sicut pꝫ ex libro iudic. c. j. ꝛ ij. Et p ista opinione pōt taliter allegari i initio iperij romanoꝝ ꝛ p plurima tempora postea: inter imperatorem ꝛ regē romanoꝝ: seu inter regnū romanoꝝ ꝛ imperiū nulla erat distinctio, sed

ista erant noīa, eiusdē ptāsis ergo ⁊ nūc sunt. Antecedens non videt aliqua ꝓbatione indigere: nā in nouo testamēto in quo sepe de regno romanoꝝ ⁊ imperio fit mencio nec in scripturis alijs vsqꝫ ad tēpora fere moderna nulla insinuat nec explicite inter regnū ⁊ imperium romanoꝝ distinctio. Cōsequentia ꝓbatur qꝛ reges romanoꝝ vsqꝫ ad tempora ista fuerūt successores illorꝫ qui p̄mo non solūmodo reges: sꝫ etiam imperatores romanorum vocati fuerunt. puta Julij cesaris octauiani augusti ⁊ ceterorum qui ab istis duobus vocabant cesares ⁊ augusti. Et in signū ꝙ illoꝝ sint successores omnes vsqꝫ ad tēpora ista augusti ⁊ cesares vocant. Rex aūt q̄ alteri regi in aliquo regno succedit eodem iure quo ille vti debet. extra. de regu. iur. c. si quis lib. vi. alias ver⁹ successor non eēt Primi autē reges romanoꝝ fuerūt vsi omni iure in tēporalibus quo imperator postq̄ vnctionem ⁊ coronationē vti potest. ergo vltimi reges romanorū ⁊ oēs qui fuerūt veri imperatores veri sunt successores habuerūt ⁊ habent omnem potestatē quā habet imperator post vnctionem ⁊ coronationem. Iste due opiniones discordant in hoc: qꝛ prima opinio videtur asserere ꝙ imꝑatores q̄ fuerunt post Karolum magnum nichil iuris habuerunt in regno ⁊ imperio nisi inq̄ztum sunt eiusdem Karoli successores. sed sunt successores non solūmodo inq̄ztum fuit imperator: sed etiā inq̄ztū fuit rex francorū hereditarie succedēs patri suo pipino qui deposito Childerico rege francorum subrogatus. ⁊ inq̄ztum idem Karolus per bella iusta ⁊ licita sibi multas terras ⁊ ꝓuincias subiugauit: ⁊ regno francorū adiunxit. ¶ Secunda autem opinio tenet ꝙ imperatores ⁊ reges romanorum inq̄ztū imperatores ⁊ reges romanoꝝ qui fuerūt post Karolum magnū fuerunt ꝑncipaliter successores p̄morū imperatorū ⁊ regū romanoꝝ quorum nōnulli fuerunt temporibus xp̄i ⁊ apostoloꝝ. nō fuerūt aūt inq̄ztum imperatores ⁊ reges romanoꝝ successores Karoli nisi inq̄ztum Karolus fuit successor p̄morū imperatorum ⁊ regū romanoꝝ ⁊ aliorum qui fuerunt post primos: ⁊ non inq̄ztum erat rex francorum: q̄admodum si filius imperatoris ad imperium electi ⁊ assumpti fuerat postea imperator: dupliciter succederet patri inq̄ztum pater erat imperator quo ad terras seu regna ante imperium prius possessas per patrem inq̄ztū filius succedit patri qꝛ si filius ergo heres. Et ex hoc videlicet ꝙ imperatores post Karolum fuerunt successores primorū imperatorum ⁊ regum romanoꝝ p̄sertim illorū qui fuerunt tempore xp̄i ⁊ aplorū allegatio adducta superius ꝙ imperatores ⁊ reges romanorꝫ multo magis vigorē habere videntur. Ex hoc ꝙ sūt successores Karoli magni. Cui⁹ ratio est qꝛ certius notum est ꝙ illi infideles erant veri imperatores ⁊ reges romanoꝝ q̄ꝫ ꝙ Karolus fuerit verus imꝑator ⁊ rex romanorum: qꝛ de illo vero imperio seu regno testimoniū mai⁹ habemus cum testimoniū dei maius sit q̄ꝫ testimoniū hominū. Nam de vero imperio seu regno illo infidelium habemus testimoniū xp̄i ⁊ sp̄us sancti qui in iohāne baptista ⁊ apostolis loquebatur dixit enim xp̄us de tyberio cesare. Reddite q̄ sunt cesaris cesari ⁊c̄. Non dixit reddite q̄ cesar dicit esse sua: sed dixit q̄ sunt cesaris Johannes etiā baptista vt habet Luce. iij. c. dicit publicanis militib⁹ qui officia ⁊ stipendia a tyberio cesare acceperunt. nichil ampli⁹ faciatis q̄ꝫ cōstitutū est vobis contenti estote stipēdijs vestris. Ex quibus colligitur ꝙ ille tyberius erat verus imperator ⁊ rex romanoꝝ. De octauiano autem primo augusto dicit lucas euangelista. Exijt edictum a cesare augusto. vt describeretur vniuersus orbis. Et beatus paulus ait ad tribunal cesaris. appello vbi me opꝫ iudicari. Tantū autem testimoniū non habemus de Karolo sed longe minus de vero imꝑio seu regno quocūqꝫ ipsi⁹

habemus: presertim circum ad regnum frācorū. Unde etiā quidā ex hystorijs et cronicis nitunt probare. q non verū sz tantūmodo vsurpatum sit. Cū primi reges francorum in quorū loco successit Karolus magnus eiusdem regni fuerunt inuasores aut successores eorū qui terras eiusdem regni et prouincias cōtra obedientiam quā imperatori debebāt sibi contumaciter vsurpabant. Nam legit in cronica Eusebij q a quibusdam profugis extraxerunt originem propter victoriam quā habuerunt de alamanis a valentiniano imperatore per decē annos facti liberi ab omni tributo et franci vocati. Post expletū decēnium tributum soluere recusantes missos ab imperatore ad accipiendum tributū occiderunt vt postea ab imperatoris exercitu debellati transierunt renum et romanos in eo tempore in gallia per suos magistratus vsqz ad ligeri fluuium imperabant bello aggressi partim ipsos occiderūt partim etiam fugerunt. Postea captis vrbibus tornaco cameraco ac postremo totam galliā et germaniā ab acquitania vsqz bauariā sibi vendicarunt. Primus autē rex francorum fuit pharamundus nepos priami sub quo et cū duce suo anthenore fuit predicta victoria. Et ab illo tempore germani vocabantur franci. De illo ergo pharamūdo descēderūt reges francie vsqz ad tempora Childerici regis qui fuit vltimus de gñe illo quo deposito pipin9 pater Karoli magni substitutus est eidē. Ex his colligitur q regnū francorum a tyrānico incepit initio. et videt q nunqz fuerit iustū et verū regnū qz hoc fiebat aut p prescriptionem: aut electionē et cōsensum seu voluntatē populi francorum: aut p substitutionē pipini Childerico iā deposito. nō per prescriptionē legitimā. tū qz possessor male fidei vllo tpe nō prescribit extra. de reg. iur. c. possessor. libr. vi. et. c. fi. extra. de prescrip. Franci aūt in principio bonā fidē nullo mō habuerūt cū per violentiam terras subiectas imperio inuaserint possederūt: quare origo prescriptionis extitit viciosa et p cōns prescriptio vera nō fuit qz etiam ↄtra obedientiā vel subiectionē cōtra publicā vtilitatē et ↄ res principis nō currit prescriptio. sed franci cōstituendo sibi regē in obedientes imperatori ↄtra publicam vtilitatē fecerunt ius imperij qd ē ius publicū ac vtilissimū minuendo ac terras et res principis. scz imperatoris sibi vsurpauerunt iniuste. Quare regnū francorum p prescriptionē legitimā nullatenus factum fuit verum regnū. quia qñuis populus nō habēs superiorem. s. regem. si careat rege possit cōstituere regē proprium de iure gentiū. tamē popul9 habēs de iure qñuis nō de facto nō pōt sibi ↄstituere aliū regē. Populus autē francorum de iure habuit superiorem. scz imperatorē cuius est cōstituere regē in terris subiectis imperio. habuerūt etiā regē saltem imperatorē. ergo populus francorum absqz auctoritate imperatoris nō poterat sibi constituere regē. Et ita regnū francorum nō fuit de iure verū regnū etiā p voluntatē populi francorum nec fuit verū regnū per substitutionem ipsi Childerico regi factā. qz aut ista substitutio facta fuit a populo francorum aut a papa. si a populo frācorum nulla fuit. qz popul9 francorum pōt sibi cōstituere regē nō aūt aliquē substituere alteri in regē. Sed popul9 frācorum sicut probatū est pp hoc q de iure subiect9 fuit imperatori nō potuit sibi regem eligere nec substituere. Si illa substitutio fiebat a papa dicent aliqui q etiam de iure nulla fuit qz sic sine causa tollere iura imperatoris non potuit. vt ipse papa testatur extra. de iudic. c. nouit: quia tunc cōsimili ratione posset in quocūqz regno constituere regem. Et ita nomen imperatoris ad quē solum spectat conferre regiam dignitatem sibi vsurpare valeret. Cuius contrarium habetur. xcvi. di. c. cum ad verum. Et si forsitan diceretis q licet papa non possit regulariter constituere regem hoc tamen casualiter potest: scilicet in casu necessitatis cōstituere qualis

fuit quando pipinus fuit cõstitutus rex francoꝝ. ¶ Hic dici posset ꝙ esto ꝙ papa hoc possit in casu necessitatis constituere regem: hoc tamẽ non potest i preiudicium illius vel illorum ad quez vel ad quos spectat institutio: presertim illo vel illis inconsulto vel inconsultis.
Hoc etiam non potuit quando p aliũ modũ possunt pericula p̃caueri et cõis vtilitatis pcurari. sed sic est ꝙ quando pipinus factus fuit rex institutio regũ spectabat ad imperatorẽ. Et si ipse fuerit negligens potestas cõstituendi regẽ non deuoluebatur ad papã q̃ iuxta auctoritatem apostoli et canones sacros non debet se secularibus negocijs implicare. sed deuoluebatur ad romanos. ꝛ si ipsi fuissent negligẽtes deuoluebatur ad francos. in casu autem necessitatis oibus negligentib⁹ deuoluta fuisset ad papam. Item per alium modum ꝙ̃ instituendo Regem qui natus actus reseruatos imperatori exerceret poterãt in terris francorum pericula precaueri ꝛ pcurari vtilitas cõis. ergo tũc nõ fuit casus in quo papa haberet potestatem constituendi regem. Sane p̃dicta de regnio francoꝝ etiã ꝫ opinionẽ scdã tñ modo allegãdo siue arguẽdo dicta sũt. quia opinio secũda hoc non tenet. licet dicat ꝙ iperatores magis gloriari possunt se esse successores imperatorum ꝛ regum romanorum: qui fuerunt tẽpore christi ꝛ apostolorum successoꝝ illorũ.
¶ Secundo discordant prima et scda in hoc ꝙ opinio prima tenet sicut quod pte recitatuz est supra: ꝙ rex romanoꝝ ante vnctionẽ ꝛ coronationez imperialem habet eandem potestatem in omnibus terris ꝛ prouincijs quam habet imperator post vnctionem ꝛ coronationez imperialem. quia ante vnctionem ꝛ coronationem imperialez hꝫ ex electione pncipũ eandẽ potestatẽ quam habet imperator in ytalia ꝛ alijs prouincijs et terris subiectis imperio. Secunda autem opinio distinguens inter regnum romanorum ꝛ regnum francorum. Et inter regem francoꝝ ꝛ regem romanorum: licet predicta pro parte veritatem possint continere. tamen veritatem nõ habent ꝗ̃tum ad omnia: Karolus eñ ante vnctionẽ ꝛ coronationem imperialem ꝛ translationẽ imperij fuit rex francorum et patricius romanoꝝ. sicut pꝫ lxiij. di. c. adrianus ꝛ. c. in sinodo ꝛ tamẽ ante rex non fuit romanorũ. Et ideo inquantũ rex romanorum omnẽ potestatẽ habuit inquantũ imperator. quare successores eius non aliam potestatem habent inquantũ reges romanorũ ꝛ inquantũ imperatores Nulla ergo dꝫ esse distinctio inter regem romanorum ꝛ imperatores. Sed forte dicet aliquis ꝙ forte quãtũ ad terras quas obtinuit Karolus anteꝗ̃ esset imperator ꝛ quantum ad aliquas alias debet esse aliqua distinctio. quia habuit regiã potestatem in illis terris ꝛ puincijs anteꝗ̃ esset imperator: successores eius anteꝗ̃ sint imperatores in illis puincijs quas tenuit Karolus anteꝗ̃ esset iperator habent regiam potestatem. ¶ Hic respondet scdm scdam opinionem ꝙ Karolus anteꝗ̃ esset imperator aliquas terras et possessiones occupauit inꝗ̃tum rex frãcorũ hereditario iure: aliquas occupauit inꝗ̃tũ expugnator ꝛ debellator detẽtorũ iniustoꝝ quarumdem prouinciarum ꝛ terrarũ q̃ pꝑter tyrãnides ꝛ iniurias quas cõtra innocẽtes perperã exercebant digni erant a quocunq; dño preualente potẽtia licito bello priuari ꝛ penitus extirpari. in ipis terris et prouincijs Karolus habuit potestatez illo iure quo alij reges i regnis suis potestate regia decorant in suis terris. et vt in nõnullis appꝫ Karolus anteꝗ̃ fuisset imperator nõ habuit regiam potestatẽ. licet eñ iusta bella gerẽtes sepe faciũt sua quecũq; capiũt ab hostibus tñ istud nõ ẽ vsquequaq; ꝛ vniuersaliter veruz sed aliquas exceptiones hꝫ quaꝝ vna est scdm quosdã quãdo bellũ iniustũ est Nam quicũq; aliqua capit in tali bello tenet ad restitutionẽ ꝛ ad satisfactionẽ

de omni dampno et iniuria. ¶ Alia causa est quando ille contra quem geritur iustum bellum offert ius et vult satisfacere.

¶ Alia est quando habens iustum bellum capit rem alterius ab hoste iniuste detentam. res enim aut servus innocentis aut etiam innocens homo: si detinetur ab hoste et postea capiatur a iuste pugnante non transit in dominium capientis. ¶ Alia potest esse quando subditi vel vasalli alicuius domini ex causa sine autoritate domini pugnant contra invasores vel detentores rerum sive mobilium sive immobilium. Non enim tales iustum bellum habentes faciunt sua illa que capiunt. karolus itaque licet per bella iusta occupaverit multas provincias et terras. tamen non potuit per huiusmodi iusta bella facere eas suas: quia pertinebant ad ius et dominium imperatoris. Et forte alique earum ad ius et dominium aliquorum aliorum qui non poterant per karolum privari iure quod habebant in eis. verumtamen karolus licite potuit terras illas occupare et fructus percipere quousque satisfactum fuisset sibi de dampno labore et expensis et operis suis et suorum. ¶ Presertim si veri domini terrarum illarum ipsas modo debito minime repetebantur. sicut autem per huiusmodi occupationem non potuit verum dominium earum saltem principale acquirere. ita nec per eam in eis potuit dignitatem regiam adipisci. Sed postquam fuit imperator factus nactus fuit in eis imperialem et regiam potestatem. Quobrem quia imperatores successores karoli non succedebant karolo inquantum erat francorum rex: nec inquantum per iusta bella terras aliquas et provincias occupavit sed solummodo inquantum erat imperator qui dividens terras quas occupavit aliquas assignavit imperio: ut imperator successor suus omnes illas eodem iure possideret. ¶ Aliquas vero contulit eidem filio suo aut nepoti: ideo imperatores seu romanorum reges successores karoli eodem iure vel diverso possident omnes terras sibi subiectas quo possidebat karolus: inquantum erat imperator. Et quas possidere debent inquantum reges romanorum seu imperatores. ut autem sciatur quare dicatur eodem iure vel diverso: est notandum quod karolus sicut et quilibet alius imperator non habebat omnino idem ius seu potestatem in omnibus terris sibi subiectis. ¶ Quedam enim erant solummodo imperii non alicuius alterius regis aut principis vel domini: que quasi quedam stipendia erant imperatori pro imperialibus laboribus ac etiam pro hiis exequendis que ad imperiale spectant officium assignata de quibus habebat potestatem faciendi quecunque volebat: presertim ubi videret rei publice impedire et in destructionem seu mutilationem aut diminutionem imperii nullatenus redundare. ¶ Alie vero terre erant aliorum regum et principum vel dominorum in quibus eo quod alii reges et principes ac domini non erant sui imperatores sed liberi propter quorum etiam aliorum utilitatem imperium si erat optimus principatus fuit principaliter institutum: quare imperator ultra tributum ordinatum non poterat ab eisdem aliquid licite exigere nisi propter utilitatem publicam procurandam. ¶ Ex hiis colligitur quod Karolus antequam esset imperator non habuit regalem in ytalia potestatem Et ideo ytalia non fuit unquam adiecta regno germanorum sed aliquo tempore tam ytalia quam germania fuit imperio pro dictis causis deputata ad onera imperii supportanda. Ex hiis etiam diligenter attentis patent rationes in oppositum facte.

¶ Clericus. Capitulum .lxxx. Ista opinio nullo modo potest stare quia secundum eam sequitur quod regnum francorum cessasset post Karolum magnum quia videtur quod in regno francorum nullus successit Karolo nisi imperator sed ut dicit predicta opinio nullus imperator successit Karolo inquantum erat rex francorum sed solummodo inquantum erat imperator. ergo regnum francorum ex tunc cessavit.

¶ Miles.clxxxi.ca.

Respondent aliqui quod regnum francorum quod sic primitus vocabatur cuius caput et principiũ fuit ĩ theutonia & anteq̃ karolus fuit imperator ipse fuit rex & post mortem karoli desijt esse regimen. vnde & per multa tempora postea nullus fuit rex francorum: karolus enĩ non solum regimen francorum sed etiã imperium pro parte diuisit.
¶ Nam karolus magnus cum morbo et senectute grauaretur congregatis solenniter a quisgraui proceribus de toto regno francorum: ludouicum filium suũ acquitanie consortem sibi totius regni imperialis nominis heredẽ sub anno dñi.dcccxiij.constituit impositoque capiti eius dyadematẽ imperatorem & augustum appellari iussit. post hec ipse ludouicus mortuo patre suo generale cõsilium fecit a quisgrani sub anno dñi dcccxxij. habens filium primogenitum lotarium totius iperij sui cõstituit heredem. & ceteros reges appellans vnum acquitanie scz pipinũ alterũ bauarie scz ludouicum prefecit. ¶ Quarto vero filio scz karolo reciã et burgundiã post hec concessit. Idem vero lotharius post mortem ludouici imperatoris assumpto sibi pipino filio fratris sui pipini cũ ludouico & karolo fratribus suis occasione discordie inter ipsos super diuisione regni frãcorum sub certe apd pagũ altissiodorensem bellum grauissimum cõmisit. tamẽ ludouicus & karolus non sine graui dispendio suorum vicerũt. post hoc autẽ bellũ supradicti fratres inter se pacifici regnũ & imperium francorum sub anno dñi.dcccxlij.diuiserunt: hoc modo. karolus habuit regnum occidẽtale frãcorum a britanico mari vsque ad mosam fluuium. & vocatus fuit rex anglie. Ludouic⁹ habuit .occidentale regnum frãcorum scz totam germaniã vsque ad reni fluenta: & nõnullas ciuitates cum adiacentibus pagis transrenum. & vocatus est rex germanie. Lothari⁹ vero primogenitus imperator vocabatur & a mosa vsque ad renum fluuium quasi medium inter duos incedens sortitus est q̃ vsque ad hodiernum diem lothoringia ĩ eius nomine solita est appellari. ¶ Habuit etiam prouinciam & omnia regna ytalie cũ vrbe romana. sed pipino filio fratris ipsorum acquitania cessit. ¶ Ex his aliisque pluribus colligit̃ quod regnum frãcorum cessauit oino. & quod terre que imediate subiecte erãt karolo tam imperiũ q̃ regnum francorũ multis modis diuise fuerunt. Et ideo nec in regno nec in aliqua parte ipsius aliquis successit karolo inq̃tum karolus fuit rex francorum. sed vnus filiorum suorum successit. et inq̃tum erat imperator in parte impij et in regno vel in parte regni francorũ. non tamen vocabat̃ rex frãcorũ sed tantũmodo imperator vel tam imperator q̃tuz rex acquitanie q̃ imperator. alter vero filius karoli vl' nepos successit karolo in parte que fuerat imperij inq̃tum karolus erat imperator habẽs ptãtem separandi partem imperij ab imperio & nõ ĩmediate sed mediate esset subiecta imperatori: ytalia enĩ que prius fuerat pars imperij immediate subiecta imperatori nullum alium regẽ habẽs dñm tũc data fuit bernardo nepoti karoli q̃ fuit rex super ytaliam constitutus. ¶ Postea vero regnum francorum fuit aliis modis diuisuz sicut patet per predicta ita tamen quod in illis temporibus & multis aliis postea nullus vocabat̃ rex frãcorum. ¶ Ex quib⁹ omnibus duo inferuntur. primum est: quod regnum francorum tyrannicum habuit inicium. & similiter si aduertamus processum scripture sacre inueniemus quod potestas iurisdictionis secularis q̃tum ad quattuor imperia videlicet assyriorum et caldeorum medorum et persarum grecorum et romanorum non fuerunt a principio legitime introducta sed per violẽtiam vsurpata. de imperio enim assiriorum & caldeorũ patet hoc enĩ incepit a neuroch de quo dicitur genesis.x.c. quod ipse incepit esse potens in terra & erat robustus

venator coram domino.i.oppressor hominum sicut ibidem exponitur per magistrum hystoriarum. Unde per violenciam et oppressionem aliorum acquisiuit sibi regnum et imperium.et fuit pricipium regni eius babilon et aroth et chalanne de qua egressus est assur qui edificauit ninuen vt in eodem .c.dicitur. ¶ De imperio autem medorum et persarum quod fuit introductuz per violentiã patet Danielis.v.c.vbi legitur ꝙ interfecto balthasar rege babylonis translatum est regnum et imperiuz in medos et persas.

¶ Post imperium medorum.et persarum successit imperium grecorum non per viam legitime electionis seu hereditarie successionis: sed per metum et violentiam.sicut clare patet:in principio primi libri machabeorum vbi dicitur ꝙ Alexander rex grecoruz percussit Darium regem persarum.et medorum et constituit prelia multa et interfecit reges terre ⁊ sic obtinuit imperiũ. ¶ De imperio autem romanorum clare patet ex cronicis diuersisq; hystoriis ꝙ insurrexit per potentiam secularem. ¶ Ex quibus patet ꝙ potestas secularis quantum ad quatuor imperia sibi inuicem succedentia non fuit a principio legitime introducta: insignum huius quattuor imperia seu regna ostensa sunt danieli in visione sub similitudine non hominum sed bestiarum quia non insurrexerunt per viam rationis.sed impetu sensualitatis quantum ad primam sui originẽ. Et nullum violentum perpetuum secunduz philosophum. Sed quantum ad veritatem regnũ francie nũc pre ceteris regnis totius orbis est benedictum.esto ꝙ a principio violentuz habuit inicium processu tamen temporis reductum est ad statum legitimũ Primo accedente populi consensu tacito vel expresso.patet enim ꝙ deposito chelderico rege francorum de consensu populi pipinus fuit eidẽ subrogatus.quidẽ subrogatio sic expressa tacito demũ consensu populi processu hactenus extitit confirmata. Constat enim ex iam dictis cum primus principatus ante tempora pipini fuerit violentus et contra voluntatem populi licuit populo sibi alium principem seu regem eligere.xxiiij.di.c.legimus.regnũ enim israel legitimũ habuit initiũ, Nã saul primus rex electus fuit auctoritate domini vt quia ex consensu populi.eo autem reprobato propter inobedientiam electus fuit Dauid a deo.et vnctus per samuelẽ vt legitur.primo.capitulo. regũ.xvi. et filij eius successerunt sibi ex ordinatione dei. Constat autem ꝙ rex pipinus ex consensu populi vt ẽ dictum fuit electus in regem:nec aliquando propter inobedientiam ipse seu descendentes ab eo deponi meruerunt. sed ex ordinatione diuina reges francie inunguntur et consecrantur ex ampula celitus per angelũ transmissa. Quid plura nunquid hanc successionẽ iure hereditario fore legitimã beati Ludouici testantur miracula.

¶ Considerentur insuper inter cetera que et quanta contulerit altissimus regi nostro karolo quinto de quibus sufficiat: remissio ad ea que fuerunt dicta supra in prohemio. ¶ Ex quibus hec clarius concludetur regnum francie modernũ non fore usurpatum seu violentum: sed permissione et gratia diuina concessum

¶ Nec obstat quod prius subdebatur ꝙ a tempore karoli magni desijt esse regnum propter illam diuisionem quam fecit inter filios nec aliquis sibi successit in regno francie tanquam karolo: sz tanquam imperatori vnũ regnũ francie erat pars imperij.respondeo supposito sine preiudicio ꝙ karolus potuerit regnũ francie vnire imperio: saltem per illaz diuisionem regnũ francie factum fuit imperium.quia qua ratione altera particula imperij nomen retinuit imperij:eadem ratione ⁊ regnũ francie cum esset portio imperij nobilissima. Et ad hoc facit exempluz legale.l.quod in rerum.ff.de lega.i. Nam si ex destinatione patrisfamilias vna domus diuidatur in duas partes quilibet pars diuisa

retinebit nomē domus sic ꝛ in ꝓposito quelibet portio imperij diuisi nomen retinebit imperij. Et per cōsequēs rex francie potest dici imperator in regno suo. Cum neminē recognoscat in superiorē in c. venerabilem qui filij sunt legitimi. Sed reputo longe honorabilius ꝙ rex francie vocet se regem francie ꝙ̄ imperatorem francie. ¶ Primo quia sic est cōsuetum ꝛ ita fecerunt ꝓdecessores sui. Et secundū quod dicit lex ciuilis in rebus nouis constituendis euidens debet esse vtilitas anteꝙ̄ recedatur ab eo quod diu equū visū ē. ff. de legi. l. in reb⁹. Insuper lege diuina permissa ꝛ ad inuenta fuerunt regna. vt patet in dauid saule ꝛ salomone ꝛ pluribus aliis approbatis. vt patet extra. de sacra vnct. c. vnico. §. in veteri. Et ꝓuerbiorū. viij. c. dicit per me reges regnāt ꝛ in pluribus locis veteris testamenti fit mentio de regibus. Sed nō inuenit de imperatore aliqua mentio. Quia nec illo tēpore fuit imperium sed postea per multa tempora icepit. In lege etiam noua seu euangelica dicitur. j. petri. ij. c. Deū timete regem honorificate. Nomē igitur regis est antiquius ꝛ honorabilius. cum vtraqꝫ lege sit approbatum. Nomē vero imperatoris est ab inuentione noua introductum. Altissimus creator noster se vocat regem regū non imperatorem imperatorū. Insuper ꝙ̄ dulce sit nomē regis francie ꝓclamat omnes terra nedū fidelium sed etiā in fideliū: nā citra ꝛ vltra mare nomē istius regni: super omnia regna ꝛ imperia est plurimū exaltatum.

¶ Clericus. clxxxij. cap.

Circa ꝓdicta moueo q̄stiones. Prima erit quomodo Karolus. Ex quo dictus fuit augustus ab augēdo poterat diuidendo minuere imperium. ¶ Secunda qua potestate aut iure filium suum constituere potuit imperatorē. ¶ Tertia an quilibet imperator successor Karoli habeat eandem potestatem.

¶ Miles. clxxxiij. cap.

Ad primam istarum questionum. re spōdeo secundum opinionem secundam. de qua prius fuit mētio ꝙ Karolus inq̄tum fuit imperator habuit tam plenam administrationem in rebus imperij. vt non solum posset de hijs facere ꝓ suo arbitrio voluntatis quicquid conferret ad bonum cōmune: sꝫ etiam vt posset facere de hijs q̄cquid non esset in dispendium boni communis. Et ideo quia separatio ytalie ab aliis terris ꝛ ꝓuinciis immediate subiectis imperatori non erat dispendium boni communis: ideo forte vidit Karolus ꝙ erat expediens bono communi eam a terris aliis separare. presertim cum ipse subiecisset regnū francorū immediate imperatori quod prius nō erat ei immediate subiectum. Utrū tamen hoc potuerit facere grande est dubium. Et videtur ꝙ non per notata per hostiē. extra de maio. ꝛ obe. c. dilecti quicquid sit potuerit vel: non ꝑ illā diuisionem quā fecit karolus inter filios: regnum francie rediit ad primā naturā. c. ab exordio. xxv. di. Et ita poterat merito augustus ab augēdo appellari. Non obstante ꝙ ytalia que erat ꝓpria respectu aliarum terrarum separasset. Unde sicut ꝙ ciuitates aliquas potuit facere liberas absqꝫ decreto imperij: ita potuit ytaliam tali modo ab aliis ꝓuinciis immediate subiectis imperatori separare. ¶ Ad secundam respondetur ꝙ karolus primus potuit filium suum cōstituere imperatorē eodem iure ꝛ ꝑtāte quo ꝛ qua Julius primus cesar ꝛ octauianus. primus augustus et alij ꝙ̄ plures successores eorū quādoqꝫ filios suos quandoqꝫ alios fecerunt interdum successores non nunꝙ̄ consortes imperij. Ex quo enim translatū fuit imperium in germanos in ꝑsonam

Karoli magni omne ius et omnem potestatem quod umquam habuerunt priores imperatores habuit et Karolus magnus. Et si queratur a quo fuit facta ista translatio: vna est opinio quod fuit facta a papa. Et hec opinio fulcitur per decretalem venerabilem extra. de electione. ¶ Alii dicunt quod translatio facta fuit principaliter a populo romano cuius pars est papa et etiam clerus. Quod quidam canonica insinuare videtur in qua sic legitur ipsa die natalis domini. cum rex francie ante missam ab oratione surgeret leo papa coronam capiti eius imposuit et a cuncto romanorum populo acclamatum est: Karolo summo augusto a deo coronato magno et pacifico imperatori vita et victoria. Que verba videntur innuere: quod leo papa coronauit Karolum de voluntate et ordinatione populi romani ad quem spectabat de imperio ordinare: quare translatio imperii de grecis in germanos facta fuit a populo romano: non excluso papa. quod videtur posse probari sic. ¶ Ad illos spectat translatio imperii principaliter si transferri debet a quibus fuit imperium institutum. sed a romanis et non a papa fuit imperium institutum. ergo a romanis et non a papa debet fieri translatio imperii. quia ad potestatem pape non pertinet regulariter se de temporalibus intromittere: ne videatur iuribus secularium derogare: quamuis igitur papa casualiter deficientibus Romanis: quia forte nollent in casu necessitatis transferre imperium posset papa propter necessitatem transferre imperium tamen quando romani essent parati in casu necessitatis transferre imperium papa auctoritate propria hoc non posset nec deberet licet vna cum aliis romanis inquantum romanus posset transferre imperium. ¶ Cum igitur vt apparet ex predicta cronica: romani essent parati transferre imperium papa tunc auctoritate propria transferre imperium non potuit. Et ad decretalem illam venerabilem: respondetur quod verba illa Innocen. sicut plura alia eius ibi et alibi sint exponenda ne verbis eius et aliis locis contraria demonstrarentur quia non dicit quod apostolica sedes romanum imperium in personam magnifici Karoli a grecis transtulit in germanos: quia papa auctoritate romanorum coronauit Karolum in imperatorem: vel vel quia populus romanus pape potestatem tribuit transferendi: vel quia papa persuasit seu consuluit fieri translationem in germanos. Quare autem fuit facta dicta translatio. non est modo tractandum. Effectus autem dicte translationis est quod Karolus per predictam translationem habuit potestatem de iure sed non de facto in omnibus que octauiano subiecte fuerunt prouinciis seu terris et in prouinciis etiam quas sibi antea per bella licita subiugauerat. sed forte quereret aliquis quomodo fuit imperium translatum in germanos. Numquid sic quod nullus vmquam deberet esse imperator nisi germanus sit. respondetur quod sicut romanum imperium non fuit translatum de grecis: ita quod nullus vmquam grecus deberet esse imperator in germanis: talis enim ordinatio seu translatio optimo modo prouidendi imperio de imperatore obuiaret: et potestati imperatoris non modicum derogaret: quia tunc non habuisset Karolus nec aliquis alius post eum potestatem promouendi imperatorem alium quam germanum: cum tamen de facto aliquando alii quam germani electi fuerunt. Alfonsus enim rex castelle fuit electus et aliqui alii. quis enim dubitat quin rex francie etiam possit eligi in imperatorem. ¶ Ad tertiam questionem respondetur quod quilibet imperator successor Karoli eandem habuit potestatem quam habuit Karolus vel quicumque predecessor Karoli tam quantum ad dandum aliquem partem imperii dummodo remaneant imperio sufficiens terre et prouincie ad omnia onera imperii sustinenda: quam quantum ad potestatem constituendi filium suum vel alium imperatorem. quorum vtrumque probatur.

Nam qui in iure succedit alterius eodē iure quo ille vti potest. Aliter enim nō esset vera successio. ergo quilibet imperator successor Karoli quātū ad illa duo scd'm q quātum ad alia quecunqʒ potest vti eadē potestate quo et qua Karolus et quicūqʒ predecessor suus vsus fuerit. Et specialiter probatur scd'm: scʒ de potestate cōstituēdi imperatorē per hoc qd sepe de facto fit: qd per rationē reprobari nō potest. Successores Karoli tam ante institutionē principū electorum quā post: tā filios suos q alios constituerūt imperatores et consortes imperij vel successores. Sicut in cronica octouis frisen. et in nonullis aliis quibusdam gestis: imperatorum vsqʒ ad fredericum legit. Nam ludouicus primus filius karoli magni fecit Lothariū filiū suum imperatorē et idem Lotharius filiū suū ludouicum constituit imperatorē qui simul fuerūt augusti. vt habet di. lxiij. c. Adrian⁹

¶ Clericus. clxxxiiij. cap.

Contra predicta dupliciter opponitur Primo quia scd'm hoc imperatores fierēt per successionē et non per electionē. qd repugnat optio principatui qualis debet esse principat⁹ imperialis. Secundo quia scd'm ista imperator deberet eligere romanū pontificem quia illam potestatē habuit Karolus magnus. vt lxiij. di. c. Adrian⁹ ergo per predicta imperator modern⁹ eandē habet potestatē qd tamen est manifeste falsum.

¶ Miles. clxxxv.

Ad primā istarū obiectionū respondeo scd'm opinionē Optimus modus prouidendi simpliciter de imperatore est per electionem et non per successionem. Et non legit q alius fiūt aliter cōstitutus imperator. Vñ et filij imperatorū facti fuerunt imperatores: per electionē sʒ nō semper per electionē illorū quib⁹ regulariter erat eligendi data potestas vacante imperio. Sed sepe proprios filios vel alios imperatores cōstituerūt: quia nō minorē potestatē habet imperator super imperium quam quicunqʒ alij inferiores. ¶ Ad secundam obiectionē diuersimode respōdetur. Dicitur enim vno modo q quilibet imperator post Karolum et post octauianū primū augustum habuit potestatē eligendi supremū pontificē: quia scd'm patet. lxiij. di. c. i synodo potestas ordinādi supremū pontificem data fuit octauiano et successoribus eius. quare potestas ordinādi apostolicam sedem pertinet ad ius publicum quod est in sacris sacerdotib⁹ et magistratib⁹ quare imperatoribus qui inter magistratib⁹ supremum locum obtinere noscunt istud ius competit. Nec iuri publico pacto derogari potest extra de foro cōpe. c. si diligēti quare imperatores tali iuri minime renūciare potuerūt. ¶ Sed ista solutio forsā non procedit per §. verum. lxiij. di. c. Aliter dicit q istud priuilegium Karoli et octauiani fuit personale: vel saltem q imperatores potuerunt renūciare illi priuilegio. ¶ Similiter dicit q nec Karolus nec octauianus habuit potestatē eligendi supremū pontificē inquātū erāt imperatores. Quia primi imperatores quorū Karolus et octouianus fuerunt successores potestatē illam nullatenus habuerūt. Et ideo potestas eligēdi papam nō cōpetebat eis inquantum erant imperatores: sed inquātū erant romani christiani quibus alij romani christiani cōmiserunt vices suas. eodē modo dicitur in inuestitura episcoporum et archiepiscoporū spiritualiter scd'm quādā opinionem que veritatē habet quātū ad tēporalium collationē: quā facere imperator pserum in terris sibi subiectis et non papa potuerunt. ergo renunciare ymo et papa ex causa superueniente illam potestatē sic cōcessam cū tenderet innoxam poterat reuocare. §. verū. lxiij. di. superi⁹ allegata. et c. suggestū extra. de decimis. Preterea hic est aduertendū q nunquā aliqs fact⁹ fuit imperator romanorum nisi per electionē. Et proprie loquēdo non per successionē filij imperatorū qui facti fuerūt impe

ratores per electionẽ patrũ suorum vel aliorũ ad imperij fastigiũ ꝓmoti fuerũt Unde ludouicus filius Karoli nõ iure pᷓmo geniture nec aliquo iure ꝓprio alio sed p electionẽ patris factus fuit imperator. Unũ si pater decessisset ⁊ nullum ad imperiũ elegisset Ludouic⁹ si filius fuisset pᷓmo genitus q̃uis habuisset ius vẽdicandi regnũ francorum iure pᷓmo geniture quo iure in regnis occidẽtib⁹ succedunt primo geniti patribus nõ tñ habuisset ius vendicandi imperiũ seu regnum romanoꝝ. In hoc eñ ꝙ regnum romanoꝝ nemo assequtur per successionem seu per electionẽ ipm optimo mõ regalis mõarchie magno appropinquat Insuper videret ꝙ non plus imperator teneat a papa terras que non erant subiecte Karolo magno ante vnctionẽ imperialẽ ipsius quã tenebat alias per dictum Karolũ prius possessas. Quia iure naturali vna terra nõ ẽ magis subiecta pape q̃ alia seu alie iure enim naturali oĩa cõmunia ⁊ cõmunis oẽs possessio est ⁊ omniũ vna libertas di. i. c. ius naturale. nec iure diuino aliq̃ terre sunt magis subiecte iurisdictioni pape q̃ alie. iure eñ diuino dñi est terra ⁊ plenitudo eius. paupes ⁊ diuites vna terra portat. viij. di. c. quo iure. ¶ In scripturis enim diuinis nullatenus inuenim⁹ ꝙ de⁹ magis subiecerit iurisdictioni pape terras q̃ nõ erãt subiecte Karolo añ coronationẽ iperialẽ: q̃ alias qꝛ plures illaꝝ terraꝝ nec de iure nec d̓ facto vnq̃ fuerãt xpianoꝝ. qꝛ incole earũdẽ nũq̃ fuerãt cõuersi a d fidẽ: ⁊ p ↄ̃ns papa super ipsas nullã habuit iurisdictionẽ iuxta illud apl̃i. i. ad corint. v. c. Quid ad nos iudicare de hijs q̃ foris sunt. Nec iure humano terre ille sunt magis subiecte iurisdictioni pape q̃ alie: qꝛ nec iure ciuili: nec iure canonico: qꝛ de hoc iure ciuili nihil habet. Nec iure canonico: qꝛ papa cui⁹ est cõdere canones nõ hꝫ hmõi potestatẽ vt regna ⁊ ꝓuĩcias possit sibi subiicere. tũc eniꝫ posset qdcũq̃ regnuꝫ subicere iurisdictioni sue. Et ita posset oĩa regna sue subicere ptãti ⁊ omniũ regnoꝝ iura pturbare. cui⁹ cõtrarium ipse asserit. i. c novit extra. de iudi. Nõ ergo iure scripto erãt subiecte. pꝫ Et qꝛ nec iure nõ scripto scꝫ ↄsuetudine qꝛ sup hoc nulla ↄsuetudo pcessit. Impatores eñ pᷓdecessores Karoli ñ magis r̃cognoscebãt a papa illas terras q̃ nõ erãt subiecte Karolo: q̃ alias. nec inueniť ꝙ alias tenuerit a papa imo min⁹ vr̃ ꝙ tenuerit illas terras a papa q̃ nõ erant subiecte Karolo magno q̃ ytalia ⁊ alia regna occidẽtalia q̃ erãt subiecta Karolo: qꝛ. c. illud ↄstãtin⁹ di. xcvi. sonare vr̃ ꝙ ↄstatinus dederit pape siluestro ⁊ successorib⁹ ei⁹ oẽs ytalie ⁊ occidẽtaliũ regionuꝫ ꝓuincias ciuitates ⁊ loca: ⁊ nõ orientaliũ regionũ. Quare si impatores pᷓdecessores karoli aliquas tenuerit a papa potissime ytaliã ⁊ occidẽtalia regna tenere debuerũt a papa. Sed forte diceret qs ꝙ virtute trãslationis impꝗ̃ in Karolũ magnũ facte per papã Karol⁹ tenuit a papa illas terras q̃ pᷓus nõ erãt illi subiecte ⁊ non illas q̃ erãt sibi subiecte qꝛ in illis habuit solũ mõ ptãtẽ imperialem p trãslationẽ impꝗ̃ factã p papã quare spãliter illas habuit a papa ꝓpter qđ illas tenuit a papa ⁊ non alias. Hic diuersimode r̃ndeo: vno mõ ꝙ illa trãslatio nõ fuit fctã a papa. sꝫ a rõanis q̃ꝝ ab electio fuit ipiũ ⁊ aqb⁹ ipator pᷓmit⁹ accipit ipiũ q̃ oẽm potestatẽ suã regẽdi ꝓ bonũ ↄmune trãstulerunt in impatorẽ nõ tñ trãstul[illegible]ũt ius ipm ⁊ ptãtẽ dñandi seu regẽdi nec a se abdicauerũt oẽm ptãtẽ casualr̃ disponẽdi de imperio. Si eñ hoc fecissent se seruos imperatoruꝫ strictissime accipiendo verbũ seu vocabulũ serui ⁊ ita nullatenus liberi remãsissent. Et p ↄ̃ns imperator nõ habuisset pᷓncipatũ regalem sed pure domesticum. Quare secũdum istam responsionẽ imperator virtute illi⁹ translationis impꝗ̃ nullas terras tenet a papa. Aliter respondeo: ꝙ q̃uis illa translatio fuisset facta a papa tamen ex hoc non sequitur ꝙ imperator quascunq̃

terras debeat tenere a papa. Quia sicut papa imperium de grecis transtulit in Karolum: ita transtulit regnum francorum de Childerico regē pipinum patrē Karoli: quia vt dicunt aliqui illum deposuit ꝛ istum sibi substituit. sꝫ nō obstāte tali translatione regnum francorum nunꝙ̄ fuit pape subiectum vt in ꝑoribus fuit alias plenius tactum. ergo cō similiter in ꝓposito. Sed dicet aliquis omnis transferens de iure rem aliquaꝫ ab vno in alium habet de iure potestatem aliquā super eandem rem. Si ergo papa de iure trāstulit imperium de grecis in Karolum magnum habuit aliquā potestatem de iure super imperium quare Karolus debuit recognoscere iperium a papa. ꝛ per consequēs tenuit aliquās terras a papa. ¶ Hic respondeo ꝙ omnis transferens de iure regulariter vel casualiter habet aliquā potestatem super eandem rem. Et ideo si papa trāstulit imperium saltem habuit casualiter aliquā potestatē super imperium: sed non ex hoc sequitur ꝙ imperator debeat tenere imperium vel alias terras eius a papa. Quia ita potest res de iure trāsferri ab vno in alium. vt trāsferendo minime transferatur postꝙ̄ traslata est. Sicut patet in vēditione ꝛ donatione per quas sepe fit translatio terrarum ꝛ iurium que postea a transferente non tenetur. Si ergo papa fecit dictam donationem seu translationem Karolus habuit imperium a papa tanꝙ̄ ab illo a quo ab initio habuit imperiū: non tāꝙ̄ ab illo a quo teneret imperiū vel aliquas terra eiꝰ quēadmodum donatarius si vult esse gratus tenetur recognoscere rem donatam a donatore tanꝙ̄ ab illo a quo tenet ipsam: quia sepe donatarius non tenet rem donatam a donatore. ¶ Istud vltimum ꝛ per consequens cōclusio ꝑncipalis scꝫ ꝙ imperator nō teneat imperium a papa confirmatur. verbum indefinite ꝓlatum generaliter est intelligendum. xix. di. c. si romanorum: sed in. c. corona tio. ꝛ in. c. venialem extra. de elec. indefinite dictum est ꝙ imperium translatum est de grecis in germanos ergo generaliter debet intelligi. vt non restringatur ad modum talem transferendi. ꝛ aliquas terras tenet imperator a papa aliquas non. Tenet ergo imperator vel omnes terras imperiꝫ a papa vel nullas sed non tenet terras ante coronationē per Karolum possessas secundum qꝺ superius est deductum. ergo nullas.

¶ Clericus. clxxxvi. cap.

Nunc miles amātissime quoniam in ꝑcedentibus regem frācie a tyrānide ꝛ a violentia visufficistis totis viribus excusare ꝛ ipsum laudibus ꝑceteris regibus extollere. ¶ Quero quo iure ꝛ qua cōsciētia rex modernus Karolus quintus regnum francie teneat occupatum: planum est enim ꝛ in omnibus regnicolis notissimū ꝙ sint plures primiores stipiti regio ꝙ̄ sint ipse mulieres ꝛ etiam masculini ex mulieribus descendentes ꝛ sic videretur ꝙ mulieres stipiti primores deberent ipsum excludere. vel esto ꝙ mulieres seu femine non possint eum excludere obstante cōsuetudine. saltem masculini nati ex feminis primioribus rationabiliter ꝛ de iure ipsum debent excludere. Et hoc ꝓbatur iure diuino. Nam patet qꝛ post mortem saphant filie sue representauerunt personā suā ꝛ successerunt ei. iiij. Regum. j. c. ¶ Secundo ꝙ filius natꝰ ex femina primiori deberet ipsuꝫ excludere. ꝓbatur: statuta ꝛ cōsuetudines secularium plerūꝙ̄ iniqua statuuntur. vt patet. c. ꝗ in ecclesiarum extra. de cōstitucio. de re iudi. c. cum causa. ꝛ. c. graue de censi. de re iudi. Et idcirco inquātū sunt fauorabilia ampliantur: inꝗ̄tum odiosa restringuntur ꝛ per hoc decidit vna questio. Statutum est de facto ꝙ mater non succedet filio: nunquid succedit filie ꝛ certe cum statutum sit odiosum ꝛ in preiudicium matris ꝛ contrarius restringendum est. vt non excludatur a successione filie. c. mulieres. de sē-

tentia excommunicationis. in proposito odiosum est feminam excludere a regni successione et iuri communi repugnans. vt iura manifeste probat quia sublata est differentia sexus. C. de suis et legi. auctentica in successione. Nec enim debent propter hoc puniri quia femine nate sunt. C. de legi. heredi. l. penulti. Quid enim peccauit natura quia masculos non procreauit. C. de liberis prete. vel exheredatis. l. maximum ¶ Faciamus igitur interpretationem talem que iuri communi ingestum possit conueniat et consuetudinem non offendat. quia talis debet fieri interpretatio que iuri communi priuilegio si possit conueniat. c. cum dilectus de consuetudine. ¶ Tertio hodie si procreantur descendentes per lineam femineam. vt pote nepotes ex filia sine insertione alicuius de cause approbatis nullum est testamentum. vt in auctentica vt cum de appella. cogno. §. illud quoque collat. viii. quia si isti nepotes precedebantur a matre tempore conditi testamenti propter idemptitatem rationis. Ut sicut in linea paterna subdite persone alium ad rumpendum testamentum admittat sic et in linea materna. Sic a simili in proposito Et si filia sit in medio tanquam impediens quia non succedit in regno. tamen causa subiecta impediente de medio admittatur natus ex filia. vt succedat in regno. quarto si dispositio suspensa sit propter superuenientem causam impedientem existentiam et continuationem ipsius si desinat causa impeditiua insurgit dispositio. ff. de adime. leg. l. in causa. et l. sequenti. Nam legatum intercisum propter inimicitias superuenientes viuente testatore si cesset et redeat in amicitiam idem insurgit legatum a simili cum dispositio in regno succedendi respectu filie si suspensa propter inhabilitatem ipsius illa filia sublata de medio naturaliter vel cuilibet non curo. quia quod nullum est impedimentum patrare non potest. vt in regulis iuris insurgat effectus dispositionis et succedat filius eius quia proximior et masculus. ¶ Quinto vbi aliquid est aptum natum continuatiue producere aliquem effectum si intercedat actus discontinuatiuus illo subducto de medio fit vnio extremorum hic est casus legis sicut. C. de prescrip. xxx. vel. xl. anno. Nam inchoata prescriptione si superueniat pupillaris etas que faciat dormitare prescriptionem tempore dormitationis sublato de medio fit extremorum vnio ad prescriptionem complendam. Sic a simili sublata filia de medio insurgat dispositio consuetudinis que habet quod masculus proximior succedat in regno. ¶ Sexto vbi aliquid cessat propter destructionem subiecti destructi iidem destructum instauretur ex eisdem causis illo instaurato surgit idem actus et desinit ipsius cessatio. ff. de verb. obligat. l. inter stipulantem. §. arcam. ff. de solut. Sic a simili infertur in proposito propter disiunctionem subiecti seu inhabilitationem materie ex parte filie cessat dispositio succedendi in regno si ex isto subiecto sit inhabili seu destructo instauretur seu procreetur masculus habeat effectus dispositionis locum et succedat quia proximior masculus. ¶ Septimo si vnico vincentem te non sequetur. ergo vnico te. c. auctoritate martini de conces. prebe. lib. vi. quod tamen. c. facit pro et contra remotiores masculi ex linea masculina descendentes bene vincunt filiam in successione regni. sed non sequitur ergo filium. Ubi aduertendum quod inter casum nostrum. et c. auctoritate martini multum refert gratia cuius premitto quod illa que sunt iuris communis et ei inherent extensibiliora sunt hiis que ex priuilegio procedunt et iuri communi repugnant arg. ff. de acti. et obliga. l. in honorariis. et l. eius. ff. de testa. milit. Modo in. c. auctoritate martini secundus impetrans inchoat victoriam suam de iure communi quia ex prioritate temporis contra tertium. Sed in hoc casu nostro remotior masculus non inchoat victoriam suam

contra filiem iure cōmuni. sed iure speciali consuetudinario ergo restringendū nec habebit locum illud vulgatum. Si vinco vincentem te ⁊c. Proprie locum habet quando ego qui vinco te habeo causam a te tunc mediante illa causa vinco illum quē tu vincis. ⁊ ita loquitur l. ex de di. ⁊ tempo. p̄script. l. de accessionibus. vel quando tu quem vinco ⁊ ille quē vincis estis eiusdem generis rationis vel ordinis tunc enim que ratio facit me te vincere: faciet me omnes vincere quos tu vincis. vt patet in exemplo. ff. ad tercull. l. equissimum penulti. §. vbi auus manumissor siue emancipator nepotis vincit patrem in successione nepotis. ¶ Certe eadem ratione vel maiori ꝙ vincit patrem vincet tunc ⁊ matrem que est eiusdem gradus cum patre. quia ambo in primo. Non sic in priuilegiato in successione qꝛ pater vel est vel fuit in capite agnatorum. Mater autem in capite cognatorum idem est videre in exemplo. ff. ad tercull. l. ij. §. obicere vbi mater vincit in successione filij omnes agnatos: igitur ⁊ patrem in adoptione dato ꝙ desierit esse agnatus cū agnatio esset causa ad successionem vocans. Sed vbi hec non sunt cessat regula. vt in duobus creditoribus quorum vnus est prior tempore habet hypothecam expressam alter vero est posterior in tempore sed habet priuilegium puta restitutionis qui p̄fertur primo. vt. ff. qui po. in pig. habe. l. interdum. Hoc patet etiam i auctentica qui. mo. na. effi. sui ⁊ legitimi §. discretis vbi naturalis in duabus ptibus vincit agnatos ⁊ tamen non vincit coniugem quē vincitur ab agnatis: qꝛ agnati ⁊ coniunx non sunt eiusdem ordinis. qꝛ remocior vicit patrem iure priuilegiato non tamen filium qꝛ non sunt eiusdem ordinis seu rationis. ¶ Octauo priuilegium concessum alicui ꝑpo~steriori debet itelligi de masculis ⁊ feminis. igitur illud priuilegium vel consuetudo que deffert ius succedēdi in regno solis masculis intelligetur vniformiter de masculis natis ex vtraqꝫ linea cum in hoc nōn offendatur consuetudo nec ius cōmune. ¶ Nono vbi non est defectus ex parte agentis nec in forma ipsius actus non debet impediri ipsi⁹ effectus de sum. trini. ⁊ fide catho. c. primo Et hoc est quod dicitur in alia facultate actus actiuorū sunt in paciente ⁊ disposito de reg. iur. c. veram libro. vi. sed sic est ꝙ omne quod non est prohibitum in materia permissibili censetur esse p̄missum. Sed materiam istam in masculis primis intelligo esse permissam cum sit certorum casuum p̄hibitorum i quo casu non reperitur masculus prohibit⁹ igitur ⁊c. ¶ Decimo ordinatio facta sub vna specie non intelligitur facta in alia imo videtur esse exclusa. vt notauit dynus de reg. iur. c. plus semper. lib. vi. Facit qꝛ in separatis non cadit illatio: ⁊ separatorum separata est ratio. c. idcirco de consecrat. eccle. vel altaris lib. vi. l. si domus. ff. de serui. vrba. p̄di. Ratio autem consuetudinis p̄hibentis filias in feudo succedere est: qꝛ dominus eis se non posset iuuare seu dominos nō possent iuuare. Que cessat in masculis. qꝛ sic a simili modo introducta videtur cōsuetudo ꝙ solus masculus succedat in regno quia melius per masculum peratur salus rei publice ꝙ̄ per feminam. ¶ Hec ratio cessat in nato ex filia ergo ⁊c. l. adigēt. §. cꝰ ius. ff. d iure patrona. l. cum cessante. de appella. Nec obstat. §. sed notandum de his qui feu. da. pos. coll. x. vbi allegaretur casus huius questionis ꝙ filius filie non succedat ⁊ de gradi. succes. i feu. §. filia sibi proles eiꝰ feminini sexus. Nam ibi tractatur de feudo cuius superior cognoscitur. propter cuiꝰ superioris fauorem consuetudo feudalis succedendi ad filias nō extenditur nec ad filiarum filios. Quoniā res de facili reuertitur ad naturam. l. si vnquam. §. sed quod in specie. ff. de pactis Sed cōstat ꝙ a principio filie nō succe

debent in feudo in auctentica. de his qui feu. da. pos. §. sed antiquissimo. Secus in casu nostro. si loquamur de successione regni qui non recognoscat superiorem in terris. ¶ Undecimo clausula anteferri est odiosa. notatur per cō poste. extra. de rescrip. c. causam que sz in proposito clausula anteferri in successione regni. potest verificari in masculo nato ex femina igitur zc. quia quotiens vniuersalis propositio sine captione accipi potest ad id quod minimum captionis habet referri debet. ff. de regulis iuris. l. quotiens.

¶ Duodecimo q̄ mulier possit succedere in regno patet. Nam iure ciuili filia representat personam patris in auctentica cessante. C. de suis z legi. here.

¶ Decimotertio iure diuino filia representat patrem. quia scriptum est in genesi q̄ frater debebat accipere vxorē relictam fratris ad hoc. vt frater suscitaret fratri semen seu prolem. et vt ille qui inde nasceretur masculus vel femina representaret personam defuncti. et sic representabat personam illius qui reuera non erat pater suus. Forciori ratione ille qui est verus filius vel filia naturalis z legitimus debet representare personam patris.

¶ Decimoquarto ratione publice vtilitatis statutum est q̄ solus masculus succedat in regno z super hoc consuetudo est introducta contra feminas non contra masculos.

¶ Decimoquinto consuetudo q̄ masculus succedit in regno non distinguit ex qua linea descendat. ergo pro obmisso habetur. tunc arguo sic. Casus non expressus a lege testatore vel contrahente pro obmisso habetur. ff. solu. ma. l. si cum dotem de libe. z posthu. l. commodissime succedet igitur natus ex filia. quia proximior z masculus.

¶ Miles. clxxxvij. cap.

Ecundū ysidorum prius est vt nostra firmemus: deinde obiecta confutemus. Idcirco partem regis nostri luce clarius varijs rationibus fundabimus: z demum ad obiecta respondebimus.

¶ Et primo sic quod obstat patri vel matri obstat filio. ff. de re iudi. l. in his. z. l. aliud. §. fi. z. l. nemo plus commodi. Sed in proposito filia propter inhabilitatem vel defectum sexus non succedit in regno. ergo nec filius eius.

¶ Secundo paria sunt inhabilem esse z nullomō esse. ff. qd cuiusq̄ vniuer. l. j. §. fi. de translat. epi. c. inter corporalia ibi sicut iuxta communem modum loquendi zc. Sed filia ista est inhabilis: vt patet ex consuetudine regni francie cunctis notissima. Igitur filius eius non succedet cum si nunq̄ fuisset in rerum natura impossibile foret filium ei9 succedere potuisse.

¶ Tertio filius cum patre seu matre eadem persona reputatur adeo q̄ vbi vnus stat vel est alter stare vel esse videtur. C. de agri. z censi. l. cum satis. lib. xi. z vox vnius vox alterius esse censetur insti. de inuti. stipu. §. ei qui. propter qd videtur q̄ magis debeat considerari inhabilitas matris in successione regni q̄ habilitas filij sui qd pulchre sic demonstratur. Emācipatus emācipato de iure cōmuni confert. suppono igitur q̄ emācipatus veniens ad successionem cum fratre in potestate constituto cum alijs filijs alterius fratris defuncti in potestate similiter cōstitutis quoꝝ filiorū in potestate vn9 erat: et alius emācipatus querit nunqd dictus emācipatus huic etiam emācipato nepoti suo cōfert. lex dicit q̄ sic. non considerato defectu emācipationis qui est in ipso nepote: sz cōsiderato patre cui9 psonā representat cuius gratia sibi cōfertur. Hec pbātur ff. de colla. bo. l. j. §. portiōes et co. titu. l. si nepotes. ff. de coniungen. cū emāci.

lib.c.l.j.§.si filius. circa finem in proposito ergo potius debet considerari et contemplari habilitas vel inhabilitas matris per quam successio queritur quam ipsius filij. ¶ Quarto confirmo per casum legis. Quidem habens fratrem consanguineum tantum vel vterinum tantum vel nepotes ab intestato sine liberis est defunctus. modo queritur quis admittatur ad defuncti successionem: si consideremus defuncti fratris consanguinei et vterini filios cui nec consanguinei sunt nec vterini defuncto. de cuius successione agitur non excluderet consanguineum vel vterinum tantum. sed propter omnimodam representationem persone patris primum ius obtinet et dictum consanguineum vel vterinum tantum excludunt de iure in autentica. de heredi. que ab intesta. deferunt. §. si igitur defunctus coll. ix. ¶ Concludo a simili considerari personam matris. et sic medium per quod et non personam filij eius in successione huiusmodi regni. Quinto non delatum nec quesitum ius non transfertur. C. de cadu. tollen. l. vnica §. pro secundo. sed filie nullum ius potuit acquiri in successione regni ergo nullum potuit transmittere ar. l. qui tabernas. ff. de contrahen. empt. c. daibertum. j. q. vij. c. ad dissoluendum de despon. impuberum. ¶ Sexto medium predium quod non seruit impedit seruitutem. l. qui sella. §. fi. ff. de seruit. rusti. predi. ergo mater media inhabilis impediet translationem successionis in filium cum de extremo ad extremum non fiat transitus nisi per medium inhabilem et ideo dicit lex quod natus ex filia non est in potestate patris auique: quia filia neminem potest habere in potestate §. fi. iuncto. §. filie. insti. de adopt.

¶ Secundo et premitto quod regulariter cuilibet ciui romano libera potestas sit disponendi vsque ad dodrantem. ff. ad. l. fal. l. j. in principio et de verborum signifi. l. sepe. Aliqua tamen sunt ab huiusmodi regula excepta de quibus nequit testator disponere sed relinquuntur dispositioni iuris communis. Aliqua enim sunt que ad scriptos heredes non transeunt: sed generi seu liberis reseruantur: sicut ius patronatus et stipulatio certarum operarum a liberto. C. de. la. li. tol. l. vnica. §. et si sub conditione et. ff. de ope. lib. l. si operarum. et huiusmodi nature videtur feudum esse quia dans feudum non solum cogitauit de persona eius cui dat: sed de genere posterorum: quia in hoc considerando quietam et pacificam familiam in obsequium sibi eligendo. ar. ff. de ali. et ciba. leg. l. cum vnus circa principium et est expressum. x. collatione de na. succe. feu. c. vnico. et qualiter poterat feudum alienari. c. vnico. §. donare. hinc est quod est diuisio in baronijs locum non habet ne per diuisionem minutatum diuiso obsequio dominus de proprio seruitio defraudaretur ar. ff. de ali. et ciba. leg. l. soler. et. ff. famil. hercis. l. plane. ff. de iure patronato. l. cornelia pia. nec in regnis vel ducatibus. Et est expressum de prohi. feu. alie. per fredericum. c. preterea ducatus. ar. extra de preben. c. maioribus et in hoc casu ius primogeniture locum habet de quo gen. xv. c. ad hebreos. xij. c. vij. q. j. c. quam periculosum de vo. et vo. redemp. c. licet et ibi per hostien. Et iste debet esse masculus de feu. et qui feu. dare pos. c. vnico. §. hoc quoque.

¶ Tunc arguo ius commune est quod masculus succedat in regno prout superius est expressum: quod et consuetudine roboratum est vt ne femine nec eorum filij nisi specialiter dictum sit vt ad eas pertineat: textus est planus de feu. et qui feu dare pos. c. vnico et §. hoc quoque plus allega. et de gra. succes. in. §. filia. x. collatione.

¶ Maneat igitur hec lex communis nisi quatenus reperitur eidem legi alia vel consuetudine derogatum. ff. de adunen et transfe. leg. l. alumne. §. qui filias. C de testa. l. sancimus. Et idem confirmat

quia qui nascitur patris non matris familiam sequitur insti. de leg. agna. tu. §. f. Sic ergo ꝓut dictum est in feudo infeudans contemplatur feudatarium et eius heredes masculos. vt quietam et pacatam habeat familiam. Nam presumitur ꝙ filius sequatur conditionē patris potius ꝙ̄ matris arg. no. l. quisquis. C. ad. l. iul. ma. sic debet concludi. in regno ex pmissis. ❡ Octauo beneficium succedendi in regno seu feudo hodie nouo iure protenditur in infinitum descendentibus ex masculis de feu. ⁊ q feu. dare pos. circa fi. ergo a simili idem in regno ꝙ soli masculi ex linea masculina descendentes succedere debent.

❡ Nono vbi pater vni ex filijs libertū assignauit qui filius si moriatur hanc assignationem liberti transmittit ad liberos ⁊ ad descendentes ab eis nec fratres eius admittuntur ꝙ̄diu descendētes ab eo habiles reperiuntur. vt patet ff. de assigna. li. l. iij. cum duabus legib⁹ sequen. Hec autem regni assignatio. vt ita dixerim facta est. masculus ergo ꝙ̄diu reperiuntur descēdentes ab eo masculi debꝫ excludi a linea feminea: ymo nec cessantibus masculis deberent ī regno descēdētes ex linea feminea succedere. vt colligitur ex alijs argumentis superius tactis. ❡ Decimo vbi pater vel mater ex aliqua inhabilitate vel macula a successione repellitur nec eius filius admittitur. ⁊ hoc de īhabilitate patris vel matris contracta ante natiuitatem filij vt pꝫ. C. de fal. l. diuo marcho. Sed clarum est ⁊ necessarium dicere ꝙ natus iste fuit genitus post inhabilitatē matris succedendi in regno ergo ⁊c.

❡ Undecimo si natus filie succederet in regno esset pp quādā cōtinuationē dominij huius regni de persona matris ad filium: quia viuente matre videntur quidam filij domini rerum. Imo nec distinguntur pater a filio simili ratiōe nec mater a filio. l. furiose. ff. de cura. furiosi ff. de liber. ⁊ postu. l. in suis. Sed nec in actu nec in habitu fuit regnum acquisitum filie. igitur hoc sub ratione continuationis dominij in filium per matrem transmitti non potuit. ꝙ̄uis filius ab ea descendens ante aditam hereditatem transmittat querelam ad filium suum ꝙ̄uis nōdum preparatam. C. de in offic. testa. l. si quis filium hoc facit. quia habitu eā habebat. Sed quod non est nec actu nec habitu transmitti non potest. ❡ Duodecimo regnum videtur de natura feudi paterni seu antiqui: quia ratione solius perentele procedit quod transferatur ad masculos descendentes primo. et secundo ad transuersales. Et nunꝙ̄ ad feminas de gradu succe. in feu. §. f. ⁊ ar. ff. de interdictis ⁊ rele. l. ij. ff. de sena. l. emancipatum. §. fi. ⁊ de iure patro. l. diui fratres. Decimotertio vbi deficientibus masculis ex pacto feudum transit ad feminam si taliter paciscēs duabus relictis filiab⁹ sine masculis moriatur ⁊ altera ex filiabus habeat masculum: ille excludit matertera: quod est mirabile cuꝫ iam ex pacto transierit ad feminam in auctentica de eo qui sibi vel heredi. suis mas. ⁊ femi. fuesti: acci. iuncta glo. sua. Multo magis in proposito vbi nullum pactuꝫ ⁊ nulla conuentio est ꝙ transeat ad feminam: semper masculi excludūt lineā femininam ⁊ descēdentes ex ea. ⁊ ꝓ hoc facit. c. episcopum vel abbatem. §. qm etiam. collatio. x. ❡ Nunc autēꝫ restat respondere ad rationes partis aduerse. Et primo ad primam de saphant cuius filie personam suam representauerunt in successione. respondeo ꝙ saphant erat quidam pauper homo qui colligebat ligna in sabbato ⁊ fuit mortuus in peccato nec erat aliquis proximior masculus ꝙ̄ dicte filie. Et est etiam aliud in successione regni vbi soli masculi debēt succedere maxime quando hoc habet consuetudo. ❡ Ad secundum vbi dicitur ꝙ statuta ⁊ consuetudines secularium plerumꝙ sunt iniqua. ⁊ ideo restrin

genda. Ista posset esse vera. sed cum vlterius subditur q consuetudo q solus masculus succedat in regno z non femina repugnat iuri communi. Hoc est falsum: ymo fauorabilis z magis pcurat salus totius rei publice per masculū q̄ p feminam. Ad tertiam seu tertiū quartum quintum z ad sextum argumenta: respondeo q sublata causa impedimēti extrinseca de medio: surgit continuatur z habet effectum dispositio. sic pcedunt cōtraria. Sed hic loquitur de causa intrinseca seu productiua actus que est ihabilis a sui creatione z continuatione in progressu z in fine. quia nunq̄ potest mulier in regno francie maxime obstante consuetudine succedere. sic per consequens nec ad heredem transmitttere.

Ad septimum respondetur q vbicunq3 mater expellitur pter inhabilitatem suam eadem z pari ratione filius eius habens seu pretendens causam ab ipsa. l. diuo marcho. C. de fal. qui vincit igitur matrem vincit quemlibet habentem causam ab ipsa.

Ad octauū fateor q appellatiōe posteritatis continentur nedū masculi: sed z femine. maxime in priuilegio principis quod est large interpretandum. c. decet de regulis iuris lib. vi. l. si. ff. de consti. pnc. Sed in successione regni virtute consuetudinis verbum posteritatis restringitur ad masculos z sic debet intelligi de eis z descendentibus ex eis. vt est expressum superius.

Ad nonū negatur q hic sit habilitas ex parte femine. vt supra pbatū est. Et qd dicit q edictū est phibitoriū certarum personarum. Dico q esto q expresse nō phibeat consuetudo natum ex femina succedere in regno. tamen implicite et virtualiter satis prohibet filium dum matrem prohibet per medium cuius filius deberet succedere z non aliter.

Ad decimum quando arguitur q statutum de vna specie ad aliam non extenditur verum est. sed hic versatur cō suetudo circa eandem speciem sc3 feminas z per consequēs circa filios earūdē. Et quando dicitur q cessat ratio: quia masculus est z potest pcurare salutem rei publice hoc non obstat: q2 adhuc cessat in eo consideratio. quia volunt iura cōcedendo q solus masculus succedat in regno z in feudo pari forma q hoc fieret contemplando familiā ipsi9 masculi z descendentes per lineam masculinā3: quia vt dicit lex qui nascitur patris non matris familiam sequitur insti. de legi. agna. tu. §. primo. Quod videmus practicari in armis. quia non matris s3 patris quis defert arma idem in cognominibus z multis similibus.

Ad vndecimum respondeo q illa clausula antefferri q mascul9 succedat in regno non est odiosa: ymo q̄ plurimū fauorabilis rei publice secundū quod supra tangebatur respondendo ad secundam rationem.

Ad duodecimum vbi arguitur de auctentica cessante per quā videtur q filia representet personam patris non obstat pluribus rationibus. Primo q2 rex frācie seu regnum nō astringitur legib9 imperatorū. Rex enī frācie non recognoscit superiorem in terris in. c. per venerabilem qui filij sunt legi. Item dicta auctentica cessante nichil facit ad ppositum: q2 loquitur in rebus non feudalib9 nec etiam loquitur in regnis in quibus alia ratio reformat pactum. Et propterea superuenerūt iura secunde collationis que puident in feudalibus quibus non erat antiquitus puisum vbi dicitur q masculus maxime in feudo paterno debet succedere. eadē ratione z maiori in regno. Item dicta auctentica loquitur in rebus diuisibilib9 sui natura. non autem loquitur in regno indiuisibili. vt in illa constitutione frederici. §. preterea ducat9

Ad decimumtertium dicitur q frater debebat recipere relictā fratris sui ad hoc vt suscitaret semen fratris. Dico q illa ratio facit ad opinionē nostrā: quia

deus pmisit Abrahe: q in semine eius benedicerentur omnes gentes. Et ad istuz finem ne linea masculina Abrahe deficeret deus ordinauit q frater reciperet relictam fratris: vt suscitaret semen fratris sui qz femine non reputabantur verum semen promissionis: nec adhuc secundum rationem hodie reputatur linea feminina ad ppetuationem essentie linee masculine. Insuper scdz legez moralem ad gubernationem populi z consulendu rei publice: melior z constantior debet eligi. viij. q. j. c. lz. Sed constat q mulier ex sui natura est inconstans. Nouem enim sunt vicia mulierum. ¶ Primo laborant contra ppria comoda. C. de spon. l. iiij. ¶ Secundo qz genus mulierum est auarissimuz. C. de dona. ante nup. l. si a sponso. z. ff. ad velleia. l. sed si ego in fi. ¶ Tertio q voluntates earu sunt momentanee. C. de in offic. testa. l. filia. vnde quid vento leuius: mulier: qd muliere nichil. ¶ Quarto q male sunt ff. de offic. pro consul. l. obseruare.

¶ Quinto q nimis sunt loquaces. vt l. j. §. sexum. ff. de postula. ¶ Sexto q omnes psumuntur false z ideo a testificatione testamentorum phibentur vt insti. de testa. §. testes. ¶ Septimo qz semp faciunt vetita. vnde nituntur in vetitu: faciuntqz negatum: semper pna rei q phibetur vt extra de matri. cotrac. contra inter. eccle. ¶ Octauo qz volunt ppriam turpitudinem allegare. extra de diuorcijs. c. ex litteris ¶ Nono quia nimis sunt astute. et ideo dicit lex q satis debet esse aliquis contentus si possit immunis recedere a cotractibus earum. vt. ff. de iure. decur. l. quotiens in fi. Unde Augustinus. femina instabilis bestia amabile odium: viri confusio fomentu sceleris origo litium et ad omne scelus causam inueniens. Cum igitur femine tales habeant conditiones: masculi vero regulariter habet conditiones cotrarias: sequitur q ad regimen rei publice masculi sunt preferendi mulieribus.

¶ Item secundum philosophos mulieres non debent assumi ad regendum rempublica. Nam conditiones earum repugnant regimini rei publice. ¶ Ad hoc facit lex femine. ff. de tutel. z. l. femine. ff. de reg. iur. Plura enim incumbunt circa bonum regimen rei publice de quibus mulieres no possent se intromittere. Et similiter inconueniens grande foret q principatus francie gubernaretur per mulierem. nec mulier iure scripto potest succedere in regno nec etiam iudicare potest. l. cum pretor. ff. de iudi. nec propter fragilitatem sexus posset iuuare seu defendere rem publicam. Nunquid exemplu habemus in benedicta virgine maria que z si primior fuerit filio suo saluatori nostro. tamen non successit ei i regimine populi spiritualit nec etia tpali: nec et iudicabit i die iudicij. sz apostoli fueru instituti ad regedu populu in spiritualibus z iudicabunt cu christo in die iudicij. Et q mulier non debeat succedere in aliquo principatu patet quarto regum. v. c. et apostolus dicit estote subiecti regi tanq precellenti z ducibus tanq ab eo missis. Et est phibitum iure diuino z etiam per apostoluz q mulieres non dominentur sup homines nec debent mulieres docere vel iudicare.

¶ Ad decimuquartum argumentum quando dicitur q consuetudo pscripta est contra feminas non contra masculos: respondetur q consuetudo prescripta contra feminas videtur similiter prescripta contra filios. quia destructo antecedenti seu fundamento destruuntur omnia que sequutur ex eo. Et femina non delatum non quesitum ius trasferre non potuit in filium. C. de cadu. tolle. l. vnica. §. pro secundo. Sed mulieri scdm q est sepius dictu nullu ius potuit acqri in regno. ergo in filiu nullu potuit trasmittere. Nec de extremo ad extremu obmisso medio ihabili fit trasit9. sz mulier est mediu ihabile succedendi i regno ergo illud no trasferret i filiu Insuper ius primogeniture quod est

personale non est transmissibile in heredes. ff. de regulis iuris. l. in omnibus. Et hic aduertendum q istud ius primogeniture maxime i regnis fuit introductum: vt conseruaretur vnitas multitudinis seu populi: que dicitur pax: in qua bonum et salus multitudinis consistit dicente cassiodoro. omni quippe regno desiderabilis debet esse tranquillitas in qua et populi proficiunt et vtilitas gentium custoditur. sic bonarum artium decora mater hec mortaliuz genus multiplicat facultates ptendit mores extollit. Et legislator dixit cogruit bono z graui presidi curare patriam pacificam: quietamq esse quam regit prouintiam. Nam pace remota socialis vite perit vtilitas: quinimo multitudo dissensciens: si sibi ipsi est onerosa et p cōsequens nichil habet honesti: opus fuit et est ad vnitatem z pacem huiusmodi inducendam et seruandam aliquo regente et dirigente per quē ipsa multitudo dirigatur et regatur. vnde Salomō dicit. vbi non est gubernator corruit populus. Quanto igitur regnum efficatius fuit ad vnitatem et pacem cōseruandā tanto vtilius: manifestum autem est q efficatius vnitatem efficere et conseruare potest masculus q̄ femina et vnus etiam masculus q̄ plures in pluribus: requiritur eni vnio ad hoc q modo debito regi possit: vniri vero dicuntur plura propter appropriationem ad vnum multis existētibus in vna diuersitate: seu multitudine paribus rectoribus. et vno quoq id quod sibi foret delectabile prouidentib9. multitudo illa de facili dispergeretur et vnitas subsistere non posset in ea. sicet in natura videm9 quā ars imitatur. vt insti de adopti §. in moram. Nam in membrorus pluritate est vnicum caput. quod si plura in eodē corpore reperiātur dicetur eē monstruz ff. de statu homi. l. non sunt liberi et i toto vniuerso vnus deus factor et rector est. vt ait philosoph9. xij. methaphisice. Exemplum quoq de vnitate hmōi in

pplo habet ex diuina scriptura vbi deper ezechielē dixit seruus meus dauid rex sup eos erit: et pastor vnus erit oim illorus. Et pro munere promittit pplo suo q ponet sibi caput vnum et q princeps vnus erit in medio eorus. ¶ His quoq cōsiderationib9 prohibuit papa in generali concilio q vna eademq ciuitas siue diocesis diuersos hēret epos ne vnii corp9 diuersa videret hēre capita quod esset monstrū. Et ita canone sācitum est q singule prouincie singulos archiepiscopos habeāt vt extra de offi. ordi. c. qm in plerisq. et romano pplo cum rectus esset per plures: necessariū visum est rei publice per vnum consuli. ff. de origine iuris. l. ij. §. deinde. His itaq considerationibus inductum est vt in vno regno vnum caput presit qd pplm regat et dirigat et vnitatem z pacem inter ipsos nutriat z cōseruet. Et q̄uis aliquibus visum est probabilius in hoc rationib9 non carētibus q hmōi caput per electionem foret assumendū tamen obtentum et vsitatum est et esse vtilius approbatuz q iure hereditario per successionem in vno regno vnicus rex habeatur. ¶ Primo quia mortuo principali capite videlicet rege: discordie de facili poterant exoriri quis poterat in principale caput regiminis substitui. Et ideo vtile fuit certam psapiā determinare ex qua semper assumeret ipsum principale caput. s. vnicus rex sicut etiam habetur in simili. ff. de mu. et ho. l. vt gdatim. §. et si lege r. l. scripto i principio. Et iterus: quia dissentio esse potuisset quis ex ipsa psapia assumeretur in regem: vtile fuit determinare qs mortuo rege regnare deberet: et rōnabiliter visum est q vnus ex filiis: et quidem primogenit9 ipsius regis. Et hoc duplici: ratione primo vt rex viuens psciens aliquem ex filiis suis regnare debere: plus curet de vtilitate et ampliatione regni sui. ¶ Secundo quia pluribus existentibus filiis rationabile visum fuit q primogenitus in regimine

succedat. Nam natura dedit eidem hos quidem seniores: hos quidem iuniores. quorum hos quidem subici hos quidem principari decet: nec indignari debet iuuenis secundum etatem subditum fore valentiori: honestum enim est iunioribus ministrare senioribus et obedire: vt ait philosophus septimo politicorum et facit. ff. de fide instru. l. finali. hoc etiam suadet dilectio maior: quam pater communiter habet ad primogenitum: vt pater ampliori solicitudine de bono regni curet sciens eum ad filium plus dilectum peruenturum Si quis igitur diligenter attendat rationes predictas ob quas inductum extitit ius primogeniture: ipsum ius principaliter ratione regiminis fuit introductum vt vnitas regiminis in regno esset per quam pax et quies populi in regno conseruaretur. et ita in regnis ducatibus et similibus dignitatibus locum habet quibus maius versatur periculum et in quibus pax et vnitas maior requiritur. in alijs vero ius commune obseruetur vt equaliter inter ipsos hereditas diuidat.

¶ Clericus. clxxxviij. ca.

Amplius quero quo iure rex francie modernus ducatum britannie domino Johanne de monte forti suo et legitimo duce expulso sine cause cognitione teneat occupatum. Et primo videtur quod ante omnia sit restituendus de resti. spo. c. i. lris. ij. q. ij. et iij. q. j. per totum. Secundo nemo debet priuari possessione sua sine cause cognitione c. ij. de rescriptis et c. ex. lris. Alia regula est quod nunquam quis potest priuari possessione sua saltem colorata nisi eo primitus vocato. c. licet. ij. de preben. lib. vj.

¶ Unde et si sententia iuris priuaret eum proprietate ipso iure: non tamen sententia iuris priuaret eum possessione. vt est casus expressus in dicto. c. licet et omnis actus iudicialis ab illa parte que de in ius vocando appellatur incipit. insti. de pe. te litigan. §. fi. c. quoniam extra de proba. et sic cum non intercesserit cause cognitio igitur restituendus

¶ Tertio rex iuris ordinem non seruauit quia ad regem non spectabat eum propter feloniam priuare: sed ad pares. titulo quo tempore miles inuestituram petere debet. c. iij. et de prohi. feu. alie. per fredericum. c. imperialem nec poterat iudex esse in causa sua. C. vt nemo priuatus in rubro et in nigro. ¶ Quarto sicut per priuatum sic et per iudicem potest fieri violentia ad quod faciunt notata per inno. iij. e. ex conquestione de resti. spo. c. conquerente. Unde si inuadetur colonus vt fructuum perceptio impediatur. licet vti interdicto vnde vi pro recuperanda possessione. ff. de vi et vi armata. l. ij. §. item si non vsufructus. sed fructuum perceptio quos subditi ducatus britannie percipiebant a domino suo consistunt in pluribus vt notatur. xxij. q. v. c. de forma. et per regem impeditur. igitur saltem eis vt videtur nomine suo competit vtile interdictum vnde vi pro iuribus istis recuperandis contra regem. l. i. §. hoc interdictum de vi et vi ar. Ex premissis ergo euidenter concluditur quod esto quod dictus dominus iohannes de monteforti nullum ius habeat in ducatu britannie quo ad proprietatem vel propter defectum tituli vel alias: tamen ante omnia venit restituendus.

Sed nunc luce clarius ostenditur quod ipse sit verus dux britannie. Et primo sic Planum est quod arturus dux britannie habuit duos filios scilicet iohannem et comitem de monteforti. vnde dictus iohannes tanquam primogenitus successit arturo. quiquidem iohannes sine herede proprij corporis viam vniuerse carnis fuit ingressus. et erat dictus comes frater naturalis et legitimus dicti ducis iohannis et proximior in gradu et consanguinitate ab illo latere. vnde ducatus descendebat. Unde sciendum quod dictus dux iohannes diu ante mortem suam timens ne aliqua controuersia sup

ducatu post decessum suum nasceretur: declarauit et expressit inter viuos voluntatem suam videlicet quod dictus frater et comes succederet eo casu quod sine prole legitima sui corporis decederet: et esset sibi heres vniuersalis et solus.

¶ Item tractu temporis suum condidit testamentum: et dictum comitem fratrem suum instituit heredem vniuersalem in toto ducatu britannie.

¶ Et quod debeat succedere probatur iure diuino/naturali/morali/ciuili/et canonico. iure diuino probatur per legem quam tradidit dominus moysi et precepit omnibus obseruandam que dicit. quod si aliquis moriatur sine filio masculo hereditas debet venire ad filias. et vbi non habet filias veniet hereditas ad fratres. Sed sic est quod dictus dux non habebat filium vel filiam nec alium fratrem preter dictum comitem ergo. etc. ¶ Item. iiij. regum. v. c. dicitur mortuus est rex occosias et regnauit Joram frater eius non enim habebat filium. ¶ Quare concluditur quod frater debet succedere filio deficiente. Et hec iura sunt naturalia et immutabilia. v. di. §. j. Item iure naturali. ¶ Planum est enim quod successio deffertur iure sanguinis. l. scripto. C. vnde liberi. et per consequens prius deffertur proximiori. sed nulli dubium quin dictus comes. quia frater et in secundo gradu sit proximior dicto duci iohanni quam filia fratris que est in tertio gradu. Iure ciuili quia ille qui est proximior ab vno latere in gradu est proximior consanguinitate et per consequens in successione. Sed sic est quod dictus comes est proximior gradu in quantum hoc ab vno latere tamen quam sit filia fratris dicti iohannis: quamuis attingat ab vtroque latere. igitur propinquior debet esse in successione.

¶ Amplius sibi debetur ducatus lege morali. nulli enim dubium quin secundum legem moralem ad gubernationem populi debet constantior assumi: sed mulier sui natura est inconstans ergo debet a successione ducatus repelli.

¶ Insuper secundum iura ciuilia frater excludit omnes collaterales sed sic est quod filia fratris est collateralis. ergo dictus comes frater eius eam in successione ducatus excludet. Hoc enim videmus in successione iuris patronatus: in successione feudi: et in tutella deferenda. Quibus omnibus frater excludit omnes collaterales de iure. ff. et C. frater ex parte patris solum querebat testamentum fratris: sed nepotes vtriusque coniuncti non querebant testamenta auunculi: igitur dictus comes preferendus est nepoti. Et maxime quia secundum iura feudalia mulier non succedit in feudo.

¶ Preterea supposito sine preiudicio quod mulier succedat in feudo ex conuentione seu ex consuetudine: tamen hoc esset intelligendum vbi nullus esset proximior ex illa linea ex qua feudum descendit. sed clarum est quod dictus comes est proximior masculus ex illo latere vnde hereditas descendit. ergo. etc. ¶ Amplius hoc apparet iure canonico. nam iura canonica approbant iura que loquuntur de feudis quibus dictus comes debet preferri quia proximior masculus.

¶ Item iure canonico vbi rex decedit sine filio masculo quamuis filiam habuerit frater. tamen in successione regni excludet dictam filiam. sed certum est quod antiquitus britannie ducatus fuit regnum et adhuc tenet iura et nobilitates regni circa subiectos prout apparet quia vtitur regalia in episcopatibus sui ducatus: et facit monetam. et habet piscaturas in mari/et pisces regales/et potest crimina remittere/et ad patriam restituere. Et est certum secundum quod patet ex antiquis cronicis: quod plures reges fuerunt antiquitus in britannia. rex Salomon et plures alii. nec est dicendum quod nobilitatem ducatus amiserit ex eo quod nunc tenet in paritate regis francie quia superueniens dignitas precedentem non tollit. Et maxime quia dum rex britannie submisit se regi francie: iura regalia et alie nobilitates fuerunt sibi reseruate secundum quod patet ex antiquis hystoriis

britannie. Ex premissis sequitur q filia in regno non succedit nec etiam in ducatu britannie poterit succedere.

¶ Preterea scdm generalem consuetudinem francie mortuus saisit viuum proximum in gradu ex illo latere ex quo successio descendit. Et excluduntur omnes alii remotiores in gradu quamuis sint vtrinqz coniuncti.

¶ Insuper secundum consuetudinem mulier non succedit in hereditate descendente a latere quamdiu sunt proximiores maxime in feudis. sz hee cõsuetudines habent locum in regno francie: per consequens in ducatu britannie. quia membra caput sequuntur. Item in ducatu britannie postq ducatus fuit factus feudalis semper quotiens se casus obtulit masculus successit exclusis feminis etiam in eodez gradu existentibus. quia mulier non succedit in feudo secundum quod ex rationib9 supradictis clarius demonstratur. quibus addãtur etiam omnes rationes que superius fuerunt allegate de successione regni francie: videlecet q mulier non possit succedere in regno.

¶ Ex premissis duo principaliter cõcludo. primo q dominus Johannes de monteforti quia spoliatus et expulsus extra ducatum britannie iniuste et sine cause cognitione ante omnia est restituendus. Secundo quia dictus Johannes de monteforti est verus et legitimus dux britannie: et per consequens rex francie modernus contra iura naturalia ciuilia et canonica nec non cõtra consuetudinem regni francie iniuste contra deum et iusticiam dictum ducatum britannie tenet occupatum.

Ulterius nunc clare volo ostendere q rex frãcie esto q iuste teneat dictum ducatum habito respectu ad dominas de pẽtheuria et liberos eius quõdã vxorẽ pie recordationis karoli de blaisio: ipz tamen ducatum iniuste tenet occupatũ. Et hoc probatur iure diuino/ naturali/ morali/ ciuili et canonico. Necnon z iure consuetudinario. Iure diuino primo. Nam post mortem saphant filie ei9 representauerunt personam eius. iiij. regũ. j. c. Secundo successio debetur iure naturali et ratione sanguinis. et quãto ẽ maior coniunctioni sanguinis tanto magis debetur successio illi magis coniuncto. sed sic est q dominus Guido de britãnia pater dicte domine de pentheuria erat frater ex parte patris et matris domini Johannis ducis britannie: et dictus comes erat frater ex parte patris solum. et sic dicta domina vxor Karoli est magis coniuncta. quia ex vtroqz latere: comes ex altero tantum.

¶ Tertio coniunctio patris et matris ẽ certior ex parte patris q ex parte matris. l. quia. ff. de inius. vo. sed dicta domina est coniuncta ex vtroqz latere vt est dictuz. comes ex parte patris tãtuz. ergo dicta dña in successione ducatus erit pferenda quia certior est cõiunctio.

¶ Quarto duo vincula fortiora sunt vno. c. j. extra de treu et pace. sed dicta domina est duobus vinculis coniuncta comes vero vno viuculo tantum. ergo dicta domina erit preferenda.

¶ Quinto iure ciuili patet q filia representat personam patris. in auctentica. cessan. C. de suis et legi. here.

¶ Sexto dictus domin9 Karol9 post completum matrimonium inter eum z dictam dominam iurauit pñte domino Johanne duce britannie et omnib9 baronibus Britannie q seruaret iura z consuetudines patrie et q post mortez ipsius ducis ipse portaret arma plana britannie tanq verus dominus successor ducatus britannie. et ad hoc expresse suũ dederũt assensũ dicti dux et barones. Septimo iure canonico planũ ẽ q mulier potest i ducatu succedere. Octauo hoc pbat iure cõsuetudinario. Et ad hoc potest allegari triplex ↄsuetudo. pma ẽ z q̃ ẽ notoria mẽ nobiles britãnie q2 pmogenitus succedit i feudis. exclusis secundogenitis. Et hec ↄsuetudo pbat iure diuino q2 vt i lib. genes.

legitur ysaac habuit duos filios Esau
⁊ Jacob quiquidē Esau renunciauit iu
ri pmogeniture transumptiue. vij. q. j. c.
q̄s periculosū. Sed clarum est q̄ domi
nus guido de britannia fuit primo geni
tus q̄s dictus comes de monte forti.
igitur ios: in successione ducatus fuit
pferendus igitur ⁊ dicta domina filia
sua erit in illa successione pferenda. Se
cunda consuetudo est quia si primoge=
nitus moriatur sine herede ppriū corpo
ris. secundogenitus debet succedere.
sed dominus Johannes primogenitus
⁊ dux britānie decessit sine legitimo he
rede ppriū corporis igitur dictus domi
nus guido. secundo genitus debuit suc
cedere per cōsequēs ⁊ filia sua scz dicta
domina vxor domini Karoli. Tertia cō
suetudo que est in britannia est talis q̄
filius vel filia fratris germani pmoge=
niti representat personam patris sui et
venit ad successionem exclusis fratribꝰ
secundo genitis. sz sic ē q̄ dicta domia
vxor Karoli erat filia domini guidonis
pmogeniti respectu dicti comitis de mō
te forti. ergo representabat personā pa
tris: ⁊ veniet ad successionem excluso
dicto secundo genito comite de monte
forti. Ex quibus omnibus luce clarius
demonstratur dictam dominam relictā
Karoli esse veram ⁊ legitimam heredē
totius ducatus britānie. ⁊ p consequēs
rex francie modernus contra iura diui=
na naturalia moralia ciuilia ⁊ canoni=
ca contra consuetudines legitime pscri
ptas contra deum ⁊ iustitiam. ⁊ si non
habito respectu ad dictum dominum
iohannē de monte forti: saltem habito
respectu ad dictam dominam dictum
ducatum detinet occupatum. Sed sta
tim dicet aliquis q̄ supposito sine piudi
cio q̄ hijs rationibus dicta domina ius
habuit in ducatu britannie: tamen ī tra
ctatu pacis nuper habito inter dictum
dominum iohānem ex vna parte ⁊ di=
ctam dominam ex altera iuri si quod ha
buit in ducatu renunciauit. Et sic am=
plius regressum habere nō potcrit. vij.
q. j. c. q̄s periculosum. ¶ Respondeo q̄
hec renūciatio fuit conditionalis. vt in
dicto tractatu pacis plenius continetr:
quequidem conditio que debebat per
dictum dominum comitem ad impleri
non fuit ad impleta ⁊ stetit per eū. ⁊ sic
p non adiecta debebat haberi secundū
sanctiones canonicas pariter ⁊ ciuiles.
Ex quo concluditur q̄ ppter feloniam
dicti domini iohānis de monte forti seu
inobediētiam pditionem seu lesam ma
iestatem dictus ducatus minime confis
cari potuerit: q2 res que cadit in restitu=
tione non potest confiscari vel alienari.
C. communia de leg. autentica res que.
Sed vt est dictum in defectum cōditio
nis non ad implete ducatus debebat di
cte domine restitui igitur non potuit p=
pter culpam dicti domini iohannis con
fiscari. Insuper sm quod in tracta=
tu dicte pacis continetur vbi dictꝰ do
minus iohannes de monteforti sine le=
gitimo herede proprij corporis decede
ret ducatus debebat reuerti ad dictam
dominam ⁊ suos heredes legitimos.
non potuit ergo ppter feloniā dicti do
mini iohannis de monte forti qualiter=
cunqꝫ confiscari.

¶ Miles. clxxxix. cap.

Ex premissis tria elicio per vos pn
cipaliter tacta. Primo q̄ rex frā
cie sine cause cognitione dominum io=
hannem de monte forti de ducatu britā
nie eiecit ⁊ iniuste spoliauit. Et sic ante
omnia tenetur eum restituere. Secun=
do quia dominus iohannes est verus et
legitimus heres ducatus britānie. Ter
tio esto q̄ habito respectu ad dictum do
minum iohannem de monte forti rex so
pe dictum ducatum iuste possideret. tm̄
negari non posset quin iniuste posside=
ret seu detineret habito respectu ad do
minam de pentheuria ad quā ducatus
noscitur pertinere. Quātum ad primū
luce clarius ostendi potest q̄ rex francie
secundum deū ⁊ iusticiam ducatum bri
tānie possideat ⁊ sic ad restitutionem
minime tenetur. Et primo sic. criminis

iniquitas impedit restitutionem.xvi.q.j.c.votum.huiusmodi est crimen rebellionis seu lese maiestatis sed dominus Johannes de monteforti est rebellis et proditor manifestus et sic regalem lesit maiestatem igitur restituendus non est

¶ Secundo propter criminis euidentiam impeditur restitutio.ij.q.j.c.manifesta.et c.de manifesta.et c.euidentia de actu huiusmodi est hec rebellio dicti domini iohannis de monteforti ergo.etc.

¶ Tertio videtur quod rex potuit procedere ad instar locatorum qui inuecta et illata includit propria auctoritate.ff.de dap. infec.l.vtique in quibus causis pignus contra.Nam homo meus siue colonus videtur assimilari seruo.C.de his qui ad ecclesiam confugiunt lege presenti.§.sane.C.de agrico.et cen.l.ne diucius sed in seruo potestatem habeo quam volo exercere.ff.de his qui sui vel alieni iuris sint.l.ij.ff.de pecul.l.sed et si dampnum §.preterea.maxime hec vera in rege cuius iurisdictio est suprema in suo regno si superiorem non recognoscat et sic non potest habere recursus ad superiorem iuxta c.licet in fi.de elec.et sic non obstaret.l. ordinata.ff.de.li.causa.

¶ Quarto legis maiestatis cognitio spectat ad principem.l.penulti.et fi.C. ad.l.iul.maiestatis et ei bona debent confiscari in autentica vt nulli iudicum in fi.ix.coll. Cum enim omnia a principe descenderunt.viij.distin.c.quo iure.non mirum si propter delictum in eum commissum.reuertantur ad ipsum quia res de facili reuertitur ad primeuum statum xxxv.di.c.ab exordio.Et si mater rogata restituere post mortem filio suo condemnetur et eius bona publicentur non ad filium sed ad fiscum ea viuente applicatur hereditas.ff.de iure fisci.l.statuis.§. fi.Ex quibus duo inferuntur scilicet quod regis est cognitio et sibi fiet confiscatio in causa rebellionis iuste.ergo manum posuit et sic cessat restitutio quia iuris executio non habet iniuriam.l.iniuriarum.ff.de iniur.l.cum ecclesia.de elect.

Si subditi vellent restitui non deberent audiri quia ei soli qui possidebat competit restitutio seu interdictum vnde vi sed isti non possidebant sed possidebantur ergo etc. ¶ Probatur primum per ea que no.et leg.in.c.cum ad sedem de resti. spo. Clarum est secundum ar.l.sic euenit.ff. ad.l.iul.de adulter. ¶ Quinto magna est differentia.Utrum violentia fiat a iudicem vel a priuato.Nam si violentia fieret a priuato non esset possessionis restitutio retardanda pretextu exceptionis proprietatis obiecte etiam si vellet de iure proprietatis immediate docere de vi. et vi.ar.l.j.et.l.iij.§.in litis de resti.spoli. Sed vbi fit spoliatio a iudice maxime vbi proprietatis causa est probata obiectus proprietatis impedit restitutionem vt est videre in muliere que petebat se restitui in possessionem matrimonij in.c. significasti.de diuor. Sed in proposito vtile dominium ducatus confusum fuit cum directo propter feloniam notorie commissam per dictum dominum iohannem igitur impediet restitutionem. ¶ Sexto cessat restitutio vbi res peruenit ad eum cui debebat tradi seu restitui. Sed ducatus ratione offense et rebellionis manifeste erat confiscatus et debebat tradi regi:igitur debet restitutio impediri per dictum.c.cum dilectus.§.verum. Et quod ibi nota.de ordi.cogni.l.siquis emptionis titulo.§.si autem.C.de prescrip.xxx. vel.xl.anno.Ex quibus omnibus quo ad primum euidenter concluditur quod dictus dominus iohannes de monteforti minime est restituendus. Nunc autem quo ad secundum vbi pluribus modis fuit deductum quod dictus dominus iohannes de monteforti est verus et legitimus heres in toto ducatu britannie hec omnia pro ista parte allegata faciunt pro rege francie et ad exclusionem dicte domine de pentheuria et descendentium ab ea Nam si ipse erat verus et legitimus dux per iam dicta.dictus ducatus propter proditionem et manifestam ipsius proditionem seu rebellionem potuit eadem

in commissum ipsius enim proditio et
rebellio omnibus regnicolis est manife-
sta: quod nec ipse aliqua tergiuersatiōe
posset etiam celare cum regem et domi
num suum superiorem suis litteris du-
xerit deffendendum. patet etiam que et
quanta grauamina suis subditis tallijs
et alijs extraordinarijs exactionibus in
ferebat. propter que etiam circunscri-
pta qualibet proditione seu rebellione
poterat et debebat rex francie dictum
dominum Johannem priuare ducatu:
quia domini qui diu talia agunt tenent
populum in seruitute: sed ad superiorē
ptinet populū de seruitute eruere vt. C.
de offi. pfec. pto. affri. l. §. circa principi
um. Et ad superiorem spectat tyrānos
deponere. C. de offi. pre. precto. affri. l.
in nomine domini. Johannez de mōte
forti eiecit tum ratione proditiōis ac re
bellionis manifeste tum etiam ratione
tyrānidis intollerabilis quā i subditos
excercebat. Nunc ergo ad tertiū in quo
videtur probatum ꝙ supposito ꝙ habi-
to respectu ad sepe dictuz Johannem
de monteforti rex ducatum iuste possi-
deret tamen habito respectu ad dn̄am
de pentheuria ipsum ducatū iniuste de-
tinet occupatum. respondeo. et primo
ad primum quando allegat ꝙ post mor
tem saphaat filie sue representauerūt p
sonam suaz in successione saphaat erat
vnus pauper homo et fuit mortuus in
peccato nec erant sibi propinquiores ꝙ̄
filie supradicte. Hic autem loquitur de
successione ducatus et vbi etiam dict⁹
comes erat propinquior in recta linea.
❡ Ad secundum vbi dicitur ꝙ succes-
sio debetur ratione sanguinis et magis
coniuncto. ista ratio bene intellecta facit
contra dominam et pro comite q̄a pla-
num est ꝙ dictus comes erat propinqui
or duci Johanni ꝙ̄ esset dicta domina
que solum erat neptis. Nec obstat illud
quod allegatur ꝙ pater dicte domine
erat ex vtroqz latere coniunctus duci
Johanni. Comes vero ex altero tantum
qz sufficiebat ꝙ esset coniunctus ex illo
latere ex quo ducatus descendebat.
❡ Ad tertiam rationez dum dicitur ꝙ
cōiunctio est certior ex parte matris ꝙ̄
ex parte patris. Respondeo. ꝙ hec ra-
tio facit contra dictam dn̄am quia ge-
nerationem patris sui reddit incertam
nichil ergo potest iuris vendicare in illo
ducatu cuz ex parte patris sui descēdat
❡ Ad quartum quo arguitur de duo-
bus vinculis que sunt fortiora vno. re-
spondeo ꝙ alterū ex istis duobus vincu
lis nichil ligat vel addit ad propositum
scz vinculū ex parte matris domini du-
cis iohannis et domini guidonis de bri
tānia patris dicte domine quia ex late
re dicte matris ducatus non descende-
bat. Nunc ad quintam rationē de autē
tica cessante. Respondeo ꝙ illa auten-
tica nichil facit ad propositum. quia
non loquitur de feudalibus et maxime
in ducatibus. Et quia q̄stū ad hoc non
erat sufficienter prouisum in feudalib⁹
iura feudalia decime collationis super-
uenerunt vbi disponitur ꝙ mulier non
succedit specialiter in feudo paterno.
Unde in materia feudoruz appellatio
ne heredis masculi tm̄ comprehendun
tur. dicta autentica loquitur in reb⁹ di-
uisibilibus sui natura. Item dicta autē
tica nō ligat regē vel regnum sed i vim
rationis tantum. ❡ Ad septimum vbi
dicitur. ꝙ post completū matrimonium
dictus dominus Karolus iurauit por-
tare arma. &c. ❡ Respondeo ꝙ esto ꝙ
sic factum fuerit hoc fuit dicto comite
minime vocato: & sic sibi nō poterat ali-
quod preiudiciū generare. ❡ Ad octa-
uum ꝙ iure canonico mulier potest i du
catu succedere hoc posset veritatē con-
tinere masculis deficientib⁹. sed hic nō
deficit masculus et dictus comes nedū
est masculus sed etiam proximior. non
in merito ergo dictā dominaz debet ex
cludere. ❡ Ad nonū vbi allegat triplex
cōsuetudo. Et primo ad primā ꝯsuetu-
dinem q̄ hz ꝙ primo genit⁹ excludit se-
cundo genitos. Respondeo ꝙ supposi
to ꝙ illa cōsuetudo locū habeat in bri-

tantia hoc est verū inter subditos sȝ nō hȝ locum in capite scȝ in duce quia tantū prescriptum q̄tum possessum. Et illa auctoritas allegata de esau et iacob nichil facit ad propositum quia loquit̄ de alia primogenitura q̄ de iure succedendi. quia primogenitus tunc primo seruiebat in templo ⁊ p̄ferebat in aliis cerimoniis. vt patet in antiquo testamēto. Quis enim iacob per benedictionem paternam habuit iura primogeniture: esau tū successit patri in hereditate et sic illa auctoritas modicū facit ad propositum. ¶ Ad secundam vbi dicitur q̄ si primogenitus moriatur sine herede proprii corporis ⁊c. Respōdeo q̄ secūdum veritatem rationis et iuris si aliq̄s primogenitus moriatur anteq̄ aliquod ius fuerit sibi acquisitū: perinde reputatur ac si nunq̄ in rebus humanis fuerit: quia nullū ius habebat in eo quod tenebat viuens nec in re nec in spe cum esset collateralis prout est in casu nostro. ¶ Ad tertiam consuetudinem quē allegatur q̄ filius vel filia primogeniti representat patrem. Respondeo q̄ dicta consuetudo nunq̄ obtinuit in contradictorio iudicio. Item nec consuetudo illa ligat superiorem alioquin sequeretur q̄ nō posset statuere in contrarium. Item consuetudo ex eo ligat q̄ populus suam declarat voluntatem quia velit eam ligare. l. de quibus. ff. de legi. sed constat q̄ consensus populi nō ligat superiorem. ergo. ⁊c. Item ducatus britannie est alterius conditionis q̄ sint baronie. quia tenet a rege in paritate. dȝ ergo iudicari ⁊ regulari scdm caput et non scdm membra. ¶ Ex quibus omnibus sequitur q̄ dictus comes de monteforti fuit verus dux britānie et non dicta domina ⁊ sic ducatus ex facto suo potuit cadere in commissum: nō obstante etiā q̄ conditiones in tractatu apposite nō fuerint adimplete: quia et si dictus ducatus subiacebat restitutioni hoc erat quātum ad possessionem tantum et non q̄tum ad proprietatem Et etiam si per dictum dominū Iohānem de monteforti conditiones nō fuerant adimplete: hoc nō parabat sibi preiudicium quo ad proprietatem sed quo ad possessionem tantū. potuit ergo ducatus per factum suum cadere in commissum. Et sic concluditur q̄ rex francie scdm deum et iusticiam detinet ducatum britannie antedictum. Concluditur super hoc quo ad factum principaliter intentum si sermonibus vestris vultis finē imponere q̄ ecclesia super oēs nec hȝ nec appetit dominiū tpale.

¶ Explicit liber primꝰ sōnii viridarii.

¶ Incipit liber scd's sompnii viridarii.

¶ Miles. ca. i.

DOmine clerice vertamus mantellum et viceuersa p̄tem sustineatis respondētis ego vero opponētis. In qua luce clarius ostendam excessus grauamina ⁊ vsurpatiōes quos p̄lati ⁊ alie p̄sone ecclesiastice regni frācie vel eorū officiales ⁊ iudices pro ipsis fecerūt ⁊ faciūt in p̄iudiciū iurisdictionis tpalis regis ⁊ baronū ac alioꝝ dñorū tpaliū. Et inter ceteros excessus illū silētio nō p̄termittemꝰ. Et q̄ro dñe clerice quo iure romanꝰ pontifex se asserit dñm in tpalibꝰ qz i euāgelio luce. xxii. c. dr saluator nr̄ reges gētiū dñant̄ eoꝝ ⁊ q̄ ptātē habēt illi benefici vocantur. vos autem non sic. Ex quo concluditur q̄ saluator interdicebat dominium in temporalibus suis aplīs per p̄ns et romano pontifici ⁊ suis successoribus. quia non maiori potestate fungitur romanus pontifex q̄ beatus petrus. Et math. v. c. dicit xp̄s aplīs principes gētium dñantur eorū et qui maiores sūt potestatem exercent in eos non ita erit inter vos: sed quicunq̄ voluerit inter vos maior fieri sit vester minister. Et quicunq̄ inter vos vult esse p̄mus sit sicut seruꝰ. sicut filius hoīs nō venit ministrari sȝ ministrare et dare aiāȝ in redēptionē p multis. hec omnia habentur luce.

xxiii.c. Et sic xpus non venit temporaliter dominari. sed subici. nec temporaliter iudicare sed iudicari: iuxta illud psal miste et vinceas cum iudicaris.

℄ Clericus. ii. cap.

Viles venerande hiis verbis voluit apostolos inducere ad humilitatē et q̄ nō superbirent voluitq̄ q̄ in diversarū rerum temporalium non faciliter susciperēt executionē immediatam voluit igitur xpus q̄ apostoli specialiter ostenderēt aliis humilitatem et sic essent humiliores q̄ reges et principes seculares quorum officium est dominari immediate super temporalibus licet enim xpus esset rex et dominus omniū non tamen voluit potestatē regalem in tēporalibus immediate exercere: cuius rationem assignat beat⁹ Ambrosius super illo Johannis. xviii. c. regnum meum non est de hoc mundo. dicens bene terrena declinat qui propter celestia descendit.

℄ Miles. iii. cap.

Christus et beat⁹ petrus soluerūt tributum cesaris. vt patet Math. xvii. c. vbi dicitur accesserunt q̄ didragma accipiebant ad petrum et dixerunt magister vester non soluit didragma. Et infra sequitur Jhesus christus dicit ad petrum vade ad mare et mitte hamum in eum piscem qui p̄m⁹ ascenderit: tolle et aperto eius ore inveniens staterā illū dabis pro me et p̄ te sic ergo xpus et petrus tributum soluerūt.

℄ Clericus. iiii. cap.

Scio q̄ christus soluit tributum p̄pter suam humilitatem et vt neminem scandalizaret et p̄pter eandem rationem voluit q̄ petrus solueret. et q̄ hec solutio non sit dominatoria patet math: xvii. c. vbi dicitur sic q̄d tibi videtur Symon reges terre a q̄b⁹ tributum accipiunt vel censum a filiis suis an ab alienis. et ille dixit: ab alenis dixit illi xpus ergo liberi sunt filii vt nō soluant. vt non autem scandalizemus eos vade ad mare et mitte hamum in eum piscem qui primus ascenderit tolle et c. Ecce enim dicit xpus. vt non scandalizemus. non enim tenebatur de iure soluere quod patet per glo. ibidē i qua sic dicitur domin⁹ noster secundum carnem filius regis erat ex Dauid natus. ergo vt fili⁹ regis tributa non debebat. Soluit igitur tributū et noluit certare p̄ regno temporali. et in hoc abstulit omnē suspitionem sic q̄ non suspicari debet aliquis q̄ christus principaliter quesierit regnū temporale aut terrenum. sed magis spiritualia et celestia. ideo d̄ suo p̄ncipali regno dicebat: regnum meum non est de hoc mūdo q̄uis etiam confessus fuerit se esse regem. vnde pilato dicenti ergo rex es tu. Respondit Jhesus tu dixisti q̄z rex sum ego et ad hoc veni in mūdum. vt testimonium p̄hibeam veritati.

℄ Item p̄funde intuenti q̄uis ecclesia soluerit tributum nō infringit quin papa sit dominus in temporalibus: q̄z ratione ecclesie papa potest soluere alicui sibi subiecto aliquod tributum: ecclesie etiam soluerunt tributum imperatori seu regi non in signum dominiū: sed p̄ pace et quiete q̄z debet ecclesiam defensare et ecclesiā et sibi subiectos pōt aliquibus suffragiis adiuuare.

℄ Miles. v. cap.

In decretis. x. di. vbi tractatur de officio summi pontificis et cesaris dicitur sic q̄ q̄z idem mediator dei et hominū Jhesus xpus sic actibus p̄priis a dignitatibus distinctis officia potestatis vtriusq̄ discernit p̄pria volens medicinali humilitate sursum efferri non humana superbia rursus inferiora demergi. vt etiam imperatores pro eterna vita pontificibus indigerēt Et pontifices pro casu temporum tantūmodo imperialibus legibus vterent quatinus spiritualis actio carnalibus distaret visceribus. et deo militans mi-

nime se negocijs secularib⁹ implicaret. Et ibi videtur velle decretum q papa non est super imperatorem nec ecōtra: sed vnus alio indiget: vnde ibi dixit i glo. sup vbo discernit. Nota ergo q potestates sunt distincte z est argumētum q imperium non habeatur a papa z q papa non habeat vtrumqz gladiū Nam exercitus facit sibi imperatorē xciij. di. c. legimus. Et imperium a solo deo habetur. xxiij. q. iiij. c. quesitum.

Clericus. vi. cap.

Hic est sciendum q ecclesia est vnus populus z vnum corpus misticum: z idcirco oportet esse in ea vnum caput quod omnibus alijs membris psidcat. Multitudo enim pncipatuum non ad inuicem dependētiū non est bona vnus ergo debet esse pnnceps q psideat in tpalib⁹ z spūalib⁹. Et lz vtraqz potestas resideat penes papā diuersimode tamen quia i spiritualib⁹ est apud ipsuz secundum pmariā auctoritatē z scdm immediatam executionem. Temporalis autē solum scdm pmariam auctoritatē nō scdm executionem immediatam: ne militans deo nenegocijs se implicet secularibus: ne tēporalia impediant spiritualia. Quāto enim spiritualis potestas est magis libera: tanto magis rebus diuinis potest eē intenta habet igit papa vtrāqz potestatem. s3 executionē tēporalis iurisdictionis tradidit pncipib⁹ secularibus. Et sic p hoc respondet ad dictū decretum: q officia sunt distincta qntum ad imediatam execcutionē z sic potest dari distinctio satis rationabilis dicendo q potestates iperatores seu regis z romani pontificis sunt distincte: qd potest intelligi dupliciter. vnomō sic q sint distincte vna ab alia z neutra reducatur ad aliā tanqz in superiorē vel piorem. z sic non concedo eas esse distinctas. Aliomō possunt distincte dici qntū ad fines ppinquos sicut finis potestatis pape est ordinare z regere spiritualia. Et finis potestatis imperatoris seu regis bene gubernare temporalia. z sic quodāmodo dicerent potestates distincte in se: nō quo ad auctoritatē pmariā: sed quo ad executionem immediatam. Ad verba glose cum dicit q imperator non habet iperium a papa: dico q illud sic est intelligēdum: q imperium institutū adeo est non pcise auctoritate humana. Et cum vlterius dicit glo. q papa non habet vtrūqz gladium illud si veritatē habeat debet intelligi q dñs papa non habet executionem immediatā vtriusqz gladij qnuis scdm pmariam auctoritatem ad ipsuz spectet vterqz gladius. Dicit enī beatus Bernardus expresse ad Eugeniū libro quarto. tu⁹ est ergo vterqz gladius spiritualis sc3 z tēporalis. vt. viij. dist. c. primo.

Miles. vij. cap.

Glosa dicit. xj. q. j. c. magnū. Ego credo potestates esse distinctas licet papa quandoqz vtrāqz potestatem assumat sibi sc3 cū aliquē legitimat in temporalibus qui filij sunt legitimi. c. per venerabilem. Sed illud fit ad petitionē regis q hoc ipsum fecisse potuit: vt ibi dicitur. p qd innuitur q ex se hoc facere nō potuisset nisi ad petitionem regis.

Clericus. viij. cap.

Dicēdum est q in hoc bene facit dñs papa q executionē immediatā in tēporalibus sibi nō assumit de facili. Nisi causa satis vigeat vel nisi rogatus existat. ne ipse q pncipaliter in ecclesia dei in spiritualib⁹ deo militat: negocijs se implicet secularib⁹.

Miles. ix. cap.

Dicit glosa decreti q qnuis a iudice seculari qnqz appelletur ad papā hoc fit pter defectum iudicis secularis. vt exprimit extra. de foro compe. c. licet. Et vacāte imperio supplet vicem imperatoris. Ex quo con

cluditur q papa non est dominus in tẽporalibus: q ad ipsum non appellatur nisi casualiter. vt est dictum.

Clericus. x. cap.

Certe ista que allegat glo. bene intellecta faciunt cõtra conclusionem glose. Nam si ppter defectum iurisdictionis appelletur a seculari iudice ad papam. Item si vacante imperio supplet papa vicẽ imperij euidenter concluditur q papa in temporalibus habet superiorem alias enim ad deum non appellaretur cum appellatio requirat maiorem iudicẽ. l. pfecti. ff. de minori. & regulariter superioris est supplere inferioris negligentiã seu defectum vel absentiam.

Miles. xi. cap.

Quid plura probatur ergo lxxvi. di. c. cum ad verum. vbi dicitur cum ad verum ventũ est vltra sibi nec imperator iura põtificat9 nec pontifex iura imperatoris sibi vsurpãt Et etiã glo. super isto verbo vsurpant dicit argumento q iste potestates sunt diuise. quia imperator nõ habet gladiũ a papa. xxvi. di. c. duo. & c. si imperator.

Clericus. xij. cap.

Glosa in pallegato. c. cum ad verum videt solucre. dicit enim q potestates sunt distincte quo ad exercitium ex quo videtur innuere q non quo ad primariam auctoritatem. sed quo ad executionem tantum.

Miles. xiij. cap.

Papa accepit potestatẽ ab ipẽratore. vt patet. xcvi. di. c. constantinus vbi dicit q imperator cõstantinus quarta die sui baptismi puilegium romane ecclesie contulit & q talia accepit ab imperatore habetur in vita beati Siluestri pape.

Clericus. xiiij. cap.

Dico q immediate a deo sc3 qd pz. xxi. di. c. nouo & ipse constantinus ex magna affectione quã habuit ad ecclesiam ei voluit quasi quãdã adhibere firmitatẽ: qñ quarto die sui batismatis vna cũ omnibus satrapis & vniuerso senatu optimatibus etiã & cum cuncto populo in persona beati Siluestri sibi romanã cõcedẽdo vrbẽ relinquẽs ab eo & successoribus eius per pragmaticum cõstitutũ disponendã esse. Dico ergo q papa in tẽporalibus non habuit primariam potestatẽ ab imperatore. sed imperator aliquã executionẽ quã habebat immediate dimisit ecclesie ex certa causa: & deuotione bona potuit enim pape & cardinalibus dimittere romanã ecclesiam vt habetur de elec. c. fundamenta. li. vi. Decet nãq3 ipsi romano pontifici per fratres suos sacrosancte ro. eccle. cardinales qui ibi in executione officij sacerdotalis sibi coadiutores existunt libera pmittere officia. decet ipsis in nullo vacillare iudicio vt fratres ipos nulli9 potestatis secularis metus exerceat nullus temporalis fauor absorbeat: nulli9 eis terror emineat vel eos a veri consilij soliditate remoueat. Quib9 cõsideratis executionem in tẽporalibus quã rome & in suis districtibus exercebat imparator a se abdicauit & ecclesie romane penitus & in ppetuum dereliquit.

Miles. xv. cap.

Preterea. xcvij. di. imperator honorius deuotus & fidelis catholicus sic scribit pape. victor et inclitus triumphator semper augustus sancto ac venerabili vrbis romane pape scripta beatitudinis tue deuota reuerẽtie gratulatiõe suscepim9 q̃b9 recessit3 egim9 oipotẽti deo maximas grãs: q2 sanctimoniã tuã post lõgũ incõmodũ optate didicimus redditã &c. Nec reprehendit imparator q2 sic scripsit pape se eidem pferẽdo: sed potius ad eius laudem videtur recitari. igitur sequitur arguendo ab ordine quod argumentum concludit in iure. c. mandato. de prebẽ. libro. vi. q imperator sit superior & maior Romano pontifice.

Clericus. xvi. cap.

Potest responderi scdm qd ibi dicit glo. q forsã hic fuit mos in pmitiua ecclesia qui modo nõ obseruatur. Constat enim q imperatores non ppo nunt se romanis pontificibus quib⁹ iurant obedientiã z a quibus coronantur. forsan igitur i pmitiua ecclesia potestas summi põtificis non erat adhuc plene manifesta z idcirco scribebatur ei aliter q̃ nunc dum veritas illucescit. Item z aliter si quis imperator rex vel princeps secularis ex arrogantia preposuerit se romano põtifici in epistolis aut scripturis non quod factu3 est: sed qd fieri debuit debet attendi.l.licet.ff.de offic.psi. Non est ergo illud trahendum in cõsequentiam.

¶ Miles.xvij.cap.

Xpisti videmus q papa nõ intromittit se de brachio seculari nec eorum officia instituit nec corũ bona distribuit: imo si circa temporalia velimus aliquod priuilegium habere non concedetur nobis a papa nisi rex consentiat aut papa super hoc deprecetur. Et si papa vellet ab aliquo duce auferre ducatum diceretur se intromittere de eo quod ad ipsum minime spectaret.

¶ Clericus.xviij.cap.

Dico q si papa non se intromitteret de brachio seculari bene faceret: qz excercitium imediatum spectat ad illos qui negociis secularib⁹ possũt se implicare. Et per hoc respõderi potest de puilegiis. q bene facit papa si in his expectet consensum regis. Item cum dicitur consequẽter q si vellet deponere duces z comites diceretur se itromittere de his que ad ipsum nõ spectant. Dicendum est q sibi cõmuni lege non incumbunt quo ad executionem inmediatam. vnde illi principes vel duces habentes imperatorem vel regem super se z certis causis exigentib⁹ ipsos duces z principes deponere potest. Et dico vlterius q esto q nõ posset pinceps deponere pro sue bene placito voluntatis: z sine cã rationabili: non ex hoc sequitur quin non habeat dominiũ super eos. Nam multi reges dominantur super multos quos tamen non possunt deponere pro suo beneplacito voluntatis. Unde ista consequentia non valet. rex dominatur tali. ergo potest deponere eum. quandocunq3 sibi placebit. Nunquid quilibet archiepiscopus suffraganeum suum omni hora deponere z mutare potest secundũ sue beneplacitum voluntatis absit.

¶ Miles.xix.cap.

Sicut epi in suis particularibus diocesibus presunt: sic papa in vniuersali ecclesia: sed illi non sunt super omnia temporalia sue diocesis. i3 subsunt multis regib⁹ principibus temporalibus in multis obedire z ad mandatum regis tenetur obedire: z ad guerram venire put expresse volunt canonice sanxiones. Et hoc est obseruatum a tanto tempore q non est memoria in contrarium in regno francie. ergo nec papa in vniuersali ecclesia dominium in temporalibus habet.

¶ Clericus.xx.cap.

Hic potest dici vnomõ. q imo habent episcopi aliquod dominiu3 in temporalibus sue diocesis vbi etiam homines temporalia possidentes sunt subiecti. Nam propter certa peccata potest episcopus homines sue diocesis priuare bonis: eos excõmunicare: z priuare communione suorum z aliorum hominũ causa legitima interueniente: z sic habet aliquod dominiũ. Sed adhuc esto q assumptum esset verum dico q aliud est de vicario generali: quia iste conuincitur habere superioritatem z potestatem dignissimam. Unde aliud fuit de beato petro z de aliis. Iste enim fuit princeps apostolorum et eminen-

ciorem habuit potestatem q̄ alij. vnde xxij. di. c. sacrosancta dicit papa anacletus: inter ap̄los quedā fuit discretio potestatis licet omnes essent ap̄li. petro tñ concessuz est vt scephas id est caput eēt et principatū teneret apostolatus: qui z eandem formam suis successoribus reliquis ep̄is tenendum tradiderūt. z nō solum hoc in nouo testamento est cōstitutū: sed etiaz in veteri testamento fuit. vnde scriptum est moyses z aaron i sacerdotibus eius. Et post pauca sequit̄. hec vero apostolica sedes caput z cardo vt prefatum est a deo z non ab aliis cōstituta. Et sicut cardine hostium regit̄. sic huius sancte apostolice sedis auctoritate omnes ecclesie dispositione domini regunt̄. nec petrus eminentius p̄sidet in vniuersali ecclesia q̄ ceteri ep̄i in suis particularibus diocesibus.

¶ Miles. xxi. ca.

Si verum esset q̄ papa esset dominus in temporalibus ipse posset fundare monasteria z alia beneficia indifferenter de bonis militum burgēsiuz et aliorum quorumcunq; quod est manifeste falsum: z oēs in hoc sibi contradicerent. nec esset dicenda talis elemosina q̄ fieret de alieno. j. q. j. c. nō putāda.

¶ Clericus. xxij. c.

Sic pōt dici facilit̄ q̄ p̄ncia efficaciter non probatur. Nā rex vel iperator est q̄ sit dominus vel imperator in temporalibus sup p̄cipes alios z burgenses non tamen potest de eorū bonis pro sue disponere beneplacito voluntatis. dicerez tamē q̄ exigente causa rationabili: papa posset fūdare ecclesiam de bonis alicuius militis vel burgensis. quia z maiora licerent pape. s̄m quod et p̄ceps temporalis in casu potest bona subditoꝝ militibus assignare l. si fundus. ff. de euic. l. item. §. si verberatum in fi. ff. ad. l. acquil.

¶ Miles. xxiij. ca.

Videmus q̄ papa emit villas z iurisdictiōes temporales: et p̄ p̄ns non ad eum prius spectabant: quia q̄d meū est: ampli⁹ meū fieri nō potest insti. de acti. §. sic itaq;.

¶ Clericus. xxiiij. ca.

Dico q̄ papa in omnib⁹ temporalibus sibi subiectis non habet immediatam executionem. ideo potest emere ratione vtilitatis immediate consequende. rex etiam francie potest emere multa temporalia regni sui. nūquid ip̄e emit cibaria z vina z villas apostolicas regni sui quorum habet dominium in temporalibus quo ad superioritatē nō tamen dominium immediatum et illud potest emere.

¶ Miles. xxv. ca.

Habere dominium in temporalib⁹ videtur contradicere perfectioni apostoloꝝ. reliquerunt enim omnia. vñ beatus petrus nō fuit minus perfect⁹ q̄ alij qui omnia reliquerunt. vnde ip̄e dixit christo. ecce nos relinquimus oīa et secuti sumus te quid ergo erit nobis Ex eo q̄ tradite sunt sibi claues regni celorum habetur q̄ ip̄e fuerit minus p̄fectus. dicit eñ magister et dñs xp̄us. Nisi quis renūciauerit omnib⁹ q̄ possidet non pōt meus esse discipulus. Nūquid beatus petrus fuit specialis discipulus. clarum est q̄ sic. quia nemo se implicans negocijs secularibus et respiciens retro aptus est regno dei. quomodo presumitis petrum esse discipulum ditissimū z esse dñm dñorum in temporalibus: z eum regem dicetis super reges: dñm sup dños: q̄ seru⁹ est seruoꝝ.

¶ Clericus. xxvj. ca.

Potest responderi q̄ apostolica p̄fectio non cōsistebat in hoc q̄ nullum dominiuz haberet. Constat eñ q̄ xp̄i dominium habebāt in spiritualibus. q̄tuz ad temporalia. dico q̄ quicquid sit de possessione: cum vita tamē apostolica stat habere multa i cōi tanq; nihil habētes z oīa possidentes. vnde q̄n aliqs venit ad statū monachalem ip̄e renūciat oib⁹ q̄ possidet z p̄mittit volūtariā paup̄tatē. Sed si efficiat̄

abbas numquid ipse presidebit monasterio & rebus tẽporalibus monasterij: taceo de illis de quib⁹ certum est ꝙ habent iurisdictiones temporales. Dico ꝙ beatus Petrus potuit presidere vniuersali ecclesie modo p̃missoita bene vel melius q̃ȝ vnus abbas vel vnus ep̃us qui monasteriovel dioceſi in spiritualibus & tẽporalibus & sic non contradicit vite apostolice vel eoꝝ perfectiõi. Et circa hoc possent aliqua recitari. sȝ trãseo causa breuitatis: nam breuis orator p̃ciosus est regis in aula.

¶ Miles.xxvij.cap.

Ita bene fuit dictum ceteris apostolis sicut petro quoꝝ remiseritis peccata remittuntur eis & quorum retinueritis retenta sunt & per hm̃oi titulum non habuerunt ipsum dominiũ vniuersalis dñij quare nec beat⁹ petr⁹.

¶ Clericus.xxviij.cap.

Ad hoc dico sicut dicitur.xxij.dist.c.sacrosancta licet oẽs essent apostoli petr⁹ tamen fuit caput cephas & p̃nceps apostolorum.tu es pastor ouium p̃nceps apostolorum tibi tradite sunt claues regni celoꝝ sibi igit̃ dicitur hoc in singulari. Item dicitur sibi in singulari quicquid ligaueris sup terram erit ligatum & in celis.

¶ Miles.xxix.cap.

Si illa conclusio esset vera ꝙ ecclesia haberet dominium in temporalibus sic ecclesia solueret sibiip̃si decimas cum tamen inter soluẽtem & recipientem debeat esse differentia ar.c.fi.extra.de insti. nec clerici clericis soluunt decimas.c. nouũ gen⁹ de decimis.

¶ Clericus.xxx.cap.

Potest dici sc̃dm quod in simili videmus ꝙ rex dominatur i regno suo potest tamen aliqua emere in regno suo: & re empta per eum aliud habet dominiũ q̃ȝ prius haberet. scȝ appropriati⁹ & spiritualius. Sic licet papa sit dominus in temporalibus tamen aliqua res sui dominij temporalis potest sibi dari & appropriatius acquiri q̃ȝ prius. et isto modo ecclesie seu pape possunt darı decime & habet tunc ecclesia aliquod spiritualius ius in illis q̃ȝ prius haberet: qȝ prius res erat sua ratione vniuersalis dominij nunc ratione singularis tituli.

¶ Miles.xxxi.cap.

Alibi dicit imperator ego quidem mundi dñs sũ.l.deprecatio.ff.ad.l.rodi.de iactu.& ad hoc.l.bene a zenone.C.d̃ quadri.p̃scri.

¶ Clericus.xxxij.cap.

Quomodo potest dici ꝙ imperatori q̃tum ad hoc non est credendũ qȝ p̃hibet testimoniũ de se ipso & ĩ causa sua quando ipse dicit ꝙ est dñs mundi. vel aliter dico ꝙ illud dictum intelligit̃ ꝙ est dñs q̃tum ad excercitium in temporalibus q̃tum ad subditos rex q̃tuȝ ad suos. Sed non q̃tum ad primariaȝ auctoritatem: qȝ penes romanum pontificẽ est q̃tũ ad p̃mariã auctoritatem.

¶ Miles.xxxiij.cap.

Numquid de maio.& obe.c. solite dicit papa non intendimus negare quin imperator precellat illos dũtaxat qui ab illo temporalia receperunt sed summus pontifex ĩ spiritualibus antecellit. clare igitur romanus pontifex concludit ꝙ rex p̃rogatiuam habet in temporalibus.

¶ Clericus.xxxiiij.cap.

Illud argumentum portat solutionẽ suã d̃t eñ ꝙ p̃cellit illos dũtaxat qui ab illo tẽporalia receperunt. hoc ĩtelligitur sic ꝙ illis qui p̃eminent qui sub eo officia excercent secularia. Et etiam p̃eminẽt super p̃ncipes seculares qui temporaliter imperatori subiecta administrant: sed non intelligitur ꝙ si imperator vel rex det aliquid pape ꝙ ipse sit domin⁹ pape. Illud etiã

quod additur φ papa in spiritualibus antecellit. Est verum φ licet papa sit dominus in spiritualibus ꝛ temporalibus: directius tamen ꝛ per prius eius officium concernit spiritualia ꝛ etiam immediatam executionem in spiritualibus habet. Sed in temporalibus rex habet executionem immediatam.

¶ Miles. xxxv. cap.

Papa non est super paganos secundũ apostolicas sanxiones: sꝫ solũmodo super christianos. ergo nõ est dominus temporalis omniũ.

¶ Clericus. xxxvj. cap.

Respondeo φ papa aliquo modo super paganos habet dominium ꝛ in multis habet eos punire ꝛ cogere ꝛ ĩ multis casibus: qui faciliter poni et enumerari possent. papa tamẽ specialiori mõ presidet fidelibus ꝙ paganis eiusqꝫ officium aliquomodo concernit fideles quod nõ concernit infideles nec paganos.

¶ Miles. xxxvij. cap.

Secundum beatũ Bernardum libro de disputatione ꝛ pcepto qlibet fidelis est dominꝰ ipsiꝰ pape. vnde dicit φ nulla miserabilior est seruitus ꝙ vndiqꝫ ante ꝛ retro respicere dominos suos. vult enim φ papa sit seruus seruoꝛꝫ dei ꝛ φ quilibet seruus dei sit dominus ipsius pape. non est ergo dominꝰ aliorum qui est seruꝰ seruorum arg. l. sic euenit. ff. de adulte.

¶ Clericus. xxxviij. cap.

Ex dictis phi primo politicorum cui concordant canonice sanxiones simul ꝛ ciuiles: seruitꝰ multis modis recipitur quidem enĩ sunt serui scdm naturam. Alij per beniuolẽtiã. Alij per denominationẽ extrinsecam. Alij per violentiã. Alij per indigentiã. Alij per maliciam. Serui p naturam sunt illi qui carent discretione: sic φ non essent habiles ad principandum nec ad nobiles actiones excercendum: sed sunt corpore robusti vt grossas ꝛ robustas actiões excerceãt. Et per oppositum liberi dicuntur vigentes intellectu ꝛ sicut corpus seruit naturaliter anime cum sit nobilior. c. cũ infirmitas de pe. ꝛ remis. sic vigentes corpore carẽtes intellectu naturaliter seruiũt vigentibꝰ intellectu. Serui propter beniuolẽtiam sunt viri vigentes intellectu q̃ sua sponte se exponunt ꝓpter bonum virtutis ad seruiendũ rei publice. Et obmissis aliis speciebus seruitutum que non faciunt ad ꝓpositum: dico φ isto modo dicitur papa seruus seruorum dei: quia sponte sua se exponit ꝓpter bonum virtutis ad seruiẽdũ rei publice. Et ex humilitate dictus fuit seruus seruorum dei ꝓpter administrationẽ: etiam qꝛ tenetur ex officio seruis dei ꝛ sic ille cui aliquis obligatur in aliquo seruitio potest dici aliquomodo ei dominꝰ. Igitur serui dei dicũtur aliquomodo dñi ipsius pape. dicitur eorum seruus illomodo φ habet illis aliquomodo ministrare ꝛ seruire Sed stat cum hoc φ eminentius dicitur eorum dominꝰ ꝛ iudex ipsorum quibus ipse scꝫ pñdet ꝛ quos habet ĩ multis iudicare ꝛ ad quẽ habent tãꝙ ad superiorem recurrere. Maiori ergo eminentia dicitur illoꝝ dominus ꝙ ipsi dicantur domini ipsius. Videmus etiã simile φ rex in multis habet seruire ꝛ ministrare populo vel subiectis suis ꝙuis sit eorum dñs ꝛ superior. Ex quibus clare patet solutio qualiter intelligatur φ romanus pontifex sit seruus seruorum dei. ꝛ c.

¶ Miles. xxxix. cap.

In sola ꝛ vera cõmissiõe regni celorum non venit nec cadit commissio regni terrenorum: cum regnum celorum ꝛ regnum terrenoꝝ ex opposito distingantur. Sed sic est φ christus promisit beato Petro ꝛ successoribus suis in personam illius claues regni celorum ꝛ non claues regni terre

norum. Et si dicatur q christus dicit petro quodcunq ligaueris super terrã erit ligatum et in celis etc. Hoc non valet quia intelligitur quantum ad peccata non quantum ad dominium et bona temporalia. Sed negocia secularia quibus prohibuit apostolos implicari sicut ipsemet saluator exponit dicens. Jo.xx.c. accipite spiritum sanctum quorum remiseritis peccata etc. Unde et beatus Bernardus ad Eugenium papam lib.i. dicit non in possessionibus sed in criminibus potestas vestra. propter illa siquidem et non propter has accepistis claues regni celorum. Quare sequitur q in criminibus et non in possessionibus est eorum potestas. Non habent ergo dominium in temporalibus.

¶ Clericus.xl.cap.

Quando arguitur q in cõmissione regni celestis non cõmittitur gubernatio regni terreni. Dico q cui cõmisit dñs maius cõmisit et quod minus est. vnde in collatione clauium celestium interueniebat traditio terrenorum in vim necessarie cõsequẽtie mõ quo dictum est superius nec oportebat aliquid exprimere de collatione regni t'reni qr hoc satis subintelligebatur xps etiam directius ei cõmisit spiritualia: qr et quo ad auctoritatem et quo ad executionẽ immediatã. Et idcirco plus fecit mentionem de collatione regni celestis quam de collatione regni terreni: qr etiam spiritualia sunt digniora: et noluit eos negocijs implicare secularibus seu terrenis. Tacuit quoq de regno terreno per hoc ostẽdẽs q spiritualia sunt magis põderanda et celestia quam terrena. Et cũ dicit' vltra q beatus Bernardus dicit in criminibus et nõ in possessionibus est ptãs vestra iuxta illud etiam quod apostolis dictũ est quorũ remiseritis peccata remittuntur eis etc. hic dico q beatus Bernardus vult q non debent se nimium occupare circa possessiões terrenas et q iudicare de ipsis possessionibus quo ad executionem spectat ad dominos tẽporales et non ad ecclesiam nisi necessitas vrgeat. Et vt dicit Bernardus non congruit clericis iudicare de terrenis non qr indigni sunt: sed qr indignũ est ipsos talibus se immiscere. Audiatis etiam quid apostolus censeat dicẽs si enim in vobis iudicabitur hic mũdus indigni estis qui de minimis iudicatis. Ex quibus patet q non debent clerici nimis communiter et vltro talibus iudicijs rerũ tẽporaliũ incumbere vt dictũ est: sed executionem immediatam principibus terrenis dimittere.

¶ Miles.xli.cap.

Vicarius xpi nõ habuit maiorem plenitudinẽ potestatis quam habuit ipse xps cuius est vicarius: sed xps nõ habuit nec habere voluit dñiũ in tẽporalibus. Nã luce.xij.c. dicit' q cũ quidam de turba dixisset xpo dic fratri meo. vt mecum diuidat hereditatẽ xps respondit ei. O homo quis me cõstituit iudicẽ aut diuisorem inter vos seu super vos: quasi dicat q nullus. Et similiter vt legitur Jo.vi.c. Jhesus aũt cum cognouisset q venturi essent vt raperent et fabricarent et facerent eum regẽ: fugit in mõtẽ ipse solus: quod vtiq non fecisset si regnum terrenum quesiuisset.

¶ Clericus.xlij.cap.

Cum dicit' q xpus nõ fuit dñs nego hoc. et cũ allegatur q xpus noluit diuidere inter frates seu iudicare: et q fugit in montẽ: dicendũ est q christus spãliter apostolis ostendebat signa humilitatis. Et lz esset verissimus rex noluit exercere officium regalis potestatis: nec per illa certare voluit. qr principalius vacabat spiritualibus ostendẽs q excecutionẽ imediatam in hmõi terrenis debebant apostoli alijs dimittere. Si enim rex et dñs non cupiebat in temporalibus vacare docebat clericos spiritualia amplecti et temporalia fugere.

¶ Miles.xliij.cap.

Reterea Jo. viij. c. legitur quod xps in iudicium constitutus seu in iudice respondit. regnum meum non est de hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum ministri mei decertarent utique: ut non traderer iudeis: super quo dicit Crisostomus. hoc dicit: qui non tenet regnum sicut hij reges terreni tenent: sed quam desuper habent principatum qui non est humanus sed multo maior et clarior. Et tunc arguatur sic secundum regulam iuris. Nemo plus iuris potest transferre in alium quam ipse habebat: et saluator dixit. regnum suum non esse ex hoc mundo: innuens se non habere principatum humanum. liquet ergo quod nec in papam transferre voluit temporale. et humanum regnum siue dominium.

Clericus. xliiij. Capitulum.

Uamuis dixerit coram Pylato. regnum meum non est de hoc mundo: non negauit propter hoc se esse regem ymo expresse postea concessit. Nam cum Pylatus dixisset ei: ergo rex es tu. respondit. tu dicis: quia rex sum ego. In hoc enim natus sum: et ad hoc veni in mundum: ut testimonium perhibeam veritati: nec dicit. regnum meum non est de hoc mundo: cum regnum eius sit in celo et in terra. sed dixit regnum meum non est de hoc mundo. quia nec electione humana: nec successione humana: seu paterna fuit rex. sed vnione beata: quamuis parum aut nichil: quasi huiusmodi iurisdictionem exercuerit in temporalibus. Et dico parum quia quandoque fecit flagella de funiculis et eiecit ementes et vendentes de templo: et nummulariorum mensas euertit. vnde iudei dixerunt ei: dic nobis in qua potestate hoc facis: veruntamen quia principaliter venerat nos redimere et saluare quasi omnes actus eius versabantur circa eruditionem nostram: et pauci aut nulli circa exercitium cuiuscunque iudicij seu iurisdictionis. non quia vtranque potestatem non haberet sed vt saluti nostre totaliter intenderet sic dicitur Jo. iij. c. non enim misit deus filium suum in mundum vt iudicet mundum. sed vt saluetur mundus per ipsum. expleto itaque sacramento nostre salutis per mortem christi et eius resurrectionem. Xpus commisit Petro regimen ecclesie tantum quantum erat necessarium: vt expediebat ad regimen eiusdem. Et quia vtraque potestas temporalis: et spiritualis est ad hoc necessaria. ideo vtranque potestatem contulit Petro. de spirituali nullus christianus dubitat de temporali patet. Nam Petrus dampnauit iudicialiter ananiam saphiram propter crimen furti et mendacij actuum. v. c.

Miles. xlv. Capitulum.

Dicitur Jo. primo. c. cum Pylatus dixisset Xpo: nescis quia potestatem habeo crucifigere te: et potestatem dimittere te: respondit Jesus. Non haberes in me potestatem nisi datum esset tibi desuper. que verba tractans Augustinus in sermone de vno martyre dicit sic quis dedit desuper potestatem deus qui est deus pater et filius et spiritussanctus. vt ergo omnium potestas in deum ab ipso deo accepit potestatem. Augustinus. et sic Pylatus habuit aliquam potestatem iurisdictionis super christum: et sic christus non habuit dominium vniuersalis iurisdictionis: quia tunc Pylatus non habuisset potestatem super christum.

Clericus. xlvj. Capitulum

Dico quod non est sic intelligendum quod Pylatus sic habuit potestatem in christum quod fuit eius superior: cum potius xpus eius esset superior: deus tamen permittebat quod Pylatus licet iniuste iudicaret xpm et haberet potestatem in eum. sic suus habet quandoque potestatem occidendi iniuste dominum proprium et naturaliter suus et quilibet alius habet potestatem seuiendi in se ipsum quamuis talis potestas sit iniusta et inordinata: vt dicit lex ciui. l. sed. et si dampnum §. sed. et si. ff. de peculio. Item etiam si aliquis nequam modo occideret episcopum suum aut patrem suum haberet aliquam potestatem in eum. permittebat quoque xps se esse sub potestate illius Pylati: et deus pater hoc permittebat. sed non ex hoc sequitur quod de iure: et ordinata potestate ille Pylatus esset iudex et dominus domini iesu xpi. Multi

etiam dixerūt q potestas pylati quā po tuit liberare christum erat a deo. vnde ꝛ potestas male faciendi est a deo cum omnis potestas sit a deo q̄uis ipm pec catū non sit a deo. ¶ Miles.xlvij.ca.

BEatus bernardus ad eugenium papam.iiij.lib.de cōsuetudine di cit sic. Nunquid tibi aliud dimisit sctūs apostolus quod habeo hoc tibi do quid illud vnum scio nō est mirum cum ipse dicat argentuꝫ ꝛ aurum non est michi. esto ergo vt alia quacunqꝫ ratione tibi vēdices sed nō apostolico iure nec enim ille dare quod non habuit potuit quod habuit dedit solicitudinem vt dixit sup ecclesijs.nunquid dominationē. Audi christum non dominantes inquit in cle rum: sed forma facti gregoꝛū et non di ctuꝫ sola hūilitate putes.nūqd in ꝟitate vox euāhelij vox dñi ē i euāgelio reges gentium dñantur eoꝝ et qui potestatem habent super eos benefici vocantur.et infert vos autem non sic. Planum est q aplis interdicitur dominatus istum ergo cur tibi vsurpare audes aut do minās apostolatū aut aplatum dñatum plane ab vtroqꝫ ꝓhiberis: sed vtrum si mul habere voles pdes vtrūqꝫ Alioqn non te cōtētū illoꝝ nūero putes de qui bus cōquerit de⁹ pater sic regnauerūt ꝛ nō ex mre principes extiterunt ꝛ non cognoui. Audiamus edictū. Qui ma ioꝛ est vestrum fiat sicut minoꝛ. forma apostolica hoc est dñatio interdicitur.

¶ Clericus .xlviij.ca.

AD istud cum dicit bernardus q aurum non reliquit beatus pe trus respōdeo vno modo sic q hoc ve rum forsan in pꝛopꝛio: sed bene relinqt aurum in cōi. Sed aliter volo dicere q si papa hoc habeat.non aplico iure hoc est intelligendum sic videlicet si cōcer nimus beatum petrum qui de facto nō habebat argentum nec aurum quia ille dicebat argentum ꝛ aurum non est mi chi papa non habet aurū et sic nō.qua tinus pꝛecise insisteret circa vestigia pe tri habet aurum. Unde ꝛ habēdo aurū non confirmat se vt sic illi qui aurū non habebat: sed cum hoc stat q potest au rum habere ꝛ cum vltra subiungitur q non dñetur in clero hoc non obstat quia constat q esse dominus ꝛ superioꝛ maxi me in clero. vult tamen aplus ꝛ beatus bernardus q debet ostendere humilita tis exemplū q̄uis sit dñs. Unde chꝛi stus dicebat: si ego dñs et magister la ui pedes ꝛc. vos inquā vocatis me ma gister ꝛ dominus voluit se ministratoꝛē gerere ostendens humilitatē. Ego inqt sum in medio vestrū tāq̄ qui ministrat.

¶ Miles.xlix.ca.

ALibi scriptum est dabit illi dñs se dem dauid patris eius ꝛc. Et re gni eius non erit finis.

¶ Clericus.l.ca.

HOc modicum artat quia esto q re gnū tēpoꝛale deficeret non tamē desinit esse rex.nec sequitur dedit illi re gnum sempiternum ergo non dedit re gnū tpale. Uñ vacat hic argumentū a cōtrario sensu.quia ꝯtrariū est expꝛessū in iure.vnde ex hac affirmatiua sequit aliquis deus dedit illi aliquod bonum tēpoꝛale esto adhuc q assumptuꝫ foret verum de quo transeo pꝛo nunc.

¶ Miles.l.j.ca.

LEgitur luce.j.c.q angelus dixit beate marie d̄ chꝛisto dabit illi do minus sedē dauid patris eius ꝛ regna bit in domo iacob ineternum. Et regni eius nō erit finis.sed planū est q regnū tēpoꝛale habebit finē.ergo non habuit dñium in tēpoꝛalibus ꝛ per consequēs nec romanus pontifex.

¶ Clericus.l.ij.ca.

AD istud respondeo vt supꝛa non sequitur regnabit in domo iacob ineternum ergo nō habebit tempoꝛale dñium consequentia non esset bona.nā vtrūqꝫ simul poterat possidere vnū tē poꝛale ꝛ aliud ineternū.

¶ Miles.l.iij.ca.

AD hebreos.ix.ca.dicitur q chꝛistus assistens pōtifex futuroꝝ bonoꝛuꝫ per amplius ꝛ perfectius tabernaculuꝫ

nō manu factū.i non huius creationis futurorū inquit bonorum pōtifex & non pn̄tiū sed spūaliū q̄ permanēt. tale aūt fuit xp̄i regnū & pontificiū quale eius tabernaculum. ¶ Tabernaculū autem xp̄i nō fuit huius creationis: vł terrenū sed spūale. quare nec eius vicari⁹ est in temporalibus dominus.

¶ Clericus.l.iiij.ca.

Dico q̄ christus fuit pontifex spiritualiū & non tēporaliū tm̄: xp̄us em̄ rex est in ecclesia triumphanti & rex fuit in ecclesia militanti scdʒ q̄ plurib⁹ auctoritatibus infra latius ostendetur.

¶ Miles.lv.ca.

Dominiū vniuersalis iurisdictionis derogat & obuiat apostolice pauptati caritati & humilitati & q̄ paupertas apostolica cōsistat in voluntaria renūciatione & expoliatione regni & imperij tpalis & cuiuscunqꝫ terreni: patet luce.ix.c. omnis ex vobis qui non renūciauerit omnibus q̄ possidet non potest meus esse discipulus. Et math.xix.c. Si vis perfectus esse vade et vēde oīa que habes et da pauperibus: et veni et sequere me. vendita autē & pauperibus data non remansissent amplius in potestate & dominio vendentis. Cōstat autē q̄ christus impleuit & perfecit predictū cōsiliū paupertatis quod docuit & ppo suit alias ipse non fuit perfectus nec de genere perfectorum quod est nephas dicere & cōtra illō actuū.j.c. Cepit Jesus facere & docere. premissum aūt paupertatis cōsiliū includit volūtariā renūciationē & spoliationem bonorum tēporalium. ¶ Potestas autem vniuersalis regni et terreni imperij icludit vtile dn̄iū bonorū tpaliū. ¶ Renūciatio autem vniuersalis dn̄ij bonorū temporaliū et retentio vniuersalis dn̄ij ipsorum obuiat rōne adinuicē: & repugnat: quia retētio vniuersalis dn̄ij regni vel imperij tpalis ap̄lice pauptati obuiare & repugnare videt. vnde btūs hylarius super psalmo.lxix. dicit sic. Egen⁹ et pauper sum dn̄s adiuuat me. Necē regni paupertatis nec est regni opulentie paupertatis: atqꝫ i opie pfessio adiuuari: itaqꝫ rogat in forma tn̄ obedientie vsqꝫ ad crucis mortē factus est xp̄us hec hylarius. ex quibus concluditur q̄ xp̄s non habuit dn̄iū in tpalib⁹ nec de illis curauit. &c.

¶ Clericus.lvj.ca.

Dico q̄ aliqua habere potuit in cōmuni vt supra tactū ē: omnib⁹ em̄ ap̄lis erāt omnia cōia. Et p hoc ad oīa ista respōdet qn̄ dicitur q̄ hec obuiant pauptati aplorū. nā aliqua habebāt in cōi q̄uis aliquod ppriū nō haberēt.

¶ Miles.lvij.ca.

Illa que apostoli summa pfectione veritatis semel reliqrūt dicentes: dimisim⁹ oīa & secuti sum⁹ te: testante illa virtutis perfectione: amplius non sumpserūt. sed in psonis oīm apostolorū ex summa perfectione ipsorum potest dici ecce nos relinquimus oīa et sequti sum⁹ te. q̄ verba ptractās btūs augustinus.vij.lib. de ciuitate dei dicit sic. Dixerant em̄ illi potentes scʒ apl̄i dimisimus oīa et sequti sumus te. Hoc votum potētissime vouerant. qui autē sibi retinēt. vniuersale dn̄iū oīū tpaliū nequaqꝫ oīa reliquisse vident. et de illis ap̄lis scribit beat⁹ Hiero. ad alecianī. vis esse perfecta fac qd̄ fecerunt apl̄i et vis tenere gladiū virtutis oīa q̄ habes da filijs da ppiquis. hec Hiero. Et ita apl̄i oīa tpalia relinqrūt pfecte & dimiserunt: nō solū quo ad effectū voluntatis sed etiā quo ad dn̄ium pprietatis. Et q̄ oīa vendit & paupibus distribuit omnia reliquit & dimittit: non solum voluntatis affectu: sed etiam proprietatis dominio & potestatis affectu. Qui autem sibi reseruat vtile dominium cuiuslibet regni et tpalis imperij nullatenus potest veraciter dici omnia reliquisse perfecte & dimisisse. & ita retentio dn̄ij terreni atqꝫ imperij derogat & obuiat apostolice pauptati. vn̄ btūs hiero. ad nepocianum scribēs dicit illud dico q̄ ep̄i sciāt se sacerdotes esse non dominos.

¶ Clericus.lviij.

Potest dici vt supra apostoli volũtarie abdicarũt a se dñiũ in ꝓprio nõ in cõmuni. ¶ Miles.lix.ca.

Hoc obuiat apostolice humilitati. quia xp̄us humilitatis sũme fũdator omnẽ altitudinẽ hu⁹ seculi cõtẽpsit ⁊ fũdit⁹ despexit. Ideo saluator.viij.c. Cupidos auaros ⁊ timidos ⁊ supbos huius seculi irridẽs ait. vulpes foueas habent: ⁊ volucres celi nidos. fili⁹ aũt hominis non habet vbi caput suũ reclinet. que verba pertractãs btũs Hiero. dicit sic. Quid me ppt̃ diuicias ⁊ sc̃li lucra cupis sequi. cuz tante sint paupertatis vt nec hospiciolũ qd̃ vt eo vtar habeo. hec Hiero. ¶ Clericus.lx.ca.

Si dñs ex amore et perfectiõe virtutis paruũ hospiciolũ habere noluit: q̃tomagis ex eodem ꝟtutis amore ⁊ pfectiõe amplissimũ imperiũ totius mũdi habere recusauit. si eñ dñiũ vnius domũcule impedit a culmine ⁊ celsitudine pfecte virtutis: q̃tomagis vniuersale dñium totius orbis distrahit ⁊ impedit ab apice sũmme virtutis. Et ppter hec christus cũ iudei vellent eum rapere et facere regem: ex humilitate fugit in montẽ ne regnũ terrenum omi humilitate vacuũ suscipere cogeret̃ vt prius dictum est. quod pulchre dicit beatus gregorius .j. lib. sup pastorali sic. Nolite plures magistri fieri fratres mei. hic ipe dei hoimq̃ mediator regnũ vitauit in terris qui supnorũ quoq̃ spirituũ scientiam conscendens ante secula regnat in celis. Scriptum quippe est hic qui cũ cognouisset quia venturi erant vt raperent eũ ⁊ facerent eum regem. fugit in mõtem ipse solus: qui eñ principari melius hoibus sine culpa potuisset q̃ oẽs in vnũ regit quos ipse creauerat. s; quia id circo apparuit in carne vt nõ solũ p passionẽ nos redimeret: verũ etiã per conuersionem doceret exẽplũ se sequẽtib⁹ pbẽs rex igitur fieri noluit. ad crucis patibulũ spõte cõuenit oblatã gl̃ia; culminis fugit penã opprobriose mortis petijt vt mẽbra eius discerẽt fauores mũdi fugere terrores minime timere p ꝟitate aduersa diligere hec gregorius. ¶ Clericus.lxj.ca.

Qum dr̃ q̃ hoc obuiat ap̃lice hũilitati dico q̃ nõ dñari eñ inõ q̃ supra sc; i cõi nõ obuiat hũilitati ap̃lice. vñ ⁊ abbates ⁊ viri eccl̃iastici q̃ renũciauerũt ex voto oib⁹ t̃renis p̄sidẽt i eccl̃ia tã q̃ nihil hñtes ⁊ oia possidẽtes. Dicit quoq̃ sapiens salomõ puer. xiij.c. Est diues cũ nil hẽat. ⁊ ẽ paup cũ in multis diuicijs hñdat. aduertat̃ quoq̃ sepe superi⁹ fuisse dictũ q̃ papa nõ h; executionẽ i tpalib⁹ imediatã ⁊ hoc ĩsignũ huilitatis. hee autem auctoritates supi⁹ allegate q̃ loquũt̃ de hũilitate xp̄i nõ sũt 9tra me. xp̄s in hoc hũilitatẽ sũmã ostẽdebat nec executionẽ imediatã in sc̃larib⁹ officijs hẽbat s; cã fugiẽdã ꝟbo et ope declarabat nolẽs p terreno dñio certare malẽs hũilitatis exẽplũ ostẽdere ap̃lis q̃uis notissimũ sit eũ fuisse regẽ i tpalibus. Pylatus eñ dixit iudeis: regẽ vestrũ crucifigã Jo.xix.c. ¶ Jtẽ scripsit titulũ Jesus nazarenus rex iudeorum grece/ebraice/⁊ latine Jo.xix.c. nec sequit̃ si fuerit rex celestis quin fuerit sup tpalia seu celestia iõ diceb at regnũ suuz sc; p̄ncipale nõ eẽ de hoc mundo.

¶ Miles.lxij.ca.

Quod xp̄s nõ habuit dñiũ i tpalibus: pbatur p beatũ augustinuz exponẽtẽ illd̃ psal. In cathedra pestilẽcie nõ sedit dixit sic. Regnũ terrenũ cũ supbia noluit. Et i ep̄la ad f̃res mẽdicãtes scribit sic dicẽs. Nõ t̃reno regno decorat⁹ xp̄s terrenis opib⁹ diues nec xp̄s vlla terrena felicitate refulgẽs. s; xp̄s crucifix⁹ p totũ t̃ra; orbẽ ũdicat̃. Aug. li. de cathe. rudib⁹ dixit sic oia g̃ terrena cõtempsit hõ fact⁹ dñs xp̄s vt eñ 9tẽnẽdo mõstraret ⁊ oia terrena mala suscepit que p̄cipiẽdo suscipiebat. vt nec i illis q̃reret̃ felicitas. Natus eñ de maria que q̃uis viro intacta permãsit virgo concipiens/virgo pariens/virgo moriẽs tñ fabro despõsata erat: omnẽq̃ tipum carnalis voluptatis extinxit

Natus est in bethleem que inter oẽs ciuitates iudee ita erat exigua. vt hodie quoqꝫ villa appelletur. pauper etiam factus est cuius sunt omnia ⁊ per quẽ creata sunt omnia: nec quisqꝫ cum in eũ crediderit de terrenis diuicijs auderet extolli noluit rex ab hominibus fieri: qꝛ humilitatis ostẽdebat viam miseris quos ab eo superbia superauerat quã sempiternum eis regnum vniuersa terra testatur hec augustinꝰ. Ex quibus manifeste sequitur ꝙ xp̃us non p̃fuit in temporalibus imo pauperrimus extitit.

¶ Clericus. lxiij. cap.

Vt prius hec omnia fecit xp̃s nobis humilitatis exẽplum relinquẽs. rex enim erat ⁊ in temporalibus. vñ luce. xix. c. dicitur sic ceperunt omnes turbe descendentium gaudentes laudare deum voce magna sup omnibus quas viderant virtutibus dicẽtes. Benedictus est qui venit rex in nomine domini pax in terra ⁊ gloria in excelsis.

¶ Miles. lxiiij. cap.

Beatus Hiero. super math. Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorũ. dicit sic dominꝰ dicit regnum meũ nõ est de hoc mundo omnis enim honor terrenus spume aq̃ glacie comparatur. Et ita regnum ⁊ tẽporale obuiat apostolice humilitati.

¶ Clericus. lxv. cap.

Vt obstat dominari in cõmuni nõ obuiat apostolice humilitati.

¶ Miles. lxvi. cap.

Tale regnum ⁊ imperium obuiat apostolice caritati qm̃ apostolica caritas erat principes seculi ad fidem attrahere catholicam ⁊ inducere ⁊ non eos a fide retrahere. Si autem christus ⁊ apostoli regnum ⁊ imperium totius orbis sibi vendicassent tunc christus p̃nceps seculi a fide retraxisset qui bona ⁊ regna non libenter dimittebant: imo ad fidei persecutionem occasionaliter puocassent. sicut herodes timens propter christum natum regnum perdere ad christi ⁊ innocentium persecutionem ⁊ necem ꝯuertitur. Et hoc quidẽ valde pulchre dicit beatus Aug. super Johãnẽ ꝯtractans verba christi regnũ meũ non est de hoc mundo sic inquiens. hoc est qd bonus magister scire nos voluit Audite ergo iudei ⁊ gentes audite circũcisio. audite preputium: audite omia regna terre. Non impediam dominationẽ vr̃az i hoc mũdo nolite timere metu vanissimo quo herodes ille maior q̃ cũ christus natus nunciaretur expauit et tot infantes. vt ad eum mors perueniret occidit. ¶ Quid vultis amplius venite ad regnum quod nõ est de hoc mũdo venite credendo ⁊ nolite seruire metuendo dicit quidem in ꝓphia sua. ego quidem constitutus sum rex ab eo sup syon montem sanctũ eius: sed syon illa ⁊ mons ille non est de hoc mundo.

¶ Clericus. lxvij. cap.

Cum dicitur ꝙ habere dominiũ in tẽporalibus obuiat apostolice caritati: qꝛ hoc esset retrahere principes ⁊c. Dico ꝙ hoc non conuincit imo sicut christus erat dominus totius orbis non tamen ꝓhibebat reges regnare ⁊ imperia sua gubernare nec eis execucionem in rebus tẽporalibus auferre volebat debebant ne minꝰ cõuerti ad fidem imo citius debebãt cõuerti ad fidem cõsiderantes ꝙ ille dominꝰ omniũ pmittebat illos libere dominari. ¶ Dicemus ne ꝙ regibus infidelibus sit p̃dicandum ꝙ xp̃us non est dominus in temporalibus vt citius cõuertantur ad fidem scd̃m assertionẽ huiꝰ argumẽti. Dicendũ esset ꝙ nõ nc tardius veniant ad fidem ex hoc ꝙ eis annũciaretur ꝙ aliquẽ haberent superiorẽ in tẽporalibus ipsi autẽ superiorẽ recusant. ¶ Ponamus enim aliquẽ regem qui dominũ nullum esse simpliciter secum credat aut qui reputet se deuz secundũ quod de quibusdam legitur. Nunquid illis esset predicandum ꝙ ipse non esse

deus: sed vnus deus sup ipsum: clarum est q sic. per falsas eius adulationes infideles non sunt ad fidē attrahendi: nec bona intentione venirent ad fidem. qui si sciret q xps esset in temporalib9 super eum superior: nō conuerteretur ad fidem. stare ergo potest q aliquis esset dñs vtilis in temporalib9 et spūalibus Sed huiusmodi dñij execucionem non haberet sed eā dimitteret subditis. herodes ergo vano timore timuit: ne illaz execucionem vellet habere christ9 quā tamen noluit sed principibus temporalibus dimisit. vt est in argumento satis probatum. et stante illa veritate possūt hoīes ꝛ principes ad fidem trahi esto q eis annunciaretur q haberent regem super se. ¶ Item ꝛ si non ratio facta i oppositum teneret: pari ratiōe dicerem q non esset infidelibus predicandum q illi qui veniunt de fidelitate ad baptismum deberent renunciare terrenis diuicijs ꝛ pompis. ꝛc̄. Et hoc enim obuiat caritati. ¶ Primo quia hoc audientes non facile conuerterētur ad fidē. Nam audientes q oporteret relinquere: quod tn̄ est falsum: dicendū ē enim illis sicut adolescēti xps dixit: vade ꝛ vende oīa q̄ habes: et da paupibus: ꝛ veni et sequere me. Facilius enim est camelum p foramē acus intrare: q̄z diuitem intrare regnum celorum.

¶ Miles. lxviij. Cpm.

Quod papa non habet dominiuz in temporalib9 ondītur: duo eīn non possunt esse reges siue dñi eiusdez rei in solidū. ar. l. vt certo. §. si duobus. ff. como. Sed planum est q rex francie dicitur dñs in temporalibus regni sui. ergo impossibile ē papam esse dominū. vt beatus Hiero. scribit ad rustī. et notat glo. l. fi. ff. de re. diui.

¶ Clericus. lxix. Cpm.

Fateor q duo non possūt esse domini eiusdem rei insolidum et eodem genere dominij: sz diuersis bene. vnde papa habet dominiuz in temporalibus quo ad pmariā auctoritatē: non quo ad execucionē. Sed rex habet dñium quo ad executionē imediatā. vt alias lati9 ē declaratū.

¶ Mile. lxx. Cpm.

Sanctus Leo papa in sermone i octabis epiphanie loquēs de pricipibus iudeoꝝ ait sic. oporteret eos cū herode carnalit sapuisse vt regnuz xpi oē huiusmodi potestatibus vt ꝛ temporalē isti saperent ducē et terrenum metuerent. ꝛc̄. Ex hijs clare patet. secundum Leonem papam q ponere: ꝛ dogmatizare xpi regnū fuisse tēporale ꝛ terrenū: sapit errorē herodis et iudeorum. ppt quē etrorem in christi mortem ꝛ necem inclinati sunt. q̄ carnalis error mltos ad huc sectatores habet et deffensores. ¶ Clericus. lxxj. Cpm.

Dico q ponē et dogmatizare xpi regnum temporale et terrenum quo ad execucionē actualem satis sapit errorē herodis et iudeorum: sed ponere regnū suū tēporale quo ad pmariam auctoritatē ē ipsa veritas ꝛ catholicū. Duplex ē eīn regnū terrenū: eternū ꝛ tpale. vt superius sepe fuit declaratum.

¶ Miles. lxxij. Cpm.

Beatus Crisostom9 sup Mathe. in omelia. vi. dicit sic: qui aūt magi et a stella eius discunt q rex iudeorū fuit mimiruz q huiusmō fuit regni rex: queādmodū ꝛ Pylato dixit. regnū meum nō ē de hoc mūdo. ꝛc̄. Deniqz mōstrauit iste neqz miles neqz princeps neqz iumētorum iugū: neqz aliqd tale habebat circa semeipsum hūilez: inopē vitā ptransibat. hec Crisostom9. Ex quibus patet q nullū habuit dominiuz in tēporalibus et p pseques nec Petr9.

Clericus. lxxiij. Cpm.

Verum ē quo ad execucionē: sed tn̄ rex erat in tpalibus verissim9 in eius femore ꝛ vestimēto est scriptū rex regum ꝛ dñs dominantium apocalypsis. xix. c.

¶ Miles.lxxiiij.ca.

In cōmentario super matheū dt Johānes crisostomus. Si igitur regē terrenū querentes inuenissent magis ɔfundēdi fuerūt: q2 tāti itineris laborē sine causa susceperāt. nunc autem quia celestem regem querebāt et si nichil regale videbant in eo tñ solius stelle testimonio contenti gaudebant. ad hoc autē si quasi terrenum eū regem quesiuissent inuenientes eū apud eum mansissent sicut fieri solet in seculo vt proprio rege relicto conferant se ad alienum hunc autem adorauerunt et ad suum reuersi sunt vt istum haberent celestem regem aīarum suaꝝ. illum autem terrenum. hec Jo. crisostomus. ¶ Ex quib⁹ infertur manifeste q chri stus erat rex celestis ꝛ non temporalis.

¶ Clericus.lxxv.ca.

Adhuc vt prius: vnde dicti reges a stella ducti gr̄a spiritus sancti informati ipm sciebant regem celestem. et nichilominus sciebant eum regem terrenum seu temporalem. Sed cum herode vano timore non fuerunt preteriti. sciebant enim q executionem huius regni terreni sibi non assumeret. sed eam regibus tpalib⁹ dimitteret. Et sic debēt itelligi ṽba crisostomi. Itē pꝫ q messias scꝫ christ⁹ sine originali peccato est natus de semine dauid. quia in psalmo: mias dñi describit stat⁹ messie quēadmodū humanitatē assumeret de dauid in sanctitate ꝛ sine pctō: vbi dicit exaltaui electū de plebe mea. Et inueni dauid seruum meū oleo sctō meo vnxi eum: ꝛ exponit q humana natura non erat assumpta in ṗsonam dauid regis sꝫ in ṗsonā filij descendentis ab eo. vnde sequit̄ semel iuraui in sctō meo semen eius ineternum manebit. Sed diceret aliquis non loquitur hic propheta determinate de christo nostro. Respōdeo q hic dicitur de filio dauid qui nascetur sine originali peccato. quia vnctus scꝫ sanctus hoc specialiter exprimit de xp̄o nostro. Et ibi dicitur. spūs sctūs supueniet in te. Et cōcludit luce. j. c. q ille filius dauid qui factus est sine originali peccato seu culpa nascetur ibi eīn sequitur q christ⁹ nascetur ex spiritu sancto Et sequitur ꝛ dabit illi dominus deus sedem dauid patris eius. i. qui factus ē ex semine dauid sm̄ carnem ex virgine Ex quibus sequit̄ q xp̄s habuit regnū temporale et sedem dauid patris eius

¶ Miles.lxxvj.ca.

Si aliquis est dñs temporalis ad ipsū spectat iudicare de hereditatibus et possessionibus igitur a destructione cōsequētis ille qui non habet vbiq̄ sed in certo loco iudicare de hereditatibus et possessionibus nō est vbiq̄ dñs tpalis. q a sit papa non habeat vbiq̄ de possessionibus iudicare: pꝫ extra q̄ filij sūt legi. c. causam que vbi alexander papa inducit sic nos attendentes q ad regem pertinet non ad ecclesiam ꝛc. Et hoc idem ṗbatur p decretalem latos eo. ti. Ex quibus pꝫ euidenter q ad regem non ad romanum potificem pertinet iudicare in temporalibus vt hoc plene fatetur papa vbi supra.

¶ Clericus.lxxvij.ca.

Manifestū est q q̄ dicit christum non habuisse omnem iurisdictionem temporalem et spiritualem contradicit euangelio. Math. vlti. c. Vbi legitur christū dixisse data est michi omnis potestas in celo et in terra. Et apocali. j. c. dicit̄ princeps regum terre Sed plene contingit q habens potestatem iurisdictionis non vtitur ea in propria persona nec decet quantum ad omnia ymo minora debent cōmitti minoribus. et mediocra mediocribus et maiora supremis secundum quod consultum fuit moysi Exo. xviij. c. q constitueret iudices qui minora ꝛ faciliora iudicarent tantummodo: et difficiliora remitterent moysi iudicanda. vnde licꝫ christus haberet omnimodam potesta-

tem tamen summum opus propter qd venerat erat istruere nos de fide sua et de redēptiōe nostra p ipm faciēda pptr qd circa ista minima scȝ hereditates diuidendas ꝛ cetera tpalia nolebat vacare. sed dimittebat hec minoribus exequēda scȝ regibus tpalibus. Et ideo parui pendebat dictū illiusqui petebat hereditatē diuidi inter se ꝛ fratrem suū luce. xij. qꝛ ad minorē poterat recurrere per hoc plana est rñsio ad iura prius allegata. qꝛ romanus pōtifex ad instar christi dimittit hec exequēda per dños tpales minora minoribus cōmittendo.

¶ Miles.lxxviij.ca.

Uassallus nō recognoscens se feudum tenere a dño ipso iure feudū ipsum amittit hoc eñ est notatum et p leges probatum vt titulo de feudis ꝛ p. Inno.iij qui filij sunt legi.c.p venerabilē vbi loquitur de rege francie ergo si papa esset eius verus dominus tēporalis iam ab illo tēpore regno suo fuisset priuatus contrariuȝ videmus ergo papa saltem in rege frācie tēporalem non habet iurisdicionem.

¶ Clericus.lxxix.ca.

Hec recognitio et iura humana q̄ allegantur locum sibi vendicant et obseruāt inter inferiores pricipes tēporales qui executionem realem habent et appetūt in tpalib⁹ nec ligāt deū vel ipsius vicariuȝ in terris.ar.l.digna vox. C.de.legi.l.principes.ff.e.ti.xp̄s ergo vel ipsius vicari⁹ de ista recognitiōe verbali quā faciūt dñi temporales suis superioribus non multum curat. sȝ poti⁹ considerat recognitionem realeȝ. quia temporibus retro actis reges frācie fecerūt ecclesie romane recognitionē fuerunt eñ reges veri ꝛ singulares pugiles ꝛ ptectores ac etiā defēsores ecclesie romane: et p dei gratiā sic erūt vsqꝫ in finē seculi rebus ipsis ergo ipso facto bene recognoscunt q̄ recognitio realis q̄tum ad deuȝ maior reputatur.

¶ Miles.lxxx.ca.

Per dominuȝ feudi debet inuestiri quicūqꝫ tenet feudum ab aliquo ꝛ ratione feudi dȝ dño aliquā reuerentiam. Sic patet ꝛ notatur extra de feudis.c.expte. Sed infiniti sunt reges ꝛ dñi temporales qui nec in psonis suis nec in personis predecessoꝝ vnqꝫ in regnis suis receperūt inuestiturā a papa nec de terris suis sibi fecerūt aliquā reuerentiam seu redeuētiā temporalem. licet exhibuerint ei sicut spirituali patri reuerentiā sicut rex frāncie Castelle ꝛ aliqui alij. ergo saltem quātū ad illos et illorum regna non est dñs tēporalis.

¶ Clericus.lxxxj.ca.

Respondeo ad argumentū immediate factū christus enim fuit verus rex oīm etiam in temporalibus dictuȝ est enim per prophetā. Dicite filie syon. Ecce rex tuus venit tibi mansuetus sedēs super asinā Unde magi stella duce recognouerunt eum in regem ꝛ reuerenciā sibi fecerunt offerētes eidē aurum thus et mirrham. Sed hanc recognitionē verbalem vel redeuentiam ab alijs regibus non exegit quia ob aliā causam venerat scȝ propter nostrā salutem vt superius sepius est deductum. ꝛ ne videret honores tēporales querere fugit cum populus vellet eū facere regem propter duo. primo quia cum ille rex esset ex se noluit istum regnuȝ habere ab hominib⁹. Scdo vt daret exemplum fugiendi honores mundi quādo conferuntur intuitu cōmodi tēporalis turbe eñ voluerunt xp̄m facere regem quoniā pauerat eos quinqꝫ panibus et duobus piscibus. Sic et papa hijs de causis hanc recognitionem vel redeuētiam non debet appetere a principibus secularib⁹. quia omnis xp̄i actio sua debet esse instructio maxime et cū in signū vniuersalis dñij xp̄s sibi reseruauerit decimas.c.tua ꝺ decimis. Et p hoc satis recognoscunt eū in dñm. ꝛ superiorem etiā in tpalibus quia de suis tēporalib⁹ hanc recognitionē faciunt decimalem.

¶ Miles.lxxxij.ca.

Nomina debet esse consona tia reb⁹ vc pben. c. cū scdm apostolū ⁊ isti. ð leg. canina tol. ſʒ papa nō noiaẗ ab ipe rio tēporali. sed a spirituali dignitate papa eniʒ dicitur quasi pater patrū. nec cognominatur a tēporali do minio: sed ab humili seruitute vocat esse papa se seruum seruorum dei: scdm isti tutionem beatissimi patris Gregorii. ergo realiter in papa non est dominiū temporale super omnes.

℄ Clericus. lxxxiij. cap.

In habentibus situm i vni uerso. imperfectum ordina tur in magis perfectum. vt pbatur primo politicorum ⁊. vij. metaphisice. vnde tē poralia vt minus perfecta ordinaẗ in spiritualia tanq̄ʒ magis perfecta. c. cuʒ infirmitas de pe. ⁊ remis. ⁊ incōposito semper actus debet denominari a potē tiori seu nobiliori. l. queritur hermofro ditum. ff. de sta. ho. Nam magis dignū trahit ad se minus dignū. c. quod indu biis. de conse. eccle. vel alta. papa igiẗ qui est dominus in temporalibus et in spiritualibus debet potius denominari ab iperio spirituali tāq̄ʒ a digniori q̄ʒ ab iperio temporali tāq̄ʒ minus digno nec desinit ppter hoc nomen esse cōsonans rei in ipso: ⁊ ex humilitate vocat se ser uum seruorum dei. vt supra fuit alias tactum.

℄ Miles. lxxxiiij. cap.

Dicitur apocap. ij. c. Nemo militās deo se implicat ne gociis secularibus. sed ne mo i ecclesia dei magis de bet militare deo q̄ʒ papa. er go minus implicare se debet negociis secularibus. sed iurisdictio temporalis ⁊ pcipue omniū est summe implicatiua in negociis secularibus. ergo papa non habet super omnes iurisdictionem tem poralem.

℄ Clericus. lxxxv. cap.

Dico q̄ papa non habet iurisdi ctionē in temporalibus nego ciis quātum ad executionem qꝛ hoc esset se implicare negociis secula ribus. sed bene habet iurisdictionem in temporalibus q̄ntum ad imperii potesta tem ⁊ dominationē: que potestas demā dari debet executioni ad imperiuʒ ip sius per principes seculares ⁊ hec solu tio iuuatur per auctoritatem beati ber nardi lib. iiij. de consideratione ad euge nium papam. c. iij. qui dicit quare tu de nuo vsurpare gladium temptas quem semel visus es reponere in vaginā quē tamen qui tuum negat non satis videẗ attendere verbum domini dicentis. sic conuerteẗ gladium tuum in vaginam: tuus ergo est ⁊ si nō tua manu euaginā dus. Alioquin ⁊ si nullo modo ad te pti neret dicentib⁹ apostolis ecce gladii duo hic non respondisset dominus satis est. sed nimis est vtrusq̄ʒ igitur ecclesie est spiritualis scilicet gladius ⁊ materialis hec Benardus.

℄ Miles. lxxxvi. cap.

Dominiū ⁊ ministerium ex oppo sito se habent ita q̄ nec domino debet imponi ministerium nec minister sibi debet vsurpare dominium. Sed ex ordinatione christi qui maior est in eccle sia non debet vsurpare vel sibi vendica re temporale dominiū. quod autem ma ior in ecclesia debeat exercere tempora liter humile ministerium pbatur p euā gelium luce. xxij. c. vbi cum esset contē tio inter discipulos de maioritate dixit dominus sic qui maior est in vobis fiat sicut minor ⁊ qui pcessor est sit ministra tor. ⁊ paucis interpositis. ego autem in medio vestrum sum sicut qui ministrat.

℄ Clericus. lxxxvij. cap.

Concedo q̄ dominiū ⁊ mini sterium ex opposito se ha bent recipiendo pprie do minium ⁊ ministeriū. ⁊ put minister ium est necessariuʒ respectu dominij. scdm quod verus ser uus respectu domini. sic pcedit argu

mētum:sed quandoqꝫ in ꝓprie recipit ministerium scdm quodest quando ali= quis voluntarium assumit ministerium sibi paris vel inferioris.quod fit aliquā do gratia humilitatis: ꝛ cum quis inse quitur consilium christi in illa auctorita te prius allegata qui maior est in vobis fiat sicut minor ꝛc. Et si isto modo pa= pa fiat minister nō ꝓpterea desinit esse dñs vniuersalis in temporalibus:qꝛ sic ꝓpter suam humilitatem ꝛ ꝓpter actū meritorium in se reportaret damnum quod foret satis absurdum. ꝛ contra.c. sane extra.de renun.

¶ Miles.lxxxviij.cap.

AD dominum temporalem pertinet iudicare de feudis vbi est dominus tēporalis. sꝫ ad papā nō ꝑtinet vbiqꝫ iudicare de feudis:qꝛ in re= gno francie:non habet hoc locum.ergo papa non est vbiqꝫ dñs temporalis.ma ior ꝓbatur extra de foro cōpe.c.ex trās= missa.vbi Innocen. papa tertius fecit causam feudi terminari:ꝓbatio mino= ris habetur extra. de iudi.c. nouit vbi Innocē.papa terti⁹ dicit sic.non enim intendimus iudicare de feudo cuius ad ipsum regem francie spectat iudicium.

¶ Clericus.lxxxix.cap.

BEne contingit quandoqꝫ ꝙ hñs potestatē iurisdictionis non semp vtitur ea:nec decenter quātū ad omnia ymo minora sunt cōmittenda minorib⁹ Unde apstoli dixerunt actuū vi.c.non est equū nos relinquere verbum dei et ministrare mensis:ꝛ ꝓpter hoc christus licet haberet omnimodā potestatem:ta men summū opus ad quod venerat fuit nos instruere in fide ꝛ redemptione no stra per ipsum facienda. Propter hoc igitur noluit se de istis temporalibus i= tromittere:sed hoc dimisit inferioribus seu minoribus ꝛ per consequēs nec ipe vicarius eius debet se intromittere sic loquuntur iura in contrarium allega= ta.

¶ Miles.xc.cap.

HOc cōfirmatur per decre talem Innocē.iij.licet de foro compe.vbi Innocē. tertius dicit sic scꝫ quādo a laici versellen. litteras super rebus ꝑcipue que forum seculare contingunt a sede apostolica continge= ret impetrari sublato appellationis ob= staculo decernas irritas ꝛ inanes. Ex quo euidenter concluditur ꝙ papa non intendit se de tēporalibus intromittere

¶ Clericus.xci.cap.

UT prius planū est ꝙ papa est do minus quo ad auctoritatem:sed non quo ad executionem ꝓpter ratio= nes sepe dictas ne se negocijs implicet secularibus. Et sic pluribus intent⁹ mi= nor est ad singula sensus. Et ne ꝓmis= cue rerū turbarentur officia.l. consulta diualia.C.de testa.sic enim minus pos= set vacare circa spiritualia intentus cir ca negotia secularia.

¶ Miles.xcij.cap.

AD illum qui est su perior omniū dñs in tēporalibus ap= pellari potest ꝛ de= bet de iure cōmuni cum appellat a iu= dice ciuili seu secu= lari non potest appellari ad papā.ergo papa nō est dñs temporalis omniū ma ior plana est. Et potest ꝓbari per ea q̄ habentur in.c.dilecti de appella. ꝓbat minor per decretalem duob⁹ de appel latio.papa Innocen. quartus dicit sic quod queris si a ciuili iudice ante iudici um vel post ad nostrā audientiā fuerit appellatum: an hmōi appellatio tene= at:tenet quidē in hijs qui sunt nostre tē porali iurisdictiōi subiecti ꝙ sic.in alijs vero et si de cōsuetudine teneat secun= dum iuris rigorem credimus nō tenere

¶ Clericus.xciij.cap.

IUre cōmuni canonico ꝛ ciuili gra dualis debet esse appellatio.l.im= peratores.ff.de appella.c. dilecti, extra eo.ti. Saluo qđ in spiritualib⁹ quia ma

fus in his versatur periculum omnis oppressus obmisso medio appellat ad sedem apostolicam.c.ad Romanā.ij.q.vi.ad ppositum non negat papa in illa decretali duob⁹ quin ad vltimū ab vltimo recognoscente superiorem in terris possit ad eum appellari. Sed videt dicere φ obmisso medio:scʒ dño temporali non dʒ ad ipsum appellari q̄uis illud de facto non obseruetur vel aliter soluit si appellationes a dominis tēporalibus emissas reciperet: sic assumeret executionem in temporalibus qđ noluit episcopus vt sepe dictum est.ergo nec ipsi⁹ vicarius debet hoc appetere.

¶ Miles.xciiij.cap.

Plus dominationis non habet papa ratione qua papa: q̄ habuerit petr⁹ postq̄ super ipsum fundata est ecclesia ꝛ a christo sibi tradite sunt claues regni celorum. φ autem non habuerit temporale dominiū patet p illud qđ habetur actuū.iij.c.vbi dicitur illi claudo ex vtero matris sue qui intendebat in petrum ꝛ iohannem sperans se accepturum argentum ꝛ aurū non est michi quod autem habeo hoc tibi do. Cōstat φ nichil temporale sibi dedit igitur nullum dominium habebat i temporalib⁹.

¶ Clericus.xcv.cap.

Petrus non habebat aurum nec argentū in ppřio:sed bene in cōmuni.vnde ꝛ christus habebat loculos a fidelibus oblata conseruans:ꝛ suorū necessitatibus aliisq indigentibus tribuebat.vt habetur.xij.q.j.c.habebat.ꝛ patet per id quod in eius persona psalmista dicit qui manducat meum panem leuabit calcaneum suum contra me.Et recitatur Johannis.xiij.c.quod autem vnum habuit saltem in cena illa in qua eucharistie istituit sacramētū pʒ de quo habetur Math.xvij.ꝛ Luce.xxij.c.ergo ille qui dicit christum ihesum nostrū nō habuisse dominiū aliquod temporaliū: scripturis predictis veteris ꝛ noui testamenti contra dicit expresse.

¶ Miles.xcvi.cap.

Iudicare est act⁹ pertinēs adi iurisdictionem. Unde qui non habet aliquē iudicare:non videtur eū aliquā iurisdictioneʒ habere. Ex quo sic arguitur.nihil a christo cōmissuʒ est pape super mundum:nisi illud ppter quod venit in mundū:nō vt iudicet mūdum qđ pertinet ad iurisdictionē tēporalem. Sed vt saluetur mundus p ipm quod pertinet ad iurisdictionē spiritualem sicut habetur in euangelio Jo.iij.c. vbi dicitur sic. Non enim misit deus filium suum in mundum. vt iudicet mundum:sed vt saluetur mundus per ipm. ergo a christo non est pape super mundum q̄tum ad iurisdictionē ꝛ temporalē dominium cōmissum.

¶ Clericus.xcvij.cap.

Cio φ deus venit in mundum pncipaliter vt saluet mundum. illud fuit summū opus ad qđ venerat. Sed cū hoc stat φ mundum iudicare poterat:q̄uis paucos iudicauerit eiecit enim vendentes ꝛ ementes de templo ꝛ mensas nūmulariorū subuertit.vt narrat Innocen. quartus in.c.lʒ de foro cpe.postq̄ deus creauit celum ꝛ terram mundū per se ipsum in spiritualibus ꝛ tēporalibus scdm quod factor rem suam gubernabat ꝛ hominibus penitētiam imposuit Geñ.iij.c. scʒ ade ꝛ vxori sue.vt ibi pʒ sic et cayn puniuit ꝛ Lameth Geñ.iiij.c. Et sic vsq ad Noe rexit mundum per se.a tempore noe cepit deus regere creaturas suas per ministros suos .quorꝫ Primus fuit noe qui fuit rector populi ꝛ gubernator arche Geñ.vi.ꝛ. vij.c. Et q̄uis nō legat φ noe sacerdos fuerit:officiū tamē sacerdotis exercuit. Edificauit eñ noe altare dño Geñ. viij.c. In hac aūt vicaria successerunt. Noe patriar-

che iudices reges ꝛ sacerdotes qui pro tpe fuerūt scꝫ in regnū populi iudeorū et sic iudiciū tuū regida ꝛ ipse Jhesus christ⁹ vicariū suū cōstituit petrū ꝛ successores suos dicens pasce oues meas non dixit has vel illas nec de pastura spirituali vel temporali: generaliter ergo debet intelligi de quacunqꝫ pastura que requirit̃ ad eē corporis humani. Et sic non potest dici quin officiū iudicandi ĩ temporalibus sibi videatur commisisse. necesse est enim in casibus ad romanū pontificē etiam in tēporalibus recurrere. vt pote qꝛ de facto minores iudices non possunt sententias suas exequi. vel qꝛ domini tēporales negligunt vel nolunt iusticiam excercere. c. peruenit. qui filij sunt legitimi: ꝛ multis alijs casibus notatis per Innocen. c. licet superius allegato.

Miles. xcviij. cap.

Unqꝫ illud debet sibi vēdicare vicarius quod plane ꝛ plene ad se nō pertinere voluit ꝛ expressit eius dn̄s cuius vices gerit sicut habetur Math. x. c. non est discipulus supra magistrum nec seruus supra dominum sufficit discipulo vt sit sicut magister: si saluator magister ꝛ dn̄s voluit ꝛ expressit se non habere regnū qđ est mūdanum ꝛ temporale sicut apparet ĩ euāgelio Jo. xviij. c. Regnum meū non est de hoc mundo ꝛc̃. Ergo nec quicunqꝫ papa vendicare sibi deberet ex christi vicaria ꝙ habeat tēporale regnum nec per cōsequēs ꝙ habeat super omnes tēporale dominium.

Clericus. xcix. cap.

HEc ratio super alia forma superi⁹ fuit tacta ꝛ soluta. vnde non dicit regnum meum nō est in hoc mundo: sꝫ cum regnū christi sit in celo et in terra hysaias enīꝫ deo ꝓphetauit hysa. xxxiij. c. sic dicens. Dn̄s iudex noster domin⁹ legifer dominus rex noster ipse veniet ꝛ saluabit nos. Sed dixit christus regnū meū nō est de hoc mūdo: qꝛ nō electiōe humana nec successione mundana fuit rex. In vicarium suum ergo transtulit regnum temporale quod prius habebat sed non executionem.

Miles. C. cap.

POst hoc potest ꝓbari ex ordinatione populi israelitici ordinauit enīꝫ populum israeliticum vt regeretur.

Primo per duces ꝛ sacerdotes. vnde Moyses qui primo rexit populuꝫ suum fuit dux populi ei eīn ꝛ non alij dixit dominus exod. xxxij. c. vade ꝛ duc populum istum quo locutus sum tibi. Aaron vero frater eius fuit sacerdos primus. Unde dictum fuit moysi exo. xxviij. c. aplica ad te Aarō fratrem tuū cum filijs de medio filiorum israel vt sacerdotio fūgatur mihi. Moyses igitur dux fuit exemplū populo israel ꝛ Aarō sacerdos. quāuis etiam ipse Moyses sacerdos fuisse legatur scđm illud psal. Moyses ꝛ Aron in sacerdotibus eius ꝛ. xxij. di. c. sacrosancta. ꝛ Hieronym⁹ super leuitico. si quis vult sacerdos esse non tam vocabulo pro merito imitetur Moysen ꝛ Aaron. Igitur sacerdotij vtriusqꝫ habuit iurisdictionē spiritualē Sed sacerdotium magis ꝓprie residebat penes Aaron qui hostias offerebat domino qđ nō faciebat moyses. Unde glo. super illo verbo moyses ꝛ Aaron in sacerdotibus moyses sacerdos qui ꝫ non hostias vota tamē populi obtulit: ꝛ populo supplicauit. Qꝫ autē iurisdictio tp̄alis tēporaliter fuit in moyse hoc apparet ex nomine officij dux enim secūdum Ysidorum est officium seculare.

Item hoc apparet ex hijs que successerunt moysi in ducatu populi successit Josue demum iudices post ea reges de quibus certum est ꝙ exercuerunt iurisdictionem temporalem.

Item hoc patet ex cōmissione a domino facta ipsi moysi. Dominus enim sibi commisit diuisionem hereditatum ꝛ possessionū inter filios israel. Diuisio autem hereditatū ꝛ possessionum

pertinet ad dñiū tēporale. primū patet scȝ q dñs commisit moysi diuisionem hereditatū ⁊ possessionū. dicitur eñ numeri. xxxvi. c. q accesserūt pricipes familiares galaad locutiqȝ sūt moysi corā principib⁹ atqȝ dixerūt: tibi dño nostro pcepit dñs vt terrā sorte diuideres israel ⁊ filiabus saphaat fratris nostri dares possessionē debitā. scdȝ videlicȝ qd diuisio hereditatū ⁊ possessionū ptineat ad iurisdictionē tēporalē patet p Aug. sup Johannē. Jure humano habetur hec villa mea est: hic seruus meus ē. iura autē humana. iura imperatorū sunt: quia ipa iura humana per imperatores ⁊ reges seculi deus distribuit hūano generi. sequitur. apostolus voluit subiri regibus: voluit honorari reges: ⁊ dixit reges reuertimini. noli igit dicere qd michi. ⁊ regi ⁊ possessiões p iura regū possidētur ⁊ habenē. viij. di. c. quo iure. Ex quibus patet q diuisio hereditatum et possessionū ptinet ad iurisdictionē temporalē cuiusmodi est iurisdictio imperatorum et regum. patet ergo q moyses habuit sup populū dei iurisdictionē tēporalē. Nunqȝ autē legitur q moyses vel aaron de ducatu seu iurisdictione ptinēte ad moysem se intromiserit ymo vocabat moysen dñm suū vnde. Exo. xxij. c. quando moyses reuers⁹ ē de mōte in quo locut⁹ fuerat cū dño turbatus de vitulo conflatilique fecerat populus dixit ei aaron non indignetur dñs me⁹: tu enim nosti populū istū quia pnus sit ad malū. cū autē iurisdictio sūmi regni in scriptura sacra intelligatur p virgā iuxta illud. ps. reges eos i virga ferrea hoc est inflexibili iusticia. scdm glosaȝ. iurisdictio ista duplex est designata in duplici virga de qua legitur in veteri testamento. Legitur enim Exodi. iiij. c. q moyses in manu tenuit virgam cuȝ dicitur ibi reuersus est moyses in egiptuȝ portās virgam dei in manu sua. Jtē legitur numeri. xvij. c. q moyses inuenit germinasse virgaȝ percussā ē terra egipti corporibus. vñ ipsa designat iurisdictionem temporalem: scda soliū reposita est in tabernaculuȝ testimonij. sicut legitur numeri. xvij. c. et in archa testamēti sicut habetur. ppt qd ad Hebre. ix. c. ⁊ sup illo verbo ⁊ virga aaron q floruit. Dicit glo. potestas sacerdotalis. Ex hijs ꝯcludit q sacerdos qcunqȝ iurisdictionē hñs in spūalib⁹ sicut aaron: nunqȝ sup illuȝ qui iurisdictionē habet tēporalē sicut moyses dȝ sibi vēdicare dñium vel aliquam iuridictionē.

¶ Clericus. C. j. Cpm

Dico q ex ordinatiōe ppli israelitici ⁊ ex hijs q in isto argumento tacta sunt satȝ habeo ppositum. Moyses eñ sacerdos fuisse legitur vt in psalmo. Moyses et Aaron in sacerdotib⁹ eius. Et Hiero. supra leuit. Si quis vult sacerdos esse non taȝ vocabulo qȝ merito imitetur Moysē. Sȝ quod dicitur in psona Moysi qui sacerdos erat cōcurrit vtraqȝ auctoritas seu potestas in spirtualibus scȝ ⁊ temporalibus. Et primo q potestatem habuit spiritualem. probatur in pluribus locis legis veteris in quibus legitur q ipse sacrificia domino obtulit: ⁊ Aaron et filios ei⁹ consecrauit in sacerdotes. qd autem fuerit dux ⁊ princeps populi habens plenitudinem totius iurisdictiōis in populo dei qntum ad temporalia pȝ i veteri lege. Exo. Leuitico. Numero. ⁊ Deuteronomio. in quibus legitur nullum iudicasse populuȝ nisi Moyses vel substituti per eum videlicet septuaginta viri de quibus legitur numeri. iij. c. Et alij de quibus legitnr. Exo. xviij. c. Et sic patet q officium sacerdotis nō exclusit Moysen ab officio iudicis in temporalibus: sed pocius reddidit euȝ magis ydoneū tāqȝ mgr familiarē deo ⁊ cuius ē oē iudicium. Jtem Samuel simul fuit sacerdos ⁊ princeps populi in temporalibus. sicut apparet ex primo. libro regum. tempore machabeorȝ reductū ē regnū ad sacerdotes: ⁊ idē fuerūt

pontifices et reges seu duces populi habentes regimen tam in spiritualibus quam in temporalibus: sicut legitur .j. et .ij. machabeorum. de Mathath et filijs eius videlicet iuda machabeo. Jonatha Symone et Johanne filio symonis: qui in omnibus tam in temporalibus quam in spiritualibus tribuerunt opera dei fuit igitur dux populi Moyses in temporalibus: quia officium ducis est officium temporale. vt est in argumento probatum. Et nichilominus fuit rector populi in spiritualibus secundum quod pluribus auctoritatibus et exemplis supra fuit demonstratum. Ex quibus potest quilibet ad formam argumenti faciliter respondere.

Miles. C.ij.cap.

Prius fuit iurisdictio temporalis quam spiritualis: secundum enim quod corpus creatur seu formatur quam caput secundum naturam. Sic prius fuit iurisdictio temporalis in regibus quam fuerit iurisdictio spiritualis in sacerdotibus: sicut patet per beatum Augustinum. in libro de ciuitate dei. xviij. c. vbi refert de antiquissimis regnorum initijs: sicut ergo in corpore humano sunt due partes principales distincte et diuersa officia habentes scilicet caput et cor ita quod vna de officio alterius se non intromittit: sic in orbe sunt due iurisdictiones distincte spiritualis: scilicet et temporalis habentes officia distincta Unde sicut non est aliquis dominus temporalis qui se debeat reputare patrem et dominum in spiritualibus ita non est aliquis dominus vel pater spiritualis qui se debeat reputare dominum in temporalibus. Item sicut videmus in corpore humano quod carentia capitis seu cordis est causa dissolutionis et mortis; sic cessatio alterius istarum iurisdictionum esset causa distinctionis totius esse per vniuersum mundum proprietas autem capitis attribuitur habenti iurisdictionem spiritualem quia sicut in capite vigent sensus quibus cetera membra reguntur et a capite diriguntur nerui quibus ipsorum membrorum compagines committuntur secundum quod dicit ysidorus in libro quarto ethimologiarum. c. ij. sic in papa qui omnibus preesse noscitur spiritualiter vigere debet discretio et sapientia qua christi fideles qui sunt membra ecclesie dirigantur ad opera salutis. Unde et ad ipsum tanquam ad caput spectat omnibus fidelibus dare sensum discretionis per gratiosam eruditionem et sanam doctrinam sicut illud gregorij in registro. Et probatur. xliij. dist. c. sit rector. verum autem ab isto capite deriuati sunt scilicet diuersi gradus et ordines ecclesiastici quibus secundum eorum diuersa et distincta officia membra ecclesie suo vero capiti scilicet christo et sibi inuicem quasi in quibusdam connexis compaginibus colligantur. vt in vnitate fidei faciant vnum corpus. Quod autem cordis proprietas attribuatur proprie illi qui iurisdictionem temporalem exercet: probatur: dicit enim ysidorus quod cor est tocius corporis fundamentum et aristoteles in. lib. de animalibus. xij. c. dicit quod in corde est principium venarum deferentium ad multa membra sanguinem sine quo non est vita Item dicit hoc. xvi. c. quod in generatione corporis animalis primo creatur cor etiam antequam caput. Dominus autem temporalis sicut rex in regno imperator in imperio, recte dicitur fundamentum propter soliditatem et firmitatem iusticie que in ipso esse debet: sine qua res publica non potest esse stabilis sicut nec edificium sine fundamento. Et in signum huius, videlicet quod dominus in temporalibus sit quasi fundamentum reipublice: legimus et refert ysido. libro. ix. c. iij. quod reges apud grecos ob hanc causam basires quia tanquam bases populum sustinebant. Item domini temporales fundatores dicuntur ecclesiarum. quod non dicitur de prelatis ecclesiarum: nisi inquantum habent aliquod dominium temporale: ab isto corde: scilicet seculari principe procedunt tanquam a principio vene. i. leges statuta et consuetudines legitime per quas defertur ad partes singulas tocius corporis hoc est communitatibus reipublice substantia temporalis et

sicut in humano corpore sine sanguine nō est vita: sic nec sine substantia tēporali posset subsistere vita .j.q.iij.c. si quis obiecerit.

¶ Clericus. Ciiij.cap.

Quando arguitur q̄ prius fuit iurisdictio temporalis q̄ spiritualis hoc pōt negari: q2 ab initio seculi de⁹ rexit per se mundum in spiritualibus ⁊ temporalibus deinde cōmisit regimē Noe ⁊ aliis patriarchis i spiritualibus ⁊ tēporalibus moysi etiam ⁊ aliis vt statim fuit tactum. Respondeo ad illud argumentum immediate etiā concesso q̄ prior fuit tempore iurisdictio temporalis q̄ spiritualis non tamē sequitur quin iurisdictio tēporalis subsit spirituali argumentum enim ab ordine non semper concludit in iure. l. nec enim. ff. de soluti notat. in. c. sit rector xliij. di. in fi. Clarum est enim q̄ ab initio creauit deus celum ⁊ terram volatilia celi ⁊ peccora terre omnia tamen ꝓpter hominem. vt patet Gen. j. c. l. i pecudum. ff. de vsur. ⁊ vltimo creauit hominem. Et nihilominus homo vltimo creatus nobilior est ⁊ preest etiam creatis ante ipsum sic iurisdictio spiritualis ꝑest temporali etiam concesso q̄ temporalis ꝑcesserit: ⁊ sic nō obstat qđ arguitur de corde q̄uis ille simile sit pulchrū ⁊ mulceat aures audiētiū. Et q̄uis spiritualia non possint esse sine temporalibus secundum q̄ caput sine corde. nō ex hoc sequit̄ q̄ iurisdictio tēporalis dignior sit q̄ ecclesiastic⁹ ꝑncipat⁹ vel spiritualis: q2 sic sequeret̄ q̄ q2 faber sine malleo ⁊ incude nō pōt fabricare q̄ illa instrumēta sint nobiliora fabro qđ manifeste est falsum. Sic i ꝑposito ꝑnceps secularis est tanq̄ instrumentum spiritualium ⁊ ordinatur in spiritualia tanq̄ in finem.

¶ Miles. ciiij. cap.

Quod diuisio huius tēporalis substantie pertineat ad reges ⁊ principes exercentes iusticiā patet per beatum Hieronimū super hieremiā. et est. xxiij. q. v. c. regum vbi dicitur q̄ regum est ꝓprium facere iudicium ⁊ iusticiam ⁊ liberare de manu calumniantiū vi oppressos. hoc idem probatur per beatum Augustinum. xxiij. q. vij. c. quicunq̄.

¶ Clericus. cv. cap.

Volo q̄ ad ipsos spectet facere iudicium ⁊ iusticiam quo ad executionē non autem quo ad auctoritatem primariam: vt alias ⁊ sepe fuit tactum: sicut dominorum de parlamento regis francie est facere iudicium ⁊ iusticiam etiam ⁊ in eisdem casibus in quibus spectet facere iudicium ⁊ iusticiam. Sic suo modo per hoc quod dicitur regum est proprium facere iudicium et iusticiam non excluditur romanus pontifex cum iste potestates sint sub ordinante: q̄uis ex ordinatione ⁊ exemplo christi cum executionem ꝑncipibus temporalibus dimiserit. c. lator. ⁊ c. causamq̄ qui filij sint legi. ⁊ c. nouit. de iudi.

¶ Miles. cvi. cap.

Item ⁊ q̄ ecclesia nō sit domina in temporalibus patet. Nam aaron aliquando volēte domino vsus est virga moysi: id est iurisdictione temporali: sicut in afflictione egiptiorum per plagas multiplices tamen de expressa auctoritate moysi. sic etiā qui nunc vocatus est ad iurisdictionem spiritualem sicut aaron bene vsum habet alicuius iurisdictionis temporalis: sicut papa ⁊ prelati alij alicubi: sed non nisi q̄tum datum est sibi vel permissum vel ab illis qui habent temporalium potestatem videlicet ab imperatoribus regibus ⁊ aliis principibus. de quibus q̄ potestatem habeant in temporalibus ⁊ super ecclesiam probatur. xxiij. q. v. c. principes vbi dicit sic sepe per regimen terrenum celeste perficit vt qui intra ecclesiam positi contra fidem ⁊ disciplinam agunt rigore principum terreantur. q̄

disciplinam quā ecclesie vultis exercere non preualet ceruicibus superborum potestas principalis imponat: et vt venerationem mereatur virtutem potestatis impertiatur. Cognoscant principes seculi deo se rationem reddituros esse propter ecclesiam quā a christo tuendam recipiunt. Nam siue augeatur pax et disciplina ecclesie per principes fideles siue soluatur: ille ab eis rationem exiget qui eorum potestati suam ecclesiam tradidit. huc vsq3 verba ysidori. Ex quibus sequitur q ecclesia christum ad temporalia potestati regum et principum est tradita et subiecta. nec vacat a ministerio q cum ab illo propheta qui fuit de sacerdotibus qui erant in anathoth videlicet Hieremia quid videret ipse se non virgas sed virgam vigilantem: id est iurisdictionem spiritualem debet respicere in qua multum est necessarium esse vigilem et solicitum secundum illud apostoli ad corinth.xi.c.

¶ Clericus.cvij.cap.

Istud argumentum supponit quo ad primam partem q moyses exercebat iurisdictionē3 secularem sic q nō spiritualem: et aaron similiter solam spiritualem sic q non temporalem: quod tamen quo ad primum est falsum. Nam moyses vtramq3 iurisdictionē exercebat et tamen sacerdos erat secundum quod superius est probatum aaron habebat iurisdictionem i temporalibus tantum: nec repugnat q duo simul iurisdictionem habeant in spiritualibus: vt pote per preuentionem vt est videre aliquādo in episcopo et archidiacono. nec poterat aaron de iurisdictione temporali commissa a domino moysi se intromittere: nimirum: q2 iurisdictio ecclesiastica et ēt secularis cōfundit nisi vnicuiq3 iurisdictio sua illesa reseruetur c.puenit.xi.q.i.modo soli moysi tunc a domino erat in tēporalibus cōmissa: et ita aaron nisi ex spāli commissione non debebat se intromittere. Nec obstat qd ulterius dicitur in verbis ysidori q ecclesiam a christo tuendam susceperunt principes temporales. Fateor hoc q a christo omnis potestas est mediate vel immediate. Unde principes seculares hanc potestatem receperūt a dño mediate tamen sc3 mediante papa. Hoc patet in imperatore qui approbatur a romano pontifice.c.venerabilem.de elect.in rege francie qui consecratur ab ecclesia et sic de aliis principibus terrarum qui iurisdictionem et administrationem recipiunt ab ecclesia: vno vel alio modo tacito vel expresso. Nec obstat quod de Hieremia dicitur seu arguitur qui vidit virgam vigilantem et non virgas: quia principes ecclesiastici quo ad exercitiū debent esse intenti circa iurisdictionem spiritualem tantum: et non circa temporalem christus et temporalem habeant iurisdictionem quo ad primariam auctoritatem.

¶ Miles.cviij.cap.

Nunc recurremus ad tēpus regiminis populi israelitici. Certū est enim q tūc reges in tēporalibus psidebāt sacerdotes et pphete spiritualia regebant: et nunq3 in illo tempore fuit sacerdos vel pphā qui tanq3 dominiū habēs preceperit aliquid regibus. licet bene legatur annūciasse regibus pcepta domini: sicut legitur de saule si reges sint veri domini pcipiebant dominis et pphis et sacerdotibus: et ne dicatur q hoc fecerunt mali reges non exercentes iurisdictionem: sed seuientes in tyrannidem: ostendi potest de tribus melioribus qui vmq3 regnauerunt super populum videlicet de dauid Ezechia et Iosia. ¶ De dauid enim legitur q precepit Sadoch sacerdoti: et Nathā pphete.libro regum.i.c. tollite vobiscum seruum dei vestri vocans se dominum eorum et imponite salomonem filium meū super mulam meā: et ducite in Syon et vngat eū sibi Sadoch sacerdos et Nathā in regē. De ezechia vero

legitur regum.xix.c. q ezechias ingressus est domum domini et misit Aliachim prepositum domus sue. et sequitur dicite eis ysaias: hec dicite domino nostro. nolite timere de rege. etiam Iosia legitur iiii. regum.xxii.c. Cum audisset rex verba libri legis domini scidit vestimenta sua et precepit ezechie sacerdoti et achor filio nucha et saphan scribe et achie servo regis dicens: ite et consulite dominum. Ecce isti tres reges super omnes qui vmquam rexerunt populum domini meliores imperando precipiendo mittendo: se ostendunt sicut et vere erant post deum dominos temporales super quos nec prophete nec sacerdotes vmquam acceptauerunt aliquid quod esset in diminutionem temporalis: sequitur q papa pater spiritualis omnium christianorum non est dominus omnium temporalium.

Clericus.cix.ca.

q Uamuis de hiis tribus regibus legatur q preceperit sacerdotibus: non tamen infertur quin papa habeat superioritatem in temporalibus: quia nullus ipsorum sacerdotum nec talem nec tantam habebat potestatem qualem et quantam habet romanus pontifex hodiernis temporibus. Item predicti reges precipiebant dictis sacerdotibus ratione executionis quam in temporalibus exercebant Et isto respectu vocabant se dicti reges dominos sacerdotum: nec poterant dicti reges melius ea que dicta sunt committere quam verbis imperatiui modi. Si enim rex francie seu quilibet alius vellet aliquid sacerdoti committere diceret ite accipite vel facite nec propter ea debet inferri q aliquam per hoc haberet superioritatem.

Miles.cx.ca.

Preterea q imperator siue rex non cognoscens superiorem in terris sit dominus in temporalibus probatur C. de prescrip. quadri. l. bene a zenone. ff. ad l. rod. de iact. l. deprecatio. ibi ego quidem mundi dominus sum. xix. q. vii. c. conuenior et ibi notatur: populus enim in principem transtulit omnem potestatem. insti. de iure. na. gen. et ciuili. §. sed quod principi. ff. de orig. iur. l. ii. §. deinde cum esset. iure enim humana regum sunt: nec alio iure possideri possunt. Nam si dicas quid michi et regi: Audi augustinum dicentem: nichil ergo tibi et possessori. viii. di. c. quo iure superius allegato.

Clericus.cxi.ca.

SI imperator legem faciendo dicat se dominum mundi vt in. l. deprecatio sibi non est credendum quia domesticum est testimonium et nullus in causa sua est ydoneus testis vel aliter dominus est quo ad executionem seu administrationem secundum quod veri ecclesiastici quandoque domini vocantur ratione administrationis: et tamen alibi procuratores vocantur. c. ii. de dona. sicut et bubulci dicunt animalia sua ratione custodie notauit accur. ff. de abig. l. i. et sic faciliter potest responderi ad omnia iura superius allegata.

Miles.cxii.ca.

CLerici sunt subiecti regi et non romano pontifici probatur Nam vnusquisque nascitur subditus regi et ad vtilitatem reipublice: primum notorium est: quia ante natiuitatem caracter ordinis clericalis non confertur secundum q nec baptismum. ar. con. que notantur. v. q. iiii. c. ad eius vero. secundum patet videlicet scilicet q reipublice nascitur. l. i. ff. solu. matri. quis ergo potuit eum in preiudicium regis et reipublice a iurisdictione eximere regia: non papa vt videtur: multominus quiuis episcopus. Nam si in potestate pape et episcoporum esset: reges sic priuare omnibus subditis suis: omnes ordinando litteratos et illiteratos. quia collatio facta illiterato etiam puero vnius diei facta teneret quamuis fieri non deberet de eta et quali. or. c. penul. li. vi. cum ibi notatis. Et tamen hoc foret absurdum. igitur omnes clerici sunt quo ad iurisdictionem subiecti regi: quia laici nati sunt.

Clericus.cxiii.ca.

Ideoq clerici per assumptionem celestis milicie corpus et animã dei seruicio dedicarunt: et in sortem christi transtulerunt.xij.q.j.c.imperator. Dici etiam posset q princeps hoc priuilegiũ eis concessit: et a sua iurisdictione exemit in autentica.vt clerici apud proprios epos.§.si vero colla.vj. de sanctis.episcopis.§.si quis.cõtra clericum q leges sunt p ecclesiam recepte z approbate.di.x.c.si.in adiutorium et notauit Inno.de maio.z obe.c.si.quis. z cum omnes cause etiam laycorũ ab initio tractarentur: etiam coram sacerdotibus Deuterono.xviij.c.z.c.per venerabilem. qui filij sunt legiti.non videtur fieri iniuria: si res redeat ad suũ primeuum statum scz q clerici corã iudicibus ecclesiasticis solum cõueniantur ar. ff.de pactis.l.si vnus.§.pactum.c.ab exordio.xxxv.di. Et ex hijs concludit q nulla sit iniuria regi vel rei publice si clerici corã suis epis solum conueniãt. Item z aliter ad illud absurdum respõdetur: q raro cõtigeret ille casus q omnes layci fierent clerici.et ideo illum casum non debet considerare legislator. l.nam ad ea cũ.l.sequen.ff.de leg.

¶ Miles.cxiiij.ca.

Vnde qd notat Inno.de foro cõpe.c.postulasti.q cõstitutio regis ligat possessiones clericorum ar.viij.di. c.q cõtra minores: ratione eñ temporalium clerici regibus sunt subiecti.xj. q.j.§.hijs ita.xxiij.q.iij.§.si mũdũ de maio.et obe.c.solite.C.de epis.z cle.l.de hijs. Et si ecclesia aliquid teneat i feudũ a dño tẽporali: cogit respondere.extra de iudic.c.ceterũ extra.d iudic.c.ex trãsmissa.§.verũ. ¶ Clericus.cxv.ca.

Illud quod notat Inno.habet locum quo ad onera realia que directe recipiunt rem vt.ff.de mune z hono.l.munerum.§.priuiorum.xj.q.j.c. tributum. Unde quia domini temporales habent executionem in temporalibus ecclesie: et clerici soluunt onera realia: alis nisi soluerent realia onera impedirent et turbarent potestatem iurisdictionis temporalis quo ad executionẽ qz noluit christus. dicens reddite que sunt cesaris cesari: z que sunt dei deo. Mathei.xij.c.

¶ M.C.xvj.Cpm.

Eus duas iurisdictiones distinxit ar.de conse.di.iij. c.celebritatem. Naz in eadem ciuitate duo sunt populi.scilicet: clericorum et laycorum.xij.q.j.c.duo.z due vite: carnalis scilicet z spiritualis.de renun.c. nisi cum pridem.§.penulti.duo genera militum scz ecclesie et seculi.l.di.c.clericum qui paganũ.pontificalis et regalis potestas.xcvj.di.c.duo.z sic due iurisdictiones: diuina scz z humana.maxima enim in omnibus sunt dona dei superna collata.sacerdotium diuinis ministrans: imperium humanis psidens ab vno eodemqz principio. In auctentica.quomodo oportet epi.z cle.in principio colla.prima.duo enim sunt gladij spiritualis scilicet z materialis.x.q.vj. c.auctoritate z nõ dixit saluator alterũ fore super fluum.sed dixit satis est. Luce.xij.c.per hoc duas iurisdictiones denotans esse necessarias: et ne vni presidens alterã vsurparet. Petrũ volentẽ vti materiali gladio vt suum magistruz a iudeorum iniurijs deffensaret reprehendit dicens: converte gladium tuuz in locum suum.z vsurpanti iurisdictionem alterius penam extitit cõminatus cum addidit.omnis qui gladium acceperit scz ad alterius iurisdictionem spectantẽ: gladio peribit.

¶ C.Cxvij.Cpm.

Onceditur q due sunt iurisdictiones: et distincte quo ad executionem. Nã executio iurisdictiõis spiritualis est penes ecclesiã temporalis penes reges et pncipes seclares.sz nõ quo ad pmariã auctoritatẽ vt dictũ est superius.

¶ M.Cxviij.Cpm.

Laduū spiritualē habet ecclesia. xxxiij. q. ij. c. iter hec. Rex vero habz materialē gladiū. vñ de dño dixit apostol⁹. ad ro. xiij. c. qnō sine causa gladiū portat: z ratione hui⁹ gladij omis aīa ei iubetur eē subiecta. j. petri. ij. c. de censi. c. oīs aīa z omnis q̄ pter eius auctoritatē gladiuz acceperit gladio peribit. xxxiij. q. vij. c. imperij. Nam cū ad verum ventum ē. nec imperator iura pontificis accipit: nec pontifex iura imperatoris vsurpet. qm̄ idē mediator dei et hominum homo christus Jesus actibus proprijs officia potestatis discernit vtraq̄. vt christiani imperatores pro eterna vita pontificibus egeāt z pontifices pro casu temporalium rerum tantūmodo imperialibus legibus vtantur. xcvj. di c. cum ad ecclesiam. ne promiscuis actibus rerū turbentur officia. C. de testa. l. consulta. indecorē est enim si vnum mēbruz alterius mēbri fungatur officio. lxxxix. di. c. pmo.

¶ L. Cxx. Lpm.

Jcet duo sint gladij et distincti vnus in spūalibus z alius in tēporalibus: vt in iuribus allegatis: hoc intelligēdū est quo ad executionē. vñ scdm qd̄ rex non habet executionē gladij spūalis: sic nec papa gladij materialis. sed tamē cuz hoc stat q vn⁹ gladius sub ordinatur alteri tēporalis: videlicz spūali: quia tēporalia sunt creata propter spiritualia. j. q. iij. c. si quis obiecerit. finis igitur nobilior est q̄ ordinata in finē: et ordinata in finem subsunt fini tanq̄ potentiori z predominanti.

¶ M. Cxx. Lpm.

Judex secularis de re spirituali iudicare non potest de iudicijs. c. decreuimus. sic nec econtra iudex ecclesiasticus de temporalibus se itromittere non potest vt cōtrarior sit eadem disciplina sm. philosophuz. z. ff. de hijs qui sunt sui vel alieni iuris. l. j. §. videmus.

L. Cxxj. Lpm.

Non ē par eadēq ratio iudicis secularis et ecclesiastici. secularis ē omnino incapax iurisdictionis ecclesiastice vel spiritualis. c. decreuimus allegato: vnde nec spiritualia possidere pōt c. causam. de prescript. sed ecclesiastic⁹ iudex est bene capax iurisdictionis tpalis: nam ab initio cause etiam temporalis iurisdictionis oēs tractabātur corā sacerdotibus vt. c. per venerabilez qui filij sunt legi. Nec iste due iurisdictione contrariantur ymo adinuicem se compatiuntur in eodem subiecto sm quod infra latius deducitur.

¶ Miles. cxxij. ca.

Jntentio imperatoris seu regis fundatur seu est fundata de iure cōi in tēporalibus: faciunt notata p Inno. de offi. archi. c. ij. z quod no. archi. xxiij. q. ij. §. iuris. Si ergo ecclesia dicat se priuilegio vel prescriptione munitam i tēporalibus qro adnuuersale dominium hoc debet ostēdere priuileg. c. cū psone lib. vj. c. j. de prebē. eo. lib. Et ideo si de hoc ressuscitaret questio inter romanū pontificem et regem: sapiēter rex faciet si non cōstituat se actorem sed reum. vt notauit Inno. de verbo signi. ex parte z sic actor fori rei sequitur de foro cōpe. c. si clericus.

¶ Clericus. cxxiij. ca.

Jntentio regis vel imperatoris est de iure cōmuni fundata in illis q̄ sibi subsunt. z sub esse possunt. secus in illis qui iure cōmuni nō subsunt vt sūt clerici. c. si diligenti de foro compe. Et ideo tales non tenentur ire coram rege etiam vocati ad declinandum foruz: cū notorium sit q clericus non potest coram iudice seculari conueniri. xj. q. j. c. nullus episcop⁹. xv. q. iij. c. ij. ibi archi. Et licet sit intentio regis fundata quo ad executionē in temporalibus non tamen quo ad primariam auctoritatē secundum quod iam fuit latius declaratū

¶ Miles. cxxiiij. ca.

Jtem q rex sit dominus i tēporalibus patet quia causa appellatio

nis dñm superiorem semper requirit. l. prefecti. ff. de minoribus: sed ab episcopo appellatur ad regem in temporalib⁹ de appella. c. romana. §. de rebus. li. vi. ergo ipse est superior in temporalibus.

¶ Clericus. cxxv.

Superior est quo ad qd̃ scz quo ad executionem et iusticiã faciendam quod est propriũ regum. xxiii. q. v. c. regum. Sed nõ est simpliciter domin⁹: ratione igitur executionis in temporalibus quam habet rex in temporalibus epũs appellat ad eum in temporalibus que tenet eps nomine ecclesie vt faciat iusticiam et exequatur. in hoc em̃ rex est minister dei et ecclesie. mirũ ergo si ecclesia reqrat ministrum suum vt sibi ministret.

¶ Miles. cxxvi. ca.

Hoc colligitur ex humili responsiõe christi: legim⁹ in luca. xii. c. q quidem venit ad Iesum et dixit ei. magister dic fratri meo vt mecũ diuidat hereditatem: at ille dixit ei. O homo quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos ostendens per hoc q ad ipsum non spectabat iudiciũ vel iurisdictio de diuisione hereditatis vnde ambrosius super illo verbo dicit sic. bene terrena declinat q propter diuina descẽderat: nec iudex dignatur eẽ litium nec arbiter facultatum. Ex quibus potest argui sic. Nõ est discipulus super magistrum: nec seruus super dominum: et sufficit id est sufficere debet discipulo vt sit sicut magister ei⁹ math. x. c. sic ergo maioritatem iudicandi in temporalibus sicut de diuisione hereditatis noluit in hoc mũdo habere christ⁹ vnde qs me cõstituit iudic aut diuisorem super vos sciens quod velle iudicare vel iurisdictionem habere procedit ex radice auaricie: statim dixit ad apostolos videte et cauete ab omni auaricia quia non in abundantia cuiusq̃ vita ei⁹ est ex his que possidet.

¶ Clericus. cxxvii.

Summum opus ppter qd venerat erat instruere nos de fide pp̃ter quod dictũ est illi q petebat diuidi hereditatem inter se et frẽm suum quia ad minores poterat iudices recurrere.

¶ Miles. cxxviii. ca.

Item q sola potestas regalis sufficiat quo ad bonã policiam hũanam in temporalibus probatur. Nam potestas iurisdictionis temporalis ad hoc ordinatur vt homines arceantur a malo et inducant ad bonũ: vnde petri ii. c. dicitur de potestate iurisdictionis temporalis quod est ad vindictam malorum laudem vero bonorum. iiii. di. c. facte sunt leges. Et ad romanos. xiii. c. dicitur vis non timere potestatem: bonum fac et habebis laudem ex ea. Nam principes non sunt timẽdi ratione boni opis sed mali. sed sic est quod bona ad que facienda debẽt induci et mala a quibus homines debent arceri possunt ptinere ad presentem vitam et bonũz regimen ciuile et politicum etiam circunscripta vlteriori vita quam omnes fideles expectamus: sufficit igitur quo ad tẽporalia regimen principis secularis.

Clericus. cxxix. ca.

Dico q si bona ad que homies debent induci et mala a quib⁹ homines debent arceri pertinerent solum ad presentem vitam et ciuilem et politicam sufficeret ad regimẽ populi potestas iurisdictiõis secularis. nec alia est necessaria. Cuius ratio est quia per virtutes morales et acquisitas et maxime per prudentiam que debet esse in rectore: potest sufficienter vita presens moralis regi: et politica sic precise accepta. sed hec possunt et debent inesse principi seculari habẽti potestatẽ regẽdi populũ qñtũ ad p̃sentẽ vitã ciuilẽ et politicã. Et sic nulla ptãs esset necessaria politica et ciuilis vita sic accepta

sed quia vita fidelium et christianorum non tendit solū ad bona et mala presentis vite. imo principaliter tendit ad bona future vite. Et ad ea acquirenda ordinantur omnia bona vite presentis secundū illud Math. vi. c. primū querite regnum dei et iusticiam eius. Et summe horrēda est illa pena q̄ post mortē anime et corpori infligitur iuxta illud Math. x. c. Timete illum q̄ potest animā et corpus mittere in gehennā. Et idē habetur luce. xii. c. et. xi. q. iii. c. nolite d̄ pe. di. c. dum sanctam: vbi sic est regnum dei. Ideo iter fideles et christianos ne exorbitent a fine in quē intendunt: et si erraverint in via reducantur ad eā: necessaria est aliqua virtus seu potestas ad quā pertineat eos ad finem p̄dictū dirigere et dementes corrigere et ad rectam viam reducere. Et quia ad hoc nō sufficit ptās secularis q̄ de se nihil novit de penis et p̄miis vite future: nec d̄ meritis vel demeritis que ad eas perducunt. Ideo p̄ter eas inter christianos necessaria est alia potestas q̄ cōmuni nomine vocatur potestas spiritualis; que habet executionem in spiritualibus: secularis autem in temporalibus.

Miles. cxxx. cap.

Quod impossibile sit q romanus pontifex sit superior in temporalib⁹ et sp̄ualibus: p̄batur. q2 due sp̄es opposite et distincte eiusdē generis: non se compatiūtur in eodem subiecto: sicut homo et asinus: albedo et nigredo. S3 hee due potestates siue iurisdictiones sunt due species eiusdē generis: ergo non se compatiūtur in eadē persona. ad hoc facit. ff. p̄ socio. l. si alia circa p̄ncipiū: ibi cum dicit neq3 enim eidem et p̄ suo et clam possidere potest. et qd ibi notatur ad idem facit qd legitur et notatur. xii. q. ii. c. cu3 humilitatis Igitur iste due potestates non possunt cōcurrere in p̄sona romani pontificis.

Clericus. cxxxi. cap.

Quando dicit q due sp̄es eiusdē3 gn̄is non cōpatiuntur se etc. dicēdum est q ista ratio deficit in se: et facientes eam cōtradicunt sibiip̄sis: deficit in se q2 maior non erit universaliter vera: sed solum in illis in quibus ex sp̄ali ratione invenitur repugnātia essendi verbi gratia in omnibus hijs naturaliter p̄ se subsistentibus est repugnādū essendi in eodē subiecto: q2 quelibet ex natura sua nata est cōstituere p̄prium substantiuum suppositū. vt homo asinus. Item in oppositis est repugnātia ex natura oppositionis hijs autem exclusis species eiusdem gn̄is p̄mi possunt eē simul in eodē subiecto. vt p3 i virtutib⁹ tā moralibus q̄3 intellettualib⁹. potest eīn hō habere oēs virtutes morales tēperātiā fortitudinē iusticiā et sic de alijs imo qui h3 vnam perfecte habet oēs. vt p3. vi. ethi. Cū igit' potestas regiminis tā spiritualis q̄3 temporalis imitat' vel debeat imitivirtuti: maxime prudētie et iusticie q̄ debent esse in rectore p3 q iste due potestates decēter possunt in romano pontifice sine aliqua repugnātia p̄currere.

Miles. cxxxii. cap.

Ante fuit imperium q̄3 appostolatus et q̄uis imp̄ator coronā recipiat a papa gladiū tamen ab altari. xciii. di. c. legimus.

Clericus. cxxxiii. cap.

Posito p̄ vero q prius fuerit imperium q̄3 apostolatus seu papatus tamen non sequitur quin imperium et regnum quodlibet subsit potestati ecclesiastice: q2 quodlibet regnum et imperiū ordinatur in spiritualia et propter spiritualia. vt est superius latius deductum

Miles. cxxxiiii. cap.

Christus dixit in euangelio Math. xxii. c. reddite que sunt cesaris cesari et que sunt dei deo per hoc innuens divisionem iurisdictionum: q temporalia debebant dimitti iudicibus secularibus et spiritualia iudicibus ecclesiasticis.

¶ Clericus.cxxxv.ca.

Secundum veritatē euangelii in=tentio christi in illo loco non fuit facere distinctionem iurisdictionum sed respōdere questioni temptatiue iudeorum qui cum putarent se esse solos de populo dei aliis existentibus paganis et ydolatris: non credebāt aliqui eorum q̄ tenerentur soluere censum cesari pagano imperatori: sed immunes esse a censib9 et tributis cultus dei veri. Et ideo herodiani qui erāt de gente imperatoris venerunt proponentes hanc questionē. licz censum dare cesari an non. vt si diceret non accusarent eum apud cesarem seu imperatorem. si diceret sic accusarent eum apud principes sacerdotum tanq̄ dicentem contra libertatem cultus dei. Jhesus autem sciens nequiciam eorū ostenso sibi nūmismate cēsus insculpta ymagine cesaris respondit eis dicens: reddite que sunt cesaris cesari: et q̄ sūt dei deo. i. reddite cesari censum sibi debitum. et deo cultum in oblationibus et sacrificiis scd̄m ritum legis. Loquebatur igitur de redditione debitorum et non de diuisione iurisdictionis. sed dato q̄ loqueretur de diuisione iurisdictionum cum hoc stat q̄ iurisdictio dei que est summa et ad omnia se extendit et ab ipso iurisdictio secularium principum depēdet. Nō est enim potestas nisi a deo. Ad romanos. xiii. c. ¶ Igit̄ iurisdictio prelatorum quam in terris excercent vice dei est summa inter omnes et ad omnes se extendit et ab ipsa omnis illa iurisdictio dependet.

¶ Miles.cxxxvi.ca.

Potestas spiritualis idiget tēporali multotiens. xxiii. q. v. c. administratores. c. f. d̄ offi. or. c. nec licuit. xvii. dist. ergo spiritualis non dominatur temporali: ymo tanq̄ suum in omnibus necessitatibus posset temporalem iurisdictionem recipere.

¶ Clericus.cxxxvii.ca.

Fateor q̄ spiritualis indiget temporali et tanq̄ suum recipit et suffragium inuocat brachii sclaris vt in iuribus allegatis: nec est bona consequētia indiget temporali. ergo non dominatur ei. q̄ ego indigeo tēporalib9 q̄ possideo: et tamen cum hoc stat q̄ dominium habeo in illis.

¶ Miles.cxxxviii.ca.

Si potestas spiritualis dominaretur tēporali haberet dominium temporalium sed dominium earumdem rerum non potest simul et semel esse insolidum et in eodē tempore apud plures. ff. cōmodati. l. si certo. §. si duobus vehiculum: ergo nullus alius habet dn̄ium quod est falsum.

Clericus.cxxxix.ca.

Duo insolidum eodem genere dominii non possunt eandem rem possidere insolidum sz diuerso genere dn̄ii scd̄m quod inferius latius declarabo.

¶ Miles.cxl.ca.

Dixit domin9 Math. x. c. nolite possidere aurum. et luce. x. Nolite portare sacculum. et luce. ix. c. nichil tuleritis. Et math. vi. c. precepit dn̄s ne quis tolleret in via.

¶ Clericus.cxli.ca.

Iste auctoritates allegate intelliguntur pro illo tempore quo christus incepit publice predicare contemptum mundi et ad penitentiam homines inuitare. Et apostolos qui fuerunt prima et principaliora membra corporis mistici catholice ecclesie ad statum perfectionis vocare. sicut habetur Math. x. c. q̄ vocauit petrum et andream fratrem eius: et iohānē fratrem eius: quibus dixit. venite post me et faciam vos fieri piscatores hominum. et intelliguntur pro illo tempore quo christus eos cōstituit apostolos mittens eos ad predicandum formā perfectionis dans: dicens nolite possidere aurum et c. Non autem intelliguntur pro illo tempore quo fuerunt apostoli prelati ecclesie militantis instituti et cura animarū eis cōmissa. nam hmōi prelatio et cura n ō fuit

eis tradita ante mortem christi: sed post mortem et resurrectionem. ut habet expresse. l. di. c. considerandum. in textu et in glo. in verbo proposuit. Et extra de elect. c. significasti. Et notatur. xxi. dist. c. in nouo in glo. ordinaria. tunc enim non negatur habere aurum. et eodem modo hoc licitum est viris et prelatis ecclesiasticis.

Miles. cxliij.

Relati non sunt domini. sed procuratores et dispensatores vt de dona. c. ij. xx. q. j. c. si primatus. quomodo prelatus aliquis querit dominium super res non ecclesiasticas videlicet super regna et terras regum et principum: plus enim super res ecclesiasticas habent quam habeant super seculares: et tamen non sunt domini ecclesiasticarum rerum vt est probatum. ergo multominus rerum secularium: vnde dicebat augustinus et ponitur. xxiij. q. viij. c. quod autem loquens de rebus ecclesie. non illa nostra: sed pauperum quorum procurationem gerimus non proprietatem nobis vsurpatione dampnabili vendicamus. Et idem dicitur. iij. q. j. c. fi. xj. q. ij. c. sine exceptione. et prosper. li. de vita contemplatiua sic dicit. scientes viri sancti nichil aliud esse omnes res ecclesie: nisi vota fidelium et precia peccatorum et patrimonia pauperum. non eas vendicauerunt in vsus suos vt proprias: sed vt commendatas pauperibus erogauerunt.

Clericus. cxliij. ca.

Scio quod viri ecclesiastici domini non sunt vt sibi possideant dominium rerum ecclesiasticarum: vel eas o possessoribus vendicent nomine proprio. sed secundum quod pater vendicat filium adiecta causa de iure quiritum. i. romanorum. l. j. §. per hanc ff. de rei vendi. sic prelatus ecclesie adiecta causa de iure canonum vendicat rem ecclesiasticam scilicet nomine ecclesie. c. litere extra de dilat. quandoque enim ecclesia dicitur domina rerum ecclesiasticarum. quandoque deus quandoque prelatus diuersis respectibus notat Inno.. c. cum super de causa possessionis et proprietatis.

Miles. cxliiij. ca.

Non potest prelatus habere iurisdictionem coactiuam in temporalibus. patet: nam papa non habuit maiorem iurisdictionem coactiuam in temporalibus: quam habuit christus cuius est vicarius. sed christus non habuit inquantum homo mortalis iurisdictionem coactiuam scilicet in temporalibus: quia iurisdictio coactiua sine diuicijs et adiutorio diuiciarum conuenienter exerceri non potest: et per consequens inutiliter et superflue retineretur. christus autem omnes diuicias necessarias ad iurisdictionem coactiuam penitus abdicauit victu et vestitu contentus. ergo iurisdictionem coactiuam inquantum homo mortalis non habuit: quia ipso testante ministrare venit non ministrari. ergo non venit iurisdictionem coactiuam excercere: ergo eam non habuit. Cleric9. clv. ca.

Dico quod ymo iurisdictionem coactiuam exercuit. quamuis raro. quia ob aliud venerat: propter nostram salutem videlicet quod erat summum opus intentum per ipsum: non iudicare actus humanos. quod autem iurisdictionem excernerit coactiuam: patet quoniam ementes et vendentes eiecit de templo: et violenter Math. xxj. Marci. v. Luce et Johannis. ij. capitulis.

Miles. cxlvj. ca.

Item quod iurisdictionem coactiuam non habuit christus: probatur: quia christus opus quod pater sibi imposuit consummauit ipso testante Jo. xvij. c. consummaui opus quod dedisti michi vt facerem. ergo christus inquantum homo iurisdictionem coactiuam a patre non recepit. quia si eam accepisset: nec eam excercuisset: de malicia seu negligentia redargui potuisset: quia officium iurisdictionis sine excercitio occupasset. nec esset verum illud dictum suum: consummaui opus quod dedisti michi vt facerem.

Clericus. cxlvij.

Dico quod christus inquantum homo mortalis iurisdictionem coactiuam re

cepit a patre et eam aliquando excercuit vt euangelica testatur hystoria vt in solutione precedentis articuli fuit tactum. sed pater principaliter opus iurisdictionis coactiue sibi nō cōmisit: sed ob aliud eum principaliter misit: propter nostram salutem et fidē suā nobis exponendam: circa quod principaliter et vt in pluribus vacabat: minora scilicet iurisdictionem coactiuam quo ad executionem: minoribus dimittebat.

¶ Miles. cxlviii.

Nonnulli discipuli christi grauiter deliquerūt apostātes a fide quam susceperant Jo. vi. c. sic legitur et multi discipulorum abierūt retro. non ergo propter materie defectū: sed propter defectū iurisdictionis coactiue et carētiā christus in delinquētes potestatem aut vindictā nequaquam exercuit. Ex his cōcluditur quod christus inquantum homo mortalis iurisdictionem non habuit coactiuam: ergo nec summus pontifex christi vicarius iurisdictionē habuit vel habet coactiuam.

¶ Clericus. cxlix. ca.

Potest responderi quod et si nō ratione defectus materie hoc obmisit: nec certe propter iurisdictionis coactiue carentiā vel defectum. quamuis enim rex francie circa maiora et magis necessaria impeditus non semper iurisdictiōe sua vteretur: non propter ea careret iurisdictione. sic nec christus circa maiora impeditus et si non semper vsus sit iurisdictione non caruit ipsa iurisdictione.

¶ Miles. cl. ca.

Origenes super illo Math. xxi. c. reges gentiū. etc. Aut scitis. quia principes gētiū dominantur eorum nō cōtēti tm̄ regere suos subditos sed violenter eis dominari nituntur. vos estis mei. non erūt hec corporalia: oīa corporalia in necessitate sunt posita: spiritualia vero in volūtate. sic et qui principes sūt spūales prelati: principatus eorum in dilectione penitus debēt esse: nō in timore. Ex quibus verbis datur intelligi quod totus principatus prelatorum ecclesie: et per consequens summi pōtificis: in voluntate et dilectione nō in timore debet cōsistere. diligi debent non timeri. qui iurisdictione vtuntur: a malis timentur. igitur prelati iurisdictione coactiua in temporalibus vti non debēt. Item Crisostomus ibidē hoc sentire videtur. principes mundi non sunt vt dominētur minoribus scilicet et eos seruituti subiciant et expolient et vsque ad mortē eis vtantur ad suā volūtatē. principes ecclesie minoribus seruiunt et ministrāt. ergo in eos iurisdictionē coactiuā excercere nō valēt.

¶ Clericus. cli. ca.

Verū est quod principatus prelatorū ecclesie debent esse nō in timore: et a malis magis diligi quam timeri debent: quia exercitiū iurisdictōis coactiue non habent propter quā solum mali timent. l. capitalium in fi. ff. de pe. iuxta illud. Oderūt peccare mali formidine pene: habent tamen eā habitu: maxime romanus pōtifex verus christi vicarius cui celestis terreniqz imperii christus iurisdictionem cōmisit. Et per hoc respondetur ad auctoritates Origenis et Chrisostomi.

¶ Miles. clii. ca.

Ambrosius. xxiii. q. viii. c. cōuenior. dicit sic. dolere potero/ flere potero/ gemere potero/ aduersus arma milites gothos quia lacrime mee arma mea sūt: talia enim instrumēta sunt sacerdotis: aliter enim nec debeo nec possū resistere. Ex quibus verbis videtur quod sacerdos ex orōnibus et lacrimis debet malis resistere: et nō per potentiā temporalem et per consequens nō habet iurisdictionē coactiuā.

¶ Clericus. cliii. ca.

Certum est quod certis ex causis licet clericis arma recipere materialia scilicet pro defensione: c. olim. de restitu. spoli. c. dilecto. de sen. exco. lib. vi. et iurisdictionem coactiuam in criminalibus excercere etiā contra personas laycas si altam habeant iurisdictionem in tēporalibus: tūc cam per alium excercebunt arma eorum

que notantur.c.clericis.ꝛ.c.sententiā ex tra ne cle.vel monachi. Non obstat.c. cōuenior qꝛ regulariter non licet cleri co vti armis nisi in quattuor casibus no tatis in p̄dicto.c.dilecto per Johannē de bar. Et est vnus ratiōe feudi vel iu risdictionis tēporalis. Et per hoc mul ta iura ad concordiam reducūtur.xxiij. q.viij.c.ſ.ꝛ.q.iij.in principio.

Miles.cliiij.cap.

Chrisostomus in libro suo dyalogorum qui de digni tate sacerdotali nūcupatꝰ libro.ij.c.iij.ait. Nā q̄ fo ris sunt iudices in ambi guis quoscunqꝫ cum diuiderint osten dunt in eis plurimā potestatem: ꝛ eos inuitos a priorum morum prauitate cō pescunt.in ecclesia vero non coactum: sed acquiescentem oportet ad meliora conuerti: quia nec nobis a legibus data est talis potestas.vt auctoritate senten tie cohibeamꝰ homines clarius dici non posset qꝫ ecclesia non habet iurisdictio nem coactiuam in temporalibus cum ī ecclesia nullus debeat ad meliora cogi.

Clericus.clv.cap.

Ista auctoritas Chrisosto mi bene vult qꝫ sacerdotes habeant executionem iu risdictiōis spiritualis actu aliter ī qua nullus ad fidē trahitur inuitus: quia volūtarium mili tem querit dominus.xxiij.q.v.c.ad fidē ꝛ.c.sicut iudei. Deinde seculares vero iudices habeant executionem iurisdi ctionis temporalis: in qua quis a prio rum morum prauitate trahitur inuitus vt quos dei timor a malo non reuocat: saltem secularis coarceat disciplina. Habent igitur iudices seculares exce cutionem vt ministri: quod non possunt negare: igitur ꝛ vt ministri ecclesie mili tantis in qua christus vnum instituit vi carium et non plures.xxi.di.c.in nouo.

Miles.clvi.cap.

Papa non habet maiorem iurisdi ctionem auctoritate christi quā habuit beatus petrus. Sed beatus pe trus iurisdictionem coactiuam non ha buit ex ordinatione christi.maior est ma nifesta: minor p̄batur auctoritate beati Bernardi: qui in libro ad Eugeniū ait vbi aliquando quispiam apostolorum iudex sederit hominū vt diuisor termi norum aut diuisor terrarum stetisse lego apostolos sedisse iudicantes non lego. Et post pauca.quare contendunt iudi care de terrenis possessiunculis homi nū qui ī celestibus ꝛ angelos iudicabūt ergo in criminibus non in possessionibꝰ est iurisdictio vestra.p̄pter illa accepi stis claues regni celorum preuaricato rum vtiqꝫ exclusuri non possessores.vt sciatis qꝛ filiꝰ hominis potestatem ha bet in terra dimittere peccata ꝛc̄.q̄ naꝫ tibi maior dignitas videtur dimittendi peccata an p̄dia diuidendi: sed non est comparatio. habent hec infima ꝛ ter rena iudices suos ꝛ principes terre qꝫ fines alienos inuaditis qꝫ falcem vestrā in alienam messem extenditis.

Clericus.clvij.cap.

Concedo maiorē ꝛ ad mi norem respondeo.ad au ctoritatem beati Bernar di dico qꝫ auctoritas illa sic debet intelligi qꝫ cleri ci non debent se de terrenis intromitte re qui circa maiora debent vacare sciꝫ spiritualia qui etiaꝫ angelos iudicabūt nec hoc dicit ex defectu potestatis quā habent clerici in terrenis nec ex indi gnitate vel ex insuficientia eorum hoc p̄cedit sed magis ex impertinentia. vn̄ Bernardꝰ post omīa verba p̄dicta dicit nō qꝛ indigni vos sꝫ qꝛ īdignū vobis tali bus insistere quippe potioribus occu patis.

Miles.clviij.cap

Hoc gregorius sentire videtur tra ctans illa v̄ba apostoli secularia igi tur iudicia si habuistis ꝛc̄.in moralibus ait. Hi terrenas causas exercent qui exterrarum rerum sapientiam percepe runt. Qui autem spiritualibus dotati

sunt terrenis non debent negociis im-plicari. Cum igitur apostoli maximis bonis fuerint dotati: ipsi non erant circa cās et lites hominū occupati: igitur nec viri ecclesiastici qui locum tenent apostolorum.

¶ Clericus.cxlviii.

Executionem nō habent regulariter clerici in tēporalibus: non ex defectu potestatis vel ex indignitate: sed ex impertinentia officii sui qui circa maiora debent vacare vt statim respondendo ad aliud contrariū fuit tactum.

¶ Miles.cxlix.cap.

Imperator fuit iudex ordinarius sancti petri: ergo est iudex ordinarius pape qui est christi vicarius. Et probatur hoc quia omnes apostoli quantū ad hoc vt essent subiecti vel non subiecti iurisdictioni imperatoris erant pares: sed beatus paulus fuit subiectus iurisdictioni imperatoris. Nam ad cesarem tanq̄ ad suū superiorē appellauit: ergo beatus petrus fuit subiectus eidem: per cōsequens et papa eadē ratione et regi francie qui est imperator in regno suo nec superiorem recognoscit in terris. Et si dicatur q̄ beatus paulus hoc fecit caute vt insidias euaderet: hoc ipugnatur secundum beatū Ambrosium. vt habetur.xxii.q.fin.c.canonice: non solum in falsis verbis: sed etiā in simulatis operibus mendacium est: et in factis mentimur sicut et verbis. beatus Paulus igitur si non erat vere subiectus imperatori: facto mentiebatur cum simulauerit se iudiciū cesaris appellando: sed nephas est tale crimē beato Paulo imponere: igitur beatus Paulus vere fuit imperatori subiectus. igitur et beatus Petrus: et per consequens Romanus pontifex. ¶ Item cardinales eligunt romanum pontificem. de elec.c.l3.et.c. vbi maius periculum eo.ti.lib.vi. sed ipsi non habent dn̄ium in temporalibus: iuxta illud reges gentium dominantur eorum etc. Igitur nec papa ab ipsis electus potest habere dominiū in tēporalibus: tenet cōsequētia: quia nemo plus iuris transfert in aliū q̄ ipse habeat.l.qui tabernas.ff. de cōtrahē.empt.et ven. ¶ Item si papa a christo reciperet potestatē et nō ab homine: a nemine deponeretur: etiam in nullo casu cū ipsius sit destitutio ad quē spectat institutio: quia nichil tam naturale q̄ vnumquodq̄ dissolui eo genere quo ligatum est. vt.ff.de reg.iur.l.nihil Et tamen propter heresim papa ab homine deponitur.xl.di.c.si papa. igitur papa ab hoīe recipit potestatē nō a christo

¶ Clericus.cl.cap.

Clarum est q̄ papa primo a christo recepit potestatē.xxi.di.c.in nouo. Ius vero eligendi papā trāslatū est in cardinales tanq̄ in ministros. Et primo per beatū Siluestrum. Et quicunq̄ non ab ipsis eligitur vel preficitur non apostolicus sed apostaticus vocatur.xxiii.di.c. In nomine dn̄i. Et quamuis ab ipsis eligatur tanq̄ a ministris dei: non tamen sequitur q̄ eligentes necessario eadē debeant habere potestatē quā recepit electus ministerio ipsorum: quia non sunt sui ministri: sed solum instrumentum dei quantum ad hoc. videmus enim in aliis inferioribus electionibus q̄ canonici eligentes ep̄m non habent nec eandē talē potestatē quā habet ep̄us. Et hec est ratio quare canonici suū superiorem nō deponunt quamuis eū eligant: quia ipsi non dant illi illam dignitatē eligendo: sed superior suus confirmando. Deus ergo per cardinales tanq̄ per organum suum romanū pontificem constituit sibi vicariū suum. Nec obstat q̄ ab homine propter heresim deponitur. Nam non est vera depositio q̄ fit tunc ab homine: sed est quedā declaratio depositiōis facte ab ipso deo: iuxta illud q̄ non crediderit iam iudicatus est. Nam eo ipso q̄ est hereticus nō apostolicus: sed apostaticus est censendus. Et sic quis

hereticus precisus est ab ecclesia nō pōt
autem caput a corpore precisum quādiu est
precisum caput esse illius corporis.

Miles. Clii. cap.

Si reges et domini temporales non haberent immediate a christo potestatem et auctoritatem sed a romano pontifice reges essent ipsius ballivi seu prepositi et ipsos posset deponere ad libitum voluntatis et sine causa. Nam rex potest ad libitum voluntatis remouere prepositum et ballivum: et papa legatum et delegatum suū et sine culpa. sed de se est notum: quod papa non posset regem francie sine causa deponere: quāuis enim viri ecclesiastici faciliter per papam a suis beneficiis possūt remoueri: quia donatarij non censentur: sed procuratores. e. c. ij. de donat. reges tamen et imperatores donatarij vocantur seu domini. l. deprecatio. ff. ad. l. ro. de iac. l. bene a zenone. C. de quadri. prescrip. Et a christo videntur dominiū obtinere. per ipsum enim reges regnant et potentes scribunt iusticiam: epla inter claras. C. de sum. trini. Et sic sine causa tali dominio priuari non possunt. ar. eorum que notātur p Innocen. in. c. que in ecclesiarum de cōstitutionibus. Clericus. cliij. cap.

Omnis potestas iurisdictionis in aliqua cōmunione ab illo depēdet qui preest illi cōitati cum plenitudine potestatis: quod probatur in moyse qui preerat sinagoge et omnimodam iudiciariam potestatē cōmittebat exo. xviij. c. sed sic est quod papa preest in cōmunitate omniū christianorum. c. cuncta per mūdum. et. c. per principalē. ix. q. iij. in nouo. xxi. di. Igitur omnis legalis potestas ab eo depēdet: et sequitur. ergo erunt tanquā ballivi seu prepositi ymo sunt tanquā donatarij seu procuratores in rē suam. vt in iuribus superius allegatis et sic sine causa deponi nō poterunt. Et illa auctoritas per me reges regnant et cetera. deberet itelligi scz mediate vel imediate

Miles. cliij. cap.

Beatus dyonisius de ecclesiastica hierarchia dicit quod omnis hierarchia immediate reducitur ad christum et in ipso terminatur omnis nostre hierarchie ornatus. Et cōmentator ibi dicit quod vniuersa hierarchia angelica et humana in diso Jhesu cōsummatur: qui est caput hominū et angelorum sēm apostolum. tēporalis ergo potestas residens penes principes temporales immediate emanat a christo non a romano pōtifice

Clericus. cliiij. cap.

Omnis ecclesiastica hierechia humana et angelica reducitur ad christū: cōcedo sicut in perficientē et consūmantem principaliter quo ad omnē iurisdictionis potestatē: quia non est potestas nisi a deo. nō autem reducitur ad papā nec ad aliū viuū hominem tanquā in perficientem et consūmātem principaliter. quod igitur dicitur quod omnis hierarchia consūmatur et terminatur in Jhesu: intelligēdum est scz in suo proprio fine a quo depēdent oēs principatus mediate vel imediate. Sed non opz quod omnes imediate terminentur pro tempore post ascensionem pro quo posuit aliū vicarium scz petrum loco sui per illa verba pasce oues meas. i. accipe potestatem custodiēdi regendi et disponendi ouile meum quātū ad omnia necessaria et vtilia ad salutem directe vel indirecte principaliter vel secundario que est potestas papalis. Unde christus per illa verba fecit eum verum episcopum et verum papam et verum dominū in tēporalibus sine quibus diu spiritualia regere nō potuisset nec dispēsare: et in hoc plus habuit petrus ceteris episcopis et etiam dominis temporalibus quibuscunque qui immediate a christo fuit ordinatus et institutus Ceteri vero epi et etiam successores sui nec non principes tēporales ab ipso tanquā e fonte mediate vel immediate ordinationē receperunt et potestatem.

Miles. clv. cap.

Ad romanos. xiij. c. dicitur omnis anima sublimioribus potestatibus

subdita sit. Non ait sublimiori in singulari sed sublimioribus in plurali: quia ex hoc plures denotans potestates spirituales scilicet et temporalem et in diversis suppositis non in eodem.

Clericus.clvi.cap.

Apostolus non intendebat per hoc dicere quin papa sit sublimissimus et solus post deum altissimus in omnem terram. Sed cum eo sunt sublimes. ut sunt potestates seculares quibus sub est omnis anima etiam clerici: et debent obedire ratione executionis et iurisdictionis quam habent in temporalibus c. verum de foro compe. Et sunt sublimiores prelati scilicet ecclesiastici quibus sub est omnis anima ratione peccati. c. omnis utriusque sexus de pe. et remis. c. novit de iudiciis. Sed papa preest omnibus et est sublimissimus: et alie potestates ecclesiastice et temporales sub ordinantur sue potestati tanquam precellenti.

Miles.clvii.cap.

Quod petrus non prefuit omnibus et per consequens nec romanus pontifex patet. Nam ceteri apostoli cum petro pari consortio honorem et potestatem acceperunt a christo .xxi. di. c. in novo. hoc saltem patet in petro et paulo qui equales fuerunt: nam Ambrosius. vi. q. vii. c. beati dicit sic. Petrus et Paulus eminent inter universos et peculiari quadam prerogativa precesserunt. Verum inter eos quis cui preponatur incertum est. puto enim illos equales esse meritis quia equales sunt in possessione.

Clericus.clviii.cap.

Equales fuerunt quo ad potestatem ordinis sacerdotalis: sed non equales quo ad potestatem iurisdictionis: quia Petrus prefuit omnibus sic notatur .xxi. di. c. in novo allegato. Qui equales fuerunt meritis. ut in predicto. c. beati. sed non in aliis Unde beatus Hieronymus dicit sic. Paulus petrum reprehendit quod non auderet nisi se non imparem sciret. Et subiungit gratianus hoc non est de officio ecclesiastice dignitatis: sed de puritate vite et sanctitate conversationis intelligitur. Solus enim petrus inter apostolos principatum gerebat. ii. q. vi. c. paulus. et c. puto.

Miles.clix.cap.

Item quod beatus petrus nulla ratione iurisdictionis habeat prerogativam ultra beatum paulum: probatur arguendo a stilo romane curie: quod quidem argumentum concludit in iure. c. quam gravi de crimine falsi. Nam in bullis apostolicis indulgenciis et similibus dicitur sic de beatorum apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi centum dies de penis relaxamus. Ex quo concludit quod pares sunt in potestate iurisdictionis.

Clericus. clx.cap.

Solus petrus fuit superior et omnes alii sibi subditi: et etiam Paulus. Sed ideo in gestis spiritualibus Paulus Petro coniungitur: quia urbem Romanam sub martirio consecraverunt et in passione socii fuerunt .xxii. dist. c. sacro sancta.

Miles.clxi.cap.

Videtur quod Jacobus fuerit maior Petro: quia ille qui iudicat inter omnes videtur maior et prelatus. Sed iacobus tulit sententiam in questione legalium actuum .xxv. c. Petro et Paulo allegantibus. Dicens ego iudico omnes qui ex gentibus convertuntur.

Clericus.clxii.cap.

Iudicavit non tanquam iudex omnium: sed tanquam iudex illius loci spiritualis. Non quin Petrus potuisset iudicare si voluisset. Sed quia voluit sibi defferre in

m.ii.

loco suo. sicut papa qui est in ciuitate aliqua non propter hoc auffert officiales nec curiam epo loci: sed de hijs que ibi emergunt iudicium dimittit epo loci.

¶ Miles. Clxiij. Capm.

Uidetur quod romanus pontifex non preest oibus: sed quod ecclesia sit maior romano pontifice quia nullus mittitur ab inferiore. sed in primitiua ecclesia Petrus legitur missus ab apostolis et senioribus sicut dicitur actuum. miserunt Petrum et Johannem. etc. ¶ Ergo Petrus non fuit maior nec superior illis sed econuerso:

¶ Clericus. Clxiiij. cap.

Missio per auctoritatem est a superiore sicut papa mittit legatum: et rex balliuum: sed missio per consilium potest esse per inferiorem seu ab inferiore: et sic consilium dicitur mittere regem quando vadit alicubi: de consilio etiam subditorum qui per consilium monent ipsum ad illuc proficiscendum. Et sic apostoli et seniores miserunt Petrum per consilium suum suadentes ei pro salute populi illuc ire.

Miles. Clxv. capm.

Uidetur quod romanus pontifex nullum primatum seu dominium habuit a christo: sed sola voluntate et concessione aliorum apostolorum. dicit enim. xxi. di. c. in nouo. ipsumque esse principem eorum voluerunt id est apostoli voluerunt Petrum esse principem suum et per consequens tota ecclesia cuius ipsi fuerunt prelati. etc.

Clericus. clxvi. capm

Uoluntate antecedente seu causante. vnde videtur ostendi posse beatum Petrum potestate siue auctoritate inmediate per christum non per hominem aut homines alios sibi tradita superiorem fuisse ceteris apostolis. et per consequens successores ipsius successoribus illorum. videtur autem hoc primum ex Mathei. xvi. c. dum ad ipsum episcopus singulariter inquit. Et ego dico tibi quia tu es Petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam meam et: porte inferi non preualebunt aduersus eam: et tibi dabo claues regni celorum. etc. ¶ Per que verba christus expressisse videtur beatum Petrum futurum caput et fundamentum ecclesie: presertim mortuo christo. vbi glo. specialiter eam scilicet potestatem Petro concessit vt nos inuitaret. ideo enim eum principem apostolorum constituit: vt ecclesia vnum principalem haberet christi vicarium ad quem diuersa membra ecclesie recurrerent si forte inter se dissentirent: quia si diuersa capita ecclesie essent vnitatis vinculum rumperetur. ¶ Amplius ostenditur id ex Luce. xxii. c. cum ad ipsum christus specialiter inquit. Ego autem rogaui pro te Petre vt non deficeret fides tua: et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Suorum igitur fratrum apostolorum et aliorum fidelium: prima cura pastoralis et confirmatio beato Petro commissa fuit propter sue fidei firmitatem: pro qua ne deficeret: christus singulariter orasse videtur vbi glo. confirma fratres tuos cum te principem apostolorum constituerim. ¶ Hoc autem non solum intelligendum est de apostolis qui tunc erant vt roborarentur a Petro: sed de omnibus fidelibus. Et parum infra subdit per penitentiam obtinuit Petrus scilicet vt esset antistes mundi. rursum hoc ostenditur Johannis xxi. c. inquid enim christus ad ipsum singulariter. pasce oues meas: pasce agnos meos. pasce oues meas ter replicans idem verbum non determinate. Ergo omnibus vniuersaliter ouium pastor immediate a christo institutus videtur. vbi Crisostomus inquit sic eximius enim apostolorum erat Petrus et os discipulorum: vnde de leta negatione committit ei prelationem fratrum. Deinde confirmatur hac auctoritate plurimorum sanctorum super illo Johannis. xxi. sic eum volo manere donec veniam. quid ad te tu autem sequere me. Inquit enim Augustinus. duas vitas sibi diuinitus predicatas nouit ecclesia: quarum vna est in fide:

alia in spe. ista scz in fide signata est per apostolum petrum & per sui apostolat⁹ primatum. Rursum theodosius ibidez cunctorum fidelium prelaturam sibi instituit. Chrisostom⁹ autem dixerit: qualiter igitur Jacobus tronū assumpsit Hierosolimitanū id vtiqꝫ dicā quoniā petrum orbis terrarz nitronizauit magistrum. & infra inquit huic scz Petro Et ꝑpositura fratrum tradita est. Amplius quoniā si christus ecclesie caput non instituisset in ipsius absentia a cephalam reliquisset: nec videretur eam ordinasse secundū meliorem dispositionem aut optimam. Nūc autē ipsam optime dispositam & ordinatam reliquit. Credendum est igitur ei caput aliquod instituisse tenendum: nō aliud cōuenientius beato petro. Igit fuit ipse Petr⁹ determinatione immediate ceteris apostolis auctoritate superior. ¶ Demum vero idē in spem cōuertere ostendentes paulū beato petro dignitate siue auctoritate nō fuisse parē ad gal. epi. ii. c. habet hec series. deinde inqt Paul⁹. post tres annos veni Hierosolimā videre petrum & mansi apud eum diebus quindecim. & parum infra eodem subdit.

¶ Deinde post annos quattuordecim iterum ascendit Hierosolymā cum barnaba assumpto thito. Ascendi autem secundum reuelationem & contuli cū illis euangelium quod predico in gentibus seorsum: aut hijs qui videbantur esse aliquid ne forte in vacuum currerem. Ubi glosator ostendit Paulū non habuisse securitatem euāgelij nisi esset auctoritate petri confirmatum. Cum igitur paulus securitatem euangelij sumpsit a petro secundum glosam apparet ipsum nō fuisse parem Petro in auctoritate. Unde per necessitatem sequi videtur ex hoc quod ex alijs supradictis reliquos mundi episcopos romano episcopo tanqꝫ singulari successori beati Petri diuina ordinatione fore subiectos: ecclesiā quoqꝫ romanam sic aliarum ecclesiaruz caput & aliarum esse iudicem & pastorem.

¶ Hoc rursum ratione confirmo quoniam fides vna est secundum apostoluz ad ephe. iiij. c. Et ecclesia vna vbi vnū caput atqꝫ principium quo nullomodo conuenientius aut eque conueniens romano pontifici singulari successori beati Petri qui petra fuit supra quā. christus se dixit suam ecclesiam fundaturū. ¶ Amplius nam sicut in vnico tēplo vel in vnica diocesi oportet vnum episcopum esse. vt ex epistola Hieronym⁹ ad euuandrum patet: sic eo magis necessarium est in vniuersa christi ecclesia vnicum esse caput propter fidelium vnitatem seruandam. vnde Johānis. x. c. Et erit vnum ouile & vnus pastor. Ex ꝑdictis autem per necessitatem sequi videtur romanum episcopum solum causam effectiuam primam esse institutionis secundarie aliarum ecclesiarum ꝑpter suam vniuersalem auctoritatem super reliquos omnes episcopos & aliarū ecclesiarum siue templorum ministros. cui si quidem sententie suffragatur auctoritas Ambrosij dicentis ecclesia dei est: cesari vtiqꝫ non debet ascribi. quod basilicarum traditionis cesaris esse nō potest eo minus cuiusuis principat⁹ seu principantis. Erit igitur auctoritas hec illius qui caput est & primus omniū sacerdotum romani pontificis auctoritate diuina & nullius pricipis hoc ius esse potest. Hinc etiam necessarie sequi videtur ipsi⁹ auctoritatem fore distribuendi seu conferendi beneficia seu ecclesiastica temporalia. Ex predictis etiam inferri videtur posse eiusdem romani pontificis iurisdictionē fore coactiuam super reliquos omnes mundi episcopos: & reliquos templorum ministros. sunt enim sibi diuina ordinatione subiecti. vt ex predictis rationibus palam est Amplius potest & debet auctoritas cōciliū scripturas sacras dubias determinare diffinire atqꝫ interpretari. Et hec videtur fuisse sentētia Hierony. in epistola: in titulo de expositiōe fidei catholice sic inquit. Hec fides est papa bea-

tissime: quã in ecclesia catholica didicimus: quã sempe tenuimus in qua sum⁹ si imperite aut parum inculte aliquod forte positum est emendare cupimus a te: qui petri fidem ac sedem tenes. si autẽ hec nostra tui confessio apostolat⁹: tuo iudicio comprobatur. quicunq; me maculare voluerit se imperitum: vel maliuolum vel etiam non catholicum non me hereticum comprobabit. De potestate autem statuendi que ad ecclesiasticũ ritum pertinent ad eternam salutẽ appraet ex articulo christi Luce. x. c. inquit enim apostolis: et in ipsorum personis cũctis episcopis siue presbyteris. Qui vos odit me odit. Et qui vos spernit me spernit: et spernit eum qui me misit. Sicut igitur de necessitate salutis sacerdotum obseruanda statuta his quidem potestatibus assignatis Romano pontifici ex eis collationem faciẽs beatus Bernardus ad Eugenium papam de consideratione. lib. ij. Nunc iam repetende reliquie si que sint loci quẽ deseruimus age indigemus adhuc diligẽter quis sis quã geras videlicet pro tẽpore personam in ecclesia dei qui es sacerdos magnus sũmus pontifex tu princeps episcoporum: tu heres apostolorum: tu primatu Abel: gubernatu Noe: patriarchatu Abraham ordine Melchisedech: dignitate Aarõ auctoritate Moyses iudicatu Samuel: potestate Petrus vnctione christus. Et subdit infra eadẽ continuata sententia nec modo omniũ pastor. Unde id probem queris. Ex verbo domini cui enim non dico episcoporum sed etiam apostolorum absolute et indistincte tote commisse sunt oues: si me amas petre pasce oues meas. et parum infra subiungit cui non planũ designasse oues nichil excipitur vbi vel distinguitur. Et infra rursum eodem inde est quod alij singuli singulas extorti sunt plebes scientes sacramentum. Deniq; iacob⁹ qui videbatur columna vna: ecclesia vna contentus est Hierosolyma Petro vniuersitatem cedens. Demũ vero concludens ait. ergo iuxta canones tuos alij in partem solicitudinis: tu in plenitudinẽ potestatis vocatus es: aliorum potestas certis artatur limitibus: tua extenditur et in ipsos qui potestatem super alios acceperunt. Nunquid si causa extitit tu episcopo celum claudere tu ipsum ab episcopatu deponere etiam et tradere sathane potes: stat ergo in concussum priuilegium tuum. Et tam in dictis clauibus quam in alijs commendatis: neq; solum in ecclesiasticos ministros. et episcopos sacerdotes et inferiores ordines dicit beatus Bernardus romanum pontificẽ iurisdictionẽ habere coactiuam verum etiam super omnes principantes quẽ tẽporalem gladium eidem episcopo videtur ascribere. Unde idem ad eundem Eugeniũ. lib. vij. c. iiij. sic ait quid denuo vsurpare gladium temptas quẽ semel iussus es reponere in vaginam.

Miles. clxxix. cap.

Tem christus tribuẽs potestatem ad eucharistie sacramentum inquid ad eos. hoc est enim corpus meum quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam cõmemorationem. i. hoc faciendi potestatem habete. Nec dixit hec verba plus ad beatum Petrum quam ad alios. Non enim dixit christus fac et alijs tribuas potestatem faciendi. sed dixit facite in plurali: et omnibus indifferenter Idem quoq; per omnia cẽsendũ est de clauiũ potestate Johãnis. ij. c. christus dicit apostolis sicut misit me pater et ego mitto vos. Deinde dixit accipite spiritũ sanctum: quorum remiseritis peccata remittuntur eis: et quorum retinueritis retinẽtur. nec dicit petro nec alicui apostolo singulariter mitto te. Et multa alia possent sacre scripture subici exempla: que breuitatis causa sub silentio pretermitto. quod amplius exprimens apostolus ad hanc questionem diffiniendã. vt videlicet non crederet aliquẽ apostolorum hanc habuisse prerogatiuã seu auctoritatẽ super

alios eam expresse remouens a Petro de quo fortasse videbatur hoc magis ꝓpter aliqua sibi a christo singulariter dicta. Et quia senior alijs erat. ij. ad galatas inquit sic: michi enim qui videbantur michi esse aliquid nichil contulerunt: sꝫ econtra cum vidissent ꝙ cum creditum esset michi euangeliū prepucij sicut petro in apostolatuꝫ circūcisionis: q̄ enim operatus est mihi inter gētes ⁊ cū cognouissent gratiā q̄ data est mihi Jacobus ⁊ Cephas Johānes q̄ videbant colūne tēpli dextras dederūt michi ⁊ barnabe societatis ⁊c. Qui ergo operatus fuit petro i apostolatum operatus fuit ⁊ paulo hic autē fuit christus. ergo hm̄oi officium non suscepit a Petro. Et similiter nec apostoli reliq̄ rursum confirmās hoc apostolus ait. notum enim vobis facio euangelium fratres quod euangelizatum est a me: q2 non est sc̄dm hominē neq3 enim ab homine accepi illud neq3 didisci: sꝫ per reuelationem Jhesu christi ecce ꝙ paulus nō fuit inferior petro.

¶ Clericus. clxxx. cap.

Singulariter christus inq̄t ad petruꝫ pasce oues meas agnos meos pasce oues meas ter replicās idē verbum non determinās ergo omnibus omniū pastor immediate a christo institutus videtur: per hoc. ergo ad rationē vestram responderi pōt iunctis alijs pluribus auctoritatibus in alia solutione immediate latius tactis quas breuitatis causa non repeto.

¶ Miles. clxxxi. cap.

Rursuꝫ quoniam in superioribus capitulis dictum est ꝙ ꝓncipes sunt ministri vicarij dei ⁊ non ipsi dei immediate. patet expresse contrarium per apostolum dicētem principes enim ministri dei sunt nec dixit ministri nostri sunt nec cephe aut alterius episcopi. Et ideo nec in iudicio coactiuo subiecti sūt alicui episcopo seu p̄sbytero: sed magis econuerso: nec per consequens debent persone ecclesiastice iurisdictionem temporalem contra deum ⁊ iusticiā sibi damnabiliter vsurpare q̄d faciunt incessanter: secundum quod latius in sequentibus declarabo.

¶ Clericus. clxxxij. cap.

Non ponit apostolus ꝙ ꝓnceps sit minister dei per ab negationeꝫ sic scꝫ ꝙ sint dei ministri ⁊ non sui vicarij per hoc namq3 ꝙ ipsi sunt ministri vicarij dei satis sunt ministri ⁊ ipsius dei.

¶ Miles. clxxxiij. cap.

Preterea clarum est ꝙ cognitio personarum laycarum pertinet ad iudicem secularem exceptis casibus spiritualibus: nichilominus officiales prelatorum faciunt eos citari coram se ad instantiam partis: Et si dicte persone layce declinēt iurisdictionē officialium vel si domini temporales q̄bus subiciuntur requirant eos remitti coram eis tanq̄ dominis vel iudicibus suis temporalibus dicti officiales hoc renuunt adimplere per excommunicationis sententiam dictas partes ad procedendum coram ipsis compellentes.

¶ Clericus. clxxxiiij. cap.

Certum est ꝙ de iure ⁊ consuetudine notorie p̄scripta cognitio talium actionum personalium pertinet ad ecclesiam ⁊ sic nemini facit iniuriam si iure suo vtatur maxime ratione peccati quod cōmittitur in retinendo illud ad q̄d tenetur aliq̄s ad soluendum. c. nouit extra de iudicijs.

¶ Miles. clxxxv. cap.

Sed nunc dicatis quo iure officiales prelatorum faciunt moneri personas laycas ad instantiam clericorum dicentiū se esse impeditos in rebus

suis hereditariis pdictos laicos Et si di cti laici asserāt corā dictis officialib⁹ q hoc tāgit realitatē: z ita sit i veritate: z sup hoc petāt iudicē secularē: dicti offi ciales monēt eos sub pena pecuniaria ne sup hoc vadāt corā iudice seculari.

¶ Clericus.clxxxvi.cpm.

Uia q̄ritis quo iure.rñdeo q tā d iure cōmūi scripto q̄ȝ de consuetudine legitime pscripta hoc possuut facere. Si em̄ i hereditate clerici p laicū aliqua fiat iniuria: in hoc cōmittatur sacrilegiū: cui⁹ ad ecclesiā duȝtaxat cognitio pertinere.xxiiij.q.iij.c.si quis: de parentibus. Et faciūt notata in.§.sacrilegiū.xvij.q.iiij.

¶ Miles.clxxxvij.cpm.

Unquid iure cōmuni cognitio causaruȝ q̄ tangunt realitatē siue sint in possessionibus siue i ppꝛietate ptinēt ad iudicē tempoꝛalē. Et tamē officiales platoꝛuȝ ipediendo iurisdictionē secularē nituntur sibi attribuere cognitionē causaꝝ realiū: specialiter super possessione et omnib⁹ interdictis.

¶ Clericus.clxxxviij.cpm.

Espondeo q iurisdictio causaꝝ ciuiliū d quibus agit ptinet ad ecclesiā Iure diuino z hūano: diuino iure pbat a tpe adā vsqȝ ad chꝛistuȝ p ea que notant p Innocē.extra d foro cōpe. c.licȝ: z a tpe chꝛisti citra hec iurisdictio fuit btō Petro cōmisse z eius successorib⁹.xxiij.di.c.oēs. Mathei.xvij.c. Et qualit etiā in terris catholicoꝝ pncipū istud ius obtinuit z obtinet.pbat.ij.q.v c.si quis.pscribit.xi.q.i.c.realiū. Et istd ius cōfirmauerūt impe ratoꝛes vt pȝ in coꝛpoꝛe auctēticoꝝ: vt diffe.iudi.§.si tn̄ colla.ix.dicit etiā canon q btūs Ptr⁹ pcipiebat oēs pncipes tre z ceteros homines tre epis obedire.extra de maio. z obe.c.oēs.quare sequit q nō ē facienda diuisio vt hec ecclesijs aufferentur. Et si in tyrānoꝛū regū terris status iste fuerit ecclesie iuiolabilit obseruat⁹: q̄to magis in regno francie bn̄dicto hoc debet obseruari.extra de iudi.i pte decisa.

¶ Preterea leges Theodosij iperatoꝛis z Karoli magni hanc iurisdictionē ecclesie cōfirmauerūt.extra d iudi.c. nouit.xi.q.i.c.quicūqȝ z.c.sequenti. in quo.c. cauet expꝛesse q idem Karolus rex frācie z imperatoꝛ in frācia specialiter hoc ius cōstituit. Preterea de cōsuetudine a tanto tēpoꝛe q de cōtrario memoꝛia hoīȝ nō existit: hec iurisdictio ptinet ad ecclesiā gallicanā oīm reguȝ chꝛistianoꝛū tpe pꝛioꝛē. Quis ergo audebit hanc cōsuetudinē violare: z sacrilegiū esset.xi.di.c.i.z.c.sequētibus eiusdem.di. Item nō miret aliquis si in regno francie nobilioꝛi tocius oꝛbis hec pꝛogatiua ecclesijs debeat. In hoc em̄ sua nobilitas z potētia decoꝛat.arg.in auctētica vt iudices.sine quoqȝ suffra. circa pncipium.colla.ij. Preterea dn̄s rex in coꝛonatione sua iurauit ad sancta dei euāgelia puilegiū canonum seruare ecclesie: oēs barones vel quasi sunt fideles ecclesie z iurauerūt fidelitateȝ: sub qua fidelitate tenent p iuramentū iura ista seruare. Cū igit oē iuramētū qd nō tēdit in detrimētū salutis eterne sit seruandū. Istud qd est in fauoꝛē ecclesiaꝝ pstitū multo magis est seruādū extra de iure iuran.c.si.vero. ¶ Item btūs Ludouicus: Philipus aragonēsis: Philipus pulcher Ludouicus: magn⁹ Karolus.pꝛiuilegia z libertates et consuetudines ecclesie confirmauerunt. Et omnes isti in suis coꝛonationibus iurauerunt vt supꝛa. Quis ergo pꝛo nunc: aut in futurum audebit alicui regi francie absqȝ dampnatione pꝛopꝛia contrarium suadere maxime in istis cōfessiōib⁹ declaratiōib⁹ z cōfirmatiōib⁹ eccle, cui i donationibus immensitas est mensura in auctentica de non alie.aut permu.rc. eccle.§.si minus.colla.ij.

¶ Miles .clxxxix. ca.

Ec priuilegia p viros ecclesiasticos q̄plurimū extenduntur: nam dum laycus turbatur vel impedit per aliquē clericū in possessione terre sue et propter hoc impetrat adiornamentum a iudice seculari in casu nouitatis uel alias officiales prelatorum ĩpediendo in casu nouitatis iurisdictionem temporalem faciunt moneri ad instantiam clerici iudicem secularem ꝛ partem: vt post adiornamentū cessent sub pena pecuniaria ꝛ certe pecunie quantitate.

¶ Clericus .cxc. ca.

Bi clericus impedimentū vel violentiā cōmittit: laycus est actor ꝛ clericus reus: et cum de iure ꝛ consuetudine actor debeat sequi forum rei nō est irrationabile maxime in illis ecclesiis que de consuetudine hoc habent si de talibus ecclesia cognitionē habeat: alias enī sequeretur ꝙ iudices seculares pro voluntate sua haberent cognitionē clericorum pro eo ꝙ dicerent hoc vel illud esse casus nouitatis: maxime quia in talibus impedimētis et violenciis habēt locum interdicta que sunt ꝑsonalia: facit. c. si clericus de foro cōpetenti.

¶ Miles .cxci. chap.

Tem officiales prelatorū impediendo iurisdictionē secularē nituntur habere cognitionē tractatuum initoum in curia seculari per litteras: aut sine litteris.

¶ Clericus. Cxcii. chap.

Jco ꝙ si talium contractuū petitiones sint ꝑsonales de iure: maxime vbi est transgressio iuramēti vel fides mentita de quibus etiā habet solū cognoscere nulla fit iniuria et licet etiā sibi nō esset iuramēti vel fidei trāsgressio adhuc ratione personalitatis potest ad ecclesiam cognitio pertinere.

¶ Miles .cxciii. chap.

Relati faciunt concilia prouincialia: ꝛ statuta synodalia: in quib⁹ conciliis ꝛ statutis plura faciunt ꝛ ordinant in grande preiudicium iurisdictionis tēporalis: de qua eis nō ꝑtinet quoquomodo statuere seu alias se intromittere.

¶ Clericus .cxciiii. chap.

Relati nichil statuunt qđ temporalitatem tāgat. nisi quatinus cōmissarium eis tangit animarum salutē et pro iuribus ꝛ libertatibus ecclesie cōseruandis. et hoc eis licitum est. Probatur .xviii. di. per totum. et in autētica de sanctis. episcopis. §. vt autē. col. ix.

¶ Miles .cxcv. chap.

Tem Officiales faciūt citari plures personas ex officio super aliquibus que sibi imponunt responsuras de quibus impositis cognitionem sibi asserunt pertinere. et quando sic citati ad diem veniunt sibi vt premitur assignatam negant maleficia proposita cōtraeos. tunc dicti officiales ipsos detinent incarceratos: nec permittunt eos recedere licet de talibus eis impositis pertineat recredentia: et licet captio et detētio laicorum ad eos spectet: sed ad iudices seculares.

¶ Clericus. Cxcvi. chap.

Ullus prelatus si sciret officialē suum talia perpetrare aliqualiter hoc sustineret nisi esset đ maleficiis quorum cognitio et correctio ad ecclesiam pertineret de iure vel consuetudine: et etiam in casibus vbi recredentia nō deberet fieri. Et si quis esset qui in speciali vellet super istis cōueniri prelati erūt parati veritate plenius inquisita prout iustū fuerit facere emendari et apponere remedium oportunum.

¶ Miles .cxcvii. ca.

Ed dicatis quare in casib⁹ supradictis licet per inquisitionem et processus factos per officiales predictos contra laycos sic captos et detentos idem layci reperiātur pueri et innocentes. Et ab imposito sibi maleficio absoluuntur: nichilominus dicti officiales nolunt eos expedire donec pro scripturis processuum sa-

tisfactionem faciāt de magna pecunie q̄titate cum de iure in tali casu eis ad expensas restituēdas minime teneant.

¶ Clericus.cxcviii.

Ad hoc respondeo q̄ si p̄lati scirēt ista p officiales suos perpetrari nunq̄ illa sustinerēt: sed vbi illi ↄtra quos p̄cedunt seu proceditur petunt copiam processuum sibi fieri tenetur petens eam soluere: aut si super imposito sibi maleficio cōdemnetur debet restituere promotori. Si vero per iudicem absoluatur et promotor maliciose et per fraudem hoc false suggesserit cōtra ipsum debent ei expense restitui. sed vbi mere ex officio iudicis proceditur siue sit per infamiam publicam siue ad denuntiationē alicuius vl' al's scd'm q̄d ei licitum est: ꝛ de iure iudex in hoc casu cuiq̄ expensas reddere non tenetur.

¶ Miles.cxcix.ca.

Nunc respondeatis quo iure officiales prelatorum mittant notarios iuratos pro recipiendis obligationib⁹ et contractibus in villis iurisdictionibus atq̄ locis dominorum temporalium: et sic nituntur impedire iurisdictionem temporalem cum extra sedem suam obligationes non debeant recipere vel contractus.

¶ Clericus.cc.ca.

Dico q̄ tam ratione naturali q̄s iure scripto in terris dominorum tēporalium episcopi habent iurisdictionē suam spiritualem sicut dominus temporalis iurisdictionem temporalem: ꝛ nulli fertur iniuria si tales notarii recipiant contractus illorum qui volunt se in foro ecclesie obligare: et hoc est pro communi et publica vtilitate. q2 multi magis eligunt vinculum ecclesie q̄s vinculum temporale: et ante aliquādo dimitterent contractus facere sine quibus non possent viuere q̄s se submitterent curie seculari seu temporali. Et ad hoc facit de offi. ordi. c. cum episcopus lib. vi. nam ista sunt voluntarie iurisdictionis. l. ii. ff. de offi. proconsulis et leg.

¶ Miles.cci.ca.

Sed cum trina debeat esse monicio canonica: vnde ē hoc q̄ officiales moderni per solam citationem excōmunitationis sentētia fulminant ex vnica cōtumacia: dum taxat

¶ Clericus.ccii.ca.

Nulla excōicationis sententia debet ferri nisi citatio vl' monitio canonica precesserit. sed sepe contingit q̄ propter periculum animarum vel corporum vel al's quia causa est rationabilis fit vna citatio peremptoria que trine monitioni equipollet et propter talem defectum seu cōtumaciam potest licite sentētia excommunicationis p̄ferri.

¶ Miles.cciii.ca.

Notum est iure quod ad impossibile nullus obligatur: et tamen videmus q̄ in curia ecclesie conceditur vna obligatio de nisi qua quis immediate obligatur et excommunicatur nisi certa die soluerit cum tamē sepe hoc soluere nequeat et sic ad impossibile obligatur.

¶ Clericus.cciiii.ca.

Illa obligatio de nisi est forma iuris et pro communi vtilitate adinuenta: nec sequitur ex hoc incōueniēs: maxime quia in aalibus nunq̄ fertur nec debet ferri sententia nisi post sufficientem terminum ad hoc de consensu contrahentium assignatum: et ad hoc facit. c. preterea extra de appella. cum ibi notatis.

¶ Miles.ccv.ca.

Quandocūq̄ aliqui excōmunicantur et tales sic excommunicati non satisfaciunt de summis contentis in executionibus me=

moratis incontinenti reagrauantur. Et tunc iidem prelati vel corum officiales faciunt moneri iudices seculares q sub pena excõicationis compellant per captionem bonorum tales sic excõicatos ad faciendum se absolui et ad debitum persoluendũ. Et vbi iudices seculares nõ obediunt monitioni hmõi. ipsi excommunicantur/nec possunt absolui nisi satisfaciant plenarie de debito.

Clericus.cc.vi.cap.

Ecclesia brachio suo spirituali contra tales procedendo fecit qd potuit: et tunc habet recurrere ad brachium seculare. et hoc de iure diuino et humano cõceditur. Et si propter maliciam vel negligentiam dñs temporalis omittat facta sibi sup hoc monitione parere: et talem excommunicatum compellere propter qd debitorem cõtingit debitum amittere in quo excõicatus tenebatur ei: non est inconueniens si sufficienti monitiõe premissa per sententiam excõmunicationis procedatur contra ipsum. Et si de damnis illatis anteq̃ mereatur absolui faciat satisfactionem condignã: in talibus enim de iure diuino et humano brachium temporale spirituali obedire tenetur: maxime vbi quis in excommunicatione extitit vltra annum: de quo in statuto beati Ludouici mentio fit expressa.

Miles.ccvii.cap.

Si baillius/prepositi/vel seruientes regis/aut alij iudices seculares talibus monitionibus inclinauerit nec inueniant aliqua bona penes excõmunicatos predictos: tunc dicti baillii/prepositi aut seruiẽtes ire expensis suis tenẽtur ad curiam prelatorũ et ibi iuramentum patrare q nulla bona inueniant penes excõmunicatos. Alioquin denuncientur excommunicati: et per sentẽtiam excommunicationis cõpelluntur ad satisfaciendum de debito pro ipsis excommunicatis.

Clericus.ccviii.cap.

De iure et consuetudine tenentur in hoc iudices seculares ecclesiastico iudici obedire: et debẽt expẽsis proprijs ad se excusandũ venire. sed si talis monitio maliciose vel indebite ad suggestionẽ alicui⁹ fuerit impetrata: talis suggerens expẽsas restituere tenetur. Expense vero que fiunt in executione contra excõicatos facta p pfatos iudices seculares: excõmunicat⁹ ille debet ad satisfaciendum compelli.

Miles.ccix.cap.

Ecce nunc alium excessum officialium. Si duo laici sint in processu alicuius tẽporalis dñi in actione reali vel personali: si contingat q altera partium diffugiendo appellet ad curiam alicuius prelati post magnos processus factos et lite contestata: officiales prelatorum nituntur habere cognitionem talium causarum: tam in reali q̃ in personali: et virtute monitionum et sententiarum faciunt desistere dñm temporalem a cognitione cause post huiusmodi appellationem. quod nisi fecerit excõmunicatur et trahit ad emendam. Ex quib⁹ tẽporalis iurisdictio impeditur et rex amittit ressortum suũ: quia nullus appellat ab officiali prelatorum ad curiam regiam.

Clericus.ccx.cap.

Si in curia temporali prelatorum vel subditorum suorum fiat processus/aut detur iudicium temporale et super hmõi processu appellatio ordinaria emittat aut ratiõe falsi iudicij vel alias: debet talis appellatio ordinaria remitti ad examen sui iudicis temporalis. Sed si laicus non per viam appellationis ordinarie: sed quia magis eligit curiam ecclesiasticã q̃ temporalem sicut de iure licitũ est: tunc nullum incõueniens sequeretur si officialis ad quẽ veniret talis cognitio tanq̃ officialis et iudex ordinarius cognitionem haberet. Et sic in Remenci et Laudunẽci et multis alijs Regni francie ecclesijs obseruatur.

Miles.ccxi.cap.

V Idem⁹ q̄ si aliqs laycus in villa regis faciat arrestari suum debitorem laycum per iudicem secularem loci: si arrestatus appellet illos qui arrestant eum vel faciunt arrestari. officiales volunt habere talem cognitionem e si aliquid attemptetur contra appellationem ipsi nituntur exigere et leuare emendam a iusticia sicut ab ipso cui factum fuerat arrestum. Et si gētes regie compellant eos ad desistendum ipsi excommunicant eas.

¶ Clericus. ccxxij. cap.

Dico q̄ si talia fierent sicut in isto continetur nisi aliq̄ ecclesie de consuetudine hoc haberent que consuetudo est obseruanda maxime vbi tale fieret sub saluo conductu curie z sine fraude. Et q̄ arrestatus non esset clericus prelati nollent talia sustinere.

¶ Miles. ccxxiij. cap.

NOnnulli p̄lati habent magnā multitudinē officialiū quos vocant prepositos clericorū quiquidem officiales faciūt cōmuniter citationes viua voce contra quascunq̄ personas i dominio regis z alibi sine cōmissione: licet in qualibet diocesi debeat esse vna sola sedes vbi cognoscatur de causis z ex hoc accidit pluries q̄ multe persone coram eis sine causa citantur ad finem q̄ redimāt se de magna pecunie q̄titate quod est in magno p̄iudicio regis z subditorum ac iurisdictionis tēporalis eorūdem.

¶ Clericus. ccxxiiij. cap.

TAm de iure q̄ de cōsuetudine legitime p̄scriptis p̄latus in quacūq̄ p̄te diocesis sue potest habere p̄positos z alias personas ad iurisdictionem ecclesiasticam exercendā: siue sit in citationib⁹ siue in captionibus p̄sonarū ecclesiasticarum vel cognitione causarū q̄ ad forū ecclesie p̄tinent: z pōt p̄latus talibus illā q̄ sibi videtur cōcedere potestatē: quare si tales iuxta concessionē eis factā citationes faciunt aut personas ecclesiasticas capiunt delinquentes: siue cognitione causarum seu aliquocunq̄ modo ecclesiasticam iurisdictionem exercerent nulla fit iniuria: quēadmodū enim dn̄s temporalis vbicunq̄ in terra sua potest habere gentes z iusticiarios suos. Et eadem ratione iudex spiritualis. Sed si tales cōmissarij abusi fuerint in aliquo seu etiam de presenti abutantur parati erunt p̄lati tales abusus corrigere z apponere remedium opportunū. vel si alicubi sit talium cōmissariorū nimia multitudo ipsi de sufficienti numero p̄uidebunt. Ceterum si tales cōmissarij iuxta potestatem sibi cōmissam arrestauerunt in casu sibi licito z permisso bona mobilia clericorū sequunt̄ possidentis p̄sonam tam de iure q̄ de cōmuni consuetudine. Et hoc etiam in statutis regū francie plenius cōtinetur. Et per hoc etiā infertur q̄ sine preiudicio iurisdictionis secularis officiales p̄latorū seu eorum deputati possunt sigillare domos clericorū i villis regis z aliorū dominorum temporalium.

¶ Miles. ccxxv. cap.

Excedunt prelati z eorum officiales: quia compellūt personas laycas ad dandum assecuramentum clericis eorum in curia ecclesiastica.

¶ Clericus. ccxxvi.

Excedunt p̄lati in iusticia z dominio regis z subditorū suorum faciunt fieri inuentaria de bonis decedentium laycorum.

¶ Miles. ccxxvij. cap.

DE iure z consuetudine cleric⁹ potest malefactorem suū vel aliū a quo verisimiliter dubitat sibi iniuriam irrogari coram iudice ecclesiastico conuenire: q̄z vbi per talem cōmitteretur maleficium in personā clerici etiam tanq̄ de sacrilegio cognosceret super maleficio memorato. ergo fortiori ratiōe pōt p̄uidere dādo assecu

ramenta ne maleficia cōmittant maxime in ecclesiis vbi de cōsuetudine hoc habetur. Si autē hoc esset inter duos laycos deberet consuetudo obseruari: q etiam concordat in hoc cum iure communi: per quod ecclesiastici iudices debent pacem apponere cum melius sit ante tp̄us peccati puidere: q̄ culpā post exitū vindicare. l. fi. C. in quibus cau. resti. in teg. non est necessaria: ad qd faciunt extra de treu. ꝛ pace per totum.

Clericus. ccxviii.

Pater ex institutionibus sanctorum patrū: nec nō imperatorum et regū: q quilibet platus in sua diocesi est executor legitim⁹ testamentorum: maxime elapso certo termino in iure expresso. l. nulli. C. de epi. et cle. ꝛ extra de testa. c. tua ꝛ. c. nos quidē. Unde si contigent q executio testamenti venerit ad platū non est inconueniens si ex quo ad eum pertineret p̄cipale: pertineat ꝛ bonorum accessorium siue sit in inuentariis siue in aliis spiritualibus faciēdum in locis vbi sic de consuetudine obseruatur: alias enim non potest fieri legitime executio testamenti.

Miles. ccxix. capi.

Item officiales nituntur cognoscere de actionibus ypothecariis, que sunt reales vel saltem mixte.

Clericus. ccxx. capm.

Ad hoc respondeo q si ypothecarie procedunt ex cōtractu vbi fit iuramentum: vel fidei interpositio: ꝛ inde fiat directe petitio super re obligata: talis petitio esset potius personalis q̄ realis. Et in hoc casu nulla fieret iniuria q̄tū ad ypothecarias que sunt mere reales: et debet consuetudo seruari: quod si nulla fuerit cōsuetudo tunc ius scriptum est in talibus imitandum et approbandum facit. C. de prescrip. xxx. vl. xl. anno. l. cū notissimi. extra. de iureiuran. c. si vero.

Miles. ccxxi.

Preter ea excedunt prelati qui nituntur habere cognitionem psonarum laycarum commorātium in domibus vel leprosariis villarum regis ꝛ subditorum suorum: vel extra villas p̄dictas. licet: domino regi vel eius subditis memoratis ptineat cognitio eusdem. Et dāt dicti prelati vel eorū officiales monitiones cū magnis penis pecuniariis ꝛ sententiarū excommunicationis: q null⁹ trahat dictas personas laycas ad aliā curiā q̄ ad curiā platorum.

Clericus. ccxxii. capm.

Si tales persone sint perpetuo deuote hospitaliū seu domorum hmōi: sic q facte sint de foro ecclesie tunc talium cognitio pertinet ad prelatos. de aliis vero qui non essent talis conditionis: nisi priuilegiū seu consuetudo aliud daret ecclesiis: p̄lati nollent nec etiam possent de talib⁹ cognitionem assumere.

Miles. ccxxiii. ca.

Quid plura nunq̄d prelati de die in diem nituntur iurisdictionē secularem penitus eneruare. Nam ad finem q iurisdictio ecclesiastica augmentetur prelati faciunt magnam multitudinem tonsurari pueros illiteratos seruorum filios et etiam cōiugatos: necnon de illegitimo matrimonio procreatos: quod est etiam cōtra eorum constituciones canonicas per quod eorum ministerium vilipenditur.

Clericus. ccxxiiii.

Quanto plures fuerint in seruitio dei constituti tanto melius poterit diuinum seruicium celebrari. Et bene cauebunt sibi prelati domino concedēte q non conferent personis insufficiētibus vel indignis. Nullus enim prelatus bone ɔsciencie faceret ea que in predicto articulo continentur. Et non dubium q super huiusmodi tonsuris conferendis domini temporales plures requestas cōsueuerunt facere ꝛ iportunas.

Miles. ccxxv. ca.

Excedunt prelatiunam faciunt gagiari et compelli per suos prepositos clericos mulieres viduas et nituntur habere cognitionem earum: necnon cognitionem puellarum sibi applicare bona earum quando moriuntur pupilli. sicut de maioribus etate quando decedunt abintestato: quorum quidem cognitio pertinet ad regem: quia tales persone et bona earum sunt sub salua gardia regis.

Clericus.ccxxvi.

Tam de iure diuino quam humano gardia talium miserabilium personarum quantum ad violentias et saisinas pertinent ad ecclesiam: et sic etiam de consuetudine obseruatur in ecclesijs gallicanis quantum ad bona intestatorum et pupillorum. Dico quod illis ecclesijs vbi esset super hoc consuetudo specialis: deberet consuetudo obseruari. vbi autem nulla esset consuetudo quantum tangeret petitionem in cognitionis ecclesia nollet nec deberet se intromittere: nisi haberet hoc ex priuilegio aut consuetudine speciali: ad hoc facit. xxiij. q. iij. c. si quis de penitentibus extra de foro compe. c. exte nore.

Miles ccxxvij. ca.

Item excedunt prelati cum faciunt capi per prepositos suos in dominio regis et alibi iuris ordine non seruato plures personas laycas imponendo eis quod in aliquo casu commiserint aliqua contra fidem: et faciunt eas poni et detineri in carcere suo cum tamen domino regi talium personarum captio et detentio debeat pertinere: donec super facto predicto predicte persone antea fuerint de crimine conuicte.

Clericus.ccxxviij. cap.

Ubi layco tale crimen maliciose imponeretur prout in articulo predicto continetur hoc esset detestabile. sed vbi aliquis habetur suspectus super articulis fidei ad ecclesiam in hoc casu debet cognitio pertinere: et per consequens ad inquisitionem et ad alios processus faciendos oportet iudicem ecclesiasticum esse de persona saisitum: et lata sententia contra eum debet expediri brachio seculari. quare in hijs nulla iniuria irrogatur maxime in locis vbi sic de consuetudine obseruatur a tanto tempore quod in contrarium memoria hominum non existit.

Miles. ccxxix. ca.

Item prelati vel eorum officiales currunt iurisdictiones suas per villas regias: licet extra sedem suam non debeant sedere pro tribunali seu iurisdictionem aliquam exercere.

Clericus. ccxxx. ca.

Prelati possunt habere in quacunque parte diocesis sue cathedram et pro tribunali sedere: tam de iure scripto quam de consuetudine secundum quod superius est ostensum. quare nulli fit iniuria: nam iure suo vtuntur.

Miles. ccxxxj. ca.

Cum prelati vel eorum officiales faciunt moneri prepositos iusticiarios seu seruientes regios super aliquo faciendo per eos faciunt in suis monitionibus magnam pecunie quantitatem apponi applicandam prelatis nisi fiat et compleatur quod eisdem iniungitur: et cum hoc penam sententie excommunicationis ibidem apponunt quod est in preiudicium regis et subditorum.

Clericus. ccxxxij. ca.

Licitum est eis tales penas imponere tam de iure quam de consuetudine. quia ex quo licet sententiam excommunicationis proferre que est maior: nam non est in ecclesia dei maior pena quam excommunicationis: licebit penam pecuniariam que est minor. Preterea ex quo tali iudici ecclesiastico subditi existunt et sic est eorum ordinarius iudex ipse potest in tali casu penam pecuniariam vel aliam secundum quod sibi videbitur expedire apponere. et ad hoc concordant iura diuina pariter et humana. Deus enim aliquando tales penas infligebat. leuitici. iij. c. et v. c. exodi. xxiij. q. v. c. prodest

extra de pe. c. licet. et c. fin. xxiij. q. v. c. si vos. xxvij. q. iiij. c. quisquis. et c. siquis in ...

℄ Miles. cccxxxiij. ca.

Excedunt prelati vel eorum officiales. nam cum in curijs suis contra aliquam personam procedunt: dum deficiunt sibi testes et faciunt plures personas laycas ad ferendum testimoniu in curijs suis euocari: et sint burgenses seu cuiuscunque conditionis existant: et tamen pro expensis eisdem nichil volunt ministrare: quod si vocati non venerint illa die excommunicantur.

℄ Clericus. cccxxxiiij. ca.

Tales sic vocati tenentur venire. alias possunt excommunicari et iuste quia veritatem celare peccatum est. c. f. de crimine falsi eis tamen debent expense ministrari: saluis consuetudinibus specialibus vbi proceditur contra suspectos in fide vel alijs casibus specialibus vel nisi aliud de consuetudine obseruetur.

℄ Miles. cccxxxv. ca.

Item excedunt prelati quia si aliquis malefactor capiatur per aliquem iusticiarium regium saisitus de furto: et ille cuius est res furtiua veniat coram gentibus regijs et probet rem furatam esse suam: et propter hoc expediatur eidem per gentes regias. sicut post facto dicant prelati vel eorum officiales malefactorem esse clericum: episcopi faciunt compelli per monitiones et citationes suas predictas gentes regias ad restituendum eis rem furtiuam antedictam: quod nisi fecerint excommunicantur.

℄ Clericus. cccxxxvj. ca.

Cum solum ad ecclesiam pertineat cognitio de criminibus clericorum: layci non possunt nec debent se intromittere de rebus furatis per eos: quia illi pertinet accessorium ad quem spectat principale. alias enim layci indirecte haberent cognitionem clericorum et multi possent fingere notorium quod non est: et ad hoc extra de dona. post. c. prudentia de regu. iuris. c. cum principale.

℄ Miles. cccxxxvij. ca.

Excedunt officiales. Nam si contingat quod gentes regie capiant aliquem malefactorem pro certo crimine per eundem perpetrato: si idem malefactor dicat se clericum licet tonsuram non defferat nec habitum clericalem: officiales prelatorum faciunt incontinenti capientes et detinentes compelli per excommunicationis sententiam ad restituendum sibi malefactorem predictum tanquam clericum suum.

℄ Clericus. cccxxxviij. ca.

Tales clerici non coniugati pro eo quod non defferunt tonsuram vel habitum clerico congruentem non amittunt priuilegium clericale. vnde si sit notum iudici ecclesiastico talem esse clericum vel fama sit super hoc idem iudex sine cuiusquam iniuria potest ad restitutionem talis clerici compellere iudicem secularem. Sed si dubium esset talem esse clericum vel non esse: et captus fuerit in habitu laycali: ad ecclesiam pertinet cognitio: et detentio ad iudicem secularem: secundum quod iura apperte dicunt extra de sen. exco. c. si iudex li. vj. C. de tabu. l. fi. de aqueduc. l. vlt. lib. xj.

℄ Miles. cccxxxix. ca.

Si gentes regie vel alij iustitiarij seculares ceperint aliquem malefactorem latronem vel homicidam qui tonsuram defferat clericalem eumque restituant dictis prelatis: idem malefactor postmodum satis cito expeditur: licet cognouerit factum suum: et licet aliqui layci qui cum eo fuerint socij in maleficio propter hoc fuerit iusticiatiet executati: et eum accusauerint de maleficio memorato: itaque malefactores ad maleficia perpetranda facilius inclinantur.

℄ Clericus. cccxl. ca.

Dico quod si maleficia eis imposita notoria essent per confessionem vel alias: et remanerent impunita malum esset: sed communiter accidit quod cum layci capiunt

aliquē clericum licet non sit eis licitum de iure: tamen postq̄ iudici ecclesiastico reddunt de nullo maleficio dictum iudicem ecclesiasticū īformant: ꝓpter quod causam rationabilem detentionis repta iudex ecclesiasticus: et tunc non potest talem sine metu excommunicationis detinere.

¶ Miles.ccxli.cap.

Tem si quis dolendo ꝓponat ꝛ dicat coram officiali alicuius prelati se pluribus bonis mobilibus spoliatum fuisse: officialis incontinenti dabit monitionem cōtra illū per quē dixerit se spoliatuꝫ ꝛ virtute monitionis hm̄oi per aliquē de prepositis clericorum monebitur q̄ restituat contenta in monitione p̄fata. Aut q̄ iuret vtrū spoliauerit conquerentem de hijs de quibus est conquestus. Et si iurare renuat coram preposito antedicto: idē prepositus incontinenti monitionem sigillat ꝛ excōmunicat illū qui iurare noluit: nec poterit absolui postea donec satisfecerit de omnibus in monitione contentis de quibus conquerens se prius dixerat spoliatum.

¶ Clericus.cc.xlij.cap.

Ales monitiones non concedunt cōmuniter iudices ecclesiastici nisi sup factis notorijs: vł in casu vbi illi cōtra quos tales monitiones dantur essent super aliquo crimine difamati. Unde quotiens iudices memorati aut eorum commissarij talibus sic diffamatis iniūgunt q̄ satisfaciant aut veniant se per iuramentum coram eis super īpositis maleficijs purgaturi: et ipsi non obediunt iudicibus aut eorū commissarijs in predictis nec allegant causam rationabilem quare ad hoc minime teneantur: tales sunt de iure ꝛ ratione cōuicti quare nulla fit iniuria: sed in causa spoliationis debet iuramento actoris fides plenarie adhiberi.

¶ Miles.ccxliij.cap.

Item excedunt prelati: q2 si aliqs detinetur ꝓ delicto suo captus in curia alicuius iudicis secularis: licet captus sit seu fuerit ī habitu laicali. ꝛ sine tonsura ꝛ q̄ gesserit se antea per totam vitā tanq̄ laicus: ꝓ eo solum aduoabit se ꝓ clerico: quia meliorem expeditionē habebit super delicto suo ꝑ dictos officiales q̄ iudices seculares. Et q2 delictum suum remanebit impunituꝫ dicti officiales faciunt moneri iudicem secularem. vt malefactorē cito eis restituat atq̄ reddat: alioquin cessabitur incontinenti a diuinis per totam villā vbi sic captus detinebitur. Et ꝓ euitandis periculis que venirent vel venire possent ratione dicti cessus: oportet q̄ ijdem iudices reddant malefactorem in p̄iudicium iurisdictionis temporalis ꝛ specialiter iurisdictionis regis ad quē cognitio posset venire in casu ressorti.

¶ Clericus.ccxliiij.cap.

Lerici non coniugati licet habitū vel tonsuram clericō congruentes non deferant non amittunt priuilegiū clericale. c. si iudex laycus cum ibi notatis extra. de sententia excommunicationis. lib. vi.

¶ Miles.ccxlv.cap.

Uādo aliquis malefactor redditur iudici ecclesiastico ꝑ iudices sc̄lares tanq̄ clericus: amici malefactoris veniūt ad officiales p̄latorum ꝛ concordant cum eis pro certa pecunie q̄titate: et sic dicti officiales expediūt malefactores sine punitione delictorum: licet notoria sint ꝛ postea peiora cōmittunt prioribus malefactores ante dicti.

¶ Clericus.ccxlvi.cap.

Bi maleficiuꝫ esset notorium vel manifestum ꝛ tale vel tantum ꝓpter qđ ꝑpetua penitentia ei deberet imponi: nō esset rationabile q̄ pena pecuniaria tale maleficium

per transiret: sed nullum est inconueniens: si iusta de causa dicti officiales penam corporis in penam pecuniariã cõuertunt: q2 hoc volunt iura tam canonica q̃ ciuilia.

¶ Miles.ccxlvii.cap.

Reterea quãdo clerici coniugati mercatores vel alij cuiuscunq3 officij vel ministerij existant trahuntur in causam corã iudice seculari p aliquo delicto: ipsi clerici impetrant ab officiali quandã monitionem z adducunt secum quẽdam p̃sbyterum per quẽ faciunt moneri iudicem secularẽ sub penis cẽtũ librarũ z excõmunicationis: ne curie cognitionem teneat de talib9 clericis memoratis z ne molestẽt eos in corpore vel in bonis. Et si dict9 iudex postea detinuerit eos: cessabitur ibidem incontinenti a celebratione diuinorum: licet hoc p̃o facto mercaturarum suarum existat.

¶ Clericus.ccxlviij.cap.

Si clerici cõiugati deferunt tonsuram z vestes clerico congruentes z in tali habitu capiant per iudicem secularem: tam de iure diuino q̃ humano z consuetudine notorie p̃scripta tales clerici q̃tum ad delicta sunt de foro ecclesie: z officiales nullam faciunt iniuriã dñis temporalibus si cõpellunt eos p sententiã excõmunicatiõis ad desistẽdum a cognitione talium delictoꝝ: licet delictũ fuerit cõmissum circa mercaturam: q2 quocunq3 modo delinquat: pertinet ad prelatos cognitio.

¶ Miles.ccxlix.cap.

Ecedunt officiales citationes cõcedentes sine numero cõtra p̃sonas laycas ad cõparendũ p̃sonaliter corã eis ad assecurandum personas taliter icognitas. Et si cognite sint in citatione continetur q᷑ ille qui citatus est moneatur sub magna pena ne illũ q̃ sic citari fecit cum pendente citatione trahat corã iudice seculari.

¶ Clericus.ccl.cap.

Si tale quid fieret ad requestã layci cõtra laycũ: maxime vbi ecclesia hoc haberet ex consuetudine spaciali: nulla fieret iniuria si ecclesia p̃hiberet etiam sub pena ne pendente citatione faceret eum corã alio iudice conueniri: q2 posset alias magnũ scandalum exoriri.

¶ Miles.ccli.cap.

Tem cum quis excõmunicatus est in aliquo loco: dicti officiales dant citationes personales super participantibus: z faciunt citari totam patriam ad vnã vel duas leucas circũquaq3 z tales citantur qui non nouerunt excõmunicatum. Unde.xl.lx.lxxx.vel cẽtũ persone vocãtur purgaturi se super participatione p̃dicta. Et ex hoc sequitur q᷑ pbi homines z anti qui redimunt se de duobus solidis vel pluribus: p euitandis laboribus z expẽsis. Et multe vinee z terre dimittuntur inculte z plures boni homines loca p̃pria dimiserunt.

¶ Clericus.cclij.cap.

Non est intẽtionis p̃latoꝝ q᷑ ea q̃ continentur in articulo p̃dicto debeant sustineri: nec credunt q᷑ eorum officiales illo modo p̃cedant: maxime q2 aliqui p̃lati in suis diocesibus statuta ediderunt per que talia fieri p̃hibentur. et alij qui nondũ hoc fecerunt salubriter super hijs erunt parati p tempore p̃uidere. tamen de iure participatio cum excõmunicatis absq3 tamẽ populi iniusto grauamine: potest p̃hiberi per iudices ecclesiasticos z puniri.

¶ Miles.ccliij.cap.

Icti officiales imponunt personis fame laudabilis z honeste conuersationis q᷑ sunt vsurarij z sic eos cũ dictis officialibus concordare oportet pro euitandis eorum infamia z labore.

¶ Clericus.ccliiij.cap.

Si officiales alias secundū formā iuris in hijs pcederent: maxime vbi persona contra quā pcederetur nō esset diffamata: nullus prelatus vellet quoquomō talia sustinere. z si qs in speciali vellet conqueri super isto. ipsi plati erunt parati quod male actum est facere iuste z debite emendari.

¶ Miles.cclv.cap.

Preterea dicti officiales faciunt citari aliquē pbum hominem coniugatum et z imponūt ei q adulterat⁹ est cum aliqua muliere. et similiter mulierem aliquā cōiugatā: imponendo sibi q adulterata est cuz alio viro in perpetuam infamiā odiū z opprobrium ipsorum coniugum: z cuz hoc extortionem pecuniarum recipiunt ab eisdē.

¶ Clericus.cclvi.cap.

Fateor q nunq̄ talia fieri debent nisi super factis notorijs vl' manifestis aut vbi tales contra quos pcedit' eēnt publice diffamati seu in alijs casibus a iure permissis.

¶ Miles.cclvij.cap.

Grauamina q̄ capitula siue abbates pores hospitalarij z alie psōe ecclesiastice regni francie faciunt contra populuz: talia sunt: qz faciunt citari plures burgenses z alios in plurib⁹ locis z diuersis per puilegia i qb⁹ q̄ plurimū damnificatur popul⁹: et grauabitur imposterum nisi remedium apponatur.

¶ Clericus.cclviij.

Displicet platis si religiosi p̄dicti faciunt aliquid indebitum vel iniustum: z libenter apponerent remedium in subditis suis: quilibet put ad eum pertinebit.

¶ Miles.cclix.cap.

Iudices ecclesiastici in quocunq; casu nituntūtur habere cognitionem iniuriarum: siue in factis siue i verbis cōmissa sit iniuria clericis: necnon z vxores clericorum. Licet sint mercatores z eorum mulieres similiter mercatrices. Et si aliquando tales clericorum cōiuges per iudices laycorum capiant': officiales faciunt cessum apponi.

¶ Clericus.cclx.cap.

In locis vbi de consuetudine spāli vxor clerici esset de foro ecclesie: qz ad hoc etiam iura imperialia concordāt nulla fieret iniuria si cognitio talium mulierū retineretur' etiam q̄tū ad cognitionem iniuriarum inter laycos: qz emende iniuriarum petunt' per viam actionis generalis. Et ad hec pbanda facit.ff.de iurisdi.om.iu di.l.penul.C.de insti.l.vlti.ff ad muni.l.ea.C.de epi.z cle.l.ij.

¶ Miles.cclxi.cap.

Iudices ecclesiastici volunt habere cognitionem bonorum tam mobilium q̄ immobilium viduarū. Et si contingat q aliqua vidua mercatrix in villa regis per viam arresti aliquā personam laycam coram iudice seculari faciat conueniri: z iam tamdiu sit in causa pcessum q psona layca fuerit per sententiam iudicis in petitione vidue condemnata: si veniat ad noticiā iudicis ecclesiastici q vidua ipsa in aliena curia suum conueniat debitorē: ipse iudex trahit ipsam ad emendam: z compellit eam per monitiones z sententias Et hoc in regno francie maxime solet contingere.

¶ Clericus.cclxij. cap.

Prelati nunq̄ intendūt [illegible] articulum put pponitur [illegible] nere: qz istud est irrationabile nisi de consuetudine spāli aut puilegio fuisset aliquibus ecclesijs illud ius acquisitum.

¶ Miles.cclxiij.cap.

Item plures habitatores diocesum dictorum platorū vocant alter alteruz ad curiam officialis et ex quadam appellatione vel agia nituntur officiales de talibus appella-

tionibus cognoscere in preiudicium regis et subditorum.

¶ Clericus.cclxiiii.cap.

SI in curia temporali platorum fiat processus: et super hmôi pcessu vel iudicio appellatio ordinaria aut ratione falsi iudicii vel alias sequeretur: debet talis appellatio remitti ad examen sui iudicis temporalis. sed si laycus non per viã appellationis ordinarie: sed qz magis eligit curiã ecclesiasticam q̃ secularem: tunc nullum incõueniens sequeretur si officialis ad quẽ veniret: cognitionem reciperet: et sic de iure et consuetudine obseruatur.

¶ Miles.cclxv.cap.

ITem si quis in p̃senti briga vbi sanguinis effusio facta fuerit capiatur per aliquẽ iudicem secularem p puniendo: si laycus sit vel si clericus: et restituatur iudici ecclesiastico si taliter captus appellet ad curiam. officialis de hiis nititur habere cognitionem: etiam de layco sicut de clerico. Et cum hoc etiam nititur emendam exigere a iudice seculari qui p̃dictam fecit captionem. Et si talia sic permittantur nunq̃ malefactores caperentur: quia incõtinẽti appellarent et postea fugerẽt: et per consequens maleficia remanerent impunita.

¶ Clericus.cclxvi.cap.

VBi layci capiuntur in tali fraganti delicto: tales appellationes de quibus in p̃dicto articulo fit mẽtio nõ essent ab ecclesia admittende: nisi in aliquibus ecclesiis ex priuilegio vel ex consuetudine aliud esset ius acquisitum. Sed si in delicto hmôi clericus caperetur per iusticiam secularem officiales possunt imo debent contra iusticiam secularem procedere: alias enim priuilegium ecclesiasticum perderetur. Nec possunt etiam tales captiones fieri absq3 metu excommunicationis a canone pp̃ter hoc incurrende.

¶ Miles.cclxvii.

ITem si iudices ecclesiastici faciũt citari plures personas ex officio: non admittuntur per procuratorẽ. Et si ad diem sibi assignatam accedant: imponitur eis q sunt vsurarii: et nisi respõdeant ad voluntatem pmotorum i carcere detruduntur: licet sint puri layci et innocentes.

¶ Clericus.cclxviii.cap.

QUando laycus est super vsura publice diffamatus: officialis potest et debet cõtra talem ad inquisitionem pcedere. Et si requisitus coram dicto officiali contumaciter neglexerit respondere: ad arrestum corporis potest pcedere contra ipsum. Sed post responsionem factam: debet fieri recredentia corporis: nisi alia causa subsit rationabilis propter quã debeat artius detineri.

¶ Miles.cclxix.cap.

OFficiales p seruientes suos faciũt capi clericos absq3 hoc q iusticiam loci faciãt super hoc requiri. Et si super hoc impediantur per aliquos: ipsi compellunt eos per sẽtentiam excõmunicationis ad desistendum ab impedimento p̃dicto.

¶ Clericus.cclxx.cap.

DE iure diuino et humano licitum est prelatis et eorũ iudicibus capere clericos suos vbicunq3. qz secundũ quod superius fuit dictum non est dare locum. vbi non sit iurisdictio spiritualis. Unde talis captio clericorum que est spiritualis: est de foro ecclesie. potest ergo et debet fieri per iudicem ecclesiasticum: et non per alium quẽcunq3. Et nisi ita fieret: maleficia clericorum sepe remanerent impunita cum per laycos non possent puniri absq3 sententia excommunicationis a canone propter hoc incurrenda.

¶ Miles.cclxxi.cap.

Quocies aliqui iudices temporales capiūt aliquē qui postea reperit et redditur tanq̄ clericus iudici suo ecclesiastico sine difficultate quacūq̄: nichillominus dicti officiales faciūt dictos iudices excōmunicatos a canone iudicari.

Clericus.cclxxij.capi.

Uilli dño vl' iudici seculari licitū est in quocunq̄ casu clericos capere: quare si tales clericos capiētes declarant p iudicē ecclesiasticū sententiā canonis incurrisse: nulla fit iniuria. Et contra illos ē grauius pcedēdū qui clericos & p̄sbiteros capiunt indifferēter & maliciose: ac in dei contumeliam & contemptū.

Miles.cclxxiij.capi.

Item excedūt p̄lati qui aliq̄n criminosis tonsuras conferūt quādo veniunt ad eos metu intrusionis carceris & punitionis alicuius delicti quod antea pperrauerant.

Clericus.cclxxiiij.capi.

Si ita ficret put in articulo ptinet nō esset vtiq̄ sustinēdū: tñ in quacūq̄ etate potest p̄latus psonis litteratis ol fraude: & alio canonico impedimēto cessantibus tonsuras conferre.

Miles.cclxxv.capi.

Item si contingat q̄ aliqs homo regis vel alterius cuiuscūq̄ excōmunicatus existat: & velit facere se absolui gētes platorum exigēt ab eo emēdā ad arbitriū eorūdē: et aliem & a deo excessiuā: q̄ plures excōicati cū non habeant vnde soluāt in excōicatiōe decedunt. et si signa in eis pnie apparuerunt: qd ē ptra iura canōica: cū extra posse nullus obliget: et gratis deberēt absolui si non habeant vnde soluant scd̄z doctores in.c. odoard9 de soluti. regla. peccatum. de regulis iuris. libro sexto.

Clericus.cclxxvj.capi.

Item sententia excōicationis fert ppt mortale pctm̄. Et sic oportet excōicato si petat absolui q̄ imponatur pena & penitētia pro peccato: q2 nō remittit peccatū nisi deo & ecclesie fiat cō digna satisfactio. vnde anteq̄ talis excōicatus mereatur absolui oportet q̄ satisfaciat aut pena corporali aut pecuniaria. Et sic in foro penitētie obseruatur specialiter i quibusdā locis vbi sunt pene taxate. Et sic equo aio excōmunicationē sustineant q̄uis impotens ad soluēdū: tñ medicinalis est ei.

Miles.cclxxvij.capi.

Postq̄ inter duas ptes ad inuicem contēdētes mota est sup possessione alicuius rei immobilis controuersia: et res ptētiosa posita est ad manum regis p aliquē seruientem regium: iudices ecclesie nitunt monere seruiētē pdictū ne turbet alteram ptium in possessione predicta: quod si fecerit episcopi excommunicant eum.

Clericus.cclxxviij.cpm.

Ad hoc respondeo q̄ si duo laici ad inuicē cōtenderēt & hoc fieret sine fraude et non pro impediendo iurisdictionē ecclesiasticam: prelati iniuste agerēt quod in articulo predicto continetur: nisi de consuetudine seu priuilegio aliquo ecclesie aliud obtinerent et vbi ambo essent clerici aut alter eorū vt superius est expressum.

Miles.cclxxix.cpm

Item si aliquis iusticiarius laicus pro certa et iniusta causa ad requestam partis apponat manum suam in rebus hereditarijs clericorum: iudices ecclesie et eorum ministri faciunt monitiones in scriptis: & monent dictum iusticiarium laicum sub pena excommunicationis et sub pena peccuniaria: vt tanq̄ memoratis manum suam amoueat, iniunguntq̄ eidem iusticiario vt alteram partium de predictis gaudere permittat alias ipsum excōmunicatum denunciant: a qua sententia absolui non potest

nisi redimat se ad arbitrium officialis predictorum: in magno preiudicio toti⁹ populi & diminutione iurisdictionis & ressorti domini nostri regis.

Clericus.cclxxx.cap.

Hereditagia clericorum sine causa rationabili aut maliciose aut pro impediendo iurisdictionē ecclesiasticam ponuntur ad manum iusticie secularis specialiter quando fit per violentiam & de facto ac sine cause cognitione. iure cōmuni nāqz spectat cognitio ad ecclesiam. alioquin layci omnem iurisdictionem clericorum vsurparent: q₃ vbi non possent clericos cōpellere: ipsi procederent ad captionem bonorū. Et sic q̄tū ad hoc priuilegium clericorum deperiret.

Miles.cclxxxi.cap.

Iudices ecclesiastici q̄ citius audiunt q̄ aliquis diues decessit vel sit in proximo decedendi ipsi mittunt litteras clausas capellano suo q̄ nullatenus ipse audeat eū in humanare lz testamentum fecerit: & ecclesiastica sacramēta receperit. Et postmodum cum amici defuncti accedunt scituri causam quare sepultura denegatur: dicti officiales asserunt q̄ idem defunctus fuerat vsurarius: vel q̄ mandata ecclesie non seruauit. Et tamē faciunt tantū corpus super terram teneri q̄ oportet amicos redimere pro magna pecunie q̄titate antequā ipsum possint facere sepeliri.

Clerius.cclxxxii.cap.

Usurario manifesto debet denegari ecclesiastica sepultura quare nullam iniuriam faciunt officiales talibus sepulturam denegando donec restituerint vel cautio sufficiens data fuerit de restituendo illud quod per talē peccatum fuerat acquisitum. sed si pro exactione habenda dūtaxat imponerēt alicui tale crimen: & propter hoc interdicerent ei sepulturam: plati ista nullomodo fieri permitterent: nisi ad eorum notitiam nō peruenirēt: nec est incōueniens vbi aliquis decedit vsurarius manifestus: si ecclesie teneatur satisfacere ratione peccati manifeste cōmissi.

Miles.cclxxxiii.cap.

Iudices ecclesiastici sibi appropriare nituntur cognitionem clericorum coniugatorum mercatorum q̄ sunt manopetarii (quorum cognitio pertinet ad iudicem secularem specialiter sub facto mercanciarū seu mercaturarū suarum) in preiudicium iurisdictionis secularis.

Clericus.cclxxxiiii.cap.

Dico q̄ si talis actio seu petitio veniret ex maleficio seu delicto: plati nollēt laycum in tali petitione turbare nisi aliquib⁹ ecclesiis ex cōsuetudine priuilegio seu cōpositiōe ius illud fuerit in cōtrario acquisitum.

Miles.cclxxxv.cap.

Iudices ecclesiastici pluries ponunt interdictū in villis regiis diuinū officiū cessare faciētes contra priuilegia q̄ a sūmis pontificibus regib⁹ frācie sunt concessa.

Clericus.cclxxxvi.cap.

Priuilegia domini regis vellent omnes plati inuiolabiliter obseruare: sed satis vellent q̄ dicta priuilegia eisdem exhiberentur cū tenore priuilegii sic fact⁹ debeat diligēter attendi. c. porro extra de priuilegio.

Miles.cclxxxvii.cap.

Ecclesiastici iudices pro custodiēda tēporalitate sua faciūt clericos balliuos & seruiētes suos & q̄n delinquūt nō possunt puniri sicut deberēt pp q̄d iusticia nō pōt obseruari.

Clericus.cclxxxviii.cap.

Licitū est platis tā de iure q̄ ratione: & etiam hoc cedit ad vtilitatem cōmunis iusticie habere suos ministres pro custodienda tēporalitate sua qui clerici melius sciunt et possunt vnicuiqz iusticiam reddere q̄ layci qui litteras non nouerunt: hoc ēē sepe ex necessitate eis incūbit: q₃ nō in=

ueniunt laycos ad hoc sufficientes qui velint corū officia assumere vel ꝓpter alias causas latentes.

¶ Miles.cclxxxix.cap.

Iudices ecclesiastici habent ꝓcuratores qui si teneant aliquē sententie excōmunicationis vinculo innodatum siue sit iusta sentētia siue iniusta ipsi faciunt monitiones fieri ꝙ nullus operetur vel faciat officium qualecūq; cum eodē: ꝓpter quod sepe terre remanent inculte in p̄iudicium rei publice.

¶ Clericus.ccxc.cap.

Ea que in articulo p̄dicto continenṫ possunt fieri iure cōmuni cum participare cum excōmunicatis sit mortale peccatum. Maxime post monitionem super hoc sibi factam. Et hic est vnus modus participationis operari vel negociari cum excōmunicato.

¶ Miles.ccxci.cap.

Officiales ecclesiastici nō pmittunt quinymo iurare faciunt omnes aduocatos curiarum suarū ꝙ nullus litigabit sine eorum licētia contra eos ꝓpter quod ius pauperū multotiens perit: nec causas regias nisi de ipsorum licentia ausi sunt iudicialiter sustinere.

¶ Clericus.ccxcij.cap.

Si talia fierent ꝓut in articulo cōtinenṫ p̄latis nō in merito displiceret. nec credunt prelati ꝙ aliquis iudex ecclesiasticus talia ꝓpetraret: nisi esset de familiari aut pensionario ꝓprio vel de alieno qui teneret eidem iudici ratione fidelitatis aut iuramenti p̄stari consueti ꝓ aliquo honore aut aliqua iusta causa.

¶ Miles.ccxciij.cap.

Preterea iura de quibus superius in pluribus: ꝛ variis articulis fit mentio sunt imp̄scriptibilia. Nam sunt iura regalia.l.comperit.C.de p̄scripti. xxx.vel.xl.anno.nec p̄nceps posset talia iura a se abdicare: cum iurauerit in coronatione sua iura regni non alienare: ꝛ alienata reuocare.c. cōstitutiones cum.c.sequen.x.di.cum ibidem notatis q̄admodum nec rex francie posset a se ressortum seu causam appellatiōis subditorum abdicare.notauit hostien.in.c. dilecti de maio. ꝛ obe. ꝙ si aliquis dominus velit terram suā subicere alieno domino admittitur contradictio hominū atq; subditorum suorum: quia interest subditoꝝ tot nō habere dominos: ꝛ etiam dominum nō mutare.ad idem.c. si. de maio.ꝛ obe.ff.de appella.l.non tantum: q꞉ quod omēs tangit: ab oībus debet approbari. Et videtur expressuꝫ ꝙ dominus sine volūtate vassalli nō trāsferat feudum in alium.in libro feudoꝝ de feu.non alie.c.imperialē. Et de hoc videtur casus expressus extra de iure iuran.c.intelligo.imo nec in casu nostro hec videretur valere consuetudo: nam consuetudo ad hoc ꝙ effectum consuetudinis habeat oportet ꝙ sit rationabilis.hec aūt nō est hmōi per quā eruitur subditus ne sit sub capite suo. ¶ Item oportet ꝙ sit p̄scripta. Sed hec non est p̄scriptibilis: q꞉ sine possessione prescriptio non ꝓcedit: nemo aūt potest in se p̄scribere obediētiam. ¶ Rursuꝫ oportet ꝙ sit inducta sciente eo qui sup hoc legem condere posset. ¶ Preterea si ecclesia allegat in talibus p̄scriptioneꝫ ꝓpter solam regis negligentiam: ꝛ hoc fieri non potest.q꞉ contra obedientiam non p̄scribitur: ꝛ faciunt notata in.c.inter vos de cōsuetudine.vbi notauit collectarius ꝙ si mille annis ordinari⁹ nō vteretur iuribus in subditum: nō ꝓpter hoc p̄uaretur: aut etiam ꝓpter resistentiā ecclesia gauisa est ista libertate ꝛ tūc fuerunt in mala fide possidentes: ꝛ sic non ꝓcedebat p̄scriptio. Insuper communiter dicunt ꝛ allegant clerici ꝙ sūt exempti a iurisdictione seculari.ergo necessario sequitur ex confessione ipsorum ꝙ aliquando fuerūt subiecti. Amplius ꝙ rex francie talia non possit in ecclesi

am alienare: nec etiã ressortũ de quo su- perius est expressum: clare ostenditur. Nam si rex francie qui dicit in regno suo verus imperator: non posset dici Augustus quasi regnum augens. Sed potius angustus: quasi regnum diminu- ens: cuius oppositum debet esse in quo- libet imperatore siue rege: saltem intẽ- tione debet regnum augere. vt in phe- mio institutionu3 z digestoz. Item rex z alia alienãdo non potest astringere suc- cessorẽ: quia par imparẽ non habet ipe- rium. ff. ad trebel. l. ille a quo. §. tempe- stiuuũ. de ele. c. innotuit. z. c. fi. extra de rescript. li. vi. ¶ Item ne turbetur offi- cium spirituale si se intromitteret de tẽ- porali iurisdictione. C. de epi. z cle. l. placet. xvi. q. i. c. placet. Hanc opinio- nem tenuit accursius glosator iuris ci- uilis in donatione facta a constantino ecclesie romane pdictis rationibus mo- tus. quam opinionem communiter se- quuntur legiste patres antiqui. Et for- tissimum est argumentum in imperato- re q non potuerit illam alienationem in siluestrum romanum pontificem face- re: qz non poterat a se iurisdictionem z ressortu3 iustum manibus populi a quo eam receperat abdicare. ff. de offi. presi- dis. l. legatus de orig. iur. l. ii. §. sed cum placuisset: sicut dicitur in tutore qui li- cet administrationẽ habeat: non tamen a se abdicat tutelam: licet actorem con- stituat: sicut dicimus de episcopo. de renuncia. c. nisi cum pridem. de transla- tiõe episcopi per totum. hijsdem ratio- nibus nec rex francie potuit tacite vel expresse tales alienationes in ecclesias facere in preiudiciu3 regni sui: nec eisdẽ rationibus posset hodie ressortum a se abdicare ipso rege manente: quia hoc est et impossibile iure diuino pariter z humano. Sicut dicitur in simili q ser- uo manente seruo: non potest tutor dari.

¶ Clericus. ccxciiij. cap.

Ante omnia pmitto q res de quibus fit sermo sunt pscripti- biles z consuetudi- dine acqsibiles. qd ratione pbatur z au- ctoritate. ratione sic priuilegium seu prescriptio z cõsuetudo tanti temporis cuius contrariũ memoria non existit paribus passibus ambulant z ideo quod põt per vnum puta per pri- uilegium cõcedi põt per aliud de aqua: coti. esti. l. hoc iure. §. ductus aque. C. de fũdi. patri. l. vlti. li. xi. c. nouit extra. de iudic. z ibi p Innocẽ. sz pstat exẽptionẽ priuilegio cõcedi ergo zc. de priuileg. c. cũ olim. Auctoritate pbatur. vt notatur p Innocẽ. c. cum non liceat. de pscripti. Et per hostiẽ. eo. tit. c. cum ex officio. Cum ergo dicit q oportet q consuetu- do sit rationabilis concedo: z cum sub- ditur hec non est hmõi nego: non enim est irrationabile quod est priuilegio cõ- cessibile. vt. C. de priuileg. scolar. l. ij. sed hoc est concessibile. ergo non est ir- rationabile. Et cum vltra subditur q hoc non potest prescribi. quia nec possi- deri ergo zc. Nego quia libertatem be- ne quis possidet in se ipso. C. de pscri- ptione que pro liber. vel contra i rubro z in nigro. ff. de liber. causa l. liberis §. vltimo. Et hanc non pscribit sibi ipsi: sed alteri puta ecclesie romane argumẽ- tum expressum. ff. de statu seruo. l. ser- uus cõmunis: ergo ecclesie particula- res contra regem francie seu alios pn- cipes temporales in se alteri q ecclesie romane pscribere libertatem non pos- sunt. Preterea cum subditur q necessa- ria est scientia eius q potest sup hoc le- gem cõdere: respondetur q non est verũ in inductione ois consuetudinis. notat iiij. di. c. in istis. Et qñ dicit q requirit scientia eius q põt legem pdere. hz locus in ea cõsuetudine que expresse contra- dicit legi arg. ff. de colla. bo. l. illi. l. fi. Hec aut nõ cõtradicit legi p quã inducitur

ꝙ aliqua ecclesia sit a iurisdictione secu
lari exempta: ⁊ sic romane ecclesie sub=
dita. Est enim valde irrationabile vt il=
luc vnde exeunt fulmina reuertantur:
romane enim ecclesie omnis ecclesia im=
mediate subest. q2 vniuersalis cura om=
nium commissa fuit Petro. ij. q. vij. c.
puto. Et hoc expresse notauit Johan.
monach. de elec. c. si eo tempore. lib. vj.
Et per. eũ nichil de nouo acquiritur licȝ
alius excludatur. vt notatur. xvj. q. iij. c.
volumus. quod ergo dicitur in. c. cũ ex
officij et. c. cum non liceat quod contra
obedientiam non prescribitur/ verum ẽ
per subditum remanentem subditum:
sed si dicat se sibi respectu huius liber=
tatem ꝓstituisse: et alteri subiectionem in
se nequaꝙ̃ est proibita: sed concessa. vt
est probatum supra. Sicut dicimus ꝙ
summus pontifex non potest cum mo=
naco dispensare ꝙ habeat ꝓprium: sed
potest facere de monacho nõ monachũ:
vt statu mutato incipit habere propri=
um. extra de statu monachorum. c. cum
ad monasteriuȝ in fi. Sic dico in pro=
posito ꝙ subdit⁹ manens subditus non
potest prescribere contra obedientiam:
quia ex hoc resultaret quedam implica=
tio cõtradictionis: scȝ ꝙ esset subditus
et non subditus contra legẽ. ff. de libe.
causa. l. cum duobus. rursum cum dici=
tur ꝙ aut ecclesia allegabat negligenti=
am regis: et hoc fieri nõ potest: aut pro=
pter resistentiaȝ ⁊ tunc ecclesia possidet
cum mala fide: ⁊ sic non procedit. respõ
detur ⁊ concedo primũ ꝙ per solam ne=
gligentiam non prescriberet ecclesia li=
bertatem sibiipsi contra regem ꝑ ratio=
nes tactas: sȝ bene alteri scȝ romane: se=
cundum quod superius est expressum.
¶ Secunduȝ autẽ simpliciter non cõ=
cedo scȝ ꝙ resistẽtia prescriptionẽ impe
diat ymo inducit vt. ff. de seruit. vrba.
predi. l. hoc aũt extra de verbo. signifi.
c. abbtem. ⁊ ibi notatur: nec de necessita
te sequitur talẽ resistentiam mala fides
extra de iure patro. c. cura: Presertim
in tanti temporis prescriptione seu pos=
sione cuius contrarij memoria nõ existit ⁊
vbi bona fides presumitur: vt notauit
Innocen. extra de inintegrum restitu.
c. cum venissent. ¶ Ad aliud vero di=
citur ꝙ clerici dicunt se exemptos a iu=
risdictione seculari: ergo aliquando sub
fuerunt. respondetur ꝙ ista ratio est om
nino impertinens non enim queritur an
subfuerint: sed an subsint de presenti.
Nec obstat quod per hoc consitentur se
subditos: quia exemptio presuponit sub
iectionem: ⁊ proponens non videtur ali
quid de intentione aduersarij fateri re=
gula iuris exceptionẽ. extra de regulis
iuris li. vj. l. nõ vtiꝙ̃. ff. de excep. ¶ Pre
terea attendẽdum est ꝙ duplex est exce=
ptio. vna que tollit vinculum contractꝰ
⁊ ita procedit argumentum. alia que im
pedit contrahendum. ff. de verbo. obli.
l. decem. Et hoc modo argumentuȝ nõ
procedit. Et ita loquitur extra. de priui
legi. c. ex pte. ibi ab ipsa sui fundatione
liberum extitit ⁊ exemptuȝ. ⁊c. ¶ Rur
sum cum dicitur ꝙ talia iura a se nõ pos
sunt abdicare contrariũ: videtur expres
se solennes doctores iuris ciuilis tene=
re in simili questione videlicet in dona
tione Constantini facta in personã Sil
uestri pape: ecclesie romane ꝙ valeat et
teneat. Isti autem doctores sunt Gui=
lermus de cuno ⁊ Jacobus de butriga.
in prohemio. digestorum Joh. in. c. ego
Lodouic⁹. vj. q. iij. Et idem Laurentius
ibi Joh. de au r. ⁊ archidi. motiua eorũ
probant per textum. l. cum multa. C. de
bo. que libe. et. l. fi. C. de prescrip. et. l. fi.
eo. titu. In auctentica de non aliena. §.
si minus. probant: quia imperator seu
rex in patrimonialibus seu fiscalibus ha
bet plenum dominiuȝ. ff. ad. l. Rod. de
iact. l. deprecatio. ⁊. l. bene. a zenone de
quadri. prescrip. insti. quib⁹ modis aliena
licet in principio. insti. de rerum diui. §. ꝑ
traditionem. ¶ Item probatur in au
ctentica de deffen. ciui. §. si interim. Itẽ
imperator habuit iurisdictioneȝ ꝑ legeȝ

regiam: cuius forma fuit q per vnum administraretur res publica: de origine iuris. l. ii. §. nouissime. Rex autem francie ab infidelibus regnum in virtute potentie sue occupauit. quis ergo dubitabit an iste vel ille possit alienare partē regni sui vel ressortum. Item esto q imperator seu rex non haberet dñium sed administrationem solum: id possent saltem in ecclesiam alienare: quia ab ecclesia receperunt instructionem fidei: ergo potuerunt solenne munus concedere et dē. ff. de administra. tu. l. plurimuȝ. §. in primis. C. d sacro sanct. eccle. l. iubem⁹ sed q̄tum ad veritatem procedunt ista argumenta in gubernatione rerum et dñio earum transferendo: quod potest imperator seu rex frācie. sed fortius est dubium de abdicatione iurisdictionis seu ressorti: quā vel quod nō videtur q imperator vel etiam rex francie possit a se abdicare: sicut dicitur in tutore qui licet administrationē habeat: non tamen a se abdicat tutelam: licet actorem constituat et etiā per iura pro cōtraria parte allegata. Quis tamen expresse rex nequeat ressortū a se penitus abdicare: nō tamen sequitur quin ressortū sit prescriptibile: qȝ multa potest prescriptio que nō potest pactum. vt. ff. de serui. vrba. predi. l. proprium. et est ratio qȝ pacto tanq̄ iure priuati existēte ius publicū euelli non potest: vt. ff. de pactis. l. ius publicū. Prescriptio vero de bono publico itroducta est. ff. de vsu. l. i. et ideo per eam facilius aliud ius publicuȝ tolli potest. ar. isti. d legi. agna. tut. §. vlti. pretcrea prescriptio habet quicquid habet pactum et tacitus consensus eius contra quem prescribitur vt. ff. de verbo signi. l. alienationes et vltra habet assistentiam iuris publici. et ideo vocatur legalis alienatio que aliquando est permissa: vbi etiam procedens ab homine est inhibita. vt. ff. de re. eo. qui sub tu. vel cu. sunt. l. ii. Dico ergo in hac vulgata contentione donationem factam a constantino ecclesie romane de iurisdictione et iuribus temporalibus non valuisse ex vi donationis: sed habuisse vim remissionis ꝛ bone fidei recognitionis: similiter nec donationes facte a regibus francie particularibus ecclesijs valent ex vi donationis: sȝ habent vim remissionis ac bone fidei recognitiōis. Nam si principatus ecclesie est principat⁹ toti⁹ orbis tpaliū ꝛ spūalium vt sepe fuit demonstratum: imperialis seu regalis est ministralis ꝛ deseruiens mobilis et reuocabilis iussu principatus. Etiā infertur q gubernatio auctorizabilis omniuȝ temporaliuȝ fuit ecclesie: et sic non potuit imperator donare ecclesie quod suū erat: nec rex francie similiter. nunq̄ enim dominium illarum rerum fuit abdicatum m de manibus ecclesie. nō potuit ergo imperator vel rex dominium transferre quo carebat. ff. de acquerē. re. dominio. l. traditio. §. q. vij. c. dalbertum: nec potuit dominum facere qui dominus preerat. C. de contrahen. empt. et vendit. l. cum res. Nō valent tales donationes: sed quasi possessionis iurium et possessionis bonorū traditiones vsurpatorum per principes seculares. Et fuit bone fidei recognitio. Ad hoc enim tenebatur constantinus et ceteri reges temporales ad restitutionem vsurpatorū ecclesie et eius principatui. hec enim vsurpatio fuit non hominis sed dei spoliatio: cum omnia sint dei et ipsius vicarij. c. tua. de decimis. ꝛ spiritu dei flante constantinus remisit ꝛ sic ꝛ reges francie remiserunt ecclesijs particularibus plura iura ab eisdē vsurpata: vt sic res iterum in statum reuerteretur pristinum. xxv. distin. c. ab exordio. nec potuit iperator seu rex quicūq imperij siue regni sui temporis diuturnitate sibi ius introducere cum: tanto grauiora sint peccata &c. c. cum de consuetudine. cum hec vsurpatio nedū repugnet iuri positiuo ymo diuino: ymo ꝛ ipsi deo spoliato. licȝ administratio tā

poralis que fit nutu principantis: et eius nutu imperator vel rex exerceat vt aduocatus vel deffensor de electio.c. venerabilem. de maio. et obedi.c. solite: nec pondero quod dicit Johan. lxiii. distin. ca. ego lodoicus: videlicet quod donatio lodoici fuit confirmatio donationis constantini. quia nec valuit donatio constantini ex vi donationis cum omnia sint ecclesie vt antea supra demonstratum est. nec pondero quod imperium et regnum sit a deo. vt in auctentica que modo oportet epi. circa principium: quia non debet inferri. ergo principatus ille scilicet temporalis est in quem alii principatus resoluuntur: nam et alii principatus quicunque inferiores sunt a deo. Nec pondero quod scribitur ecce duo gladii etc. quia non debet inferri. ergo sunt duo principatus eque principales: quoniam hoc est impossibile vt supra deductum est. Sed secularis principatus est ministralis et subseruiens principatui militantis ecclesie. Nec pondero quod christus saluator inquit. petro repone gladium tuum in vaginam. quia non debet inferri quod hoc significaret carenciam gladii temporalis seu potestatis vel ipsius abdicationem: sed designauit quoniam christus saluator venerat ad implere voluntatem patris: videlicet pati humanitatem pro salute humani generis. noluit ergo resisti gladio: quoniam si voluisset inconuinentibiliter poterat vt sequitur in euangelio. poterat legiones angelorum inuocare: vt ibi sequitur. nec pondero quod sint duo luminaria de maioritate et obedientia. c. solite. quoniam ille textus probat intentum principalem: et equiparatur principatus secularis luminari minori scilicet lune: et principatus ecclesie luminari maiori scilicet soli. sic directe se habet principatus secularis ad ecclesiasticum: sicut luna ad solem. Nam ad motum lune ad varios aspectus ad solem augetur et minuitur ipsius lumen. vt lumen apparens lune procedit ab infusione solaris luminis et radiis ipsius: sic a potestate ecclesiastica procedit potestas secularis: et augeri debet et minui ad iussum et nutum ecclesiastici. Item motus verus lune elicitur ex motu solis: sic motus et progressio potestatis secularis mensuratur radicaliter a vero principatu ecclesie a quo regulantur. Item luna preest nocti nec ipsius lumen discernitur lumine solarium emisperio diffuso: vt potentius lumine confuso subsolari. sic potestas secularis in conspectu ecclesiastice confunditur et obumbratur: nisi ad iussum eius iubetur. xxiii. q. v. c. administratores et. c. regum et. c. princeps.

¶ Hic tamen obicietur: nam dicit papa non ponendam falcem in messem alienam: quod reputat cum se intromittit de temporalibus: qui filii sunt legitimi. c. causamque. ergo fatetur papa iurisdictionem temporalem et causas ipsius fore messem alienam: ergo non suam. C. vnde. vi. l. cum querebatur. Et preterea papa habet patrimonium temporale et temporalem iurisdictionem ex donatione imperatoris. Et ibi exercet temporalia: et in illis solus. et in illis inhibet principi seculari exercere: et iuramentum recipit ab eo de non exercendo. vt in cle. ne romani de iureiuran. ergo fateri videtur residuum fore imperatorum et aliorum principum seculariumque. extra de prescript. c. nonne.

¶ Pro euidentia in solutione predictorum est attendendum quod principatus ecclesie habet duplicem potestatem: habet enim potestatem liberam qua christus saluator generaliter ipsum pretulit cuncto populo: et tunc est principatus libere prelationis: et hanc potestatem a se abdicare non potest nec alteri concedere. Et dixi abdicare in alium transferendo: sed bene renunciando. de renun. c. j. lib. vj. Nec hanc potestatem potest alter prescribere. xcvi. distin. c. qui quathedram. xxiiii. q. j. c. ex sola. c.

scisma. nam hoc esset prescribere contra obedientiam: ymo huius potestatis diuinitus infuse nullus est capax preter vicarium. habet et papa aliam potestatem limitatam et restrictam ad certum obiectum tam in temporalibus quam in spiritualibus: habet enim papa temporale dominium de iure: in quo specialem habet temporalem iurisdictionem precisam et distinctam. habet enim in spiritualibus specialem potestatem in ecclesijs et locis exemptis et immediate subiectis: habet enim spiritualem in ecclesia lateranensi que est specialiter patriarchalis et sposa spiritualis romani pontificis. vt no. archidi. de prescript. c. ij. lib. vj. Et hec potestas relata ad obiecta singularia est concessibilis et prescriptibilis: vt dicunt textus quod spacio xl. annorum prescribitur contra ecclesiam romanam: vt. C. de prescript. c. ad audientiam: et quantumcunque prescriptus fuerit huic ptati sic relate: adhuc remanet prima generalis potestas. et quantumcunque concessit vel donauerit aliquid de his: et in alium transtulerit semper immanet illa generalis potestas inabdicabilis et infusa illa non ab hominis sed dei pendet arbitrio. xxj. distin. c. in nouo. Et vigore illius generalis potestatis reuocare posset omnes prescriptiones translationes etiam quorumcunque concessorum et prescriptorum: cum in hoc gerat vicem seu vices dei (cuius est plenitudo orbis vniuersi) et possit quod deus in terris. Et credo hanc potestatem nutu diuino introductam ad perfectum esse principatus orbis. Hoc sic premisso statim infertur quod hec sic se compatiuntur. quod principatus ecclesie sit principatus summus in orbe et spiritualium et secularium attenta illa generali potestate. Et cum imperatori concesserit gladium temporalium limitatum: vel qualitercunque alter habuit imperator vel rex quicunque si habet nutu principatus ecclesie: detinet iuste. si alias: tyrannice occupat. cum vniformitas debeat esse totius ad partes: et turpis est pars que suo non congruit vniuerso. c. cum non deceat de prescript. per hoc respondetur ad obiecta: cum enim dicit papa nolle ponere falcem in messam alienam vocat attenta illa potestate limitata concessa vel permissa quo ad exercitium non autem est aliena attenta potestate generali diuina cui nichil est alienum: cum ipsius sit plenitudo orbis. c. tua de deci. quod exemplo potest naturaliter/moraliter/et legaliter demonstrari. naturaliter videmus in corpe humano quod singula organa visus/auditus/olofactus/et singulorum sensuum. hee enim virtutes ad se inuicem relate sunt et distincte et diuerse. sed anima sensitiua cuius sunt hec virtutes est vna: et omnes virtutes sunt vnite in substantia anime cum virtute spiritus directi ad singula organa. est ergo varietas relatiue ad organa singula in quibus fit spirituum alteratio propter operationum varietatem: et tamen manet vnitas in substantia anime aqua est originaliter hec operationum multiformitas. sic in principatu vniuersi orbis relatione habita ad diuersa obiecta gubernabilia: variantur limitate potentie. nam aliud est obiectum temporale: aliud spirituale. Et spirituale etiam variatur sicut et temporale: manente vnitate illius principatus. Primum exemplum morale et politicum in particulari policia vnius ciuitatis vel regni est vna virtus potestas regitiua totius: et ab ea dependent multiformes potestates regitiue villarum castrorum et vniuersitatum. Et variantur secundum varietatem obiectorum: que omnes varie potestates non multiformantur in prima potestate regitiua. rex enim vna potestate regali gubernat regnum totum et singula membra regni: licet sit difformitas habita membrorum adinuicem. Sic euidenter posset dari exemplum in yconomica: vt scribitur yconomicorum primo. et tamen in domo multiformitas officiorum quod tamen omnia

tendunt in vnum: ⁊ ab vna potestate de-
pendent. sic in proposito in principatu
vniuersi patet exemplum legale. Nam
potestas institoris est multiformis rela-
tione habita ad varietatem cōmissorum
⁊ est vna potestas principalis a qua de-
pendent singule. ff. de insti. per totum.
Quid ergo mirum ex particularibus na-
turalibus ⁊ moralibus infertur ad totū
principatū: cum ergo dicit papa nolle po-
nere falcem i messem alienam non intel-
ligit: nec intelligere potuit. i. sue genera-
li potestati non subiectam: sed alienam
relatione habita ad administrationē li-
mitatam temporaliū sibi cōmissam ⁊ per-
missam: que tamen sua est originaliter
Et per hoc respondet ad id quod age-
batur quoniam papa habet singulare
patrimonium. hoc tamen non excludit
generalem potestatem omniū tempora-
lium. Sicut rex habet quedam i domi-
nio suo: ⁊ tamen non excludit vniuersa-
le dominium regni sui: per hoc etiā patet
solutio ad id quod dicitur q christus abie-
cit a se temporalia: debet enim hoc sa-
ne intelligi. Nam christus nō abiecit a
se dominiū generale orbis hoc enim nō
erat possibile: sicut nec est possibile deū
facere se non esse deum: qd plus implicat
⁊ diuine potētie derogat: christus vt
deus verus a se non abdicauit vniuersū
dominiū orbis: sed christus abiecit abu-
sus tēporaliū impedientiū salutē ⁊ feli-
citatē patrie. hoc eni docuit ⁊ predicauit
spiritu infuso: et apostoli per vniuersum
orbem missi predicauerunt ⁊ docuerūt.
Nam ecclesia habet ⁊ habuit aurum.
xij. q. j. aurum habet ecclesia. habuit et
habet temporalia. xij. q. j. c. videntes. ⁊
fuerunt ⁊ sunt necessaria subordinatiue
spiritualibus. j. q. iij. c. si quis obiecerit.
¶ Amplius ex premissis dependet deci-
sio alterius questionis. An lex papalis
possit corrigere legem ciuilem impera-
toris vel regis. vt pote in numero testiū
circa testamenta in prescriptionibus et
pluribus aliis: de quibus generaliter
subiicietur: et q hoc possit. Probatur
sic imperator vel rex potest. ergo ⁊ papa
tenet cōsequētia: quia potestas impera-
toris seu regis dependet a potestate pa-
pali. vt est supra deductū. Si enim po-
test reuocare potestatem legem conden-
di. ergo ⁊ ipsam legem iam conditam.
Sed est dubium de modo reuocandi an
scilicet legem canonicam condendo: ip-
so facto videatur tollere legem ciuilem
contrariam: an sit necessaria expressio le-
gis ciuilis: vel quod reuocare velit. Hic
est attendendum q licet principatus or-
bis attenta illa diuina potestate limita-
ta imperatoris habet potestatem terri-
torium ⁊ messem suā distinctam a messe
tēporali limitate ecclesie: ⁊ a messe spiri-
tuali licet totum subsit illi potestati ge-
nerali pape que domina est: ⁊ ex illa po-
testate imperator: ⁊ rex francie habent
potestatem legem condendi que ligat in
territorio suo vbi nō contradicit lex ca-
nonica. x. de. c. si in adiutorium de causa
possess. ⁊ propri. c. j. de noui operis nū-
ciatio. c. j. tamē vbi eorum obseruantia
introduceret peccatum mortale: tunc
non essent leges nuncupande: quia ta-
les non consonant illi potestati genera-
li principatus ecclesie: a qua potestate
pendet imperialis et regalis. vt supra
est deductum. Sic lex canonica ema-
nat a principatu ecclesie ex sua potesta-
te limitata relata ad massam spirituali-
um ⁊ temporalium que sunt de proprio
patrimonio que ligat spiritualia: ⁊ que-
cunque ecclesiastica ⁊ temporalia de illo
patrimonio. Et seruantur tales leges
in patrimonio imperatoris seu regis: si
lex contraria imperialis vel regalis in-
ducat mortale: ⁊ sit lex contraria non
inducens mortale: stabitur cuilibet in
foro suo. Hic tn dubium si principatus
ecclesie potest reuocare leges ciuiles.
ergo condendo legem canonicā con-
trariā legi ciuili statim reuocata est lex
ciuilis Alio non expresso. ff. de legi.
l. non dubium. de constitutio. c. primo.

libr. vi. ergo semper stabitur legi canonice si contrarietur legi ciuili hic attendendum q correctio legis generalis p aliam generalem non expressa alie correcta procedit in virtute pricipatus limitati: vt imperator legem promulgando tollat contrariam illa non expressa vt in c. j. statim allegato. Sz papa condēdo legem contrariā legi ciuili nō inducēti mortale: nō tollit ciuilez: ratio: quia papa condendo legem canonicam simpliciter illam condit concernendo messez suam tantum: cui applicando sua est limitata potestas: z sic non intēdit igredi patrimoniuz cōmissum imperatori alio nō expresso. hoc ergo nō euenit q ignoret: quia attenta generali potestate sua omnia iura etiam ciuilia sunt in scrinio pectoris sui virtualiter. ymo et sic intelligendo omnia iura ciuilia sunt canonica. Sed hoc euenit quia hoc non intendit sed promulgando iura cōcernit obiectum sue administrationi commissum Jus enim nichil aliud est q̄ ordinatio principis directiua subditorū. sic ergo sicut sunt duo patrimonia temporalia scz ecclesie: z imperatoris siue regis relata ad duas potestates limitatas: sic duplices leges: canonice sclz z ciuiles. Hec tamen duo patrimonia relata ad generalem potestatem principatus ecclesie sunt vnum patrimonium: et ex illa potestate generali principatus ecclesie reuocare posset leges) cum illa depēdeat ab illa potestate diuina. et hoc dicunt textus cum dicunt q iura diuinitus per ora principum pmulgata. i. influit ab illa potestate infusa principatui ecclesie ministraliter per ora principum: sed reuocādo debet hoc exprimi. Et sic potest concludi principatū ecclesie posse reuocare omnes leges. sed hoc debet exprimi: alias non reuocat nisi lex ciuilis inducat mortale. vnde cōcludo vnā generalem conclusionem q papa tollit legem ciuilem generaliter vbi foret lex canonica ciuili contraria: si canonica habeat maius fomentum equitatis. z hoc vbi disponit circa idē nec insurgit alia equitas rationis ex parte dispositi. moueor ad hmōi inductionem: nam suppono q dispositio iuris canonici repugnās legi ciuili fundatur super fomenta naturalis equitatis: als non saperet naturam constitutionis canonice. cum reuera constitutio canonica non dicat aliqd preter equitatem iuris naturalis insurgentis ex dictamine rationis recte: vt notatur i regula pcīm de regu. iuris li. vi. Tunc ergo dico q cōstitutio ciuilis conomice repugnās: iniquitatem continens: obuians equitati legis canonice debet corrigi: et maxime per principatū ecclesie ipsam tollerante principe secularis: cum ad eius officium vt pote gerentis vices dei spectet omne dissonuz equitati naturali absorbere: cum naturalis equitas effluat ab intelligentia diuina. vi. dist. in principio.

C Miles. ccxcv. ca.

Frater charissime ex premissis per vos tactis infero (cum messes et iurisdictiones imperatoris z regis z cuiuslibet domini tēporalis ex vna parte: z ecclesie ex altera: sint distincte) q papa non potest aliquez legitimare quo ad tem poralia que tenētur sub imperatore seu alio rege temporali: quia extra territoriū zc. l. j. ff. de iurisdictione omnium iudi. Et patet per Ber. in c. per venerabilem qui filij sunt legi. quia sic immitteret falcez in messē alienam. vi. q. iii. c. scriptum. Et subdit ibi q aliqui extēdunt illam legitimationem quo ad honores: non quo ad hereditates. Et scdm host. lata est ratio diuersitatis quia si habilitetur quo ad honores seculares nulli preiudicatur: ymo rei publice cōsulit. Et si habilitetur ad successiones temporales. preiudicatur heredi legitimo. per primum prouidet reipublice. Probatur per. l. generaliter q̄ spurios z. l. spurij. ff. de decur. q per scdm preiudicetur patet in auctentica de mādatis prin. §. oportet colla. iij. In

no. in. c. p venerabilē. varie loquit. dicit primo posse dici q dispensatio per papam in spiritualibus intelligitur dispēsatum in actibus legitimis vt possit esse iudex ferre testimonium. ergo non poterit dispensare alr. c. lator eo. ti. Subdit q legitimatus & restitutus fame in quocunq foro ecclesiastico et ciuili omnia poterit facere super qbus habebat potestatē dispēsandi: poterit enim in omni foro ferre testimonium & ad ciuiles honores vocari: nisi talia que sunt in alteri9 preiudicium vt legitimatus ab vno primate principe vel ciuitate nō obtinebit ab intestato bona in territorio alteri9 principis vel primatis. sic enim preiudicaretur consanguineis & coniunctis defūcti vel fisco. Item legitimatus a iudice seculari per hoc non admittetur ad ordines ecclesiasticos vel ad spūalia. hec fuit mens Inno.

Clericus. ccxcvi. ca.

Miles reuerende hic pondero duo primo quis possit legitimare. Et dico q solus papa seu īperator vel rex. Probatur: nam legitimatio origīalis filiorum habet ortum a matrimonio. ff. de his q sūt sui vel alie. iuris. l. filiū extra qui filij sunt legitimi. c. tanta. Tūc ille potest solus legitimare q potest solus circa matrimonia dispensare: talis est solus papa. Et in hoc nichil pōt priceps secularis de ordi cogni. c. tuā. qui filij sunt legi. c. causam. cum matrimonium sit sacramentū et institutū a deo de diuor. c. gaudemus. & sic solus ipse vicarius de hoc se intromittit: quod cōfirmat: nā scdm leges ciuiles filij duorum fratrum contrahunt licite: et filij ex tali matrimonio sunt legitimi et: tamen papa per suam constitutionem illud matrimoniū reprobat. de consan. & affi. c. nō deb3. ergo talis potestas circa matrimonij vinculum est penes papam. ergo facultas legitimandi est penes eum solū. potest tamen imperator vel rex dispensare cum illegitimo q succedat in patrimonialibus: cum in illis habeant potestatem disponendi tanq administrator vt est dictū. Et hoc multum refert aliquem habilitare et aliquem legitimare Nam omnes textus intelligūtur de habilitatione. in auctētica qui. modis na. effici. sui. et legi. et quod notatur in. c. per tuas. qui filij sunt legi. ymo no. hostien. in. c. per venerabilem q papa illegitimos sine effectu matrimoniali vel consensu iuris vel facti non legitimat. quia non potest supplere consensū vbi non fuit: cum non possit supplere defectum iuris naturalis: faciunt notata p Inno. & Hostiē. in. c. q sicut de electione. q licet illos habilitare possit ad spiritualia et temporalia adminus in temporali patrimonio ecclesie: secus vbi fuit matrimoniū inualidum de iure obstante impedimento iuris positiui de concess. preben. c. proposuit. Stat ergo q solus papa vere legitimet: & non imperator vel rex: licet habilitet illegitimū vt perinde sit ac si esset natus de legitimo matrimonio: et succedat: et ad honores promoueatur intra territorium habilitantis tantum. Sed legitimatus a papa vera legitimatione concernente purgationem defectus solēnitatis matrimonij est habilis. ergo ad omnia et in quolibet territorio: hoc probatur per. c. tanta. qui filij sunt legitimi. nam legitimatio trahitur ad tempus contracti matrimonij.

Item si papa habet principatū plenum quo ad omnia vt supra monstratū est: satis sequitur q habilitatus per eum censetur per eum in quolibet patrimonio legitimatus. Matrimonium enim est a deo institutum et in paradiso terrestri. c. quod votū. de vo. & vo. redēpt. lib. vi.

Miles. ccxcvii. ca.

Si matrimonium sit a deo institutum: nunquid magis placet deo matrimonium quam virginitas. Et videtur quod sic. Et pendet dubium an virginitas sit virtus moralis circunscripta lege diuina: et apparet quod non. Nam virtutes queruntur ex actibus .ii. ethicorum. xxviii. q. i. §. ex his. virginitas autem mere procedit a natura. Item virginitas magis conuenit iuuenibus: de desp. impube. c. puberes & .ii. c. sequen. de spon. c. iuuenibus: aut maxime i puberibus non conueniunt virtutes morales. xii. q. i. c. omnis etas: xxii. q. i. c. paruuli. Item virtus consistit in medio. de cosue. c. ex parte. virginitas autem est extremum quia abdicat omnem actum venereum. Item in illo casu contingit male vti virtute. virginitate autem male vti contingit. Nam si primi parentes virgines fuissent male vsi fuissent. Item virtus perdicta reparatur de pe. di. ii. per totum. virginitas autem perdita non restauratur: ymo hoc posse non conuenit deo. vt in .c. si paulus. xxxii. q. v. Item nulla virtus inclinat contra finem ad quem natura ordinauit. quia finis habet naturam optimi sed natura ordinauit membra genitalia ad coitum propter prolis generationem huic autem repugnat virginitas. item tendit ad corruptionem vniuersi. Item repugnat matrimonio istituto a deo: & sic concluditur legem papalem ex capite quo approbat virginitatem totaliter deuiare a prudentia humana.

Clericus.cccxcviii.ca.

Hic attendendum quod virginitas potest sumi duobus modis: vno modo pro integritate concernente corporeitatem: alio modo pro habitu electiuo qui plus eligit sic auenereis abstinendo. sumendo primo modo virginitas non est virtus moralis. Si autem sumatur secundo modo pro habitu electiuo tunc dicunt quidam quod est virtus moralis. Item dicunt quod est distincta a castitate viduali.

Probatur prima conclusio: quia virginitati sumpte pro habitu electiuo seu intellectiuo conuenit descriptio virtutis.

Pro cuius euidentia est notandum quod natura non ordinauit actus venereos ad conseruationem indiuidui: sed speciei vt scribitur in .ii. li. de anima. Naturalia autem sunt terminata ad maximum et minimum. vt scribitur primo phisicorum: & in clemen. ad nostram de hereticis: et in .l. ii. C. de sacrosanctis. eccle. Et hoc specialiter debet concedi in hominum multitudine. natura enim facit de possibilibus quod melius est: et non habundat in superfluis nec deficit in necessariis. Constat autem quod humane nature propter complexionis subtilitatem et operum sibi debitorum multitudinem et per consequens organorum corporalium diuersitatem: tot ac tante sunt indigentie quos natura non suppleuit. sed rationem quam dedit homini vt suppleret: reliquit quod vnus homo vel duo aut centum vel pauci non sufficerent ad hanc replendam indigentiam. pluribus enim indigenciis indigemus quorum artifices adinuicem permittentes pro suis operibus habere possint ea de quibus indigent operibus aliorum: propter quod concludi potest quod sicut in toto mundo sicut si erat in primeua constitutione mundi siue in aliquo climate non esset hominum multitudo sufficiens ad indigentias supplendas: regula nature et recta ratio non prohibent abstinendum ab actu venereo: et virginitatem prohibent seu inhibent. quia nichil eorum que preter naturam sunt est bonum vt scribitur. vii. politicorum: nature enim sagacitas ordinauit ad speciei multiplicationem & permanentias. posset & esse tanta multitudo quod si vlterius excerceret terra non eet sufficiens ministrare

ctorum hominibus. propter quod illo tempore nature ius et ordo permitteret ymo iuberet cōtinere. Cum igitur hijs temporibus sit genus humanum multiplicatū sufficient: et dictamine rationis sit concors ordini nature recta ratio permittit imo persuadet per totam vitam abstinere. Et sic bene infertur q velle frāgere integritatem corporis decorantem corpus antequā sit opportunum aut vbi aut quando non apparet seu oportet: tenet vnum extremū vituperabile. Nolle etiam frāgere pro necessitate humani generis saluanda et multiplicanda tempore defectus: tenet aliud extremū. similiter nolle frangere aut frangere velle cū circumstātijs debitis: tenet medietatem que est virt⁹ moralis circūscripta qualibet lege diuina et est temperantia. Item virginalis abstinētia iuuat ad opera virtutum exercenda. Melius enim potest vacare contemplationi abstinens venereis q se immiscens. Quod autē distinguat a viduali castitate patet: quia virginitas est habitus electiuus integritatis: quo caret vidualis castitas. Castitas autem vidualis est habitus electiuus perpetue abstinentie a venereis: nec negari potest quin cum virginitate stet virtus temperantie: imo aliquibus personis expedit vel decet abstinere a venereis coitibus: puta leprosis ne alios inficiant. c. quemadmodum de iure iurā. de cōiugio leprosorū. c. j. Egenis non sufficientibus ad prolem nutriendā. egrotantibus quorum saluti obest coitus: et de quibus non esset verisimile q possent prolem nisi defectuosam et orbatā generare. Stat ergo conclusio iam virginitatem cum debitis circunstantijs fore virtutem moralē nec legem canonicam hanc approbantem recedere a vera prudentia humana. ¶ Hec autem virtus replet paradisum sicut nuptie terram. xxxij. q. j. c. nuptie. hec sola est potens animas deo presentare in auctentica. de leno colla. ij. illa est principium aliarum virtutum in auctentica quomodo ops epi. §. neq autem. et illa defert laureolā. xxvij. q. v. c. si paulus. Stat ergo q virginitas est (circumscripta fide) virtus moralis.

¶ Miles. cccxix. cap.

Sed nunquid concubinatus per legem nomen assumpsit: et extra penam legis est. l. in concubinatu. ff. de cōcubi. Quid ergo dicitis q virginitas sit virtus moralis. Et dominus ricardus Malūbra dicit disputando q a iure antiquo primeuo omnis cōiunctio maris et femine erat legitima: et proles nata erat legitima. vt i auctētica qui. mo. na. effi. legi. §. licet. Postea superuenerunt leges que aliquas coniunctiones approbauerunt expresse vt matrimoniales: et filij nati ex illis coniunctionibus sunt legitimi. Quasdam reprobauerūt expresse. vt adulterinas: incestuosas: et filij nati ex illis non sunt legitimi: nec vocantur filij. ff. de hijs qui sūt sui vel alieni iur. l. filium si. Nec per subsequēs matrimonium legitimātur. vt. c. tāta qui filij sunt legi. Quedam autē est coniunctio que a lege non est approbata nec reprobata. vt concubinarius coitus: et filij nati ex tali coitu remanent in primeuo statu: et ideo vocantur naturales: et per subsequens matrimonium legitimantur. Et hoc vult dicere textus prius allega. q a lege concubinatus nomen assumpsit: non q per legem sit approbatus: sed stat in primeuo iure naturali.

¶ Clericus. ccc. cap.

Hic attendendum q loquēdo de iure positiuo etiā antiquissimo non procedunt illa que dicta sunt. Sed loquēdo de iure naturali, primeuo post corruptā naturam humanam per peccatum primorum parentum procedere possent: quia ex illo antiquo iure nullus coitus fuit damnatus Sed postea humano genere multiplicato: superuenit damnatio et approbatio. Stat tamē q lex positiua ciuilis approbat concubinatus: et ex hoc non accedit ad naturam vere prudētie humane etiā lege diuina

circũscripta: quod p3 ex supra demonstratis. Nam ex dictamine recte rationis vnus homo debet iungi vni mulieri indiuisibiliter non pluribus: hec autẽ est coniunctio matrimonialis non concubinatiua. lex ergo canonica concubinalem reprobans ⁊ solam matrimonialem coniunctionem approbans: accedit ad veram prudentiam humanam: et etiam circumscripta lege diuina.

¶ Miles.ccci.cap.

Nunc reuerẽde clerice per vos volo informari an lex canõica seu papalis approbans vite austeritatem: vt i regulis mendicantibus et cartuñẽsibus ⁊ similibus deuient a rectitudine rationis ⁊ tramite hũane prudentie. Et memor q͏ sic: nam insensibilitas est vicium morale. vt scribit phũs tertio ethicorũ: ⁊ illa consistit circa extinctionem delectationis tactus ⁊ gustus vltra debitum: vt pote potũ cibum ⁊ actus venereos substrahendo corpus macerando: ⁊ hoc vicium est contra naturam ⁊ contra bonos mores. ¶ Est enim contra naturam inferiorem sc3 vegetatiuam in capiendo alimentum minus debite. ¶ Secundo est contra naturam mediã. i. sensitiuã in minus debito delectando ⁊ cõcupiscendo: et est cõtra naturam superiorem sc3 intellectualem: q2 ratio itellectualis excedit i hoc sc3 quãtu3 oportet ⁊ quomodo cũ aliis circũstantiis est cõtra bonos mores: q2 impedit actum prudentie nõ solũ ex eo q2 opponitur temperantie: sed q2 generaliter debilitantur organa virtutum sẽsitiuarum. Et sic male administrant intellectui virtutes sensitiue et intellectiue. Cum nostrum intelligere sit fantasmata speculari. vt scribit phũs. iii. de anima. Et sic impeditur prudentia que est recta ratio agibilium: ⁊ specialiter impeditur actus fortitudinis cum corpore debilitato cum non possint exerceri actus bellici. Et est valde in humanũ cum impediat hominem: non solum secundum q͏ est homo: sed secundum q͏ est animal. Et de isto vicio scribit seneca. lxxxi. ad lucilium videamus ne ista per que ad rationem parare volumus ridicula ⁊ odiosa: sicut nempe propositum nostrũ est secundum naturam viuere: sed contra naturã est vt puta torquere corpus ⁊ faciles adire mundicias ⁊ cibis non tantum vilibus vti: sed incultis ⁊ horridis queadmodũ desiderare delicias luxurie ⁊ ita vsitatas: ⁊ non fugere demẽcie est. ergo videt͏ q͏ lex papalis seu canonica hoc approbans i totum deuiet a vera prudentia. Et p hoc infertur q͏ status religiosorũ hanc amplectantium: ⁊ maxime heremitarum nec non carturiensium: in totum exorbitet a dictamine recte rationis.

¶ Clericus.cccii.cap.

Pro euidentia huius est aduertendum q͏ insensibilitas põt sumi dupliciter. Uno modo p omnimoda carẽtia delectationum sensibilium circa factum tactũ ⁊ gustum. ¶ Primo modo credo in homine sano insensibilitatem esse impossibilẽ cum naturaliter insurgant passiones appetitus: vt in palea: sed pensandum. vi. di. ¶ Secundo est possibilis ⁊ modus generationis illius habitus contingere potest. Nam homo percipiens turpitudinem et mala cõtingere ex nimia ingurgitatione ⁊ potatione per intellectum iudicare potest q͏ delectationes cibi ⁊ potus sunt omnino inq͏tum natura potest reiciende vl' abiciende. Sed sunt plures qui ex sua complexione appetunt cibaria praua ⁊ nature inepta. ⁊ prouenit hoc ex radice necessitatis ex supercelestibus: quod non discussio: quia alterius est doctrine ⁊ non propositi. ¶ Item est attendendum q͏ lex canonica non approbat insensibilitatem. vt est talis habitus ad praua appetenda ⁊ inepta nature: nec

ad pauciora q̃ natura requirat: sed approbat temperantiam que est habitus inclinans ad appetendum apta et sufficientia: et ad reprobandum excessiua in quanto et quali. Et hoc pbatur expresse de conse. di. v. Nichil enim sic iocundū est sicut cibus bene digestus aut decoctus. nichil sic salutē inducit vel sic egritudinem fugat: sicut moderata refectio sufficientia quippe cum nutrimento sospitatem simul pcreat et voluptatem. Ex habundantia vero morbum facit et molestias ingerit: et egritudines generat et facit. quod enim fames facit: hoc etiam plenitudo ciborum: magis autē multo hominū peiora fames facit: quippe in paucis diebus aufert hominem: et liberat ex hac vita penali. Excessus vero ciborum consumit: computrescere facit corp⁹ humanum: et macerat egritudine diurna. Et tunc eum morte crudeli cōsumit. Ecce iste textus damnat sensibilitatem sic et intemperantia. Et approbat temperantiam. Et hoc probat textus Hieronymi. iij. c. sequenti: et incipit ne tales. et c. legimus: et est tamen attendendum q͂ virtus temperantie consistit in quodā medio sicut et quelibet alia virtus moralis. Et istud medium non est medium rei: sed medium quo ad nos: et scribit philosophus secundo ethicorum eadem. hec medietas non est status monachorum et aliorum religiosorū q̄bus non incumbit aliquod onus graue corpore: sed solum onus contemplationis et orationis. in hijs iudicantur abstinentia et ieiunia: vt remittatur robur et decor corporalis: non tamē fiat tanta detractio q͂ remittatur seu consumatur vsus rationis ne egritudines incidant: hoc consonat dictamini recte rationis maxime tēdēti ad fruitionē eterne beatitudinis. Est igitur status clericorum secularium quibus plus oneris corporalis incumbit circa agibilia: istis minor indicat͂ abstinentia tamen maior q̃ secularibus alijs. Et status secularium istis minor: et maxime pncipantibus: et militantibus: et manu operatoribus et alijs quibus incumbit labores corporales supportare: foret ergo vicium mortale talibus quod est virtus religiosis et alijs ecclesiasticis personis. ¶ Fateor tamen q͂ attenta veritate et fide catholica quelibet abstinentia dum tamen nō sit offensiua vsus rationis vel inductiua mortis vel etiam egritudinis in quolibet etiam principante propter contēplationem diuine maiestatis est meritoria: sꝫ moraliter loquutus sum. vt appareat legem canonicā circumscripta fide ac diuina lege non dissonare a vera prudentia humana: vt supra discussum est. Nāꝫ abstinētie et mortificationes delectationum sensualium cum circumstantijs debitis quas lex canonica inducit non dissonent a vera prudentia humana p̄bant textus philosophoꝝ. Nam aristoteles in libro de morte sua dicit q͂ philosophus purus et perfectus mortificauit omnia desideria sua in commessatiōe potu et coitu. Et ideo secundo ethicorum dicitur q͂ si volumus acquirere virtutes oportet nos habere delectationes: sicut senes plebis romanorum se habebant ad eam q͂ non solum volebant helenam tangere: sed nec videre staturam ipsius et concordat philosophus. viij. phisicorum vbi dicit q͂ cum homo perfectus et sanctus speculatiuus viderit vilitatē appetituum sensibiliuꝫ eiciet eas oīno et odiet odio maximo. cōsonat ergo lex canōica textibus philosophoꝝ: et sic circumscripta lege diuina et fide que est ipsa veritas implicat verā humanam prudentiam et in nullo discrepat ab ea.

¶ Miles. ccciij. cap.

D ppositum princi pale redeundo quoniam filius plus debito fuit forsitam euagatus temporalia non sunt hereditas christi: quoniam regnum suum non est de hoc mundo. Nec in super sunt hereditas apostolorum eius; quod conseruandum successoribus suis episcopis dimiserunt. nec sunt iura sponse christi fastigia imperialia nec dominia temporalia que sub huiusmodi verborum sophistice moderni Romanorum pontifices vt se defendant de plenitudine potestatis talia se asserunt obtinere. quod enim de temporalium dispensatione dicemus: cum debeat pauperibus impotentibus aliisque personis miserabilibus dispensari quae neminem quasi latet conuertuntur in eos vsus et verius abusus dixero. de quibus alias sermo.

¶ Clericus. cccciii. cap.

Uoniam vis huius argumenti consistit in hoc quod temporalia non sunt hereditas christi: et per consequens quod christus nullum habuit dominium temporale nec etiam ipsi apostoli. Aduertendum quod cuiusdam heretici hec fuit opinio: sed nunc manifeste sacra scriptura attestante cōtrariū ostēditur. multi quidem pphete eum regem futurum populi israelitici et per consequens habere regni dominium pphetauerunt ysa. xxxiii. c. sic dicens. ecce dominus iudex noster ipse veniet et saluabit nos. Item per os Hieremie pphete deus Hieremie. xiii. q. c. dixit ita. suscitabo Dauid germen iustum. et regnabit rex: et sapiens erit. et sequitur. et per hoc est quod vocabunt eum dominus iustus noster. Iste enim est lapis abscisus de monte sine manibus: cui deus dedit regnum quod in eternum non dissipabitur: vt habetur Danielis. ii. c. Item zacharie. ix. c. de eo dicitur sic. Exulta satis filia syon iubila filia. Jerusalem ecce rex tuus veniet tibi iustus et saluator: ipse pauper et ascendens super asinam et super pullum filiū asine de hoc Dauid in multis locis prophetauit. Unde in quodam loco de persona eius sic dicit. Ecce constitutus sum rex ab eo etc. eumque futurum in multis locis prophetizauit. Unde totus psalmus. Eructauit cor meum loquitur de rege isto: et sponsa eius scilicet ecclesia. et alii multi specialiter loquuntur de rege huiusmodi satis clare.

¶ De hoc etiam salomon in cantico iii. c. dicit sic. Egredimini filie Syon et videte regem salomonem etc.

¶ De hoc etiam anteque conciperetur Gabriel archangelus. vt legitur Luce secundo capitulo. Dixit dabit ei dñs regni Dauid patris eius: et regnabit. et cetera. vnde et eo nato angelus ad pastores Luce. ii. c. dixit natus ē nobis hodie saluator qui est christus dominus. id est rex et dominus etiam nato illi tres magi euāgelici. Mathei. ii. c. perhibuerunt testimonium sic dicentes vbi est qui natus est rex iudeorū. Item ille nathanael verus israelita in quo dolus non erat dixit ei. Johannis. pmo. c. tu es filius dei tu es rex israel. Pylat⁹ quoque in superscriptione scripsit. iesus nazarenus rex iudeorum. Quā quidē superscriptionem scribens non sine diuino instinctu iudeis instantibus. quod non scriberet rex iudeorum ipsos audire noluit: sed rñdit qđ scripsi scripsi. Hoc etiā saluator confessus fuit. Jo. xviii. c. cum enim pylatus interrogaret eum vtrum esset rex iudeorum respondit ei regnum meum non est de hoc mundo. Ex quo pylatus concludens dixit ergo rex es tu. Jesus respondit regnum meum non ē hinc. Non dixit non est hic: sed dixit nō est hinc quasi diceret regnum meum a mundo nō habeo sicut nec hēbat: ymo

adeo sicut angelus eius genitrici predixerat dicens. Luce.j. Dabit ei dominus sedem Dauid.&c. Et hoc beatus Petrus Actuum.ij.c. expresse testatur dicens. certissime sciat omnis domus israel quia et dominum eum et christum fecit deus hunc Iesum quem vos crucifixistis. in quibus verbis Petrus clare concludit de Iesu videlicet quod regnum suum a mundo non habuit: sed a deo: in eo quod dixit quod fecit deus Iesum id est regem. per christum regem intelligimus vnctum: quia christus interpretatur vnctus. Et quia reges inungi consueuerunt: et per Iesum intelligimus regem: vnde ostenditur ibi manifeste quod hoc est regnum christi: non terrenum. Item concludit Petrus ex verbis predictis quod Iesus inquantum homo subsistens in diuino supposito fuerit dominus et rex situs. Constat enim quod inquantum deus crucifixus non fuit: sed inquantum homo. Et ideo cum rex et dominus situs crucifixus fuerit inquantum homo: sequitur quod sibi regnum et dominium tanquam homini deus sibi concessit. hoc etiam super posuit angelus loquens eo nato pastoribus: dicens natus est nobis hodie saluator qui est christus dominus: id est rex et dominus. vbi aduertendum quod illud quod gabriel angelus christo nondum nato dixerat de futuro: dicens matri sue dabit ei dominus sedem Dauid patris eius. &c. Angelus iste eo nato dixit pastoribus per verba de presenti: dicens. hodie natus est nobis saluator qui est christus dominus. hoc Augustinus. in. lib. de concordia euangelistarum in prohemio expresse testatur dicens. dominus Iesus christus vnus verus rex: vnus verus sacerdos est. Et Paulus plus dixit sic. sed et hominem qui christus est et sacerdos effectus est: cui dedit deus sedem Dauid patris sui et regni eius non erit finis. Item saluator fuit dominus temporalium omnium: vnde de eo dicitur. ysa.xvj. Emitte domine dominatorem terre. Item Mathei. v. c. dixit sic. et tu bethleem terra iuda nequaquam minima es in principibus iuda: ex te enim egredietur qui sit dominator in israel: et egressus eius ab initio a diebus eternitatis. Malachie vero.iij.c. de eo dicitur sic. statim veniet ad templum sanctum suum dominator quem vos queritis. Item Iohannis. xiij.c. ipsa veritas dicit. vos vocatis me magister et domine: et bene dicitis: sum etenim. Item Math. xxj.c. dicit. Ite in castellum quod contra vos est: et statim inuenietis asinam alligatam et pullum cum ea: soluite et adducite michi. Et si quid aliquis vobis dixerit: dicite quia dominus hijs opus habet: et confestim dimittet eos. Hoc quoque beatus Iohannes Actuum. xix. testatur dicens. habet scriptum in vestimento suo: rex regum et dominus dominantium. hoc insuper apostoli in suo simbolo confitentur dicentes. Et in Iesum christum filium eius vnicum dominum nostrum. hoc etiam sancti patres in simbolo quod cantatur in missa protestantur expresse ibi. Et in Iesum christum filium eius vnicum dominum nostrum. Per premissa autem seculi vniuersale dominium habuit Iesus inquantum deus ab eterno: eo ipso quod deus pater genuit eum inquantum homo ex tempore: scilicet ab instanti conceptionis sue ex dei donatione vt patet ex predictis. Nichilominus habuit dominium aliquorum rerum temporalium non ab instanti sue conceptionis sed post ea successiuis modis alijs: vt pote ex collatione fidelium vel emptione acquisita. Et que sint illa videamus. Nullus autem de hijs potest testimonium perhibere quam apostoli et discipuli eius. videamus ergo quid super hoc ipsi dicunt specialiter a tempore quo cepit miracula facere et predicare: certe narrant ipsi habuisse aliqua licet pauca. habuit itaque vestimenta. vnde legitur Mathei. xvij. c. in transfiguratione sua vestimenta eius facta esse alba sicut nix. Item Iohannis. xiij. c. dicitur sic de eo. surgit a cena: et posuit ve-

menta sua ꝛc. Itē iohānis.xix.c.in pso na eius legitur partiti sūt sibi vestimē ta mea et in vestem meam miserūt soꝛ tem. Et ad idem sanctus Matheus. xxvii.c. Item beatus iohannes bapti sta de eo loquens dicit: cuius non sum dignus coꝛrigiam calceamenti soluere Marci.i.c. recitatur ipsum dixisse. cu ius non sum dignus soluere coꝛrigiam calceamentoꝛum. Item iohannis.i.c. recitatur dixisse. non sum dignus solue re coꝛrigam calciamenti. Item iohan nes supponit ipsum loculos habuisse i quibus iudas que mittebat poꝛtauit. Unde iohannis.xiii.c.cum dixisset iu de Jesus qđ facis fac citius. Quidā putarunt quia loculus habebat iudas ꝙ dixisset ei Jesꝰ ea que opꝰ nobis sūt ad diem festū aut de egenis aliquid da ret. Et ꝙ loculi essent iesu patet per au gustinum dicentem habebat dominus loculos a fidelibus oblatos conser uans ꝛ suoꝛum necessitatibus aliisqꝫ in digentibus tribuebat. Et habetur. xii. q.i.c.habebat: ꝛ patet per id quod i eiꝰ persona psalmista dixit. qui manducat panem mecuꝫ leuabit calcaneum suum contra me. Et recitatur Johannis.xiii. pꝛimo. ꝙ autem dñiuꝫ interdum habue rit patet: ꝙ adminus in re illa habuit in qua eucharistie instituit sacramen tum de quo habet Math.xxvi.c. mar ci.xiiii.c. Luce.xxii.c. Iste ergo hereti cus. Dicendo chꝛistum ihesum domi num nostrum non habuisse dominium aliquod tempoꝛalium: scripturis pꝛedi ctis veteris: ꝛ noui testamenti contra dixit expꝛesse. Et si velit dicere ꝙ ille regno ꝛ dominio renunciauit expꝛesse ostendat illud si sciat. quod tamen per sacram scripturam non poterit imo con trarium sacra scriptura supponit ex pꝛesse que supponit eum non longe a possessione sua dixisse: vos vocatis me magister ꝛ domine: et bene dicitis: sum et enim. Item illud Mathei. xxi. capitulo. vbi dominus duobus discipulis dixit: ite in castellum quod contra vos est: ꝛ statim inuenietis asi nam alligatam ꝛ pullum cum ea solui te ꝛ adducite michi. Et si quis aliquid vobis dixerit: dicite quia dominꝰ hīs opus habet. Item tempoꝛe passionis se regem cognouit. vt pꝛobatum est su pꝛa. Item dauid in persona eius legi tur dixisse etiam pꝛo tempoꝛe passio nis diuiserunt sibi vestimenta mea. ꝛc. Et recitatur Mathei. xxvii. ¶ Ex quibus euidenter apparet ipsum re gno et dominio nō renūciasse predictis imo videtur ꝙ non potuerit renuncia re: ꝛ si fecisset contra oꝛdinationem pa tris fecisset. dicitur enim Danielis se cundo capitulo. vbi de eius regno fit mentio. suscitauit deus celi regnum eius. vt alteri non crederetur. Item Danielis.vii.capitulo dicitur sic. dedit ei potestatem ꝛ honoꝛem ꝛ regnum: et omnes populi tribus ꝛ lingue ei seruī ent: ꝛ eiꝰ potestas eterna ꝗ non aufere tur: ꝛ regnum eius non coꝛrumpetur. Sed dicit iste hereticus ꝙ est contra sacram scripturam: quia in plerisqꝫ lo cis dicit chꝛistum fuisse pauperē ꝛ ege num. ¶ Ad quod dicendum ꝙ dici nō debet esse contra sacram scripturam. In tot locis scriptura sacra testatur a perte: sed econtra merito potest dici. Sed dicere contrarium est dicere con tra sacram scripturam: ꝛ mendaces re dere tot pꝛophetas: angelum: ꝛ aposto los ac ipsum dominum nostrum ihesuꝫ chꝛistum qui tamen veritas est ꝛ vita. Illud autem ꝙ scriptura sacra dicit ip sum fuisse pauperem ꝛ egenum: po tius carentia est dicendum. ꝙ non carē tia dominii fecit eum pauperem ꝛ ege num: sed potius carentia perceptionis fructus ꝛ obuentionis rerum quarum dominus erat. Unde habens tale do minum potest egenus ꝛ pauper reputa ri merito: quod patet ad sensum si enim rex francie non renunciando regno se a regno absentaret ꝛ post lapsum ali

cuius temporis incognitus rediret ad illud: si pro rege non gereret nec aliqua emolumenta perciperet dicti regni: sed in domo regia reciperet vnus alienus ex gratia necessaria vite sue talis vtique licet rex & dominus posset mendicus & pauper reputari. ¶ Hinc est q apostolus ad galath. tertio capitulo dicit: q heres quamdiu est paruulus non differt a seruo: cum tamen sit dominus omnium. sic christus rex regum & dominus dominantium quo ad perceptionem fructuum regni & rerum temporalium nisi in valde paucis pro rege vel domino se non gessit: propter quod merito pauper dici potuit voluntarius & egenus: non propter dominii carentiam siue regni: sed propterea quia se eorum fructibus: et prouentibus non iuuabat. Nunc autem de apostolis est videndum. vtrum habuerint dominium aliquarum rerum in proprio vel communi. quo ad ista videtur distinguendum inter tempus quo apostoli fuerunt cum redemptore nostro dum viueret: et tempus post eius mortem. Si queratur vtrum in tempore quo cum redemptore nostro fuerunt habuerunt aliqua: videtur adhuc distinguendum inter tempus antequam ad predicandum mitterentur: & tempus missionis eius quo in predicatione fuerunt: & tempus postquam sunt a predicatione reuersi. Si consideretur primum tempus antequam ad predicandum mitterentur: non videtur q eis habere aliqua presertim ad vite sustentationem pertinentia interdictum sit: quod apparet ex forma vocationis eorum. cum enim ad discipulatum vocati fuerunt forma vocationis Petri & Andree: vt patet Mathei quarto capitulo fuit hec. venite post me: & faciam vos fieri piscatores hominum. Et sequitur at illi continuo relictis rethibus secuti sunt eum. de Jacobo autem & Johanne in eodem .c. dicitur. non aliud nisi q vocauit eos: & sequitur illi autem statim relictis rethibus & patre sequuti sunt eum. forma autem Mathei fuit hec. sequere me: & sequitur q relictis omnibus surgens secutus est eum. forma autem vocationis philippi noscitur fuisse talis. sequere me: vt habetur Johannis primo capitulo. Ex forma autem vocationis predictorum vel ex eis que ipsi fecisse tunc leguntur non apparet q ipsi renunciauerint omnibus bonis suis. de Petro enim & Andrea legitur non q tunc relinquerint nisi rethia sua. Et tamen legitur Marci Mathei & Johannis. viii. cap. q post predicta Jhesus egrediens de synagoga venit in domum Symonis & Andree cum Jacobo & Johanne vbi curauit socrum Petri de febribus. de Jacobo autem & Johanne non legitur q tunc relinquerint nisi rethia & patrem: quequidem rethia videntur fuisse patris eorum qui viuebat potius quam ipsorum. de Philippo autem non legitur q tunc reliquerit aliquid. de Matheo autem legitur q relictis omnibus secutus est eum & cetera.

¶ Preterea tamen Jhesus miserat duodecim quos apostolos vocauerat. legimus eis interdixisse aliqua: videlicet vt non possiderent aurum neque argentum neque ex eis vterentur in zonis suis: & alia nonnulla: ex quibus patet q ante missionem illam ipsis interdicta non erant: alias frustra in remissione fuissent eis talia interdicta. de discipulis autem constat q habuerunt aliqua multa: de Joseph math. legitur Johan. xix. capitulo q erat discipulus Jhesu Mathei. xxvii. capitulo dicitur q erat diues homo ex discipulis Jhesu. Item constat q Symon leprosus erat de discipulis Jhesu: et tamen legitur Mathei. xxvi. capitulo q Jhesus in bethania erat in domo eius. Item Lazarus Martha & Maria magdalena qui erant multa bona habentes.

¶ Unde legitur de eis Johan.xi. capitulo q castrum dictũ Bethania erat Marie magdalene & Marthe: & q ei in Bethania fecerunt cenam magnam in qua Martha ministrabat: & Lazarus Erat autem de ministrantibus seu distribuentibus vel discumbentibus cum eo Maria magdalena accepta vna libra vnguenti nardi pistici preciosi vnxit pedes Jhesu et extersit capillis suis pedes eius. Thabita que interpretatur dorchas quã Petrus suscitauit a mortuis legitur actuum.ix.capitulo q erat discipula et plena operibus bonis: et elemosinas faciebat: & q omnes vidue flentes ostenderent Petro tunicas quas fecerat eis dorchas. Ex quibus patet q ista non obstante discipulatu temporalia habebat: vnde elemosinas predictas faciebat: nec reperimus q dominus noster aliam legem discipulis dederit: & aliam apostolis suis. imo beatus Clemens in quadam epistola sua cuius pars recitatur.xii.q. prima.c. dilectissimis expresse supponit q eadẽ erat apostolorum & discipulorum secta: dicens. communis vita videtur omnibus esse necessaria: et maxime hijs qui vitam apostolorum eorũq discipulorũ imitari voluerit. Item nec cum ipsos apostolos & discipulos fecit: videtur eis dixisse aliam quã prius habuerat potestatem aliquam eis tribuisse. Unde cum eos apostolos ordinauit legitur Mathei.xii. capitulo discipulis dedit illis potestatem spirituũ inmũdorum: vt docerent eos & curarent omnium languorem & omniũ infirmitatem. Si vero consideretur tempus quo missi fuerunt ad predicandum. videtur q illo tempore q aliqua fuerunt eis habere interdicta. Legitur enim Mathei.x.capitulo q illos duodecim apostolos misit: precipiens & dicens. nolite possidere aurum neq argentum neq pecuniam in zonis vestris: nõ peram in via neq duas tunicas neq calciamenta neq virgam. Marci vero sexto capitulo. Legitur sic dixisse: et vocauit duodecim et cepit eos mittere binos: et precepit eis ne quid tollerent in via neq virgã tantum: non peram: non panem: neq in zona eis: sed calciatos sandali: & ne induerentur duabus tunicis: luce vero nono capitulo legitur sic dixisse. misit illos scilicet duodecim apostolos predicare regnum dei: et sanare infirmos: & ait ad illos nichil tuleritis in via neq virgam: neq peram: neq panem: neq pecuniam: neq duas tunicas habeatis. Ex quibus patet q pro tempore predicto: tantum predicta fuerunt eis interdicta Augustinus tamen dixit expresse in libro de concordia euangelistarum q illud non fuit preceptum: sed potestas data recipiendi necessaria ab eis quibus euangelium predicabant quam seruare apostolis noluit vel etiam non seruare. Alias autem apostolus Paulus transgressor huius precepti extitisset: q plurimum ab illis quibus predicabat non recipiebat necessaria: sed illa vel recipiebat ab alijs vel ea suis manibus acquirebat. Sicut patet primo ad Corinthi.ix. capitulo ad philipenses quarto capitulo: et ad Thessalonicen. tertio: et actuum.xx. capitulo vbi dicitur. argentum & aurum non est michi: aut veste nullius cõcupiui sicut ipsi. quoniam ad ea que michi opus erant & hijs qui mecum sunt ministrauerunt manus iste.

¶ Preterea q illud preceptum fuerit tẽporale satis innuitur Luce vigesimo secundo capitulo vbi apostolis dixit quando misi vos siue pera et sacculo nunquid aliquid deffuit vobis.

Preterea discipuli.lxx. quando scilicet misit eos dixit. nolite portare sacculum in quo pecunia consueuit portari: neq peram: in qua consueuerunt alimenta portari: neq calciamenta: et de illis certum est q multi ex discipulis

erant multa habentes: vt patet ex pre-
dictis. Si autem consideremus tempꝰ
post reuersionem. tunc videtur ꝙ eis li-
cuit habere premissa: saltem in commu-
ni. habuerũt enĩ apostoli postꝗ̃ fuerunt
reuersi de predicatione panes et pisces
vt patet in miraculis panum ⁊ piscium
que facta fuerunt postꝗ̃ de predicatiõe
ad Iesum redierunt. vt patʒ Marci. vj.
c. vbi de apostolis postꝗ̃ a predicatione
redierant: dicitur sic. ⁊ conuenientes apo
stoli ad Iesum renunciauerunt illi om-
nia que egerant ⁊ docuerant: scʒ in predi
catione ad quam missi fuerant. ⁊ dum re
uersi fuerunt ⁊ rationeʒ domino reddide
runt de ea. Et post eũdẽ. c. sequitur mi-
raculum quinqꝫ panum ⁊ duorum pisci
um: vbi apostoli cũ dominus dixisset eis
ꝙ darent turbe manducare dixerũt: eũ-
tes emamus ducentis denariis panes ⁊
damus illis manducare. Luce. ix. c. di-
citur sic. Et reuersi apostoli narrauerũt
illi quecumqꝫ fecerant: et post sequitur
eodem. c. miraculum predictum quinqꝫ
panum: vbi dicitur ꝙ cuʒ dominus di-
xisset apostolis vos date illis manduca-
re: illi dixerunt. nõ sunt nobis plures ꝗ̃
quinqꝫ panes ⁊ duo pisces: nisi forte nos
eamus et emamus omni turbe escas.
Ex quibus patet ꝙ ex quo reuersi sunt a
predicatione apostoli: ꝙ habuerunt ⁊ pa
nes ⁊ pisces: ⁊ peccuniam de qua tante
turbe (quanta erat illa) poterant emere
cibos. Item postꝗ̃ reddierũt de predi-
catione habuerunt peccunias. Iohan-
nis. iiij. c. dicitur ꝙ Iesu sedente super
fontem Iacob discipuli eius abierũt in
ciuitatem: vt cibos emerent. Et sic pa-
tet ꝙ peccuniam habebant cum emptio
mediante peccunia fiet. Deutero. cniʒ.
ij. c. dicitur. Et cum tunc temporis apo
stoli de predicatione fuerant vt videtur
reuersi: cum in. c. precalle. Iesus discipu-
pulis dixerit: ego misi vos metere quod
non laborastis. Alij laborant: et vos in
labores eorum introistis. supponit quo-
qꝫ euidenter scriptura euangelica ipsos
post reuersionem predictam sacculos in
quibus probatur peccunia: et plures
tunicas habuisse. legitur enĩ. Luce. xxij.
dominum nostruʒ Iesum christum apo
stolis dixisse: qui habet bacculum tollat
similiter ⁊ peram: et qui non habet gla-
dium vendat tunicam suaʒ et emat gla-
dium. Et sequitur quod apostoli dixe-
runt ei: ecce duo gladij hic: ex quo vide-
tur ꝙ duos gladios habebant. Petrus
quoqꝫ legitur Iohannis. xviij. c. gladi-
um habuisse: vbi dicitur ꝙ Petrus ha-
bens gladium eduxit eũ ⁊ percussit põ-
tificis seruum: cui dominus dixit mitte
gladium tuuʒ in vaginam. Si autẽ que
ratur de tẽpore post mortẽ christi: videt
ad huc distinguẽdum inter tẽpus. ante
missiõeʒ spiritussancti nõ legitur ꝙ quo
ad premissa circa eos aliquid fuerit imu
tatũ: sed ꝙ iuxta ꝑceptuʒ domini nostri
dicentꝫ Luce vltimo: vos autẽ sedete ĩ
ciuitate quousqꝫ induamini virtute. ex al
to expectauerũt in ciuitate aduẽtũ spũs
sancti. Si autẽ queratur de tẽpore post
missionẽ spũssãcti. videtur ad huc disti-
guendum inter illos qui ex iudeis con-
uersi sunt in primitiuaʒ ecclesiaʒ ihero-
solymã: ⁊ inter gentiles quo ad ꝯuersos
Ex iudeis videtur ꝙ apostoli ⁊ discipu
li christi ex vna parte: ⁊ illi qui post ea ad
predicationem Petri et miracula fue-
runt conuersi: omnia que habebant sibi
inuicem cõmunicauerant. Item ꝙ nul-
lus ipsorum proprium sibi retinuit: sed
omnia fuerunt effecta cõmunia. Et in-
telligo ꝙ quo ad dominũ illa fuerunt cõ
municata vt probatur. Actuum. ij. c. et
iiij. et sepius est ostensum. Et hereticus
dicit ꝙ ista esse communia intelligit de
turba discipulorum inter quos erãt om
nia communia que habebant: nõ de apo
stolis qui nichil habebant in tempora-
libus nec in proprio nec in communi: ni
si tantũ in rebus vbi ꝯsũptionẽ simplicẽ
vsufructũ: dicimꝰ qꝺ hoc dicẽdo ep̃las
credẽtiũ nũero euidentꝰ ꝯcludit. Dicitur
enim actuum. ij. ꝙ omnes qui credebãt

erant pariter et habebant communia omnia. si ergo oibus credentibus erāt omnia communia: sequitur q si apostolis non erant communia: q apostoli credentes non erant: quod est falsum. ymo sicut ipsi inter credentes principaliores erant si ei omnis communio principalis existebat. vnde sicut principalioribus pecunie agrorum et domorum venditorum ante pedes apostolorum ponebantur vt legitur actuum. iiij. c. Et hoc expresse pbatur per epistolam clementis recitatam p parte. xij. q. j. c. dilectissimis: in qua beatus clemēs scribens discipulis ierosolimis habitantibus cum beato iacobo iherosolimitano epo dicit. Si dicunt apostoli eorum q discipuli vna nobiscum et vobiscum communem vitam duxerunt (vt enim nostis) erat multitudo eorum cor vnum et anima vna: nec quisq eorum ante nostrum de hijs que possidebat aliquid suum esse dicebat: sed omnia nobis erant communia. hoc satis clare notatur q apostoli et eorum discipuli illa que habebāt cōmunicauerūt iudeis in iherusalem cōuersis et econtra. Unde Hiero. ibi talē fuisse ecclesiam credentiū primo i christum: qualem nunc monachi etiam imitantur z cupiūt: vt nunq sit eis propriū nullus inter eos diues: nullus pauper. Patrimonijs diuidatis: orationi vacetis z psalmis doctrine continue insistat Lucas manifeste refert cum dicit: quotquot erant possessores agrorum aut domorum zc. Et expresse quoq innuit z supponit q ante illam communionem habere poterāt apostoli z discipuli eorum aliqua in proprio seu in communi. Quātū autem ad conuersos ex gētibus seu gētilibus: non videtur q ipsi sibi inuicem communicauerint sua: ymo videtur q ipsi retinuerint sibi propria sicut prius. vt probatur de corinth. ad corint. j. c. sj. in pricipio: vbi dicit sic. de collectis aūt q fuerūt michi sicut ordinaui i ecclesijs galacie: ita z vos facite per vnā sabbati vnusquisq vestrum apud se reponat ac recondat que placuerit sibi. Item ad philipens. iiij. c. apostolus ad philipēs. sic dicit: satis autem et vos philipens. quod in principio euangelij quādo perfectus sum a macedonia ratione dati z accepti nulla mihi communicat eccliā nisi vos soli quia thessalis semel z bis z in vsum misistis michi. Et sequitur repleti sumus acceptis ab epaphrodito quam misistis in odorē suauitatis. Itē actuū. xj. c. legitur q cum athabus propheta in atrotrahia in presētia barnabe et pauli significasset per spm famē magnam futuram in vniuerso orbe terrarum: discipuli prout quilibet habebat proposuerunt singuli ministerium mittere habitātibus in iudea fratribus. quod z fecerūt: mittentes seniores p manus barnabe z pauli et hoc est quod augustinus in libro de doctrina christiana dicit expresse sic dicens. tam capaces existerūt spiritussancti qui primo ex iudeis crediderunt ex quibus facta est prima ecclesia ierosolimitana. vt omnia sua vēderent eorumq preccium indigentibus distribuendum ante apostolorum pedes ponerent: seq totos dedicauerūt deo. tamen quod templum nouum in orationibus z fractione panis spiritualis et corporalis qui prius veteri templo seruiebant q nullus ecclesias gentium fecisse scriptum est. quia non tam prope erant qui simulacra manu facta deo habebāt. Et quo intelligimus magnā vtilitatem fuisse iudeis sub lege tanq sub pedagogo constitutos vt signum quo temporaliter eis carnaliter seruiētibus erant impositi vnius dei cultum qui fecit celum z terram opinionem obseruantium religarent.

Miles. cccv. ca.

Rursum luce clarius ostenditur q potestas spiritualis suprema et laycalis suprema ex natura rei simul in eadem esse nō possunt: sed potestas spiritualis suprema et laycalis suprema ex opposito distinguntur. nam vna cōcernit temporalia z alia spiritualia que

ex opposito distinguntur. igitur etc.

¶ Clericus. ccc vi. ca.

Unquam illa que sunt diversi generis vel que ex opposito distinguntur et tamen cadunt in eundem hominem: sic suo modo potest concludi de potestate spirituali et temporali: et si diverse sunt et ex opposito distinguantur: tamen non repugnat quin in eodem subiecto possint stare secundum quod superius et plenius fuit tactum.

¶ Miles. ccc vii. ca.

Amplius potestates ille que duo capita diversorum corporum constituunt: simul in eodem esse non possunt: sicut nec idem homo potest simul esse duo corpora diversorum. ¶ Potestas autem spiritualis suprema et laycalis suprema constituunt duo capita corporum diversorum scilicet imperatorem vel regem et papam que sunt duo capita diversorum corporum scilicet clericorum et laicorum que distincta debent esse.

¶ Clericus. ccc. viii. ca.

Quamvis sint duo genera hominum/clerici/ et layci: tamen unum corpus sunt. iuxta illud apostoli ad ro. xii. c. omnes unum corpus sumus in christo: licet debeant esse distincti clerici et layci propter multitudinem christianorum que nunc est per dei gratiam. tamen putant quidam quod non esset possibile clericos vel laycos averti a fide: et solummodo remanent unum genus eorum secundum quod posset ex natura rei idem homo habere tam potestatem spiritualem quam laycalem.

¶ Miles. ccc. ix. ca.

Rursus ex natura rei suprema potestate at idem respectu eiusdem non potest esse pater et filius fungens in potestate laycali suprema est filius ecclesie si est fidelis ut dicitur. xcvi. di. c. si imperator. Si autem est infidelis neque filius est ecclesie: neque pater summus pontifex pater est universalis ecclesie. ergo iste due potestates non possunt cadere in eundem.

¶ Clericus. ccc x. ca.

Respondetur quod imperator vel rex non debet esse summus prelatus spiritualis. ideo: quia est fidelis vel filius ecclesie. sed hoc non est ex natura potestatis quam habet. Et ideo quantum est ex natura potestatis: illius supreme posset esse pater et non filius ecclesie. decretum autem loquitur: secundum modum qui servari debet circa imperatorem: non qui convenit ex natura rei.

¶ Miles. ccc xi. ca.

Ulterius idem homo non est sibi ipsi subiectus nec esse potest: sed ex natura rei imperator vel rex fungens potestate laycali est subiectus et inferior papa: cum etiam episcopo inferiori pape submittat caput. lxiii. dist. c. valentinianus. ergo iste potestates non possunt cadere in eundem/scilicet romanum pontificem. quia sic esset sibi ipsi subiectus.

¶ Clericus. ccc xii. ca.

Nam est subiectus pape ex natura illius potestatis: sed qui habet potestatem illam laycalem debet carere potestate spirituali suprema quam habet romanus pontifex. Et ideo de facto in spiritualibus minor est romano pontifice: non ex natura potestatis. ¶ Potestas igitur suprema spiritualis et potestas laycalis suprema cadunt in eundem hominem scilicet in romanum pontificem: non quod idem homo sit supremus pontifex scilicet papa et laycus secundum quod idem homo posset potestate spirituali suprema: et tanta potestate vel maiori respectu secularium tam rerum quam personarum quantam imperator rex vel quicunque laycus habere potest: hoc videtur dicere illi qui ponunt quod papa habet in spiritualibus et temporalibus talem plenitudinem potestatis ut omnia possit que non sunt expresse contra legem divi=

nã nec cõtra ius naturale: licet fuerint contra ius gentiũ: ciuile/et canonicum/ q licet interdum ipsa faciendo vel vniendo quecunq ex natura rei indifferẽtia sunt et non sunt ex natura rei cõtra legem dei quam tenẽt christiani i noua lege nec in lege nature peccaret vel propter intentionem corruptam vel propter ignorantiam affectatam vel crassam et supinam vel ex quacunq alia causa. cũ ista que de facto tenerent essent ab aliis adimplenda: multa enĩ fieri non debẽt ymo absq peccato fieri nequaq possũt tamen facta tenent. Quãuis igitur nõ debeat se de tpalibus intromittere sine causa: si de facto se intromittat: facta p eum tenẽt et valẽt. fuit tamen quorundem opinio q de facto iste due potestates non cadunt in eundem hominẽ nec cadere debent. Non ex eo q sit ex natura rei ex opposito distiguant quomodo formaliter et simul possint cadere i eũdem: nã ois potestas spiritualis q cõpetit fungenti potestate spirituali aut cõpetit sibi ratione ordinis aut ratione administrationis: sed res potestatis laycalis nec ordinis nec administrationis repugnat. ergo cõstum est ex natura simul cadere possunt in eundem in quez cadit potestas spiritualis suprema. qd enim ordini non repugnet: patet. nam potestas laycalis suprema nõ videtur ex rei natura maiorem repugnantiam habere ad ordinẽ sacerdotalẽ vel quẽcunq alium quod non suprema: sed potestas laycalis non suprema cõstum est ex natura rei nullam repugnantiam habet ad quemcunq ordinem. Alioquin si aliquis rex vel aliquis dominus laycus fieret sacerdos vel episcopus: aut papa ipso facto amitteret omnem potestatem temporalem quam habuisset super quãcunq rem vel personã: quod videt absurdũ. Item matrimonium ordini non repugnat. vnde in primitiua ecclesia sacerdotes et episcopi licite habuerunt vxores. ergo cõstum est ex natura rei potestas laycalis suprema cõstus ad regem potestati spirituali non repugnat: cum matrimonium ad actum carnalem magis distantem a spiritualibus q potestas laycalis i temporalibus ordinetur. Sed habet hec opinio: q iste due potestates nec cadunt nec cadere possunt seu debent in eundem hominẽ: quodquidem non accidit ex natura rei sed ex ordinatiõe rei et iure diuino quo cauetur ne idem homo presit secularibus negociis et diuinis: sed casualiter fungens potestate suprema ea que sunt potestatis laycalis supreme valeat exercere. c. licet extra de foro compe. vbi iudex ecclesiasticus suplet defectum et negligentiã potestatis laycalis. Et assignant tres rationes quare christus ordinauit istas duas potestates distictas competere personis. ¶ Prima est ne si imperator vel pontifex haberet vtrãq potestatem per superbiam caderent et in infernum sicut multis contigit demergerẽtur: nam si omnes haberẽt eadem officia superbirent: ita q iterum demergerentur in infernum. ¶ Secũda ratio est: vt distincte persone distinctas potestates supremas habentes scilicet imperator vel pontifex se inuicem caritatiue debeat iuuare. ¶ Tertia ratio est ne militans deo se implicet secularibus negocis: sed istorũ opinio vel ratio clericis non placet: quoniam nec ex ordinatione christi nec ex natura rei repugnat q iste potestates in personam summi põtificis simul valeãt concurrere.

¶ Alles. cccxiii. ca

Rursus ad potestatem secularem supremam vel laycalem spectat armis intendere et iudicium sanguinis exercere. teste apostolo ad romanos. xiii. c. Non sine causa gladium portat dei minister est. Hinc ciprianus ait: vt habet. xxiii. q. v. c. rex ait. Rex de furta cohibere: et adultia punire. homicidas et piuros nõ sinere viuere Hic aug. contra manicheos. xxiii. q. i. c. quod culpatur dicit. q belli suscipiendi auctoritas penes principes est et per pñs primo est

penes principem secularem supremum. hinc Salomon puerb.xx.c.ait rex qui sedet in solio iudicii dissipat omne malum in circuitu suo. et iterum dissipat impios rex sapiens. sed christus verbo et exemplo iudicium sanguinis suo vicario et prelatis aliis spiritualibus interdicit. Petro enim dicit Repone gladium tuum in vaginam. quod patet pluribus aliis rationibus supra plenius deductis. Ex quibus clare concluditur quod potestas secularis non cadit in personam summi pontificis. Amplius dicere quod papa talem habeat in spiritualibus et temporalibus plenitudinem potestatis: vt vniuersa absque omnium exceptione possit: videtur contra ius diuinum: quod de necessitate salutis seruare tenetur quilibet fidelis christianus. Nec non contra ius naturale quod est indispensabile. hoc insuper repugnat iuri humano canonico et ciuili ac etiam dictamini recte rationis. Hoc probatur sic. lex euangelica est lex libertatis respectu mosayce legis. quod saltem necessarie debet intelligi: vt non sit tante seruitutis neque in temporalibus neque saltem in spiritualibus quo ad cerimonias et obseruantias exteriores quante fuerit lex mosayca: ita quod quiuis christiani quidam vel omnes per se vel alios ex causa de nouo emergente seruituti possunt subiugari tante vel maiori cum communitas fidelium per legem euangelicam nequaquam tante seruituti tenetur: nec aliquis mortalis virtute euangelice legis presertim sine culpa: et absque causa manifesta et rationabili potest eam tante subdere seruituti: et si quicunque hoc attemptare presumpserit: quod facit ipso etiam iure diuino nullum est. Sed si papa haberet talem plenitudinem potestatis a christo et euangelica lege: lex euangelica esset intollerabilis seruitutis: et multo maioris quam lex mosayca. omnes enim essent per ipsam serui: ita quod papa haberet tantam potestatem super omnes christianos: quantum vnquam habuit vel habere potuit quicunque dominus temporalis super seruos suos. Et papa posset quoscunque reges et alios dare et vendere: et quoruncunque subdere seruituti. posset et papa plures cerimonias et obseruantias exteriores imponere communitati fidelium quam fuerint statute in veteri lege: et ita lex euangelica esset incomparabiliter maioris seruitutis quam lex mosayca: quod esset valde absurdum. ergo papa non habet talem plenitudinem potestatis. Quod autem lex euangelica sit lex libertatis hoc testatur Jacobus in canonica sua.c.i. Et apostolus Paulus ad galatas.ii.c. et beatus Petrus et Jaco. actuum.xv.c. et Inno. iii.c. extra de regulis.c. licet. Rursum quod papa in temporalibus non habeat talem plenitudinem potestatis sacri canones testari videntur. Nam ille non habet in temporalibus talem plenitudinem potestatis cuius iurisdictioni temporali alique terre sub sunt: et alique non. pape autem quo ad iurisdictionem temporalem alique terre sunt subiecte: et non omnes. extra de hereticis.c. vergentes ergo etc.

¶ Item contra illum qui habet talem plenitudinem in temporalibus potestatis non currit prescriptio. Contra papam autem quo ad temporalia currit prescriptio saltem centenaria extra. de prescript.c. si diligenti. Preterea ille non habet in temporalibus saltem plenitudinem potestatis qui feuda et alia bona temporalia ecclesie romane pro libito voluntatis non potest alienare: papa autem non potest alienare bona ecclesie romane. xii.q.ii.c. non liceat. ergo etc. ¶ Amplius hoc iure ciuili videtur posse ostendi. Nam si papa haberet talem plenitudinem potestatis imperium et omnia regna mundi essent a papa: quod videtur obuiare legibus cum dicatur imperium adeo in autentica quomodo opor. epi. in principio colla. prima. Preterea hoc probatur euidenti ratione. Nam principatus papalis non minus respicit vtilitatem fidelium subditorum quam principatus secularium: sed secundum aristotelem in politicis principatus secularium temperatus iustus et rectus

est institutus principaliter propter bonum commune subditorum: ergo multomagis principatus papalis est principaliter institutus a christo propter commune bonum cunctorum fidelium. Sed si papa haberet talem plenitudinē potestatis principatus in suis: nō esset propter bonum commune: sed propter proprium commodum ipsius. tum quia per talem principatum magis esset prouisum pape q̄ subditis: et esset magis dicēdus mercenarius qui querit propriū lucrum: q̄ pastor: tum. quia talis principatus esset periculosus subditis: quia si papa haberet talem plenitudinē potestatis: ipse omnes christianos extra casum necessitatis vniuersis rebus et libertatibus spoliaret: ac laboribus seruitutibus et oneribus immensis subiceret. et si talem haberent potestatem nō liceret eis pape resistere: sed tenerētur de necessitate salutis parere. quod absonum videretur: et in eis satis periculosū. ergo papa non habet talem plenitudinem potestatis. ¶ Preterea plenitudo potestatis totalis est in omnibus supremis pontificibus: illa videlicet quā habuit a christo ratione papatus: sed aliqui fuerunt supremi pontifices et ad hunc possunt esse: qui non erāt capaces huius plenitudinis potestatis: puta monachi et alii religiosi de religionibus per fecti assumpti. et sic religiosi tales non sunt capaces proprietatis et dñii: neq; temporalium rerum: neq; personarum: cuius per votum paupertatis a quo absolui non possunt extra de statu monachorum. c. cum ad monasterium talem proprietatem abdicauerunt: que cum in tali plenitudine predicta potestatis necessario includitur: ergo nullus papa ex potestate sibi cōcessa a christo habet huius plenitudinem potestatis. ¶ Sed forte diceret aliquis q̄ monachus vel alius religiosus ad papatum assumptus: est simpliciter absolutus a voto paupertatis. quod videt taliter posse probari. ita necessario annexum est religioni perfecte votum obedientie sicut votū paupertatis. sed religiosus ad papatum assumptus est simpliciter absolutus a voto obedientie: nec plus tenetur prelato suo q̄ si semper fuisset secularis: ergo est etiam absolutus ab abdicatione proprietatis et voto. Sed certe q̄tum ad veritatem videtur q̄ religiosus assumptus ad papatum nō sit simpliciter absolutus: nec est ita liber sicut si sēp fuisset secularis: tū. quia licet tēpore papatus sui non teneatur obedire prelatis ordinis sui: tamē tenetur regule quā vouit. ergo ad substancialia et illa que nō impediunt officium ad quod est assumptus. quia esto q̄ totum votum obediēte nō respicit proprie illa que pcipiuntur solum et precipi possunt a prelatis: tamē religiosus factus papa: non est ita liber a prelatis ordinis eiusdē: sicut si fuisset semp secularis. quare si talis papa efficeretur hereticus: vel pro alio crimine in quo appareret incorrigibilis et scandalizaretur ecclesia deponeretur p sententiam: vel sponte renūciaret papatui: ipso facto et iure efficeretur de obediētia prelatorum ordinis sui. Et ita papa talis: quia nō potest effici non papa: non est ita liber ab obedientia prelatorū ordinis sui: sicut si nunq̄ fuisset religiosus. et id nō ē simpliciter a voto obedientie absolutus. quare absq; nouo voto potest et tenetur ad obedientiā plātorum reuerti. nec mirū q̄ vnaqueq; res de facili ad propriam reuertitur naturā c. ab exordio. xxxv. disti. cum igitur votum paupertatis sit de substātia religionis: et exercitium pontificalis officii nequaq̄ impediat: tenendum videtur q̄ talis religiosus ad papatum assumptus proprietatem habere non possit: presertim extra casum necessitatis. ¶ Rursum nec christus per illa verba quodcunq; ligaueris &c. dedit vel promisit petro talem plenitudinē potestatis. talis enī potestas nec pape nec subditis expediret: sed periculosa esset pape: quia videns se talem habere pote=

state supbiret vt superius als fuit tactum. periculosa subditis: quia cu3 inter fideles sint multi naturaliter debiles z infirmi: plerique sunt qui onera que eis absque culpa sua z sine causa papa posset eis iponere: absque maxima difficultate sufferre non possent. quare tale iugum eis nimis onerosum existeret: z timendum esset ne ante iugum obedientie omnino abicerent: que talia onera sustinerent. Cum igitur christus non dedit pape aliquam potestatem sibi periculosam vel subditis: ergo nunque talem sibi contulit plenitudinem potestatis. per illa ergo verba sibi solum contulit potestatem respectu peccatorum: secundu3 quod i superioribus plenius fuit dictu3. papa ergo nulla ptate sibi data a christo potest tollere iura et libertates imperatorum et regu z alioru quorumcunque clericorum et laycorum ipsis inuitis sine culpa z absque causa extra casum necessitatis: vel vtilitatis que valeat parificari necessitati: dum modo libertates et iura non sint contra legem diuinam: ad quam christiani tenetur. quis essent cotra illam que in veteri testamento continetur ad quam christiani minime tenentur vel obligantur: nec contra ius naturale: psertim si sint cosone iuri diuino/nature/vel gentium.

Insuper nec habet papa scdm aliquos potestatem infligedi penam corporalem pro aliquo scelere: nisi quando hoc conuenit et expedit communi vtilitati fidelium saluo iure dominorum et principum temporalium negligenter z damnabiliter non exercentium potestatem: quia si alij iudices ad quos spectat dampnare reos parati sunt facere iusticie complementu: papa de eorum subditis puniendis in preiudiciu3 ipsorum nullatenus habet potestatem sibi collatam a christo. si etiam subditi vel etiam quicunque in sublimitate constituti nequaque suis iuribus aut libertatibus abutuntur: papa eos extra casu3 necessitatis priuare non debet. itaque secundum istos habet papa plenitudine3 potestatis quando ista potestas nec bono communi nec proprio preiudicat.

Dicit enim christus reddite omnibus debita: cui tributum: tributum. cui vectigal: vectigal. Si ergo debita sint reddenda: ergo libertates et iura sine culpa z absque causa alicui tolli no possunt. Sed de hys omnibus allegatis supersedeo: z ad istud respodeatis. qntum ad omnimodam abdicatione3 proprietatis z dominiu rerum temporalium fuerunt apostoli ad statum primi hominis reuocati: sed primus homo et posteri si stetisset in originali iusticia habuissent vsum rerum vsu consumptibilium: siue proprietatem et dominium earumdem secundum beatum clementem. Ad quod probandu3 potest induci. c. dilectissimi. xij. q. j. Quare dicere romanum pontificem habere dominium aliquod in temporalibus: vite repugnat apostolorum. quam summe tenetur ymitari romanus pontifex.

Clericus. cccxiiij. ca.

Erte quod allegatis miles reuerede q primi parentes in statu innocentie nullum habuerunt dominium: sed tantum simplicem vsumfructum: cotradicit scripture. genesis. j. c. dicit: vbi dixit dominus primis parentibus crescite z multiplicamini z replete terram et subicite eam. alia littera loco eius qd supra dicitur et subicite eam z dnamini ei: z illa sequitur Augustinus in libro supra genesis ad litteram z in libro de ciuitate dei xiiij. c. et. xxj. Et sequitur et dnamini piscibus maris et volatilibus celi et vniuersis animantibus que mouentur super terram. Ex quibus euidenter apparet primos parentes (post benedictionem illam crescite et muliplicamini et dominamini piscibus maris et volatili

bus celi et vniuersis animantibus que mouentur super terram) dominium in statu innocentie habuisse. Et si queratur vtrum dominium illud proprium fuerit vel commune: videtur dicendum quod tempore illius benedictionis predicte solus adam formatus erat: et nõ eua sicut ordo scripture sacre euidenter innuit. cum illa benedictio fuerit data extra paradisum existenti: eua vero formata fuit in paradiso adam in paradisum translato. vt patet genesis.i.c. Videtur enim quod ante formationem eue dominium temporalium ade proprium fuerit nom commune. Commune enim esse non potuit cum solus tempore illo fuerit: et respectu vnius qui nunquam alios socios habuit nihil commune dici possit. Et hoc videtur expresse dici ecclesiastici. xvii. c. vbi dicitur sic. Deus creauit hominem de terra: et secũdum ymaginem suam fecit illum. Et sequitur dedit ei potestatem eorum que sunt super terram: et posuit timorem illius super omnem carnem: et dominatus est bestiis et volatilibus. Ex quibus patet quod solus dominatus fuit ex quo sequitur ipsum solum pro illo tempore dominia habuisse. Et secundum dyonisium in libro de diuinis nominibus. c. xii. a dominio dicitur dominus dominans et dominator. Unde cum de solo adam dicatur quod dominatus est bestiis et volatilibus: constat quod dominium fuit ipsius proprium, et non commune. sequitur creauit ex ipso adiutorium sibi simile scilicet euam et tunc fuit dominium inter eos commune. Nec obstat c. dilectissimi. §. in contrarium allegatum: per illud enim concludi non põt quod primi parentes dominium temporalium non habuerunt. sed quod illud non habuerunt diuisim: ymo ex auctoritate philosophi quam beatus clemẽs in eodem capitulo adducit: concluditur euidenter ipsos habuisse dominium in cõmuni. Philosophus enim dicit quod sicut non potest diuidi aer neque splendor solis: ita neque aliqua que communiter data sunt ad habendum: diuidi debent. Ex quibus verbis clare patet per philosophum ista temporalia data fuisse communiter omnibus ad habendum. Et si data fuerunt ab illo qui dare potuit: vt pte a deo et ei q capax fuit sicut homo: sequitur quod eorum dominium factum fuit. nec philosophus inducit cõparationem aeris et splendoris: solis ad temporalia respectu dominii: vt sicut non habebant dominium aeris et splendoris: solis sic nec haberent dominium tempmporalium rerum. Sed super respectu indiuisionis tantum illã comparationem inducit. sic enim dicit et sicut non potest diuidi aer: neque splendor: ita nec reliqua que communiter data sunt hominibus ad habendum: diuidi debent: sed communia sunt habenda. Porro est aliud dominium ciuile vel humanum: per quod cõtenditur et in iudicio litigatur. viii. distin. c. quo iure. vbi dicitur quod iure humano hec villa mea est: hic seruus meus est: hec domus mea est. facit preallegatum. c. dilectissimis. vbi dicitur. sicut communis vsus: omnium que sunt in hoc mundo: omnibus hominibus communia esse debẽt: sed per iniquitatem alius dicit hoc esse suum: et alius illud. et sic inter mortales facta est diuisio id est modus agendi: et formule sunt iure positiuo itroducte. iure enim diuino nõ humano fuerũt rerum dñia secundum quod alias fuit tactum primitus introducta. ius enim diuinum est quod in scripturis diuinis habemus: humanum ius quod habemus in legibus regum. In scripturis autẽ habemus diuinis quod antequam reges regũ ymo etiam antequam leges essent res aliquę alicuius erant: ergo iure diuino aliquis dicere poterat aliquid suum esse. maior patet per. c. quo iure preallegato minor autem probatur etiam in innocẽtie statu. dicitur enim quod adam i statu innocentie antequam eua formaretur solus dñium habuit rex temporalium. cõe enim

dominium cum solus esset ꝑ illo tem=
pore habere nõ potuit. Cum cõmunio
plures requirere dignoscatur. Adidez
ꝙ adam fuerit facit sapientie. ix. c. vbi dr
sic. deus patrum nostrorum ⁊ diuine mi
sericordie oĩa bona q̃ fecisti verbo tuo
⁊ sapientia tua constituisti hominem: vt
dominaretur creature tue que a te fa=
cta est ⁊c̃. ¶ Item ꝙ post lapsum primo
rum parentum ante diluuium ⁊ ante ꝙ̃
essent reges potuit aliquis dicere hoc
est meum. Probatur genesis. iij. c. vbi
deus ad adam dixit i sudore vultus tui
vesceris pane tuo. ergo patet ꝙ adam
tunc potuit dicere panem suum. Et ta
men tunc non erant reges: imo nec ho
mines alij nisi soli primi parentes. De
abel quoqꝫ qui fuit secũdogenitꝰ ꝑmoꝝ
parentum dicitur Gene. iiij. c. ꝙ abel ob
tulit de ꝑmogenitis gregis sui. Ex quo
patet ꝙ abel potuit dicere iste grex est
meus. ¶ Item ꝙ post diluuium sine iu
re regum aliquis potuerit dicere suum
patet: legitur enim Gene. ix. c. ꝙ Noe vi
neam plantauit ⁊ vinum ex ea produ=
ductum bibit: puta ꝙ nullus sapiens ne
gabit quin vinee dominus fuerit ⁊ etiã
vini. Et tamen tunc non legimus regẽ
aliquẽ extitisse, Item Gen̄. xij. c. dicit
dominus ad Habraham existentem in
terra Chanaam semini tuo dabo terrã
hanc: quod fecit. Constat autem ꝙ illi
de semine suo potuerunt dicere terra
ista nostra est: et non per hoc ꝙ iura
regum volunt: quia eã ex. collatione dei
habuerunt non regum. ¶ Item gene.
xxvi. c. cum descendisset Isaac in ge=
raris dicit dominus ei: tibi ⁊ semini tuo
dabo vniuersas regiones has: quarum
regionum ipse ⁊ semen eius non ex iure
regum sed ex collatione dei habuerũt.
¶ Preterea numeri. xxi. c. dicitᷣ ꝙ vnꝰ
quisqꝫ quod in predicta terra rapuerat
suum erat: quod non erat per iura regũ
cum ille populus israeliticus tunc ali=
quẽ regem non haberet: sed dux eius
Moyses tantum esset. ⁊ trenorũ. xxxiij.
c. dominus ad moysen dixit. precipe fi=
lijs israel: ⁊ dic ad eos quando transieri
tis iordanem intrantes terram Cha=
naam dispergite cunctos habitato=
res illius: ego dedi vobis illam in pos=
sessionem quã diuidatis vobis sorte: qđ
fecerunt. vt legitur Iosue. xiij. c. quilibꝫ
ergo illorum post diuisionem illius terre
potuit illamque ad eum obuenit dicere
suam esse: et hoc non iure regum: sed di
uino: cum tunc temporis vt dictum est
regibus non regeretur populus. Item
trenorum. xxxv. c. dominus ad Moysẽ
dixit. precipe filijs israel: vt dent leuitis
de possessionibus suis vrbes ad habitã
dum: ⁊ suburbia per circuitũ: ⁊ ipsi i vr
bibus maneant: ⁊ suburbia sint ꝑ peco=
ribus: ⁊ iumentis. quod ⁊ fecerunt: vt
legitur Iosue. xiiij. c. Ex quibus patet
ꝙ cum dominus ꝑcepit filijs israel da=
re leuitis de possessionibus suis: ꝙ filij
israel anteꝙ̃ darent possessiones suas
illas poterant dicere suas esse: ⁊ leuite
ex quo fuerunt sibi date. Et hoc non ꝑ
iura regum cum reges non haberẽt: sꝫ
per ordinationem diuinam. Ex quibus
omnibus patet ꝙ in scripturis sacris
habemus: ꝙ aliquis ⁊ in statu innocen=
tie ⁊ post lapsum primorum parentum
⁊ ante diluuium dicere potuit ⁊ sine iu
re regum aliquid esse suum. ⁊ ꝙ iure di
uino sint dominia aliqua. ꝓbatᷣ. xxiij. q.
ix. c. s. Adhuc ⁊ ꝙ nullo iure humano:
sꝫ solum diuino dominiũ rerum tempo
ralium potuerit hominibus dari: patet
constat enim ꝙ rem aliquã aliquis dare
non pōt: nisi cuius est vl alius eius volũ
tate. nec dubium quin deus omniũ tem
poralium vel iure creationis: quia illa
de nichilo creauerat vel iure factionis:
quia de sua materia illa fecerat: domi=
nus esset. ergo nullus rex de illorũ do=
minio nisi de voluntate dei potuit ordi=
nare. vnde patet ꝙ neqꝫ iure naturali
primeuo si ponatur de illo iure quod
omnibus animãtibus est commune: ta=
men illud ius nihil statuit: sed inclinat
seu dirigit ad aliqua: puta omnibus ani
mãtibus coitum facientibus: nec iure

gẽtium nec iure regũ seu imperatorum fuit dominium rerum temporalium introductum: sed per deum qui est et erat earum rerum dominus. fuit collatum primis parentibus vt patet. Gene.c. quarum rerum adam quamdiu solus erat fuit (i. antequam eua formaretur solus vt videtur erat) dominus vt superius est ostensum. Uerum est tamen quod de iure gẽtium et ciuili multimodi sunt acquirendi dominium. Et non nulla per iura ciuilia seu temporalia fuerãt introducta. Itẽ modus agendi pro rebus istis temporalibus in iudicio: et forma circa proponẽdi ius suum in iudicio fuit per iura ciuilia introductus. Ex predictis itaque patet quod nõ obstat. c. quo iure in contrarium allegatum: quod loquitur de iure agendi in iudicio: cuius formulas ciuile ius et non aliud itroduxit. Et hoc voluit dicere augustinus in illo. c. quo iure quãdo dicit tolle iura imperatorum. Et quis audet dicere hec villa est mea: meus est iste seruus: mea est hec domus. quasi dicat nullus potest in iudicio proponere hoc nisi per imperatorem: seu imperatorum iura quod ius actionum formulas introduxit. Uel potest dici quod hoc dicebat augustinus cum hereticis disputando: non quod hoc pro veritate teneret: scilicet quod dominiũ de iure diuino non esset. et quod ita sit patet quia. xxiij. q. vij. c. i. Idem ipse augustinus contrarium dixit expresse: vbi sic dicit: quamuis res quecunque teneretur nõ rite a quocũque possideri posset. nisi vel iure diuino quo cuncta iustorum sunt: vel iure humano quod in potestate est regũ terre &c. Item non obstat. xij. q. j. c. dilectissimis vbi dicit sic. cõmunis vsus omniũ que sunt in hoc mundo communis omnibus esse debuit: sed per iniquitatem alius dicit hoc esse suum alius istud. Et sic inter mortales facta est diuisio. Et hoc dicunt aliqui quod diuisio tẽporaliũ est facta per ius humanum: quod dicitur iniquũ et contra equitatem iuris naturalis: dicimus quod hoc est falsum: quia per iniquitatem non intelligitur ius gẽtium: cum sit equũ: sed intelligitur peccatum primorum parentum: per quod natura corrupta fuit: et post non fuit cõtracta cõmunibus: sed sibi. propria voluit possideri.

¶ Miles. cccxv. cap.

Amplius quo iure in criminibus ecclesiasticis potest episcopus laycum punire vel capere: et videtur quod solum per ecclesiasticam censuram possit eum coherceré. extra de foro compe. c. cum laycus. lib. vi. et arg. extra. de offi. ordi. c. cum episcopus eo. libro. vbi licet dicat generaliter quod episcopus de causis ad forum ecclesiasticum spectantibus in quolibet loco sui episcopatus possit cognoscere: tamẽ quando loquitur de captione statim restrigit ad clericos idem videtur sentire extra de penis. c. quamuis lib. vi. Et hoc idem videtur de iure ciuili vbi dicitur quod non potest cognoscere sine preside. in auctentica de man. pnc. §. si vero canonicum coll. iij. pro hoc videtur facere. C. de sacrosanct. eccle. l. placet vbi iudex ecclesiasticus secularem excõmunicat. Ex quibus videtur quod iudex ecclesiasticus solum possit cohercere laycũ per censurã ecclesiasticã.

¶ Clericus. cccxvi. cap.

In contrarium est ipsa veritas. Nam ratione delicti factus est de foro ecclesie. C. de epi. et cle. auctentica nulla cõmunitas. et ibi notatur extra. de foro compe. c. cum sit generale. Ad episcopum ergo spectat laycum siue clericum non solum corrigere: sed punire: dum tamen ad hoc vocet brachium seculare. extra de officio ordinarij. c. j. et ibi per glosam et per Innocẽ. videtur etiam textus. C. de epi. et cle. auctentica causa que fit cum monacho. et nomine censure ecclesiastice: excõmunicatio interdictum et suspentio continetur extra. de verbo. signifi. c. querenti

que tendunt ad correctionem non ad penam. vt ibi notat Jo. andree. Et hoc patet in heresi quod est crimen ecclesiasticum: et facit extra de penis. c. felicis. lib. vi. ¶ Ex premissis igitur concluditur quod ad episcopum spectat captio et punitio in criminibus ecclesiasticis: vt pote in crimine heresis: vel si quis sit nigromanticus: vel demones inuocet. Preterea inter ceteros defectus excessus et crimina quos sepissime: seu que committunt reges et principes et ceteri domini temporales: non nunquam phitones consulunt: astrologis infallibiliter credunt: somnia curant sortilegia: et innumerabiles obseruationes seu obseruantias superstitiosas contra dei precepta custodiunt et obseruant. Circa quod quero primo.

Utrum diuinare sit peccatum: respondeo quod sic. vnde deutero. xviii. c. dicitur non sit qui phibitiones consulat neque diuinos. et. xxvi. q. v. dicitur. qui diuinationes expetunt sub regulis quinquennii iaceant secundum gradus penitentie diffinitos. Circa quod aduerte tamen quod diuinator non dicitur si quis pronunciet ea que necessario vel vt in pluribus eueniunt que humana ratione cognosci possunt: sicut astrologi ex consideratione causarum pronunciant infallibiliter eclipses: et ex consideratione stellarum pronunciant coniecturaliter pluuias et siccitates. Et medici sanitatem et mortem: et ita euenit vt in pluribus. Et non videtur etiam diuinatio si quis aliqua futura contingentia deo reuelante cognoscat: tunc enim ipse non diuinat. id est quod diuinum est facit: sed magis quod diuinum est suscipit. tunc enim videtur diuinare quando indebito modo sibi prenunciationem euentuum futurorum vsurpat: puta quando preter dei manifestam reuelationem pronunciare presumit aliqua futura contingentia ad vtrumlibet. vt sunt illa que dependent ex libero arbitrio: vel etiam contingentia: vt in paucioribus: vt sunt que per accidens contingunt: siue in rebus humanis siue in rebus naturalibus sicut quod lapide cadente fiat terre motus: et quod homine fodiente thesaurus inueniatur. Prescire enim talia est solius dei. Unde ysa. xli. annunciate que futura sunt in futurum et sciemus quoniam dii estis. Unde ysidorus li. ethimologiarum dicit: quod diuini dicti sunt quasi deo pleni diuinitate quasi se plenos simulant: et astutia quadam hominibus coniecturant futura. vnde secundum Hieronymum super Math. diuinatio semper accipitur in malam partem: sed contra hoc posset obici quod Augustinus dicit de libero arbitrio quis audet dicere aliquam disciplinam esse malam: sed alique artes sunt diuinatiue. vt patet per philosophum in libro de memoria. ergo videtur quod diuinatio non sit peccatum. Respondeo quod alique artes sunt ad precognoscendum futuros euentus qui ex necessitate vel frequenter proueniunt que non pertinent ad diuinationem. sunt alie artes ad cognoscendum futuros euentus qui ex necessitate vel frequenter eueniunt vel non frequenter eueniunt. nec ex necessitate et tales artes sunt fallaces: et ex deceptione demonis introducte. vt ait Augu. xxi. de ciuitate dei. ¶ Preterea sciendum quod omnis diuinatio vtitur ad precognitionem euentus futuri aliquo demonum consilio et auxilio: quodquidem expresse quandoque imploratur: quandoque autem preter hominis petitionem se demon ingerit occulte vanis inquisitionibus futurorum. vt mentes hominum implicet falsitati aut vanitati. Et est vna inquisitio futurorum cum quis futura prenoscere temptat. Unde prenosci non possunt. demones autem expresse inuocati solent futura prenunciare multipliciter quandoque quibusdam prestigiis apparitionibus seu aspectui et auditui hominum ingerentes et ad prenunciandum futura. Et hec species dicitur prestigium ex eo quod oculi hominum prestringuntur: quandoque per somnia: et hec dicitur diuinatio somniorum: quandoque per mortuorum aliquorum apparitionem. Et hec dicitur nigromantia. et dicitur a nigros grece quod est mors

latine et mantia vero diuinatio: quia quibusdam precantationibus adhibito sanguine videntur resuscitari mortui: et diuinare: et ad interrogata respondere. quandoque enim prenunciant futura per homines viuos. vt patet in arrepticiis. Et hec vocatur diuinatio phitonica: quia scilicet fit per phitones qui sic dicti sunt vt dicit hystoria: a phiton apolline qui dicitur actor fuisse diuinandi. quandoque per aliquas figuras vel signa que apparent in rebus inanimatis: que quidem si appareant in aliquo corpore terre in igne vel in ferro vel lapide polito: dicitur geomantia a geos quod est terra: si autem in aqua dicitur hydromantia ab ydros quod est aqua. Si in aere aeromantia. Si in igne pyromantia a pir quod est ignis. Si autem in visceribus animalium immolatorum in aris demonum dicitur aruspicium quasi inspectio in aris. Diuinatio vero que fit sine expressa demonum inuocatione diuiditur in duo genera. quorum primum est quando ad prenoscendum aliquid in dispositionibus aliarum rerum. Et si quidam aliquis nitatur prenoscere futura ex consideratione et motu siderum hoc pertinet ad astrologos. Si vero ex consideratione dierum vel horarum vel aurarum: etiam dicuntur aruspices qui scilicet dies et horas in negociis et operibus agendis obseruant. Notandum tamen quod obseruare tempus quandoque est infidelitatis: vt in hiis que pure dependent a libero arbitrio. Quandoque necessitatis propter preceptum: vt in nuptiis celebrandis. quandoque sagacitatis. vt in hiis que causam habent naturalem. Ut in potionibus munitionibus et similibus. Si vero per motus vel voces auium vel naturalium animalium quorumcunque siue per sternutationes hominum vel saltus membrorum hec pertinent generaliter ad augurium quod sic dicitur quasi auigerium a gestu vel garritu auium sicut aruspicium ab inspectione auium quorum primum pertinet ad aures: secundum ad oculos. in auibus enim hominis precipue solent considerari. Si vero hominis consideratio fiat circa verba hominum alia intentione dicta que quis torquet ad futura que vult cognoscere dicitur omen. Si vero considerentur alique dispositiones figurarum in aliquibus corporibus visui occurrentes: erit alia species diuinationis. Nam ex lineamentis manus considerantes diuinatio sumpta: dicitur ciromantia. ciros enim grece dicitur manus latine. ¶ Ad secundum autem genus diuinationis quod est sine expressa demonum inuocatione pertinet diuinatio: que fit ex consideratione eorum que eueniunt ex quibusdam que seriose fiunt ab hominibus ad cognoscendum seu inquirendum aliquod occultum siue per considerationem punctorum: quod pertinet ad artem nigromantie siue ex consideratione figurarum que veniunt ex plumbo liquefacto in aquam proiecto: siue ex quibusdam cedulis scriptis vel non scriptis in occulto appositis: dum consideratur si quisque accipiat vel etiam ex festucis inequalibus propositis quis maiorem vel minorem accipiat vel etiam ex taxillorum proiectione quis plura puncta proiciat: que omnia sortium nomen habent. vnde nomine sortilegii continentur. Sic igitur patet triplex esse genus diuinationis quorum primum est per manifestam demonum inuocationem. secundum per solam considerationem dispositionis vel motus alicuius rei. Tertium est dum facimus aliquid vt nobis manifestetur aliquid occultum. ¶ Primum pertinet ad nigromanticos. ¶ Secundum ad augures. Tertium ad sortilegos. ¶ Sub quolibet autem horum multa continentur. vt patet ex dictis. ¶ Omnes autem modos predictos ponit Augustinus. vt habetur. xxvi. q. iii. c. igitur genus. et. q. v. c. Nec mirum. c. episcopi. et. q. vii. c. non obseruetis. ¶ Miles. ccc. xvii. cap.

Contra supradicta obicitur multipliciter. anime enim sanctorum non satisfaciunt illicite interrogationi: sed sauli interroganti de euentu futuri belli per mulierem

phitonissam samuel apparuit: et futurum belli predixit. ergo diuinatio que fit per inuocationē demonū non est peccatum.
¶ Preterea aues aliquos futuros euentus naturaliter cognoscūt. fm id Jere. viij. c. miluus in celo cognouit tēpus suum: sed naturalis cognitio est infallibilis: et a deo. Ergo vti cognitiōe auium ad prenoscenda futura (quod augurari dicitur) non est illicitū. ¶ Preterea gedeon ponitur in numero sanctorum. vt ponitur ad Hebre. xj. c. qui tñ vsus fuit omie: et ex hoc q audiuit interpretationē cuiusdā somnij. vt legitur Judicum. vij. c. et similiter Aliezer suus Abrahe: vt legitur Genesi. xxiiij. c. ergo videt q talis diuinatio non sit illicita.

¶ Clericus. cccxviij. Capi.

Respondeo ad pmū q sicut Augustinus dicit ad Siplicianū: nō absurdū est credere aliqua ex dispositione diuina eē pmissa. nō dn̄ante arte magica vel potētia: sz ex dispositione oculta q phitonissam et Saulē latebat. ¶ Ad scōm est dicēdum q illa scriptura loqtur de cognitione auiū respectu eorū q ptinēt ad eas: et ad hoc eax motus et voces ɔsiderare nō est illicitum: puta ex hoc q cornica crocitat pluuiā esse futurā indicat. ¶ Ad tertiū dicitur q gedeon obseruauit recitationē et expositionē somnij accipiens eam pro omine quasi ordinata ad sui instructionē a diuina puidētia. et similit Aliezer attēdit verba puelle: oratione ad deū premissa. ¶ Ad hoc est notandum q in noua lege mens hominis arcetur a temporalium sollicitudine. Et ideo in noua lege non ē aliquid institutum ad precognitionē futurorum euentuum: et de temporalibus rebus. in veteri autem lege que promittebat terrena erant consultationes de futuris: vnde dicitur ysa. viij. c. cum dixerint ad vos querite a phitonibus et diuinis qui studēt in incantationibus: subdit quasi rationem: nūquid non populus requiret a deo suo visionē pro viuis et mortuis? fuerunt tñ etiā in noua lege aliqui pphete spūs pphetie habētes qui multa de futuris euentibus predixerunt.

¶ Miles. cccxix. Capi.

Ed nūc reuerende clerice quero: vtrum secundū aliquam scripturam diuinam seu humanam demōes habeant aliquam cognitionem futurorum?

¶ Clericus. cccxx. Capi.

Uturorum triplex est genus. quedā eñ futura habēt determinatā cām et infallibilē: vt illa q attēdunt circa motū corporum superiorum: in quib⁹ ē determiatio et ōis impedimenti remotio. Et talia possunt certitudialit sciri: nō solū a deo et i deo: sz etiā in creatura: et hoc in sua cā sicut tēpus eclipsi et ɔsimiliū. Quedā habēt cām determinatā: sed tñ fallibilē: vt illa q sunt scōm inferiorē naturā q iō hn̄t cām determinatā qr intētio nature monet determiate ad vnū. iō vero fallibile: qr multiplex potest occurrere ipedimētū: qr ager seminat⁹ si t̄ra piguis ē et bona dispositio semi pnorum corporū: afferet fructū pigue. Et ista possūt quodā mō psciri: n tm a deo: sz etiā a creatura q nouit naturas rerum supnorum et inferiorū: nō tñ ita certitudialiter sicut pdicta. qdā hn̄t causā indeterminatā et infallibilē: sicut ea q sunt a volūtate nr̄a q indeterminata ē: ppt hoc qd ē ad opposita et fallibilis: etiam qr possunt volēti psicere occurrere mlta ipedimēta: et talia nō possunt certitudinalit sciri ab aliqua creatura in seipso: sz solū a deo vl p reuelationē diuinā. vñ Daniel. lib. ij. c. iiij. Dicit q futura neq angeli neq demōes cognouerūt scz naturali cognitione: et loquit de futuris cōtingētibus.
¶ Ratio aūt hui⁹ ē ista. qr cognitio creature pēdet ex re: qū igit res incerta ē et in se et in sua cā: iō creatura nō potest illā certitudinaliter noscere aut pscire.

diuina autem cognitio nō pendet a re aliqua: imo omnia que nouit scdm modum veritatis nouit: et quia sua veritas est certissima cognoscit cōtingentia vt necessaria: et sicut certissime nouit ita potest certitudinaliter demonstrare et reuelare. ideo hec pcognitio futurorum vel dei est vel adeo: ideo cum talia futura pdicuntur dicit diuinatio: quia talis est actus diuinus. et qr dyaboli super hoc maxime conantur ostendere hoc in se habere: et in se dicere q demones per se ipsos futura cōtingentia psciant certitudinaliter: hoc est eis attribuere qd dei est id est ibi infidelitas et infidelitati frequēter annexa ydolatria: ideo diuinatio est prohibita: Quis autē demones non possint per seipsos futura cōtingētia pscire certitudinaliter: tamen frequenter vera predicunt: qr euentum futurorum aliqualiter sciunt. sicut dicit Augustinus. in tertio super Genesis. aut enim sensus acrimonia aut multa experientia aut dolosa cautela. aut aliena doctrina: sensus acrimonia: vt quandoqz vident diligenter et considerant ad quid inclinetur affectio nostra vel que sint inducentia vel retrahentia. Experientia temporum quia ex talibus vidit accidentalia. dolosa cautela quando pponit aliquid facere et predicit quasi alius sit facturus. doctrina aliena quando iusto dei iudicio permittitur ab angelis addiscere.

Et sic patet q demones futura contingētia possunt aliqualiter psentire non tamen possunt certitudinaliter prescire.

Et si obiciatur q astronomi vel mathematici p cursum astrorum pcognoscunt et dicunt multa futura: et videmus q in multis vera dicunt: sed maior est intelligentia in angelis. ergo etc. ¶ Respondeo q astronomi vel mathematici frequenter dicunt vera coniecturando vel secundum legem astrorum vel secundū dyaboli commertium. Secundū legem astrorum: vt quando stella dominatur que habet impressionem super diuersos humores disponit secundum hoc hominem ad diuersos mores et affectiones. Secundū dyaboli cōmertium: vt quando volunt vim astrorum vltra pctendere: ad id vltra qd possunt tunc enim nisi dyabolus adesset ita frequenter falsum dicerent sicut verum: tunc enim in toto auxilio demonum frequenter falsa predicunt et decipiunt: sed tanta est demonum astutia q ita sciunt occultare fraudem suam: vt ostendant errorem siue defectum fuisse in astronomo considerante non in arte vel dyabolo assistente. ¶ In hoc ergo stat ratio q astronomi de contingentibus habentibus causam fallibilem. et indeterminatam non psciunt vera nisi ex coniectura: et dyabolus ex maiori coniectura illa psciuit non tamen certitudinaliter.

¶ Miles. cccxxi. cap.

Modo iuxta pmissa quero. vtrum demones psciant pluuias tonitrua pruinas grandines et similia.

¶ Clericus. cccxxii. cap.

Quidā dicūt q licet demones per suam naturalem virtutem habeant futurorum talium valde probabilem coniecturā eo q eorum cause sunt naturales et determinate (vt inpluribus euenit) tamen quia pdicte cause sūt impedibiles: ideo hmōi futurorum certam precognitionem per suam naturalem virtutem habere non possunt. Et si dicatur eis q impedimētum quando venit per causam naturalem que de necessitate operatur naturaliter prescire potest. Dicunt q cursus cause impedientis aliquē effectum et causa que ex se erat nata producere illū effectum: quandoqz est per accidens: et a casu. et ita naturaliter prescire non potest. Unde talis concursus non habet aliquā naturalem causam pro se. Pro hac etiam opinione videtur philosophus vi. metaphysice reprobans illam opinionem que habet q omnia veniant de ne-

cessitate. Si enim cõcursus causarum naturalium semper esset de necessitate omnes effectus naturales euenirẽt de necessitate. quod phũs reputat falsum. alia vero opinio tenet cõtrarium: q2 natura de necessitate operatur. Et ideo omnes effectus naturales nisi impediãtur per liberũ arbitriũ: vel angelicũ: vel humanum de necessitate eueniũt. Presupposita influentia naturali que necessaria est ad ꝯseruationẽ nostre creature ꝛ ipsius operationem. Unde si natura disponit nubẽ ad pluuiã: de necessitate resoluetur in pluuiam: nisi superueniat aliqua causa fortior naturali: quasi hoc de necessitate ĩpediatur. A causa ergo necessaria eueniunt: ꝛ a causa necessaria impediuntur. Cũ ergo demones sciant vertibilitatem naturalẽ elementorum ꝛ corporum celestiũ ꝛ motũ ꝛ cursum ꝛ cõ cõiunctionem planetarũ inter se ꝛ cum stellis fixis prescire possunt per suam virtutem sub certitudine futurum euentũ istarũ impressionũ naturalium. Et futurum impedimẽtũ: ne dispositio ad eos reducatur ad actũ. ꝑ ista opinione facit quod videmus formicas imminẽte pluuia portare granũ in cauernã: q2 ꝓsciũt futuram pluuiã. ergo multo magis dyabolus ista ꝓcognoscere potest. ¶ Qui vellet tenere primã opinionẽ posset respondere ad istud de formicis: ꝙ illud non faciunt q2 futurã pluuiã ꝓcognoscant sed q2 sciũt ea q̃ pluuiã de ꝓpinquo futurã antecedunt: faciunt quandã mutationem per quã ꝙ naturali instinctu mouerẽt ad portandum granũ in cauernã. patet ergo ꝙ illud faciũt ꝓpter hoc ꝙ presens est: non ꝓpter hoc quod est futurum.

¶ Miles. cccxxiij. cap.

Nunc vlterius quero vtrum demones sciant cogitatiões cordium humanorum.

¶ Clericus. cccxxiiij. cap.

Cogitationes cordis possunt cognosci dupliciter. Uno modo in suo effectu: ꝛ sic non solum ab angelo: sed etiam ab homine cognosci possunt ꝛ tanto subtilius q̃to effectus hmõi sũt minus occulti. Cognoscitur autem cogitatio cordiũ non solum per actũ exteriorem: sed etiam per mutationẽ vultus ꝛ etiã medici per quasdã affectiones: vt per pulsum cognoscere possunt: ꝛ multo magis angeli vel etiã demones q̃to subtiliꝰ hmõi ymitationes occultas corporales perpendũt. Unũ aug. dicit i lib. de diuinationibus demonũ. ꝙ aliquãdo hominũ dispositiones non solum voce ꝓlatas: sed etiam cogitatione cõceptas cum signo quodã ex animo exprimunt in corpore tota facilitate ꝓdicant q̃uis in libro retractationũ hoc dicat non cẽ asserẽdum quomodo hoc fiat. ¶ Alio mõ possunt cognosci cogitationes put sunt in intellectu: ꝛ affectiões put sunt in voluntate. ꝛ sic solus deus cogitationes cordiũ ꝛ affectiões voluntatum cognoscere potest. Cuius ratio est q2 voluntas ratiõalis creature soli deo subiacet: ꝛ ipse in eam solus operari potest. Et ideo que in voluntate sunt vel q̃ ex voluntate dependẽt soli deo sunt nota.

¶ Miles. cccxxv. cap.

Volo insuper informari. Utrum hominibus liceat vti ministerio vł arte demonum ad cognoscendũ futura vel aliqd aliud ꝛc.

¶ Clericus. cccxxvi. cap.

Respondeo. vti ministerio dyaboli potest intelligi vno mõ virtute diuina et aliqua licita imperando: ꝛ hoc modo licet. Unde Paulus vt habetur actuũ. xvi. c. ĩperauit spiritui malo qui erat in puella phitonissa exire: ꝛ exiuit eadem hora. Aliomodo ipsum familiariter vel amicabiliter inuocando: ꝛ hoc modo est illicitũ: ꝛ omnibus ꝓhibitum. primo lege diuina. vnde leuitici. xix. c. ꝓcipitur occidi qui suscitat magos et ariolos. ¶ Secundo lege positiua: vt

patet.xxvi.q.ij.z.q.v.per totum:z extra de male et mathe. Tertio idem videtur lege nature eo q dyabol9 est obstinatus aduersarius summi principis nostri scz dei z ab ecclesia irreuocabiliter precisus et ita mendax et fallax. q si aliquādo dicat veritatem aut dicit eam colpulsus adeo: aut vt sibi magis credatur in mendatio: vt sic decipiat cautelosius: z idō qui familiariter inuocat eum peccat directe contra deum: z contra ecclesiam z contra se ipsum cum dyabolus sit humani generis pessimus inimicus. Est autem ibi peccatum aut infidelitas: vt si credēdo dyabolo dominiū aliqd attribuatur ei: aut ydolatrie vt in oblationibus z sacrificijs: aut saltem in obedientia: quia facit contra phibitionem dei z ecclesie vt supradictum est. Et quia artes magice fiūt cum quibusdam demonum inuocationibus vel quibusdā commercijs cum demonibus. Et ideo vti magicis artibus est prohibitum tanq̄ illicitum z pphanum. Et amplius notandum in caracteribus que a nōnullis fiunt est grande peccatum: qz funt ad demonū ministerium implorandū quod non est licitum. Et si queratur vnde habent virtutem tales caracteres. Dicendum est q non habent ex se: sed ex dyabolica potestate sic enim dyabolus pepigit cum hijs qui fiunt sibi familiares q talia signa recognoscent: z ad talia se presentes offerēt: ostēdit autem z fingit per illa se cogi. vt ostendat aliquid esse virtutis in istis artibus in quibus sunt multa nephanda: scilicet q quandoq fingit se esse inclusum in vno anulo z ibi ad interrogata per familiarem suum respondet: vt per hec: z similia abducat hominem a fide z a cultu diuino nec hoc facit dyabolus quia in illis delectetur: sed potius in infidelitate facientium.

Miles.cccxxvij.cap.

Postea quia matemathici dicunt euentum aliquorum futurorum ex astris pendere z prenosci posse. ideo quero aliqua de impositione astrorum respectu hominum z demonum. Et primo vtrum ex impressione luminarium celestium causetur in hominibus diuersitas morum.

Clericus.cccxxviij.cap.

Mores hominū z euētus futurorum a sideribus causari dupliciter possūt intelligi aut necessario z sufficiēt aut dispositiue z contingenter. Si dicatur primo modo: sic non tantum est falsum sed hereticum: quia repugnat christiane religioni: qz veritas fidei in hoc errore saluari nō pōt. dum enim ponit omnia a sideribus euenire tollit meritum: et per consequens primum tollit gratiam: z p cōseqens gloriam. Tum qz honestas morum per hunc errorem pīudicium patitur dum culpa peccantis in sidera refunditur z licentia male faciendi siue reprehensione redditur: z homo ad orandum z colendum sydera incuruatur. Si autem dicatur mores hominum a dispositionibus siderū variari dispositiue z contingenter: sic potest habere varietatem. quia nec rationi nec fidei repugnat. planum est enim q dispositio corporis varia multum facit ad variationem affectionum z morum anime. Unde colerici sunt iracundi: z sanguinei sunt benigni. Et melancolici sunt inuidi: z fleumatici pigri. Hoc autē nō est necessariū: anima enim dominatur suo corpori maxime quando est adiuta per gratiam, multos enim videmus colericos mansuetos. Melancolicos benignos: quoniam ergo virtus corporum celestium operatur ad mixtionē z qualitatem complexionum: hinc est q per cōsequens operatur quodāmodo ad qualitatem morum: valde tamen de longinquo: plenius enim facit ad qualitatē cōplexionis virtus nature inferioris q̄ virtus sideris. Unde augustinus in quinto

de ciuitate dei in solutione cuiusdā questionis de duobus fratrib⁹ qui simul infirmabantur ꝛ curabantur: cum quererent vnde hoc esset: magis cōmendat rationem ypocratis q̄ astronomi. ypocras em̄ vidit ꝙ hoc erat propter similitudinē complexionis: ꝛ astronomus respondit ꝙ hoc erat propter ydemptitatem ꝯstellationis. Melius enim respondit medicus: quia causam reddit magis propriam ꝛ magis propinquam. Sic ergo dicendum ꝙ impressiones syderū aliquomodo disponunt ad varietatē mor: non quidē dispositione necessaria ꝛ proxima sufficiente: sed remota ꝛ ꝯtingēte. Et si obiciatur contra predicta ꝙ philosophus lib. de proprietatibus elemētoꝝ dicit ꝙ regna vacua facta sunt: et terre depopulate apud ꝯiunctionē Iouis et Saturni: sed talia non dependent ex libero arbitrio. ergo ꝛc. ¶ Respōdeo ꝙ hoc dicit philosophus: non quia homines nequiuerint resistere influentie illi⁹ constellationis ad dissentionem inclinātis: sed quia noluerunt. quia sicut dicit Tholomeus in almagesti: sapiēs homo dominabitur astris. Quia autē ꝯiunctio Iouis ꝛ Saturni eo ꝙ Saturn⁹ habuit influentiam melancolicā: Iupiter autē immittit valde bonā influentiā: potest ad rixam vel discordias homines inclinare: cui tamen inclinationi homines p libertatem arbitrij possunt resistere ꝛ satis faciliter cū adiutorio dei ꝯtraire. Et si iterū obiciatur illud quod Damascenus. lib. ij. c. vij. dicit: consistunt multotiens ꝛ comete signa quedā mortē regū. ergo ꝛc. Respondeo. quidā dicunt ꝙ cometa nec naturalit' gn̄atur: nec est vna de stellis in firmamēto positis. vnde nec eius significatio est naturalis. vñ Dam. lib. ij. c. vij. dicit ꝙ comete nō sunt ex hijs que a principio genita sunt astra: sed diuina visione scđm ipsum tempus ꝯstituuntur: ꝛ rursus dissoluuntur. hec Dam. prenunciat autē deus p tale signū mortem regis plus q̄ aliorum. tum quia est persona cōmunis: tū quia ex hoc potest oriri turbatio regni: de cui⁹ custodia magis solicitantur angeli propter cōmune bonum. Alij sunt qui viam phisicam sequuntur quibus videtur ꝙ stella cometa sit impressio sicca et calida genita in inferiori parte aeris: propter que igne et calore seu vapore calido et sico: globus illius vaporis adunatus apparet corp⁹ stelle. Partes autem illius vaporis discontinuate circa illum globum ꝛ in longum ꝓtense in suis extremitatib⁹ illi globo coniuncte sunt quasi eius come. Et secundum hāc positionē signat ꝛ creat: non per se sed per accidēs mortalitatē ꝓuenientē ex infirmitatibus calidis et siccis: quia vehemens distempata siccitas consuete est comitari comete generationem. Et quia vt in pluribus diuites nutriuntur calidis et siccis: ideo illo tempore multi diuites moriunt' int' quos mors regū et principū est magis notabilis. ¶ Insuper est notandum ꝙ iudicia astronomorum ex astris p aliquā dispositionem habent aliquam probabilitatē: non tamen necessitatem. Probabilitatem autem habent maiorem in actibus nature q̄ voluntatis: ꝛ in actibus hominum generalibus sicut vnius gentis seu prouincie: q̄ in particularib⁹ vni⁹ persone: quia maior effectus stellarum imprimitur in totam vnam gentē: q̄ in vnum hominē. Et quia maior pars gētis vniue magis insequitur affectiones naturalis corporis q̄ vnius singularis hominis. Amplius sciendū ꝙ fuit quorundā mathematicorum opinio ꝙ ex dipositionis siderū necessario causatur in hominibus diuersitas morū: ita ꝙ talis ē vnusquisq; in moribus qual' ē facit eum esse dispositio syderū: in qua ē cōceptus vel natus: et istam vim vocauerunt nomine fati. sed hec opinio nō est falsa solum: sed etiam heretica ꝛ omnino detestanda: vt ex supradictis patet. vñ fatū scđm acceptionē istā nichil aliud ē. Et scđm qđ dicit Gregorius in omelia ephie absit a fideliū cordibus vt fatum aliquid esse dicatur. Alio modo potest

dici fatum dispositio seu ordinatio causarum secundarum ad producendos effectus. Potest autem ipsa ordinatio effectiuu dupliciter considerari. vno modo scdm quod est a deo: et sic dicitur prouidentia. Alio modo scdm quod est i mundum seu in causis id est modus ordinatus a deo ad effectus aliquos producendos: et sic actionem fati. Et hoc modo Boecius loquens de fato quarto de consolatione dicit: quod fatum est rebus mobilibus inherens dispositio. per quam pro euidentia suis queque nectit ordinibus. Sed tamen sancti doctores hoc noie vti recusauerunt propter illos qui ad vim positionis sydere retorquebant. vnde augustinus. v. de ciuitate dei dicit si propterea quisque res humanas fato tribuit quia ipsam dei voluntatem vel potestatem fatum vocat: sententiam teneat et linguam corrigat.

¶ Miles.cccxxix.

Amplius quero. vtrum corpora celestia possint in demones aliquid imprimere.

¶ Clericus.cccxxx.ca.

Demones sunt superiores ordine nature quam corpora celestia. Agens autem est superius patiente: vt dicit Augustinus. xxi.c. super genes. Ex quo sequitur quod demones non subiciuntur motibus seu dispositionibus corporum celestium. Et si dicatur contra: quod demones scdm augmenta lune vexant aliquos homines qui propter hoc lunatici dicunt: vt patet math. iiii. et xvii. c. sed hoc non esset vt videtur nisi demones corporibus celestibus subiacerent. Respondeo. quod demones propter augmenta lune vexant homines. Primo quidem ad hoc vt infament creaturam dei scilicet lunam vt Hieronimus et crisostomus dicunt. ¶ Secundo quia non possunt operari nisi mediantibus virtutibus naturalibus in suis operibus considerant corporum aptitudines ad effectus intentos. manifestum est autem quod cerebrum est humidissimum omnium corporis partium: vt aristoteles dicit. Et ideo maxime subicitur operationi lune que ex sua proprietate habet nouam humiditatem. in cerebro autem perficiunt vires aiales: et ideo demones scdm augmenta lune perturbant homines et inducunt fantasiam quando considerant cerebrum ad hoc esse dispositum.

¶ Miles.cccxxxi.ca.

Postea quero de diuinatione per somnia: vtrum aliquis in somniando possit preuidere futura.

¶ Cle.cccxxxii.ca.

Futurorum secundum quod pertinent ad presens est quadruplex differentia. Quedam enim futura habent causam naturalem in homine somniante: vt sunt illa que proueniunt ex aliquibus causis que sunt in homine. sicut febris ex abundantia colere nimis incense et huiusmodi futura preuident in somniis: aliquando per causam naturalem et determinatam eo quod natura representat in somniis anime aliquas dispositiones que sunt in corpore ex quibus postea contingit infirmitas: vnde quandoque contingit quod in homine in quo supabundat colera nimis incensa representatur sic in somnis imaginatio febris future. vnde aristoteles in libro de somno et vigilia dicit: quod quando somnia sunt ex hiis ex quibus componuntur: sunt signa vel sanitatis vel egritudinis scdm eorum differentias: vt si quis somniet de occupationibus igneis signum est quod predominetur colera. si de aereis signum est sanguinis: vt de volatu et hmoi. Si aque vel alterius liquoris aquei: signum est fleumatis. Si de terris: signum est melancolie. Et ideo quandoque per somnia iuuantur medici ad cognoscendum dispositiones corporis. Quedam vero futura habent causam naturalem extra

hominem somniantem. vt sunt illa q̄
prouenīūt ex aliqua determinata influ
entia corporum celestium: vt vehemēs
aeris siccitas: vl' nimia habūdātia ym-
briū: ⁊ multa alia: et huiusmodi etiam
futura. quandoqȝ preuidentur in som-
nijs per aliquam causam naturalem de
terminatam: quādoqȝ em̄ influētia celi
⁊ elemētorū impressionē facit i corpo-
re hominis ex aque impressione. quan-
doqȝ representatur homini in som-
nijs ymago alicui⁹ effectus futuri ex-
tra hominē qui prouenit ex eadē influ
entia: nec hoc videtur absurdum. vide-
mus enim in aliquibus brutis ꝙ ex in-
stinctu naturali pluuiā et ventum futu-
rum apprehendunt vt est dictum. licet
autem hec somnia et precedentia sint
signa futurorum: non tamē oportuit ꝙ
illa significante semper eueniant. q: ex
aliqua alia causa superueniēte poterūt
impediri. vnde quādoqȝ propter nimiā
habundantiam ardentis caloris in cor
pore somniat homo se febricitare: et
tamen non sequitur febris propter ali-
quam causam superuenientem que tē-
perat calorem illum: vel quia apponit
remediū medicine. Similiter quādoqȝ
propter dispositionem celi ⁊ elemētorū
que q̄tum est ex sua parte habent plu-
uiam causare: fit impressio i homine p
quam somniat pluuiam: nec tamen se-
quitur pluuia impediente aliqua causa
superueniente. quedam autem futura
habent causam voluntariam in homine
somniante vt sunt illa que depēdent ex
opere somniantis ⁊ huiusmodi futura
non preuidentur in somnijs per aliquā
causam determinatam naturalem: sed
quandoqȝ preuidentur a casu: vt cū hō
est aliquid voluntarie facturus de quo
nunq̄ voluntatem faciendi nec aliquā
inclinationem ad hoc habuit: si homo
somniat se aliquid tale facere a casu
est nisi habeat per reuelationem. vnde
talia somnia non sunt signa nec causa
futurorū: sed dicunt accidentia siue cau
salia. quandoqȝ autem preuident p ali-
quam causam determinatam ex volun
tate creata: vt homo in vigilia multū
solicitus fuit de aliquo opere faciēdo:
⁊ vehementer illud adimplere desidera
uit: ⁊ cum magna inuestigatione inquisi
uit modum per quem hoc facere possꝫ:
et non potens modum adinuenire: ob-
dormiuit i tali sollicitudine. Et ex hijs
causatur quandoqȝ in anima dispositio
per quā somniat se illud opus facere:
⁊ contingit quandoqȝ ꝙ quia in vigilia
facta erat preparatio ad inueniendum
modum faciendum somno propter se-
dationem motuū exteriorum ⁊ interio
rum: circa auroram. representatur ani-
me modus ille quem in vigilia non po-
tuit inuenire: vnde accidit ꝙ i vigilia se
preparat ad faciendum opus quod nō
fecisset eo quod in vigilia modum faci-
endi non poterat reperire. ¶ Que-
dam vero futura habent causam volū-
tariam in aliquibus hominibus ab ipo
somniante et in remotis partibus: vt
scꝫ illa q̄ illi homines facere disposue-
runt: ⁊ talia preuideri non possunt insō
nijs per aliquam causam naturalem:
sed si aliquis homo presomniat aliquid
quod postea contingat in remotis par-
tibus per causam voluntaria: in hoc est
a casu. Et ideo huiusmodi somnia se-
cundum philosophum in libro de som-
no et vigilia: dicuntur accidētia: vel ca
sus: ⁊ hoc intelligo nisi illa futura reue
lentur dormienti per aliquam causā vo
luntariam: sicut per diuinam reuelatio-
nem, immediāte vel mediate ministerio
angelorum. vnde vt dicit philosophus
in libro de somno et vigilia: somnia
non sunt omnino contemnenda: nec et
de hijs omnino debem⁹ curare. Si q̄s
ergo vtatur sōnijs ad prenoscenda fu-
tura: scꝫ ꝙ somnia procedunt ex reue-
latione diuina: vel ex naturali cū intrin
seca: vel extrinseca. q̄tum potest se ex-
tendere virtus: non erit illicita talis di-
uinatio. Si aūt hmōi diuinatio causet
ex reuelatione demonum cū quibus ha
bētur pacta tacita vel expressa: quia ad

hoc invocantur. Et illicita divinatio et superstitia prohibetur. igitur curiosa observatio somniorum: et temerarium est inniti somniis: quoniam difficile est cognoscere quando accidunt ex causis naturalibus: vel supernaturalibus: et quando ex angelis: bonis vel malis. unde sacra scriptura reprehendit eos qui confidunt in somniis. etc. ¶ Miles. cccxxxiii. ca.

Nunc autem de sortilegiis volo querere. utrum divinatio sortium sit licita. ¶ Clericus. cccxxxiiii. ca.

Respondeo quod sicut supradictum est sortes proprie dicuntur cum aliquid fit ut eius eventu considerato aliquid occultum innotescat. Et est advertendum quod actus humani qui requiruntur ad sortem non subduntur dispositioni stellarum: nec etiam eventus ipsorum actuum. unde si quis ea intentione utatur quasi huiusmodi actus humani qui ad sortes requiruntur ex dispositione stellarum effectum sortiantur. vana et falsa erit opinio: et per consequens suggestione demonum non carebit. et per hoc divinatio talis superstitiosa et vana erit. videtur permissum quod si aliqui non valentes aliquid concorditer dividere: sortibus uti velint ad divisionem quasi exponentes fortune quisque accipiet partem. Quandoque autem expectatur sors ex demonibus sicut legitur Ezech. xxi. c. quod rex babilonis stetit in bivio in capite duarum viarum et mittens sagittas interrogavit ydola et exta consuluit. Et tales sortes sunt illicite et secundum canones prohibentur. Quandoque vero expectatur a deo: secundum illud proverbiorum. xvi. c. Sortes mittuntur in sinum: sed a domino temperantur. Et talis sors non est aliquid mali. Ulterius est advertendum quod sors potest sumi tripliciter. uno modo pro electione gratuita: ut in psalmo: in manibus tuis sortes mee. Et ad ephe. i. c. in qua sorte vocati sumus. Alio modo pro eo quod est indicium divine voluntatis: ut actuum i. c. cecidit sors super mathiam. Et sic dicit augustinus. sors non est aliquid mali si res in humana dubietate posita divinam indicans voluntatem. xxvi. q. ii. c. sors enim operantium ipsum prout est in fieri et res dubia. secundum quod possibile est in facto est res certa et indicium divine voluntatis. sors primo modo non est aliquid mali: nec etiam secundo modo est aliquid mali in se continere. unde prohibetur ne sub hac specie homines in ydolatriam labantur xxvi. q. v. §. his ita. Tertius potest sumi prout est nomen ulterius divinatum ad significandum divinationem secundum quod dicit leo papa tertius. quod sors nichil aliud est quam divinatio et maleficium a sanctis patribus damnata. Et secundum hoc non est licita: nec credenda: nec exercenda ut in dicto §. his ita et c. sequenti. Et ideo hoc modo prohibetur sub anathematis interdicto. Sciendum etiam quod in sortibus secundo modo dictis peccatum potest accidere quadrupliciter. primo si sine ulla necessitate ad sortes recurratur. hoc enim videtur ad dei temptationem pertinere. unde augustinus super lucam. Qui sorte eligitur humano iudicio non comprehenditur. Secundo etiam si quis in necessitate absque reverentia sortibus utatur. unde beda super actus apostolorum. Si qui in necessitate positi deum putant ut sortibus apostolorum esse consulendum videant hec ipsos apostolos non nisi fratrum collecto cetu et precibus ad deum fusis egisse. Tertio si divina oracula ad terrena negocia convertantur. Unde aug. dicit ad inquisitiones ianuarii: hi quidem paganus evangelicis sortes legunt: et si ad optandum sit ut illud potius faciant quam ad demonia consulenda converterant seu concurrant: ita tamen michi displicet consuetudo: et ad negocia secularia: et ad vite huius varietatem convertere divina oracula. Quarto si aliqui sortibus utantur: in electionibus ecclesiasticis que fieri debent ex inspiratione spiritus sancti. unde sicut dicit beda super actus. mathias ante pentecosten ordinatus est sorte: quare scilicet plenitudo sancti spiritus nondum erat effusa in ecclesia. Septem autem diaconi postea non sorte sed apo

stolorum electiōe sūt ordinati: secus autem est in dignitatibus temporalibus q̄ ad terrena disponenda ordinanť: inquarum electione sortib⁹ homines plerūq; vtuntur: sicut ⁊ in temporalium rerū diuisiōe. Si necessitas immineat licitū est cum debita reuerentia diuinum iudicium implorare Innocen. etiam extra. eo. c. causam dicit ꝙ licet vti sortibus ꝓ litibus dirimendis. xvi. q. j. c. sors. Et idem hostien. et hoc intelligendum est secundum eum de sorte simplicium paleis vel hmōi: et in temporalibus rebus ⁊ sine aliqua superstitione.

¶ Miles. cccxxxv. cap.

Postea quero de supersticione obseruantiarū. Et primo vtrū vti obseruantijs artis notorie sit licitum.

¶ Clericus. cccxxxvi. cap.

Respōdeo ꝙ ars notoria est illicita ⁊ inefficax. illicita q̄dē est qꝛ vtitur q̄busdā ad scientiā acquirēdā que non habent i se virtutem causandi scientiam: sicut in inspectione quarūdam figurarū ⁊ platione quorūdā ignotorum: nec talia sunt signa diuinit⁹ instituta sicut sūt sacramētalia signa: restat ergo ꝙ sunt signa vana ⁊ supvacua: ⁊ ꝑ cōsequens continentia quedā peccata significationū cū demonib⁹ ꝑhabita. ergo ars notoria est christiano penitus interdicta ⁊ fugiēda sicut ⁊ alie artes nugatorie vel noue supstitionis. ij. de doctrina christiana. Est eīn hmōi ars inefficax ad sciētiā acquirendā cum enim ꝑ hmōi artē non intēdatur acquisitio sciētie scdm modū hominū naturalē scꝫ ad inueniendo et addiscendo: consequens est ꝙ iste affectus expetetur a deo vel a demonibus. certū est aliquos a deo sapientiā ⁊ scientiā ꝑ infusionem habuisse sicut de salomone legiť tertio regū. iij. c. christus etiā dixit discipulis suis Luce. xxi. c. ego dabo vobis os ⁊ sapientiam. Ad demones autem nō pertinet illuminare intellectū: acquisitio autem sapientie ⁊ scientie fit per illuminationem intellectus.

¶ Miles. cccxxxvij. cap.

Amplius quero an obseruationes ordinate ad corporum mutationem: vt ad sanitatem vel aliquid tale sint licite.

¶ Clericus. cccxxxviij. cap.

Augustin⁹ in libro. de doctrina christiana dicit ꝙ ad supstitionem ꝑtinent volumina magicarū artium ⁊ litura ⁊ remedia que medicorum condēnat scientia: siue in ꝑcationibus siue in q̄busdā seu quibuscunq; modis quos caracteres vocāt siue i q̄busdā rebus suspendendis atq; infigendis: hec Augustinus. Nam in hīs que fiunt ad aliquos effect⁹ corporales inducēdos: considerādū est vtrū naturaliter videatur posse tales effectus creare. sic enim non erit illicitū. lꝫ eīn causas naturales ad inducēdū effectus ꝓprios exhibere. si autē nō videanť naturaliter posse tales effect⁹ creare cōsequēs est ꝙ nō adhibeanť ad hos effect⁹ causandos tā q̄ cause: sꝫ tanq̄ vt signa: ⁊ sic ꝑtinent ad pacta significationū cū demonibus inita. Et si obiciať ꝙ sicut corpora naturalia subiciunť corporib⁹ celestibus: ita ⁊ corpora artificialia: vt imagines. ergo sicut illa. ita ⁊ ista sortiunť aliquas virtutes ex i pressione corporū celestiū ad aliquos effect⁹ causandos. Respōdeo. ꝙ naturales virtutes corporū naturaliū subsequunť substātiales formas ipsorū quas sortiunť ex impssiōe corporū celestiū. ⁊ iō ex earūdem impssione sortiunť quasdā virtutes actuales seu actiuas: sꝫ forme corporū artificialiū ꝓcedūt ex cōceptiōe artificis. Et iō cū nichil aliud sit q̄ ꝯpositio ordo: ⁊ figura vt dr. j. phisi. nō possunt naturalē virtutē ad agendū habere. Et inde est ꝙ ex impressione

corporum celestium secundum quod sunt artificialia nullam sortiuntur virtutem: sed tantum secundum materiam naturalem.

¶ Miles.cccxxxix.ca.

Quid dicemus de quibusdam mulieribus sceleratis que credunt se et profitentur cum dyana dea paganorum nocturnis horis et cum herodiade et cum nimia multitudine mulierum equitare super quasdam bestias: et multarum terrarum spacia in tempeste noctis silentio pertransire: eiusque iussionibus obedire velud domine. et cunctis noctibus eius seruitium euocari: asserunt etiam ab illis aliquas creaturas in melius vel deterius permutari: aut in aliam speciem et similitudinem transformari.

¶ Clericus.cccxl.ca.

RESpondeo quod non a diuino spiritu sed maligno talia fantasmata mentibus fidelium irrogantur: diabolus enim cum animam alicuius per talem credulitatem subiugauerit: sibi transfigurasse in angelum lucis et transformans se in diuersarum personarum species atque similitudines mentem quam captiuatam tenet multipliciter deludit. nec debet aliquis vel aliqua in tantam venire stulticiam vt credat: hec omnia que in somnis et spiritu fiunt: etiam in corpore accidentium. etiam paulus non auderet asserere quod fuerit raptus in corpore: cum etiam audierit veritatem proculdubio infidelis esset et pagano deterior. xxvi.q.v. .c. episcopi.

¶ Miles.cccxli.ca.

SEd nunc quero vtrum obseruantie que ordinantur ad precognoscendum aliqua infortunia: sint licite.

¶ Clericus.cccxlii.

DIco quod non. dicit enim augustinus in .ii.l. de doctrina christiana quod ad pacta cum demonibus inita pertinent multa inutilia vanarum obseruationum. vt si quis dum se ca lciat sternutauerit: vel ad domum suam cum vestis a muribus roditur. omnes enim huiusmodi obseruationes attendunt homines non vt quasdam causas sed vt quedam signa euentuum futurorum bonorum vel malorum: aut obseruantur sicut signa a deo tradita cum non sint introducta auctoritate diuina: sed magis ex vanitate humana cooperata demonum malicia qui nituntur animos huiusmodi vanitatibus implicari. Et iste obseruantie videntur esse aliqua ydolatrie secundum quas obseruantur auguria. Et si obiciatur quod irrationabile est: negare illud quod quasi omnes experiuntur quod aliquando tempora vel verba audita vel cantum cuius suis hominum siue animalium aliquod presagium habent alicuius boni vel mali futuri: ergo non videtur illicitum illa obseruare. Respondeo quod a principio in istis obseruationibus experti sunt homines aliquid veri a casu accidere: sed postea cum homines incipiunt huiusmodi obseruantijs animum applicare: multa secundum huiusmodi obseruationes eueniunt per deceptionem demonum: vt huiusmodi obseruationibus homines implicati curiosiores faciant et se magis erroris perniciosi multiplicibus laqueis ingerant. vt dicit augustinus in .ii.li. de doctrina christiana. dicit etiam hoc fieri permissione diuina: vt illi qui hoc audiunt et vident probentur in qua fide sunt apud deum. Et probat hoc auctoritate deuterono. xiii.c. si surrexerit in medio tui propheta aut qui somnium dicat et predixerit signum et euenerit quod locutus est et dixerit tibi eamus et sequamur deos alienos: non audies verba eius. temptat enim vos deus vester vt palam sciat vtrum diligatis eum aut non. xxvi.q.v.c. nec mirum circa finem.

¶ Miles.cccxliii.c.

Vtrum infortunium accidens alicui possit ingerere dolorem eius amico nichil de hoc scienti.

¶ Clericus .cccxliiii.ca.

Contingit hominem tristari et angustari eius amico remoto infortunium aliquod paciente quandoque a casu: scilicet quia in illa ho-

ra qua suus amicus infortunium patit melancolia i eo mouetur: per cuius motum melancolici tum excitatur et ex consequenti mente grauatur: licet infortunium amici nichil ad hoc penitus operetur. Quandoque vero hoc contingit ex aliqua causa voluntaria determinata: dyabolus enim quia conatur homines inducere ad opiniones superstitiosas: quandoque affligit hominem ponderositate et tristicia illa hora qua amic⁹ ei⁹ remotus infortunium patitur: vt extimet hoc amici infortunium quod patitur naturaliter sibi euenisse. Quandoque etiam hoc accidit ex aliqua probabili suspicione: vt cum quis amicum scit esse in taberna cum inimicis suis: probabiliter dubitabit eum inuadi ab inimicis. Et ex hoc quandoque in illa hora qua amicus eius ab inimicis opprimitur: in eo timor et angustia generatur: quia ille dolor est post aliquam cognitionem.

Miles. cccxlv. ca.

Nunc quero: vtrum herbe vel armonie possint impedire demones a vexatione hominum?

Clericus. cccxlvi. ca.

Herbe vel armonie sua naturali virtute non possunt totaliter expellere vexationem. quia dyabolus posset hominem vexare si sibi permitteretur a deo: vel angelis bonis. possunt tamen illam vextionem mitigare. et ita parua posset esse vexatio illa quia possent illam penitus excludere. Et hoc quidem facerent non agendo in ipsum demonem cum sit spiritus separatus in quem non potest naturaliter agere corpus: sed agendo in ipsum vexatum a demone. certum est enim quod herbe et armonie multum possunt immutare depositionem: et ex consequenti mot⁹ sensualitatis. Et patet de herbis cum quedam inclinent ad leticiam: quedam ad tristiciam: et sic de aliis. hoc enim patet de armoniis per philosophum. viii. politicorum. vbi vult quod diuerse armonie habent prouocare diuersas passiones in homine. hoc etiam patet et refert boecius in musica sua: et actor de ortu scientiarum: vbi loquens de vtilitate musice dicit quod valet ad curandum et alleuiandum infirmitates. et ita patet quod herbe et armonie quandoque causare possunt in homine dispositionem contrariam illi vexationi qua dyabolus hominem vexare conatur.

Ex quo sequitur quod ceteris paribus sit vexatio debilior. herbe tamen vel armonie non possunt dispositionem in homine causare: propter quam homo a nullo vexari possit demone. si permitteretur quod dyabolus mouendo solum motu locali vapores et ipsos spiritus inordinato motu: posset hominem multum vexare. herbe autem vel armonie nullam dispositionem causare possent in homine sua naturali virtute: per quem prohiberetur demon predictam commotionem facere. Contingit enim quod quandoque dyabolus non permittit hominem vexare nisi vexatione ita parua: quod per aliquam forte dispositionem ad contrarium totaliter tolleretur. Et tunc alique herbe vel armonie possent corpus hominis ad contrarium ita disponere quod illa vexatio totaliter amoueretur. verbigratia dyabolus posset quandoque hominem vexare vexatione tristicie ita debiliter: quod per aliquas herbas vel armonias que haberent causare delectationem et diffusionem spirituum (qui sunt motus contrarii tristicie) totaliter amoueretur illa tristicia. Quod autem Augustinus secundo libro de doctrina christiana condemnat ligaturas et quedam alia de quibus ibi diffusius scribit hoc attribuens arti magice. hoc est quantum ad illud in quo non possunt ex sua naturali virtute. quod patet per hoc quod dicit sic ad hoc genus pertinent omnes

ligature atq3 omnia remedia que medicorum condemnat disciplina: in quo satis patet q illa condemnat quãtum ad hoc respectu cuius non habent aliquã efficaciam ex sua naturali virtute. Ad illud quod habetur primo regum.xvi. c. q saul qui vexabatur a demone alleuiabatur quando dauid citharam percussiebat corã eo: et quod recedebat spiritus malus. Sciendum q bene verum est: q per tactum cithare virtute naturali illius armonie alleuiabatur aliquãtulum afflictio saulis inquantum illa armonia aliqualiter dulcorabat appetitum eius per auditum: per quam dulcorationem reddebatur minus aptus ad illam vexationem. sed quod spiritus malus recederet a saule quando dauid citharizabat corã eo: hoc erat propter vim crucis. quod satis expresse dicitur in glosa: vbi dicitur sic. erat dauid canticis musice eruditus. diuersorũ sonorum rationabilis moderatusq3 contentus vnitatem essentie significat: que varijs modis cotidie resonat. dauid in citharam suam malignum spiritum compescuit: et non quia tãta esset vis in cithara: sed in signo crucis que in ligno et cordarum extentione gerebatur: que iã tunc demones effugabat.

Miles.cccxlvij.ca.

Modo dubito vtrum liceat alicui ad collũ diuina verba suspendere: quod cotidie faciunt q̃plurimũ maxime seculares.

Clericus.cccxlviij.ca.

In omnibus incantationibus vel scripturis suspensis duo cauenda videntur. Primo quod profertur vel scribitur. quia si est aliquid ad inuocationem demonum pertinens: supersticiosum est et illicitum. et cauendum est ne ponantur ignota nomina: ne sub illis lateat aliquod illicitũ. vnde crisostomus dicit super math. q phariseorum magnificãtium fimbrias aliqua nomina ebraica angelorum confingunt et conscribunt: et alligant que non intelligentibus metuenda videntur. Cauendum est etiam ne aliquid falsũ contineatur: quia sic eius effectus expectari non posset a deo qui non est testis alicuius falsitatis.

Secundo cauendum est ne in verbis sacris ibi contineantur aliqua vana: vt aliqui caracteres inscripti preter signũ crucis. aut ne spes habeatur in modo scribendi vel legendi vel in quacũq3 hominum vanitate que ad diuinam reuerentiam non pertinet: quia hoc videretur supersitiosum. Alias autem videntur licitum. Unde.xxvi.q.vi.c. non liceat christianis: dicit q non liceat christianis in collectionibus herbarum medicinalium aliquas obseruationes attẽdere: nisi tantum cum simbolo diuino aut oratione dominica vt tantum creator omniũ deus honoretur. Et si obiciatur contra predicta q liceat diuina verba ad collum suspendere quia non minus operantur verba sacra in corporibus serpentum et aliorum animaliũ: sed incantationes quandam efficaciã habent ad repellendum seu reprimendum serpentes: vel ad sanandum quedam animalia. vnde. ps. sicut aspidis surde obturantis aures suas que non audiet et c.

Respondeo q etiam in incantationibus serpentum vel quorumcunq3 animalium: si respectus habeatur tantum ad verba sacra et virtutem diuinam: nõ est illicitum: sed plerumq3 tales incantationes habent illicitas obseruantias et per demones sortiuntur effectum. et precipue in serpentibus: quia serpens fuit primum demonis instrumentũ ad hominẽ decipiendum. Si vero queratur quid de versiculis que fiunt in ascentione: et crucib? q̃ fiunt i ramis palmarũ et

¶ Respondeo q non sunt reprobāda cum non cōtineāt nisi verba euangelica & memoriam passionis christi. Sed superstitiosum esset si crederetur minor efficacia si scribantur vel fiant post lectū euangelium vel post missaz vel illa die.

¶ Miles.cccxlix.cap.

Sed quid de carminatricibus aut carminatoribus qui carminant infirmos aut pueros vel aliud: nūquid tales peccant mortaliter.

¶ Clericus.cccl.cap.

Si nichil superstitiosum dicant aut doceant aut faciant: sed tantum vtantur licitis pcibus & adiurationibus: sicut per passionem & crucem & similia: non videtur q peccent mortaliter: nisi talia fecerint post phibitionem sibi ab ecclesia factam. Sed credo q phibendi sunt viri & mulieres a talibus: quia multa inutilia & superstitiosa solent admiscere: nisi forte sit sacerdos religiosus & discretus: aut etiā laycus: siue vir siue mulier excellentis vite & pbate discretionis: qui fusa oratione licita super infirmū: non super pomum vel pirum aut cingulum aut similia: super infirmantes manū imponat: iuxta illud Mathe. vltimo.c. super egros manus imponent: & bene habebunt. nec sunt tales persone phibende: nisi forte timeat q ad exemplum illorum indiscreti & superstitiosi carminatores: sibi vsurpent abusum tenentes se exemplo illorum hoc posse licite facere. De portatione vero reliquiaruz dico q si portentur ad fiduciam dei & sanctorum non erit illicitum. Si autem circa hoc attēdatur aliquid aliud vanum: vt puta quia vas sit triangulare vel aliquid aliud huiusmodi quod non pertineat ad reuerentiam dei & sanctorum: superstitiosum erit et illicitum.

¶ Miles.cccli.cap.

Quid erit de sacerdotibus qui cā doloris permoti aut: altare vestibus sacris exuunt: aut qualibet lugubri aspernunt: aut consueta luminaria subtrahunt: aut altare aut crucifixum spinis circundant. ¶ Quid etiam de illis qui p viuis scienter cantant missas defunctorum: vel sub nomine illoꝝ quos odiunt feretrum cum exequijs mortuorum ponunt: vel alia similia faciunt vt illi citius moriantur.

¶ Clericus.ccclij.cap.

Ad hoc dico q aliquid pdictorum si fiat ppter odium pdicatum: grauissime peccat qui facit: & nisi per legitimam penitentiam se purgauerit debet deponi. Si autem ppter causam cōmunem: puta qz metuit cōtaminationem sacrorum ordinum vel subuersionem fidei: vel hostilitatem vel obsidionem vel diuinorum iudicioꝝ sententiam metuit: et ideo tale quid fecit: non dicitur peccare: quia in tali facto plus humilitas qua deus placaſ q interni liuoris dolositas declaratur. Hoc etiam consuetudo ecclesie tenet. vnde solet cantare deus venerunt gentes & insignum tristicie vidi bene sancta altaria spoliare. hec tamen discutio fallit in illis qui scienter pro viuis celebrāt officium defunctorū. Nam tales si fuerint de recti indistincte debent deponi & ad agendum penitentiam tam ipse sacerdos q ille qui ad hoc ipsuz incitauit debet exilij perpetui ergastulo siue monasterio relegari. xxvi. q. v. c. quodcūqz Fallit etiam distinctio in illis qui altare vel crucifixum spinis circūdāt: qz omnis talis abusus indistincte penitus reprobatur & districtius phibetur & est grauiter puniendus. vt extra. de offic. ordi. c. canonice libro. vi.

¶ Miles.cccliij.cap.

Quoniam de impressionibus astrorum est aliqualiter tactum: reuoco in dubium. Utrum sit vtile pncipi vel cuicunqz alij inferiori a pncipe dare operam & vacare circa scientiam astrologie. Et euidenter pbatur q sic: per ipsam nāqz scimus & preuidemus

futura bona z mala: si per prudentiam nostram possumus celũ iuuare: z ea augmentare secundũ pthölomeũ si sint mala possumus in totũ vel in parte pcauere. Malum enim non euitatur nisi pus cognitum z iacula preuisa minus ferire solent. Insuper tholomeus ait q sapiens homo dominabitur astris. ¶ Item q hoc sit principi vtile ex antiquis cõiungitur hystorijs. in sacris enim scripturis reperitur q sancti patres vtebantur sorte: vt per hoc haberent noticiam futurorum. vt apparet Josue. vij.c. Et Joseph pnosticauit sterilitatem futurã ¶ Item in hystorijs romanorum (secũdum quod narrat maxime tit° liuius) patet: q tẽpore guerre z in alijs arduis romani vtebantur sorte augurijs z diuinationibus.

¶ Clericus.cccliiij.cap:

De recognoscere aliquam mutationẽ aeris est vtile: de fortunis spiritualibus iudicare est difficile: ymo z periculosum. Sepe eñ timor z imaginatio talis diuinationis futurorum causat infortunium: z faciunt hominem obliuisci circũstantias: quibus mediantibus talia infortunia prudenter potuissent pcaueri. q autem arguitur q licitum est sicvti sorte: breuiter per transeo ppterea que in prioribus latius fuerũt tacta. Et supposito q alij z sancti patres diuina permissione seu dispositiõe vsi fuerint sorte: illud non est trahendum in consequẽquentiam arg. iij.c. gaudemus extra. de diuor. Nec obstat quod de hystorijs romanorũ arguitur: qz dũ erant in maiori psperitate sua vtebantur talibus augurijs z diuinatiõibus ex suggestione dyaboli: qui psperitati eorum q̃z plurimum inuidebat: z ideo corruerunt. Item dicit beatus Augustinus q deus dedit tãtam potentiam z dominationem romanis ppter magnam affectionem quã habebant ad bonum commune: nec ppter tales diuinationes aliquid de contingentibus ad bonam practicam p cõmuni vtilitate obmittebant. Item sepe tempore psperitatis sue male contingebat eis: z causa infortunij sui forsan erat respõtio augurij sui. nec etiam pncipes communicabant circa astrologiam: sed Mysteri templorum qui ad hoc erant specialiter destinati.

¶ Miles.ccclv.cap.

Amplius reuerende clerice pbo q possibile sit per astrologiam iudicare de futuris et ea precognoscere. Bruta eñ animalia pcognoscunt futura: olor enim cantat quando psentit mortem: delphinus presentit tẽpestatem maritimã: z equus bellum antecq̃ fiat. Si ergo bruta psentiunt futura: q̃to magis homo rationalis potens est adinuenire artem: mediante qua possit iudicare de futuris. Item ista monarchia inferior gubernatur per corpora celestia. Et ad sciendum motus corporum celestium adinuenta est astrologia: que videtur vana et inutilis: nisi ipsa mediante precognoscerentur futura: quod esset absurduz: cum ars z natura nichil adinueniunt frustra.

¶ Clericus.ccclvi.cap.

Ad id quod arguitur de brutis animalibus que psentiunt futura. Respõdeo. bruta animalia z homo se habẽt tanq̃ excedẽtia z excessa. homo enim nascitur nudus impotẽs ignarus: sz non sic de alijs brutis nõ sequitur ergo q si de° dotauerit bruta in aliquo: q hominem similiter in eadem dotauerit. deus plura fecit homini: quia contulit sibi rationem z memoriam per quod potest acquirere prudentiam humanam: z considerare preterita: presentia: et futura: que verisimiliter possunt euenire. Nec obstat quod subdebatur

q alias videretur astrologia inutilis nisi per eam sciremus iudicare de futuris. Dico q finis principalior astrologie est: quia dat noticiam dei creatoris. Nam secundum ysidorum est ordinata vltima inter sciētias seculares ad finem q ostē datur q cogitatio humana debet esse remota a rebus terrestrib9 z magis debet vacare contemplationi. et beatus Paulus in vna epistola ad romanos: et beatus Dionysius in vna alia epistala quā fecit fatentur q illud quod ipsi sciuerunt de astrologia: fecit eos conuerti ad fidē christi. Scire ergo motum celi: z corporum celestium situm z ordinationem est q̄plurimum delectabile amabile decēs z vtile in principe: z quocunq3 alio inferiore. Nam secundum sententiā philosophi si delectabile est scire ordinationē z descriptionem vnius nobilis palacij vel vnius pulchri montis: q̄to delectabilius excellenti9 z amabilius est habere noticiam machine celestis que superat in pulchritudine omnia visibilia: iudicia tamen astrorum sunt inscrutabilia z plurimos deceperunt: z adhuc decipiunt. Unde generaliter tales ordinationes sunt inhibite ī pluribus locis sacre scripture. Et pcipit sacra scriptura q illi qui de illa se intromittunt occidantur. sanctus Augustinus Ambrosius Origenes: et generaliter oēs sancti doctores eccl'ie detestāt z reprobāt tales diuinationes cum sint contrarie saluti anime ac fidei catholice. vt patet. xxv. q. v. quasi per totum. debet igitur vnusquisq3 christianus a talibus abstinere. Unde quidam excellens auctor stacius nomine loquens in metro de ista presenti materia alte z pfunde plangit: z querit vnde mundo z tristibus mortalibus hec infirmitas: iste miserabilis amor: et maledictum desiderium contingerit q velint inuestigare fortunas futuras seu venturas. Et ait q nunq̄ fuit donum dei: sed hoc facit auida mens nostra. Nam secundum Chrisostomum genus humanum nimis appetit scire futura: Narrant hystorie q Julius Cesar nū q̄ voluit adhibere fidem talibus diuinationibus. Et catho qui vocabatur rigidus vnus de sapientioribus vrbis Romane cum ingressus esset templum: milites sui monuerunt eum vt interrogaret ionē de fortunis. hoc noluit facere dicens q deus dederat nobis talentum ingenij naturalis recognoscendi ea que nobis erant necessaria. de talibus enim sortilegijs z futuris inuestigare pertinet ad meticulosos z infortunatos homines. nec hoc cadit in constante z virtuoso homine. Item secundum ysidorū astrologia (que tamen videtur rationabilior inter omnes artes diuinatorias q̄tum ad partem diuinatoriam futurorum) nō solum inter doctores fidei christiane detestatur: sed etiam inter paganos. Plato enim: z Aristoteles z plures alij philosophi concordi sententia dampnauerunt eam. Item in libro politicorum dicitur q astrologia est nobilis scientia z gloriosa; quando tenetur in suis terminis sed quando extenditur vltra terminos et metas ipsius sc3 ad coniecturationes: z diuinationes futurorum z ad tales vanitates: tunc est contra phiam: z etiam bonos mores. Itē magna fatuitas est credere q astrologus sciat de futuris iudicare in fortunijs bonis seu malis que dependent ex voluntate mutabili. Et tamen nesciat quale tempus fiet crastina die quod tñ habent causam certā z immutabilem: z insuper isti astrologi tenēt q omnia eueniant de necessitate quod est dānatissimum z contrarium fidei christiane.

¶ Ex premissis clare concluditur q reges christiani: z ceteri principes qui debent esse pugiles fidei christiane non debent intēdere nec fidem adhibere talibus artibus. Uirgilius en3 put refert tulius fuit sapientissimus z expertissimus in omnibus sciētijs: z docuit quales artes z sciētie debeant vigere in pu-

cipe: hoc dixit esse reuelatum miraculose. ¶ Primo princeps non debet ponere intentionem ad imagines faciendas: nec debet princeps esse astrologus nec vacare circa aliquã scientiam mathematicam: nec debet princeps esse aduocatus rethoricus vel logicus. Et subdit virgilius tu princeps Romanorum memor esto q facias gubernari populũ per prudentes: qui sint tales qui artes adinueniãt & studia: quibus mediantib9 populus in pace tranquillitate & quiete gubernetur. Hec est sententia virgilij pulchre per eum tradita in metro. principale ergo studium boni principis est gubernare populum per scientiam politicam: et bonum consilium prudentum.

¶ Miles.cclvij.cap.

Ursus venerãde clerice hijs non obstantib9: & p vos allegatis exẽplis antiquorum clare probatur q non videtur absonum in pncipe si circa astrologiam vaccet & intendat nobiles enim pncipes alexandrie & egypti posuerunt intentionem suam in talibus scientijs prout narrat ysidorus et Hugo de sancto victore. adeo q libros composuerunt per quos hodiernis diebus memoria censetur perpetua. Item ille nobilis princeps Abraham tradidit egiptijs & docuit astrologiam prout narrat Josephus in libro antiquitatũ. Item in antiquis hystorijs reperitur q moyses fuit magnus astrolog9. Itẽ salomon dicit de se ipso q sciebat dispositionem & motum stellarum celi: prout refert in libro sapientie. Item tulius dicit de regibus grecie q astrologos habebant in magna reuerentia & honore. Item rex ptholomeus fecit plures libros astrologie. rex Alphumsus hyspanie composuit plures tabulas astrologie. ¶ Ex quibus clare patet q non est nouum nec etiam inconueniẽs regem circa astrologiam vacare & in ea studere: dũmodo regimen rei publice in aliquo non derogetur.

¶ Clericus.cclviij.cap.

Respondeo ad id quod allegatis de exemplis pncipum: & dico q plura opuscula intitulantur a nominibus pncipum: que tamen non compilauerunt. maxime isti libri diuinationum intitulantur a Salomone & ab alijs auctoribus famosis: ad finem vt maior fides eisdem adhibeatur. Item verum est q aliqui principes dilexerunt astrologiam: & fecerunt astrologos libros compilare qui intitulabantur ab ipsis regibus: vt patet in tabulis alphunsi. Item veritas est q aliqui principes habuerunt tales scientias ex spirituali dono & gratia dei. vt fuerunt Noe & Moyses Salomon & plures alij. Et propterea dicit Josephus q dedit deus pluribus eorum diutius viuere propter cõmunem vtilitatem. vt populum instruerent per astrologiam: & alias scientias adeo in ipsos infusas. Nec propterea sequitur q principes moderni debeant q̃tum ad hoc eorum vestigia imitari: cum sint breuissime vite: & habeant circa necessaria ad salutem suam & populi potius intendere. Insuper experientia nos informat q principes qui in talibus scientijs vacauerunt: male finierunt: et male fuerunt fortunati: Athelus rex Hyspanie qui fuit magnus astrologus: ignominiose fuit de regno suo eiectus.

¶ Item narratur in vita philosophorum de quodam philosopho vacato tales q fecit se duci extra domũ suã vt videret & cõtẽplaret stellas: qui dum du

ceretur per vetulam cecidit in foueam: tūc dicit vetula. O Thales Thales? tu nescis videre ad pedes tuos qualiter poteris celestia cognoscere? Item narratur q rex Jacobus maioricarum quando recessit de auinione fecit eligi horā recessus sui per astrologos: et tamē in illo viagio pdidit regnum. Sic igitur sciā principis christiani et cuiuslibet fidelis nil debet futurū inquirere: sed illius dispositioni hūiliter obedire qui disponit omnia suauiter: cuius cōsiliarius nemo fuit. nō possumus ei dicere cur ita facis? dñs est. qd bonum ē in oculis suis faciat: nō laboremus ei: nocet dicere cur ita facis tempora vel momenta que pater posuit in potestate sua. futurorū enim explorare noticiam auguriis vel aliis illicitis modis: dyabolica temptatio ē: et eterne damnationis occasio. os enim dñi locutū est: populū israel instruētis. Cū egressus inquit fueris terram quam dñs daturus ē tibi: caue ne imiteris abhominationes gētiū. non inueniatur inte q lustret filium suum aut filiam suā ducendo per ignem. Nō sit q ariolos sciscitetur et obseruet somnia atq auguria. non sit maleficus vel icantator. nemo per phitōes aut diuinos querat a mortuis veritatē qīa hec abhominabitur dñs. Si surrexerit inquit in medio vestri propheta aut qui dixerit somnium vidisse et predixerit signū: et euenerit: non audias. non curent igitur fideles christiani tales diuinationes vel somnia: nec errore illorū inuoluant qui occursum leporis timent qui mulierē sparsis crinibus: q hoiem orbatū oculis aut mutilatū pede aut i barbam aut cuculatū habere obuiā detestātur: qui de iocundo gloriant hospicio: si eis lupus occursauerit: aut colūba: si a sinistra in dextrā auis sctī Martini volauerit: si hoiem gibosum obuiā habuerint: aut leprosum: hec et similia vana sunt: et ab omni christiano precauenda.

Miles. ccclix. Capi.

Video ergo ex pmissis q tales diuinationes astrologice sortilegia necnon alie obseruantie supsticiose: sunt phibite cuilibet fideli christiano. Sed nunc quero vtrum cōtrarium facientes sint aliquali pena plectendi?

Clericus. ccclx. Capi.

Tales sūt variis penis plectendi. vt patet cuilibet intuenti. extra de sortilegiis. quasi per totum. et. C. de male. et mathe. quasi per totū. vt notauit Hostiensis in sūma de sortilegiis. §. que sit pena. de quibus sufficiat premissio. scdm vnam penam ipsorum solum volo prosequi scz penam sententie excōicationis: cum nōn sit maior i ecclesia dei. Isti enim diuinatores sortilegi et mathematici: si moniti non desistāt sunt excommunicandi. xvj. q. v. c. non oportet et. c. si quis. episcopus aut presbiter. et. q. v. c. amoueat. Et nō imerito hec pena excommunicationis est cōtra eos infligenda: ad instar Luciferi et suorum sequatium. naz ad istar primorum parentum quorū sunt imitatores in hac parte (prout enim Lucifer et sui sequaces) etiam primi parentes violauerunt ea que diuina maiestas in signum singularis pꝛogatiue sibi specialiter reseruauerat: et temerarie nimis vsurparūt: et ideo excommunicati fuerunt et eiecti de paradiso celesti ac terrestri. sic et isti nitūtur ea que creator celi et terre sibi specialiter reseruauit scilicet cognoscere futura tempora et momenta que posuit sol9 in potestate sua sibi per falsas praticas et vanas deceptiones applicare: nō immerito: ergo talis a consortio fidelium tāq oues morbide sunt eiciendi: ne gregem dominicū inficiant. Isti enim peccant contra creatorem celi et terre: et contra dispositionem agentium naturaliū: applicantes agentia naturalia ad alium vsum quaz natura naturans disposuit.

Et ideo rationabiliter pena introducta ad instar dispositionum naturalium debet puniri. Potest enim probabiliter persuaderi quod ecclesia trahit penam excōmunicationis ad instar dispositionis agentium naturalium: vt ars imitatur naturā vt.l.adoptio.ff.de adoptio. videmus enim quod vbi est vnum corpus informatum: vna forma vnita totius: durat donec singule partes vniformiter regulentur. Sed cum partes difformiter regulentur: totum dissoluitur nisi partes ad vniformitatem reducantur: vel nisi pars que reduci non potest a toto corpore eradicetur et alia conformis introducatur. Videmus exemplum in corpore humano. Nam cū omnes honores sub vnitate forme humane sunt: durat equalitas ipsius. sed cum aliqui peccāt in q̄to vel quali: est opus eradicatione vel reductione: alias sequitur egritudo totius et extinctio: quia humor infectus per contrarium alium inficeret. Et sic in singulis naturalibus simplicibus et mixtis posset discurri. Sic directe in proposito omnium catholicorum collectio siue tota militās ecclesia est vnum corpus informatum vna forma scilicet fide informata virtutibus theologicis et moralibus: et donec singula membra vniformiter regulentur durat equalitas corporis mistici. sed cum aliqua membra irregulariter se habent respectu totius tunc est opus reductione vel eradicatione alias corpus inficeretur. Et propter hoc militans ecclesia ortum sumendo a naturalibus ad sui perseuerentiam adinuenit hoc genus censure: et cum aliquis de corpore christi mistico deuiat moneat: et sic reducatur.c.sacro. extra de senten.excō..quod si reduci noluerit eiciatur de corpore: ne per contactum alios inficiat. et ista est excommunicatio et fit aliquando a toto corpore totaliter et hec est maior excommunicatio. aliquādo a parte corporis: et hec est minor. sic aliquando humor eradicatur totaliter de toto corpore humano: aliquando nō eradicatur totaliter: sed a certo loco deuiatur. et sicut eradicatio totalis humoris vel deuiatio aliquando fit a natura sine hominis ministerio. Aliquando cū hominis ministerio sc3 cum fertur ab homine: et sicut carnes putride inficiant idcirco resecantur.xxiiij.q.iij.c.resecande: sicut aliquando in corpore humano insurgit humorum multitudo peccantium contra naturā: et totū corpus excōmunicetur. Et hic morbus vniuersalis appellatur. aliquando particularis tantum i corpore christi mistici: incipit mēbrorum peccantium multitudo contra vnitatem vt fiat dissolutio. cum fuerint scismata et scisma in ecclesia. Unde hic aduertendum quod excōmunicatio que est separatio a deo tantum: fertur adeo tātum: vbi ponderandum quod collegiū omnium catholicorum est vnum corpus: et appellatur corpus christi misticum et informatum forma. hoc probatur. iij.q.iiij.c. Eugelcudā.et.xi.q.iij.c.nichil. Et istud corpus misticum christi est informatum forma diuina.i. fide catholica virtutibus informata: vel spiritu vitali christi. Nam licet sint membra multa in corpore illo mistico: tamen omnia illa mēbra viuificantur eodem spiritu scilz vitali catholice fidei informata operibus virtutum: et donec sub illa sic informata membra degunt: tunc sunt vnum corpus et ad illam vnitatem omnes tendere debent predicantes. sicut scribitur in exodo.iiij.c. vesti sacerdotis iungitur mala punica: id est mala granata vnitas fidei intelligitur. nam sicut in malo granato multa sunt grana sub eodem cortice: sic sub eadem fide multa sūt mēbra cooperta illa fide. vt pulchre declarat Gregorius. et transumptiue habetur in canone.c.sit rector.xliij.di. Si autem aliquod membrum recesserit ab illo cortice id est fide vel operibus virtuosis ipsam informantibus quod contingit per mortale peccatum etiam vnū solum: nam

q.iij

offendēs in vno factus est omniū reus Jacobi. ij.c. defleat de regulis iuris. Etiam si sic separetur christi a corpore mistico: nec viuit spiritu vitali christi. vt pulchre probat Augustinus super Jo. ca. nichil. xi. q. iij. sic inquiens Qui enim separatur a corpore christi non est membrum eius. si non est membrum nō vegetatur spiritu eius. Ex premissis concluditur q excōmunicatio que est tantum separans adeo: adeo tñ lata est. nam statim cum desinit viuere illo dei spiritu. non est amplius membrū eius. Et q dixi. q collegiū catholicorū est vnum corpus. & dicitur corpus christi misticum: vt in canone Eugelcudam tertia questione quarta. Quero qualiter sit vnum corpus: quod erit preambulus ad infradicēda. Ubi sciendum: q sicut in vero corpore humano sunt membra multiformia ad singula officia tendentia. lxxxix. distin. c. primo. & sicut ibi est anima et corpus viuificatum. vt. xxxij. questione. secunda capitulo Moyses. & c. sequenti. & cle. prima de summa trinitate. & fi de ca. vt sicut ibi sunt quattuor elementa ad minus virtualiter ad ipsius mixtionem subtilissime ex naturalibus agentibus superius & terrestribus redacta. vt in. c. inquandam de cele. missarū: sic in corpore mistico sunt diuersa membra in suas operationes tendentia: ibi est corpus viuificatum. & etiam viuificans. Ubi sciendum q sicut partium veri corporis humani quedam sunt partes ab aliis regulate: quedam autem sunt partes alias regulantes (vt sunt membra principalia) et alie sunt partes corporis que simplices nuncupantur. sic in corpore mistico sunt partes simplices & regulate: vt persone layce sicut oues regende. secunda questione septima capitulo oues. Membra autem principalia & organica sunt ministri ecclesie: & inter ipsos est caput vicarius christi Romanus pontifex. xxi. distin. c. cleros. & c. in nouo. Et sicut a capite descendunt spiritus deferentes virtutem naturalem toti corpori (vt dicunt naturales) sic a Romano pontifice ad totum corpus misticum: & singulos de corpore velut a capite tota potestas emanat et effluit. xxix. distin. c. ita dominnus. Et sicut in capite humano naturali sūt quattuor sedes fundantes quatuor virtutes iteriores (vt habetur in secundo de anima) sic in capite corporis mistic1 debēt esse quattuor virtutes cardinales: vel saltem due tantum deberent esse adinstar cardinum super quibus deffertur hostium: sed quia huiusmodi corporis mistici mesta erat messis & operarij pauci electi sunt. lxxij. discipuli. xxi. dist. c. in nouo in quorum loco successerunt episcopi. lxviij. distin. c. quorum vices: & sic ista sunt membra organica huius corporis: scilicet cardinales & episcopi. sūt & alia membra organica: sicut sunt ministri ecclesie inferiores episcopis de quibus & eorum officiis. xxi. di. capitulo cleros.

¶ Dixi secundo q sicut in vero corpore humano est anima viuificans & corpus viuificatum: sic in corpore mistico est anima viuificans scilicet christus. siue fides operibus virtutum informata: ipse enim est vitam prestans cunctis de corpore. cum ipse dicit in euāgelio. ego sum via. viij. dist. capitulo consuetudo: corpus autem viuificatum est collectio fidelium in hoc corpore viuificato. Et sicut corpus verum naturale viuificatur ab exteriori potu & cibo assumpto: sic in hoc corpore est verus cibus saluatiuus anime: corpus christi verus panis. Et panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita.

¶ Dixi tertio q sicut in vero corpore naturali sunt quattuor elementa: sic in hoc corpore militantis ecclesie sūt quattuor euangelia. licet vnum sit euangelium secundum quattuor auctores: & quattuor elementa seu euangelia continent quicquid est vitale i corpore. Etiā

ex his elementis insurgunt riuuli epistolarum. verum quia sicut ad conseruationem veri corporis naturalis et ipsius sanationem compatitur infirmitatem: ne altissimus in necessariis deficeret: ab eo processit ars tradens modum conseruandi et curandi: que medicina nuncupatur: sicut hoc totum mysticum conseruet et partes egrote curentur: ab eo processit scientia tradens modum conseruatiuum huius mistici corporis. Et hec est scientia canonum et legalium constitutionum: que per ora principum diuinitus promulgata est. C. de lon. tempo. prescrip. l. si. xvi. questione prima: capitulo placuit. viij. distin. capitulo quo iure.

¶ Ad hoc enim facte sunt leges quarta dist. c. facte sunt leges. Et sicut sunt canones conseruatiui et curatiui corporis naturalis humani: concernentes totam speciem humanam in latitudine complexionis sue. Et hi vocantur canones generales: et secundum varietatem regionum indiuidualium complexionum et variarum circunstantiarum per artifices variantur media applicando xxix. distin. c. sciendum. etc. sequen. et c. vt continetur. l. dist. Sic in corpore mystico propter varietatem regionum et circumstantiarum ad seruanda singula corpora vniuersitatum que sunt partes magni corporis mystici varie constitutiones sunt introducte. Et sicut sunt deputati medici circa conseruationem corporis humani secundum artem operantes: sic ministri sunt deputati circa conseruationem huius corporis militantis ecclesie: scilicet episcopi et alij iudices ecclesiastici. Circa quod est aduertendum: quod si hec cura fiat vt quilibet de corpore propter se tantum deo iungatur: sic est fori penitentialis. si autem fiat vt tota collectio conseruetur quod fieri non posset sic pars partem inficeret sic est fori contentiosi. Et licet ministri secundum canones sic operentur tamen hoc faciunt vt ministri quia principalis operans est christus. xi. q. iij. c. nemo contemnat. Et licet videar hic aliqualiter metas iuris excessisse: hoc feci vt inferrem quod ad instar naturalis dispositionis hec sententia excommunicationis traxit originem. ¶ Ex his patet ergo qualiter adeo et solum ab illo fertur hec excommunicatio: et in hac deductione intendo solum ex dispositione humani corporis naturalis elicere dispositionem mystici. quia supra probatum est quod singuli de corpore militantis ecclesie cibantur cibo spirituali corpore christi. et christus presentatur in ministris ecclesie: et per eos presentatur cibus sacramentalis. inde est quod iniciens manus violentas in clericum violat christum. Unde dictum est. qui vos tangit me tangit. ij. q. j. c. actio. vij. q. j. c. qui vos violant.

¶ Qui igitur nititur destruere ministerium sacramentalis cibi: iustum fuit vt illo cibo priuaretur. et in eo in quo deliquit puniretur. c. litteras. de eta. et quali. Et si quis etiam principi non obedierit morte moriatur. A christo igitur mediante canone vel ministro christi emanauit excommunicato: sicut dicitur in corpore humano. si quis humor patiatur destrusiam debet eradicari ne totum corpus inficiat: sic in hoc corpore mistico debet membrum putridum eradicari.

¶ Miles. ccclxi. cap.

Iuxta predicta quero vtrum minister dei iudex ecclesiasticus possit iniuste excommunicare: probatur quod non. quia iudicium ecclesie debet se conformare iudicio dei. xi. q. iij. c. reuera. ij. q. j. c. deus omnipotens de sen. exco. c. a nobis. ij. sed deus nullum ligat iniuste. xi. q. iij. c. secundum de pe. di. iiij. c. si ex bono cum similibus. ergo etc. Item auctoritate petri nullus potest aliquem ligare nisi quem petrus ligaret. xxiiij. q. j. c. manet. Item ligare iniuste est vitiosum: sed in ecclesia etiam militante non debet esse macula vel ruga. xxi. dist. c. quis. de pe. distin. c. ecclesia q. iiij.

ergo 7c. Item deficiente causa propter quā aliquid potest esse. cessat 7 illud. lxx. di. §. his omnibus de Biga. c. debitū. ff. de Iure patro. l. adigere. §. quis. sz causa excōmunicationis debz esse mortale peccatum. xi. q. iij. c. nemo episcoporuz 7. c. certum. hoc cessat vbi iniuste profertur. ergo 7c. Item arguendo ab effectu vanuz enī est q debito careat effectu. de electi. c. commissa. §. porro. lib. vi. Sed excōmunicatio iniuste prolata caret effectu excommunicatiōis: qui est vt per eā tradatur quis Sathane: 7 subtrahatur dei gratia. xi. q. iij. c. audi. 7 c. nichil. sed ista cessant in iniusta excōmunicatione: vt per se patet. igitur. 7c. Item iusta ligat: ergo iniusta non ligabit per locum ab oppositis. ix. di. c. j. xxxij. di. c. hospitalitatē. Item casus est in terminis. vt videtur. xi. q. iij. c. cui est.

¶ Clericus. ccclix. Capi.

N oppositum est. c. sententia pastoris. xi. q. iij. Solutio contraria: multa fieri nō debent: facta tamen tenent de regula. c. ad apostolicam fateor ergo q iniuste nullus debet excōmunicari: et sic procedunt tres prime rationes. Et ideo faciēs est in culpa: 7 penam meretur. xi. q. iij. c. temerarium. sed nichilominus excōmunicatus est ligat⁹ vt de rescriptis. c. ab excōmunicato cuz ibi nota; Gratianus. xi. q. iij. §. cuz ergo hoc itellexit quādo quis ppt aliquā culpam est dignus excommunicari. sed cū intentio excōicatoris attendatur: 7 pro alia culpa nō intendebat excōicare: non pōt procedere dictum gratia: dico ergo sententiam iniustam ligare. ¶ Ad cuius euidentiam sciendum q interduz dicitur excommunicatio nulla: aliquando iniusta: tunc dicitur nulla quando in agente vel patiente est inhabilitas. de pma patet: vt quia non iudex: vl' q: talē iurisdictionem exercere non pōt. xxiiij. q. j. c. audiuim⁹. facit. xxvi. di. c. bene quidem de sen. excō. c. si quem. 7 sic loquitur cap. est allegatum in contrariuz: ibi sententia lata fuit ab heretico qui iurisdictionem non habet. de secunda patet vt puta. si is in quem fertur est talis qui non potest delinquere: vt infans vel furiosus saltem si hoc est notoriū. no. Innocen. extra de senten. excom. c. romana. vel quia non est capax huius sententie. quia infidelis et sic non est de corpore militantis ecclesie extra. de diuorti. cap. gaudemus. ij. q. j. c. multe. hoc eni casu si agens esset habilis ex quo patiēs est dispositus ad suscipiendam huiusmodi actionem: nullus est quod agitur xxxi. di. c. ad hec. de baptismo. c. maiorum in fi. Idem est vbi in ipsa error intollerabilis exprimitur. vt quia excommunicatur quis quia facit quod est bonum: vel quia non facit malum vt in. c. per tuas de sen. excom. et. c. venerabilibus eo. ti. lib. vj. Si enim ecclesia per talem sententiam vellet ligare cum appareat ex forma sententie q subditus non debeat parere: videtur per consequens peccatum de quo sibi constaret approbare vt licitum: 7 hoc dicere non esset bene catholicū. iniusta dicitur sententia cum non seruatur ordo vel non subest causa vel non rationibilis vel cū nulla intentione vel non zelo iustitie pfertur. xj. q. iij. §. Cum e. ergo tamen si habilitas est ex parte agentis et patientis: et cessat erroris expressio tunc valet quod ideo procedit vt claues ecclesie in maiori reuerentia habeantur. xj. q. iij. c. nemo contempnat: 7 vt homo per meritum obedientie crescat. xj. q. iij. cap. quid ergo. vnde et si proferens peccet: tamen obediens iuste facit. xxij. quest. j. c. quid culpantur: 7 non contempnendo meretur. vnde talis sententia est aie medicina. xxiij. q. iij. c. nouanduz. xj. q. iij. §. cum ergo. patet ergo q sic parendo li-

cet sit ligatus apud ecclesiam militan-
tem: non tamen apud deū. de resti. spo-
lia. c. litteras de sen. excommu. c. inqui-
sitioni. sed contemnēdo ligaretur apud
deum vt in predicto. §. cum ergo. Et in
decretali per tuas. pareat ergo. xix. c. in
memoriam. c. di. c. contra morem. Per
predicta respondetur ad prima quattu-
or contraria et ad. c. cum enim.

Ad quintum dico q̄ habet locum in
excōmunicatione iusta. vnde ibi presup
onitur culpa. vt patet in. c. audi. Item
iniuste quis admittit illa q̄ sunt ex pte
ecclesie militātis per que disponitur ad
gratiam dei: et sic potest dici q̄ excom-
municatio iuste subtrahitur gratia dei
Ad aliud dico q̄ licet iustum et iniustū
sint contraria scdm se: tamen nō potest
respectu huius termini ligare. vnde si
est iusta sequitur q̄ ligat. ergo que non
ligat nō est iusta. sed non sequitur id qd
opponendo dicebat. Ex predictis igit
patet q̄ hec excommunicationis sentē-
tia tollerranti est medicinalis: de sen. ex-
communica. lib. vi. c. cum medicinalis
corpus enim per ipsam traditur sathe-
ne: vt spiritus eius saluus fiat. xi. q. iij.
c. audi. Et hec excommunicationis se-
sentia: fertur propter contumaciam: et
propter mortale peccatum. xi. q. iij. c.
nemo episcoporum. et per obedientiam
et contritionē de peccato purgatur cō
tumacia et deletur peccatum. §. ferrum.
l. di. et regula peccatis extra de regul. iu-
ris lib. vi. ecclesia enim redeunti nunq̄
claudit gremium. epistola inter claras.
C. de sum. tri. et fi. catholica.

Miles. ccclx. ca.

Ertia pmissa quero. Qui-
dam suggestione dyaboli-
ca fecit se antipapam vt ali-
as visum fuit et intelligo cū
opere subsecuto. quia crea-
uit cardinales episcopos et fecit alia ad
summum pontificem spectantia q̄tum
in se fuit. planum est q̄ scdm sanctiones
canonicas iste est excōmunicatus et va-
riis penis plectendus. Sed quero nun-
quid eidem penitenti sit danda venia.
Et videtur q̄ non: quia suis demeritis
consideratis nulla fere pena inueniret
sufficiens. Et posset dici q̄ licet penitē-
tia admittatur ad sacramenta ecclesie
que non claudit gremium redeunti vt
in epistola inter claras superius alleg:
non tamen exuit a pena fori exterioris
extra de hereti. c. super eo lib. vi. penitē-
tia eīm penitenti tali et tanto peccato de
sinit esse nocens. ff. de fur. l. qui ea men-
te et. C. de aposta. l. iij. et ibi notatur. cū
etiam non solum inchoauerit vt est di-
ctū. ff. vibo. rap. l. penul. Et si aliqd ob-
miserit: hoc fuit quia non potuit. ff. ad
leg. pomp. de parri. l. j. in fine.

Miles. ccclxi. ca.

Idetur his non obstātib
q̄ sanctitas sedis apostoli-
ce pie ac clemēter deberet
ad veniam recipere. dicit
enim valerius maximꝰ nar
rans clementiam scipionis erga regem
armenie quem tenebat captiuū: qui mul
tum offendebat rempublicam romano
rum: licet egregium sit hostē eicere: ma
ioris tamen laudis est scire misereri.
Et cum iste miser antipapa infelicior sit
omnibus aliis: et delictum suum dire-
cte respicit personam et statum roma-
ni pontificis: tanto sibi reputabitur ad
maiorem laudem si misereatur. Nā vt
dicit seneca in primo libro de clemētia.
nullum decet habere clementiam sicut
principem. vnde dicit ille sanctissimus
imperator q̄ nichil tam peculiare est
imperialis maiestatis: sicut humanitas
C. de dona. inter virum et vxorem. l. si.

et de nupt. l. imperialis. et si hoc dicetur de principe seculari et temporali: multomagis de principe ecclesie cui sanctitas ignoscendi gloriã derelinquit. C. de episcopi. et cle. l. siquis. in hoc. vnde ad laudem octauiani dicitur. q erat verus clemẽs in omnes: austerus in paucos.

Hoc etiã expedit propter magnã vtilitatem que ex hoc potest contingere ecclesie et fidei. Nam per hoc rebelles et infideles ecclesie facilius reducẽtur: videntes enim q ita clementer et pie sedes apostolica se habeat circa istum antipapam qui vltra alios deliquit: et fuit caput scãdali et petra offensionis: confidenter poterunt sperare: qz benignius se habebit circa eos si ad obediẽtiam veniant. Nam dicit seneca primo libro de clementia. multos vna vincit clemẽtia: quos seueritas nõ potuit subiugare. vbi narrat de quodã qui multas fecit contra hostes: et videns q non poterat proficere: consuluit vxorem suam. que dixit ei: fac sicut medici facere solent: nam vbi vident q visitata remedia nõ prosunt: vtuntur contrariis. et tu hucusqz vsus es potẽtia et nihil pfecisti: nũc vtaris clemẽtia. et ipse vsus fuit cõsilio vxoris sue: et sic omnes sibi subiecit Deus igitur qui ex sola sui benignitate per vias icognitas inimicos ecclesie cõfundit et eos tradit plebi in opprobriũ: sic scismaticos ecclesie tradet in manibus eius. sed quia ipse saluator noster clementissimus est et misericors: sequatur ipsius vicarius eius vestigia qui nostri quotidie miseret. l. imperialis. C. de nupt. et dictum antipapam cum sequacibus seu quoscumqz scismaticos ad gremium et vnitatem matris ecclesie recipiat: quia per hoc sedes apostolica omnes alios deuincet: iuxta illũ qđ dicit salustius de cesare. quia nos armis subiecerat sed clementia magis vincit.

Sed sciendum: q in clemẽtia sunt gradus propter quos videtur q licet non debeat esse modica: tamen non multus debet esse emolliens vel effusa. vi. xlv. distincti. c. disciplina. sedes igitur apostolica contra talem antipapam: si quãdo insurrexerit (quod absit) et alios scismaticos ecclesie quorum plures in ytalico solo pullulant hodie misceat lenitatẽ cũ seueritate. sit itaqz amor sed non emolliens. sit rigor: sed nõ exasperans. sit zelus: sed non immoderate seuiens. sit pietas: nõ plus q̃ expediat parens.

Intueri libz in moysi pectore misericordiam cum seueritate sociatam. videmus amantem pie: et districte seuientẽ. certe cuz ppls israeliticus ante dei oculos pene innumerabilẽ extraxisset offẽsam: ita vt eius rector audisset: descende: peccauit populus tuus. ac si ei diuina vox diceret: qui i tali peccato lapsus est: meus nõ est. atqz subiungeret: dimitte me vt irascatur furor meus contra eos et deleb o eos: faciamqz te in gentem magnam: ipse semel et iterum populo cui preerat se ad impetum dei irascentis opponens ait. Aut dimitte eis hanc noxiaz: aut non facias delere me de libro tuo quẽ scripsisti. Pensemus ergo quibus visceribus eundem populum amauit: pro cuius vita de libro vite deleri se petijt. Sed tãtũ iste q tãto eius populi amore constringitur circa eius culpas: pensemus q̃to zelo rectitudinis attendatur: mox vt culpe venia deretur obtinuit. rectitudinis zelo succensus inquit. Ponat vnus vir gladiũ super femur suum. Ite et reddite de porta vsqz ad portam per medium castrorum: et occidat quisqz fratrem et amicum et proximum suum. Ceciderunt de illa. xxiij. milia. hoiz intus arsit igne amoris: foris accẽsus ẽ zelo seueritatz tãti fuit pietas vt se pro illis corã domino morti offerre non dubitaret tanta seuerites vt eos quos diuinitus feriri timuerat: ipse iudiciũ gladio ferires.

Et hic diligenter attendendum. q forsitan iste scissure que in ytalia inualescunt et pullulant hodie: consentur pro

pter absentiam sedis apostolice. in mundo enim isto deus duas habet domos: siue ecclesias principales et peculiares pro quibus multum fecit: et quas multum dilexit: et a quibus propter peccata hominum videtur faciem auertisse. Et ideo nimis sunt afflicte et desolate. Una est ecclesia romana quam ipse solus fundauit. vt dicit canon vicesima secunda distincti. c. j. et sanguine illorum beatorum apostolorum fundatorum nostre fidei dedicauit.

¶ Alia est ecclesia Iherosolima quam ipse suo baptismo et sanguine consecrauit. Dei igitur potentia que magna est: qui res omnes desperatas quando sibi placet producit ad effectum: qui beatum petrum fugientem ab vrbe romana reuocauit: tangat cor presentis romani pontificis ad visitandum sacrosanctam ecclesiam romanam. Proprie enim et conuenienter nunc summus pontifex posset et deberet dicere illud quod dicit ille cuius locum tenet in terris: scilicet. tempus est vt reuertar ad illum qui me misit. Deus enim romanum pontificem misit ad partes citra montanas propter aliquas necessitates tunc occurrentes: tempus est ergo vt a modo sanctitas sua reuertatur ad eum qui misit ipsum: et ad sponsam suam predilectam: et visitet et consoletur eam: et reparet suum patrimonium et suam domum que multipliciter nunc est collapsa. diu enim est quod sedes apostolica agros irrigauit alienos: tempus est vt irriget suos qui sitiunt temporaliter et spiritualiter. Et fateor nec possem negare quin plures alie ciuitates inueniantur magis delicate et maiori tranquillitate: et ciues melius concordes et melius dispositi ad pacem et tranquillitatem: sed deus noluit ecclesiam suam fundare in magnis delicijs: et in magna tranquillitate. quia si voluisset fecisset et potuisset. nauicula enim petri in mari est posita: et non in terra: vt frequenter procellis et tempestatibus agitetur. tamen bene scimus quod eam nocere non possunt: quia protectorem habet illum cui mare et venti obediunt: nec longiora queramus exempla. numquid a memoria hominum non excedit quanta fuerunt facta retro actis temporibus in lumbardia. Intrauit bauarus et cum magna potentia contra ecclesiam. et ille maledictus petrus de corbaria sedem petri occupans cardinales habuit notarios et officiales: et magnam curiam: et sequaces. Uere etiam multi iusti qui remoti erant: habuerunt malas temptationes: et benedictus deus: quia dies illius fuerunt abreuiati. quia si diutius durasset: dampnum fuisset non modicum fidei christiane.

¶ Uerum quia medicus non est necessarius sanis: sed male habentibus: et modo partes italie inter ceteras: ymo super ceteras partes christianitatis in vnitate fidei super firmam petram sunt firmate: recedat ergo sctitas apostolica et visitet infirmos: et curet eos. ibi enim erit honor et gloria: ibi erit lucrum: ibi erit meritum. si enim patria romana esset delectabilis et in magna tranquillitate: et concordia: quale tunc esset meritum: dei enim filius non venit propter iustos: sed propter peccatores. fide enim tenemus quod de omnibus sumus reddituri rationem: etiam de verbo ocioso inquiret rationem: multomagis de sua ecclesia quam tantum dilexit: pro qua obtulit se velle mori antequam desereretur. Et si ignorantia non excuset peccatorem: multominus excusabit eum scientia. Et si scientia: multomagis requisitio. Sponsa enim requisiuit sponsum. clamat: requirit subsidium. postulat defensionem. cum ergo qua conscientia poterit papa denegare quin visitet et defendat eam: bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis. et si animam suam: multomagis debet sustinere pro eis aliquam incomoditatem: papa papa est pastor: nec est bonus mercenarius qui

fugit & dimittit oues: sedes enim apostolica non in suo solo: sed in alieno sedet. Et tamen constantinus dum dedit vrbem beato Siluestro vna ex rationibus principalioribus fuit motus: quia non erat dignum quod vbi sederet vicarius christi aliquis haberet terrenam potestatem extra de electio. c. fundamenta libro. vi.

¶ Ad hoc igitur deberet sanitas apostolica multiplici ratione inclinari. Primo propter diuinam iussionem. Secundo propter loci dispositionem. Tertio propter sedis prerogatiuam. Quarto propter coniugii vim & fidem impulsiuam. Quinto propter predecessorum imitationem. Sexto forsan propter diuinam reuelationem Septimo propter multiplicem aliam rationem. ¶ Primo namque constat quod iussu saluatoris Petrus vrbem fugiens ad ipsam rediit: & interrogans eum: domine quo vadis? respondit vado romam iterum crucifigi: & sic ad locum ipsum per cuius est reuersus promptus si quidem ad moriendum & iussum domini exequendum: & ibi crucifixus est cuius effusione sanguinis fundata confirmata & consecrata est sacrosancta romana ecclesia. Qui locum ergo tenet beati Petri: debet ad iussum domini eius vestigia imitari & romam iterum redire: vt se murum opponat pro domo israel: etiam si oportuerit eum ibidem crucifigi. ¶ Secundo dixi quod propter loci dispositionem debet ibidem redire quia vrbs ipsa caput orbis est: & ad modum orbis disposita. Sicut enim in orbe sunt patriarchales ecclesie vt notatur per doctores in c. fundamenta de elec. lib. vi. mirum quia locus ille est quem elegit dominus. c. per venerabilem qui filii sunt legitimi. Et sicut saluator cuius vices romanus pontifex gerit in terris non nouit opus imperfectionis de baptismo. c. maiores. §. sed adhuc: ideo papa tendere debet ad id quod est perfectius scilicet ad caput orbis: & ad locum qui magis instar orbis representatur: vt quasi similitudo orbis in vrbe dicitur expressa. vt accedat quod legitur. de pe. di. i. c. principium. & sic morando in vrbe in toto orbe representatiue morari videatur extra. de cle. non resi. c. ex parte. Et semper caput tanquam venerabilius carius debet obseruari. ff. de religiosis. l. cum in diuersis. l. eos. C. de aque duc. ¶ Tertio propter sedis prerogatiuam: constat enim quod sacrosancta Romana ecclesia cruore martirii apostolorum Petri & Pauli consecrata est. prima caput omnium aliarum mater & domina est effecta: & super omnes alias obtinet monarchiam. xxi. dist. c. i. & ii. Ista est enim in qua dominus totius ecclesie principatum posuit. xi. di. c. nolite & secundum aliquos attenta diuina dispositione sedes apostolica alibi non potest transferri. c. fundamenta de elect. libro. vi. ¶ Quarto dixi quod debet redire propter coniugii spiritualis vim & fidem compulsiuam. constat autem quod coniugium spirituale est contractum inter romanum pontificem & ecclesiam romanam ratione cuius maior est vnio inter ipsum & ipsam sponsam: quam inter virum & suam vxorem cum ista vnio sit spiritualis: illa vero carnalis. de translatione episc. c. inter corporalia. Igitur si propter coniugium carnale tenetur homo relinquere patrem & matrem & adherere vxori sue. Genesis. xx. c. multo magis propter coniugium spirituale suam sponsam sequi tenetur. ff. de an. lega. l. mevia. et debitum soluere. in quo casu nulla exceptio reperitur. de coniugiis lepro. c. quoniam. Nam socii debent esse diuine & humane domus. C. de crimi. expila. heredi. l. aduersus. Quos igitur deus coniunxit homo non separet. xxiii. q. ii. c. quos deus.

¶ Quinto dixi quod redire tenetur propter sanctorum predecessorum ymitationem: quorum plures hactenus nisi paucis diebus citra in eadem vrbe et ecclesia resederunt: quorum vestigia non immerito papa debet & tenetur ymitari. secunda questione. quinto capitulo

Nos scdȝ. Hoc enim egerunt vt posteris daretur in exemplum. exemplo enim didisci disciplinã. prouerbiorum. xxiiij. c. ymitatur ergo petrum qui suo cruore eam consecrauit. vj. q. j. c. ymitare petrum. ¶ Sexto dixi q hoc forsã debent facere propter diuinam reuelationeȝ: licet hoc asserere non audeam: sed sic multi diebus hodiernis loquuntur. deus est eniȝ in celo reuelans misteria. Danielis. ij. c. qui forsitan hoc auricule pape reuelauit. j. regum. ix. c. iuxta illud. reuelabo oculos meos: et considerabo mirabilia de lege tua sicut factus sermo ad abraham per visionem. gen. xxij. c. si in vrbem: romanam & ad sedeȝ tuã. vrbs enim illa sancta ẽ in qua sctõꝝ apostolorum petri et pauli corpora requiescunt: que principatũ optinet: & caput omnium nascionum scilicet vt vbi erat caput supstitionis: illic caput quiesceret sanctitatis. et vbi principes gentilium habitabant: illic ecclesiarȝ principes morarẽtur. ij. q. vij. c. beati. et vbi prima cathedra petri consistit. ¶ Septimo dixi q hoc debent propter multiplicem aliam rationem. ¶ Primo ad hoc solum sufficit voluntas romani põtificis: iuxta illud: an nõ licet michi facere de meo quod volo. math. ij. ca.

¶ Secundo forsan propter consciẽtiã qua forte ducitur: contra quam nõ valet resistere de resti. spo. c. litteras.

¶ Tertio: quia hoc faciendo nichil noui facit sed rem ad statum pristinuȝ suũ reducit. ff. de pactis. l. si vnus. §. quod quod in specie: iuxta illud. reuertere ad terram patrum tuorum. genesis. xxxj. c. Et rediuin domum tuam luce. viij. c. Et illud. reducet dominus euȝ i domo eius. ij. regum. xxix. c. ¶ Quarto forsã pp̃ter voti exsolutionem: iuxta illd. vota mea reddam in conspectu timentiuȝ eum. ¶ Ex hijs omnibus luce clarius concluditur q romanus pontifex totis conatibus debet illam sacrosanctam romanam ecclesiam appetere: et maxime modernis temporibus penitus desolatam effectualiter consolari & visitare.

¶ Miles. ccclvij. ca.

Hic michi datur materia replicandi et quis conceptum verbum vel sermonem continere potest: iob. iiij. c. rationes namq̃ superius allegate super recessu romani põtificis minus recte cõcludunt. Nec rationes dici meruerunt sed occasiones. Consideret queso romanus pontifex & diligẽnti meditatione reuoluat factuȝ: q nunq̃ aggreditur locum a quo nunc egreditur. & iste namq̃ locus tueri & sanctior seligibilis locus glosior: ille odiosior. et q locus francie sit sanctior vrbe si fas sit dicere q ratione maioris sanctitatis sit eligibilior. Probat. sine loquamur de tempore ante fideȝ. legitur enim in libro iulij cesaris de bello gallorum. q in signum & presagiuȝ magne religionis in francia habentur druides: qui diuinis rebus intererant sacrificia priuata ac publica procurabãt: aut religiones interpretabãtur. Et post multa subdit. natio gallorum est admodũ dedita religionibus. ¶ Ex quib⁹ apparet proprie in figura etiaȝ ante tempus fidei summam religionẽ et perfectissimam venturam in franciam. iuxta illud. quod dicit apostol⁹. omnia in figura cõtigebant illis. de tempore vero fidei cõstat de pluribus prerogantiuis ipsius regni. post namq̃ decoratur ipsuȝ regnũ sacrosanctis reliquijs: in quibus: et per quas saluator noster bñdict⁹ iesus xp̃s pro nobis imolatus triũphauit et mortem nostram moriendo destruxit: et vitam resurgendo reparauit. scȝ sanctissimũ crucis vexillũ: et illa dignissima corona spinea q̃ caput sanctissimum saluatoris nostri ornauit et pupugit. Et illud lancee ferrum oĩ veneratione dignissimũ: qd eius latus sanctissimũ pe-

forauit: vnde exiit sanguis et aqua. de cō secra. di. ii. c. duplici. Et claui illi sctis simi q̄ manus et pedes dignissimos pforauerūt: corrigie quib' fustigatus est Et titulus ille solēnis iesus nazaren' rex iudeorū. Tabula etiam lignea supposita capiti xp̄i in sepulcro cuius capitis sanctissimi impressio patet quasi esset cerea que tabula adhuc residet sanguine p̄ciosissimo saluatoris nostri rubricata. ista sunt arma saluatoris. Et sic vexilla regis pdeunt fulget crucis misterium. &c. prout ecclesia cantat. Et pāge lingua gloriosi p̄lium certaminis. que reliquie preciosissime hoc tempore in francia secundum electionem gratie dei saluefacte sunt. ad Roma. ii. c. vt verificetur quod alibi dictum est. de hierusalem egredietur reliquie. iiii. regū. xix. c. Et alibi. dimittant reliquias hereditatis mee. iiii. regum. xxi. c. ¶ Ex hiis patet hunc locum sanctiorem esse et a saluatore nostro preelectum. Nam sicut terra illa sancta reputatur quā cristus principaliter reputauit: quia tamē post q̄ fuit corpus glorificatum et desiit in terris conuersari: citra tamen sui preciosissimi corporis cōionem: quam in sacramento altaris omnibus sua diuina largitate communicauit: nulla temporali et digniori presentia hanc francie patriam decorare potuit vel dotare vel cōsecrare q̄ suarum sanctarum predictarū reliquiarū p̄ntia munire: quod sic declarari potest. Si enī archa federis veteris testamenti philisthos ipsam occupātes percussit plagis variis tanq̄ indignos detentione arche ipsius: et cum ipsam remisissent bethsamites qui ipsam receperunt et violauerunt: sacrificia etiā propter indignitatem percussit plaga magna: donec reducta esset in galaam in domo aminadab in qua pacificam elegit mansionem Sic etiam iste sancte reliquie perpetuee sanctā hic elegisse videntur mansionem quasi in loco sanctiori. Nō aūt hee reliquie precioslo-

res sint illis reliquiis que erāt in archa apparet. quia in illa erant virga moysi et tabule legis. de virga autem moysi quomodo sit figurata in cruce patet per Origenem sic dicentem super exodo: omelia. iiii. puto q̄ virga moysi per quā geruntur hec omnia fustigatio et verberatio egiptiorum per quam egiptus subicitur et pharao superatur christus sit per quam mundus hic vixit et princeps huius mundi cum principatibus et potestatibus triumphātur vt de ipsa dicatur sedes tua deus in seculum seculi virga directionis virga regni tui. ¶ Item super exodo. omel. viii. quid timent crucem christi in qua exuti sunt principatus eorum et potestates. ¶ Timor ergo et tremor cadent super eos cum signum viderint in nobis fideliter fixum et magnitudinem brachii illius qd̄ tū̄ expandit ī cruce. Mānā aūt plus q̄ manna hodie habemus. Nam vt dicit Ambrosius in libro de sacramētis reuera magnum mirabile est q̄ deus pluit manna patribus et quotidie celi pascebantur alimento. Unde dictum est panem angelorum manducauit homo. Sed tamen qui manducauerunt panem illum iñ deserto mortui sunt Ista autem esca quam accipimus: iste panis verus qui de celo descendit vite eterne substantiam ministrat. Et quicunq̄ hunc manducauerit: non morietur in eternum: et corpus christi est. Cōsideremus. vtrum dignior sit panis angelorum an caro christi: que vtiq̄ est corpus vite. hoc manna d' celo: id supra celum. illud celi: hic domini celorū: illd corruptioni ob noxium si in diem alterum seruaretur: hoc alienum ab omni corruptione. quicunq̄ religiose gustauerit: corruptionem sentire non poterit illis aqua de petra fluxit: nobis sāguis de latere christi emanauit. iudeus sitit et bibit: tu cum biberis sitire non poteris. et illud in vmbra id est in figura: hoc est in veritate. si illud quod miraris vm-

bra est: potior lux quam umbra. veritas: quam figura. corpus: quam manna de celo. de conse. distin. ii. c. reuera. Tabulas autem legis habemus scilicet euangelia. vt sic dicatur quod ista est vera archa: illa figura tua. Item in sancto dyonisio reperitur manna sanctum secundum vincen. in spe. hystoriali qui dicit quod illud non est manna deserti: sed illud est manna quod emanauit quando beatus karolus magnus reposuit flores spinarum corone christi: et illi flores conuersi sunt in manna Et de hoc habetur in hystoria eiusdem beati karoli. quinymo iste reliquie videntur excedere reliquias apostolorum petri et pauli piscatorum et predicatorum quod probatur ex multis. Primo quia verissimiliter credendum est quod ille reliquie sint sanctiores que in die iudicii sperantur adesse: vt sentit Jo. crisostomus in sermone de inuentione sancte crucis iuxta illud. hoc signum crucis erit in celo: cum dominus ad iudicandum venerit. ab ipso saluatore et angelis eisdem assistentibus continuo conseruentur.

Et quod eisdem assistat diuina presentia cum multiplici angelorum comitiua quasi precipuus domini thesauris in terra: cuius thesauri Christus cum suis angelis: et christianissimus rex francie custos existit specialis. vnde de isto rege tanquam custode istarum reliquiarum dicere potest christus: quod ipse rex est magister sacrorum scriniorum nostre liberalitatis beniuolentia tribuenda qui nostre quodammodo assistere maiestati videtur. C. de magi. sac. scri. l. vnica libro duodecimo. Unde de rege nostro et populo suo dici potest illud quod scribitur in. l. vnica. C. de prepositis labo. et erat laba vel labor signum vel vexillum constantini imperatoris dignissimum: quod componi fecerat ex lapidibus. vt dicit glosa Et dicit textus sic qui prepositi labarum. i. signorum imperialium in nostro iudicio promouentur: clarissimi sunt et inter electos. Nam et prerogatiua digni sunt quos nostri lateris comitatus illustrat. C. de preposito labo. l. vnica rex iste et suus populus prepositus signo et vexillo preciosissimi imperatoris nostri saluatoris ihesu christi. qui per hoc signum triumphauit. diuino iudicio ad id sunt promoti. ideo inter electos id est inter ceteros principes et populos a christo electos clarissimi sunt: et ampliori prerogatiua digni: quos diuini lateris id est signorum diuinorum comitatus illustrat. Hec igitur sunt felicissima felicitatis ornamenta. C. de consulibus. l. ordinem libro duodecimo. quibus honorariis insignibus principali munificentia locus iste est decoratus. id est diuina largitate. C. de consulibus. l. nemini. viuat igitur rex noster: viuat suus populus dignus laudibus attollendus. C. de offi. recto. prouin. l. iii. vnde dicere potest ecclesia agens in rebus scilicet talibus post palmam laborum. emeriti principatus honore remuneramus. C. de prin. agen. in rebus. l. vnica.

Palmam enim laborum in dictarum reliquiarum assecutione obtinuit. Unde de ipsis dicere potest christus. Nec enim alieni sunt a puluere et labore castrorum: quos signa et arma nostra concomitantur. C. de sacro. pala. peca. l. vnica libro duodecimo. Unde de ipsis potest adaptari quod dicebat dominus moysi. Et erit signum in manu tua et monumentum ante oculos tuos vt lex dei semper sit in ore tuo Exodi. decimotertio capitulo. Iste enim reliquie sunt signa redemptionis et monumentum proprium ante oculos nostros vt semper sit lex dei in ore huius regis et sui populi. quia illa sunt signa vera legis: vt dicatur terra francie est quasi paradisus domini Gene. xiii. vere enim dominus est in loco isto Gen. xxviii. c. locus enim iste in quo stas terra sancta est. exodi: et Josue. v. c. actuum. vii. c. vt dicitur quia ibi fides querenda est vbi christus est habi

tator.xxiiij.q.j.c.qui dignior. Unde di ci potest pactum esse sempiternum inter me et filios israel signumque perpetuum scz per istas sanctas reliquias exodi.xxxi. c. habemus enim signum dei viui apoc. vij.c.hoc est signum salutis quod habemus sapientie.xviij.c. Nec est pter mittenda illa tunica inconsutilis de super contexta per totuz qua etiam decoratur ipsum regnum: que designat ecclesiã et ecclesie ipsius vnitatem: vt testatur bonifacius in extrauagãti vnam sanctam et illa fuisse pie creditur ad cui⁹ fimbrie tactum mulier illa que fluxum sanguinis per duodecim annos passa fuerat sana et salua facta fuit de qua habetur Mathei.viij.c.v.di.c.ad eius vero. Patet igitur qualiter christianissimus rex francorum cum suo populo et terra: diuino thesauro est munitus: et adeo in conseruatione tam pciosarum reliquiarum et iocalium nostre fidei: nostreque redemptionis et totius ecclesie typũ gerentiũ adeo nunc est preelectus: et per consequens ipsum suumque populum: et suam terram pdiligere vel saltem eidem adherere pceteris regibus et nationibus romanus pontifex obligatur: sufficit enim discipulo: vt sit sicut magister: et seruus sicut dominus eius omnis enim christi actio nostra est instructio.c. significasti. extra de elect. Maiorem enim feruorem dilectiõis habuit christus ad regem frãcie et suos regnicolas: quã ad quoscunque mundi pncipes seu populos quod ex testimonio sacre scripture euidẽter approbatur: quia qui plus dat et cui plus donatur plus diligere cẽsetur: et amplius donans etiam plus diligere iudicatur put testatur euangeliũ de muliere peccatrice Luce.vij.c. Hunc enim regem nostrũ christum predilexisse credendũ est: quẽ suorum pcipuorum iocalium et insigniorum heredem instituit.ff.de cõfirma.tu.l.si patronus. Non enim dubium est honorem saluatorem nostrũ huic regi adhibuisse cui ipse talia reliquit.ff. de iudic.l.sed et si suscepit. Et quãuis loc⁹ vrbis dicatur a domino electus: tamen illa electio presenti electioni diuine non derogat. Nam legimus deum elegisse ciuitatem syon: et habitationẽ sibi iuxta illud quod legitur in psalmo. quoniam elegit dominus syon: elegit eam in habitationem sibi. Hec requies mea in seculum seculi: hic habitabo quoniam elegi eam. Et alibi. fundamenta eius in montibus sanctis diligit dominus portas syon super omnia tabernacula iacob. gloriosa dicta sũt d te: ciuitas dei etc. Et alibi. Exulta et lauda habitatio syon: quia magn⁹ in medio tui sanctus israel. Alibi habetur q dominus elegit ciuitatem iherusalẽ.iij.reg.ij.c. Quid plura. si dicatur q vrbs fuit sacro cruore apostolorum petri et pauli consecrata (put supra ppositur). nõne ille caluarie locus prope iherusalem: et ipsa ciuitas est adeo Amplius gloriosa passione saluatoris nostri: et suo pcioso sanguine consecrata: cuius vnica sola gutta sufficiebat ad totius generis humani redemptionem vt notatur extra.de tempo.ordi.c.ex tenore. Unde christus videtur fuisse episcop⁹ Hierosolimitanus: qz ibi tanquã verus sacerdos et episcopus se obtulit p nobis in ara crucis. ex qua oblatione cõuersi sumus ad eum sicut ad pastorem et episcopum animarum nostrarum. vt scribitur pma petri. et sic qz papa est ei⁹ vicarius Hierosolymitanus episcop⁹ per excellentiaz dici deberet. Nunc etiam pariter hanc terram francie ptulisse videtur dominus vrbi per istarum sacrarum reliquiarum exhibitionem et psentiam. Non enim loca vel ordines creatori nostro proximos faciunt: sz merita bona coniungunt aut mala disiungũt xl.di.c.non loca. nõ ergo debet attendi locus vrbis: sed bona merita: p que deo magis coniuncti sumus et per que sibi in presentia dictarum reliquiarum sanctissimarum appropinquare videmur put est supra probatũ. Et quãuis quo ad administrationem ecclesia romana sit prelata anthiochie. anthiochena tamẽ

ecclesia fuit prior & in ipsa prius resedit Petrus: & in ipsa prius cathedra sancti Petri erecta est: que post ea romã translata est.xxiiij.q.j.c.rogam⁹.vij.q.j.mutationes.per hoc tñ nõ negat̃ frãcia fuisse equalis meriti:ymo amplioris q̃ romana. Sicut dicit ciprianus equiparatur petro quo ad martyrij coronã. Et si differet chathedrarũ gratia: vna est tamen martyrij gloria.vij.q.j.c.puto Unde de vrbe romana & improbitate gentis illi⁹ videri nõ possunt v̄ba bernardi ad Eugenium. Unde ad dcum impij in sctm̃ temerarij: inuicẽ seditiosi: in vicinos emuli in extraneos inhumani superioribus infideles/inferiorib⁹ insportabiles. Ad petendũ inuerecundi ad negandũ frontosi: importuni vt accipiant: inquieti donec accipiãt. Ingrati vbi acceperint. docuerunt linguam suam loqui grandia: cũ operẽtur exigua: largissimi pmissores: parcissimi exhibitores blãdissimi detractores simplissimi dissimulatores & malignissimi pditores: romana a predonib⁹ & latronibus fuit pstructa. [illegible] ad huc retinet pmordiũ. Nam roma [illegible] rodit: quas rodere nõ valet.odit nec ẽ q̃ se abscõdat a rosura ei⁹. ¶ Insup attẽdere debem⁹.illud Benardi.ad Eugeniũ.alibi scio vbi hitas: crudeles & infideles sunt tecũ: lupi non oues sunt. tu tñ pastor sis (si fieri possit) ꝯuertas eos ne ipsi subuertãt te.et paulo post. fateor tñ populum vsq3 ad huc extitisse dur a fronte & indomito corde.vnũ est quod te absoluit: egisti cũ populo illo: vt possis dicere ppl̃e meus.quid tibi debui facere & nõ feci: sic fecisti & nõ pfecisti. Et quid dicas exi.de vr caldeoꝶ. & dico q̃ oportet me alijs ciuitatibus euãgelizare: puto nec penitebit exilij orbe commutato. Itẽ Gregorius papa in dyalogo: non tacuit pphetiã bti Bñdicti.q̃ asseruisse fertur q̃ roma agentibus non extimabitur: s3 tẽpestatibus coruscationibus ac turbinibus ac terre motu marcesset. q̃d eñ tunc dicebat in munere: Ex quibus ꝯcludit̃ gloc⁹ilsc3: roma nec a deo deputatus: & p ꝯsequẽs aluo vicario de seredus. Et vbicumq3 papa sua3 eliget mansionẽ: ibi roma erit. cũ sit vniuersalis totius ecclesie epũs: maior q3 orbis maior ẽ vrbe.lxxxxiij.di.c.legimus.ideo orbẽ pro vrbe deserere nõ tenetur. Dicebatur secundo q̃ iste locus est fidelior & tutior. Legitur eñ i cronicis romanorũ pontificũ q̃ Siluester.xxiij. Constãtinũ impatorẽ baptizauit: qui etia3 pacẽ ecclesie reddidit: nam antea vigente psecutione pene omnes pontifices qui in sede romana pfuerunt martyriũ subierunt. Et recitatur in speculo hystoriali.lib.ix. c.lxxxxiij.ex cronicis romanoꝶ põtificũ vñ ad huc adaptari potest q̃d dicebat. dñe pphetas tuos occiderũt: altaria tua foderũt: & ego relictus sum solus: & q̃runt aiam meã.ad Corin.ij.c.vñ aduertat sctã mater romana ecclesia: recordet̃ sui debiti & i mẽsorũ bñficioꝶ susceptoꝶ hacten⁹ a christianissimis frãcoꝶ regib⁹ nec ingratitudinis labẽ ꝯtrahat q̃ semp dilexit iusticiã & vidit equitatẽ.de qua dictũ ẽ.dilexisti iusticiã & odisti iniquitatẽ ꝓpterea vnxit te de⁹ tu⁹oleo letıcie pre ꝯsortib⁹ tuis. ¶ Prio si q̃d de Stephano papa auxilio petente a Pipino rege francoꝶ illustrissimo ꝯtra lõbardos ipse Pipin⁹ cũ pfato papa valato francoꝶ exercitu dictos lombardos deuicit: nec nõ cronicas intuẽtib⁹ luce clari⁹ apparebit q̃ nouẽ vicibus papã a sede romana expulsum reges francie strenuissime ad sua3 sedẽ restaurarũt.put in cronica Martiniana latius ꝯtinetur.p3 igitur p p̄dictas cronicas quõ reges francoꝶ fideles fuerũt romanis pontificibus & ecclesie: quomõ sumptuose laboriose & virtuose ꝓ ipsis decertauerũt.quomõ ipsos a morte liberauerũt. Ex quibus ipsorũ fidelitas & romanoꝶ pontificum tutum refugium euidẽtissime aprobantur.vnde ipsis regibus potest dici illud quod dicit christus de regulo. Amen dico vobis q̃ nõ repi tantã fidẽ in israel. Luce. vij.c. Sic igitur rex frãcorũ & populus suus sunt fidelissimi. dupl'r a fide dicti.

¶ Primo q2 fidelitatem ecclesie roma
nis pontificibus exhibuerũt. ¶ Secũ
do a fide z deuotione exhibita creatori.
nec mirũ: q2 super omnes creaturas or
bis habent reges frãcie ꝑrogatiuã. pri=
mo ex sacratissima vnctiõe speciali diui
na non humana qua inũgitur rex ipse
ꝓpter quã sanctificatus est: vt accedat
qḋ legitur leuitici. xxi. c. oleum sancte
vnctionis dei super eũ est: q2 ego domi
nus qui sanctificabo eum: z immutauit
ei dominus cor aliud primi regũ. xx. c.
de ipso verificat͛ dictũ psalmiste. dilexi
sti iusticiam z odisti iniquitatẽ ꝓpter ea
vnxit te de9 deus tuus oleo leticie ꝑ cõ=
sortibus tuis. Scutum etiam a domino
suscepit z arma tanq̃ pugil. z athleta
precipuus domino dicẽte ei: sume arma
mea z ingredere prelium. tertij regum
xxij. c. vnde scuto bone voluntatis tue
coronasti eum domine psalmo. v. Vide
mus regẽ istum sanctũ morbos curan=
tem adeo ꝑlectum fidelissimũ christia=
num qui suis meritis talia stipendia do
minia z vicinitatẽ si: mi patris acqsiuit
Unde durũ. videtur filium talem pijs=
simũ stipendijs lõgo tẽpore q̃sitis absq3
culpa cariturum. C. de vesti. olobo. l. fi.
vnde ex predictis p3 q locus iste frãcie
est locus refugij ecclesie romane: roma
vero locus excidij. Item patet locũ istũ
esse locum concilij: romam vero esse lo
cum exilij. Item dixi q locus iste est in
omnibus ꝑeligibilior pluribus rationi=
bus. Primo siquidem floret locus iste
studijs ꝑ cete is regionibus vniuersis.
hic enim est verus fons sapientie fluẽs
currens z diuuãs incessanter: a quo cru
pũt aluei clarissimi infrascripti. ¶ Pri
mo quidem alueus grãmatice que ver=
bis z sermonibus congruitatem tribuit
z ab ipsa a puero vsq3 ad senem a mino=
ri vsq3 ad maiorem potum hauriunt vni
uersi. ¶ Secundo alueus dyaletice
vel logice secludens verũ a falso quasi
omniũ scientiarum methodus: de quo
nisi quis potauerit: de facili in precipici
um cadit. ¶ Tertio alueus rethorice
gratum sermonem faciens z ornatum:
atq3 oratorem reddens beniuolũ z acce
ptum: ipsius enim dulcedo mentem li=
gat z allicit: z aures singulorum ine=
briat. ¶ Quarto alueus poetrie mira
noua placida atq3 mulcenda fingẽs ẽn
tibus non entia sepe miscens. ¶ Quin=
to ab isto fonte ꝓcedit fluuı9 phie natu
ralis z moralis. Ab hoc insuper alueo
emanãt riuuli clarissimi: videlic3 riuul9
arismetice designans vim metroꝝ atq3
modum numerorũ musice docentis vo
cum mensurã z cõcordiam sonorũ: geo
metrie terram z ipsius periculis certissi
me mensurantis ꝑspectiue visibilium
quorũcũq3 modos z difficultates pan=
dentis. astrologie cursu3 z motum inef
fabilem astrorũ. philosophie rerũ natu
ras z motus scire querentes metaphi=
sice quoq3 altius ꝓspicientis primas co
gnoscere formas. ethice mores hominũ
cõmunes docentis. monastice regimen
sui ipsius. yconomice gubernationẽ do=
mi politice ciuitatis populi siue regni
iuris etiam canonici siue ciuilis quorum
sanctionibus z statutis res publica feli=
citer regitur z gubernat͛. medicine eti
am sanitatem humanis corporibus ppi
nantis: quid plura ab isto fonte puris=
simo clare manat fluuius sacratissime
theologie videlice t diuinitus de celi ver
tice missus scientia sciẽtiarũ z regimen
animarũ. Unde per beatũ karolũ ma=
gnum studium fuit translatu3 de roma
parisius. ¶ Item locus iste francie est
eligibilior ꝓpter maiorem conuenienti
am quã habet cum orbe: q2 in medio or
bis. massilia enim est i medio orbis situa
ta: vt per mensuratores mape mundi
clarius demonstratur: forsã dici posset
non improbabiliter qḋ magis decet ro
manũ põtificem p orbem ꝑficiẽdũ ibi=
me residere. scribitur enim math. iiij. z
circuibat Ihesus galileam docens in
synagogis eorum z predicans euange=
lium. per consequens euangelicarius nõ

debet in vno loco residere: sed circuire: et vniuersalē ecclesiam visitare. Preterea papa est episcopus ecclesie vniuersalis: ergo vniuersalem ecclesiam tenetur visitare. Preterea Luce. iiij. c. dicebat turbis volentibus eum retinere seu detinere. aliis ciuitatib9 oportet me euāgelizare regnum dei: quia ad hoc missus sum. Absit igitur quod romanus pontifex ciectis considerabilibus supradictis romā pacificatur iterum crucifigi. Et quia alteram partem reuerende clerice in detractionem sedis apostolice videamini astruere (quia non residet in debito loco scz rome) hāc partem debuissetis potius sustinere in fauorem regis francie et totius patrie.

Clerius. cccl. xiiij. cap.

Quāuis romani sint homines dure ceruicis: non tamen pro qualibet culpa debet pastor gregē deserere. ne mercenario comparetur qui videt lupum venientem et dimittit oues et fugit. ymitetur ergo romanus pontifex petrum et reuertatur ad locū vnde exiit. vij. q. j. c. ymitare. et ad istar sancti Thome probeat se murum pro domo israel et pro speciali patrimonio beati Petri. Nam et si vniuersale habeat dominium totius orbis prout pluribus et variis rationibus superius est deductū singularius tamen et peculiarius dominium habet in vrbe in toto districtu suo dignoscitur obtinere.

Somnians.

Postquam sic dormierā soporatus sum et exsurrexi. Suscipite igitur princi pum princeps serenissime hoc admirandum sōnium a minimo ex familiaribus pedibus magestatis vestre humiliter oblatum: corrigendum reformādum ac si visum fuerit totaliter reiciendum. in hoc potius attendentes oblati tenorē: quam intellectus somniantis imbecillitatem. cum enim duo principaliter adnimaduerterem. Primo cui somnium meum dixerim presentandum. Secundo profundissimam somnij materiam. Quo ad primū attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelso Ysaye. xxxviij. capitulo. proferre nō quis valeo verbum Jacob ad esau vidi faciem tuam quasi vultum dei Genesis xxxiij. capitulo imperatores enim et reges apud Romanos dij vocabantur: vt ex gestis legimus Romanorū. ideo pre pauore cecidi in faciem meam Judich. xij. capitulo. timor et tremor tenuit me. Job quarto capitulo. eo quod timore repletus in extasi sum constitutus actuum tertio capitulo. Hinc quod ysaias postquam sedentem dominum super solium excelsum atque eleuatum vidit: postquam seraphin duabus alis faciem velare pedes et duabus volare comperit: ad se ipsum rediens ait. ve michi: quia vir pollutus labijs ego sum. et subdit et regem dominum exercituum vidi oculis meis Ysaie sexto capitulo. facies enim vestra princeps facit sicut sol lucet in virtute sua. apocalipsi primo capitulo. cum sitis verus pugil fidei christiane. nichil est enim quod lumine clarior prefulgeat quam recta fides in principe. in epistola inter claras. C. de summa trinitate et fide catholica. Et ideo non in merito Karolus est nomen vestrum quod propter interpretari quasi clara lux: et per consequens illustrissimus re et nomine dici meremini. Et hic est quod in presentia tante maiestatis confundor leuare faciem esdre. capitulo quarto. Quo ad secundum scz profundissimam somnij materiā considero quod hec presens materia concernit et quam plurimum tangit sacrosanctam romanā ecclesiā: que supra solidam petrā fūdata est. Et ideo rueren nō pōt. xxiiij.

q.j.c.loquitur.et licet navicula petri possit fluctuare: perire non potest.xxiiij.q.j.c. non turbatur. Nam vera religio casui subiacere non potest. in epistola inter claras prius allegata. Hec ecclesia Romana multis gaudet privilegijs in auten. vt ecclesia Ro. centum anno. gaudeat privilegijs. Illa enim est fons sacerdotij. vt in predicta auctentica in principio continetur. Illam ecclesiam imperator celestis instituit.c.fundamenta de elec. lib.vi. ecclesia illa iubente dño ab antiochia in romã translata est.xxiiij.q.j.c. rogamus. illam solus deus fundavit: et ipsius privilegio fungitur.xxij.di.c.j. imo dicit textus quod non ab apostolis: sed ab ipso salvatore nostro primatum obtinuit.ea. di.c.sacrosancta.illum locum deus singulariter elegit: nec a petro deserere voluit dum ipsum fugientem ad urbem revocavit.c. per venerabilem.qui filij sunt legi. Istam enim ecclesiã divina providentia in comutabili dispositione aliis pretulit ecclesijs.i prohemio sexti libri. Ista insuper est mater et refugium singulare omnium christianorum. ij.q.vi.c.ad romanã. Considero etiã quod hec materia princeps serenissime concernit principes temporales: et precipue vos princeps principum secularium illustrissime. Quippe principes et dñi temporales ad bonum commune debent intendere non privatum. Alioquin enim regimen ipsorum esset iniustum et perversum. vnde dñs talibus rectoribus comminatur per ezechielem.xxxiiij. c.de pastoribus qui se ipsos pascebant quasi sua propria comoda querentes.viij. q.j.c.sunt in ecclesia. Et quantum antiqui reges et nobiles pro re publica laboraverunt refert Valerius lib.ix. de codro rege atheniensium quod cum instaret bellum inter atheniens. et poloneñ. et accepisset responsum a deo quod illi essent victores quorum dux occideretur: hoc audiens codrus in habitu pauperis transijt ad hostes: seque obiecit necem per iurgia provocando. ut suo morte dum suum vincerent hostes suis ... superstitis. et pro re publica filios etiam proprios non parcebant ut narrat valerius lib.viij. et Augustinus in libro de civitate dei lib.v.c.xviij. de bruto qui filios suos ad paulum religatos securi perimi iussit: quia dominationem tarquinij a se repulsam reducere volebant. quorum regum et principum sic virtuose exercentium premium est: honor et gloria: spirituales et perpetui non transitorij mundani. Nichil enim in rebus humanis fragilius: cum dependeant ex opinionibus hominum ac verbis quibus nichil mutabilius in hoc mundo gloria humana que flos feni dicitur. prima Petri.c.j. cupido enim humane glorie aufert animi magnitudinem. Nam qui favorem hominum querit: necesse est in omni quod facit aut dicit quod eorum deserviat voluntati: et sic servus efficitur singulorum.l.di. c. si quis dyaconus. propter quod Tullius in libro de offic. dicit. caveñdam libidinem glorie. eripit namque animi libertatem. non est igitur competens premium regi: preter tot labores et sollicitudines humanam assequi gloriam: sed quia minister dei dicitur populum gubernando. reges enim regni dei ministri esse dicuntur: sapientie.vi.c. conveniens est ut premium spectet a deo.xxiij. q.iiij.c.si non ex fide: interdum tamen remunerat eos bonis temporalibus.xv.q. iij.§.hinc. Notandum secundum tullium premia sunt bonis et malis communia Ezechie. xxix.c. Regibus autem bonis mercedem dabit eternã. prima Petri.v.c. vbi pascite qui in vobis est gregem domini: ut cum venerit princeps pastorum scilicet christus percipiatis immarcessibilem glorie coronã.xcv.di.c.esto. de qua corona ysaie. xxviij.cap. Erit dominus sertum exaltationis et dyadema glorie: et beatitudinem obtinebunt qui officium dei laudabiliter exequentur. Tum quia se et alios regunt. Tum quia bonum multitudinis nobilius est quam vnius. Tum etiam adeo datur premium cuicumque private persone si egenti subveniat: si discordantes pacificet: si oppressos a potente eripiat. Quanto magis laudandus est ab om-

nibus hominibus et premiandus est a deo qui regnum latum pacifice gaudere violentiam cohibet: iusticiam seruat: et disponit quid sit agendum a subditis suis legibus et preceptis. ¶ Difficultas namque que principibus eminet ad bene agendum eos maiori premio dignos facit .xl.di.c. ante omnia. Unde secundum gregorium quid est regimen multitudinis nisi tempestas maris: quieto namque mari nonne dirigit etiam imperitus: sed peritus nauta se confundit turbatus fluctibus tempestatis. et ideo vt dicit vegetius de re militari. nullus est quem oporteat plura et meliora sapere: quam principem cuius doctrina debet omnibus prodesse subiectis. Tunc enim plato orbem terrarum beatum fore dicit cum prudenter regnare vel sapere reges cepissent. Idem dicit valerius li. vii. Boecius lib. i. de consolatione. tria enim fecerunt romanos ductores gentium. scilicet prudentia/exercitatio et fides quam electi reipublice impendebant ¶ Prudentia (enim que est virtus maxima vt ait tullius in rethorica sua li. iii.) est rerum bonarum malarumque scientia: cuius partes sunt tres. memoria per quam recolit ea que facta sunt: intelligentia per quam animus concipit ea que sunt: prudentia per quam prouidet aliquid quod facturus sit. Et omnia ista viguerunt in antiquis et debent esse in quolibet principe. memoria namque ipsius debet esse consideratio propria conditionis et diuine sublimitatis: vt non efferatur animus supra se: nec contra deum vel ipsius ecclesiam: iugiter meditetur suam conditionem. vt enim dicitur in vita Io. os aurei antiquitus quam cito imperator coronabatur egrediebantur ad eum edificatores monumentorum dicentes de quali metallo iubet imperium tuum tibi fieri monumentum: insinuantes quod tanquam homo corruptibilis et transitorius aie sue haberet commissum sibi regimen disponendo. meditatio namque mortis summa philosophia: est vt ait plato. intelligentia autem fuit in antiquis. refert enim valerius li. vii. de illo rege subtilis iudicii quod traditum sibi dyadema prius quam capiti imponeret retentum diu considerasse ac dixisse. O nobilis corona magis quam felix: quam si quis penitus cognosceret: quam multis solicitudinibus et periculis sis referta: nec humi iacentem tollere vellet. quia qui preest tibi: cum solicitudine prest. Sic etiam et prouidentia viguit in antiquis secundum quod ex variis probatur hystoriis: quod breuitatis causa pertranseo. Et erit premium excellentis regis bene gubernantis vt legitur zacharie xii.c. Domus dauid. i. regis bene regentis erit sicut domus dei. quia sicut bene regendo dei officium gessit in populo: ita et propinquus in premio inherebit. ¶ Uerum princeps serenissime: omnibus obmissis aliis virtutibus que dei gratia insunt vestre regie maiestati/deuotio sapientia liberalitas atque humilitas floret in vobis. vos (vt firmiter teneo) tali premio facient aliqualiter esse participem deuotionem. namque vestram experientia manifestat. Nam vt ait philosophus vnusquisque talis est qualis loquitur: et sic viuit: et sic operatur. quarto ethicorum iuxta finem. et de antiquorum prosapia ab antiquo descendistis. vnde greg. in registro epistola. vi. scribit childerico regi francorum inquiens in hec verba. Quanto ceteros homines regia dignitas antecedit: tanto ceterarum gentium regna regni vestri profecto culmine extollit: sicut enim magne lampadis splendor in interne noctis obscuritate sui luminis claritate fulgescit: ita fidei vestre claritas inter aliarum gentium obscuram perfidiam rutilat et coruscat. Quicquid autem ceteri reges se gloriantur habere habetis. sed ipsum in hoc revehementius superantur. quoniam hoc principale bonum quod habetis non habent. estis autem in sapientia assimilis salomoni: qui placuit deo. quia cor docile petiit a deo vt posset eius populum iudicare. tertii regum. iii. c. O quantum serenissime princeps et domine ad istam sapientiam habendam antiqui nobiles laborabant. Nato enim alexandro scripsit pater eius aristoteli epistolam in hec verba. Natum michi filium scio: ex quo quidem diis gratias ago non tamen pro eo quod natus est: quantum pro eo quod natus est temporibus vite tue. Spero enim fore vt educatus et nutritus a te: dignus existat regni susceptione. et nemini sic cogsapientiam appetet informari. cum nec sapientia stare principatus non valeat. Sic

eciã sapient. iiij. c. p me reges regnãt et
in epistola. inter claras. C. de sũ. tri. et
fi. ca. Unã rex romanoꝝ ortatus est regẽ
frãcoꝝ vt filios suos liberalib⁹ disciplis=
nis instrui procuraret vt in gestis legi=
mus romanoꝝ ⁊ in laudẽ theodosij im
peratoris scribit i li. ij. i hystoria triptita
quia mane p dies corpe exercitari subie=
ctoꝝ negocia disceptare iudicare simul
⁊ agere seorsuz modo publice q̃ sũt agẽ
da cõsiderare. adeo antiq principes ma
gistros suos habebãt ipos instruẽtes li=
beralibus disciplinis: sicut troianus po
liciatã cũ. nero / senecã. aristotelẽ / alexan=
der. Istis aũt princeps christianissime
in libertate illis. tito imperatori. a cuius
facie nullus tristis discessit. recordatus
eciã sup cenã q nichil tota die illa dedis
set gemẽs a dit amici hũc diẽ pdidi vt hec
et alia de ei⁹ nimia liberalitate in gestis
legit romanoꝝ. Estis insup in legalita=
te ⁊ fidelitate illis abrahe d quo legim⁹
abrahã in tẽptatiõe fidelis inuent⁹ est
j. macha. ij. c. ppter qd credo vos ⁊ semẽ
vestrũ portas inimicoꝝ vestroꝝ imposte
rũ possidere: vt abrahe deũ legim⁹ pro=
misisse gen. xxij. c. Qñtũ autẽ hec virtus
viguerit i antiqs de legalitate fabricij
refert hugo floriacẽs. in hystoria roma
noꝝ: q medicus piri de nocte venit ad
fabriciũ inimicũ suũ ⁊ dñz suũ se veneno
occisurũ pmisit quẽ fabrici⁹ victũ remi
sit ad pirũ ⁊ oia q̃ sibi dixerat indicauit.
⁊ pirum dixisse fert. iste est fabrici⁹ qui
difficilius a legalitate q̃ sol a cursu suo
auerti posset. ⁊ hec vba illustrissime pri
ceps ⁊ dñe sine adulatione (vt michi cõ=
stat) possũt dici de vestra regia maiestate
Ad hãc aũt legalitatẽ suadẽdã monebat
aristoteles alexãdrũ in secretis secreto
rũ aristotelis: dicẽs. O iustissime impe=
rator serua fidẽ datã ⁊ federa cõfirma
ta. Nam si in federa infringenda aliqd
boni eueniat: spes tñ mala. humilitate
aũt sequamini vestigia saluatoris de se di
centis michi: qr sũ ⁊ humilis corde math. xi.
c. potẽtib⁹ aũt viris ⁊ maxime regib⁹ vt
ait grego. xx j. lib. moraliũ. c. xiij. magna

est virt⁹ hũilitatis cõsiderata qualitate
cõditionis oẽs nãqz hoies natura equa
les sunt⁹ natura equales genuit omnes
sed variante meritoꝝ ordine alios aliis
occulta dispensatio postponit: rex autẽ
hũilis q̃ venturũ iudicẽ cogitat indesinẽ
ter rationũ suaꝝ causas in melius paret
Nã qui eternũ regẽ ⁊ dñm tremore cor
dis metuet sui ꝯ t paliis dñij: super subie
ctos moderari cõpellit. ppendit eciam
esse quod temporaliter preest ceteris qñ
illi ad reddẽdũ rationem subest qui sine
fine dñatur. ¶ Hinc pphetã ad vidẽ=
da sublimia rapt⁹ fili⁹ hois vocatus est
ezechiel. ij. c. vt eleuat⁹ ad celestia se esse
hoiez recognosceret. Ac si enim diuina
vox pbis aptiorib⁹ ãmoneat dicẽs. me
mẽto qd sis ne de hijs ad q̃ respexeris
extollaris. Istis aũt virtutib⁹. de⁹ reges
in solio collocat in ppetuũ iob. xxxvi. c.
Dixi igit pri⁹ q cũ duo iter cetera cõsi=
derem cui sõpniuz duri exponẽdũ et eius
materie pfunditatẽ pñs negociũ vltra
vires meas est nec istud solus valerem
sustinere exodi. xviij. c. ad instar moysi
dño dicentis et cõquerẽtis. quare ipo=
suisti pondus vniuersi populi supra me.
numeri. ij. c. solus negociũ hoc eciã so=
lus sustinere non valebo deutrono. j. c.
Et vt loquar cum seneca hacten⁹ meaz
ignorantiam ignoraui. Nũc aũt ad op⁹
descẽdẽs quod prius superficialiter in=
tellexi: nũc cõpellor videre defectuz vt
merito possim dicere cum illo iob: q ti=
mor quẽ timebam euenit michi ⁊ quod
verebar accidit. iob. iij. c. Et in faciem
cecidi ego eciã qui cinis et puluis suz. vt
de se abraham dicebat genesis. xviij. c.
videns ⁊ considerans vestram regiam
celsitudinem. Considerans insuper ma
terie pfunditatẽ si in presentis somnij
recitatione deficiã maiestas regia non
miretur. Cum etiã sicut hij q̃ p insaniã
a mente translati sunt nõ iam res ipas
sed fantasias passionis sue vident. xlvij.
di. c. sicut hij. Sic etiã in somnijs dyabo
lica suggestiõe hõ sepe alienari cõtingit
a mẽte: vt nõ res ipsas. i. ipsaz veritatẽ

videat: sed diabolice tẽptationis videt ymaginem. vj. di. c. testamẽtũ. Sõnium igitur fantasticum recitaui: ipsam dispositionem atq; ordinationem sacrosãcte romane ecclesie penitꝰ relinquẽdo. Nũc eñi excitatꝰ a somno et vigilans loquor illudq; credo teneo et firmiter ꝯfiteor qḋ ipsa sacrosancta ecclesia romana credit tenet atq; ꝯfitetᷣ nec non et illud teneo et credo verũ qḋ ipsa dixit statuendum in extreuaganti que incipit vnam sanctam. ℭ Princeps ergo illustrissime pre ceteris pugil ecclesie cum (vt in prohemio superius recitaui dictas) reginas videlicet potestatem ecclesiasticam et secularem vt in sõnijs videtur ad pacis osculum lachrimis earũ cõpatiẽter et humiliter accepistis. promictens earũ ministros ad cõcordiã et ad viã si possibile foret reducere veritatis. vtinã id qḋ in somnijs vt michi videbatur promisistis excitatus a sominno videam cum effectu. vt sic patᷣ dñi nostri iesu christi patᷣ misarũ et totius consolationis qui facit pacem et cõcordiam in sublimibus suis iob. xxv. c. itercessione magestatis vestre mediãte corda dictorũ ministrorũ iurisdictionis ecclesiastice et tpalis: sic ad pacẽ inclinare et excitare dignetur: q; vestri diligentia ingenijq; potẽtia et feruore ipsorũ corda sic faciat cõcordia q; pax firma celer et vtilis prout subditorum salus desiderat et exigit subsequatur.

ℭ Suscipiat igitur dñatiõis vestre fulgorosa maiestas presens hoc somniũ ex quo nisi fallor luce clariꝰ potestis cõcipere que et qualis sit potestas ecclesiastica et etiam secularis. Et quicquid de hac materia alibi querit hic plenissime inuenitur. ℭ Insuper ex prius dictis et per prefatos aduocatos allegatis possum summo atq; sanctissimo pontifici necnon vestre regie celsitudini dicere verba canonis. Nunc autem tuo iure iudica causam tuam nõ meo iudicio collige in sinu tuo causam tuam et eam iudica Suscipiat igitur regia celsitudo has illustres reginas et sic eas iuribus et libertatibus suis protegat tueatur et defendat. q; ministri eius: vnus de iurisdictione alterius nichil vsurpet: nec excedant terminos quos posuerunt patres antiqui. nullꝰ specularis potestatis metus ecclesie ministros exterreat nullus tẽporalis fauor iura ipsius absorbeat: sed sub protectione alarum vestrarum ecclesiam sub felici regimine preseruet a noxijs et optatis semper proficiat icrementis. Suscipiat inq; regia celsitudo dictas illustres reginas vt sicut de earū lacte plura fecunde suscepistis sic nunc super throno regalis solij refulgentes a malignantium incursibus sub vmbra alarum ceraphicarum seruetis. vt sic altissimus trinus et vnus a quo earum potestas emanauit: vestram regiam maiestatem conseruet et protegat cum posteris et et beatissime iungat ecclesie triumphanti. Amen.

ℭ Liber somnij viridarij cuius vtilitas fuscos vsq; celebratur ad indos hic finem capit optatum.

ℭ Impressum autem fuit opus hoc parisius opa et dilligẽtia Jacobi pouchin sumptibus vero et expensis galioti du pre bibliopole super pontem magnum virginis intacte sub intersignio classis auree commorantis.

ℭ Venales habentur sub prefato intersignio et in aula palacij regalis in secūdo pilari.

Cum priuilegio.

